

محمد بن جریر طبری

میزووی تہ بہری

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.afhamontada.com

بہرگی سینیہم

وہرگیرانی: زانہر محمد

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

میٹرو تہ بہری

نورسینای: محمد بن حریر طبری

وہرگیٹرائی: زانہر محمد

بہرگی سینہم

چاپی یہ کہم

سلیمانای

۲۰۱۰

پیرست

- ناماژهدان بهرچهلهکی په سوونی خواوند وگنیرانه وی به سهرهاتی باوکان و باپیرهکانی نهو. ۸۰۸
- عبداللله کوپی عبدولموتهلپ بوو..... ۸۱۵
- عبدالموتهلپ کوپی هاشم بوو..... ۸۱۹
- هاشم کوپی عبدمهناف بوو..... ۸۲۱
- عبدمهناف کوپی قوسه ی بوو..... ۸۲۱
- قوسه ی کوپی کهلاب بوو..... ۸۲۷
- کهلاب کوپی مورہ بوو..... ۸۲۷
- مورہ کوپی کهعب بوو..... ۸۲۸
- کهعب کوپی لوئی بوو..... ۸۲۸
- لوئی کوپی غالب بوو..... ۸۲۸
- غالب کوپی فیهر بوو..... ۸۲۸
- فیهر کوپی مالک بوو..... ۸۲۹
- مالک کوپی نهزر بوو..... ۸۳۱
- نهزر کوپی کهنانه بوو..... ۸۳۱
- کهنانه کوپی خهزیمه بوو..... ۸۳۱
- خهزیمه کوپی مهدرکه بوو..... ۸۳۱
- مهدرکه کوپی ئهلیاس بوو..... ۸۳۲
- ئهلیاس کوپی موزهر بوو..... ۸۳۲
- موزهر کوپی نزار بوو..... ۸۳۷
- نزار کوپی مهعد بوو..... ۸۳۷

- ۸۳۷ مەعد كوپى عەدنان بوو
- ۸۴۱ ھەنوگە دەگەپ ئېنەنە بۇ سەر باس كىردنى ژياننامەى پىڭخەمبەر(د.خ)
- ۸۴۴ گىرپانەھەكان سەبارەت بەھاوسەرى گىرى پىڭخەمبەر(د.خ) لەگەل خەدىجە
- ۸۴۷..... گىرپانەھەكان سەبارەت بە پىڭخەمبەر(د.خ) تا سەردەمى ھەلبىژاردنى بۇ پىڭخەمبەرايەتى
- ۸۵۴ گىرپانەھەكان سەبارەت بەرۇژ و مانگى ھەلبىژاردنى پىڭخەمبەر(د.خ)
- ۹۲۵ وتار سەبارەت بەو كاتەى كىردىان بەدەسپىكى مىژوو
- ۹۲۸ گىرپانەھەى رووداۋەكانى سالى يەكەمى كۆچى
- ۹۲۹ وتارى پىڭخەمبەر(د.خ) لەيەكەم ھەينى
- ۹۳۸ سالى دوۋەمى كۆچى
- ۹۴۲ گىرپانەھەى پاشماۋەى رووداۋەكانى سالى دوۋەمى كۆچى
- ۹۴۵ ئامازەدان بەشەپرى گەرەى بەدر
- ۹۹۱ شەپرى منالەكانى قىنقاع
- ۹۹۷ رووداۋەكانى سالى سىيەمى كۆچ
- ۹۹۷ بەسەرھاتى كەعب كوپى ئەشرف
- ۱۰۰۱ غەزۋەى قەردە
- ۱۰۰۲ كوژرانى باوكى رافىعى جوولەكە
- ۱۰۰۷ گىرپانەھەى شەپرى ئۇخۇد
- ۱۰۳۶ گىرپانەھەى رووداۋەكانى سالى چوارەمى كۆچى
- ۱۰۳۹ گىرپانەھەى بەسەرھاتى ەمىرۇ كوپى ئومەييەى زەمورى
- ۱۰۴۲ بەسەرھاتى بىئىر مەعوونە
- ۱۰۴۶ گىرپانەھەى چۆنئىيەتى دەر كىردنى منالەكانى ئەزىر لەدىيارى خۇيان
- ۱۰۵۳ گىرپانەھەى غەزۋەى سورەيق
- ۱۰۵۶ گىرپانەھەى رووداۋەكانى سالى پىنجەمى كۆچ

- گىپرانەۋەى شەپرى خەندەك ۱۰۵۹
- رووداۋەكانى سالى شەشەمى كۆچى ۱۰۸۴
- گىپرانەۋەى غەزۋەى زىقەرد ۱۰۸۴
- گىپرانەۋەى غەزۋەى مئالەكانى موستەلىق ۱۰۸۹
- بوخۇتان ھەلبەستىن بۇ عايشە ھاوسەرى پىفەمبەر(د.خ) ۱۰۹۴
- گىپرانەۋەى سەفەرەى خۇدەيىبىيە ۱۱۰۰
- ئامازەدان بەيىزەرى ئەم قسە ۱۱۰۱
- گىپرانەۋەى رووداۋەكانى سالى ھوتەمى كۆچى و شەپرى خەيبەر ۱۱۲۲
- گىپرانەۋەى غەزى وادى ئەلقورا ۱۱۲۷
- سالى ھەشتەمى كۆچى دەستى پىكرد ۱۱۴۶
- گىپرانەۋەى رووداۋەكانى سالى ھەشتەمى كۆچ ۱۱۵۰
- گىپرانەۋەى غەزى مۈتە ۱۱۵۴
- گىپرانەۋەى غەزى مەككە ۱۱۵۸
- گىپرانەۋەى شەپ لەگەل خەلكانى ھەوازىن مەننن ۱۱۸۰

ناماژەدان بەرەچە ئەکی رەسوولی خواوەند و گێزانەهوی بەسەرھاتی باوکان و باپیرەکانی ئەو

ناوی پیغەمبەر(د.خ)، محەممەد کوپری عەبدوالله کوپری عەبدولموتەلیبە.
عەبدوالله باوکی پیغەمبەر(د.خ) بچوکتەین منالی باوکی و لەهەموو منالەکانی
عەبدولموتەلیب، عەبدوالله و زوبەیر و عەبدمەناف کەھەمان ئەبوتالیبە، لەیەک دایک
بوون. دایکیان فاتیمە کچی عەمرۆ کوپری عائیز کوپری عیمران کوپری مەخزومە.
ئەمە لەکوپری ئیسحاق دەگێرنەو.

لەهوشام کوپری محەممەد دەگێرنەو: عەبدوالله کوپری عەبدولموتەلیب و باوکی
پیغەمبەر(د.خ) لەگەڵ ئەبوو تالیب کەناوی عەبدمەنافە، و زوبەیر و عەبدولکەعبە و
عاتیکە و بەرە و ئەمیمە، منالەکانی عەبدولموتەلیب، هەموویان لەیەک دایک بوون و
دایکیان، فاتیمە کچی عەمرۆ کوپری عائیز کوپری عیمران کوپری مەخزوم کوپری یەقزەیه.
لەقەبیزە کوپری زوہیب دەگێرنەو: ژنیك نەزری کرد ئەگەر کاریك ئەنجام بدات،
کوپرەکە ی خۆی لەنزیک کەعبە سەر دەبڕیت. کارەکە ی ئەنجامدا و پوشتە مەدینە تا
سەبارەت بەنەزەرەکە ی خۆی، پرسیار و لیکۆلینەو بەکات. پوشتە لای عەبدوالله کوپری
عومەر کەپینی وت: خواوەند فەرمانیداو، بەرەبەر بەنەزەرەکانی خۆتان ئەمە کدار بن.
ژن: وتی: کەواتە دەبیت کوپرەکەم سەر بپرم؟

کوپری عومەر وتی: خواوەند رینگە ی کوشتنی نەفسی گرتوو. زیاتر لەمە هیچی
نەوت.

ژن پوشتە لای عەبدوالله کوپری عەباس و داوای فتوای لیکرد. وتی: خواوەند
فەرموویەتی نەزەرەکانی خۆتان بەجیبینن بەلام دەستتان بەکوشتن پێس مەکن.
عەبدولموتەلیب کوپری هاشم نەزری کردبوو ئەگەر خواوەند دە کوپری پیبەخشیت،
یەکیکیان سەردەبڕیت. کاتیك دەکوپی بۆ ھاتە دنیا، تیروپشکی لەناو کوپرەکانی ھەلدا
بۆ ئەو یەکیان سەر بپڕیت. بەناوی عەبدوالله دەرچوو. عەبدولموتەلیب ئەوی
لەھەموو منالەکانی زیاتر خۆش دەویست. وتی: خواوەند ئەو بەسەد و شتر دەگۆرمەو.
تیر ویشکی لەنیوان عەبدوالله و سەد و شترەکە ھەلدا و بەناوی سەد و شترەکە دەرھات.

کوپری عه‌باس به‌ژنه‌که‌ی وت: بۆ‌چوونی من ئه‌وه‌یه له‌جیاتی کوپره‌که‌ی خۆت، سه‌د و شتر سه‌ر به‌ریت.

ئهم داستانه به‌گوینی مه‌روان گه‌یشت، وتی: فتواکه‌ی کوپری عومه‌ر و کوپری عه‌باس راست نییه چوونکه نه‌زر له‌سه‌ر گوناح: ره‌وا نییه. به‌ژنه‌که‌ی وت: داوای به‌خشین له‌خواوه‌ند و تۆبه بکه، خیر بکه و تا ئه‌و جیگه‌ی ده‌توانیت، کاری چاکه ئه‌نجام ده‌، به‌لام خواوه‌ند ریگه‌ی سه‌ر به‌رینی کوپره‌که‌تی لیگرتوویت.

خه‌لکان خوشحال و وته‌که‌ی مه‌روانیان په‌سه‌ند کرد، وتیان: فتواکه‌ی راست و به‌رده‌وام فتوایان ده‌دا که نه‌زر له‌سه‌ر گوناح، ره‌وا نییه.

به‌لام گێزانه‌وه‌ی کوپری ئیسحاق سه‌باره‌ت به‌نه‌زهره‌که‌ی عه‌بدولموته‌لیب، گرنگی زیاتری هه‌یه و ده‌لیت:

((عه‌بدولموته‌لیب کاتیگ سه‌باره‌ت به‌هه‌لکه‌ندنی چالی زه‌مزه‌م، ناربه‌وایی له‌خه‌لکانی قوپه‌یش بینی، نه‌زری کرد ئه‌گه‌ر بیه‌ته باوکی ده‌کوپ و کوپه‌کان بتوانن بینه پشتیوانی و به‌رگری لیبکه‌ن. یه‌کیان له‌نزیک که‌عه به‌ سه‌ر ده‌به‌ریت. کاتیگ ده‌ کوپری هینایه دنیا و زانی ده‌توانیت پشتیان پینه‌به‌ستیت: هه‌موویانی کوکرده‌وه و له‌نه‌زهره‌که‌ی خۆی، ناگاداری کردنه‌وه و وتی ده‌بیته و فا به‌نه‌زهره‌که‌م بکه‌م. هه‌موویان گویرایه‌ل بوون و وتیان: ده‌بیته چی بکه‌ین؟))

عه‌بدولموته‌لیب وتی: هه‌رکامتان تیریگ هه‌لبگریته و ناوی خۆی له‌سه‌ر بنوسیته و تیره‌کان بینه‌ه لای من.

مناله‌کانی عه‌بدولموته‌لیب ئه‌و کاره‌یان کرد و تیره‌کانیان هینا. ئه‌و، پۆشته لای هوبه‌ل که له‌دلی که‌عه‌دا بوو. هوبه‌ل گه‌وره‌ترین بتی قوپه‌یشه و له‌سه‌ر چالیک له‌دلی که‌عه‌دا دانرا بوو. دیارییه‌کانی که‌عه‌یان ده‌خسته ناو ئه‌و چاله. حه‌وت تیر لای هوبه‌ل دانرابوو، له‌سه‌ر هه‌رکامیان نووسراویک: له‌سه‌ر یه‌کیان خۆینه‌بایی و کاتیگ له‌سه‌ر خۆینه‌بایی کیشه‌یان بۆ دروست ده‌بوو بۆ ئه‌وه‌ی بزانه‌ن کۆ ده‌بیته خۆینه‌بایی بدات، به‌تیره‌کان، تیروپشکیان ده‌کرد، له‌سه‌ر تیریگ ((به‌لی)) بوو و کاتیگ مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی کاریکیان ده‌کرد، تیروپشکیان ده‌کرد و ئه‌گه‌ر تیری (به‌لی) ده‌هاته‌ده‌ر، کاره‌که‌یان ئه‌نجامده‌دا، له‌سه‌ر تیریکی دیکه نووسرا بوو ((نه)) و کاتیگ مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی کاریکیان ده‌بوو، ده‌یانخسته ناو تیره‌کان. له‌سه‌ر تیریگ نووسرابوو، ((هی ئیوه‌یه)) و له‌سه‌ر تیریکی دیکه نووسرا بوو: ((بینگانه‌یه)). تیریکی دیکه ((ناوی))

له سهر نووسرا بوو. کاتیک دهیانویست چالوئیک هه لکه نن، به تیره که، تیروپشکیان بو دهخست و گپنگیان به نه نجامه که ی دها.

کاتیک دهیانویست کوپیک خه تینه با ژنیک ماره بکن و یا نه وهی مردوویک به خاک بسپین، یا نه گهر گومانیان له په چه لکه و نه ژادی که سیک بوايه، له گهل سه د درهم و وشتریک دهیانبرده لای هوبهل و به تیرداره که یان ده سپارد، دواتر که سی گومانلیکراویان ده برده پیش و دهیانوت:

((خوای ئیمه، نه مه فلان کوری فلانه که سه بارهت بهو فلان و فیساره گومانمان هه یه، راستیه کانمان نیشانیده)).

دواتر به تیرداریان دهوت: تیروپشک بکه. نهو کارهی ده کرد و نه گهر نه نجام (له ئیوهیه) بوايه، له وان بوو و نه گهر په یوهست به وان بوايه، هاوپه یمان و نه گهر بیگانه بوايه، نه له وان بوو نه هاوپه یمان.

نه گهر سه بارهت بهو کارهی دهیانویست نه نجامی بدن وه لام (به ئی) بوايه، کاره که یان نه نجامه دا و نه گهر وه لام (نه) بوايه، نهو کاره یان بوو سالیکی دیکه دوا دهخست و جاریکی دیکه تیروپشکیان نه نجامه دا و فرمانی تیره که یان به کار ده برد.

عه بدولموته لیب به تیرداره که ی وت: تیری مناله کانی من دهرینه. نه زره که ی خو ی له گهلدا باس کرد. هر کام له مناله کانی تیره که ی خو یان ته سلیم کرد که ناوی خو یانی له سهر نووسرا بوو. عه بدوالله بچوو کترین منالی نهو و وهک ده لئین: له هه موان خو شه ویستتر بوو. عه بدولموته لیب دهیخواست تیره که به ناوی نهو دهر نه چیت. کاتیک تیردار تیره کانی وهرگرت و تیروپشکی خست، عه بدولموته لیب پو شته لای هوبهل و له خوا پاراپه وه. تیره که به ناوی عه بدوالله هاته دهر و عه بدولموته لیب کیردی هه لگرت. دهستی عه بدوالله ی گرت و به ره و نه ساف و نائيله به ریکهوت تا سه ری بپریت. نه ساف و نائيله دوو بتی قوره ییش بوون و قوربانیان لای نه وان سه رده بپی. خه لکانی قوره ییش له شوینی خو یان هه ستان و وتیان: نهی عه بدولموته لیب ده ته ویت چی بکهیت؟

وتی: سه ری ده بپرم.

قوره ییشیه کان و مناله کانی وتیان: سویند به خوا نابیت سه ری بپریت مه گهر نه وهی هپچ پاساویک نه مینیتته وه چونکه نه گهر نه م کاره بکهیت، خه لکان مناله کانی خو یان

دېنن و ھاوشىۋەى تۆ، سەريان دەپرن و بەمشىۋە كەس نامىنىتەۋە.

مۇغەيرە كۆپى عەبدواللە كۆپى عەمرۆ كۆپى مەخزوم كە لەدايكەۋە پەيوەندى خزمایەتى لەگەل عەبدولموتەلىبدا ھەبوو: وتى: سویند بەخو نابىت بىكوژىت مەگەر ئەۋەى ھىچ پاساۋىك نەمىنىتەۋە، ئەگەر دەبىت قوربانى بكرىت. بەسامانى خۇمان بەھای خوینی ئەۋ دەدەين.

خەلكانى قورەيش و منالەكانى وتیان: ئەۋ كارە مەكە و بەرەو حىجاز پىرۆ چوونكە لەۋى ژنىكى غەبىزانى لىيە كەشەيتانى ھەيە، لەۋ پىرسە بۆ ئەۋەى لەكارەكەى خۆت دۇنيا بىت. ئەگەر وتى سەرى بېرە ئەۋ كارە دەكەيت و ئەگەر فەرمانى ئەنجامدانى كارىكى دىكەى پىكردىت، رازى بىە.

بەرىكەۋتن تا گەيشتنە مەدىنە. ۋەك دەلین ژنەكە لەخەبىر بوو. بەرەو خەبىر مىلى رىگەيان گرتەبەر، ژنەكەيان بىنى و داۋای چارەيان لىكرد. عەبدولموتەلىب بەسەرھاتى خۇى و كۆرەكەى و نەزەرەكەى باس كرد.

غەبىزان وتى: ئەمرۆ پىرۆن تا شەيتانەكەى من بىت و لەۋ پىرسم.

پۇشتن. عەبدولموتەلىب لەخو پاراپەۋە و رۆژى دواتر گەرەنەۋە بۆ لای ژنەكە، وتى: بەلى، خەبەر ھات، خوینبايى ئىۋە چەندە؟
وتیان: دە و شتر.

وتى: بۆ دىارى خۆتان بگەرپىنەۋە و كۆرەكە و دە و شتر بىەن و تىرپىشك بىخەن، ئەگەر ناۋى كۆرەكە دەرچوو، ژمارەى وشترەكان زىاد بىكەن و كاتىك بەناۋى وشترەكان دەرچوو، سەريان بىرن. بەم شىۋەيە خۋاكەتان رازى و كۆرەكەتان رىزگارى دەبىت.
بۆ مەككە گەرەنەۋە و كاتىك بۆ ئەم كارە خۇيان ئامادە دەكرد، عەبدولموتەلىب لەخوۋەند پاراپەۋە. عەبدواللە و دە وشترىان ھىئا. عەبدولموتەلىب لای ھوبەل دانىشتىبوو و لەخوۋەند دەپاراپەۋە.

كاتىك تىرۋىشكىان خىست، ناۋى عەبدواللە دەرچوو.

دەوشتر زىاد كرد و ژەمارەيان گەيشتە بىست.

عەبدولموتەلىب لەشۋىنەكەى خۇيدا سەرقالى پاراپەۋە بوو.

تىرۋىشكىان خىست و دووبارە ناۋى عەبدواللە دەرچوو.

دە وشترى دىكەيان زىاد كرد.

دووبارە ناۋى عەبدواللە دەرچوو.

ههجار که ناوی عبدالله دهردهچوو دوشتریان زیاد دهکرد و دهجار و تیروپشکیان هه‌لدا و ژماره‌ی وشتره‌کان گه‌یشته سهد و عبداللهموتهلپ به‌رده‌وام له‌خوا ده‌پارایه‌وه.

کاتیك بۆ سهد وشتر و عبدالله تیروپشکیان خست، ناوی وشتره‌کان دهرچوو. خه‌لکان و ئاماده بووان وتیان: خواوه‌ند رازی بووه.

ده‌لین: عبداللهموتهلپ وتی: به‌مشیه نابیئ و ده‌بیئ سی جار تیروپشکه‌که دووباره بکریته‌وه.

تیروپشکیان دووباره کرده‌وه و به‌ناوی وشتره‌کان دهرچوو. جاریکی دیکه دووباره‌یان کرده‌وه و ئه‌نجامه‌که په‌سه‌ندی عبداللهموتهلپ له‌ئاو ده‌رهات.

جاری سییه‌میش به‌ناوی وشتره‌کان دهرچوو. وشتره‌کانیان کوشت و لاشه‌کانیان له‌شویندکا که‌له‌که کرد بۆ ئه‌وه‌ی مروژ و ئازله‌که‌کان به‌د‌خوازی خو‌یان لیی هه‌لبگرن.

عبدولموتهلپ ده‌ستی عبدالله‌ی گرت و وه‌ک ده‌لین له‌نزیک که‌عه‌ لای ژنیکی مناله‌کانی ئه‌سه‌د تیپه‌ری به‌ناوی دایکی قه‌تال که‌کچی نه‌وفل کو‌ری ئه‌سه‌د کو‌ری عبدالله‌وه‌زی و خوشکی وه‌ره‌قه کو‌ری نه‌وفل کو‌ری ئه‌سه‌ده.

کاتیك دایکی قه‌تال سه‌یری روخساری عبدالله‌ی کرد، پیی وت: ئه‌ی عبدالله بۆ کو‌ی ده‌پو‌یت؟

عبدالله وتی: له‌گه‌ل باوک‌م‌دام.

دایکی قه‌تال وتی: به‌هه‌مان ئه‌ندازه کردیانه به‌های تو، وشتر ده‌ده‌م بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر ئیستا له‌گه‌ل مندا بخه‌ویت.

عبدالله وتی: ئیستا باوکم له‌گه‌ل‌دایه و ناتوانم لیی جیا بيمه‌وه.

عبدولموتهلپ عبدالله بۆ لای وه‌ب کو‌ری عه‌بد مه‌ناف کو‌ری زهره برد که له‌و کاته‌دا به‌ته‌من و شه‌ره‌ف، سالاری مناله‌کانی زهره بوو. ئامینه کچی وه‌هبی کرده ه‌اوسه‌ری ئه‌و که‌پینگه‌ی باشت‌ری ژنی قوره‌یشی پین‌رابوو. ئامینه، کچی به‌ره و ئه‌و کچی عبدالله‌وه‌زی کو‌ری عوسمان کو‌ری عه‌بدولدار کو‌ری قوسه‌ی بوو. دایکی، دایکی حه‌بیب کچی ئه‌سه‌د کو‌ری عبدالله‌وه‌زی کو‌ری قوسه‌ی بوو، دایکی حه‌بیب، به‌ره کچی عه‌وف کو‌ری عوبه‌ید کو‌ری عه‌ویج کو‌ری عوده‌ی کو‌ری که‌عب کو‌ری لوئه‌ی بوو.

دەلئىن: ھەمان سات كە نامىنەى وەك ھاوسەر ھەلبىزارد. لەگەلى خەوت و بەمەمەد، دووگىانى كرد.

دواى ئەو. عەبدواللە لای نامىنە گەپرايەو و رۆشتە لای دايكى قەتال، پىيى وت: بۇ نىستا وتەكەى دوينىكەت دووبارە ناكەيتەو؟

دايكى قەتال وتى: ئەو نوورەى دوينى لەگەل تۇدا بوو. نەمپۇ بەروخسارى تۆو ديار نىيە و چتير پىوستم بەتۆ نەماو.

بەمشىو بوو كە دايكى قەتال لەوەر قە كورى نەوفل براكەى خۆى كەباوەرپى بەنايىنى مەسىحى ھىنابوو، بىستبووى نەم نۆمەتە لەمنا لەكانى ئىسماعىل: پىغەمبەرىكىار دەيىت.

لە مەمەد كورپى ئەيسحاق دەگىرنەو: عەبدواللە رۆشتە لای ژنىكى دىكە كەھاوەرپى نامىنە كچى وەھب كورپى عەبدمەناف بوو. عەبدواللە كارى قوركارى و شوينەوارى تەپ و تۆز بەروخسارىيەو ديار بوو. داواى لەژنەكە كرد رىگەى نزيك بوونەوہى پىبىدات بەلام ژنەكە نارازى و عەبدواللە رۆشت و خۆى شوپرد وگەپرايەو و لەگەل نامىنە خەوت. نامىنە بەپىغەمبەر دووگىان بوو.

دواى ئەو رۆشتە لای ژنىكى دىكە و وتى: نامادەيت؟

ژن وتى: ئەو كاتەى ھاتىت نوورىك بەروخسار تەو بوو، من رازى نەبووم، رۆشتىتە لای نامىنە و چىتر نوورەكە بەروخسار تەو نەماو.

دەلئىن: ئەو ژنە بەردەوام دەيوت، كاتىك عەبدواللەى بىنى، سپىتەيىكەى ھاوشىوہى سپىيەتى تەويلى ئەسپ بەناوچاويەو ھاشكرا بوو، ھىوادار بووم بىمە خاوەنى، بەلام رۆشتە لای نامىنە و بەپىغەمبەر دووگىانى كرد.

لەكورپى عەباس دەگىرنەو: كاتىك عەبدولموتەلىب عەبدواللەى برد بۇ ئەوہى ژنى بۇ بىنىت، لای ژنىكى كاهىن لەھۆزى خەسەم تىپەرى بەناوى فاتىمە كچى مور. ژنەكە جوولەكە و لەخەلكانى تەبالە كەكتىبى خویندبوويەو. نوورى لەروخسارى عەبدواللەدا بىنى و پىيى وت: ئەى گەنج، نىستا لەگەل من جووت ببە و سەد و شترت پىدەبەخشم.

عەبدواللە وتى: لەگەل باوكەمدا و ناتوانم لىي جيا بىمەو.

عەبدولموتەلىب ئەوى برد و نامىنە كچى وەھب كورپى عەبدمەناف كورپى زوھرەى كردە ھاوسەرى ئەو. عەبدواللە سى رۆژ لای ئەو مايەو. دواتر گەپرايەو و لای ژنى خەسەمى تىپەرى و داواى نزيك بوونەوہى لىكرد و پىيى وت: نامادەى بۇ ئەو كارەى

داوت کرد؟

ژن وتی: سویند بەخوا، ژنیکى خراپەکار نیم، بەلام نووریکم لەروخساری تۆدابینی و مەبەستى ئەوهم کرد بېمە خواهنی بەلام خواوهند لەشوینیکى دیکە داینا، دواى ئەوهى منت بەجیھنشت، چیت کرد؟

عەبدوالله وتی: باوکم ئامینه کچی وەهیبی کردە هاوسەری من و سى رۆژ لای ئەو مامەوه.

لەزوهرى دەگێرپنەوه: عەبدوالله کورپی عەبدولموتەلیب یەکیک بوو لەجوانترین پیاوهکانی قورەیش. باسی جوانی ئەویان بۆ ئامینه کچی وەهیب کرد و وتیان: دەبیته هاوسەری ئەو؟

ئامینه کچی وەهیب بوو بەهاوسەری عەبدوالله و کاتیک لى نزیك كەوتەوه، بە پیغەمبەر(د.خ)، دووگیان بوو. دواى ئەوه، عەبدولموتەلیب عەبدواللهی بۆ مەدینه نارد تا خورما بێنیت. عەبدوالله لەمەدینه مرد و کاتیک گەڕانەوهی ئەو نۆزی خایاند، عەبدولموتەلیب حارسى کورپی بەدواى ئەودا پەوانە کرد و بۆیان دەرکەوت عەبدوالله مردوو.

واقدی دەلیت: ئەمە هەلەیه، گێرپنەوهیهك سەبارەت بەهاوسەرگیری عەبدوالله کورپی عەبدولموتەلیب کەهەمووان لەسەری کۆکن، لەگێرپنەوهی دایکی بەکر کچی مەنسوردا هاتوو، دەلیت: عەبدولموتەلیب لەگەڵ کورمەکی هات و بۆ خۆی و کورمەکی خوازبێنى کرد. پیکمەوه ژنیان هینا. عەبدولموتەلیب، هاله کچی ئەهیب کورپی عەبدمەناف کورپی زوهرى کردە هاوسەر و عەبدوالله کورپی عەبدولموتەلیب، ئامینه کچی وەهیب کورپی عەبدمەناف کورپی زوهرى کردە هاوسەری خۆی.

دەلیت: لای ئیمە ناشکرایە و هاوئەلانی ئیمە سەبارەت بەم خالە هیچ ناکۆکییهکیان نییه کە عەبدوالله کورپی عەبدولموتەلیب لەگەڵ کاروانیکی قورەیش لەشامەوه هات و لەمەدینه دابەزی و لەوی مایەوه تا ئەو کاتەى مرد و لەمالی نابیغە و بەوتەیهك تابیعە، لەمالیکی بچوکدا بەخاک سپێردرا. کاتیک دەرویتە ناو مالهکەى، گۆرپی ئەو لای چەپە. لەم گێرپنەوهیه هیچ ناکۆکییهك نییه.

عەبدولموتەلىب كۆرى عەبدولموتەلىب بوو

ناوى عەبدولموتەلىب شەيبە و بەم ناوہ بانگ دەكرا لەبەر ئەوہى پەلەيەك قژى سېى لەناو سەرىدا دەبىنرا. عەبدولموتەلىب بۆيە ئەم ناوہى پېپرا چونكە لەگەل باوكى ھاشم لەرىگەى مەدىنەوہ بۆ بازىرگانى كرده دەرۆشتە شام و كاتىك گەيشتە مەدىنە، لای عەمرۆ كۆپى زەيد كۆپى لوبەيد دابەزى و كچەكەى ئەو، سەلمای بىنى.

بەلام بەپىي گىزانەوہى باوكى ئىسحاق، سەلما كچى زەيد كۆپى عەمرۆ كۆپى لوبەيد كۆپى حەرام كۆپى حەداس كۆپى جوندەب كۆپى عودەى كۆپى نەجار بوو، ھاشم عاشقى بوو و سەلمای لەباوكى خوازىبىنى كرد و ئەوى كرده ھاوسەرى خۆى. باوكى سەلما مەرجى ئەوہى بۆ دانا كە لەكاتى منال بوون، دەبىتە ھاوسەرەكەى لەناو كەسەكانى خۆيدا بىت.

ھاشم پىش ئەوہى پىرواتە لای ژنەكەى خۆى، پۆشت و كاتىك لەشام گەپرايەوہ، لەگەل ژنەكەى خوت و دووگىانى كرد. دواتر ھاشم لەگەل ژنەكەى گەپرايەوہ بۆ مەككە و كاتىك، كاتى منال بوونى ئەو نزيك كەوتەوہ، ئەوى بۆ لای كەسەكانى برد و خۆى رىگەى شامى گرتەبەر و لەغەزە، چارى لەجىهان بەست.

سەلما عەبدولموتەلىبى ھىنايە دونيا و بۆ ماوہى حەوت يا ھەشت سال لەمەدىنە مايەوہ. دواى ئەوہ، يەككە لەخەلكانى منالەكانى حارس كۆپى عەبدمەناف لەيەسەرب تىپەپى و چەندىن منالى بىنى كەسەرقالى تىر ھاويشتن بوون. كاتىك شەيبە ئامانجى دەپىكا، دەيوت: من كۆپى ھاشم، من كۆپى سالارى بەتخام.

حارسى پىي وت: تۆ كىيت؟

وتى: شەيبە كۆپى ھاشم كۆپى عەبدمەناف.

كاتىك پىاوى حارسى گەپرايەوہ بۆ مەككە، موتەلىبى بىنى لەحوجرەدا دانىشتووہ، پىي وت: لەيەسەرب چەند منالىكم بىنى سەرقالى تىر ھاويشتن بوون و لەناوياندا يەكيان كاتىك ئامانجەكەى دەپىكا دەيوت: من كۆپى ھاشم، من كۆپى سالارى بەتخام.

موتەلىب وتى: سۆيىد بەخوئا ناگەرېمەوہ بۆ لای كەسەكانى خۆم، تا دەيھىنمەوہ.

پىاوى حارسى پىي وت: وشترەكەى من ئامادەيە، سوار بە و بەرىكەوہ.

موتەلىب سوار وشترەكە بوو و لەشەودا گەيشتە يەسەرب. پۆشتە لای منالەكانى عودەى كۆپى نەجار و چەند منالىكيان بىنى كەگايەيان دەكرد. برازاكەى خۆى لەناو

ئەواندا ناسیبه وه و پئی وتن: ئەمه برازای منه.

وتیان: بەئی، برازای تۆیه و ئەگەر دەتەوئیت بیبهیت، ئیستا بیبه بۆ ئەوهی دایکی نەزانیت چونکە ریگە نادات بیبهیت و ئیمەیش ناتوانین ریگە لیبگیرن.
موتەلیب بەشەبەهی وت: برازاگەم، من مامی تۆم و دەمەوئیت بتگەرئیمەوه بۆ ناو خەلکەکەهی خۆت.

وشرەکەهی خەواند و شەبە سوار وشر بوو، موتەلیب ئەوی برد. دایکی تا درەنگانیکی شوو نەیزانی و کاتیگ بەدوایدا گەرا، پینان وت کەمامەکەهی ئەوی بردۆتەوه.

موتەلیب بەرەبەیان شەبەهی گەیانده مەککە. کەس و کارەکەهی لییان پرسى: ئەوه کییه لەگەل تۆدا سواری وشر بووه؟
موتەلیب وەلامی دایهوه: کۆیلەهی منه.

رۆشت تا گەیشته لای ھاوسەرەکەهی خەدیجە کچی سعید کورپی سەهم. کاتیگ پرسى ئەمه کییه؟
وتى: کۆیلەهی منه.

موتەلیب رۆشته بازار و حیلەهی ((جلیکی دریزه)) بۆ شەبە کړی و لەشەودا ئەوی برده ناو کۆری منالەکانی عەبدمەناف. لەوهدا شەبە بەحیلەوه لەناو کۆلانەکانی مەدینەدا دەگەرا وپینان دەوت ئەمه عەبدولموتەلیبە. لەبەر ئەوهی سەرەتا موتەلیب وتبووی: کۆیلەهی منه.

بەلام گێرانەوهی محەممەد کورپی ئەبویەکری ئەنساری بەمشێوهیە: ھاشم کورپی عەبدمەناف ژنیکی لەمنالەکانی نەجار کردە ھاوسەری خۆی کەشەریف بوو و مەرجی لەگەل خوازبێنیکەرانى خۆی دەبەست لەگەل خەلکەکەهی خۆی بمینیتەوه و ھاوسەری ھاشم، شەبەهی ئەلحەمدی ھینایە دنیا. ئەو لەناو خالەکانی خۆی پەرورده و گەورە بوو. رۆژیک گەنجە ئەنسارییەکان سەرقالی تیرھاویشتن بوون. ئەو، ئامانجی دەپیکا و دەبیوت: من کورپی ھاشم.

رێبواریک ئەمەهی بیست و کاتیگ گەرایهوه بۆ مەدینە، بەموتەلیب کورپی عەبدمەناف مامی وت: لای گەرەکی ھۆزی قیلە تێپەریم و گەنجیکم بەم تاییبەتمەندییە بینی کە لەگەل گەنجەکانی دیکە سەرقالی تیرھاویشتن بوو. شانازی بەبراکەهی تۆوه دەکرد. رەوا

نېيە رۈنگە بەدەيت لەغەرىبىدا گەورە بېيىت.

موتەلىب بەرەو مەدىنە بەرۈكەوت و مەبەستى ئەۋەى كرد شەببە لەگەل خۇى بۇ مەككە ببات بەلام پىيان وت: ئەۋە، دايكى ئەۋە. كاتىك لەگەل دايكى قسەى كرد، توانى رەزامەندى ئەۋ بەدەست بىننىت. ئەۋى لەگەل خۇيدا ھەلگرت و لەدۋاى خۇيەۋە سواری كردبوو. كاتىك كەسىك لىى دەپرسى: ئەمە كىيە؟ دەپوت: ئەمە، كۆيلەى منە. لەبەر ئەمە ناۋى عەبدولموتەلىبى پىپرا.

كاتىك گەيشتتە مەككە، موتەلىب ھەموو سامانەكانى باۋكى بۇ گەراندەۋە. ئەۋفل كوپرى عەبدمەناف زەۋبىيەكى لەسامانى ئەۋ بەزۇر داگىر كردبوو. عەبدولموتەلىب بۇ لاي كەسەكانى خۇى رۇشت و دژى مامەكەى خۇى داۋاى ھاۋكارى لىكردن، وتيان: ئىمە بەشدارى نىۋان كىشەكانى تۆ و مامت ناكەين. كاتىك عەبدولموتەلىب ئەمەى بىنى، نامەى بۇ خالۇكانى خۇى نووسى و كىشەكەى لەگەل ئەۋفلدا باس كرد و داۋاى ھارىكارى لىكردن.

باۋكى ئەسەد كوپرى عەدەسى نەجارى لەگەل ھەشتا سوار ھات تا گەيشتە ئەبتەح. عەبدولموتەلىب ناگادار بوۋيەۋە و پىشۋازى لىكرد و وتى: خالە، با برۆينە مالەكەى من.

باۋكى ئەسەد وتى: نا، دەبىت ئەۋفل بىينم.

عەبدولموتەلىب وتى: ئەۋ لەگەل شىخەكانى قورەيش لەھوجرەدا دانىشتوۋە. ئەسەد رۇشت و لەسەر سەرى ئەۋفل ۋەستا و شمشىرى دەرھىنا و وتى: سوئند بەخواۋەندى ئەم مالە، ئەگەر مالى خوشكەزاكەم نەگەرپىنئىتەۋە، بەشمشىر دەتكوزم. ئەۋفل وتى: سوئند بەخواۋەندى ئەم مالە، زەۋبىيەكەى بۇ دەگەرپىنئەۋە. نامادەبوانى كرده شايت.

دواتر بەشەببەى وت: بابرۆينە مالەكەى تۆ. سى رۇژ لاي ئەۋ ماىەۋە و ھەجى عەمرەى ئەنجامدا.

دەلئىت: دۋاى ئەم رووداۋە ئەۋفل لەگەل منالەكانى شەمس دژى منالەكانى ھاشم پەيمانى بەست.

محەممەد كوپرى ئەبۇبەكر دەلئىت: ئەم ھەدىسەم بۇ موسا كوپرى عىسا گىپرايەۋە، وتى: ئەى كوپرى ئەبۇبەكر، ئەمە وتەى ئەنسارىيەكانە تا لەگەل ئىمە (منالەكانى عەبدولموتەلىب) كەخواۋەند رىزدارى كردوۋىن، خۇيان نرىك بخنەۋە. عەبدولموتەلىب

له ناو خه لکه که ی له وه ریژدارتر بوو پیویستی به هاوکاری مناله کانی نه جار بیت.
 ده لیت: وتم: ئه ی ئه میر، خواوه ند ریگه ی چاکه ت نیشان بدات، ئه وه ی
 له عه بدولموته لیب باشر بوو، پیویستی به هاوکاری مناله کانی نه جار بوو.
 ده لیت: موسا که پالی دابوویه وه، تووره دانیش ت و وتی: باشر له عه بدولموته لیب
 کی بوو؟

وتم: محه مده ی پیغه مبه ر(د.خ).

وتی: راست ده که ی ت و توپه ییه که ی دامرکایه وه.

موسا کوپری عیسا به مناله کانی خوی وت: ئه م حه دیسه ی کوپری ئه بو به کر
 بنووسنه وه.

له عه لاقه ی ته غله بی که سه رده می جاهلیه تی بینیبوو، ده گپرنه وه: سه ره تای ئه و
 په یمانه ی نیوان مناله کانی هاشم و خوزاعه که پیغه مبه ر به هو ی ئه و په یمانه توانی
 ده ست به سه ر مه که که دا بگریت، له ویوه سه رچاوه ده گریت که نه وفل کوپری عه بده مناف
 دواین منالی عه بده مناف، سته می له عه بدولموته لیب کوپری هاشم کوپری مناف کرد و
 به شیک له زه وییه کانی ئه وی زه وت کرد. دایکی عه بدولموته لیب، سه لما کچی عه مرو
 له مناله کانی نه جاری خه زره ج بوو. عه بدولموته لیب داوای زه وییه که ی له مامی کرده وه
 به لام نه وفل رازی نه بوو. عه بدولموته لیب نامه ی بو خالوکانی خوی نووسی و داوای
 هاوکاری کرد که هه شتا سوار هاتن و له ده روی که عه دابه زین. کاتی که نه وفل کوپری
 عه بده مناف نه وانی بینی، وتی: روژتان خوش بیت.

وتیان: ئه ی پیاو، روژت خوش نه بیت، زه وی خوش که زاکه ی ئیمه بگه پرنه ره وه.

وتی: له بهر ریژ و خوشه ویستی ئیوه ئه و کاره ده که م. زه وییه که ی گه رانده وه و
 مناله کانی نه جار بو ماله کانی خویان گه رانه وه.

ده لیت: عه بدولموته لیب مه به سته به ستنی په یمانیکی کرد. به سه ره کوپری عه مرو و
 وه رقاء کوپری فلان و چه ند که سیکی دیکه ی کوکرده وه و له که عه بده په یمانیکیان واژو
 کرد.

دوای مه رگی موته لیب کوپری عه بده مناف، کاری ناودان و خزمه ت کردنی خه لکان که
 له ده سته مناله کانی عه بده منافدا بوو، که وته ده سته عه بدولموته لیب. به مشیوه یه
 ده سه لات و گه وره یی له ناو خه لکه که ی زیادی کرد و که س هاوشیوه ی ئه و نه بوو. ئه و

بوو چالی زه مزه می دۆزییه وه که ئیسماعیل کوپی ئیراهیم هه لیکه ند. گه نجه کانی ده رهینا که بریتی بوو له دوو ئاسکی زێرین و چه ندین شمشیر و زری که جور هه مییه کان له کاتی پۆشتنه ده ره له مه که که، له و چاله دا، چالیان کرد بوو. له شمشیره کان ده رگایه کی بۆ که عبه دروست کرد. دوو ئاسکه زێرینه که ی بۆ رازاندنه وه ی ده رگای که عبه به کار برد. وه ک ده لێن: ئه مه یه که م زێر بوو بۆ رازاندنه وه ی که عبه به کار برا.

نازناوی عه بدولموته لیب باوکی حارسه له بهر ئه وه ی گه وره ترین منالی ناوی حارس بوو. وه ک وتمان عه بدولموته لیب، شه بیبه کوپی هاشم بوو.

عه بدولموته لیب کوپی هاشم بوو

ناوی هاشم عه مرۆ بوو. له بهر ئه وه پێیان ده وت هاشم چونکه یه که م که س بوو له مه که که بۆ خه لکه که ی خۆی، تریتی ورد کرد. هاشم به مانای ورد که ره.

ده لێن: خه لکه که ی له قوربه یش گیرده ی وشکه سالی و قاتوقپی بوون. هاشم پۆشته فه له ستین و ئاردی کپی و وتی بیکه ن به نان. وشتریکی کوشت و له ئاو گوشته که ی تریتی بۆ خه لکه که ی دروست کرد.

ده لێن: هاشم یه که م که س بوو ریچکه ی سه فه ری زستان و هاوینه ی بۆ بازرگانی کردن له شام و یه مه ن بۆ خه لکه که ی شکاند.

له هوشام کوپی محهمه د ده گیرنه وه: هاشم و عه بدشه مس که گه وره ی مناله کانی عه بدمه ناف و موته لیب که له هه موویان بچوکتی بوو، له عاتیکه کچی موریه سوله می له دایک بوون و نه وقل له واقیده چاوی به دنیا هه لێنا. هه موویان دوا ی باوکیان سالاریان پێپرا و یه که م که سان بوون بۆ خه لکانی قوربه یش په یمانیان له ده ره وه ی حه ره م به ست. هاشم بۆ ئه وان له گه ل پاشاکانی شام ورۆم و غه سان په یمانی به ست، عه بدشه مس له گه ل نه جاشی گه وره په یمانی به ست بۆ ئه وه ی بتوانن ها توچۆی حه به شه بکه ن، نه وقل له گه ل خوسره وه کانی ئیرانی واژۆ و به هۆیه وه ده یانتوانی سه ردانی عیراق و سه رزه مینی پارسه کان بکه ن. موته لیب له گه ل پاشاکانی حه میر په یمانی واژۆ کرد و ده یانتوانی سه ردانی یه مه ن بکه ن و به مشیوه یه ده سه لاتی قوربه یشیه کان فراوانی به خۆیه وه بینی.

ده لێن: عه بدشه مس و هاشم دوانه بوون و ئه وه ی یه که م جار چاوی به دنیا هه لێنا، په نجه ی به ناوچاوی ئه وه ی دیکه یانه وه لکا بوو. جیا یان کرده وه و خوین پۆا.

به شیوه یه کی خراپ نه مه یان لیکدایه وه و وتیان: خوین له نیوان نه واندا ده رژیئت. هاشم دواي عه بدمه نافی باوکی ئاودان و خزمهت کردنی خه لکانی گرتنه ستو و وهب کوپی عه بدقوسه ی سه بارهت به و که تریتی به خه لکه که ی دابوو، هونراویه کی هونیه وه و ئومه ییه کوپی عه بدشه مس کوپی عه بد مه نافی که پیاویکی ده وله مند بوو، رژی برد و مه به سستی نه وه ی کرد لاسایی هاشم بکاته وه به لام نه یتوانی. که سانیک له قوره ییش بو ئه م کاره ی سه رکونه یان کرد. ئومه ییه توپه بوو و وتی: هاشم کییه، داوای داوهری کرد بو نه وه ی بزانه کامیان به ریزتر و گه وره تره. هاشم له بهر پیگه و ته مه نی خو ی حه زی به م کاره نه ده کرد به لام قوره ییشیه کان نه ویان هاندا و وتی: له سه ر په نجا وشتر گریو ده که یین تا له ناو مه که که دا سه ریان به رین و ده سال له مه که که دوور که وینه وه.

ئومه ییه رازی بوو. کاهینیکی خوزاعیان کرده داوهر که هاشمی به گه وره تر و ریزدارتر ناساند. وشتره کانی سه ربی و ده رخواوردی خه لکه که ی دا و ئومه ییه به ره و شام که وته ری و بو ماوه ی ده سال له وی مایه وه. نه مه یه که م دوژمنایه تی نیوان هاشم و ئومه ییه بوو.

ده لاین: عه بدولموته لیب کوپی هاشم و حه رب کوپی ئومه ییه بو نه م مه به سته روژشته نه لای نه جاشی به لام رازی نه بوو له نیوان نه وان داوهری بکات و نوفه یل کوپی عه بدولعوزه ی کوپی ریاح کوپی عه بدوالله کوپی قوره ز کوپی ره زاح کوپی عوده ی کوپی که عبیادم کرده داوهر. نه و، به حه ربی وت: نه ی باوکی عه مرو له گه ل که سینک که بالای له تو به ریزتر و سه ری له تو گه وره تر و روخساری له تو جوانتر و له تو ده ست ئاوه لاتر و منالی زیاتر هیه، گریو ده به سستیت؟ له پیشی به هاشم به خشی.

حهر ب وتی: له به ده به ختی روژگار بوو تو مان کرده داوهر.

یه که م که س له مناله کانی عه بدمه نافی که مرد، هاشم بوو. له غه زه له شام چاوی له جیهان به ست. دواي نه و عه بدشه مس له مه که که مائناوایی له جیهان کرد و گوپه که ی له نه جیاده، دواي نه و نه وفل له سه لمان له ریگه ی عیراق مرد، موته لیب له ره دمانی یه مه نی کوچی دوايي کرد.

دواي هاشم کاری ئاودان و خزمهت کردنی خه لکان، به موته لیب کوپی عه بدمه نافی گه یشت.

هاشم كۆرى غەبدمەناف بوو

ناوى غەبدمەناف موغەيرەيە. ئەويان بەمانگ ناو دەبرد لەبەر ئەوئەوى زىاد لەرادە جوان و قۆز بوو.

دەلنن: قوسەى وتبورى: چوار كۆپم هينايە دنيا و دوانيانم بەناوى بتەكانى خۆمەوہ ناونا و يەكيان بەناوى مالمەكەم و ئەوى ديكەيان بەناوى خۆم. ئەم چوار كۆپە، غەبدمەناف و غەبدولعوزەى و غەبدئەلدار و غەبدقوسەى بوون و داىكى ھەموويان ھەبى كچى ھەليل كۆپى ھەببشە كۆپى سەلوول كۆپى كەعب كۆپى غەمرۆ كۆپى خوزاعە بوو.

لەھوشام كۆپى مەمەد دەگىرنەوہ: غەبدمەنافيان بەمانگ ناودەبرد و ناوى موغەيرە بوو، داىكى ھەبى ئەوى بەمەناف پەيوەست كەردبوو كەيەكئىك بوو لەگەورەترين بتەكانى مەككە و ھەبى ئەو بتەى زۆر خۆشەويست و لەبەر ئەمە بەغەبدمەناف ناوى دەر كەرد.

غەبدمەناف كۆپى قوسەى بوو

ناوى قوسەى زەيدە. بۇيە بەقوسەى ناوى دەبەن چۈنكە باوكى كەلاب كۆپى مورە، فاتيمە كچى سەعد كۆپى سەيل، داىكى قوسەى ، وەك ھاوسەرى خۆى ھەئىيژارد و ناوى سەيل، خىر كۆپى ھەمالە كۆپى عەوف كۆپى غەنەم كۆپى عامر كۆپى ئەلجادرين كۆپى غەمرۆ كۆپى جەشمە كۆپى يەشكر ولەتيرەى ئەزدەشئوہ و ھاوپەيمانى مئالەكانى دوئەل بوو.

فاتيمە، زوھرە و زەيدى بۇ كەلاب هينايە دنيا. زەيد كەم تەمەن بوو، كەلاب مرد بەلام زوھرە گەورە ببوو. رەببىعە كۆپى ھەرام كۆپى غەب كۆپى كەبىر كۆپى عوزرە كۆپى سەعد كۆپى زەيد لەھۆزى قوزاعە بوو، فاتيمە، داىكى زوھرە و زەيدى كەردە ھاوسەر. زەھرە پياويكى بائخ و قوسەى شيرخۆرە بوو. پياوى قوزاعى، فاتيمەى بۇ سەرزەمىنى مئالەكانى عوزرە لەبەرزايىيەكانى شام برد. قوسەيشى لەگەل خۆيدا برد بەلام زەھرە لەناو خەلكەكەى خۆى مایەوہ.

فاتيمە كچى سەعد كۆپى سەيل بۇ رەببىعە كۆپى ھەرام، رەزاحى هينايە دنيا كە لەدايكەوہ براى قوسەى بوو. رەببىعە لەژئىكى ديكە، سى مئالى ھەبوو: ھەن و مەحمود

و جهلهمه.

زهید، لای ره بیعه گهروه و به قوسه‌ی ناوی دهرکرد له‌بهر نه‌وهی مائه‌که‌ی له‌خه‌لکه‌که‌ی دور بوو. زهره له‌مه‌که‌که نه‌پزشته‌دهر و له‌و ماوه‌ی قوسه‌ی کوپری که‌لاب له‌سه‌رزه‌مینی قوزاعه بوو و وهک و توویانه به‌کوپری ره بیعه کوپری حه‌رام ناوده‌برا، له‌نیوان نه‌و و یه‌کیک له‌گه‌نجه‌کانی قوزاعه پینشاه‌تیک رویدا. قوسه‌ی گه‌وره ببوو. پیایوی قوزاعی قوسه‌ی بۆ غه‌ریب بوونی سه‌رکۆنه کرد و وتی: بۆ ناگه‌رپیتته‌وه بۆ لای که‌س و کاره‌که‌ی خۆت، تۆ له‌نیمه نیت.

کاتیک قوسه‌ی نه‌مه‌ی بیست، رۆشته لای دایکی، خه‌مبار و دلته‌نگ بوو. سه‌باره‌ت به‌وته‌ی پیایوی قوزاعی پرسپاری له‌دایکی کرد. دایکی وتی: کوپرم، سویند به‌خوا تۆ له‌و ریژدارتۆ و باوکت له‌باوکی نه‌و گه‌وره‌تره، تۆ کوپری که‌لاب کوپری مورده کوپری که‌عب کوپری لوئه‌ی کوپری غالب کوپری فیه‌ر کوپری مالک کوپری نه‌زر کوپری که‌نانه‌ی قوره‌شیت و خه‌لکه‌که‌ی تۆ له‌مه‌که‌که و له‌نزیک مائی خواوه‌ند نیشه‌ته‌جین.

قوسه‌ی برپاریدا بگه‌رپیتته‌وه بۆ ناو خه‌لکه‌که‌ی چونکه چیت نه‌یده‌توانی به‌رگه‌ی غه‌ریبی سه‌رزه‌مینی قوزاعه بگریت. به‌لام دایکی پینی وت: کوپرم، په‌له مه‌که، تا مانگی حه‌رام چاوه‌ری بکه و له‌گه‌ل حه‌ج که‌رانی عه‌ره‌ب برۆ چونکه ده‌ترسم به‌لایه‌کت به‌سه‌ردا بیت.

قوسه‌ی تا مانگی حه‌رام چاوه‌روانی کرد. حاجیه‌کان له‌قوزاعه به‌ریکه‌وتن. له‌گه‌ل نه‌وان به‌ریکه‌وت تا گه‌یشه‌ته مه‌که‌که، کاتیک له‌ری و ره‌سمه‌کانی حه‌ج کردن ته‌واو بوو، له‌وی مایه‌وه. پیایویکی بویرو به‌ریز بوو. حه‌بی کچی حه‌لیل کوپری حه‌بشیه‌ی خوزاعی خوازینی کرد و نه‌وی کرده هاوسه‌ری خۆی. وهک ده‌لین: حه‌لیل له‌و کاته‌دا به‌ریوبه‌ری کاره‌کانی که‌عبه بوو.

به‌وته‌ی کوپری ئیسحاق، قوسه‌ی له‌گه‌ل حه‌لیل مایه‌وه تا نه‌و کاته‌ی عه‌بدوئه‌لدار و عه‌بده‌ناف و عه‌بدولعوزه‌ی و عه‌بدقوسه‌ی چاویان به‌دنیا هه‌له‌ینا. کاتیک مناله‌کانی فراوان و سامانه‌که‌ی زیاد و شه‌ره‌ف و گه‌وره‌یی پیپرا، حه‌لیل کوپری حه‌بشیه مرد و قوسه‌ی که‌خۆی بۆ به‌ریوه‌بردنی کاروباره‌کانی که‌عبه له‌خه‌لکانی خوزاعه به‌شیاوتر ده‌زانی که‌مناله‌کانی ئیبراهیم کوپری ئیسماعیل بوون، له‌گه‌ل قوره‌یشیه‌کان و مناله‌کانی که‌نانه گفتوگۆی کرد بۆ نه‌وه‌ی خوزاعه و مناله‌کانی به‌کر له‌مه‌که‌که ده‌ربه‌کن. کاتیک

به‌وته‌کانی رازی بوون و په‌یمانیان به‌ست، نامه‌ی بۆ براکه‌ی خۆی (له‌دایکه‌وه) ره‌زاح کوپری ره‌بیعه کوپری حه‌رام له‌دیاری قوزاعه نووسی و داوای هاوکاری لیکرد. ره‌زاح، خه‌لکانی قوزاعه‌ی بۆ هاوکاری کردنی براکه‌ی هاندا وئه‌وانیش رازی بوون.

به‌لام له‌حه‌دیسه‌که‌ی هوشامدا هاتوه: قوسه‌ی پۆشته لای زه‌هره‌ی برای و زۆری نه‌خایاند سه‌روه‌ری خه‌لکه‌که‌ی پیپرا. خه‌لکانی خوزاعه له‌مه‌که‌که زیاتر بوون له‌مناله‌کانی نه‌زر. قوسه‌ی داوای هاوکاری له‌زپراکه‌ی خۆی ره‌زاح کوپری ره‌بیعه کوپری حه‌رام کرد. ئه‌و، سی زڕ برای هه‌بوو، له‌گه‌ل براکانی دیکه و خه‌لکانی قوزاعه هاتن، مناله‌کانی نه‌زر پشتیوانیان له‌قوسه‌ی ده‌کرد، خه‌لکانی خوزاعه‌یان له‌مه‌که‌که ده‌رکرد و قوسه‌ی، حه‌بی کچی حه‌بشیه‌ی کرده هاوسه‌ری خۆی که‌یه‌کیک بوو له‌مناله‌کانی خوزاعه و چواری کوپری بۆ هاته دنیا. حه‌لیل دواین که‌س له‌خوزاعه بوو سه‌ره‌ره‌ستی کاروباره‌کانی که‌عبه‌ی ده‌کرد. کاتیك مرد، به‌ریۆه‌بردنی کاروباره‌کانی که‌عبه‌ی به‌که‌چه‌که‌ی سپارد.

حه‌بی به‌باوکی وت: ده‌زانی من ناتوانم ده‌رگاکی به‌که‌مه‌وه و بیبه‌ستم. حه‌لیل وتی: ئه‌و کاره به‌پیاویک ده‌سپیرم تا به‌نوینه‌رایه‌تی تو ئه‌نجامی بدات. ئه‌م کاره‌ی به‌باوکی غه‌بشان سپارد و ئه‌و سه‌لیم کوپری عه‌مرۆ کوپری بوی کوپری مه‌له‌کان کوپری ئه‌قسا بوو.

قوسه‌ی به‌ریۆه‌بردنی کاروباره‌کانی که‌عبه‌ی به‌خومره‌یه‌ک شه‌راب و عوودیک کرپیه‌وه. کاتیك خه‌لکانی خوزاعه ئه‌مه‌یان بیست، دژی قوسه‌ی وه‌ستانه‌وه. ئه‌و، داوای هاوکاری له‌براکه‌ی خۆی کرد و رووبه‌رووی خوزاعه، وه‌ستایه‌وه.

ده‌لین و خوا زاناره: خه‌لکانی خوزاعه گرفتاری نه‌خۆشی قورحه بوون به‌شیۆه‌یه‌ک زۆری نه‌مابوو هه‌موویان له‌ناو بچن. له‌به‌ر ئه‌مه مه‌که‌که‌یان به‌جیه‌ه‌شت. ده‌سته‌یه‌کیان ماله‌کانی خۆیان به‌خشی و ده‌سته‌یه‌کیان فرۆشیتان.

قوسه‌ی به‌ریۆه‌بردنی کاروباره‌کانی که‌عبه‌ی گرته ئه‌ستۆ و هۆزه‌کانی قوره‌پیشی کوکړده‌وه وئه‌وانی له‌مه‌که‌که نیشه‌جی کرد. پنیشت ده‌سته‌یه‌کیان له‌سه‌ر لووتکه‌ی کیۆه‌کان و ناو دۆله‌کان ژیانیان به‌سه‌ر ده‌برد. ماله‌کانی مه‌که‌که‌ی له‌ناو ئه‌واندا دابه‌ش و خه‌لک ملکه‌چی فه‌رمانه‌ره‌وایه‌تی بوون.

به‌لام به‌وته‌ی کوپری ئیسحاق، ره‌زاح وه‌لامی داوای زپراکه‌ی دایه‌وه و له‌گه‌ل سی براکه‌ی خۆی و خه‌لکانی قوزاعه و حه‌ج که‌رانی عه‌ره‌ب، بۆ هاوکاری کردنی قوسه‌ی

به ریگه وتن.

ده لیت: به گومانی خه لکانی خوزاعه، حلیل کوری حه بشییه له ناو وه سییه ته که ی خوی به ریوبه ردنی کاروباره کانی که عبه ی به قوسه ی سپارد چونکه باوکی کچه زاکانی بوو. به قوسه ی وت: به ریوبه ردنی کاروباره کانی که عبه و مه کهه، مافی تویه. له م کاته دا بوو قوسه ی داوای هاوکاری کردنی خه لکانی قوزاعه ی کرد. کاتیک خه لکان له مه کهه و عه رفاته کوبوونه وه و ری و ره سمه کانی حه جیان ئه نجامدا، له مه نی دابه زین. قوسه ی و قوره شیییه کانی شوینکه وته ی ئه و و مناله کانی که نانه و خه لکانی قوزاعه بریاری ده کردنی خه لکانی خوزاعه یان دابوو و ده بوا، ئه نجامی بدهن.

سوفه، ئه و که سه ی به ریوبه ری ری و ره سمی حه ج بوو، خه لکی له عه رفاته وه ده برد و ریگه ی پزشتن له مه نی پیده دان و له کاتی په می شه یقان، په می ده ستیپیده کرد. هیچ که س به ردی بۆ شه یقان نه ده هاویشته تا ئه و کاته ی ئه و به ردی ده هاویشته. ئه و که سانه ی بۆ ئه و کاره په لیه یان بوو، ده پزشتنه لای و ده یانوت: هه سته و شه یقان ره جه م بکه تا ئیمه ییش ئه و کاره بکه یین.

به لام ده یوت: ده بیته چاوه ری بن تا ئه و کاته ی خور ئاوا ده بیته.

ئه وانیه په لیه یان بوو، به به رد لییان دها و بۆ په له کردن هانیان دها.

به لام سوفه چاوه پروان ده مایه وه تا خور ئاوا ده بوو، ئه وسا هه لده ستا و په جمی ده کرد و خه لکانیش به داوی ئه ودا ئه و کاره یان ده کرد.

کاتیک حاجییه کان له م کاره ته واو ده بوون، ده یانویست له مه نی برۆن، سوفه هه ر دوولای عه قه به ی ده گرت و ریگه یان له خه لکان ده گرت. داوای مؤله تیان له سوفه ده کرد. که س مؤله تی پینه ده درا. ئه و کاته ی سوفه ده پزشت، ریگاکان ده کرانه وه.

له و ساله دا هاوشیوه ی سالانی پیشوو، کاره کانی خوی ده کرد. عه ره به کان ئه م مافه یان بۆ ئه و له بهر چاوه ده گرت چونکه له رۆژگاری جوره م و خوزاعه وه ببوو به داب و نهریتیکی باو. له و کاته دا قوسه ی کوری که لاب له گه ل هاوه لانی خوی له قوره ییش و که نانه و قوزاعه پزشتنه لای عه قه به و وتیان: ئه م کاره مافی ئیمه یه.

خه لکان رازی نه بوون و قوسه ییش، حاشای له مافه کانی ئه وان کرد. شه پ رویدا و هه ردوولا ده ستیان به کوشتاری یه ک کرد. شکست به شوینکه وته کانی سوفه پرا و قوسه ی ده سته ی به سه ر کاروباره کاندان گرت.

دەلئیت: لەم کاتدا خوزاعە و منالەکانی بەکر خۆیان لە قوسەى دورخستەوه و نەیانزانی کاروبارەکان ھاوشیوەى سووفە لە دەستی ئەوانیش دەردیڤیت و لەبەر یۆبەردنی کارەکانی کەعبە دوریان دەخاتەوه. کاتیك خۆیان بە دور گرت، بۆ شەپى ئەوان خۆى نامادە و براکەى رەزاح کوپى رەبیعە لەگەل خەلکەکەى، ھاوڕیپەتى و پشتیوانییان لێدەکرد. خوزاعە و منالەکانی بەکر رووبەروویان بوونەوه و شەپىکی دژوار دەستیپیکرد. ژمارەیهکی فراوان لەمەر دوولا کوژران و بریندار بوون و سەرئەنجام ھەردوولا، بانگەوازی ئاشتیان بەرز کردەوه و ویستیان یەکیك لەعەرەبەکان وەك داوەر ھەلبژێرن. یەعمەر کوپى عەوف کوپى کەعب کوپى لەیس کوپى بەکر کوپى عەبەد مەنات کوپى کەنانەیان وەك داوەر ھەلبژارد.

یەعمەر بەمشیوەیە داوەرى کرد: قوسەى بۆ بەریوەبەردنی کاروبارەکانی کەعبە و مەککە، لەخوزاعە شیاوترە و ھەموو ئەو خۆینانەى قوسەى لەوانی رشتوو، بەفەرۆ دەروات بەلام خەلکانی خوزاعە دەبیٹ خۆینبایى ئەو کەسانە بەدەن کە لەھاوولانی قوسەى کوشتوویمانە و کاروبارەکانی کەعبە و مەککە، بەقوسەى بسپێرن.

قوسەى کاروبارەکانی گرتەدەست و خەلکەکەى خۆى لەمەککەدا نیشتەجى کرد. فەرمانرەوايەتى پێبەرا. یەکەم کەس لەمنالەکانی کەعب کوپى لۆئەى بوو پاشایەتى بەدەست دەھینا و خەلکەکەى گوێرایەلى بوون. ھەروەھا پەردەدارى و ئاودان و خزمەت کردنی خەلکان و کارەکانی دیکە، لەدەستی ئەودا بوو. ھەموو شەرف و گەورەییەکانی مەدینەى بەدەست ھینا.

قوسەى مەککەى کردە چواربەش و ھەردەستەیک لەقورەیشییەکانی لەبەشیکیدا نیشتەجى کرد.

لەکوپى ئیسحاق دەگێرنەوه: قورەیشییەکان لەبەردنی دارەکانی حەرەم لەناو مائەکانیان دەترسان. قوسەى دارەکانی بەدەستی خۆى بربییەوه و عەرەبەکان ئەویان بەکەسیکی پیرۆز لەقلەمدا. رى و رەسمى مارەبەردن و راویژ کردن و ئالاً بەستن بۆ شەپ لەمائەکەى ئەودا ئەنجام دەدرا. ئالاکە یەکیك لەکوپەکانی ئەو دەیبەست. ھەرکەچیک دەبوا جل و بەرگی ژنان لەبەر بکات، لەمائەکەى ئەودا لەبەرى دەکرد و لەویۆ دەپۆشتە مالى کەسەکانی خۆى.

فەرمانی قوسەى لەسەردەمی ژیان و مەرگیدا لەناو خەلکانی قورەیش ئەنجامدەدرا و بەپێچەوانەى فەرمانەکانی ئەو نەدەجووڵانەوه چونکە فەرمانبەرى کردنی ئەویان

بەپىرۆز دەزانى.

قوسەى دارئەلئەدەۋەى كرده مەنزىگەى خۆى و دەرگاگەى بەرەو مزگەوت كردهۋە. قورەيشىيەكان لەۋى راۋىژيان سەبارەت بەكارەكانى خۆيان دەكرد.

سايب كوپرى خەباب دەلىت: لەسەردەمى خەلافەتى عومەر كوپرى خەتاب بىستم كەسىك بەسەرھاتەكەى قوسەى كوپرى كەلاب و كۆكردنەۋەى خەلكان و دەركردى خەلكانى خوزاعە و منالەكانى بەكر و لەدەست گرتنى كاروبارەكانى كەعبە و مەككەى باس دەكرد. عومەر نامادە بوو و حاشاى لەراستى وتەكانى نەكرد.

دەلىت: قوسەى بەو پىنگەى و جىگەى لەناو خەلكەكەى بەدەستى هىنا بوو، بۇ بەرئۆبەردنى كاروبارەكانى مەككە، فەرمانپەرەۋايەكى رەھا بوو بەلام شىۋاز و رى و رەسمى حەج كردنى ەك خۆى هىشتەۋە چوونكە گۆرانكارى كردن لەو كارە نەشیاو بوو. بەمشىۋەى سەۋفە لەكارەكەى خۆيدا ماىەۋە تا ئەو كاتەى لەناو چوو و كارەكان بەپىنى مىرات بەبنەمالەى سەفوان كوپرى حارس كوپرى شەجەنە گەيشت. منالەكانى مالك كوپرى كەنانە و مورە كوپرى عەۋف ئەم كارەيان لەئەستۆدا بوو تا ئەو كاتەى ئىسلام ھات و خواۋەند بەھۆىە، ھەموو ئەو شتانەى لەناو برد.

قوسەى لەمەككە مالىكى دروست كرد كەھەمان دارئەلئەدەۋەى. قورەيشىيەكان لەو مالەدا سەبارەت بەكىشەكانى خۆيان گەفتوگۆيان دەكرد.

كاتىك قوسەى پىر و پەكىكەوت، عەبدئەلدار كوپرە گەرەكەى ەك دەلئىن لاواز بوو، عەبدەمەناف لەسەردەمى باوكى شەرەف و پىنگەى بۇ خۆى بەدەست هىنا بوو، عەبدولعوزەى و عەبدوقوسەى شوئىن پەنجەيان بەكارەكانەۋە ديار بوو، بەلام قوسەى بەعەبدئەلدارى وت: ھەرچەندە براكانت پىش تۆ كەوتونەتەۋە بەلام سوئىند بەخوا پىنگەى تۆيش ھاوشىۋەى ئەوان بەرز دەكەمەۋە، ھىچ كام لەوان ناچىتە ناو كەعبە مەگەر ئەۋەى تۆ دەرگاگەى بەكەتەۋە، ئالائى شەرى قورەيشىيەكان بەدەستى تۆ دەبەستىت، كەس لەمەككە ئەركى ئاۋدانى خەلكان ناگرتتەدەست و ھىچ كەس لەكاتى ۋەرزى حەج لەخواردنى خەلكانى دىكە ناخوات و قورەيشىيەكان لەمالەكەى تۆدا كىشە بەكار و كىشەكانى خۆيان دىئىن. دارئەلئەدەۋەى بەعەبدئەلداردا. پەردەدارى و ئالائى ۋەفادەت و ئاۋدانى خەلكان بوو بەيەككە لەئەركەكانى ئەو.

ۋەفادەت ئەو خەرجىيە بوو قورەيش لەھەر ۋەرزىكدا لەساماى خۆيان بەقوسەيان

دەدا و بەھاوکاری ئەو سامانە خواردنی بۆ خەلکان ئامادە دەکرد بۆ ئەو حاجییانەیی خواردن و تویشوویمان پێنەبوو. قوسەیی ئەمەیی کردبوو ئەرکیکی پێویست لەسەر شانی خەلکانی قورپەیش. لەکاتی دەرکردنی ئەم فەرمانەدا وتبووی: ئەی خەلکی قورپەیش، ئێو دەراوسێکانی خوا و دانیشتوانی مال و حەرەمی خوارەندن و حاجییان میوان و زیارەتکەرانی خوان و لەهەموو میوانەکانی دیکە زیاتر شیایوی ریزن، کەواتە لەسەردەمی حەج کردن خواردن و خواردنەووە بۆ ئەوان کۆیکەنەرە تا ئەو کاتەیی کۆتایی بەحەجەکەیی خۆیان دینن.

خەلکان ئەو کارەیان کرد و هەر سائە بۆ ئەم مەبەستە بەشیک لەسامانەکەیی خۆیان بەقوسەیی دەدا. قوسەیی لەکاتی حەج کردن خواردنی بۆ خەلکان دروست دەکرد. ئەم کارە لەسەردەمی نەزانی و جاهلییەتدا باو بوو تا ئەو کاتەیی ئیسلام هات. ئەم نەزیتە تا ئیستایش بەردەوامە. ئەمە ئەو خواردنەییە سائە سولتان لەمەنی بۆ خەلکانی دروست دەکات تا ئەو کاتەیی کۆتایی بەحەج دیت.

کاتیکی قوسەیی مرد، کورپەکانی ئەرکەکانی ئەویان گرتە ئەستۆ.

قوسەیی کورپی کەلاب بوو

دایکی کەلاب، هندی کچی سەریر کورپی سەلەبە کورپی حارس کورپی فیهر کورپی مالک کورپی نەزر کورپی کەنانە بوو، دوو زبیرای بوو کە لەیەک دایک نەبوون: تیم و یەقزە کە بەوتەیی هوشام، دایکیان ئەسماء کچی عودەیی کورپی حارسە کورپی عەمرۆ کورپی عامر کورپی بارق بوو.

بەلام کورپی ئیسحاق دەلێت: دایکیان هندی کچی حارسە لەنەتەوەیی بارق و بەوتەییەک یەقزە لەمندی دایکی کەلاب بوو.

کەلاب کورپی مورە بوو

دایکی مورە وەحشییە کچی شەیبان کورپی موخارب کورپی فیهر کورپی مالک کورپی نەزر کورپی کەنانە بوو. مورە دوو برای بوو: عودەیی و هەسیس و بەوتەییەک دایکی هەسیس و مورە، مەخشییە کچی شەیبان کورپی موخارب کورپی فیهر بوو. دایکی عودەیی، رەقاش کچی رەکبە کورپی نائیلە کورپی کەعب کورپی حەرب کورپی تیم کورپی مەعد کورپی فەهم کورپی عەمرۆ کورپی قەیس کورپی عەیلان بوو.

موره کوپری که عب بوو

دایکی که عب، بهوتی کوپری نيسحاق و کوپری که لبی، ماویه کچی که لب کوپری قهیس کوپری جهسر کوپری شیخ الله کوپری نهسه د کوپری وهبره کوپری تهغلب کوپری حیلوان کوپری نهلحاف کوپری قوزاعه بوو. دوو برای هه بوو بهناوه کانی: عامره و سامه.

که عب کوپری لوئه ی بوو

دایکی لوئه ی بهوتی کوپری هوشام عاتیکه کچی یه خلد کوپری نهرز کوپری که نانه بوو، نهو یه کهم عاتیکه ی قورپه ییش له سیلسیله ی ره چه له کی پیقه مبره. لوئه ی له دایک و باوکه وه دوو برای هه بوو بهناوه کانی: تیم که به تیم نه لادره م ناویان ده برد و قهیس.

ده نین: له مناله کانی قهیس برای لوئه ی کهس نه مایه وه و دواین کهسی نهوان له روژگاری خالید کوپری عه بدوالله ی قهسری مرد. کهس میرات هه لگری نهو نه بوو.

لوئه ی کوپری غالب بوو

دایکی غالب له یلی کچی حارس کوپری ته میم کوپری سه عد کوپری هودیل کوپری مه دره که بوو. براکانی نهو حارس و مو حارب و نهسه د و عه وف و جون و زه نب بوون. مو حارب و حارس له قورپه ییش زه و اهیر بوون که له ده ره وه ی دوئی مه که که ده ژیان. حارس له ناو دو له که دا جیگیر بوو.

غالب کوپری فیهر بوو

له هوشام کوپری محممه د ده گیزنه ره: غالب بوو قورپه ییشیه کانی له یه ک جیگه دا کوکرده وه. دایکی غالب جهنده له کچی عامر کوپری حارس کوپری مه زازی جور هه می بوو.

بهوتی باوکی عوبه ییده، مه عمر کوپری موسه نا دایکی سه لما کچی نه دبه ن تابخه کوپری نه لیا س کوپری موزه ر بوو و بهوتیه ک، دایکی جه میله کچی عه دوان کوپری بارقی نه زدی بوو.

فیهر له ده ورانی خو ی سالاری خه لکانی مه که که بوو. له شه پرک که حه سان کوپری عه بد که لاب کوپری مسوبه زو حهرسی حه میری له مه که که هه لیگیر ساند، فیهر سه رکرده ی خه لکانی مه که که بوو. وه ک وتوویانه: حه سان له گه ل حه میر و که سانیک ی زور

لەھۆزەكانى يەمەن ھاتبوو و دەيوست بەردەكانى كەعبە لەناو ببات بۇ ئەوھى حاجىيەكان روويكەنە يەمەن. لەنەخلە دابەزى و چوارپىنى خەلكانى تالآن و ريگەى بەست بەلام نەيوئرا بپراتە ناو شارى مەككە. كاتىك قورەيش و ھۆزەكانى كەنانە و خەزىمە و ئەسەد و جەزام و ھۆزەكانى دىكەى موزەر ئەمەيان بىنى، رووبەرووى ھەسان بوونەوھ. سالارى خەلكان فيھر كوپى مالك بوو. شەرىكى دژواريان كرد و ھەمىريەكان شىكستيان خوارد و ھەسان كوپى عەبدكەلال، شای ھەمىر ئەسىر كرا. حارس كوپى فيھر ئەوى ئەسىر كرد.

لەكوژراوھكانى ئەم شەرھ قەيس كوپى غالب بوو، ھەسان بۇ ماوھى سى سال وھك ئەسىر لەمەككە ماىوھ تا ئەوھى فيديەى دا و نازادىان كرد بەلام لەريگەى گەپرانەوھى بۇ يەمەن، مرد.

فيھر كوپى مالك بوو

دايكى مالك عىكرەشە كچى عەدوانە و عەدوان حارس كوپى عەمرۇ كوپى قەيس كوپى عەيلان بوو.

بەوتەى كوپى ئيسحاق، دايكى مالك عاتىكە كچى عەدوان كوپى عەمرۇ كوپى قەيس كوپى عەيلانە. مالك دوو براى بوو: يەخلەد كە پەيوھستى منالەكانى عەمرۇ كوپى حارس كوپى مالك كوپى كەنانە بوو و لەناو قورەيشىيەكاندا نەما. ئەوى دىكەيان سەلت بوو بەلام لەمنالەكانى ئەو كەس نەمايوھ.

دەئىن: ناوى قورەيش لەقورەيش كوپى بەدر كوپى يەخلەد كوپى حارس كوپى يەخلەد كوپى نەزر كوپى كەنانە وەرگىراوھ، چونكە كاتىك كاروانى منالەكانى نەزر دەھات، عەرەبەكان دەيانوت: كاروانەكەى قورەيش ھات. ئەم وشەيە بوو بەسەرچاوھى ناسىنەوھى ھەمووى ھۆزەكان.

دەئىن: قورەيش كوپى بەدر لەسەفەرەكان رىئىشاندەر و تويشودارى منالەكانى نەزر بوو. كوپىكى بوو ناوى نەزر كە چالى بەدرى ھەلكەند و ناوى بەدر لەوھوھ سەرچاوھى گرتوھ.

كوپى كەلبى دەئىت: قورەيش تىكەلەيەك لەخەلكە جىاوازەكان بوون كەيەك دايك و باوكيان نەبوو. دەستەيەك وتوويانە: منالەكانى نەزر كوپى كەنانەيان بەقورەيش ناو دەبرد لەبەر ئەوھى رۆژىك نەزر كوپى كەنانە پۇشتە ناو كۆبوونەوھى خەلكەكەى خۆى.

نهوانه‌ی دانیشتبون بهیهکیان وت: سهیری نهر بکن دهلیی و شتریکی قوره‌یشه، یانی چوارشانه و بهییز. نهم وشهیه له‌سهر مناله‌کانی نهو مایه‌وه.

بهوتهیهک وشه‌ی قوره‌یش له‌ناژئه‌لیکی ده‌ریاییه‌وه سه‌رچاوه‌ی وه‌رگرتوه که‌ناژئه‌له ده‌ریاییه‌کانی ده‌خوارد و به‌قرش ناوی ده‌بن. مناله‌کانی نهر کوپری که‌نانه‌یان هاوشیوه‌ی نهو ناژئه‌له به‌هیزه، به‌قوره‌یش ناوبرد و هه‌روه‌ها وتوویانه نهر کوپری که‌نانه له‌بر نهوه به‌قوره‌یش ناوی ده‌رکرد چونکه به‌سامانی خو‌ی هاوکاری که‌سانی زوری کرد و ته‌قریش به‌مانای پشکنینه که‌کوره‌کانی نهر به‌دوای پیویستی و نیازی حاجیه‌کان ده‌گه‌ران و به‌راوه‌ردیان ده‌کرد

بهوتهیه‌کی دیکه نهر کوپری که‌نانه. ناوی قوره‌یش بوو.

هه‌روه‌ها ده‌لین: مناله‌کانی نهر کوپری که‌نانه به‌بهنی نهر ناو ده‌بران. کاتیک قوسه‌ی کوپری که‌لاب نهوانی کوکرده‌وه. نهوانیان به‌قوره‌یش ناو برد چونکه کوپورنه‌وه به‌مانای (تقرش)ه و عه‌ره‌به‌کان وتیان مناله‌کانی نهر (تقرشیان) کرد یانی کوپورنه‌وه.

هه‌روه‌ها ده‌لین: بویه مناله‌کانی نهر به‌قوره‌یش ناو ده‌بن چونکه دوژمان هیچ کات هیرشیان نه‌ده‌کردنه سه‌ر.

ده‌لین: عه‌بدولمه‌لیک کوپری مه‌روان له‌محه‌مه‌د کوپری جه‌ریی پرسی: قوره‌یشیه‌کان چ کاتیک نهم ناوه‌یان پیبرا؟

وتی: کاتیک له‌حه‌رم کوپورنه‌وه، چونکه کوپورنه‌وه به‌مانای تقرشه.

عه‌بدولمه‌لیک وتی: من به‌مشیوه نه‌میستوه، به‌لام بیستومه قوسه‌یان به‌قوره‌شی ناو ده‌برد و پیشتر هیچ که‌سیان به‌و ناو بانگ نه‌کردوه.

له‌باوکی سه‌لمه کوپری عه‌بدولره‌حمان کوپری عه‌وف ده‌گیزنه‌وه: کاتیک قوسه‌ی له‌حه‌رم نیشته‌جی بوو و کاره چاکه‌کانی نه‌جامدا، به‌قوره‌شی ناویان برد و یه‌که‌م که‌س بوو به‌م ناوه بانگ کرا.

له‌محه‌مه‌د کوپری عومه‌ر ده‌گیزنه‌وه: قوسه‌ی یه‌که‌م که‌س بوو له‌موزده‌لیفه ناگری کرده‌وه بۆ نه‌وه‌ی هه‌رکه‌س له‌عه‌ره‌فه ده‌وه‌ستیت، بیینیت و له‌هه‌موو روژگاری جاهلییه‌ت له‌شه‌وی وه‌ستان له‌موزده‌لیفه، ناگریان داده‌گیرسان.

له‌عه‌بدوالله کوپری عومه‌ر ده‌گیزنه‌وه: ناگر موزده‌لیفه له‌روژگاری پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و

تهبویهکر و عومەر و عوسمان دادهگیرسا. دهلئیت: تا ئیستایش ئه و ناگره دادهگیرسیت.

مالک کوپی نهزر بوو

ناوی نهزر، قهیس و دایکی بهره کچی موپ کوپی ئه دبهنی تابخه بوو. براکانی له دایک و باوکهوه، نهزیر و مالک و مهلهکان و عامر و حارس و عهمرۆ و سععد و عهوف و غههنم و مهخریمه و جهرول و غهزوان و جهدال بوون. زپراکهیان عهبد مهنات بوو که دایکی فوکهیهه و بهوتهیهک فوکهه بوو. ئه و زهفرا کچی ههنی کوپی بهلی کوپی عهمرۆ کوپی ئهلحاف کوپی قوزاعه بوو. برای دایکی عهبدمهنات، عهلی کوپی مهسعود کوپی مازن کوپی زهئب کوپی عودهی کوپی عهمرۆ کوپی مازنی غهسانی و عهبدمهنات کوپی کهنانه، هند کچی بهکر کوپی وائلی کرده هاوسهر و دواي ئه و، عهلی کوپی مهسعود براکهی له دایکیهوه، هندی کرده هاوسهر و سهریههستی منالهکانی براکهیشی گرتنهستۆ و منالهکانی عهبدمهناتیان بهبهنی عهلی ناو دهبرد.

نهزر کوپی کهنانه بوو

دایکی کهنانه عهوانه کچی سععد کوپی قهیس کوپی عهیلان بوو. بهوتهیهک دایکی، هند کچی عهمرۆ کوپی قهیس بوو و براکانی له باوکهوه، ئهسهد و ئهسهده بوون.

کهنانه کوپی خهزیمه بوو

دایکی خهزیمه سهلما کچی ئهسلهم کوپی ئهلحاق کوپی قوزاعه بوو و براکهی، هوزهیل. براکهیان له دایکیهوه تهغلب کوپی حیلوان کوپی عیمران کوپی ئهلحاف کوپی قوزاعه بوو.

بهوتهیهک دایکی خهزیمه و هوزهیل، سهلما کچی ئهسهد کوپی رهبیعه بوو.

خهزیمه کوپی مهدرهکه بوو

ناوی مهدرهکه عهمرۆ بوو و دایکی خیندهف و ناوی لهیلی کچی حیلوان کوپی عیمران کوپی ئهلحاف کوپی قوزاعه بوو. دایکی لهیلی زهپییه کچی رهبیعه کوپی نزار بوو. دهلئین: قورقی زهپییه ناوهکهی سهرچاوهکهی بۆ ئه و دهگهپیتهوه.

براکانی مهدرهکه: عامر کهپییان دهوت تابیخه، عومهر کهبهقهمهعه ناویان دهبرد.

ده‌لین: عومیر باوکی خوزاعیه.

له‌کوری ئیسحاق ده‌گپنه‌وه: دایکی کورپه‌کانی ئەلیاس، خیندهف بوو، ئەو ژنیکی یه‌مه‌نی که‌کورپه‌کانی نه‌ژادیان بو‌ئو ده‌گه‌پنه‌وه و پینان ده‌لین مناله‌کانی خیندهف. ده‌لین: دوو برا سه‌رقالی له‌وه‌راندنی وشتره‌کان بوون و راو و خورادنیان لی دروست ده‌کرد. که‌سیک ده‌ستدریزی کرده سه‌ر وشتره‌کان و عامر به‌عه‌مرۆی وت: تو بو پشتیوانی کردن له‌وشتره‌کان ده‌رۆیت یا سه‌رقالی ناماده کردنی خواردن له‌گۆشتی نیچیره‌که ده‌بیت؟

عه‌مرۆ وتی: خواردن له‌نیچیره‌که ناماده ده‌که‌م.

عامر بو پشتیوانی کردن له‌وشتره‌کان پۆشت و ئەوانی گه‌راندوه. کاتیک پۆشتنه لای باوکیان و به‌سه‌ره‌اته‌که‌یان گپراهه‌وه، به‌عامری وت: تو مه‌دره‌که‌یت که‌وشتره‌کانت دۆزییه‌وه. به‌عه‌مرۆی وت: تو تابخه‌یت که‌خواردنت له‌نیچیره‌که ناماده کرد. له‌هوشام کورپی محهمهد ده‌گپنه‌وه: ئەلیاس بو نان خواردن پۆشتبوو و وشتره‌کانی له‌رنوییه‌که‌هه‌یان کرد. عه‌مرۆ پۆشت و وشتره‌کانی گه‌راندوه و به‌مه‌دره‌که ناوی ده‌رکرد و عامر ریوییه‌کی گرت و برژاندنی و به‌تابخه‌ ناویان برد.

مه‌دره‌که‌ کورپی ئەلیاس بوو

دایکی ره‌باب کچی حیده کورپی مه‌عد بوو.

برایه‌کی بوو به‌ناوی ئەلناس. ئەلیاسیان به‌عه‌یلان ناو ده‌برد له‌بهر ئەوه‌ی بوو ده‌ستبلاوی سه‌رکۆنه‌یان ده‌کرد و ده‌یانوت: ئەی عه‌یلان، یانی خیزاندار، له‌گرفتاری خیزانه‌که‌ت، گرفتار ده‌بیت. به‌وته‌یه‌که‌ بۆیه به‌عه‌یلان ناویان برد له‌بهر ئەوه‌ی کۆیله‌ی موزه‌ر سه‌ره‌سه‌ستی ده‌کرد که‌ناوی عه‌یلان بوو.

ئەلیاس کورپی موزه‌ر بوو

دایکی موزه‌ر سووه کچی عه‌ک بوو

براکه‌ی ئەیاده.

دوو برای له‌باوکه‌وه هه‌بوو به‌ناوه‌کانی ره‌بیعه و ئەنمار. دایکیان جه‌داله کچی

وه‌علان کورپی جوشه‌م کورپی جه‌له‌مه‌ کورپی عه‌مرۆ له‌هۆزی جوره‌م.

دهستهیهك وتوویانه: کاتیك نزار کوپری مهعد له مردن نزیك كهوتهوه، وهسییهتی بۆ کوپهکانی نووسی و سامانهکهی له ناو ئەواندا دابهش کرد. وتی: کوپهکانم، ئەم خێوته که لهچەرمی سووره و ههموو شتهکانی ناوی بۆ موزه و موزهریان بهحهراء ناوبرد. و ئەم خێوته رهشه و ههموو شتهکانی ناوی بۆ رهبیعه.

دواتر دهستی ئەنماری گرت و وتی: ئەم کیسهیه و ئەم راخهپه و ههه شتیك لهسامانهکهی من هاوشیوهی ئەوان بیټ، بۆ تو و ئەگه له دابهش کردن کیشهتان بۆ دروست بوو، پرۆنه لای ئەفعی کوپری ئەفعی جورهه می - ئەفعی پاشای نهجران بوو- تا لهنیوان ئیوهدا دابهشی بکات و بهکارهکهی رازی ببن.

نزار دواي ماوهیهك مرد و کاتیك کوپهکانی لهسهه دابهش کردنی میراتی باوکیان گرفتاری کیشه بوون، سوار وشترهکانی خویان بوون و بۆ لای ئەفعی بهریکهوتن. هینشتا شهو و رۆژیک لهنشینگهی ئەفعی و سههزه مینی نهجران دوور و لهبیابانیکدا بوون که شوین پینی وشتریکیان بینی.

ئهیاد وتی: ئەم وشتره که شوین پیکانی دهبینن، یهك چاوی بووه.

ئهنمار وتی: کلکی کورت بووه.

رهبیعه وتی: گێپر بووه.

موزهه وتی: په می کردبووه.

زۆری نهخایاند. وشترسواریک بهخیرایی لهوان نزیك كهوتهوه. کاتیك بهوان گهیشته

وتی: لهه ناوهدا وشتریکی ونبووتان نهبینیوهوه؟

ئهیاد وتی: وشترهکهی تو یهك چاوی بوو؟

وتی: بهلی.

ئهنمار وتی: وشترهکهت کلکی کورت بوو؟

وتی: بهلی.

رهبیعه وتی: وشترهکهت گێپر بوو؟

وتی: بهلی.

موزهه وتی: وشترهکهت په می کردبوو؟

وتی: بهلی.

دواتر پینی وتن: وشترهکهی من لهکوئییه؟ شوینکههیم نیشان بدهن.

وتیان: سویند بهخوا نهمانبینیوه و نازانین.

وتی: ئیوه وشترهکە ی منتان گرتووه چونکه بی هه له ئاماژەتان بهتایبەتمەندییەکانیدا.

وتیان: ئیمە وشترهکە ی تۆمان نەبینیوو.

به‌دوای ئەوندا بەرێکەوت تا گەیشتنە نەجران. لەدەرباری ئەفەعی وەستان و داوای مۆلەتیا ن کرد، کاتیگ مۆلەتیا ن پیدرا، پۆشتنە ناو. ئەو پیاو ه لەپشت دەرگا کەو ه هاواری دەرکرد: ئە ی پاشا ئەو پیاوانه وشترهکە ی منیا ن گرتووه و سویند دەرکۆن نەیا نینییوو.

ئەفەعی پیاو هکە ی بانگ کرد و وتی: چی دەلئیت؟

وتی: ئە ی پاشا ئەوانه وشترهکە ی منیا ن بردوو ه و وشترهکە ی من لای ئەوانه.

ئەفەعی بهوانی وت: چی دەلئین؟

وتیان: لەسەفەرەگەمان بۆ لای تۆ، شوین پینی وشترهکەمان بین ی و ئەیا د وتی، یە ک

چاوی هەیه.

لەئەیا دی پرس ی: چۆنت زانی یە ک چاوی هەیه؟

وتی: بینیم گۆ و گیا ی لەلایە ک خواردبوو بەلام لەلاکە ی دیکە گۆ و گیا فراوان و

دەستی لئەدرا بوو. لەبەر ئەمە وتم یە ک چاوی هەیه.

ئەنمار وتی: بینیم کەپشکلی وشترهکە لەیە ک شویندا پڑاوه و ئەگەر کلکی درێژ

بوایە، پشکڵەکە ی بلأو دەرکدوو ه. لەبەر ئەمە زانیم کلکی کورت بوو.

رەبیعه وتی: بینیم شوینپینی قاچیکی جیگیر و ئەو ه ی دیکەیا ن نارێکە و زانیم

کەگێرە.

موزەر وتی: بینیم لەبەشیک لەسەر زهوی لەوهرپاوه و جیاواز لەوه گۆ و گیا ی تازە ی

بەجیهیشتوو ه و لەشوینیکی کەم گۆ و گیا دا لەوهرپیوه و زانیم رەمی کردوو ه.

ئەفەعی وتی: راست دەرکەن، شوینپینی وشترهکە ی تۆیا ن بینییوو ه، وشترهکە ی تۆ ی

لای ئەوان نییە، پرۆ بەدوایدا بگەر ی. دواتر ئەفەعی پرس ی: ئیوه کین؟

نەژاد و رەچەلەکی خۆیا ن باس کرد. بەخیرها تنی کردن و پرس ی: کیشەتان چیه؟

ئەوان بەسەرھاتەکە و وەسییەتەکە ی باوکیان بۆ گێرایوو ه.

ئەفەعی وتی: بەو هۆش و زیرهکییە ی هەتانه، چ پیویستییەکتان بەمن هەیه.

وتیان: باوکمان ئەم فەرمانە ی پیداوین.

ئەفەقى فەرمانىدا و و خانوويەكياڭ خىستىنە بەردەست و بەخىزمەتكارى مالى مىوانەكانى وت بەشىۋەيەكى چاك رىزىيان لىبگىرىت و تا ئەو جىڭەى دەتوانىت، مىواندارىيان بىكات. دواتر يەكىك لەكۆيلە وشىيار و ئەدەب فىر بوۋەكانى خۇى بانگ كرد و وتى: گوى لەوتەكانىيان بگرە و ناگادارم بگرەوھ.

كاتىك لەمالى تايبەت بەمىوانەكان دابەزىن، مىواندارەكەيان ھەنگوئىنى بۇ ئەوان برد. خواردىيان وتىيان: ھەنگوئىنى لەمە بەتامتر و خۇشترمان نەخواردبوو.

ئەياد وتى: راستتان وت ئەگەر ھەنگ، نەپرژاندايىتە سەر ستمەكارىك. كۆيلە ئەم وتەى بەزەين سپارد.

كاتىك، كاتى خواردن گەيشت، خواردىيان ھىنا، مەپرىكياڭ برژاندىبوو، خواردىيان و وتىيان: برژاۋىكى لەمە قەلەوتر و خۇشترمان نەبىنىوھ.

ئەنمار وتى: راستە، ئەگەر شىرى سەگى نەدەخوارد.

شەرايىيان ھىناو كاتىك خواردىيانەوھ، وتىيان: شەرايىكى پاك و بەتامە و بۇنخۇشە.

رەببىعە وتى: راستە ئەگەر دارى مېۋەكەى لەسەر گۆپرىك نەدەپروا.

دواتر وتىيان: كەسمان بەمىواندارتر و خانە ئاۋەدانتر لەم پاشايە نەبىنىوھ.

موزەر وتى: راستە ئەگەر كوپرى باۋكى خۇى دەبوو.

كۆيلە پۇشتە لاي ئەفەقى و لەوتەكانى ئەوان ناگادارى كردهوھ. ئەفەقى پۇشتە لاي

دايىكى خۇى و وتى: سوئىندت دەدەم بەخوئا پىم بلى باۋكى من كىيە؟

وتى: ئەم پىرسىيارە بۇ دەپرسىت، تۆ كوپرى ئەفەقى پاشاى گەورەيىت.

وتى: راست دەكەيت؟

كاتىك پىداگرى ئەۋى بىنى، وتى: كوپم، باۋكت ئەفەقى كەرەچەلەكت بۇ ئەو

دەگەرپىتەوھ، پىرىكى پەككەوتە بوو، دەترسا پاشايەتى لەناو بنەمالەكەيدا نەمىنىتەوھ،

شازادەيەكى گەنج ھاتە لاي ئىمە، من لىى نرىك بوومە بەتۆ دووگىيان بووم.

دواتر كەسىكى بۇ لاي مىواندارەكە نارد و پىرسى: ئەو ھەنگوئىنەى دەرخواردى

ئەوانتدا، چى بوو و لەكوئوھ ھىنابووت؟

وتى: پىيان وتىن شانەى ھەنگىك لەچالنىكدايە، كەسم نارد تا ھەنگوئىنەكەى بىنىت.

پىيان وتم: ئىسقانى رىزوى لەناو چالەكەدا بووھ و ھەنگ، ھەنگوئىنى پىژاندىتە سەرى

يەكىك لەمردوۋەكان، ھەنگوئىنىكياڭ ھىنا كەھاوشىۋەيم نەبىنىبوو و لەبەر ئەۋەى باش

بوو، بۇ مىوانەكانم دانا.

دواتر بانگى سفره داره کهى خوى کرد و وتى: ئەو مېرې بۇ ئەوانت برژاند چى بوو؟
وتى: وەلامم بۇ شوانه کهمان نارد تا باشتىن مېرېم بۇ بنىرېت و ئەوېش، ئەم مېرې
بۇ ناردم. هېچى دېکه م لى نه پىرسى.

ئەفەى کهسى بۇ لای شوانه کهمان نارد تا بەسەرھاتى مېرېکهى بۇ باس بکات.
وتى: ئەمە يەکه م بەرخۆله بوو ئەمسال له مېرېکهان زا. دايكى مرد و بەرخۆله که
مايه وه. سه گيک م بوو که ئەوېش زابوو، بەرخۆله که له گه ل بېچوو سه گه کان تېکه ل و
شېرى سه گى ده خوارد. له ناو رانه که هاوزىوھى ئەو نه ده بېنرا، بۇيه ئەوم نارد.
کهسى بۇ لای شهرا بداره کهى نارد و پىرسى: ئەو شهرا بهى ده رخواردى ئەوانت دا،
چى بوو؟

وتى: له دهنگى تریئەو دارمىوھى له سه ر گۆرې باوکت ناشتوومه و له ناو عه ره به کان
شهرا بېكى هاوزىوھى ئەمە نابىنرېت.
ئەفەى وتى: ئەمانه چ جوره خه لکانىکن. ئەوان، شه يتانن.

ئەوانى بانگ کرد و وتى: کيشه ی ئيوه چييه؟ بهسەرھاتى خۇتان باس بکن.
ئەياد وتى: باوكم که نيزىكى سپى و پەش مووى له گه ل هه موو شته كانى
له سامانه کهى خوى به رهنگى ئەوان به من به خشىيوه.

وتى: باوکت مېر و مالآتى دوو رهنگى به جېهېشتوو که له گه ل شوان و
خزمه تکاره کهيان به تۆ ده برېت.
ئەنمار وتى: باوكم کيسه يهک و فەرش و هه موو شته كانى هاوزىوھى له سامانه کهى
خوى به من به خشىيوه.

وتى: هەرچى زيو و گشت و زهوى به جىماوه، بۇ تۆيه.
ره يه وتى: باوكم ئەسپ و خيوه تىكى پەش و هه موو شته كانى هاوزىوھى ئەمانه
به من به خشىيوه.

وتى: باوکت ئەسپى پەش و سيلاحى به جېهېشتوو که هه موويان و ئەو کۆيلانه
به کارى ده بن، تايبه ته به تۆ. ئەويان به ره بيعه ئەلفه رس ناو ده برد.

موزەر وتى: باوكم خيوه تىكى سوورى چه رمين و هه موو شته كانى هاوزىوھى
سامانه کهى خوى به من به خشىيوه.
وتى: باوکت چه ندين و شترى سوور مووى به جېهېشتوو که له گه ل هه موو

سامانه‌کهای بهو رهنه‌گه تاییه‌ته به‌تو. وشتری سوور و خیوهت و زیره‌کان به‌موزه‌ر برا و به‌موزه‌ر نه‌لحه‌مراه ناوی ده‌رکرد.

موزه‌ر کوری نزار بوو

ده‌لین: نازناوه‌کهای باوکی نه‌یاد بوو.

به‌وته‌یه‌ک نازناوه‌کهای باوکی ره‌بیعه بوو.

دایکی مه‌عاند کچی جوشه‌م کوری جه‌له‌مه کوری عه‌مرؤ بوو.

براکانی نه‌و، قنس و قه‌ناسه و سام و حیدان و حیدزه و جونهد و جوناده و فحم و عوبه‌یدنه‌لرهماح و عورف و عورف و شه‌ک و قوزاعه بوون. مه‌عد نازناوه‌کهای قوزاعه بوو.

نه‌زار کوری مه‌عد بوو

دایکی مه‌عد به‌وته‌ی هوشام مه‌هدد کچی له‌هم کوری جه‌لحه‌ب کوری جه‌دیس و

به‌وته‌یه‌ک، کوری ته‌سم کوری یه‌قشان کوری نی‌براهیمی خلیل بوو.

براکانی: یه‌کیان دیت که به‌وته‌یه‌ک هه‌مان عه‌که و به‌وته‌یه‌ک عه‌ک، کوری دیسه و

نه‌وی دیکه‌یان عه‌دن که به‌وته‌یه‌ک عه‌دن له‌و له‌دایک بوو و خه‌لکانی نه‌وی له‌مناله‌کانی نه‌و بوون و نه‌بین و نه‌د و نه‌بی و زوحاک و عی.

ده‌سته‌یه‌ک له‌په‌چه‌نه‌ک ناسان و توویانه عه‌ک له‌براکه‌ی مه‌عد جیا‌بوویه‌وه و به‌ره و

سه‌مرانی یه‌من به‌ریکه‌وت. کاتیک دانیش‌توانی حوزور، شوعه‌یب کوری زی مه‌هدمی

حوزوریان کوشت، خواوه‌ند به‌به‌لای به‌خت نه‌سر گرفتاری کردن و نه‌رمیا و به‌رخیا

ده‌رکه‌وتن و مه‌عدیان له‌گه‌ل خو‌یان برد و کاتیک ناگری شه‌ر دامرکایه‌وه، نه‌ویان بو

مه‌که‌گه‌پانده‌وه و براکان و عه‌مان و مه‌عد له‌مناله‌کانی عه‌دنان، په‌یوه‌ستی هوزه‌کانی

یه‌من ببوون و له‌وی هواسه‌ریان گرتبوو و خه‌لکانی یه‌من به‌باشترین شیوه مامله‌یان

له‌گه‌ل کردبوون له‌به‌ر نه‌وه‌ی دایکی هه‌ردوکیان له‌جوره‌همیه‌کان بوو.

مه‌عد کوری عه‌دنان بوو

عه‌دنان له‌باوکه‌وه دوو برای بوو: نه‌بتا و عه‌مرؤ.

ره‌چه‌له‌کی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) تا مه‌عد به‌و شیوه‌ی باسمان کرد، جیا‌وازی و نا‌کۆکی

له‌سه‌ر نییه.

له‌باوکی نه‌لئه‌سوه‌د ده‌گیزنه‌وه: ره‌چه‌له‌کی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌مشیه‌یه:

محەممەد کوپری عەبدولموتەلیب کوپری هاشم کوپری عەبدەمەناف کوپری قوسەیی کوپری کەلاب کوپری موره کوپری کەعب کوپری لوئەیی کوپری غالب کوپری فیهر کوپری مالک کوپری نەزر کوپری کەنانە کوپری خەزیمە کوپری مەدرەکە کوپری ئەلیاس کوپری موزەر کوپری نزار کوپری مەعد کوپری عەدنان کوپری ئەدد.

سەبارەت بەدرێژەیی ڕەچەڵەکی ئەو جیاوازی لەئارادایە.

لەدایکی سەلمە هاوسەری پیڤەمبەر(د.خ) دەگێرنەوێه کە دەلیت: لە پیڤەمبەر(د.خ) بیست، دەیفەرموو: عەدنان کوپری ئەدد کوپری زەند کوپری یەری کوپری ئەعراق ئەلسەری بوو.

دایکی سەلمە دەلیت: زەند هەمان هەمیسع و یەری هەمان نەبتە، ئەعراق ئەلسەری، ئیسماعیل کوپری ئیبراهیمە.

کوپری ئیسحاق دەلیت: بەگومانی دەستەیک لەپەچەڵەک ناسان، عەدنان کوپری ئەدد کوپری مەقوم کوپری ناحور کوپری تیرەح کوپری یەعەرب کوپری یەشجب کوپری نابت کوپری ئیسماعیل کوپری ئیبراهیمە.

دەستەیک و تویانە: عەدنان کوپری ئەدد کوپری ئەیتح کوپری ئەییوب کوپری قیزەر کوپری ئیسماعیل کوپری ئیبراهیمە.

دەلیت: قوسەیی کوپری کەلاب لەهۆنراوێه کە نەژادی خۆی بو قیزەر دەگەرێنیتەو، و بەوتەیی ڕەچەڵەک ناسان عەدنان کوپری میدەح کوپری مونیع کوپری ئەدد کوپری کەعب کوپری یەشجب کوپری یەعەرب کوپری هەمیسع کوپری قیزەر کوپری ئیسماعیل کوپری ئیبراهیمە.

لە محەممەد کوپری سائیبی کەلبی دەگێرنەوێه: مەعد کوپری عەدنان کوپری ئەدد کوپری هەمیسع کوپری سەلامان کوپری عەوس کوپری یوز کوپری قەموال کوپری ئەبی کوپری عەوام کوپری ناشد کوپری حەزا کوپری بەلداس کوپری یەلداف کوپری تابخ کوپری جاحم کوپری تاحش کوپری ماخی کوپری عەیفی کوپری عەبقەر کوپری عوبەید کوپری دۇعا کوپری حەمدان کوپری سەنەبەر کوپری یەسەری کوپری یەحزن کوپری یەلحن کوپری ئەرعەوی کوپری عەیفی کوپری دیشان کوپری عەیسەر کوپری ئیقناد کوپری ئیهام کوپری موقەسیر کوپری ناحس کوپری زارح کوپری شەمی کوپری موزی کوپری عەوس کوپری عەرام کوپری قیزەر کوپری ئیسماعیل کوپری ئیبراهیمە.

لەھوشام كوپى محەممەد دەگىرپنەۋە: يەككە لەخەلكانى تەدمور بەناۋى باۋكى يەققوب لەموسولمانەكانى منالەكانى ئىسرائىل، كىتئىبەكەى ئەۋانى خۇندبويەۋە و زانستى لای خۇى كۆكردەۋە، دەپوت: بروخ كوپى ناريا، دەبىرى ئەرميا، پەچەلەكى مەد كوپى عەدنانى تۆمار كرىبوو و لەكتىبەكەى خۇى ئاماژەى پىداۋە. ئەم بابەتە لای زاناکانى شوئىنكەوتەى كىتئىب بەناۋبانگ و لەكتىبەكەى ئەۋان ئاشكرايە و ھاوشىۋەى ئەۋ ناۋانەيە باسماں كرد و ئەگەر جىاۋازىيەك بەرچاۋ دەكەۋىت بەھۇى زمانەكەۋەيە چوونكە ئەم ناۋانەيان لەغىبرانىيەۋە ۋەرگرتۋە.

لەزوبەير كوپى بوكار پەچەلەك ناسى بەناۋبانگ دەگىرپنەۋە: مەد كوپى عەدنان كوپى ئەدبن كوپى ھەمىسەك كوپى ئەسحەب كوپى تەبت كوپى قىدار كوپى ئىسماعىل بوو.

بەوتەى دەستەيەك لەرەچەلەك ناسەكان، مەد كوپى عەدنان كوپى ئەدد كوپى ئەمىن كوپى شاحب كوپى سەعلەبە كوپى عەتر كوپى نەلانخ كوپى موھەلىم كوپى عەوام كوپى موحتەمىل كوپى رائىمە كوپى عىقان كوپى عىلەت كوپى شەحدوود كوپى زەرىب كوپى عەبقەر كوپى ئىبراھىم كوپى ئىسماعىل كوپى يەزن كوپى ئەعوەج كوپى موتەعم كوپى تەمەح كوپى قسور كوپى عبود كوپى دەعدەع كوپى مەحمود كوپى زائد كوپى نەدوان كوپى ئەنامە كوپى دوس كوپى حوسن كوپى نەزال كوپى قومەير كوپى موچەشەر كوپى مەعدمەر كوپى سەيفى كوپى نەبت كوپى قىدار كوپى ئىسماعىل كوپى ئىبراھىم بوو.

دەستەيەكى دىكە وتوويانە: مەد كوپى عەدنان كوپى ئەد كوپى ھەمىسەك كوپى نەبت كوپى سەلمانە و سەلمان لەسەلامان كوپى حەم كوپى نەبت كوپى قىزەر كوپى ئىسماعىل كوپى ئىبراھىم لەدايك بوو.

بەوتەيەكى دىكە: مەد كوپى عەدنان كوپى ئەدد كوپى مەقوم كوپى ناخور كوپى موشرىخ كوپى يەشجب كوپى مەلەك كوپى ئەيمەن كوپى نەبىت كوپى قىزەر كوپى ئىسماعىل كوپى ئىبراھىم بوو.

بەوتەيەكى دىكە: مەد كوپى عەدنان كوپى ئەد كوپى ئەدد كوپى ھەمىسەك كوپى ئەسحەب كوپى سەعد كوپى نەرنج كوپى نەزىر كوپى جەمىل كوپى مونجىم كوپى لافس كوپى سابوح كوپى كەنانە كوپى عەوام كوپى نەبت كوپى قىزەر كوپى ئىسماعىل بوو.

دهسته يه که لهره چه له که ناسانی يه مهنی و توویانه: دهسته يه که له زاناکانی عه رهب، چل پشتی مه عد تا ئیسماعیلیان به عه رهبی دهستینشان کردووه، و بو وتاره که ی خویان به لگه له هونراوه عه ربیبه کان دهیننه وه و له گه ل وتهکانی شوینکه وته ی کتیب، بهراوه ردیان کردووه که له ژماره دا چون یه که و ناوه جیاوازه کانمان له روی نووسینی وشه کانه وه به مشیوه یه نووسی:

مه عد کوپری عه دنان کوپری ئەدد کوپری هه میسع سهلمانی ئەمین کوپری هه میتع، هه میدع شاجب کوپری سهلامان، مونه جهر نه بیت کوپری شوخا سه عد ره جهب کوپری نه عمانا، قه موال، به ریح ناسب کوپری که سدانا، موحه لیم، زولعه یین کوپری حه رانا، عه وام کوپری بهلداسا، موحه تمیل کوپری بهلدانا، یه دلاف، راسیمه کوپری ته هبا، تاهب، عیقان کوپری جوهمی، جاحم، عیله ت کوپری مه حشی، تاحش، شه حدوود کوپری میعجالی، ماخی، زه ریب، خاتم ئەلنار کوپری عه قارا، عافی عه بقهر باوکی ئەلجه ن کوپری عاقاری، ئیبراهیم، جامع ئەلشمول کوپری به یداعی، دوغا ئیسماعیل زو ئەلعه تا یخ کوپری ئییداعی، عوبه یه یزن، ته عان کوپری هوماری، حه مدان، ئیسماعیل، زولئه عوه ج کوپری به شماني، دهشین، موتعیم کوپری یه سرانی، به سرهم، ته مه ح کوپری بوحرانی به حزن قه سوور، کوپری مه لحانی، یه لحن، عبوود کوپری ره عوانی، ره عوی، ده عدع کوپری عاقاری، عاقر کوپری داسان، زائید، عاسار، عاسر، نیدوان کوپری قه نادی، قه نار، ئەنامه کوپری سامار، به هامی کوپری دوس ئەلعه تق کوپری موقه سیر، موقاسری، حوسن، ناحس، نه زال کوپری زارح قومه یر کوپری سومی، سه ما موچه شیر کوپری مه زرا کوپری سه نفا، سومر، سه فی کوپری جه عسه م، عه رام که هه مان نه بیت و قیزه ره.

ده لیت: مانای قیزه ر پاشایه و ئەو یه که م پاشا له منالهکانی ئیسماعیل کوپری ئیسماعیل به لئین راست (صادق الوعد) کوپری ئیبراهیمی خه لیل کوپری تارخ، ئەرز کوپری ناحور کوپری ساروع کوپری ئەرغوا کوپری بالغه و بالغ له زمانی سریانیدا به مانای دابه شکه ر دیت چونکه ئەو زه وی له نیوان منالهکانی ئاده مدا دابه ش کرد، بالغ کوپری فالج کوپری عابر کوپری شالخ کوپری ئەرفه خشیز کوپری سام کوپری نوح کوپری له مه ک کوپری متوه شله خ کوپری ئەخنوخ، نیدریس کوپری یه رد کوپری مه هلائیل کوپری قینان کوپری ئەنوش کوپری شیس کوپری ئاده مه.

پیشتر ئاماره ماندا به رووداو و به سه ره اتهکانی ئیسماعیل کوپری ئیبراهیم و باوکان و

دايكانى ئەو تا ئادەم، چىتر دووبارە كۆرۈنەنەن كارىكى پەسەند نىيە.

ھەنووكە دەگەرنىنەو ھەنووكە باس كۆرۈنۈش ئىلاننامەسى (د.خ)

عەبدولموتەلىب ھەشت سال دىۋان سالى فىل، مائىناۋايى لەجىھان كۆرۈش سەبارەت بەيغەمبەر ۋە سىيەتى لاي ئەبو تالىب كۆرۈش ئەبەر ئەۋەدى ئەبو تالىب ۋە عەبدوللەھى باۋكى بەيغەمبەر (د.خ) لەيەك دايك بوون. دىۋان عەبدولموتەلىب، ئەبو تالىب سەرىپەستى كۆرۈش بەيغەمبەر (د.خ) لەئەستۇ گرت.

ئەبو تالىب لەگەل كارۋانى قورەيش بۇ بازرگانى كۆرۈش دەكرە شام. كاتىك بۇ رۆشتن خۇي ئامادە كۆرۈش، بەيغەمبەر (د.خ) بەتامە زۆرۈپپە ۋە داۋاي لىكرد بىيات، ئەبو تالىب بەزەبى پىيادا ھاتەۋە ۋە تى: سۆيۈش بەخۇا لەگەل خۇم دەبىيەم ۋە بۇ يەك ساتىش لىي جىا نابمەۋە. ئەۋى لەگەل خۇيدا بىر تا ئەۋەدى كارۋان گەشەتە بەسراي شام. راھىبىك بەناۋى بوھىرا لەخانە قايەك دەژيا، پىياۋىكى زانا ۋە مەسىحى بوو. بەردەۋام لەخانە قاكەدا راھىبىك دەژيا ۋە ھەمويان زانستى خۇيان لەكتىبەكە ۋە بەمىرات دەبىر.

كاتىك ئەو سالە كارۋانەكە لەنزىك خانەقاي بوھىرا دابەزى، خۇاردنىكى زۆرى بۇ ئەۋان دروست كۆرۈش ئەبەر ئەۋەدى لەخانە قاكەي خۇي بىنى كەھەرىك سىبەرى بۇ بەيغەمبەر (د.خ) دروست كۆرۈش، كاتىك ئەمەي بىنى، لەخانە قاكەي ھاتەدەر ۋە ھەموو كارۋان بىيەكانى ميان كۆرۈش، كاتىك بەيغەمبەر (د.خ) بىنى، لىي راما ۋە لەجەستەي وردبوۋپە ۋە چونكە تايبەتمەندىيەكانى لەكتىبەكەي خۇيدا بىنىبوو، كاتىك كارۋان بىيەكان لەخۇاردن تەۋا بوون ۋە بلاۋەيان لىكرد، بوھىرا لە بەيغەمبەر (د.خ) سەبارەت بەخەۋ ۋە بىيدارى پىرسىارى كۆرۈش ۋە بەيغەمبەر (د.خ) ۋە لىي داپەۋە. ھەموو ۋە لىيەكان لەگەل زانبارىيەكانى ناۋ كىتەبەكە يەكيان دەگرتەۋە. دواتر سەبىرى پىشتى بەيغەمبەر (د.خ) كۆرۈش نىشانەي كۆتايى بەيغەمبەرانى لەنىۋان دوو بازوۋى ئەۋدا بىنى.

دىۋان ئەۋە بوھىرا بەئەبو تالىب ۋە ت: ئەم كۆرۈش چى تۆيە؟

ۋە ت: كۆرۈش مەنە.

بوھىرا ۋە ت: كۆرۈش تۆ نىيە، باۋكى ئەم كۆرۈش زىندوۋ نىيە.

ئەبو تالىب ۋە ت: برازامە.

بوچه يرا وتی: باوکی چی به سهر هات؟

ئەبو تالیب وتی: کاتیک ئەم کوپه له سکی دایکیدا بوو، مرد.

بوچه يرا وتی: راستت وت، ئەو بۆ دیاری خۆت بگهړینه وه و له جووله که کان بۆ سهر گیانی ئەو بترسه چونکه سویند به خواوه ند ئەگه ر بیبینن و ئەوه ی من زانیم، بیزانن، زیانی پینده گه یینن. ئەم کوپه چاره نووسیکی گه وری ههیه، له زووترین کات بیگهړینه وه بۆ مه ککه. ئەبو تالیب به خیرایی ئەوی بۆ مه ککه گه پانده وه.

هوشام کوپری محهمه دهلئیت: کاتیک ئەبو تالیب پیغه مبهری (د.خ) بۆ به سرای شام برد، ته مهنی ههوت سال بوو.

له باوکی موسا دهگهړنه وه: ئەبو تالیب مه بهستی روشتن بۆ شامی کرد. پیغه مبهری (د.خ) و دهسته یه که له گه و ره کانی عه رب له م سه فه رده دا هاوړیه تیان ده کرد، کاتیک له راهیبه که نزیک که وتنه وه، دابه زین و باریان خست. راهیب هاته لای ئەوان، پیتشر کاتیک لای خانه قا که تیده په رین، راهیبه که، گرنگی پینه ده دان.

دهلئیت: له وکاته ی باره کانیان دانه گرت، راهیبه که به ناویاندا سووپا یه وه تا هات و دهستی پیغه مبهری (د.خ) گرت، وتی: ئەمه سه وهری جیهانیان، ئەمه نیردراوی په وهر دگاری جیهانیان، ئەم که سه، خواوه ند وه که رحمه تیک بۆ جیهانیان، وه که پیغه مبهری (د.خ) په وانه ی ده کات.

گه و ره کانی قو په یش وتیان: تۆ چی ده زانیت؟

راهیب وتی: کاتیک ئیوه له گه رده نه که وه ده رکه وتن، هه یج دار و به ردیک نه ما سو جده نه بات. دار و به رده کان ته نیا بۆ پیغه مبهری کان سو جده ده بن، من خاته می پیغه مبهری ته ی له ژیر شان ه کانی ئەو ده ناسمه ره که هاوشیوه ی سیوه.

دوای ئەوه راهیب گه پرا یه وه و خواو رده ی بۆ ئاماده کردن، کاتیک خواو رده نه که یان هینا، پیغه مبهری (د.خ) بۆ له وه پانده ی و شتره کان دوور که وتبوویه وه، وتی: که سینک بنیرن تا بیت.

پیغه مبهری (د.خ) هات و هه وریک له سهر سه ری بوو.

راهیب وتی: سه یرکه ن، هه و ره که سینبه ری بۆ کردو وه.

کاتیک پیغه مبهری (د.خ) له خه لکه که نزیک که وتنه وه، ئەوان له ژیر سینبه ری داره که دا بوون، کاتیک دانیشت، سینبه ری داره که بۆ سه ر سه ری پیغه مبهری (د.خ) سووپا. راهیب

وتی: سەیرکەن، دارەکه، سێبەر بۆ پیغەمبەر(د.خ) دروست دەکات.

لەو کاتەدا راهیب وەستا بوو. سویندی دەدان تا پیغەمبەر(د.خ) بۆ ناو رۆمییهکان نەبن چوونکە ئەگەر بیبینن و نیشانە ی پیغەمبەری(د.خ) ئەو بناسنەوه، دەیکوژن. حەوت کەس لەرۆمییهکان هاتن. راهیب لییان نزیک کەوتەوه و وتی: بۆ چ کاریک هاتوون؟

وتیان: لەم مانگەدا پیغەمبەر(د.خ) دەرکەوتوو و نێردراوانیان بۆ هەموو رینگاکان رەوانە کردوو، ئێمەیشیان بۆ ئەم رینگە ناردوو. راهیب وتی: نایا کەس لەدوای ئیوه دیت؟

وتیان: نا، تەنیا ئێمەیان بۆ ئەم رینگە ناردوو. وتی: بەگومانێ ئیوه ئەگەر خواوەند مەبەستی ئەنجامدانی کاریک بکات، دەتوانن رینگە ی لیبگرن؟

وتیان: نە، پۆشتنە لای ئەو و لەگەڵیدا مانەوه. دەلیت: راهیب گەراپەوه بۆ لای کاروانییەکان و وتی: سویند بەخوا سەرپەرەستی ئەم کۆرە کێیە؟

وتیان: ئەبو تالیب. دەلیت: راهیب بەردەوام سویندی ئەبو تالیبی دەدا تا بیگەرێنیتەوه. ئەبو تالیب ئەوی گەراندەوه و ئەبو بەکرێ لەگەڵ ئەودا ناردەوه و قولیچە و زەیتوونی کردە تویشووی رینگەیان.

عەلی کۆری ئەبی تالیب دەلیت: لە پیغەمبەرم(د.خ) بیست کەفەر مووی: هەرگیز مەبەستی ئەنجامدانی کارەکانی سەردەمی جاهلییەت نەکرد جگە لەدوو جار کەخواوەند رینگە ی ئەو کارە ی لیبگرتم. دوای ئەو چیتەر مەبەستی ئەنجامدانی کاری خراپەم نەکرد تا ئەوێ خواوەند وەک پیغەمبەر(د.خ) هەلبێژاردم، شەویک بەهاوریکەم وت کە لەسەرەوهی مەککە شوانیمان دەرکە: ئاگات لەمەرەکانی من بێت تا بڕۆمە مەککە و بسورێمەوه هاوشیۆه ی هەموو گەنجەکانی دیکە.

وتی: باشە بڕۆ. فەر مووی: هاتم و مەبەستی گەرانت بەکۆلانەکاندا کرد، کاتیک گەیشتمە یەکەم مالی مەککە، دەنگی تەپل و دەهۆلم بیست. وتم: چی روویداوه؟

وتیان: فلان کەس کوپى فلانى، فلان كچى كردۆته هاوسەر.
 فەرمووی: دانیشتم و سەیری ئەوانم دەکرد، خواوەند منى خەواند و لەگەرمای
 هەتاو بەناگا هاتمەوه و بۆ لای هاوریكەم گەرامەوه.
 هاوریكەم پرسى: چیت كرد؟
 وتە: هیچ نەکرد و بەسەرھاتی خۆم بۆ گێرایەوه.
 فەرمووی: جاریكى دیکە ئەو داوایەم لەهاوریكەم كرد و وتى: بڕۆ.
 پۆشتم و کاتیك گەیشتمە مەككە، دەنگى تەپل و دەھۆلم بیست. دانیشتم و سەیرم
 كرد، دووبارە خواوەند منى خەواند و لەگەرمای هەتاو بەناگا هاتمەوه. بۆ لای
 هاوریكەم گەرامەوه و بەسەرھاتەكەم بۆ باس كرد. دواى ئەو مەبەستى ئەنجامدانى
 كارى خراپەم نەکرد تا ئەوێ خواوەند بەھەلبژاردنى من بۆ پیغەمبەرایەتى، ریزی
 لیگرتە.

گێڕانەوهكان سەبارەت بەهاوسەرى گێرى پیغەمبەر(د.خ) لەگەڵ خەدیجە

هوشام دەلیت: کاتیك پیغەمبەر(د.خ) خەدیجى كردە هاوسەر، تەمەنى بیست و
 پینج سال و خەدیجە چل سال بوو.
 لەكوپى ئیسحاق دەگێرنەوه: خەدیجە كچى خوەیلد كوپی ئەسەد كوپی
 عەبدولعوزەى كوپی قوسەى، ژنیكى بازركان بوو. سامانیكى زۆرى لەبەردەستا بوو و
 پیاوانى بۆ راپەراندنى كاروبارەكانى بەكرى دەگرت و بەشیک لەسوودی خۆى بەوان
 دەدا چونكە خەلكانى قورەیش بازركان بوون.
 كاتیك خەدیجە راستگۆیى و ئەمانەتدارى و چاكەخوазى پیغەمبەرى(د.خ) بیست،
 كەسى بەدوایدا نارد تا لەگەڵ كۆیلەكەى مەیسەرە، بەمەبەستى بازركانى روو بكاتە شام
 و بەشیکى زیاتر لەكەسانى دیکە وەرگیرت.
 پیغەمبەر(د.خ) رازى بوو و بەسامانى خەدیجە، مەبەستى پۆشتن بۆ شامى كرد.
 مەیسەرە لەگەڵیدا بوو. كاتیك گەیشتمە شام، پیغەمبەر(د.خ) لەژێر سینبەرى دارىك
 لەنزىك خانەقائى یەكێك لەراھیبەكان دابەزى. راھیبەكە هاتەدەر و لەمەیسەرەى پرسى:
 ئەم پیاوہى لەژێر ئەو دارەدا دانیشتووہ، كیئە؟
 مەیسەرە وتى: یەكێكە لەخەلكانى قورەیش و دانیشتوانى حەرەم.

راھیب وتى: سۆيىند بەخوا ئەو كەسەى لەژىر ئەم دارەدا دانىشتوو،
پىغەمبەر(د.خ).

پىغەمبەر كالاكانى خۆى فېرۇشت و ئەوھى دەيوست، كېرى و بۇ مەككە گەراپەوھ.
وھك دەلەين مەيسەرە دەيىنى، لەگەرماى رۇژ، دوو فېرۇشتە سىبەريان بۇ دروست
دەكرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) گەيشتە مەككە و سامانى خەدىجەى تەسلىم كردهو، دوو
بەراپەر يا زىاتر قازانجى كردهو. مەيسەرە خەدىجەى لەوتەكانى راھیب و بىنىنى
فېرۇشتەكانى بۇ باس كرد.

خەدىجە ژنىكى بىرمەند و دوورئەندىش بوو. خواوھند مەبەستى ئەوھى كرد رىزى
پىبەخشىت. كاتىك مەيسەرە بەسەرھاتەكانى بۇ گىراپەوھ، كەسى بۇ لاي
پىغەمبەر(د.خ) نارد و پەيامىدا: ئەى كۆرى مام، من بەھۆى پەيوھندى خزمایەتى و
شەرەف و ئەمانەت و چاكەخووزى و راستگووى، ئارەزوومەندى تۆم. لەمەبەستەكەى
خۆى ئاگادارى كردهو.

لەو كاتەدا خەدىجە لەروانگەى سامان و شەرەف و گەرەبى، لەپىشتەر لەھەموو
ژنانى قورەيش بوو و خەلكانىكى زۆر تامەرزۇ بوون بىنە ھاوسەرى. كاتىك پەيامەكەى
بۇ پىغەمبەر(د.خ) نارد، مامەكانى خۆى لى ئاگادار كردهوھ و ھەمزە كۆرى
عەبدولموتەلىب لەگەل ئەو پۇشتە لاي خوھىلد كۆرى ئەسەد و خوازىنى خەدىجەى
كرد. خەدىجە بوو بەھاوسەرى پىغەمبەر(د.خ).

جگە لەئىبراھىم، مئالەكانى دىكەى پىغەمبەر(د.خ)، زىنەب، روقىيە، داىكى كولىسوم،
فاتىمە، قاسم و تەيبىب و تاھىر لەخەدىجە بوون. پىغەمبەر(د.خ) نازناوى قاسمى
وەرگرت و بەباوكى قاسم بانگيان دەكرد. ھەموو كۆرەكانى پىغەمبەر(د.خ) لەرۇژگارى
جاھلىدا مردن و كچەكانى دەورانى ئىسلاميان بىنى و موسولمان بوون و لەگەل
پىغەمبەر(د.خ) كۆچيان كرد.

لەكۆرى شەھابى زوھرى دەگىرنەوھ: خەدىجە، پىغەمبەرى(د.خ) لەگەل يەكىكى دىكە
لەقورەيشىيەكان بۇ بازركانى كردن لەبازارى ھەبەشە و تەھامە، بەكرى گرتبوو.
خوھىلد ئەوى كرده ھاوسەرى پىغەمبەر(د.خ). ئەو كەسەى لەنىوان ئەواندا ھاتوچۆى
دەكرد، كەنىزىك لەموالىدەكانى مەككە بوو.

واقدى دەلەيت: ئەمانە ناراستە.

دەلیت: خەدیجە کەسی بۆ لای پیغەمبەر(د.خ) نارد و پیشنیاری ھاوسەرگیری پێدا. ئەو، ژنیکی شەریف بوو و ھەموو قورەیشییەکان ئارەزوویان دەکرد ببنە ھاوسەری و ئەگەر ھیوایان شک بەردایە، سامانیکی زۆریان بۆ بەدەست ھێنانی خەدیجە خەرج دەکرد. خەدیجە باوکی خۆی میوان کرد و شەرابیکی زۆری دەرخوارددا تا سەرخۆش بوو، مانگایەکی سەر بپری. بۆنی زەغفرانی لەباوکی دا و حیلەیکە لەبەر کرد. کەسی بەدوای پیغەمبەر(د.خ) و مامەکانی ئەو نارد کەھاتن. خوەیلد، خەدیجە ی کردە ھاوسەری پیغەمبەر(د.خ). کاتیکی مەستی بەریدا: وتی: ئەم بۆن و حیلەیکە چییە؟

خەدیجە وتی: منت کردە ھاوسەری محەممەد کوپی عەبدواللە.

خوەیلد وتی: ئەو کارەم نەکردوو، ئەو کارە ناکەم، گەرورەکانی قورەیش خوازینی تۆیان کرد بەلام رازی نەبووم.

واقدی دەلیت: ئەمەیش ھەلەیه، لای ئیمە گیرانەوہی کوپی عەباس راستە کە دەلیت: عەمرۆ کوپی ئەسەد مامی خەدیجە، ئەوی کردە ھاوسەری پیغەمبەر(د.خ) چونکە باوکی پیش شەپری فەجار مردبوو.

ئەبوجەغفەر دەلیت: مائی خەدیجە ئەوہیە ئەمرۆ بەمالەکە ی خەدیجە بەناوبانگە. معاویە مالەکە ی کپی و مزگەوتیکی لیدروست کرد تا خەلکان نوێژی تیا بخوینن، بینایەکی تیادروست کرد کە ھیشتا وەک خۆی ماوەتەوہ و گۆرانی بەسەردا نەھاتووہ، ئەو بەردە ی لەبەردەرگای مالەکە لای چەپ جیگیر، بەردیکە پیغەمبەر(د.خ) لەژێردا پەنای دەگرت تا لەو بەردانە ی لەمالی ئەبو لەھەب و مائی عودە ی کوپی حەمرای سەقەق دەھاویژدان، پارێزراو بیئت. بەردەکە یەک زەراع و یەک وەجەب لەیەک زەراعدا یە.

گێڕانهوهکان سهبارهت به پيغه مبهه (د.خ) تا سهردهمی ههلبژاردنی بۆ پيغه مبهه رایهتی

ئهبوجه عفر دهلیت: باسی هوکارهکانی هاوسەرگیری پيغه مبهه (د.خ) و خهدیجه و جیاوازی گێڕانهوه کاتمان کرد. ده سال پيش هاوسەرگیری ئەوان، قورەيشییهکان که عهبايان ويران کرد و سه ره له نوێ، دروستیان کردهوه و بهوتەي کورپی ئیسحاق، ئەم رووداوه له سالی سی و پینجی ته مەنی پيغه مبهه (د.خ) روویدا.

ویران کردنی که عه له بهر ئەوه بوو چوار دیواریهکی بی سەقف بوو، بهرزاییهکی له بالای مروثیک تیهپری نه ده کرد. ده یانویست بهرزاییهکی و سه قفیکي بۆ دروست بکن چونکه چەند که سیک له قورەيشییهکان گهنجینهکانی ناو یه کیک له چالهکانی که عهبايان دزی.

به سه رهاتی دوو ئاسکه زیرینه که له گێڕانهوهی هوشام کورپی محهمه ده مشیوه بوو که که عه دواي توفانی نوح بناغەي بۆ دارینژا و خواوهند به ئیبراهیم و ئیسماعیل فه رمانیدا، هاوشیوهی پيشوو، دروستی بکه نه وه. له قورئاندا ئاماژەي پیدراوه که:

((واذ يرفع ابراهيم القواعد من البيت و اسماعيل ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم: و اتاكه ي: کاتیک ئیبراهیم پایهکانی ئەم ماله ی بهرز ده کرده وه (هاورئ) له گه ل ئیسماعیل) (ده یانوت) په ره ردگارا لیمان رازی به چونکه تو بیسه ر و زانایت.))

له رۆژگاری نوح کهس ئۆدهاری کاروبارهکانی ماله که نه بوو، چونکه ماله که بۆ ئاسمان بهرز کرابوو یه وه. دواي ئەوه خواوهند فه رمانی به ئیبراهیمدا ئیسماعیلی کورپی له نزیک ماله که نیشته جی بکات چونکه مه بهستی ئەوهی کردبوو که سهکانی خۆی به پيغه مبهه به ریز بکات.

ئیبراهیمی خلیل و کورپه که ی ئیسماعیل، دواي رۆژگاری نوح، کاروبارهکانی ماله که بیان گرته نه ستۆ. مه که که، له و کاتدا بیابان و جوره مه ییهکان و عه مالیق له ده ور به ری نیشته جی بوون. ئیسماعیل هاوسه ریکي له خه لکانی جوره مه هه لبژارد و عه مرۆ کورپی حارس کورپی مه زاز هونراوه یه کی به م ناوه رۆکه هونیه وه:

((زاوای ئیمه که سیکه باوکی له هه موو خه لکان شه ریفت ر بوو.))

((مئالەکانی ئەو لەئیمەن و ئیمە، خزمەکانی ئەوین))

لەمئالەکانی ئیبراھیم، ئیسماعیل سەرپەرەستی بەرئۆبەردنی کارەکانی کەعبە بوو. دواى ئەو نەبت کەدایکی لەجورەمییهکان بوو، جیگەى باوکی گرتەو. کاتیك نەبت مرد، مئالەکانی ئیسماعیل فراوان نەبوون. جورەمییهکان دەستیان بەسەر کاروبارەکانی کەعبەدا گرت. عەمرۆ کوپى حارس کوپى مەزاز، ھۆنراوہیەکی ھۆنییەوہ بەم ناوہرۆکە:

((لەدواى نابت، ئیمە سەرپەرەستی مائەکە بووین))

((بەدەوری مائەکەدا دەسووراینەوہ و چاکییەکان، ئاشکرا بوون)).

یەکەم کەس لەخەلکانی جورەم سەرپەرەستی کارەکانی مائەکەى گرتە دەست، مەزاز بوو. دواى ئەو ئەم کارە کەوتە دەستی کوپەکانی کەبەک لەدواى یەك ئۆدەداری ئەم کارە بوون. دواتر، جورەمییهکان لەمەککە خراپەکاریان کردە پیشە و ریزی مائەکەیان نەگرت. ئەو سامانەى بۆ کەعبە دەھینرا، دەیانخوارد و ستەمیان لەحاجییەکان دەکرد. ستەمکاری ئەوان گەیشتە ئەو رادەکەى ئەگەر کەسیکیان مەبەستی زیناکردنی دەکرد و شوینی دەستەدەکەوت، لەناو کەعبەدا ئەو کارەى ئەنجامدەدا. وەك دەلین: ئەساف لەناو کەعبە لەگەل ئائیلە زینای کرد و ھەر دووکیان بوون بە بەرد.

لەدەورانی جاھلییەت لەمەککە ستەم و زیناکاری نەبوو. ئەگەر پاشایەك ریزی ئەو مائەى نەدەگرت، لەناو دەچوو. بەبەکە ناویان دەبرد چونکە ستەمکارانی و یاخیانی لەناو دەبرد.

کاتیك ستەمکاری جورەمییهکان زیادى کرد، مئالەکانی عەمرۆ کوپى عامر لەیەمەنەوہو ھاتن. مئالەکانی حارسە کوپى عەمرۆ لەتەھامە نیشتەجى بوون و بەخوزاعە ناویان دەکرد. ئەوان، مئالەکانی عەمرۆ کوپى رەبیعە کوپى حارسە و ئەسلەم و مالک و مەلەکان، مئالەکانی ئەقسى کوپى حارسە بوون.

خواوہند، خەلکانی جورەمى بەبەلای خوینى میشک و میروولە گرفتار کرد و ھەموویان لەناوچوون. خەلکانی خوزاعە بېاریاندا پاشماوہى ئەوان لەشارەکە دەریکەن. سالاریان عەمرۆ کوپى رەبیعە کوپى حارسە بوو کەدایکی فوہیرە کچی عامر کوپى حارس کوپى مەزازە. شەپړىکی گەورە دەستپێکرد. کاتیك عامر کوپى حارس

لەشكەستى خۇيان دۇنيا بوو، دوو ئاسكى زېرىنى كەعبە و بەردى پەشى وەك نىشانەى تۆبە كردن مېخايەدەر و ئەم ھۇنراوہ خویندەوہ:

((خواوہندا جورھەمىيەكان بەندەكانى تۆن))

((خەلگانىكى تازە ھاتوون و ئەوان لەكۆنەوہ لىرە نىشتەجىن))

((لەرۆزگارانى پىئش، دىارى تۆبەدەستى ئەوان ئاوەدان كراوہتەوہ)).

بەلام خواوہند بەتۆبەكەى رازى نەبوو. دوو ئاسكەكە و بەردى پەشى خستە ناو چالى زەمزەم و بەخۆل داپپوشى. لەگەل خەلگانى جورھەم بەرەو جوھەينە پۆشت. لافاويكى خروشان ھات و ھەموو شتىكى لەناو برد.

كاروبارى كەعبە كەوتە دەسى ەمرۆ كوپرى رەبيعە و بەوتەى منالەكانى قوسەى كەوتە دەستى ەمرۆ كوپرى حارسى غەبشانى كە يەككە لەخەلگانى خوزاعە بوو. بەلام سى شت لەدەستى خەلگانى موزەردا بوو:

يەكيان مۆلەتى رۆشتن لەعەرەفات بۆ مەنى لەدەستى غەوس كوپرى مۇردا بوو كەپپيان دەوت سووفە، كاتىك دەبوا مۆلەتى رۆشتن بدرىت، دەيانوت: سووفە مۆلەتمان پىپدە.

دووەم: پۆشتن بەرەو مەنى و لەدەستى منالەكانى زەيد كوپرى ەدەواندا بوو. دوايىن كەس لەوان كەئەم كارەى لەئەستۆدا بوو، باوكى سەيارە عومەيلە كوپرى ئەعزەل كوپرى خاليد كوپرى مەعد كوپرى حارس كوپرى وابش كوپرى زەيد بوو.

سىيەم: دوا خستنى مانگە حەرامەكان بوو كەپپيان دەوت نەسىئى. ئەم كارە لەئەستۆى قەلموسدا بوو. ئەو، حوزەيفە كوپرى فەقىم كوپرى ەودەى لەمنالەكانى مالك كوپرى كەنانە بوو. دوايىن كەسى ئەوان باوكى سەمامە جونادە كوپرى ەوف كوپرى ئومەييە كوپرى قەلح كوپرى حوزەيفە بوو كە لەرۆزگارى ئىسلامدا دەژيا. دواتر مانگەكانى حەرام بۆ شوينى خۇيان گەرانەوہ و خواوہند ئەوانى جىگىر و نەسىئى ھەلۆەشايەوہ.

كاتىك ھۆزى مەعد فراوان بوون، بلاو بوونەوہ.

بەلام قورەيشىيەكان مەككەيان بەجىنەھىشت و كاتىك ەبدولموتەليب چالچى زەمزەمى ھەلكەند، دوو ئاسكە زېرىنەكەى لەناو چالەكەدا دۆزىيەوہ وەك چۆن پىشتەر لەم كىتەبەدا ئاماژەمان پىدا.

كوپرى ئىسحاق دەلئت: ئەو كەسەى گەنجەكەى پفاند، دوويك موالى منالەكانى

مه‌لیح کوپری عه‌مرۆ خو‌زاعی بوو و قورپه‌یشییه‌کان ده‌ستی ئه‌ویان برییه‌وه. حارس کوپری عامر کوپری نه‌وفل و باوکی ئه‌هاب کوپری عه‌زیز کوپری قه‌یس کوپری سو‌هیدی ته‌میمی دایک برای حارس کوپری عامر کوپری نه‌وفل کوپری عه‌بده‌ناف و باوکی له‌هب کوپری عه‌بدوله‌موت‌ه‌لیب له‌دۆزی رفاندنی گه‌نجه‌کانی که‌عبه تاوانبار کران. قورپه‌یشییه‌کان گومانیان کرد ئه‌وان گه‌نجه‌که‌یان دزیوه و به‌دووکیان سپاردوه. کاتیگ قورپه‌یشییه‌کان نه‌وانیان تاوانبار کرد، دووکیان نیشاندا و ده‌ستیان برییه‌وه.

ده‌لین: قورپه‌یشییه‌کان د‌ل‌ن‌یا بوون گه‌نجی که‌عبه لای حارس کوپری عامر کوپری نه‌وفل کوپری عه‌بده‌نافه. ئه‌ویان برده لای یه‌کیگ له‌ژنه کاهینه‌کانی عه‌ره‌ب که‌وتی: له‌بر ئه‌وه‌ی ریژی که‌عبه‌ی شکاندوه، ده‌سال ناپرواته ناو مه‌ککه. ئه‌و ده‌سال له‌ده‌ره‌وه‌ی مه‌ککه ژیان‌ی به‌سه‌ر برد.

دواتر، ده‌ریا که‌شتی یه‌کیگ له‌بازرگانه‌کانی رۆمی گه‌یانده که‌ناره‌کانی جه‌ده. که‌شتییه‌که تیگشکا. داروته‌خته‌ی که‌شتییه‌که‌یان کۆکرده‌وه و بۆ دروست کردنی سه‌قفی که‌عبه به‌کاریان برد. پیاویکی قیبتی له‌مه‌ککه ده‌ژیا و دارتاشی ده‌زانی. سه‌ره‌تاکانی کاره‌که ناماده بوو به‌لام ماریگ له‌چالی مالی که‌عبه که‌شوینی دیارییه‌کان بوو، ده‌هاته‌ده‌ر و به‌دیواره‌که‌دا هه‌لده‌گه‌را و خه‌لکان لینی ده‌ترسان چونکه هه‌ر که‌س لینی نزیگ ده‌که‌وته‌وه، ده‌می ده‌کرده‌وه و ده‌نگی لیوه‌ده‌هات. یه‌کیگ له‌رۆژه‌کان که‌ماره‌که له‌سه‌ر دیواری که‌عبه بوو، خواوه‌ند بالنده‌یه‌کی نارد و ماره‌که‌ی هه‌لگرت و بردی. قورپه‌یشییه‌کان وتیان: هیوادارین خواوه‌ند له‌و کاره‌ی ئه‌نجامی ده‌هه‌ین رازی بی‌ت چونکه که‌ره‌سته‌ی پتیویست و داری ناماده‌مان هه‌یه. ئه‌م رووداوه پینچ سال پینش شه‌ری فه‌جار و ته‌منی پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) سی و پینچ سال بوو.

کاتیگ قورپه‌یشییه‌کان بریاریاندا که‌عبه ویران بکه‌ن و سه‌ره‌له‌نوی دروستی بکه‌نه‌وه، باوکی وه‌هب کوپری عه‌مرۆ کوپری عائیز کوپری عیمران کوپری مه‌خزوم هات و به‌ردینی له‌بینای دیواری که‌عبه هه‌لگرت به‌لام به‌رده‌که له‌ده‌ستی که‌وته خوار و گه‌پرایه‌وه شوینه‌که‌ی خۆی، وتی: ئه‌ی خه‌لکانی قورپه‌یش ئه‌وه‌ی بۆ دروست کردنی ئه‌م ماله به‌کاری ده‌به‌ن، ده‌بی‌ت له‌ریگه‌ی جه‌لاله‌وه به‌ده‌ست هات‌بی‌ت، ماره‌یی زیناکار و داها‌تی زینا بۆ ئه‌م کاره‌ ته‌رخان مه‌که‌ن.

ده‌سته‌یه‌که ده‌لین: ئه‌مه و ته‌ی وه‌لید کوپری موغه‌یره‌یه.

دەلئىن: عەبدوللە كۆپى سەفوان كۆپى ئومەييە كۆپى خەلەف كچى جەعدە كۆپى ھوبەيرە كۆپى ئەبى ۋەھب كۆپى عەمرۇ كۆپى عائىز كۆپى عىمران كۆپى مەخوزمى بىننىبوو كە بەدەورى كەعبەدا دەسووپرايەۋە، وتى: ئەمە كىيە؟

كاتىك و تىيان كچى جەعدە كۆپى ھوبەيرەيە، وتى: عەبدوللە كۆپى سەفوانى جەدەۋى، يانى ھەمان باۋكى ۋەھب كەبەردى لەدىۋارى كەعبە ھەلگرت و بەردەكە لەدەستى كەۋتەخوار و بۇ شوئىنى خۆى گەپرايەۋە و وتى: ئەى قورەيشىيەكان ئەۋەى بۇ ئەم بىنايە خەرجى دەكەن، دەبىت لەرىگەى حەلألەۋە بەدەست ھاتىت، مارەيى زىناكار و بەرھەمى سوو بۇ ئەم كارە خەرج و تەرخان مەكەن.

باۋكى ۋەھب خالى پىغەمبەر(د.خ) و پىياۋكى شەرىف بوو.

لە محەممەد كۆپى ئىسحاق دەگىرئەۋە: قورەيشىيەكان كەعبەيان دابەش كرد و لاي دەرگاگە، بەمنالەكانى عەبەدەناف و زەھرە پرا، نىۋان بەردى پەش و روكنى يەمانى بەمنالەكانى مەخزوم و تىم و دەستەيەكى دىكە لەھۆزەكانى قورەيش، پشتى كەعبە بۇ منالەكانى جومەح و منالەكانى سەھم و لاي بەردەكە كەھتەم بوو، بۇ منالەكانى عەبدوئەلدار كۆپى قوسەى و منالەكانى ئەسەد كۆپى عەبدولعوزەى كۆپى قوسەى و منالەكانى عودەى كۆپى كەعب.

خەلكان لەۋىران كردنى مالەكە دەترسان، ۋەلىد كۆپى موغەيرە وتى: ((من دەسپىدەكەم)) پاچى ھەلگرت و وتى: ((خواۋەندا مەترسە، جگە لەچاكە ھىچ مەبەستىكمان نىيە)) بەشيك لەنىۋان دوو روكنەكەى وىران كرد، خەلك ئەو شەۋە چاۋەپوان بوون و تىيان: ((چاۋەپوان دەبىن ئەگەر بەلآيەكى بەسەرداھات، كەعبە وىران ناكەين و لەسەر شىۋەى يەكەمى خۆى دەيھىلئىنەۋە و ئەگەر ھىچ بەلآيەكى بەسەردا نەھات، دلنبا دەبىن كەخواۋەند لەكارەكەى ئىمە رازىيە و كەعبە وىران دەكەين)).

ۋەلىد كۆپى موغەيرە ئەو شەۋە سەرقالى ئەنجامدانى كارەكانى خۆى بوو و كەسانى دىكەيش ھاۋكارىيان كرد تا ئەۋەى وىرانى گەيشتە پاىەكان كەبەردە سەۋزەكان ھاۋشىۋەى دانانە پەيۋەستەكان پىكەۋە لكا بوون.

ھەروەھا لە محەممەد كۆپى ئىسحاق دەگىرئەۋە: يەكىك لەپىاۋانى قورەيش لەۋىران كردنى كەعبە بەشدار بوو، نوئىلىكى كرده نىۋان دوو بەرد تا ھەلىكەنىت، كاتىك بەردەكە تەكانى خوارد، مەككە لەرايەۋە و لەھەمان كات گەيشتە بناغەى بىناكە. دەلئىت: ھۆزەكانى قورەيش بەردىيان بۇ بناغەكەى كۆكرەۋە، ھەر ھۆزىك بەجىيا بەردى

کوډه کردهوه و بیناغه یان بهرز کردهوه تا گه یشتنه شوینی بهردی رهش و کیشه یان بو دروست بوو، هر هوزیک ده یویست خوئی بهرده که له شوینی خویدا دابنیت تا نهوهی بو نهو کاره ریزیان بهست. په یمانیان بهست و مهترسی شهر هاته ناروه. مناله کانی عهبدوئه لدار کاسه یه که خوینیان هیئا و له گهل مناله کانی عوده ی کوپی که عب، په یمانی مهرگیان بهست و دهستیان به خوینه که سوور کرد. قوره ی شیبیه کان چوار پینچ روژیان به مشیوهیه به سهر برد، دوا ی نهوه له مرگهوت کوپونهوه و راویژیان کرد و له سهر داد په روهری ریکه و تن.

به و ته یه کی دهسته یه که له میژوونووسان، له و کاته دا باوکی نومه ییه کوپی موغه یه که پیرترین پیای قوره ییش بوو، وتی: نهی قوره ی شیبیه کان یه که م کهس که له ده رگای مرگه و ته که بیته ژور، بو نه م کیشه یه له نیوان نیوه دا داوهری بکات. یه که م کهس که هات، پیغه مبه ر(د.خ) بوو. کاتیک نهویان بینی، وتیان: نهو، نه مینه، به داوهری کردنی نهو رازین، نهو، محه مده.

کاتیک پیغه مبه ر(د.خ) له وان نریک که و ته وه، کیشه که یان بو باس کرد، وتی: پارچه یه که بینن. پارچه که ی دانا و بهرده که ی خسته ناو پارچه که و وتی: هر هوزیک سووچیکی پارچه که بگریت و هه نیگریت. نهو کاره یان کرد و بهرده که یان تا شوینه که ی خوئی بهرز کردهوه. پیغه مبه ر(د.خ) به دهستی خوئی بهرده که ی خسته شوینه که ی خوئی و بینای دیواره که یان بهرز کردهوه.

قوره ی شیبیه کان پیغه مبه ری(د.خ) خویان پیش نهوه ی وهی بو بیته خوار، به نه مین ناو ده برد.

نه بوجه عفر ده لیت: بینای که عبه پانزه سال دوا ی جهنگی فه جار بوو، له سالی فیل تا سالی فه جار بیست سالی خایاند. له نیوان شاره زایانی میژوو جیاوازی هیه له سهر نهوه ی پیغه مبه ر له کاتی هه لبراردنی بو پیغه مبه رایه تی چند سالی بوو، دهسته یه که و توویانه: هه لبراردنی نهو له سالی سی و پیننه جی بینای که عبه و ته مهنی له و کاته دا چل سال بوو.

ناماژهدان به بیژهرانی نه م و ته یه

له کوپی عه باس ده گپرنه وه: پیغه مبه ر(د.خ) له ته مهنی چل سالی بو پیغه مبه رایه تی

راسپىڭىردرا.

ھەرۈھا لەئەنس و مالك چەندىن گىڭرانهۈھ بەم ناۈھرۆكە لەبەر دەستايە.

لەعورە كۆپى زوبەير دەگىڭرەنەۈھ: پىڭمبەر لەكاتى راسپىڭىرانى بۇ پىڭمبەرايەتى،

تەمەنى چل سال بوو.

لەيەحيا كۆپى جەعدە دەگىڭرەنەۈھ: پىڭمبەر(د.خ) بەفاتىمەى فەرموو بوو: سالانە

يەك جار قورئان بۇ من دەخوئىندرايەۈھ، بەلام ئەم سال دوچار، گومان دەكەم سەردەمى

مەرگم نزيك بۆتەۈھ. يەكەم كەس لەبەنەمالەكەم كەپەيۈھستى من دەبىت، تويىت. ھەر

پىڭمبەرىك كەھەلبىڭىردرا، پىڭمبەر(د.خ) لەدۈاى ئەو لەنيۈھى تەمەنى دۈاى ئەو

راسپىڭىردرا، عيسا لەسالى چلەم و من لەسالى بىستەم.

لەعىكرەمە دەگىڭرەنەۈھ: پىڭمبەر(د.خ) چل سالە بوو كە لەمەككە بۇ پىڭمبەرايەتى

راسپىڭىردرا و سىانزە سال لەمەككە مايەۈھ.

گىڭرانهۈھيەكى دىكە بەم ناۈھرۆكە لەكۆپى عەباس لەبەردەستايە.

دەستەيەكى دىكە وتوويانە: پىڭمبەر(د.خ) تەمەنى چل و سى سال بوو نەرەكى

پىڭمبەرايەتى كەرتە سەرشانى.

ئامارژەدان بەبىڭرەرانى ئەم وتەيە

لەھوشام دەگىڭرەنەۈھ: پىڭمبەر(د.خ) تەمەنى چل و سى سال وەحى بۇ ھا تەخوار.

ھەرۈھا لەسەعید كۆپى موسەيب، گىڭرانهۈھيەك بەم ناۈھرۆكە لەبەر دەستايە.

گیڕانهوهکان سهبارهت به روژ و مانگی هه ئیزاردنێ پیغه مبه (د.خ)

ئه بوجه عفر ده لیت: گیڕانهوهیهکی راست له بهره ستایه: سهبارهت به روژووی روژی دووشه ممه له پیغه مبه ریان پرسی و فرمووی: من، له روژی دووشه ممه چاوم به دنیا هه لهیناوه، له روژی دووشه ممه وحی بو من هاته خوار و بو پیغه مبه رایه تی راسپێردام. ده لیت: له مباره وه هیچ نا کوکیهک نابینریت، به لام جیاوازی و نا کوکی ههیه له سه ره وهی دووشه ممه ی کام مانگه بوو. دهسته یهک و توویانه: سه ره تای هاتنه خواره وهی قورئان بو پیغه مبه (د.خ) له هه ژده ی مانگی ره مه زان بوو. له عه بدوالله کوپی زهید گیڕانهوهیهک بهم ناوه روکه له بهره ستایه.

دهسته یهکی دیکه و توویانه: هاتنه خواره وهی قورئان له بیست و چواری ره مه زان بوو. کوپی جه لئد گیڕانهوهیهکی بهم ناوه روکه ناماژه پێداوه. دهسته یهکی دیکه و توویانه: هاتنه خواره وهی قورئان له حه فده ی ره مه زاندا بوو. و فرممو ده کانی خوا وه ند وهک به لگه ده هیننه وه که ده فه رمیت: ((وما انزلنا عله عبدا یوم الفرقان یوم التقی الجمعان.

واتاکه ی: (ئه گهر به خوا) و ئه وهی روژی کو تایی کار، روژی رو به روو بوونه وهی دوو دهسته، بو بهنده که ی خو مان نار دمانه خوار، با وه پرتان هینا وه، و روژی رو به روو بوونه وهی پیغه مبه (د.خ) له گه ل کافر ده کان له به در ی روژی حه فده ی ره مه زان بوو)). ئه بو جه عفر ده لیت: ((پیغه مبه (د.خ) پێش ئه وهی جبه ئیل خو ی نیشان بدات و په یامه که ی پی رابگه یینیت، شوینه وار و نیشانه کانی ده بیخی. یهک له وان ئه و به سه ره اته بوو سه بارهت به دوو فریشته که با سمان کرد که سکی ئه ویان هه لدر ی و پیسی و نا پاکییان لیده ره یینا و با به تیکی دیکه ئه وهی به ههر ریگه یه کدا ده پوشت، دار و به رده کان دروودیان بو ده نار د.))

له به ره کچی ئه بی ته جرات ده گیڕنه وه: کاتی که خوا وه ند ده یویست فرممو ده کانی خو ی به پیغه مبه (د.خ) رابگه یینیت، کاتی که بو کاری تای بهت ده پوشت (مه به ست سه رئا وه) به راده یهک دوور ده که وته وه که هه یچ مالکی له به رچا و نه بییت و ده پوشته نا و دۆ له کان و لای ههر دار و دره ختی که تیده په ری، پێیان ده وت: ((السلام علیک یا رسول

اللَّهُ)) سەيرى چېپ وراست و پشت سەرى خۆى دەکرد بەلام كەسى نە دەبىنى.

ئەبو جەغفەر دەلىت: ئۆمەتەكانى دىكە سەبارەت بەيغەمبەرايەتى ئەو قسەيان كىردووه و زاناكانى ھەر نەتەوہىك لەھاتنى ئەو ئاگادار بون.

عامر كوپى رەببە دەلىت: لەزەيد كوپى عەمرۇ كوپى نوقەيلم بىست، دەيوت: چاوهروانى پىغەمبەرىك لەمناڵەكانى ئىسماعىل ولەنەوہەكانى عەبدولموتەلېم و دەترسم نەگەمە سەردەمەكەى ئەو بەلام باوہرم پىنى ھىيە و وتەكانى پىشتراست دەكەمەوہ و بەيغەمبەرايەتى ئەو شاھتە دەدەم، ئەگەر تەمەنت درىژ بوو و چاوت پىنى كەوت، سلاوى منى پىگەيىنە، ھەنووكە تايبەتمەندىيەكانى بەتۇ دەلىم تا لای تۇ شاراوہ نەبىت.

وتم: بىانلى.

وتى: نەكورتە نە بالابەرز، نە تووكنە نەكەم موو، بەردەوام سوورىيەك لەچاوى ئەودا دەبىنرىت و خاتەمى پىغەمبەران لەنيوان دوو بازوى ئەودايە، ناوى ئەحمەدە و لەم شارەدا لەدايك دەبىت، دواتر خەلكەكەى دەرىدەكەن و دىنەكەى پەسەند ناكەن تا ئەوہى بۇ يەسەب كۆچ دەكات و دەسەلاتى فراوان دەبىت، ئاگادار بە حاشا لەوتەكانى نەكەيت چوونكە بەمەبەستى دۆزىنەوہى دىنەكەى ئىبراھىم ھەموو ويلايەتەكان گەراوم و لەجوولەكە و ئاگرپەرەست و مەسىحى پىرسىارم كرد و ھەموويان وتیان: ئەم دىنە لەدواى ئەم ئايىنانەوہ دىت و تايبەتمەندى ئەويان بەمشىوہىە باس كرد و وتیان: دواى ئەو، ھىچ پىغەمبەرىك نامىنەت.

عامر دەلىت: كاتىك باوہرم ھىنا، وتارى زەيد كوپى عەمرۇم بۇ پىغەمبەر(د.خ) باس كرد و سلاوى ئەوم پىگەيانە. پىغەمبەر(د.خ) وەلامى دايەوہ و داواى بەخشىنى بۇ كرد و فەرمووى: ئەوم لەبەھەشتا بىنى.

عەبدواللە كوپى كەعب موالى عوسمان دەلىت: رۆژىك عومەر كوپى خەتاب لەمژگەوتى پىغەمبەر(د.خ) دانىشتبوو، عەرەبىك ھاتە ناو مژگەوتەكە و بەدواى عومەردا گەرا. كاتىك عومەر ئەوى بىنى، وتى: ئەم پياوہ تا ئىستايىش ناباوہرە، ئەو لەسەردەمى جاھلىيەت كاھىن بووہ.

عەرەبەكە سلاوى لەعومەر كرد و دانىشت. عومەر پىنى وت: ئايا باوہرت ھىناوہ؟

وتى: بەلى.

عومەر وتى: ئايا لەسەردەمى جاھلىيەت كاھىن بوويت؟

عەرەب وتی: سبحان الله، وتەيەك دەھینیتە سەرزمان كە لەكاتی خەلافەتەوہ بەھیچ کام لەژێر دەستەکانی خۆت نەوتووہ.

عومەر وتی: ئیمە لەجاھلییەت خراپتر لەوہ بووین، بتمان دەپەرەستی تا ئەو کاتەی خواوہند بەئیسلام، ریزداری کردین.

عەرەب وتی: بەئێ ئەو سەرەوہری باوہرداران لەسەردەمی جاھلییەت کاهین بووم. عومەر وتی: پیمان بئێ، سەرنج راکیشترین ھەوائیک کەشەیتان بۆی ھینای چی بوو؟ عەرەب وتی: شەیتان یەك مانگ یا یەك سال پێش ئیسلام ھات و وتی: مەگەر نایبیت کاروباری جنۆکەکان گۆرانی بەسەردا ھاتووہ.

عومەر وتی: خەلکانیش ئەوہیان باس کرد، سویند بەخوا لەگەڵ دەستەيەك لەقورەیشییەکان لای بتیک لەبتەکانی سەردەمی جاھلییەت دانیشتبووین یەکیك لەعەرەبەکان بەرخیکی بۆ قوربانی کردبوو، چاوہرێ بووین گۆشتەکەي بەسەر ئیمەدا دابەش بکات، لەدڵوہ دەنگیکم بیست کەھیچ کات دەنگیکی کاریگەرتر لەو دەنگم نەبیستبوو و ئەمە یەك مانگ پێش دەرکەوتنی ئیسلام بوو، دەیوت: ئەو قوربانی، کاریگە سەرکەوتنی لەگەڵدایە. کەسیك ھاوار دەکات و دەلیت: ((لا الہ الا اللہ))

جوبەیر کورپی موعیم دەلیت: لەبوانە لای بتیک دانیشتبووم. ئەمە یەك مانگ پێش ھەلبژاردنی پیغەمبەر(د.خ) بوو. وشتریکمان کوشتبوو یەکیك ھاواری کرد: شتیکی سەیر ببیستی کەگۆی ھەلخستن بۆ وەحی بەسەر چوو و بەردی ئاسمانیمان تیدەگرن و ئەمە بەھۆی ئەوپێغەمبەرەوہیە لەمەککە لەدایک دەبیئت و ئاوی ئەحمەدە و بۆ یەسەرب کۆچ دەکات. دەلیت: ئیمە دەستمان ھەلگرت و پیغەمبەر(د.خ) دەرکەوت.

لەکۆپی عەباس دەگێرئەوہ: یەکیك لەمنالەکانی عامر پۆشتە لای پیغەمبەر(د.خ) و وتی: ((خاتەمی پیغەمبەرایەتی کە لەنیوان دوو بازووی تۆدایە، نیشانمانی بدە، تا ئەگەر پێویستت بەچارەسەر کردن ھەبیئت، چارەسەرت بکەم چونکە بەناوبانگترین پزیشکم.

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: دەتەویت ئایەتیک (مۆجیزە) نیشانی تۆ بدەم؟

پیاوی عامری وتی: بەئێ، بانگی ئەم دارخورمایە بکە.

دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) سەیری دارخورماکەکەي کرد و بانگی کرد. دارخورماکە ھات

و لەبەردەم پیغەمبەر(د.خ) وەستا. دواتر فرمووی: بگەرێرەوہ و گەپرایەوہ.

پیاوی عامری وتی: ئەی منالەکانی عامر، سویند بەخوا جادووگەریکی هاوشیووی ئەمەم نەبینیوه.

ئەبو جەغفەر دەلیت: بەلگەکان بۆ سەلمانندی پیغەمبەرایەتی پیغەمبەر(د.خ) لەژمارە نایەت و بەخواستی خوا، لەکتییکی جیاوازا باسیان دەکەین.

هەنووکە دەگەرپیننەووە بۆ سەر باس کردنی بەسەرھاتی پیغەمبەر(د.خ) لەو کاتەووی جبرەئیل وەحی بۆ ھینایە خوار.

ئەبو جەغفەر دەلیت: پێشتر، باسی ئەو گێرانەوانەمان کرد سەبارەت بەیەکەم دەرکەوتنی جبرەئیل و نیستا وەسفی چۆنییەتی دەرکەوتنی جبرەئیل و وەحی خواوەند، باس دەکەین.

لەعایشە دەگێرئەو: یەکەم وەحی بۆ پیغەمبەر(د.خ) ھاتە خوار، خەونیکێ راست بوو هاوشیووی بەرەبەیان. دواتر تەمەزۆری تەنیای بوو و دەرپۆشتە ئەشکەوتی حەرا و چەندین شەوی لەوێ بەپارێنەووە بەسەر دەبرد. دواتر بۆ لای کەسەکانی خۆی دەگەرپایەووە و بۆچەندین شەوی دیاریکراو تویشووی ھەلەدەگرت تا ئەووی راستییەکان خۆیان نیشاندا و وتی: ئەی محەمەد تۆ پیغەمبەری خواییت.

پیغەمبەر(د.خ) دەفەرمیت: تا نیوہ ھەستامە سەرپی، دواتر ھەستام، جەستەم دەلەرزى، پۆشتمە لای خەدیجە و وتم: دامپۆشن، دامپۆشن. تا ئەو کاتەى ترس لەجەستەمدا نەما. دواتر ھات و وتی: ئەی محەمەد تۆ پیغەمبەری خواییت.

پیغەمبەر(د.خ) دەفەرمیت: دەمویست خۆم لەسەرەووی کیوہکە فرێبەدەمە خوار. بەلام ئەو خۆی نیشانی من دەدا و دەیوت: ئەی محەمەد تۆ پیغەمبەری خواییت و من جبرەئیل. دواى ئەوہ پیی وتم: بخوینە.

وتم: چی بخوینم؟

دەفەرمیت: منى گرت و سى جار رایوہشاندم. دواتر وتی: بخوینە بەناوی ئافرینەرەکەت کە ئافرینراوہکانى ئافراند. گەرنامەوہ بۆ لای خەدیجە و وتم: لەخۆم دەترسم. بەسەرھاتەکەى خۆم بۆ باس کرد.

خەدیجە وتی: دلخۆش بە چوونکە خواوەند ھیچ کات لاوازت ناکات لەبەر ئەووی لەگەل خزمان چاکە دەکەیت و قسەى راست دەھینیتە سەرزمان و ئەمانەت دار و میواندار و پشتیوانى راستییەکانیت. دواتر خەدیجە منى بۆ لای وەررقە کوپى نەوفل کوپى ئەسەد برد و وتی: بزانیە برازاکەت دەلیت چی؟

وهرهقه پرسپاری کرد و کاتیک بهسههاتهکهی خۆم بۆ باس کرد، وتی: (سویند بهخوا ئەمه نامووسینکه که بۆ موسا کوپی عیمران هاتهخوار، خۆزگه لهم کاره‌دا پیشکێکم پێده‌بێرا، خۆزگه ئەو کاتهی خه‌لکه‌که‌ت لهم شاره‌ دوورت ده‌خه‌نه‌وه، زیندوو ب.

وتی: مه‌گهر خه‌لکه‌که‌م دوورم ده‌خه‌نه‌وه و له‌شاره‌که‌ ده‌رمده‌که‌ن؟
وتی: به‌ئێ، هه‌رکه‌س هاوشیوه‌ی تۆ دینیک بینیت، دوژمنایه‌تی ده‌که‌ن، ئەگه‌ر ئەو رۆژه زیندوو ب، هاوکاریت ده‌که‌م.

ده‌فه‌رمی‌ت: یه‌که‌م ئایته‌کانی قورئان که له‌دوای ((اقراء باسم ربك)) بۆ من هاته‌خوار:
(ن، والقلم و ما یسطرون)) و ((یا ایها المدثر)) و ((الضحی)) بوو.
له‌عه‌بدوالله‌ کوپی شه‌داد ده‌گێرنه‌وه: جبرئه‌ئیل هاته‌ لای پێغه‌مبه‌ر(د.خ) و وتی:
ئهی محهمه‌د، بخوینه‌.

فه‌رمووی: چی بخوینم؟
ده‌ئیت: ئەوی راته‌کاند و دووبار وتی: ئهی محهمه‌د، بخوینه‌.
فه‌رمووی: چی بخوینم.

جبرئه‌ئیل وتی: ((اقراء باسم ربك الذی خلق تا کۆتایی سوره‌ی عه‌لق. ده‌ئیت:
پێغه‌مبه‌ر(د.خ) گه‌رپایه‌وه بۆ لای خه‌دیجه و وتی: ئهی خه‌دیجه، پیم وابیت زیانم به‌رکه‌وتوووه (نه‌خۆش که‌وتوووم.
خه‌دیجه وتی: هه‌رگیز خاوه‌ند ئەو کاره‌ له‌گه‌ل تۆدا ناکات، چوونکه‌ هه‌رگیز گوناخیکت نه‌کردوووه.

ده‌ئیت: خه‌دیجه پۆشته‌ لای وه‌رکه‌ کوپی نه‌وفل و به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی بۆ باس کرد.
وه‌رکه‌ وتی: ئەگه‌ر راست بکه‌یت، هاوسه‌ره‌که‌ت پێغه‌مبه‌ره‌ و له‌خه‌لکه‌که‌ی په‌نجی زۆری پێده‌بهریت و ئەگه‌ر زیندوو ب، هاوکاری ده‌که‌م.

دوای ئەوه‌ جبرئه‌ئیل نه‌هات و خه‌دیجه پێی وت: ئەگه‌ری هه‌یه‌ خاوه‌ند وازی لێهێنابیتیت. خاوه‌ند ئەم نایانه‌ی نارده‌خوار:
(والضحی، و اللیل اذا سجدی، ما ودعک ربک و ما قلی.

واتاکه‌ی: قه‌سه‌م به‌رۆژ و شه‌و، ئەوساته‌ی تاریک ده‌بیت که‌په‌روه‌ردگار نه‌به‌جینی هێشتووی نه‌بۆته‌ دوژمنت.))

له عبدالله كوپى زوبير دەگىرنەوہ: پىغەمبەر(د.خ) سالانە يەك مانگ لەئەشكەوتى حەرا بۇ پارانەوہ و خواپەرەستى دادەنىشت. ئەمە لەرى و رەسمەكانى قورەيش و لەسەردەمى جاھلىيەتەوہ بەجىما بوو. لەو مانگەى لەئەشكەوتەكە دەمايەوہ، ھەركەس لەھەژارەكان سەردانى بگردايە. خواردنى پىدەبەخشى و كاتىك مانگەكە كۆتايى دەھات. دەپۇشتە كەعبە، حەوت يا ھەرچەند جار خواوئند دەيوست، بەدەورى مالىكەدا دەسوورايەوہ و دواتر دەگەرپايەوہ بۇ مال.

كاتىك ئەو ساتانە نزيك كەوتەوہ خواوئند دەيوست بۇ پىغەمبەرپايەتى رايىسىپىرىت، مانگى رەمەزان بوو. پىغەمبەر(د.خ) بەرەو حەرا بەرىكەوت و كاتىك شەو وەحى ھاتەخوار، جبرەئىل دەركەوت.

پىغەمبەر(د.خ) دەفەرمىت: ھات و وەرەقەيەكى لەدىيا لەدەستا بوو كەتيايدا نووسرا بوو. وتى: بخوئنە.

وتى: چى بخوئىم؟

جبرەئىل بەشىوہيەك رايەكاندم گومانم كرده مەرگە. دواتر وتى: بخوئنە.

وتى: چى بخوئىتم؟ بەلام چىتر منى رانەتەكاند.

وتى: ((اقراء باسم ربك الذى خلق. تا كۆتايى سوورەى علق)).

دەفەرمىت: خوئىندمەوہ. جبرەئىل پۇشت و من لەخەو ھەستام وەك بلىتى نووسراوئىك لەزەينمدا بوو. ھەلبەستوان و شىتەكانم بەدورژمن دەزانى و نەمدەويست سەيرىيان بگەم و بەخۆم دەوت ھەرگىز قورەيشىيەكان نالئىن شاعىر يا شىت بوو، دەپۇمە سەركىوہكە تا خۆم فەرىدەمە خوار تا بمرم و ئاسوودە بىم. بەم مەبەستە ھاتمەدەر و لەنىوان كىوہكە، دەنگىكم لەئاسمانەوہ بىست كەدەيوت: ئەى محەمەد تۇ پىغەمبەرى خوايىت و من جبرەئىلم.

دەفەرمىت: سەرم بەرز كردهوہ و جبرەئىلم لەروخسارى پياويكدا بىنى كەقاچەكانى لەئاسۆى ئاسماندا بوو و دەيوت: ئەى محەمەد، تۇ پىغەمبەرى خوايىت و من جبرەئىلم.

دەفەرمىت: وەستابووم و سەيرى جبرەئىلم دەكرد. لەمەبەستەكەى خۆم پاشەگەز بوومەوہ و ھەنگاوئىك بۇ دواوہ و پىشەوہ نەپۇشتم. سەيرى ئاسۆكانى ئاسمانم دەكرد. سەيرى ھەر شوئىنىكم دەكرد جبرەئىلم دەبىنى. وەستابووم بى ئەوہى لەشوئىنەكەى خۆم بچوئىم تا ئەوہى خەدىجە كەسى بۇ گەپان بەدواى مندا نارد، گەشتنە مەككە و

بۆلای خه دیجه گه پراڤهوه، من وه ستابووم، جبره ئیل پۆشت و من بۆ لای کهسهکانی خۆم
 گه پراڤهوه. پۆشتمه لای خه دیجه، دانیشتم کهوتی: ئەهی باوکی قاسم، له کوئی بوویت
 چه ند کهسیکم به دوای تۆدا نارد به لام نه یانبینی و گه پراڤهوه.
 وتم: یا شاعیر بووم یا شیت.

وتی: ئەهی باوکی قاسم، به خوات ده سپیڤم، خوا هیچ به لایه که به سهر تۆدا ناهینیت
 چونکه راستکردار و ئەمانه تدار و له گه ل خزمان چاکه کاری. ئەهی کوپه مام، ئەگه ری
 ههیه شتیکت بینیییت؟

وتم: به لئی. به سه رهاته کهی خۆم بۆ گپراپه وه.

خه دیجه وتی: ئەهی کوپه مام، دلخۆشبه و خۆپاگری بکه ره پیشه، سویند به
 خوایه ی گیانی خه دیجه له دهستی ئەودایه، هیوادارم پیغه مبه ری ئەم خه لکه بیت.
 دواتر هه ستا و جلی له بهر کرد و پۆشته لای وه ره قه کوپری نه وفل کوپری ئەسه د کوپه
 مامه کهی خۆی که مه سیحی و کتیبی خویندبوو و وتاری زۆری له شوینکه وتهکانی
 تهورات و ئینجیل بیستبوو. به سه رهاته کهی بۆ گپراپه وه.

وه ره قه وتی: قدوس! قدوس! سویند به و خوایه ی گیانی وه ره قه له دهستی ئەودایه
 ئەگه ر وته کانت راست بیئت، نامووسی ئەکه بر (گه وره) هاتووه (مه بهستی له نامووس،
 جبره ئیل بوو) ئەو نامووسه ی پۆشته لای مووسا، ئەو، پیغه مبه ری ئەم ئۆمه تهیه، پیی
 بلی خۆپاگری بکاته پیشه.

خه دیجه بۆ لای پیغه مبه ر(د.خ) گه پراپه وه و له وتهکانی نه وفل ناگاداری کرده وه.
 به مشیوهیه خه می پیغه مبه ر(د.خ) که می کرد.

کاتیك کۆتایی به مانه وه ی له حه را هیئا، به ره و که عبه به ریکه وت. به ده وریدا
 سووپا په ره و وه ره قه، ئەوی بین و وتی: ئەهی کوپری برا، له وه ی بینوته و بیستوته،
 ناگادارم بکه ره وه.

پیغه مبه ر(د.خ) به سه رهاته کهی خۆی بۆ باس کرد.

وه ره قه وتی: سویند به و خوایه ی گیانی من له دهستی ئەودایه، تۆ پیغه مبه ری ئەم
 ئۆمه ته و نامووسی گه وره که پۆشته لای موسا، هاتۆته لای تۆ، حاشا له وته کانت
 ئەکه ن و نازارت ده دن و له م شاره دوورت ده خه نه وه و دژایه تی و شه رت له گه ل ده که ن،
 ئەگه ر زیندوو بم به خواستی خواوه ند هاوکاریت ده که م.

پینگەمبەر(د.خ) گەراپەووە بۆ مائەكەى خۆى و بەهۆى وتەكانى وەرەقە زىاتر دالخۆش بوو و چىتر خەمى و ناراحتى ئەما.

دەلێن: لەو وتانەى خەدیجە بۆ بەهیز کردن و پشتگەرم کردنى پینگەمبەر(د.خ) هینایە سەر زمان، ئەوە بوو كەوتى: ئەى كۆرە مام، ئایا كاتىك جبرئیل دیتە لای تۆ. دەتوانى ئاگادارم بکەیتەووە.

فەرمووى: بەلى.

كاتىك جبرئیل هات، پینگەمبەر(د.خ) بەخەدیجەى وت: جبرئیل هات. خەدیجە وتى: هەستە و لەسەر رانى چەپى من دانىشە.

پینگەمبەر(د.خ) هەستا و لەسەر رانى خەدیجە دانىشت.

خەدیجە وتى: دەیبینیت؟

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى.

خەدیجە وتى: هەستە و لەسەر رانى راستى من دانىشە.

پینگەمبەر(د.خ) لەسەر رانى راستى دانىشت.

خەدیجە وتى: دەیبینیت.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى.

خەدیجە وتى: وەرە و لەناو باوہشم دانىشە.

پینگەمبەر(د.خ) ئەو کارەى کرد.

خەدیجە وتى: ئایا ئیستایش دەیبینیت؟

فەرمووى: بەلى.

ئەوسا خەدیجە سەرپۆشەكەى فریدا و پینگەمبەر(د.خ) لەباوہشى ئەودا دانىشتبوو،

وتى: دەیبینیت؟

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئە.

خەدیجە وتى: ئەى كۆرە مام، دالخۆشە و خۆراگر، چوونكە سویند بەخوا ئەمە

فریشتەى و شەیتان نییە.

ئەم حەدیسەیان لەفاتیمە كچى حسەین گێراوہتەووە بەم زیاد کردنە: خەدیجە

پینگەمبەرى(د.خ) لەژێر كراسەكەى خۆیدا جینگە کردەووە و جبرئیل خۆى داشارد و بە

پینگەمبەرى(د.خ) وت: ئەمە فریشتەى و شەیتان نییە.

كۆرى ئەبى كەسیر دەلێت: لەباوكى سەلمەم پرسى: یەكەم ئایەى قورئان كەهاتە

خوار، کامه بوو؟

وتی: ((یا ایها المدثر))

وتم: دهلین: ((اقرء باسم ربك الذی خلق بو))

پیئی وتم: ته نیا وته کانی پیغه مبهه (د.خ) ده گپرمهوه، فهرمووی: له حهرا بووم، کاتیک کو تایی به مانه وهم هات، هاتمه خوار و پو شتمه ناو یه کیک له دوله کان، ده نگیکم بیست، سهیری پیش و پاش و چهپ و راستی خو م کرد، هیچم نه بیینی، کاتیک سه رم بو ناسمان بهرز کرده وه، جیره نیلم بیینی له نیوان ناسمان و زهوی له سه ر کورسییه ک دانیشتبوو، ترسام.

دریژه ی گپرانه وه که له حه دیسه که ی عوسمان کو پی عه مرودایه که پیغه مبهه فهرمووی: گه پرامه وه بو لای خه دیجه و وتم: دامپوشن. دایانپوشیم و ناویان به روخسارمدا کرد. نم نایه هاته خوار که:

((یا ایها المدثر، قم فانذر.

واتاکه ی: نه ی نه وه ی جل و بهرگت له خو ت نالاندوه، ههسته و بترسینه.))

له هوشام کو پی محهمه ده گپرنه وه: جیره نیل یه که م جار له شهوی شه ممه و شهوی یه کشه ممه پو شته لای پیغه مبهه (د.خ) و په یامی خوا وه ندی له روژی دو وشه ممه گه یاند و فییری ده ستنو یژ و نو یژی کرد و (اقرء باسم ربك الذی خلق)) ی پیخو یند. پیغه مبهه (د.خ) له روژی دو وشه ممه که وه حی هاته خوار، ته مه نی چل سال بوو.

نه بو زه ری غه فاری ده لیت: له پیغه مبهه رم پرسی: یه که م جار چو ن دنیا بوویت بوویته

پیغه مبهه ر؟

فهرمووی: نه ی نه بو زه ر، له دولی مه که هدا بووم دوو فریشته هاتنه لای من، یه کیان له سه ر زه وی و نه وی دیکه یان له سه ر زه وی و ناسمان، یه کیان به وه ی دیکه ی وت: نه مه خو یه تی.

نه ویتر وتی: خو یه تی.

وتی: کیشی له گه ل یه کیکی دی بهراورد بکه. منیان له گه ل که سیکی دیکه دا کیش

کرد وزیاتر بووم.

وتی: له گه ل ده که س بیکی شه. منیان له گه ل ده که س کیشا و له هه موویان زیاتر

بووم.

وتى: لەگەل سەد كەس بېكىتتە. منيان لەگەل سەد كەس كىشا زياتر بووم.
 وتى: لەگەل ھەزار كەس بېكىتتە. منيان لەگەل ھەزار كەس كىشا و زياتر بووم.
 يەكيان بەوھى دىكەى وت: سكى ھەلدېرە، سكى منى ھەلدېرى.
 ئەوسا وتى: دلى دەريئە. يا وتى: دلى بقلېشىئە. دلى منى قەليشت و دلۆپە
 خويئەكانى لى دەريئە و پرشتى.

ئەوى دىكەيان وتى: سك و دلى بشۆ. دواتر ئارامى بانگ كرد كەھاوشيوھى
 پشيلەيەكى سپى بوو، خستىە سەر دلى من و وتى: سكى بدوورەوھ. سكى منيان
 دووربىوھ و مۆرى پىغەمبەرايەتيان لەنيوان دوو شانى مندا و پۆشتن. دەلىي ھىشتا
 دەياننىم.

لەزھرى دەگىرنەوھ: ماوھىەك وھى بۆ پىغەمبەر(د.خ) نەدەھاتە خوار. خەمبار بوو
 و دەپۆشتە سەر بەرزايى كيوھكان تا خۆى فرىداتە خوار و كاتىك دەگەيشتە سەر
 لووتكەى كيوھكان، جبرئىل خۆى نىشانئەدا و دەيوت: تۆ پىغەمبەرى خوايىت. دلى
 ئارام دەبوويەوھ.

پىغەمبەر(د.خ) بەمشيوھى فەرموو بوو: رۆژىك لەريگەدا بووم، فرىشتەيەك لەسەر
 ريگەى ئەشكەوتى ھەرا ھاتە لام. بىنىم لەسەر كورسيەيەك لەنيوان ئاسمان و زھوى
 دانىشتووھ، ترسام و بۆ لاي خەديجە گەرامەوھ و وتم: دامپۆشن. منيان داپۆشى و ئەم
 ئايە ھات خوار:

((يا ايها المذثر، قم فانذر و ربك فكبر و ثيابك فطهر.

واتاكەى: ئەى ئەوھى جل و بەرگت لەخۆتەوھ ئالاندووھ، ھەستە و بترسىئە، تەكبىرى
 پەرورەدگار بىئەرە سەرزمان و جلەكانى خۆت بەپاك و خاويئى رابگرە.))

زۆھرى دەليئت: يەكەم ئايەكان بۆ پىغەمبەر(د.خ) ھاتتە خوار: ((اقراء باسم ربك الذى
 خلق بوو، تا ما لم يعلم)).

ئەبو جەغفەر دەليئت: كاتىك خواوھند ئىرادەى كرد پىغەمبەر(د.خ) خەلكەكەى
 لەنازاب بترسىئىت و ريگەى كوفر و بتپەرەستىيان لىبگريئت و باسى پىغەمبەرايەتى
 خۆى بۆ خەلكان بكات، پىغەمبەر(د.خ) بەشيوھىەكى نەيئى لەگەل ئەو كەسانەى
 جىگەى باوهرى بوون، دەپەيئى و وھك دەليئى يەكەم كەس كەباوهرى پىنى ھىئا، خەديجە
 بوو.

ئەبو جەغفەر دەئىت: يەكەم شت خواوەند بەدواى بانگەوازی تەوحید (خوایەرەستى) و بىزار لەبتهكان، فەرزى كرد، نوێژ بوو.

لە محەمەد كۆپى ئىسحاق دەگىرپنەوه: كاتىك نوێژ لەسەر پىغەمبەر(د.خ) فەرز كرا، جەرئىل هات. ئەو، لەسەرەوهى مەككە پاژنەى خۆى لەزەويدا و كانىيەك هەلقولاً، جەرئىل دەستنوێژى گرت و پىغەمبەر(د.خ) سەيرى دەكرد چونكە جەرئىل دەيوست شىوازی خۆياك كردنەوه و دەستنوێژ گرتنى فير بكات. دواى ئەوه، پىغەمبەر(د.خ) هاوشىووى جەرئىل دەستنوێژى گرت. جەرئىل بۆ نوێژ وەستا و پىغەمبەر(د.خ) هاوشىووى ئەو نوێژى خویند. جەرئىل پۆشت و پىغەمبەر(د.خ) گەرايەوه بۆ لای خەديجە و دەستنوێژى گرت تا چۆنييەتى ئەو كارە فيرى خەديجە بكات، خەديجەى هاوشىووى پىغەمبەر(د.خ) دەستنوێژى گرت. دواتر پىغەمبەر(د.خ) نوێژى كرد و خەديجەيش هاوشىووى ئەو، نوێژى خویند.

لەئەنس كۆپى مالك دەگىرپنەوه: كاتىك، كاتى پىغەمبەرايەتى پىغەمبەر(د.خ)، گەيشت، لای كەعبە خەوتبوو، نەريت بوو قورەيشىيەكان لەوى دەخەوتن. جەرئىل و ميكائىل هاتن و وتیان: فەرمان سەبارەت بەكئىه؟

وتیان: سەبارەت بەسالارى خەلكەكەيه. پۆشت و لەلای قىبلەوه هاتن. سى فرىشته بوون و پىغەمبەريان(د.خ) دۆزىيەوه. خەوتبوو، ئەويان خستە سەرىشت و سكيان هەلدېرى. دواتر ئاوى زەمزمەيان هئنا و سكى ئەويان لەپىسى و نەزانى پاك كردهوه. دواتر تەشتىكى زىريان هئنا، لىوانلىو بوو لەئيمان و زانست و سكى ئەويان لەئيمان و زانست لىپاولىپ كرد. ئەوسا، بۆ ئاسمانى يەكەم بەرزىان كردهوه و جەرئىل وتى: دەرگا بكەنەوه. دەرگاوانەكانى ئاسمان و تيان: كئيت؟

وہ لأمى دايەوه، جەرئىلم.

وتیان: كئت لەگەلدایه؟

وتى: محەمەد.

وتیان: بۆ پىغەمبەرايەتى راسپىردراوه؟

وتى: بەئى.

وتیان: بەخىربىن ((دووعايان بۆ پىغەمبەر(د.خ) كرد))

كاتىك پۆشتە ناو، پىاويكى چوارشانەى قۆزى بينى، لەجەرئىلى پرسى: ئەمە

كۈيە؟

جېرەئىل ۋەلامى دايەۋە: ئەمە باۋكى تۆ ئادەمە.

دوای ئەۋە بۇ ئاسمانى دوۋەمىيان برد و جېرەئىل وتى: دەرگاكان بكنەۋە. ھەمان پىرسىارىان لى دوۋبارە كىردەۋە و لەھەموو ئاسمانەكان پىرسىار و ۋەلام ھاۋشيوەى ئاسمانى يەكەم بوو. كاتىك پۆشتە ناو، دوۋپىاۋى بىنى و پىغەمبەر(د.خ) پىرسى: ئەى جېرەئىل ئەمانە كۈيە؟

وتى: يەحيا و عىسا، كورە خالەكانى تۆن.

دوای ئەۋە بۇ ئاسمانى سىيەمىيان برد و كاتىك پۆشتە ناو پىاۋىكى بىنى، پىرسى: ئەى جېرەئىل ئەمە كۈيە؟

وتى: يوسفى براتە، كە لەھەموو كەسەكان قۆزتر و جوانتر بوو، بەھەمان شيوە كەمانگى شەۋى چۈاردە لەھەمو ئەستىرەكان جوانترە.

دوای ئەۋە گەيشتنە ئاسمانى چۈارەم، لەۋى پىاۋىك دانىشتىبوو، پىغەمبەر(د.خ) پىرسى: ئەى جېرەئىل ئەمە كۈيە؟

ۋەلامى دايەۋە: ئەمە ئىدرىسە و ئايەى ((و رفاعنا مكانا عليا))ى خويۇندەۋە.

دوای ئەۋە پۆشتنە ئاسمانى پىنجەم. پىاۋىكى بىنى و پىغەمبەر(د.خ) پىرسى: ئەى جېرەئىل ئەمە كۈيە؟

ۋەلامى دايەۋە: ھاروونە.

دوای ئەۋە گەيشتنە ئاسمانى شەشەم، پىاۋىكى بىنى و پىرسى:

ئەى جېرەئىل، ئەمە كۈيە؟

ۋەلامى دايەۋە كەموسايە.

جېرەئىل ئەۋى بىرە ئاسمانى جەۋتەم و پىاۋىكى بىنى و پىغەمبەر(د.خ) پىرسى:

ئەى جېرەئىل، ئەمە كۈيە؟

وتى: ئەۋە ئىبراھىمى باۋكتە.

دوای ئەۋە ئەۋى بىرە بەھەشت و لەۋى رۋوبارىك بوو كەئاۋكەى لەشپىر سىپىتر و لەھەنگۈيىن شىرىنتر بوو. لەھەر دوۋلاى خىۋەتەكان لەمروارى ھەلدراپوون. پىرسى: ئەى

جېرەئىل ئەمە چىيە؟

ۋەلامى دايەۋە: ئەمە كەۋسەرە كەخواۋەند بەتۆى بەخشىۋە و ئەمە نشىنگەى تۆيە.

دەلىت: جېرەئىل بەدەستى خۆى لەخۆلەكەى ھەنگرت، موشك بوو، دوای ئەۋە بەرەۋ

سدره المنتهی پوشت و لهخواوند نزیك كهوتهوه كه بهئندازهی یهك تیر یا نزیكتر بوو. له نزیك پهروه دگار جۆره كانی دوپ و یاقوت و مرواری، ده بینرا.

خواوند وهی بهبهندهكهی خوی كرد و زانست و تیگه یشتنی پیبه خشی و په نجا نویژی لهسر فهرز كرد.

پیغه مبهبر (د.خ) له گه پانهوه لای موسا تیپه پری و پرسى: خواوند چی لهسر نۆمه تهكتهت فهرز كرد.

وه لای دایه وه: په نجا نویژ.

موسا وتی: بو لای خواوند بگه پیره وه و داوای كهم كردنه وهی لیبكه چوونكه نۆمه تهكهی تو له هه موو نۆمه تهكان لاوزتره و ته مهنی كورتره. زیانه كانی و ره نجه كانی مناله كانی ئیسرا ئیلی بو باس كرد.

پیغه مبهبر (د.خ) گه پاره وه و ده نویژ له په نجا نویژ كه كهم كرایه وه.

دووباره لای موسا تیپه پری و پیی وت: دووباره داوا له خوا بكه، كه می بكاته وه. ئه و كارهی كرد تا ئه و جیگهی پینج نویژ مایه وه.

موسا وتی: بگه پیره وه و داوای كهم بوونه وهی لی بكه.

پیغه مبهبر (د.خ) فهرمووی: چیت ناگه پیمه وه. به دلیدا هات نه گه پرتنه وه چوونكه خواوند فهرموو بووی: فهرمووده ی من ناگه پرتنه وه و قهزای من گۆرانی به سهدا نایهت. به لام نویژی نۆمه تهكهی من، ده جار كهم كرایه وه.

ئهنس ده لیت: هه رگیز بۆنیک ته نانهت بۆنی جهسته ی بووكم به خوشت له بۆنی جهسته ی پیغه مبهبر (د.خ) نه بینیه چوونكه پیستی خوم له پیستی ئه و خشاند و بۆنم كرد.

ئهو جه عفر ده لیت: زاناکانی رابردو و ناكۆكن لهسر ئه وهی دواى خه دیجه چ كه سیک باوه پری به پیغه مبهبر (د.خ) هیئا و وته كانی ئه وی پشتراست كرده وه.

دهسته یهك و توویانه: یه كهم پیاو باوه پری به پیغه مبهبر (د.خ) هیئا، عه لی كوری ئه بی تالیب بوو.

ئامارهدان به بیژهرانی ئه م وته یه

له كوری عه باس ده گپرنه وه: یه كهم كهس له گه ل پیغه مبهبر (د.خ) نویژی خویند، عه لی

كۆپى ئەبى تالىب بو.

ھەرۋەھا لەجابر دەگىرنەۋە: پىغەمبەر(د.خ) لەرۆژى دووشەممە بۇ پىغەمبەرايەتى راسپىردرا و عەلى رۆژى سىنشەممە نوپىژى خويىند.

باۋكى ھەمزە دەلىت: لەزەيد كۆپى نەرقەمم بىست، وتى: يەكەم كەس اوپرى بە پىغەمبەر(د.خ) ھىنا، عەلى كۆپى ئەبى تالىب بو. ئەم ھەدىسەم لەگەل نەخەعى باس كرد بەلام حاشاى لىكرد و وتى: يەكەم كەس كەباوپرى بەئىسلام ھىنا، ئەبوبەكر بو. لەباۋكى ھەمزەى موالى ئەنسا دەگىرنەۋە: يەكەم كەس باوپرى بە پىغەمبەر(د.خ) ھىنا، عەلى كۆپى ئەبى تالىب بو.

عوياد كۆپى عەبدواللە دەلىت: بىستم عەلى كۆپى ئەبى تالىب دەيوت: من بەندەى خوا و براى پىغەمبەرى(د.خ) خوا و راستگوى گورەم، ھەركەس دواى من قسە بكات، درۆزنى چوونكە ھەوت سال پيش ھەموو خەلكان لەگەل پىغەمبەر(د.خ) نوپژم خويىند. عەفىفى كىندى دەلىت: لەرۆژگارى جاھلى رۆشتە مەككە، لاي عەباس كۆپى عەبدولموتەلىب دابەزىم و كاتىك ھەتاۋ ھەلھات، سەيرى كەعبەم كرد، گەنجىك ھات و سەيرى ئاسمانى كرد، دواتر بۇ لاي كەعبە پۇشت و رووبەرووى ھەستا و زۆرى نەخاياند كۆپىكى گەنج ھات و لاي راستى ئەو ھەستا. دواتر ژنىك ھات و لەپشت سەرى ئەو ھەستا و كاتىك ركوعى كرد، كۆپ و ژنەكەيش ركوعيان كرد. دواتر پياۋكە سەرى بەرز كوردەو و كۆپە و ژنەكەيش سەريان بەرز كوردەو. پياۋكە سوچدەى برد و ئەو دوانەيش سوچدەيان برد.

وتم: ئەى عەباس، ئەمە كارىكى گورەيە.

عەباس وتى: بەلى راستە، دەزانى ئەمە كىيە؟

وتم: نازانم.

وتى: ئەمە مەممەد كۆپى عەبدواللە كۆپى عەبدولموتەلىبى برازاي منە. دەزانى

ئەۋەى لەگەل ئەودايە كىيە؟

وتم: نازانم.

وتى: ئەۋە عەلى كۆپى ئەبى تالىب كۆپى عەبدولموتەلىبى برازاي منە. دەزانى ئەو

ژنەى لەپشت سەرى ئەوان ھەستاۋە، كىيە؟

وتم: نازانم.

وتى: ئەۋە خەدىجە كچى خويىلد ھاوسەرى برازاكەى منە. برازاكەم پىيى وتم

ئاسمان بەوانى وتووه ئەو كارە بكن كەدەيبىنى، سویند بەخوا لەسەراسەرى زەوى جگە لەم سى كەسە، كەس باوەرى بەم ئايینه نىيە.

ئىسماعىل كۆپى ئەياس كۆپى عەفیف لەگىرەنەوى وتەى باوەگەورنى خۆى دەلئت: پىاويكى بازركان بووم و لەرۆژگارى حەج دەرۆشتمە مەككە و لاى عەباس دادەبەزىم. كاتىك لاى ئەو دانىشتبووم، پىاويك هات و بۆ نوێژ وەستا و روى كرده كەعبە. دواتر ژنىك هات و لەگەل ئەو نوێژى خویند. دواتر كۆپىك هات و لەگەل ئەوان نوێژى كرد.

وت: ئەى عەباس، ئەم دىنە چىيە كەمن نايزانم.

عەباس وتى: ئەمە محەممەد كۆپى عەبدواللهيه كەدەلئت خواوند ئەوى بۆ بلاو كردنەوى ئەم دىنە هەلبژاردوو و دەلئت رۆژىك دەست بەسەر گەنجەكانى خوسرەو و قەيسەردا دەگرئت. ئەم ژنە، هاوسەرەكەى خەديجە كچى خوەيلدە و ئەم كۆرە، ئامۆزاکەى عەلى كۆپى ئەبى تالىبە كەباوەرى پىي هیناوه.

دەلئت: خۆزگە ئەو رۆژە باوەرم دەهینا و دەبوومە سىيەم موسولمان.

ئەبو جەعفەر دەلئت: ئەم گىرەنەوىيە بەناوهرۆكى دىكە باسى كراوه كەعەفیف دەلئت: عەباس كۆپى عەبدولموتەلىب هاورىى من بوو و بۆ كرىنى بۆن دەهاته يەمەن و لەكاتى حەج، دەيفرۆشت. رۆژىك لەگەل عەباس لەمەنى بووم، پىاويك هات و دەستنوێژى گرت و بۆ نوێژ وەستا. دواى ئەو ژنىك هات و بەهەمان شىوه دەستنوێژى گرت و لاى ئەو وەستا، دواتر گەنجىك هات و دەستنوێژى گرت و لاى ئەوان وەستا.

بەعەباسم وت: ئەمە كىيە؟

وتى: برازاكەى من محەممەد كۆپى عەبدوالله كۆپى عەبدولموتەلىبە و دەلئت خواوند ئەوى وەك پىغەمبەر(دخ) هەلبژاردوو و ئەمە برازاكەم عەلى كۆپى ئەبى تالىبە كەباوەرى بەدىنەكەى ئەو هیناوه و ئەم ژنە، هاوسەرەكەى خەديجە كچى خوەيلدە و شوىنكەوتەى دىنەكەى ئەوه.

عەفیف دواى ئەوى باوەرى هینا، دەيوت: خۆزگە چوارەم موسولمان دەبووم.

لەباوكى حازمى مەدەنى و لەكەلبى دەگىرەنەوه: عەلى يەكەم كەس بوو باوەرى بەئىسلام هینا.

كەلبى دەئىت: عەلى كاتىك باوەرى ھىنا، تەمەنى حەوت سال بوو.

لەكوپرى ئىسحاق دەگىرنەو: يەكەم نىرىنە باوەرى بەئىسلام ھىناو وتەكانى پىغەمبەرى(د.خ) پىشتراست كردهو، عەلى كوپرى ئەبى تالىب و لەو كاتەدا دەسالان بوو. يەكئە لەو نىعمەتەكانى خواوهند پىئى بەخشى ئەو بوو پىئش ئىسلام، ھاوپىيەتى و ھاوئايەتى پىغەمبەرى(د.خ) دەكرد.

لەكوپرى حەجاج دەگىرنەو: لەبەخشىنەكانى خواوهند سەبارەت بەعەلى كوپرى ئەبى تالىب و ئەو چاكيانەى بەوى بەخشى ئەو بوو: قورەيشىيەكان گرفتارى قاتوقرى بوون، ناخۆرەكانى ئەبوتالىب زۆر بوون. پىغەمبەر(د.خ) بەعەباسى مامى وت كەلەھەموويان دەولەمەندتر بوو: ئەى عەباس، ئەبوتالىبى برات ناخۆرى زۆرى ھەيە و ھەك دەبىنى خەلكان گرفتارى قاتوقرى بوون، با كەمىك لەقورسايى سەرشانى ئەو سووك بكەين. من يەكئە لەكوپرەكانى ئەو ھەلئەگرم و تۆيش يەكيان.

عەباس رازى بوو. پۇشتە لاي ئەبو تالىب و وتيان: دەمانەوئەت ھاوكارىت بكەين تا ئەم بەلایە نامىئەت.

ئەبو تالىب وتى: عەقىل لاي من بەجىيئەن، چىتان پىخۆشە بيكەن. پىغەمبەر(د.خ) عەلى ھەلگرت و بردى بۇ مالەكەى خۆى و عەباس جەعفەرى برد. عەلى كوپرى ئەبى تالىب لاي پىغەمبەر(د.خ) ماىەو تا ئەو كاتەى بۇ پىغەمبەرايەتى راسپىردرا. عەلى باوەرى پىھىنا و جەعفەر لاي عەباس بوو تا ئەو كاتەى باوەرى بەئىسلام ھىنا و لەو بى ئياز بوو.

لەكوپرى ئىسحاق دەگىرنەو: پىغەمبەر(د.خ) لەكاتى نوئىژ دەپۇشتە دۆلەكانى مەككە و عەلى كوپرى ئەبى تالىب بەدوور لەچاوى باوك و مامەكانى لەگەلیدا دەپۇشت و نوئىژيان دەخوئند و كاتىك شەو دادەھات، دەگەرئانەو. ماوہىەكيان بەمشىوہىە بەسەر برد. رۆژئە نوئىژيان دەكرد، ئەبوتالىب ئەوانى بىنى و بە پىغەمبەرى(د.خ) وت: ئەى كوپرى براكەم، ئەم دىنەى تۆ چىيە؟

پىغەمبەر(د.خ) وەلامى دايەو: ئەمە دىنى خوا و فرىشتەكان و پىغەمبەران و دىنى باوكى ئىمە ئىبراھىمە و خواوهند منى بۇ بلاو كرددنەوہى راسپاردووہ و شىاوہ تۆيش بەم بانگەوازە رازى بيت و لەم كارەدا ھاوكارىم بكەيت.

ئەبو تالىب وتى: برازاكەم ناتوانم پىشت بكەمە دىنى خۆم و باو باپىرانم، بەلام تا ئەو كاتەى زىندووم كەس ناتوانىت نازارى تۆ بدات.

گپرانه‌ویه‌کی دیکه له‌کوپری ئیسحاق له‌ئارادایه به‌م ناوه‌رۆکه: ئه‌بوتالیب به‌عه‌لی
وت: کوپری خۆم، ئەم ئایینه چیه باوه‌رت پنی هیناوه.

وه‌لامی دایه‌وه: باوکه گیان، باوه‌رم به‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌کان هینا و شوین دینه‌که‌ی
محه‌مه‌د که‌وتووم و له‌گه‌ل ئه‌ودا نوێژ ده‌خوینم.

ئهبو تالیب وتی: ئەو بۆ چاکه‌کاری هانت ده‌دات، شوینکه‌وته‌ی به‌.

له‌مو‌ج‌اهید ده‌گپرنه‌وه: عه‌لی ده‌ سا‌له‌ بوو باوه‌ری به‌ئیس‌لام هینا. واق‌دی ده‌لێت:

((هاوه‌لانی ئی‌مه‌ کۆکن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی عه‌لی یه‌ک سا‌ل دوا‌ی ئه‌وه‌ی بوو به‌زپ‌کوپری

پیغه‌مبه‌ر(د.خ)، باوه‌ری به‌ئیس‌لام هینا و دوا‌زه‌ سا‌ل له‌مه‌که‌ بوو.

ده‌سته‌یه‌کی دیکه وتوویانه: یه‌که‌م که‌س باوه‌ری هینا، ئه‌بویه‌کر بوو.

عه‌مرۆ کوپری عه‌به‌سه‌ ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌عه‌کا‌ز بوو. پۆشته‌م لای و پرسیم،

ئهی پیغه‌مبه‌ر(د.خ)، چ که‌سی‌ک باوه‌ری پی هیناوی؟

پیغه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رمووی: دوو پیاو باوه‌ریان به‌دینه‌که‌ی من هیناوه یه‌کیان ئازاده و

ئه‌وی دیکه‌یان غولام. ئه‌بویه‌کر و بیلال.

ده‌لێت: له‌و کاته‌دا باوه‌رم هینا و چواره‌م باوه‌ردار بووم.

جوبه‌یر کوپری نوه‌فیر ده‌لێت: ئه‌بوزه‌ر و کوپری عه‌به‌سه‌ هه‌ردووکیان ده‌یانوت ئی‌مه

چواره‌م موسولمانین و پیش ئی‌مه‌ جگه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و ئه‌بویه‌کر و بیلال که‌سی

دیکه باوه‌ری نه‌هینابوو، که‌س نه‌یده‌زانی چ که‌سی‌کی دیکه باوه‌ری هیناوه.

له‌مو‌غه‌یره‌ کوپری ئی‌براهیم ده‌گپرنه‌وه: یه‌که‌م که‌س باوه‌ری هینا، ئه‌بویه‌کر بوو.

ده‌سته‌یه‌ک وتوویانه: پیش ئه‌بویه‌کر ده‌سته‌یه‌کی دیکه باوه‌ریان به‌ئیس‌لام هینابوو.

محه‌مه‌د کوپری سه‌عد ده‌لێت: به‌باو‌کم وت: ئایا ئه‌بویه‌کر پیش هه‌مووان باوه‌ری

هینا؟

وتی: نه‌، زیاتر له‌په‌نجا که‌س باوه‌ریان هینا بوو به‌لام باوه‌ری ئه‌و له‌هه‌مووان با‌شتر

بوو.

ده‌سته‌یه‌کی دیکه وتوویانه: یه‌که‌م که‌س باوه‌ری به‌ئیس‌لام هینا، زه‌ید کوپری حارسه

کۆیله‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) بوو.

له‌زه‌هریان پرسی: یه‌که‌م موسولمان کی بوو؟

وتی: له‌ژنان خه‌دیجه و له‌پیاوان زه‌ید کوپری حارسه.

بەلام لەگىرپانەوهى كۆپى ئىسحاق ئاماژەى پىدراوه: زەيد كۆپى حارسە كۆيلەى پىغەمبەر(د.خ) يەكەم نىرىنە بوو دواى عەلى كۆپى ئەبى تالىب باوەرى بەئىسلام هینا. دواى ئەوان ئەبوبەكر كۆپى ئەبى قوحافە موسولمان بوو و باوەرى خۆى ئاشكرا كرد و خەلكەكەى خۆى بۆ ئەو كارە هاندهدا.

دەلىت: ئەبوبەكر كەسىكى كۆمەلايەتى بوو، رەچەلەك و نەژادى قورەيشىيەكانى بەباشى دەزانى و چاك و خراپى دەناسىيەوه. پىاويكى بازركان و چاكەكار بوو. خەلكان بەهۆى زانست و بازركانى و چاكەكارى لەدەورى كۆدەبوونەوه. ئەبوبەكر، بانگەوازی ئىسلامى بەو كەسانە دەوت كەباوەرى پىيان بوو. عوسمان كۆپى عەفان و زوبەير كۆپى عەوام و عەبدولرەحمان كۆپى عەرف و سەعد كۆپى ئەبى وقاس و تەلحە كۆپى عوبەيدالله لەسەر دەستى ئەو باوەريان بەئىسلام هینا و كاتىك رازى بوون، ئەوانى برده لای پىغەمبەر(د.خ) كەهەموويان باوەريان هینا و لەپشت سەرى پىغەمبەر(د.خ) نوێژيان خویند. ئەم هەشت كەسە زووتر لەهەموان باوەريان هینا و نوێژيان كرد و وتەكانى پىغەمبەريان پشتراست كردهوه. دواى ئەوان چەندىن كەس لەژنان و پىاوانى مەككە باوەريان بەئايىنەكە هینا و ئىسلام و موسولمانى لەناو مەككەدا بلاو بوويهوه.

واقدى دەلىت: هاوولانى ئىمە كۆكن يەكەم موسولمان خەديجە بوو باوەرى بە پىغەمبەر(د.خ) هینا و وتەكانى پشتراست كردهوه. بەلام سەبارەت بەئەبوبەكر و عەلى و زەيد جىاوازی هەيه لەوهى كاميان زووتر لەوانى دىكە باوەرى هینا. هەروەها واقدى دەلىت: خالىد كۆپى سەعيد كۆپى عاس پىنجەم موسولمان بوو. ئەبوزەرىش بەچوارەم يا پىنجەم موسولمان دەزانن.

عەمرۆ كۆپى عەبەسەى سولەمى بەچوارەم يا پىنجەم موسولمان دەزانن. دەلىت: سەبارەت بەم كەسانە جىاوازی هەيه كەكاميان زووتر باوەرى بەئىسلام هینا. گىرپانەوهكان سەبارەت بەوان فراوان و جىاوازن.

محەممەد كۆپى عەبدولرەحمان كۆپى نەوقل دەلىت: باوەرپهينانى زوبەير بەدواى ئەبوبەكر بوو. ئەو چوارەم يا پىنجەم موسولمان بوو.

بەلام لەگىرپانەوهى كۆپى ئىسحاق ئاماژەى پىدراوه: خالىد كۆپى سەعيد كۆپى عاس و ژنەكەى هەمىنە كچى خەلف كۆپى ئەسەد كۆپى عامر كۆپى بىازەى خوزاعى، دواى چەند كەسىكى دىكە، باوەريان هینا.

سی سال دوی پیغه مبرایه تی پیغه مبر (د.خ)، خواوند فرمانی پیدا بانگه وازه که ی خوی ناشکرا بکات و فرموی:

((فاصدع بما تؤمروا عرض عن المشركين.

واتاکه ی: نهوی فرمانت پیدراوه، ناشکرای بکه و له کافران خوت به دور بگره.))

پیشتر، بانگه وازه که ی پیغه مبر (د.خ) به شیوه یه کی نهینی بوو.

هروه ها خواوند ده فرمیت:

((و انذر عشیرتک الاقربین، و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین، فان عصوک فقل انی

بری مما تعملون.

واتاکه ی: کهسانی نزیک بترسینه، بو نه و باوه پدارانه ی شوینت که وتوون، به شیوه یه کی نهرم و نیان هه لسوکه وتیان له گه ل بکه، نه گهر نافهرمانی تویمان کرد، بلی، له و کرده وانه ی نه جامی ددهن، بیزارم.

ده لیت: هاوه لانی پیغه مبر (د.خ) له کاتی نویژ ده پوشتنه ناو دوله کان و به دور له چاوی خه لکان نویژیان ده خویند. روژیک سه عد کوپی نه بی وه قاس و ده سته یه که له موسولمانه کان له یه کی که له دوله کان نویژیان ده خویند. ده سته یه که له بته پره سته کان نه وانیان بینی و ره خنه یان لیگرتن. شهر و نازاوه ی لیکه وته وه. سه عد کوپی نه بی وه قاس به نیسقانی و شتر له یه کی که له بته پره سته کانیدا و سه ری شکاند. نه مه یه که م خوین بوو له نیسلامدا پژا.

له کوپی عباس ده گپرنه وه: پیغه مبر (د.خ) روژیک به سه فادا سه رکه وت و هاواری کرد. قورپه ییشیه کان له دوری کوپونه وه و وتیان: چیت به سه رها تووه؟

فرموی: نه گهر ناگادارتان بکه مه وه به ره به یان یا شه وانه دوژمن هیرشتان ده کاته سه ر، نایا باوه ر به وته کانی من ده که ن؟

وتیان: به لی.

فرموی: من له نازا بیکی مه ترسیدار ناگادارتان ده که مه وه.

نه بوله هه ب وتی: بو نه مه نیمه ت کوکردوته وه؟ خواوند سووره ی نه بوله هه بی نارده

خوار و فرموی:

((تبت یدا ابی لهب و تب، ما اغنی عنه ماله و ما کسب، سیصلی نارا ذات لهب، و امراته

جماله الحطب، فی جیدها من مسد.

واتاكەى: دەستەكانى ئەبى لەھەب زىانى پېيگات و زىانى پېگەيشتوۋە. سامان و ئەۋەى بەدەستى ھىنا، ھىچ ھاۋكارىيەكيان نەكرد، بەزوىى گرفتارى ئاگرىكى بلىسەدار دەبىت لەگەل ژنەكەى كەچىلكە بەكۆل دەكىشىت و تەنافىكى چنراوى لەملاىە))

ھەرۋەھا لەكۆرى عەباس گىرآنەۋەيەكى دىكە لەبەر دەستايە: كاتىك ئايەى و انذر عشىرتك الاقربىن ھاتەخوار، پىغەمبەر(د.خ) بەسەفادا سەركەوت و ھاۋارى كرد و خەلكان وتيان: ئەمە كىيە ھاۋار دەكات؟

وتيان: محەممەدە.

پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: ئەى منالەكانى عەبدولموتەلىب، ئەى منالەكانى عەبدمەناف، كاتىك خەلكان كۆبۈۋنەۋە، فەرموۋى: ئەگەر بلىم لەداۋىنى كىۋەكەدا سوپايەك خۆى مەلاس داۋە، ئايا باۋەر بەۋتەكانى من دەكەن؟

وتيان: تا ھەنوۋكە درۇمان لەتۆ نەبىستوۋە.

فەرموۋى: ئىۋە لەئازابىكى مەترسىدار ئاگادار دەكەمەرە كە لەبەردەمتانايە.

ئەبۇ لەھەب وتى: بۇ ئەم مەبەستە ئىمەت كۆكردۆتەۋە؟ سورى تبت ىدا ابى لەب ھاتەخوار.

لەئەلى كۆرى ئەبى تالىب دەگىرنەۋە: كاتىك ئايەى و انذر عشىرتك الاقربىن ھاتە خوار، پىغەمبەر(د.خ) بانگى كردن و فەرموۋى: خاۋەند فەرمانى پىداۋم كەسانى نزىكى خۆم ئاگادار بكەمەرە و دلگرانم چۈۈنكە دەزانم كاتىك وتەكانم دەسپىبىكەم، خراپەم لەگەل دەكەن. بىدەنگ بووم تا جىرەئىل ھات و وتى: ئەى محەممەد، ئەگەر ئەۋەى فەرمانت پىدراۋە ئەنجامى نەدەيت، خاۋەند سزات دەدات. خواردىك دروست بگە و رانىكى مەرى بىسەر و دەفرىك لىۋالىۋ بگە لەشىر ومنالەكانى عەبدولموتەلىب كۆبكەرۋە تا لەگەل ئەۋان بدویم و پەيامەكەم بگەيىنم.

دەئىت: فەرمانەكانىم ئەنجامدا و خەلكانم بانگ كرد. چل كەس بوون، يەكىك كەمتر يا زياتر. مامەكانى ئەبوتالىب و ھەمزە و عەباس و ئەبۇلەھەب لەئاۋاياندا بوون. كاتىك كۆبۈۋنەۋە، پىۋى وتم خواردەكە بىنم. كاتىك خواردەكەم ھىنا، پىغەمبەر(د.خ) لەتە گۆشتىكى ھەلگرت و بەدىان لەت و كوتى كرد و لای دەفرەكە داينا و فەرموۋى: بەناۋى خاۋەند دەسپىبىكەن.

دەئىن: خزمان نانايان خوارد. ھىچ شتىك كەم نەبوو. سوئند بەو كەسەى گىيانى من

له دهستی نه ودايه، نهو خورادنه‌ی بۆ هه‌موویانم هینابوو، به‌ته‌نیا يه‌ك كه‌سیان ده‌یخوارد. دواتر پیغه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: خورادنه‌و هیان ده‌رخواردبده.

ده‌فره شیره‌که‌م هینا و خواردیانه‌وه تا هه‌موویان تیر بوون، سویند به‌و خوايه‌ی گیانی من له‌دهستی نه‌ودايه، ته‌نیا به‌شی يه‌ك كه‌سیانی ده‌کرد. کاتیك پیغه‌مبه‌ر(د.خ) مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی کرد و ته‌کانی ده‌ستپیکات، نه‌بوله‌هب پیشده‌ستی کرد و وتی: هاورینان ئیوه‌ی جادوو کرد.

خه‌لکان بلأوه‌یان لی‌کرد و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) نه‌یتوانی له‌گه‌لیان بدویت.

ده‌لێت: روژێکی دیکه پیغه‌مبه‌ر(د.خ) پینی فهرمووم: ئەم پیاوه وه‌ك بینیت له‌قسه‌ کردن پینش من كه‌وته‌وه و خه‌لکان بلأوه‌یان لی‌کرد. دووباره خواردنێك ئاماده بکه و بانگیشتیان بکه‌روه.

نه‌و کاره‌م کرد و خه‌لکانم بانگیشت کرد. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمانی پیدام خواردنه‌که بی‌نم و کاره‌که‌ی روژی پیشووی خۆی دووباره کرده‌وه. خواردنیا‌ن خوارد و هیچ شتیك که‌م نه‌بوو. شیریا‌ن خوارد تا هه‌موویانم تیر بوون.

دواتر پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و ته‌کانی ده‌سپیکرد و فهرمووی: ئە‌ی من‌ا‌ه‌کانی عه‌بدو لموته‌لیب، سویند به‌خوا هیچ کام له‌عه‌ره‌به‌کان شتیکی باشتریان نه‌هیناوه له‌وه‌ی من بۆ خه‌لکه‌که‌ی خۆم هیناومه، من خیری ئە‌م دنیا و نه‌و دنیا‌م بۆ هیناون و خواوه‌ند فهرمانی پیداو‌م بانگه‌وازه‌که‌ی خۆم به‌ئێوه را‌بگه‌یی‌نم. خه‌لکانی من له‌م کاره‌دا هاوکاری بکه‌ن تا ببنه‌ جیگری من و جینشینی من.

ده‌لێت: بی‌ده‌نگ بوون و من له‌هه‌موویان که‌م ته‌مه‌تر بووم، وتم: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) من پشتیوانی تۆ ده‌بم.

پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ملی منی گرت و وتی: ئە‌مه‌ برا و جیگر و جینشینی منه. شوینکه‌وته‌ی نه‌و بن.

ده‌لێت: خه‌لکان به‌ده‌م پیکه‌نینه‌وه هه‌ستا و به‌ئه‌بوتالیبیان وت: پینی وتی فهرمانبرداری و ته‌کانی کوپه‌که‌ت بیت.

ره‌بیعه کوپری نا‌جد ده‌لێت: كه‌سیك به‌عه‌لی کوپری ئە‌بی تالیبی وت: ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، میراتی کوپری مامه‌که‌ت به‌تۆ گه‌یشت و به‌ مامت نه‌گه‌یشت؟

عه‌لی وتی: (کۆبینه‌وه) سی‌ جار وتی تا نه‌وه‌ی خه‌لکان کۆبوونه‌وه و گوینان گرت.

وتى: پىغەمبەر(د.خ) مئالەكانى عەبدولموتەلىب و ھەموو كەسەكانى خۆى بانگ كرد كەھەر كاميان بەتەنيا بزنكى دەخوارد و دەفريك شىرى دەخواردەوہ. خواردينكى كەمى دروست كرديوو كەھەموويان خوارديان و تير بوون بەلام خواردەكە وەك خۆى مابوويەوہ، دەفريك شىرى ھىنا، لييان خوارد و تير بوون بەلام شىرەكە وەك خۆى مابوويەوہ وەك بليى كەس دەستى ليئەداوہ.

دواى ئەوہ قسەى كرد و فرمووى: ئەى مئالەكانى عەبدولموتەلىب، من بۇ لاي ئيوہ بەتايبەت و بۇ لاي خەلكان بەگشتى راسپيردراوم و بانگەوازەكەى منتان بيستوہ، كيتان بەيعەت لەگەل من دەكات تا برا و جيگرى من لەم كارەدا بيت؟
دەليت: كەس ھەلنەستا و من كە لەھەموويان مئالتر بووم، ھەستام، پىغەمبەر(د.خ) فرمووى: دانيشە.

دووبارە قسەكەى دووبارە كردەوہ و سى جار و تەكانى ھىنايە سەرزمان. ھەر سى جارەكە ھەستام و فرمووى: دانيشە:
جارى سئيم دەستى خۆى خستە ناو دەستى من. لەبەر ئەمەيە من جيگر و ميرات ھەنگرى ئەوم.

كوپى ئيسحاق دەليت: كاتيك پىغەمبەر(د.خ) بانگەوازەكەى خۆى ئاشكرا كرد و پيشنيارى باوہرھىنان و ئىسلامى بەخەلكان كرد، خەلكەكەى نەخويان لى دوورخستەوہ و نەحاشايان ليكرد تا ئەو كاتەى رەخنە و ئيھانەى خواكانى ئەوانى كرد. لەم كاتەدا دژى ئەو و ھەستانەوہ و پەيمانان بەست. ئەبو تاليب پشتيوانى ليكرد و پىغەمبەر(د.خ) سەرقالى بانگەوازەكەى خۆى بوو و ھىچ بەر بەستىك لەسەر ريگەى نەدەبينرا.

كاتيك قورەيشيەكان بينيان پىغەمبەر(د.خ) دەستبەردارى بانگەوازەكەى خۆى نايبت و ئەبو تاليب پشتيوانى ليئەكات، دەستەيەك لەگەورەكانى قورەيش و لەناويان عوتەبە كوپى رەبيعە و شەيبە كوپى رەبيعە و ئەبوئەلبەختەرى كوپى ھوشام و ئەسوہ كوپى موتەلىب و ھەليد كوپى موغەيرە و ئەبو جەھل كوپى ھوشام و عاس كوپى وائيل و نەببيە و مونەبە كوپەكانى حەجاج رۆشتنە لاي ئەبو تاليب و وتيان: ئەى ئەبو تاليب، برازاكەت جوين بەخواكانى ئيمە دەدات و بۇ دىنەكەمان سەركۆنەمان دەكات. ئيمە بەبى ئاواز لەقەلم دەدات و باوكانمان بەگومرا دەناسيئيت، يا لەئيمەى دوور بخەرەوہ ياريگە بەدە دژى بوەستينەوہ چونكە تويش ھاروشيوەى ئەو، دژى ئيمەيت.

ئەبوتالیب بەنەرمی قەسە لەگەڵ کرد و پۆشتن. پیغەمبەر(د.خ) سەرقالی بانگەوازەکەى خۆى بوو. دەسەلاتى فراوان و خەلکان داخ لەدل بوون. قورەيشییهکان سەبارەت بە پیغەمبەر(د.خ) قەسە زۆریان هینایە سەرزمان و یەکتریان دژى ئەو هاندا.

جاریكى دیکە دەستەیکە لەگەورەکانى قورەيش پۆشتنە لای ئەبو تالیب و وتیان: ئەى ئەبو تالیب، تۆ لەروانگەى تەمەن و پیگەوہ گەورەتر لەئیمەیت، داوامان لیکردیت رینگە لەبەرازاکەت بگرت بەلام ئەو کارەت نەکرد. سویند بەخوا رازى نابین جوین بەباوکانى ئیمە بەدات و بەکەم ئاوزمان بزانیئت و رەخنە لەخواکامان بگرت، یا لەم کارانەى دوورى دەخەیتەوہ یا دژى تۆ و ئەو دەوہستینەوہ بۆ ئەوہى یا ئیمە لەناو بچین یا ئیوہ.

کاتیك قورەيشییهکان پۆشتن، ئەبو تالیب لەدوژمنایەتى کردنى خەلکەکەى ترسا چونکە نەیدەویست پیغەمبەر(د.خ) تەسلىمى ئەوان بکات یا دەست لەهاوکارى کردنى هەلبگرت.

لەسەدى دەگێرنەوہ: دەستەیکە لەقورەيشییهکان کۆبوونەوہ، ئەبوجەهل کورپى هوشام و عاس کورپى وائیل و ئەسوہ کورپى عەبدولموتەلیب و ئەسوہ کورپى عەبد یەغوس و کەسانیکى دیکە لەخەلکەکەى لەناویاندا دەبینران. بەیەکیان وت: دەروینە لای ئەبوتالیب و سەبارەت بە محەمەد قەسە لەگەڵ دەکەین تا داوہرى بکات و رینگەى ئیھانە کردنى خواکانى ئیمەى لیبگرت. ئیمەيش ئیھانەى خواکەى ئەو ناکەین چونکە دەترسین ئەم پیرە بمرئت و ئیمە بەرابەر بە محەمەد کارىک ئەنجام بەدین و دواتر عەرەبەکان بۆ کارەکەمان سەرکۆنەمان بکەن و بلین، نەیانتوانى هیچى لەگەلدا بکەن تا ئەو کاتەى مامەکەى مرد و دواى ئەوہ، دژى وەستانەوہ.

دەئیت: کەسێکیان بۆ لای ئەبو تالیب بەناوى موتەلیب، وتى: سەران و پیرانى خەلک دەیانەوئیت تۆ ببینن.

ئەبوتالیب وتى: بیانھینە. کاتیك هاتن، وتیان: ئەى ئەبو تالیب تۆ گەورە و سالارى ئیمەیت و داوہرى و دادپەرورەى بکە. رینگە لەبەرازاکەت بگرە بۆ ئەوہى چیتەر ئیھانەى خواکانى ئیمە نەکات و ئیمەيش چیتەر خواکەى ئەو، ئیھانە ناکەین.

دەئیت: ئەبوتالیب کەسى بەدواى پیغەمبەردا(د.خ) نارد و هات. پىئى وت: کورپى

برام، سەرکردهکان و گهورهکانی خه‌لکه‌که‌ت داوای دادپه‌روه‌ری له‌تۆ ده‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی ئیهانه‌ی خواکانیان نه‌که‌یت و ئه‌وانیش ئیهانه‌ی خواکه‌ی تۆ نه‌که‌ن.

په‌غه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رمووی: پێشنیاری دینیکیان پێده‌که‌م له‌دینه‌که‌ی خۆیان باش‌تره بۆیان.

ئه‌بو‌ت‌الیب وتی: پێشنیاری چیان پێده‌که‌یت؟

فه‌رمووی: ده‌مه‌وی‌ت یه‌ك وشه‌ بێننه‌ سه‌ر‌زمان بۆ ئه‌وه‌ی عه‌ره‌به‌كان هه‌موویان ملکه‌چیان ببن و به‌سه‌ر عه‌جه‌مه‌كاندا زال ببن.

ده‌لێت: ئه‌بوجه‌هل وتی: چ وشه‌یه‌که‌ تا ده‌جار بیهی‌ئینه‌ سه‌ر‌زمان.

فه‌رمووی: بَلِّينْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

ده‌لێت: رازی نه‌بوون و وتیان داوای شتیکی دیکه‌ بکه‌.

په‌غه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر خۆر بێنن و بیخه‌نه‌ سه‌ر ده‌ستی راستم، جگه‌ له‌وه هه‌یچی دیکه‌م ناوی‌ت.

ده‌لێت: قوره‌یشییه‌کان توورپه‌ بوون و هه‌ستان و وتیان: سوێند به‌خوا ئیهانه‌ و جوینبارانی خواکه‌ت ده‌که‌ین که‌ به‌م شیوه‌ فه‌رمانی پێداوی‌ت. خواوه‌ند له‌قورئاندا ده‌فه‌رمی‌ت:

((و انطلق الملاء منهم ان امشوا و اصبروا على آلهتكم ان هذا الشیئى یراد. ما سمعنا بهذا فی الملة الاخره ان هذا الاختلاق.

واتاکه‌ی: گه‌وره‌کانیان پۆشتن و وتیان، بپۆن و له‌گه‌ل خواکانتان بسازی‌ن چونکه‌ ئه‌مه‌ شتیکی گونجاو و په‌سه‌نده‌. شتی له‌م شیوه‌م له‌نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ نه‌بیستوه‌ و ئه‌م ته‌نیا ریاکارییه‌.))

ئه‌بو‌ت‌الیب به‌ په‌غه‌مبه‌ر(د.خ) وت: کوپری برام، قسه‌یه‌کی ناره‌وات نه‌هینایه‌ سه‌ر‌زمان. په‌غه‌مبه‌ر(د.خ) پێشنیاری ئیسلامی پیکرد و وتی: یه‌ك وشه‌ بێنهره‌ سه‌ر‌زمان تا له‌رۆژی هه‌ستانه‌وه‌ شایه‌تی تۆ بێم، بَلِّی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

وتی: ئه‌گه‌ر عه‌ره‌به‌كان سه‌ر‌کو‌نه‌یان نه‌ده‌کردم و نه‌یان‌ده‌وت له‌مه‌رگ ترسا، ئه‌و وشه‌م ده‌هینایه‌ سه‌ر‌زمان، به‌لام شوینکه‌وته‌ی دینی باب و با‌پیرانم.

کوپری عه‌باس ده‌لێت: کاتی‌ک ئه‌بو‌ت‌الیب نه‌خۆش که‌وت، ده‌سته‌یه‌ک له‌قوره‌یشییه‌کان پۆشتنه‌ لای، ئه‌بوجه‌هل یه‌کی‌ک بوو له‌وان. وتیان: برازاکه‌ت، جوین به‌خواکانی ئێمه‌ و

فلانه کار و قيساره کار نه نجام دهدات و نه مه و نه وه ده لیت. ریگه ی نهو کارانه ی لیگره.

نه بوتالیب پیغه مبهری (د.خ) بانگ کرد و کاتیک هات له نیوان نه بو تالیب و کهسانتر جیگه ی یه کهس بو دانیشتن ده بوویه وه. نه بوجهل کاتیک نه مه ی بینی ترسا نه گهر پیغه مبهر (د.خ) لای نه بوتالیب دانیشیت به زه یی پیا پیدا بیته وه، له بهر نه مه هستا و لهو جیگه یه دانیشت. پیغه مبهر (د.خ) له نزیك مامی نه یقوانی دانیشت و لای ده رگا که دانیشت. نه بوتالیب پیی وت: کوپی برام، خزمه کانت سکا لایان هه یه و ده لین جوین به خواکانیان ده دهیت. قورده ییشیه کان قسه یان کرد و پیغه مبهر (د.خ) وه لای دانوه و وتی: ده مه ویت یه که وشه بینه سه رزمان بو نه وه ی عه ره به کان ملکه چتان بین و عه جه مه کان باجتان پیبده ن.

نه مه وته یه کاریگری له سه ر خزمه کانی دانا و وتیان: ده وشه ده لین، نهو وشه یه چییه؟

پیغه مبهر (د.خ) فه رموی: بلین لا اله الا الله.

خزمه کانی توپره هه ستان و وتیان: ده یه ویت هه موو خواکان بکاته یه که.

کوپی نیسحاق ده لیت: کاتیک قورده ییشیه کان بهو شیویه له گهل نه بوتالیب قسه یان کرد و پوشتن، کهسی به دوای پیغه مبهر (د.خ) ره وانه کرد و کاتیک هات، پیی وت: کوپی برام، خزمه کانت هات بوون و نه مه و نه وه یان ده وت. من و خوت بیاریزه و زیاتر له توانایی من کیشمه بو دروست مه که.

کاتیک پیغه مبهر (د.خ) نه مه ی بیست، گومانی کرد بو چوونی مامی گوپاوه و چیت پشتیوانی لیناکت، فه رموی: مامه گیان نه گهر خور بخه نه دهستی راست و مانگ بخه نه دهستی چه پم، لهو کاره چاو ناپوشم تا نهو کاته ی خواوه ند سه رکه وتم پیده به خشیت یا لهم ریگه دا ده کوژریم.

پیغه مبهر (د.خ) گریا و مه بهستی نه وه ی کرد پروات. نه بوو تالیب بانگی کرد، کاتیک هات وتی: کوپی برام، برؤ چیت پینخوشه بیلی چونکه سویند به خوا هه رگیز ته سلیمت ناکم.

ده لیت: کاتیک قورده ییشیه کان زانیان نه بوتالیب ده ست له هاوکاری کردنی پیغه مبهر (د.خ) هه لئاگریت و مه بهستی جیا بوونه وه و دژایه تی هه یه، عه ماره کوپی

وھلید كۆپى مۇغەيرەيان بىرە لای و وتیان: ئەى ئەبوتالیب، ئەو ھەمارە كۆپى وھلید، قۇزترین و شاعىرتىن گەنجى قۇرەیش، ھەلىگرە بۇخۇت تا بىئىتە بەردەست و ھاوکارى تۇ و خزمەتى تۇ بکات و بەكۆپى تۇ ناو بىریت بەلام لەجىياتى ئەو بىرازاکەت تەسلىم بەئىمە بکە كەپشتى کردۆتە دىنى تۇ و باوکانى تۇ و دوو بەرەكى لەناو ئىمەدا ناوئەوہ تا بىكۆزىن و بەمشىوہىە پىاوئىك لەبەرابەر پىاوئىك.

ئەبوتالیب وتى: بەراستى خراپەكارن، كۆپى خۇتان بەمن دەدن تا خواردىنى پىبىدەم و كۆپى خۇم بەئىوہ بسپىرم تا بىكۆزىن، سوئىند بەخوا ھىچ كات ئەمە روونادات.

موتەئىم كۆپى عودەى كۆپى نەوفل كۆپى عەبدمەناف وتى: سوئىند بەخوا ئەى ئەبو تالیب، خەلكەكەت دادپەرورەيان لەگەل تۇ کرد و ھەولیاندا كاریك نەكەن تۇ پەسەندى نەكەيت، بەلام ناتەوئىت رازى بیت.

ئەبوتالیب لەوہلامدا وتى: سوئىند بەخوا دادپەرورەرى ناکەن بەلام تۇ ئەوان دژى من ھان دەدەيت، چىت پىخۇشە بىكە.

دەئىت: لەم كاتەدا بوو كىشەكە گەرەتر و خەلكان دژایەتى يەكیان ئاشكرا کرد و دەنگیان لەيەك بەرز کردەوہ.

بەمشىوہىە ھەركام لەھۆزەكانى قۇرەیش دژى موسولمانەكانى خۇيان وەستانەوہ و دەستیان بەئەشكەنچە كەردى ئەوان کرد بۇ ئەوہى لەدىنەكەيان پاشگەز بىنەوہ، بەلام خواوەند لەپەناى ئەبوتالیب زىانەكانى لە پىغەمبەر(د.خ) دوورخستەوہ.

ئەبوتالیب كاتىك كەردەوہى قۇرەيشىيەكانى بىنى، لەگەل منالەكانى ھاشم و منالەكانى عەبدولموتەلىب قەسەى کرد و داواى لىكردن پىشتىوانى لە پىغەمبەر(د.خ) بکەن. ئەوانىش بۇ پىشتىوانى كەردن لە پىغەمبەر(د.خ) ھاوپەيمان بوون جگە لەئەبۇلەھب كەدژایەتى دەكەردن. ئەبوتالیب لەپىشتىوانى خەلكەكەى شادمان و وەسفى پىغەمبەرى(د.خ) کرد بۇ ئەوہى ھىز و دەسەلاتەكەى فراوان بىئىت.

عورە كۆپى زوبەر لەنامەيەك بۇ عەبدولمەلىك كۆپى مەروان نووسىبۇرى: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) پىشنىارى رىگەى راستى بەخەلكەكەى کرد و سەرەتا دژى نەوہستانەوہ، ھىوادار بوو گوئى لەوتەكانى بگرن بەلام كاتىك خراپەى بتەكانى ھىتايە سەرزمان، دەستەيەك لەدەسەلاتدارانى قۇرەيش كە لەتائىفەوہ ھاتن، حاشايان لەراستى قەسەكانى کرد و خەلكەكەى خۇيان بۇ دژایەتى كەردى ئەو، ھاندا. زۆرىنەى خەلك خۇيان لەوان بەدوور گرت مەگەر ژمارەيەكى كەم كەخوا ئەوانى پاراست.

دوای ئه وه سه رکرده کانی قورپه يش بريارياندا که سان و مناله کانی خويان له موسولمان بوون پاشه گز بکه نه وه. به مشيوه به بارودوخی شوينکه وته کانی پيغه مبه ر(د.خ) دژوار بوو، ده سته يه کيان له دينه که ی خويان گه رانه وه و ده سته يه کی دیکه نا. کاتيک موسولمانان که وتنه ته نگانه وه، پيغه مبه ر(د.خ) فرمانيدا بو سرزه ميني حبه شه برؤن چونکه پاشاکه ی خوپه رست بوو که به نه جاشی ناويان ده برد. که س له سنوری فرمانه رويه تي ئه و سته می لينه ده کرا و سرزه ميني حبه شه شويني بازرگانی کردنی قورپه يشييه کان بوو. کاتيک موسولمانان له مکه که رو به رووی نازار بوونه وه، زؤربه يان بو حبه شه کؤچيان کرد. پيغه مبه ر(د.خ) مایه وه و قورپه يشييه کان به هه مان شيوه له سر خراپه کاری له گه ل موسولمانان به رده وام بوون تا ئه و کاته ی ئيسلام له ناو مکه که دا بلاو بوويه وه و ژماره يه که له گه وره کانی قورپه يش باوه ريان به ئيسلام هينا.

ئه بو جه عفر ده لیت: سه باره ت به ژماره ی ئه و که سانه ی يه کم جار بو حبه شه کؤچيان کرد، بوچوونه کان جياوازن. ده سته يه که وتوويانه يانزه پياو و چوار ژن بوون. له حارس کوپری فوزه يل ده گيرنه وه: کؤچکه رانی حبه شه به شيويه کی نه ينی رؤشتنه ده ر و يانزه پياو و چوار ژن بوون. سواره و پياوه گه يشتنه شو عه يبييه و خواوه ند، سه رکه وتنی به موسولمانه کان به خشی. کاتيک گه يشتنه ئه و ناوچه يه، دوو که شتی بازرگانی ناماده بوو و ئه وانی به نيوه ی ديناريک بو حبه شه برد. سه فري ئه وان له ره جبه ی سالی پينجه می پيغه مبه رايه تي پيغه مبه ر(د.خ) بوو. قورپه يشييه کان شوينيان که وتن به لام کاتيک گه يشتنه ده ریا، موسولمانه کان رؤشتبوون و نه يانته وانی بيانگرن. کاتيک گه يشتنه حبه شه، ئاسوده بوون چونکه که س دژايه تي دينه که ی ئه وانی نه ده کرد.

له محه مده کوپری سه عدی واقدی ده گيرنه وه که ژنان و پياواني کؤچکه ر بو حبه شه ئه م که سانه بوون:

عوسمان کوپری عه فان هاورى له گه ل ژنه که ی رؤقيه کچی پيغه مبه ر(د.خ).
 باوکی حوزه يفه کوپری عوته به کوپری ره بيعه له گه ل ژنه که ی سه هله کچی سو هيل کوپری عومه ر.

زوبه ير کوپری عه وام کوپری خوه يلد کوپری ئه سه د.

مەسەب كۆپى عومەير كۆپى ھاشم كۆپى عەبدەمەناف كۆپى عەبدئەلدار.
 عەبدولرەھمان كۆپى عەوف كۆپى عەبدەعەوف كۆپى حارس كۆپى زەھرە.
 باوكى سەلمە كۆپى عەبد ئەلئەسەد كۆپى ھىلال كۆپى عەبدواللە كۆپى عەمرۇ
 كۆپى مەخزوم لەگەل ژنەكەى داىكى سەلمە كچى ئەبى ئومەييە كۆپى موغەيرە كۆپى
 عەبدواللە كۆپى عومەر كۆپى مەخزوم.

عوسمان كۆپى مەزەونى جومەحى.

عامر كۆپى رەببەى عەنزى لەگەل ژنەكەى لەيلى كچى باوكى خەسمە.

ئەبى سەيرە كۆپى ئەبى روھم كۆپى عەبدولعوزەى عامرى.

حاتب كۆپى عەمرۇ كۆپى عەبدشەمس.

سۇھەيل كۆپى بەيزا لەمنالكانى حارس كۆپى فېھر.

عەبدواللە كۆپى مەسعود ھاوپەيمانى منالەكانى زەھرە.

ئەبو جەعفر دەلئىت: دەستەيەكى دىكە وتوويانە ئەم موسولمانانەى بۇ حەبەشە
 كۆچيان كرد جگە لەم منالە بچوكانەى پىيان بوو، يا لەوى لەدايك بوون، ئەگەر عەمار
 كۆپى ياسرىش بەيەككە لەوان بزائىن، ھەشتا و دوو كەس بوون، بەلام لەكۆچ كردنى
 عەمار، گومانمان ھەيە.

محەمەد كۆپى ئىسحاق دەلئىت: كاتىك پىنغەمبەر(د.خ) بىنى موسولمانان گىرۆدەى
 ئازار و رەنجن و ئەم، بەئىرادەى خواوند و پشتىوانى ئەبوتالىب پارىزراو، بەلام
 ناتوانئىت زيان و بەلا لەموسولمانان دوور بخاتەو، فەرمانى پىدان: بەرەو حەبەشە بېرون
 چوونكە لەوى پاشايەكى لىيە ستەم لەكەس ناكات، تا ئەم كاتەى خواوند رىگە
 چارەيەك بۇ ئىئو دەدۆزىتەو. ھاوئانى پىنغەمبەر(د.خ) بەرىكەوتن و ئەمە يەكەم كۆچى
 موسولمانان بوو لەئىسلامدا.

دەلئىت: يەكەم كەسان بۇ حەبەشە كۆچيان كرد ئەم كەسانە بوون:

لەمنالەكانى ئومەييە كۆپى عەبدشەمس كۆپى عەبدەمەناف: عوسمان كۆپى عەفان
 لەگەل ھاوسەرەكەى روقبىيە كچى پىنغەمبەر(د.خ).

لەمنالەكانى عەبدشەمس: باوكى حوزەيفە كۆپى عوتبە كۆپى رەببەى لەگەل
 ژنەكەى سەھلە كچى سۇھەيل كۆپى عەمرۇ.

لەمنالەكانى ئەسەد كۆپى عەبدولعوزەى كۆپى قوسەى: زوبەير كۆپى عوام.
 درىژەى گىپرانەوہى كۆپى ئىسحاق ھەمان درىژەى گىپرانەوہى واقدييە، جگە لەوہى

دوای ناماژهدان به ناوړی نه بو سه بره کوړی نه بی روهم ده لیت: بهوته یه ک باوکی حاتب کوړی عمرؤ، ده لیتن یه که م که س بوو بو حبه شه کوچی کرد.

هر وه ها له گنرانه وه که ی کوړی ئیسحاق، یه که م کوچکه رانی حبه شه، ده که س بوون. ده لیت: دوای نه وه جه عفر کوړی نه بی تالیب رۆشته دهر و موسولمانان یه که له دوای یه که دهر وشتن و له سه رزه مینی حبه شه کۆده بوونه وه، ده سته یه کیان هاوسره کانی خوینان بر دبوو و ده سته یه کی دیکه به ته نیا رۆشتبوون که ژماره ی هه موویان ده گه یشته هه شتا و دوو که س.

نه بو جه عفر ده لیت: کاتیک هاوه لانی پیغه مبه ر(د.خ) بو حبه شه کوچیان کرد، نه بو، له مه که که به ناشکرا و نهینی بانگه وازه که ی خوی به خه لکان راده گه یاند و له په نای نه بو تالیب و مناله کانی هاشم، له زیانه کان پاریزراو بوو. قوره ی شیهه کان که نه یانده توانی زیانی پیبگه یینن نه ویان به جادوو گه ری و شیتت تاوانبار کرد و وتیان شاعیره. ریگه یان نه دها هه موو که سینک محممه د ببینیت له ترسی نه وه ی نه کا باوهر به وته کانی بینیت و موسولمان بیت.

له عبدالله کوړی عمرؤ کوړی عاسیان پرسى دوژمنایه تی قوره یش له گه ل پیغه مبه ر(د.خ) چوڼ بوو؟

وتی: خوځ ناماده بووم و سه رکرده کانی قوره یش له حیجر دانیشتبوون. باسی پیغه مبه ریان(د.خ) کرد و وتیان: هیچ کات له گه ل نه م پیاوه دا ریگه ی سازگاری ناگرینه به ر که به بی ناوړ له قه له ممان ده دات و سه رکوڼه ی باوکانمان و گالته به دینه که مان ده کات و ده یه ویت دوو به ره کی له ناو ئیمه دا بنیته وه و خراپه ی خواکانمان بلیت. تا ئیستایش خوړاگر بووین.

ده لیت: له و کاته دا نه م قسانه یان ده کرد، پیغه مبه ر(د.خ) ده رکه وت و هات و ده ستی له به ردی ره ش سوو، دواتر به ده وری که عبه دا سوورپایه وه و له به رده م خه لکانه وه تیپه ری. یه که له وان قسه یه کی گالته نامیزی هینایه سه رزمان که شوینه واره که ی به روخساری پیغه مبه ره وه(د.خ) ده رکه وت. رۆشت و جاریکی دیکه له به رده م نه وانه وه تیپه ری. دووباره گالته یان پیگرد که وه ستا و فرمووی: نه ی قوره ی شیهه کان، ده بیستن، سویند به و خوایه ی گیانی محممه د له ده ستی نه ودايه، سه رنه نجام ده کوژرین.

ده لیت: وته که ی کاریگه ری له سه ر نه واندا نا و بیده نگ بوون. نه و که سانه ی زیاتر

لەھەمووان دژايەتییان دەکرد، بەنەرمی وتیان: ئەى باوکی قاسم، بەخۆشى بېرۆ، تۆھیچ کات سووک نەبوویت.

دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) پۆشت و رۆژیکى دیکە لەھەمان شوین کۆبۆنەو. منیش لەوی بووم. بەیەکیان وت: سەبارەت بەر قسەتان دەکرد و کاتیک و تەیهکی ناخۆشى ھینایە سەرزمان، بێدەنگ بوون.

لەم قسانەدا بوون کە پیغەمبەر(د.خ) دەرکەوت و ھەموویان ھەستان. دەوریان گرت و وتیان: تۆ بوویت فلانە قسە و فیسارە قسەت دەھینایە سەرزمان و گالتەت بەئیمە و خواکانی ئیمە دەکرد.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بەلى.

یەکیان خوارەوی عاباکەى گرت و رایکیشا. ئەبۆبەکرى راستگۆ بەرگری لیکرد و بەدەم گریانەو و تی: ئایا کەسێک دەکوژن کە دەلیت خواوەندی تاقانە، پەرورەدگاری منە؟ قورەیشییەکان دەستبەرداری بوون. ئەمە توندترین ھەلس و کەوتى ئەوان بەرابەر بە پیغەمبەر(د.خ) بوو کە بەچاوی خۆم بینیم.

کۆپى ئیسحاق دەلیت: رۆژیک ئەبوجەھل کۆپى ھوشام لای پیغەمبەر(د.خ) تێپەری. ئەو، لەزیک سەفا دانیشتبوو، ئەبوجەھل ئازار و جوینی پێدەدا. رەخنەى لەدینەکەى دەگرت. پیغەمبەر(د.خ) بێدەنگ بوو و ھیچی نەوت. کەنیزەکەى عەبدواللە کۆپى جودعانى تیمى کە لەمالەکەى ئەو لەسەرەوی سەفا بوو، ئەمەى بیست.

دەلیت: ئەبوجەھل پۆشت و لەزیک کەعبە لای قورەیشییەکانى دیکە دانیشت. زۆرى نەخایاند ھەمزە کۆپى عەبدولموتەلیب کەوان لەسەر شان لەپراو گەپرایەو. ئەو کاتیک لەپراو دەگەپرایەو یەکسەر نەدەپۆشتە مال بەلکو بەدەوری کەعبەدا دەسوپرایەو و دەوی سوورانەو لای قورەیشییەکان دەووستا و قسەى لەگەل ئەوان دەکرد. ھەمزە لەھەموو قورەیشییەکان بویرتر بوو. ئەو رۆژە کاتیک پیغەمبەر(د.خ) گەپرایەو بۆ مال، ھەمزە لای کەنیزەکەى کۆپى جودعان تێپەری کەپى وت: ئەى باوکی عومارە، خۆزگە لێرە دەبووی و دەتبینى محەمەدى برازات، کەمیک پیش نیستا، چۆن لەلایەن ئەبوجەھلەو ئازار درا. محەمەد لێرەدانیشتبوو و ئەبوجەھل جوینی پێدەدا و بەشیوہەیکى نەشیاو قسەى لەگەل کرد بەلام ئەو پۆشت و ھیچی نەوت.

دەلیت: ھەمزە لەتاو توپەری سوور بوویەو و بەخیرایی پۆشت. لای کەس نەووستا و بۆ شەر کردن لەگەل ئەبوجەھل خۆى نامادە کرد. کاتیک پۆشتە مزگەوت و ئەوی

بینی، به رهو لای پوشت و به که وانه که ی له سه ریدا و سه ری شکاند و وتی: تو جوین به محهمه ددهیت و نازانیت من باوهرم به دینه که ی نهو هیناوه، هرچی نهو دهلیت، منیش دهلیتیم؟ نه گهر ده توانی هسته و رو به رووی من به رهوه.

دهلیت: که سانی که له پیاوانی مناله کانی مه خزوم بهرگریان له نه بوجهل کرد، به لام نه بوجهل وتی: کارقان به حمزه نه بیت چونکه من به شیوه یه کی نه شیواو هلس و که وتم له گهل برا که ی کرد.

حمزه باوهری هینا و قوره ی شیهه کان زانیا ن هیزی پیغه مبه ر(د.خ) زیاد ی کردوه چونکه حمزه بهرگری لیده کات. له بهر نه مه چیر نه یانتوانی نازاری پیغه مبه ر(د.خ) بدهن.

له یه حیا کوپی عوروه کوپی زوبهیر ده گپنه وه: یه که م کهس له ناو شاری مه که قورنای به ناشکرا خویند، عه بدوالله کوپی مه سعود بوو. دهلیت: روژیک هاوه لانی پیغه مبه ر(د.خ) کوپونه وه و وتیان تا نیستا قوره ی شیهه کان به دهنگی بهر ز قورنایان نه بیستوه، چ که سیک ده توانیت قورنای به گوپی نه وان بگه یینیت.

عه بدوالله کوپی مه سعود وتی: من نهو کاره ده که م.

وتیان: ده ترسین زیانت پیبگه یینن، ده مانه ویت پیاویک نه م کاره بکات که خه که که ی

بهرگری لینیکن.

کوپی مه سعود وتی: ریگه بدهن نهو کاره بکه م چونکه خواوه ند پشتیوانیم لیده کات.

دهلیت: کوپی مه سعود نیمه پو، پوشته جیگه ی ئیراهیم، قوره ی شیهه کان له شوینه کانی خوینان دانیشتبوون، به دهنگی بهر ز وتی: ((بسم الله الرحمن الرحيم)) خویندنه وه ی سوهری په رحمانی ده سپیکرد و بهر دهوام بوو. قوره ی شیهه کان گوینان گرت و وتیان: کوپی دایکی عه بد، چی دهلیت؟

دهسته یه کیان وتیان: به شیک له قورنانه که ی محهمه ده خوینیته وه. ههستان و شه قهزله بارانیا ن کرد به لام نهو له سه ر خویندنه وه بهر دهوام بوو. سه ره نه نجام بو لای هاو ریکانی گه پرایه وه، روخساری خویناوی بوو، پینان وت: له م به لایه ده ترساین.

کوپی مه سعود وتی: دورمنای خواوه ند هرگیز هاوشیوه ی نه مپو ریسوا و لاواز نه بوون، نه گهر ده خوازن به یانیش نهو کاره ده که م.

وتیان: به سه، نه وه ی په سه ندیا ن نه ده کرد، بهر گوینان که وت.

ئەبو جەغفەر دەلىت: كاتىك كۆچكەرانى ھەبەشە، لەسنورى فەرمانپروايتى نەجاشى ئاسودە بوون، قورەيشىيەكان بېريارىندا، دژى ئەوان فىلىك بكن. بۇ ئەم مەبەستە غەمىرۇ كوپى عاس و عەبدواللە كوپى ئەبى رەببە كوپى موغەيرەى مەخزوميان بەچەندىن ديارى گرانبايى رەوانە و ديارىيەكانى پىشكەشى نەجاشى و بەتريقەكانيان كرد و خوازىارى تەسلىم كردنەوہى موسولمانانى ھەبەشە بوون، بەلام نەيانتوانى ھىچ كارىك بكن و سەرشۆپ و تىكشكاو، بۇ مەككە گەرانەوہ.

دواى ئەوہ غومەر كوپى خەتاب باوہرى ھىنا. ئەو پياويكى بويز و چاۋنەترس بوو، پىش ئەو، ھەمزە باوہرى ھىنا. بەباوہرەھىنانى ئەوان ھاوہلاننى پىغەمبەر(د.خ) بەھىز بوون و ئىسلام لەناو ھۆزەكانى قورەيش ئاشكرا بوو. نەجاشىش موسولمانانى ھەبەشەى لەژىر چەترى پىشتىوانى خويدا كۆكردەوہ.

قورەيشىيەكان كۆبوونەوہ و بېريارىندا پەيمان نامەيەك بنووسن بۇ ئەوہى كچ بەمنالەكانى ھاشم و منالەكانى موتەلىب نەدەن و ژنىش لەوان نەخوازن، ماملەيان لەگەل نەكەن. لەمبارەوہ پەيمانىكىان نووسى و لەناو كەعبەدا ھەئىانواسى تا پەيمانەكەيان بەھىز بىت.

بەدواى پەيمانى قورەيشىيەكان، منالەكانى ھاشم و منالەكانى موتەلىب لەدەورى ئەبوتالىب كۆبوونەوہ. جگە لەئەبولەھەب كەپەيوەستى قورەيشىيەكان بوو و دژى موسولمانان، پەيماننامەكەى مۆر كرد. دوو سال بەمشىوہى بوو و موسولمان رەنج و ئازارى زۇريان پىبرا، خورادەمەنيان پىنەدەگەيشت مەگەر بەنھىنى و لەلايەن ئەو قورەيشىيانەى چاكەيان لەگەل دەكردن.

دەلىن: ئەبوجەھل، ھەكىم كوپى ھەزام كوپى خوھىلدى بىنى لەگەل كۆيلەكەى گەنمى بۇ خەدىجەى پوررى دەبرد كە لەگەل پىغەمبەر(د.خ) لەدۆلى ئەبوتالىبدا بوو، لەبەردەمىدا وەستا و وتى: بۇ منالەكانى ھاشم خواردن دەبەيت؟ سوئند بەخوارىنگە نادەم بروت و لەناو مەككە رىسوات دەكەم.

ئەبوئەلبەختەرى كوپى ھوشام ھات و وتى: كارت پىنى چىيە؟

ئەبوجەھل وتى: خواردن بۇ منالەكانى ھاشم دەبات.

ئەبوئەلبەختەرى وتى: ئەم خواردنە ھى پوررەكەيەتى، بۇ رىگەى نادەيت بىبات، وازى لى بىنە.

بەلام ئەبوجەھل رازى نەبوو، يەكتريان جوئىباران كرد، ئەبوئەلبەختەرى ئىسقانى

وشتريكى ھەنگرت و سەرى ئەبوجەھلى شكاند. ھەمزە كوپى عەبدولموتەليب لىيانەوھ نزيك بوو و ئەوانى دەبىنى، ھەزىيان نەدەكرد ھاوھلانى پىغەمبەر(د.خ) بەم كارە بزاند و دواتر سەركۆنەيان بەكن.

لەتەواوى ئەم ماوھدا پىغەمبەر(د.خ)، بەناشكرا و نەينى، شەو و رۆژ، سەرقالى بانگەوازەكەى خۆى بوو، بەردەوام وەحى بۆ دەھات كەريگە گرتن و ھاندان و ھەرەشە كردن لەنەياران و تەواو كردنى بەلگەكان بوو.

كوپى عەباس دەلئىت: سەركردەكانى قورەيش كۆبوونەوھ و بەلىنيان بە پىغەمبەر(د.خ) دا سامانى پىبەخشن بەشيوەيەك ببىتە دەولەمەندترين پياوى مەكگە و ھەركەسى بوئىت، بىكەنە ھاوسەرى، وتيان: ئەى مەمەد ھەموو ئەو شتانە بۆ تۆ بىت بەو مەرجەى جوئىن بەخواكانى ئىمە نەدەيت و بەخراپە باسيان نەكەيت، ئەگەر بەمە رازى نابىت، شتىكى دىكەت پىشكەش دەكەين كە لەبەرژەوھندى تۆدابىت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەو شتە چىيە.

وتيان: بۆ ماوھى يەك سال تۆ خواكانى ئىمە، يانى لات و عوزا بپەرەستە، ئىمەيش بۆيەك سال خواكەى تۆ دەپەرەستىن.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: با بزاند لەلایەن خواوھندەوھ چىم پىدەگات.

و لەلەوحى پارىزراوھ وەحى ھاتەخوار: ((قل يا ايها الكافرون، لا اعبد نا تعبدون، و لا انتم عابدون ما اعبدولا انا عابد ما عبتتم و لا انتم عابدون ما اعبد. لکم دينکم ولي الدين. و اتاکەى: بلى ئەى كافران، من ئەوھى دەپپەرەستىن، ناپپەرەستم، ئىوھيش ئەو شتە ناپپەرەستىن كەمن دەپپەرەستم، منيش ئەوھى ئىوھ دەپپەرەستىن، ناپپەرەستم و ئىوھيش ئەو شتە ناپپەرەستىن كەمن دەپپەرەستم، دىنى خۆتان بۆ خۆتان و دىنى خۆم بۆ خۆم.)) ھەرۆھەا خواوھند ئەم ئايەى نارەخوار:

((قل افغير الله تأمرونى اعبد ايها الجاهلون، و لقد اوحى اليك و ال الذين من قبلك لئن اشركت ليحطبن عملك و لتكونن من الخاسرين بل الله فاعبدوكن من الشكارين.

و اتاکەى: بلى ئەى نەزانەكان، مەگەر دەتانهوئىت ناچارم بەكن جگە لەخوا بپەرەستم. بەتۆ و ئەو كەسانەى پىش تۆ وەحى كرا كەئەگەر شرك بەكەيت، كردهوھكانت بەفېرۆ دەپروات و دەبىتە يەككە لەزىانكاران، خواوھند بپەرەستە و شوکورگوزار بە.))

مەمەد كوپى ئىسحاق دەلئىت: وەلید كوپى موغەيرە و عاس كوپى وایل و

ئەسود كۆپى مۆتەلىب و ئومەييە كۆپى خەلەف پۇشتەنە لای پىغەمبەر(د.خ) و وتیان: ئەى محەممەد، ئىمە خواكەى تۆ دەپەرەستىن و تۆيش خواكەى ئىمە بپەرەستە و لەكارەكانى خۆمان دەتكەينە شەرىك، ئەگەر دىنەكەى تۆ لەوہى ئىمە باشتر بىت، ئىمەيش بەشدارىمان تيا كىردوہ و پشكىنمان بەركەوتوہ و ئەگەر دىنەكەى ئىمە باشتر بىت، تۆيش بەشدارىت كىردوہ و پشكىكت بەردەكەوتت. سوورەى قل يا ايها الكافرون، ھاتەخوار.

پىغەمبەر(د.خ) خوازىارى باشتربوونى خەلكەكەى بوو و دەيوست خۆى لەوان نىزىك بكاتەوہ.

محەممەد كۆپى كەعبى قورەزى دەئىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) بىنى خەلكەكەى خۆى لى دوور دەخەنەوہ و ئەم كارەى بەلاوہ ناپەسەند بوو، ئارەزوى كىرد خواوہند ھۆكارىك فەرەھم بكات تا لەخەلكەكەى نىزىك بكەوتتەوہ چوونكە خەلكەكەى خۆش دەيوست و دەيوست نىشانەكانى تووندوتىژى لەناو بچىت. كاتىك ئەم ئەندىشەى بەزەينىدا تىپەرى، خواوہند ئەم ئايانەى رەوانە فەرموو:

((والنجم اذاھوى، ماضل صاحبكم و ما غوى، و ما ينطق عن الھوى.

واتاكەى: سوئىد بەو ئەستىرەى كاتىك ئاوا دەبىت ھاورىكەتان نەگومرا بووہ و نەبەرەو خراپەكارى دەپرات و نە لەرووى ھەوا ھەوہسەوہ دەدوئت.))

كاتىك گەيشتە ئەم ئايە كە: ((افرايتم اللات و العزى، و مناة الثلاثة الاخرى.

واتاكەى: من لەلات و عوزا و سىيەم مەنات ئاگادار بكەنەوہ.))

شەيتان ئەم وتەى ھىنايە سەرزمانى كە: ((لا تلك الغرائيق العلى و ان شفاعتھن ترتضى.

واتاكەى: ئەم بتانە گەورەن چوونكە شىفاعەتى ئەوان چىگەى رەزامەندىيە.))

كاتىك قورەيشىيەكان ئەمەيان بىست، دلخۆش بوون و بەوہسەف كىردنى خواكانى خۆيان شادمانىيان پىپرا. گوويان لەوتەكانى گرت و باوہردارنىش باوہريان بەوہسى بوو و بەھەلە تاوانباريان نەدەكرد. كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەخوئىدئەوہى ئايات، سووژدەى برد، موسولمانانىش سووژدەيان برد و ناباوہرەنى قورەيش و كەسانى دىكەى ناو مزگەوتەكە بەھۆى ئەوہى پىغەمبەر(د.خ) وەسفى خواكانى ئەوانى كىردبوو، سووژدەيان برد. باوہردار و ناباوہر لەو شوئىنەدا سووژدەى برد، جگە لەوہلىد كۆپى

موغهیره که پیره پیاویکی په ککه و ته بوو و مشتیک خۆلی هه لگرت و له ناوچاوی سوو و به مشیوهیه سوو جده ی برد.

ده لیت: کاتیک قوره ی شیبیه کان له مزگه و ته که رۆشته ده، شادمان بوون و وتیان: محهمه د وه سفی خواکانی ئیمه ی کرد و به بته گه وره کان ناوی بردن که شیفاعه تی نه وان جیگه ی ره زامه ندیه.

داستانی سوو جده ی موسولمانان به موسولمانانی نیشته جینی حه به شه گه یشته و وتیان قوره ی شیبیه کان باوه ریان هیئا. دهسته یه کیان گه پانه وه و دهسته یه کیان مانه وه. جبره نیل هات و وتی: نه ی محهمه د چیت کرد، شتیکت بو خه لکان باس کرد که من له لایه ن خواوه ند وه، بۆم نه هیئا بووی. وته یه که یت هیئا یه سه ر زمان که وه تی خواوه ند نه بوو.

پینغه مبه ر (د.خ) خه مبار بوو و له خواوه ند ترسا. خواوه ند ره حیم بوو، نایه ییکی په وانه و دژواریه که ی نه وی سووک کرد و ناگاداری کرده وه پینغه مبه رانی پینش نه وه یش نه م ژاره زووه یان کرده وه و شه یتان ژاره زووی نه وانی هیئا وه ته سه ر زمانیان. نایه که به مشیوه بوو:

((وما ارسلنا من قبلك من رسول و لا نبی اذا تمنى القى الشيطان فى امنيته فىنسخ الله ما يلقى الشيطان ثم يحكم الله آياته و الله علیم حکیم.

واتاکه ی: پینش تو نیرد راویک یا پینغه مبه ریکمان نه نارد، مه گه ر نه و کاته ی وه حی خوینده وه، شه یتان کاریگه رى له سه ر وته کاندانا، خواوه ند نه و شته ی ده سه کرده ی شه یتانه، پووچه لى ده کاته وه و نایه ته کانی خۆی به هیز و جیگیر ده کات چوونکه خواوه ند دانا و فره زانه.

خه م و خه فته ی پینغه مبه ر (د.خ) نه ما و نه وه ی شه یتان هیئا یه سه ر زمانى، پووچه ل کرایه وه و نه م نایه ی هاته خوار:

((الکم الذکر و له الانثى، تلك اذا قسمة ضیرى، ان هى الاسماء سمیتوها انتم و آباؤکم ما انزل الله بها من سلطان ان یتبعون الا الظن و ما تهوى الانفس و لقد جائهم من ربهم الهدى. ام للانسان ما تمنى. فله الاخرة و الاولى. و کم من ملک فى السموات لا تغنى شفاعتهم شیئا الا من بعد ان یأذن الله لمن یشاء و یرضی.

واتاکه ی: نایا کوپ تاییه ته به نیوه و کچ تاییه ته به نیوه؟ نه مه خۆی به شیکى

زآلمانیه. بته‌کان ته‌نیا ناوَن که‌ئیوه و باوکانی ئیوه ناوتان لِنِاون و خواوه‌ند هیچ به‌لگه‌یه‌کی بۆ ئەوان نه‌ناردوه. جگه له‌گومان ئەوه‌ی هه‌وه‌سی دل‌ه‌کانه، شوینی نا‌که‌ون له‌کاتی‌کدا له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار‌ه‌وه ری‌گه‌یان نیشاندراوه. مه‌گه‌ر مرۆ‌ف ئاره‌زووی هه‌رچی بکات ده‌توانیت به‌ده‌ستی بِنیت. چوونکه ئەم جیهان و ئەو جیهان، تایبه‌ته به‌خواوه‌ند. زۆرن ئەو فریشتانه‌ی ناسمان که‌شیفاعة‌تیا‌ن کاری‌گه‌ر نابیت مه‌گه‌ر له‌دوای ئەوه‌ی خواوه‌ند به‌هه‌ر که‌سێ‌ک بخوازی‌ت و په‌سه‌ندی بکات، مۆ‌ل‌ت بدات.))

کاتی‌ک قو‌ره‌یشییه‌کان ئە‌مه‌یان بیست، وتیان: مح‌مه‌د له‌وه‌سف کردنی خوا‌کانی ئیوه په‌شیمان بۆ‌ته‌وه و گو‌پران‌کاری له‌وته‌کانیدا کرد و وته‌یه‌کی دی‌که‌ی هینایه‌ سه‌ر‌زمان. ئەم دوو وشه‌یه که‌شه‌یتان هینایه سه‌ر‌زمانی ئەو، که‌وته سه‌ر زاری ناباوه‌ران و دو‌ژمنایه‌تی ئەوان له‌گه‌ل موسولمانان زیاد‌ی کرد. ده‌سته‌یه‌ک له‌موسولمانانی حه‌به‌شه گه‌پانه‌وه و کاتی‌ک له‌مه‌که‌که نزیک که‌وته‌وه، ئا‌گادار بوونه‌وه که‌هه‌والی باوه‌په‌ینانی خه‌ل‌کانی مه‌که‌که ناراسته. له‌په‌نای که‌سانی دی‌که‌دا پۆ‌شته‌ن ناو مه‌که‌که. ژماره‌یان سی و سی‌که‌س و له‌مه‌که‌که مانه‌وه تا ئەو کاته‌ی له‌گه‌ل پین‌غه‌مبه‌ر(د.خ) بۆ مه‌دینه‌ کۆ‌چیان کرد.

کو‌پری ئیسحاق ده‌لیت: دوای رو‌وداوی غه‌رائیق، چه‌ند که‌سێ‌ک له‌قو‌ره‌یشییه‌کان دژی ئەو په‌یمان‌ه‌ی له‌که‌عبه هه‌لیانواسیبوو، وه‌ستانه‌وه. ئەو که‌سه‌ی بۆ هه‌ل‌وه‌شان‌دنه‌وه‌ی ئەم په‌یمان‌ه زیاتر له‌هه‌مووان هه‌ولیده‌دا، هوشام کو‌پری عه‌مرۆ کو‌پری حارسی عامری که‌ له‌دایکه‌وه ب‌رازای نه‌زله کو‌پری هاشم کو‌پری عه‌بده‌مه‌ناف بوو. ئەو، پۆ‌شته لای زوهه‌یر کو‌پری ئە‌بی ئومه‌ییه مه‌خزومی که‌دایکی عاتی‌که کچی عه‌بدولمو‌ته‌لیب بوو، وتی: ئە‌ی زوهه‌یر تو خوار‌دن ده‌خو‌یت و جل و به‌رگ ده‌پۆ‌شی و هاوسه‌ره‌که‌ت له‌ماله‌، به‌لام خزمه‌کانت بارودۆ‌خیک‌ی له‌و شی‌وه‌یان هه‌یه که‌بی ئا‌گا نیت، که‌س مام‌له‌یان له‌گه‌ل نا‌کات، سو‌یند به‌خوا ئە‌گه‌ر ئەوان خزمه‌کانی باوکی حه‌که‌م کو‌پری هوشام ده‌بوون و پین‌شیا‌رت پیده‌دا دژی ئەوان په‌یمان ببه‌ستیت، هه‌رگیز رازی نه‌ده‌بوو.

زوهه‌یر وتی: چیبکه‌م، من یه‌که که‌سم، ئە‌گه‌ر که‌سی‌کی دی‌که‌م له‌گه‌ل‌دا بیت، بۆ هه‌ل‌وه‌شان‌دنه‌وه‌ی په‌یمان‌ه‌که، ئاماده‌م.

هوشام وتی: که‌سی‌کی دی‌که‌یش هه‌یه.

زوهه‌یر پرسی: کی‌یه؟

هوشام وتی: من.

زوههیر وتی: بەدوای سێیەم کەسدا بگەرێ.

هوشام پۆشته لای مۆتەعیم کوپێ عودەیی کوپێ ئەو فەل کوپێ عەبەد مەناف و وتی:

ئەیی مۆتەعیم، ئایا بەو رازی دەبیت دوو تیرە لە عەبەد مەناف لەناو بچن و تۆ بینەری ئەم

روداوێ بیت و هاو پەیمانی قورەیشییەکان؟

مۆتەعیم وتی: چێیکەم، من یەك کەسم.

هوشام وتی: کە سێکی دیکەیش هەیە.

وتی: کێیە؟

وتی: منم.

مۆتەعیم وتی: بەدوای سێیەم کەسدا بگەرێ.

هوشام وتی: گەر اوم.

مۆتەعیم وتی: کێیە؟

هوشام وتی: زوههیر کوپێ ئومەییە.

مۆتەعیم وتی: بەدوای چوارەم کەسدا بگەرێ.

هوشام پۆشته لای باوکی بەختەری کوپێ هوشام و هاو شێوێ قسەکانی پێشوو

هێنایە سەر زمان.

باوکی بەختەری وتی: ئایا کەس بۆ ئەم کارە هاوکاریمان دەکات؟

هوشام وتی: بەئێ.

باوکی بەختەری وتی: کێ؟

هوشام وتی: زوههیر کوپێ ئەبی ئومەییە و مۆتەعیم کوپێ عودەیی، منیش لەگەڵ

ئێو دەم.

باوکی بەختەری وتی: بەدوای پێنجەم کەسدا بگەرێ.

هوشام پۆشته لای زەمەع کوپێ ئەسوود کوپێ مۆتەلیب، باسی خزمایەتی و

مافەکانی مەنڵەکانی هاشمی کرد.

زەمەع وتی: ئایا کەس بۆ ئەم کارە هاوکاریمان دەکات.

هوشام وتی: بەئێ و ناوی کەسەکانی برد.

دواتر لە نزیک حەججۆن لە سەرەوێ مەککە، شوێنێکیان بۆ کۆبوونەوە دیاری کرد و

لەۋى كۆبۈنەۋە و پەيمانان بەست دژى پەيمانەكە بوەستتەۋە و ھەلبۇە شىتتەۋە.
زۈھەير وتى: من دەسپىدەكەم و پىش ھەموان باسى ھەلۋە شاندىنەۋەى پەيمانەكە
دەكەم.

رۇژى دواتر پۇشتتە شوئىنى كۆبۈنەۋەى خۇيان لەكەعبە. زۈھەير كوپى ئەبى
ئومەييە، جىلەيەكى لەبەردابوو، ھەوت جار بەدەۋرى كەعبەدا سووپرايەۋە، دواتر
لەكەسانى دىكە نزيك كەوتەۋە و وتى: ئەى خەلكانى مەككە، ئىمە خواردن دەخۇين و
دەخۇينەۋە و جل و بەرگ لەبەر دەكەين، بەلام منالەكانى ھاشم بەرە و لەناۋچوون دەپۇن
چوونكە كەس ماملەيان لەگەل ناكات. سوئند بەخوا دانائىشم تا ئەو پەيمانە
ھەلبۇە شىتتەۋە.

ئەبوجەھل لەسوچىكى مزگەوتەكەدا دانىشتبوو، وتى: ھەلىت و پلىت مەلى،
پەيمانەكە ھەلناۋە شىتتەۋە.

زەمە كوپى ئەسۋەد وتى: تۆ ھەلىت و پلىت دەلىتت، كاتىك پەيمانەكە نووسرا،
ئىمە رازى نەبووين.

باۋكى بەختەرى وتى: زەمە راست دەكات، ئىمە بەناۋەرۋكى پەيمانەكە رازى نىن و
پەسەندى ناكەين.

موتەيم كوپى عودەى وتى: راست دەكەن و ھەر كەس جگە لەمە بلىت، درۇزنە،
لەپەيمان و ناۋەرۋكەكەى بىزارىن.

ھوشام كوپى عومەر قسەى ھاوشىۋەى ھىنايە سەرزمان.

ئەبوجەھل وتى: بۇ ئەم كارە كۆبۈنەتەۋە.

ئەبوتالىب لەسوچىكى مزگەوتەكەدا دانىشتبوو.

موتەيم كوپى عودەى ھەستا تا پەيمانەكە بىرئىت و بىنى مۇريانە ھەمووى
خواردوۋە جگە لەوشەى لا الە الا اللہ كە قورەيشىيەكان لەسەرەتاي نووسراۋەكانى
خۇياندا دەيانووسى.

دەلىت: بىستەم نووسەرى پەيمانەكەى دژى پىغەمبەر(د.خ) و منالەكانى ھاشم و
منالەكانى موتەلىب، مەنسور كوپى عىكرەمە كوپى ھاشم كوپى عەبدمەناف كوپى
عەبدئەلدار كوپى قوسەى، دەستى ئىفلىج بوو.

موسولمانەكانى دىكە لەحەبەشە مابوونەۋە تا ئەو كاتەى پىغەمبەر(د.خ) عەمرۇ
كوپى ئومەييەى زەمورى بۇ لاي نەجاشى نارد و ئەوانيان سوارى دوو كەشتى كرد و بۇ

لاى پىڭغەمبەر(د.خ) گەرانهوه. كاتىك گەيشتنە لاي پىڭغەمبەر(د.خ) كەئەو، دواى سەفەرى
 حۆدەيبىيە لەخەيبەر بوو. ھەموو ئەو كەسانەى بەكەشتى گەرانهوه، شانزە كەس بوون.
 پىڭغەمبەر(د.خ) لەمەككە و لەناو قورەيشىيەكان بوو و بەئاشكرا و نەينى خەلكانى
 لەبانگەوازەكەى خۆى ئاگادار دەكردهوه. بۇ گالته و ئازارەكانى ئەوان خۆپاگر بوو.
 ئازارەكانى ئەوان بۇ سەر پىڭغەمبەر(د.خ) زىادى كرد تا ئەو پادەى كاتىك بۇ نوێژ
 دەوهستا، رىخۆلەى بزنيان تىدەگرت. دواتر پىڭغەمبەر(د.خ) لەسووجىكدا و بەنەينى
 نوێژى دەخويند.

عوروه كۆپى زوبەير دەلئيت: كاتىك رىخۆلەيان دەخستە مالى پىڭغەمبەر(د.خ)،
 بەدارىك دەيهيئايدەر و لەبەر دەرگا دەوهستا و دەيفەرموو: ئەى منالەكانى
 عەبدمەناف، ئەم چ پشتىوانىيەكە لەمنى دەكەن. دواتر لەناو كۆلانەكەدا فرىدەدا.
 ئەبوتاليب و خەديجە لەيەك سالدا مردن. بەوتەى كۆپى ئىسحاق ئەم رووداوه سى
 سال پيش كۆچ كردن بۇ مەدينە بوو. بەمردنى ئەوان كاروبارى پىڭغەمبەر(د.خ) دژوار
 بوو چونكە دواى مەرگى ئەبوتاليب، ئازاريان دەدا كەپيش مردنەكەى بوژى ئەو
 كارەيان نەبوو. ئازار و گالته پىكردى ئەوان گەيشته پادەيەك تەنانەت يەكيان خۆلى
 كرد بەسەرى پىڭغەمبەردا.

كۆپى ئىسحاق دەلئيت: كاتىك سەفییە خۆلى كرده بەسەر پىڭغەمبەردا(د.خ) ،
 پىڭغەمبەر(د.خ) گەرپايەوه بۇ مال و خۆل بەروخسارىيەوه بوو. يەككە لەكچەكانى
 خۆلەكەى پاك كردهوه و دەستى بەگرىان كرد و پىڭغەمبەر(د.خ) فەرمووى: كچم مەگرى
 چونكە خواوەند پشتىوانىم لىدەكات.

دەلئيت: پىڭغەمبەر(د.خ) فەرمووى: قورەيشىيەكان نەيانتوانى ئازارم بەن تا ئەوهى
 ئەبوتاليب مرد.

كاتىك ئەبوتاليب مرد، پىڭغەمبەر(د.خ) بەرەو تاييف رۆشت تا داواى ھاوکارى
 لەسەقفىيەكان بگات. وەك وتوويانە لەم سەفەرەيدا تەنيا بوو.

محەممەد كۆپى كەعبى قورەزى دەلئيت: كاتىك پىڭغەمبەر(د.خ) گەيشته تاييف،
 رۆشته لاي چەند كەسنىك لەسەقفىيەكان كەسەركردەى خەلكان بوون. سى برا بوون:
 عەبديا لەيل و مەسعود و حەبیب كەھەر سيانيان كۆپى عەمرۆ كۆپى عومەير بوون.
 يەككىكان ھاوسەرەكەى لەھۆزى منالەكانى جومەحى قورەيش بوو. پىڭغەمبەر(د.خ)

گفتوگۇيى لەگەل كۆردن بۇ ئەوھى سەرخستنى ئىسلام و دژى قوپرەيش و ناباوەپان
ھاوکاریان لىوهرىگرىت.

يەكيان كەجل و بەرگى كەعبەي لەبەردا بوو، وتى: چۆن بزائىن خواوهند تۆي رەوانە
كردووه؟

ئەويتريان وتى: خواوهند جگە لەتۆ كەسى دىكەي شك نەدەبرد وەك پىغەمبەر
ھەلىبىزىرت.

سىيەمى وت: سوئند بەخوا قسە لەگەل تۆ ناكەم، چونكە ئەگەر بەو شىوھ بىت
كەدەلىيت (من پىغەمبەرى خوام) گىرنگتر لەوھىيت وەلامت بدەمەوھ و ئەگەر درۆت بۇ
خواوهند ھەلبەستىت، روا نىيە وەلامت بدەمەوھ.

پىغەمبەر(د.خ) ھەستا و وتى: ئەم گفتوگۇيە لاي كەس باس مەكەن. چونكە
دەترسا قوپرەيشىيەكان ناگادار بىنەوھ و نازار و رەنجەكانى سەرشانى زىاتر بگەن. بەلام
رازى نەبوون و كۆيلە و كەسانى ژىر دەستەي خەلكەكەيان دژى ئەو ھاندا جوئىنباران و
بەدەنگى بەرز ھاواریان دەكرد تا ئەوھى دەستەيەك كۆبوونەوھ. پىغەمبەر(د.خ) پەناي
بۇ باخىك برد كە خاوەنەكانى عوتەبە كوپى رەبيە و شەيبە كوپى رەبيە بوون.
ھەردووكيان لەناو باخەكەدا بوون. كۆيلەكانى سەقىف چىتر شوئىنى نەكەوتن. ئەو لەژىر
سىيەرى دارىك دانىشت، كوپرەكانى رەبيە سەيرىان دەكرد. ئەوان ھەلس و كەوتى
كۆيلەكانى سەقىفيان بىنىبوو.

پىغەمبەر(د.خ)، وەك دەلئىن، ئەو ژنە جومەحىيەي بىنى و پىنى وت: بىنىت
خزمەكانت چ بەلایەكيان بەسەردا ھىنائىن؟

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ئارامى گرت و لەخوا پاراپەوھ و لەلاوازي خۆي سكالاً و داواي
ھاوکاری كرد. كوپرەكانى رەبيە لەكردەوھى ئەو خەلكە بىزار بوون و كۆيلە
مەسىحىيەكەي خۆيان (ناوى عەداس) بانگ كرد و وتیان: چەند بۆلە ترى ھەلبگرە و
بىبە بۇ ئەو پىاوه تا بىخوات.

عەداس ئەو كارەي كرد و بۆلە تىرىكانى لاي پىغەمبەر(د.خ) دانا. كاتىك
پىغەمبەر(د.خ) دەستى بۇ برد فەرمووى: بسم اللہ. دواتر خواردى.

عەداس سەيرى روخسارى كرد و وتى: سوئند بەخوا خەلكى ئەم شارە بەمشىوھىە
قسە ناكەن.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: تۆ لەكام شارە و دىنى تۆ چىيە؟

وتى: من مەسىھىم و خەلقى نەينەوام.

پىڭمبەر(د.خ) فەرموۋى: لەدىارى يونس كوپى مەتا، پياۋى خواپەرەست؟

عداسى وتى: چۈن دەزانى كەموسا كوپى مەتا كىيە؟

پىڭمبەر(د.خ) فەرموۋى: ئەو، بىراى مەنە، ئەو پىڭمبەر(د.خ) بوو، مەنىش پىڭمبەرم.

عداس دەستى بەماچ كىردى سەر و دەست وپى پىڭمبەر(د.خ) كىرد. يەككىك

لەكوپرەكانى رەببىعە بەۋەدى دىكەى وت: كۆيلەكەتى لەرى بەدەر كىرد. كاتىك عداس بۇ

لاى ئەوان گەراپەۋە، پىيان وت: بۇ دەست وپى ئەو پياۋەت ماچ كىرد؟

عداس وتى: سوئىند بەخوا لەسەر زەۋى باشتەر لەم پياۋە نىيە، وتەيەكى باس كىرد

كەتەنيا پىڭمبەران لىي ناگادارن.

وتيان: ئەى عداس لەدىنەكەى خۆت پاشگەزت نەكاتەۋە چوونكە دىنەكەى خۆت

باشترە.

كاتىك پىڭمبەر(د.خ) لەسەقەفىيەكان ھىوابراۋ بوو، لەتايىفەۋە گەراپەۋە بۇ مەككە و

كاتىك گەيشتە نەخلە، لەتارىكى شەۋ، بۇ نوپۇز خۇى ئامادە كىرد. دەستەيەك

لەجىنۇكەكان لاي ئەو تىپپەرپىن كەخاۋەند لەقورئاندا ئامازەۋى پىداۋن.

مەمەد كوپى ئىسحاق دەلىت: ۋەك بىستومە ئەوان ھەوت جىنۇكە لەجىنۇكەكانى

نەسىبىنى يەمەن بوون. گوپيان لەپىڭمبەر گرت و كاتىك لەنوپۇزەكەى تەۋاۋ بوو،

گەرانەۋە بۇ لاي خەلكەكەى خۇيان و پىشنىارى باۋەرپىنانيان پىكرىن. خۇيان

باۋەرپان ھىتابوو و بەۋتەكانى پىڭمبەر(د.خ) رازى بىوون. خواۋەند سەبارەت

بەبەسەرھاتى ئەوان بەمشىۋە دەفەرمىت:

((واذا صرفنا اليك نفرا من الجنىستمعون القرآن فلما حضروه قالوا انصتوا فلما قضى و لوا

ايى قومهم منذرين قالوا يا قومنا انا سمعنا كتابا انزل من بعد موسى مصدقا لما بين يديه

يهدى الى الحق و الى طريق مستقيم. يا قومنا احببوا داعى الله و آمنوا به يغفرلكم من ذنوبكم

و يجركم من عذاب اليم.

واتاكەى: و كاتىك چەند كەسىك لەپەرىيەكانمان بۇ لاي تۇ ھىنا تا قورئان بىيستن.

كاتىك گەيشتە بەردەم پىڭمبەر(د.خ)، بەيەكىان وت: گوپى بگرن. كاتىك قورئان

خوئندراپەۋە، بۇ لاي خەلكەكەى خۇيان گەرانەۋە و وتيان: ئەى نەتەۋەى پەرى! ئىمە

گویمان لەکتییك گرت كەدواى موسا هاتۆتە خوار و پشتراستكەرەوہى كتیبەكانى دیکەىە و بۆرینگەى راستى رینوینى دەكات.

ئەى خەلكى ئیمە، وەلامى بانگەوازەكەى خواوەند بەدەنەوہ و باوەر بێن تا لەگوناحەكانتان خۆش بێت و لەنازى مەترسىدار رزگار تان بكات.))
 ھەر وھا ھەرموو:

((قل اوحى الى انه استمع نفر من الجن، قالوا انه سمعنا قرآنا عجبا.

واتاكەى: بلى وەحى بۆ من هاتووہ كە دەستەىەك لەپەرىيەكان گوڤيان لەقورئان خوڤندەوہى من گرت و وتیان: ئیمە قورئانىكى سەرسورھىنەرمان بىست.))
 محەمەد كورپى ئىسحاق دەلێت: ناوى ئەو جنۆكانەى گوڤيان لەپىغەمبەر گرت، حس و مس و شاسر و ناسر و ئىنا ئەلئەرد و ئىن و ئىلاھەقم بوو.
 دەستەىەكى دیکە و توویانە كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەتایىف گەراپەوہ، یەكێك لەخەلكانى مەككەى بىنى، پىغەمبەر(د.خ) پىنى ھەرموو: ئایا لەلایەن منەو ھەوائىك دەبەیت؟

وتى: بەلى.

ھەرموو: بۆ لای ئەخنەس كورپى شەرىق و پىنى بلى محەمەد دەلێت: ئایا پەناى من دەدات تا پەيامى خواوەند بەگوڤى خەلكان بگەيێم؟
 دەلێت: ئەو كەسە رۆشتە لای ئەخنەس و پەيامى پىغەمبەرى(د.خ) پىراگەيانە.
 ئەخنەس وتى: من ھاوپیەمانى قورەيشیەكانم، ناتوانم دژی ئەوان پەناى كەس بەدەم.

كاتىك ئەو كەسە وتارى ئەخنەسى بە پىغەمبەر(د.خ) گەيانە: پىنى ھەرموو: دەتوانى بگەريێتەوہ؟

وتى: بەلى.

پىغەمبەر(د.خ) ھەرموو: بۆ لای سوھەیل كورپى عەمرۆ و پىنى بلى محەمەد دەلێت: ئایا پەنام دەدەیت بۆ ئەوہى خەلكان لەپەيامى خواوەند ئاگادار بگەمەوہ.
 كاتىك ئەو كەسە پەيامى پىغەمبەرى(د.خ) بەسوھەیل گەيانە، وتى: منالەكانى عامر كورپى لوئەى دژی منالەكانى كەعب، ناتوانن پەناى كەس بەدەن.
 دەلێت: نێردراو بۆ لای پىغەمبەر(د.خ) گەراپەوہ و لەوتەكانى سوھەیل ئاگادارى كەردەوہ. پىغەمبەر(د.خ) ھەرموو: دەتوانى بگەريێتەوہ؟

وتی: بەلێ.

فەرمووی: بڕۆ بۆ لای مۆتعیم کوپی عودە و بەلێ، محەممەد دەلێت: ئایا پەنام دەدات تا پەيامەکە ی خوا بە خەڵکان رابگەییتم.

کاتیکی نێردراو مۆتعیمی لە پەيامەکە ی پیڤەمبەر(د.خ) ئاگادار کردەو، وەلامی دایەو: بەلێ، با بیئت.

نێردراو گەپرایەو و پیڤەمبەری(د.خ) لەوتەکانی مۆتعیم ئاگادار کردەو.

بەرەبەیان مۆتعیم کوپی عودە و برازاکانی کەرەستە و جل و بەرگی شەپریان پۆشی و پۆشتنە ناو مزگەوتی حەرام. کاتیکی ئەبوجەهل ئەوی بینی، وتی: پەنادەر یا شوینکەوتە ی پەنادەر؟

مۆتعیم وتی: پەنادەرم.

ئەبوجەهل وتی: هەرکەس تۆ پەنای بدەیت، ئیمەیش پەنای دەدەین.

پیڤەمبەر(د.خ) پۆشتە ناو مەککە و لەشارەکەدا مایەو. پۆژیک پۆشتە ناو مزگەوتی حەرام، ناباوەران لەنزیک کەعبە بوون و کاتیکی ئەبوجەهل پیڤەمبەری(د.خ) بینی، وتی: ئە ی منالەکانی عەبدەمەناف ئەمە پیڤەمبەری ئیوێه.

عوتەبە کوپی رەبیعە وتی: بۆ نابیئت ئیمەیش پیڤەمبەر یا پاشایەکمان هەبیئت.

پیڤەمبەریان لەوتەکە ی عوتەبە ئاگادار کردەو، یا خزی بیستی، پۆشتە لای ئەوان و وتی: ئە ی عوتەبە، ئەم وتەبەت بۆ پشتیوانی کردن لەپیڤەمبەر و خواوەند نەهینایە سەرزمان بەلکو لە لەخۆبایی بوونی تۆو سەرچاوە ی گرتوو، تۆی ئە ی ئەبوجەهل، ماوێهکی زۆر ناخایەنیئت، زۆر دەگریت و کەمتر پیڤدەکەنیت و ئیوێه ئە ی قوریشییەکان ماوێهکی دی بەدڵخواز یا نابەدڵخواز، دەبنە شوینکەوتە ی دینی خواوەند.

پیڤەمبەر(د.خ) لەکاتی حەج لەگەل ھۆزەکانی عەرەب گفتوگۆی دەکرد و دەبیوت کە پیڤەمبەری خوایە و ئەوانی بۆ باوەرھینان و ھاوکاری کردنی خۆی ھاندەدا.

عەبدواللە کوپی عەباس دەلێت: بیستم رەبیعە کوپی عوباد لەگەل باوکم دەپەیفی و دەبیوت: گەنج بووم و لەگەل باوکم لەمەنی بووین. پیڤەمبەر(د.خ) لەشوینی ھۆزە عەرەبەکان دەووستا و دەبیوت: ئە ی منالەکانی فلان، من پیڤەمبەری خوام و بۆ لای ئیوێه رەوانە کراوم، خواوەند فەرمانتان پیڤدەدات بیپەرەستن و شەریکی بۆ دادەنێن و

لەپەرەستینی بتهكان خۆتان دووربخەنەوه. باوەر بەمن بێنن و وتەكانم پشتراست بگەمەوه و پشتیوانیم لێبەن تا پەيامەكەى خۆم بگەيێنم.

دەلێت: پشت سەرى ئەوپیاویكى چرچ ولۆچ و سپى رووخسار و جل و بەرگی عەدەنى لەبەردا بوو، كاتێك پێغەمبەر(د.خ) لەوتارەكەى خۆى تەواو دەبوو، دەیوت: ئەى منالەكانى فلان، ئەم كەسە داوتان لێدەكات چیترا لات و عوزا نەپەرەستن و شۆینكەوتەى نەزانییەكانى ئەو ببن، ئاگادار بن، باوەرى پێنەهێنن و گووى لەوتەكانى مەگرن.

دەلێت: بەباوكم وت: ئەم پیاوه كێیە بەدواى پێغەمبەر(د.خ) دەروات و پێچەوانەى ئەو قسە دەكات؟

باوكم وتى: مامەكەى ئەو عەبدولعوزەى، ئەبולהب كۆرى عەبدولموتەلیب. محەمەد كۆرى موسلیم دەلێت: پێغەمبەر(د.خ) پۆشته شوینی مانەوهى ھۆزەكانى كێندە، سەركردەكەیان مەلیح بوو. پێشنیاری خواپەرەستى پێكردن بەلام بەوتەكانى رازى نەبوون.

عەبدوالله كۆرى حوسەین دەلێت: پێغەمبەر(د.خ) پۆشته مائەكانى منالەكانى عەبدوالله لەھۆزى كەلب. پێشنیاری خواپەرەستى پێكردن و فرمووی: ئەى منالەكانى عەبدوالله، خواوەند چاكەكارى بەباوكى ئێوه بەخشییوو. بەلام رازى نەبوون.

عەبدوالله كۆرى كەعب كۆرى مالك دەلێت: پێغەمبەر(د.خ) پۆشته شوینی مانەوهى منالەكانى حوزەیفە و پێشنیاری خواپەرەستى پێكردن بەلام بەشیوہیەكى ناشیرین وەلامیان داہەوه. هیچ كام لەھۆزەكانى عەرەب بەو شیوہیە وەلامى پێغەمبەریان(د.خ) نەدابووہیەوه.

محەمەد كۆرى موسلیم دەلێت: پێغەمبەر(د.خ) پۆشته شوینی مانەوهى منالەكانى عامر كۆرى سەعسەعە و پێشنیاری خواپەرەستى پێكردن. یەكێك لەوان كەناوی بوخەیرە بوو، وتى: سویند بەخوا ئەگەر ئەم گەنجەم لەعەرەبەكان وەردەگرت بەھۆى ئەوہوہەموو عەرەبەكانم دەخوارد.

بوخەیرە بەپێغەمبەرى وت: ئەگەر شوین تۆ بکەوین و باوەر بەخواكەت بێنن و خواوەند تۆ بەسەر تەیارەكانت زال بكات، ئایا دواى تۆ ئیمە كاروبارەكان دەگرینە دەست؟

پێغەمبەر(د.خ) فرمووی: ئەم كارە لەدەستى خوادایە و بەكێى بویت، دەیبەخشیت. بوخەیرە وتى: ئیمە سینەى خۆمان بکەینە قەلغان لەبەرەبەر عەرەبەكان و كاتێك

سەرکەوتتت بەدەست ھېنا، كەسانى دىكە جىڭەي تۇ بگرنەو، پىۋىستمان بەم كارە نىيە. بەبانگەوازەكەي رازى نەبوون.

كاتىك خەلكان لەحەج گەپرانەو، منالەكانى عامر پۇشتنە لاي يەكەك لەسەر كرده كانى خۇيان كەپىرەپىاويكى پەككەوتە بوو، تواناي حەج كرده نەبوو و سالانە كاتىك لەحەج دەگەپرانەو، رووداوەكانى كاتى حەجيان بۇ دەگىراپەو. كاتىك ئەو سالە پۇشتنە لاي، سەبارەت بەرووداوەكانى كاتى حەج كردهن پىرسىارى كرده، وتيان: گەنجىك لەقورەيش لەتايەفەي منالەكانى عەبدولموتەلىب ھاتە لامان و دەيووت پىغەمبەرە و دەيوست پىشتىوانى لىبەكەين و بىھىنەين بۇ سەرزەمىنەكەي خۇمان.

دەلىت: پىرەكە دەستى خستە سەر سەر و وتى: ئەي منالەكانى عامر، ئايا دەكرىت قەرەبووى ئەم ھەلەي ئىو بەكەينەو، بەدوايدا گەپرا. سویند بەو خواپەي گىيانى منى لەدەستداپە، ھەر كەسىك لەمنالەكانى ئىسماعىل ئەم وتەيە بەھىنەيتە سەرزمان، راست دەكات، بۇ وەلامتان نەداپەو؟

پىغەمبەر(د.خ) بەمشىوہەيە لەكاتى حەج كردهن دەپۇشتە لاي ھۇزە عەرەبەكان و پىشنىارى ئىسلام و خواپەرەستى پىدەكردن. ھەر كاتىك دەبىبىست يەكەك لەعەرەبە ناودار و شەرىفەكان ھاتوتە شارى مەككە، دەپۇشتە لاي و پىشنىارى خواپەرەستى پىدەكرد.

قتادەي زەفەرى دەلىت: سوھىد كوپى سامت لەمنالەكانى عەمرۇ كوپى عەوف بەمەبەستى حەجى عەمرە سەردانى مەككەي كرده. خەلكى سوھىد نازناوى كامل يان پىدابوو چوونكە پىاويكى بوپۇر و شاعىرىكى گەرە و رىزدار بوو.

دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەھاتنى ئەو ئاگادار بووہەو، پىشنىارى ئىسلام و خواپەرەستى پىكرد. سوھىد پىنى وت: ئەگەرى ھەيە ئەوہى تۇ باسى دەكەيت ھاوشىوہى ئەوہ بىت كەمن باسى دەكەم.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: تۇ چىت ھەيە؟

سوھىد وتى: حىكەتى لوقمان.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بلى تا بزنام.

سوھىد بەشىك لەحىكەتى لوقمانى باس كرده و پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: وتەيەكى زۇر جوانە، بەلام وتەكانى من زۇر باشترە، قورئانىكە وخواوہند بۇ روون كردهنەوہى

ریگه‌ی خه‌لکان په‌وانه‌ی کرووه.

ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌شیک له‌قورنانی بو خوینده‌وه و پیشنیاری باوه‌په‌ینانی پیگرد به‌لام حاشای کرد و وتی: وته‌یه‌کی زور جوانه. دواتر بو مه‌دینه گه‌پراهه‌وه و خه‌لکانی خه‌زرج، کوشتیان. خه‌لکه‌کی وتیان: نه‌و له‌سه‌ر نی‌سلام کوژرا. کوشتنی نه‌و پیش شه‌ری به‌عاس بوو.

له‌مه‌حمود کوپی لوبه‌ید ده‌گیرنه‌وه: باوکی نه‌لحه‌یسه‌ر نه‌نس کوپی رافیع له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌گه‌نجه‌کانی مناله‌کانی نه‌شه‌هل هاته مه‌ککه. نه‌یاس کوپی مه‌عاز یه‌کیک بوو له‌وان و ده‌یانویست له‌گه‌ل قوره‌یشییه‌کان دژی خه‌زرجییه‌کان په‌یمان بیه‌ستن. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ناگادار بوویه‌وه و هات و له‌گه‌ل نه‌وان دانیش‌ت و فه‌رمووی: ده‌تانه‌ویت شتیکی باشترتان ده‌سکه‌ویت له‌وه‌ی به‌مه‌به‌ستی به‌ده‌سته‌ینانی هاتوون؟

وتیان: چییه؟

فه‌رمووی: من پیغه‌مبه‌ری خوا، منی بو لای به‌نده‌کانی په‌وانه کردووه تا بو په‌ره‌ستیانی خوا و دور که‌وته‌وه له‌بته‌کان ناچاریان بکه‌م و کتیبیکی بو من ناردووه. سه‌باره‌ت به‌نی‌سلام قسه‌ی بو کردن و چه‌ندین نایه‌ی قورنانی خوینده‌وه. نه‌یاس کوپی مه‌عاز که‌نه‌وجه‌وان بوو، وتی: نه‌ی خه‌لکینه، نه‌مه له‌مه‌به‌سته‌که‌ی خوتان زور باشته‌ره.

ده‌لیت: باوکی نه‌لیه‌حسه‌ر مشتی خولی هه‌لگرت و کردی به‌سه‌روچاوی نه‌یاسدا و وتی: چاو له‌م وتانه بپوشه‌ چوونکه بو مه‌به‌ستیکی دیکه هاتوین.

ده‌لیت: نه‌یاس بیده‌نگ بوو، بو مه‌دینه گه‌پراهه‌وه و شه‌ری به‌عاس له‌نیوان نه‌وس و خه‌زرج روویدا و زوری نه‌خایاند نه‌یاس مرد.

مه‌حمود کوپی لوبه‌ید ده‌لیت: نه‌و که‌سانه‌ی له‌کاتی به‌خاک سپاردنی نه‌و ناماده بوون، ده‌یانوت به‌رده‌وام سپاسی خواوه‌ندی ده‌کرد تا نه‌و کاته‌ی مرد. گومانیان نه‌بوو کاتیکی مرد، باوه‌ردار بوو. له‌هه‌مان دانیش‌تن که پیغه‌مبه‌ری(د.خ) بینی و گوئی له‌وته‌کانی گرت، کاریگه‌ری نی‌سلامی له‌سه‌ر دروست بوو.

ده‌لیت: کاتیکی خواوه‌ند مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی کرد سه‌رکه‌وتن به‌دینه‌که‌ی ببه‌خشیت و ریژ له پیغه‌مبه‌ر(د.خ) بگریت و به‌لینه‌که‌ی خوی بینیته‌دی، پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌کاتی حج سه‌رقالی بانگه‌وازه‌که‌ی له‌ناو هوزره عه‌ره‌به‌کاندا بوو و لای عه‌قه‌به ده‌سته‌یه‌ک له‌خه‌لکانی خه‌زرجی بینی که‌خواوه‌ند چاکه‌ی نه‌وانی ده‌ویست.

محهمه کورې نيسحاق دهليټ: کاتيک پيغهمبر(د.خ) نهوانی بينی، پرسى: نيوه کيڼ؟

وتیان: له خه لکانی خه زره جين.

فهرمووی: له نزيك جوله كه كان؟

وتیان: به لي.

فهرمووی: دانیشن تا قسه تان بو بکه م.

نهوان رازی بوون و دانیشن. پيغهمبر(د.خ) پيشنياری نيسلامی پيکر دن و چه ندين نايه ی قورنانی خوینده وه.

دهليټ: خواوهند بهو شيوهی ويستبوو که جوله که کانی دیاری نهوان شوینکه وتهی زانست و کتیب بوون و خه زره جيبه کان بته ره ست و کافر. چه ندين شهريان له گه ل جوله که کان نه نجامد ابو و هر کاتيک رووداوک روویده دا، دهیانوت: پيغهمبريکمان ههيه و کاتی دهر که وتنی نزيکه و روژگاری نزيك بوته وه، نيمه ی شوینی دهکوين و بهاوکاری نهو، نيوه، هاوشيوه ی نه ته وهی عاد و سه موود کوشتار دکين و له ناوتان ده بين.

کاتيک پيغهمبر(د.خ) قسه ی بو کردن و پيشنياری خواپه ره ستی پيکر دن، به يه کيان وت: سویند به خوا نه مه هه مان پيغهمبره، با پيش نيوه باوه ری پينه هيټن.

به مشيوه دهسته يه که له خه زره جيبه کان به بانگه وازه که ی پيغهمبر(د.خ) رازی بوون و ته کانيان پشتر است کرده وه و وتیان: له نيوان خه لکه که ی نيمه دورمنی و بق له نارادايه و هیوادارين خواوهند به هوی تووه دورمنايه تی له ناو نيمه دا نه هيټيت، نيستا دهگه ريينه وه لايان بو نه وهی پيشنياری باوه ره نيانيان پيکه ين، نه گه ر نه وانيش باوه ر به م دينه بينن، که س له تو نازيزتر نايټ.

خه زره جيبه کان بو سه رزه مينه که ی خويان گه رانه وه. باوه ريان هيټابوو و وته کانی پيغهمبريان پشتر است کردبوويه وه. وه که دهليټن: نهوان شهش که س و بريتی بوون له: نه سعه د کورې زه راره، عه وف کورې حارس، حارسه کورې مالک، قوتبه کورې عاهر، عوقبه کورې عامر و جابر کورې عه بدولله کورې ره باب.

دهليټ: کاتيک گه يشتنه مه دينه سه باره ت به پيغهمبر(د.خ) و نيسلام له گه ل خه لکه که يان دووان. له ناو هه موو ماله کانی نه نسا ر، باس و خواسه کان سه باره ت به

پینگەمبەر(د.خ) بوو.

سائى دواتر لەكاتى حج كردن، دوانزە كەس لەئەنساڕ هاتنە مەككە و پینگەمبەريان لەنزىك عەقەبە بىنى. ئەمە عەقەبەى يەكەم بوو و بەيەعتيان لەگەڵ كرد. ئەم بەيەعتيان بەبەيەعتى ژنان ناو برد چونكە هيشتا شەر پيويست نەكرا بوو.

دەستەى دووهم ئەم كەسانە بوون: ئەسعد كوپى زەرارە، عەوف كوپى حارس، مەعاز كوپى حارس، رافىع كوپى مالك، زەكوان كوپى عەبدقەيس، عوبادە كوپى سامت، باوكى عەبدولرەحمان يەزىد كوپى سەلەبە، عەباس كوپى عوبادە، عوقەبە كوپى عامر، قوتبە كوپى عامر، باوكى هەيسەم كوپى تىهان و عەويد كوپى ساعىدە.

عوبادە كوپى سامت دەلالت: لەعەقەبەى يەكەم نامادە بووم و دوانزە كەس بووين. لەگەڵ پینگەمبەر(د.خ) بەيەعتى ژنانمان بەست و ئەمە پيش ئەوه بوو شەر پيويست بكرت. بەيەعتمان كرد شەرىك بۆ خوا دانەنن و لەدزى و زىنا خۆمان دوور بخەينەوه و منالەكانى خۆمان نەكوژين و تۆمەتى نارەوا بۆ كەس هەلنەبەستين و لەكارى پینگەمبەر(د.خ) نافەرمانى نەكەينە پيشە. پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەگەرى ريزتان لەبەيەعتەكەتان گرت، بەهەشت دەبیتە جىگەتان، ئەگەر بەشىكىتان پشتگووى خست و لەم دنيايە سزاكەيتان چيشت، كەفارەى تاوانەكەتان داوه و ئەگەر كارە نارەواكەى خۆتان ئاشكرا نەكرد، لەروژى هەستانەوه خواوند لىپچىنەوهتان لەگەڵ دەكات، ئەگەر بخوازيت، دەتانەخشيت و ئەگەر بخوازيت، سزاتان دەدات.

كوپى ئىسحاق دەلالت: كاتىك ئەنساڕىبەكان بۆ سەرزەمىنى خۆيان دەگەرپانەوه، پینگەمبەر(د.خ) مەسەب كوپى عومەير كوپى هاشم كوپى عەبدمەنافى لەگەڵ ئەوان نارد تا قورئانيان بۆ بخوینت و ئىسلام و فىقەيان فير بكات. مەسەب لەمەدينە بەقارى ناوى دەر كرد و شوينى مانەوهى، لەمالى ئەسعد كوپى زەرارە بوو.

دەلالت: روژىك ئەسعد كوپى زەرارە لەگەڵ مەسەب كوپى عومەير بەرەو گەرەكى منالەكانى عەبده شەهل و بەنى زەفەر، بەرىكەوتن. سەعد كوپى مەعاز سەركردهى خەلكەكە، كوپە پوورى ئەسعد كوپى زەرارە بوو. لەيەكێك لەباخەكانى منالەكانى زەفەر لەسەر چالۆيك دانىشتن و لەگەڵ چەند كەسىك لەهۆزى ئەسەلم كۆبوونەوه. لەم كاتەدا سەعد كوپى مەعاز بەئەسید كوپى حوزەيرى وت: ئەم دوو پياووى بۆ گەرەكى ئىمە هاتوون، مەبەستى ئەوهيان هەيه لاوازەكانى ئىمە لەرىگە بەدەر بەرن. رىگەى ئەم كارەيان لىبگرە و پىي بلى نەيیتە گەرەكى ئىمە. ئەگەر ئەسید كوپى زەرارە كوپە پوورم

نەدەبوو، خۆم ئەو کارەم دەکرد.

ئەسەد کوپری حوزەیر پەم کوپتەکەى خۆى ھەلگرت و بۆ لای ئەوان بەرێکەوت. کاتیک ئەسەد کوپری زەرارە ئەوى بینى، بەمەسەبى وت: ئەمە سەرکردەى خەلکانە، بەراشکاوى قسەى لەگەل بکە.

مەسەب وتى: ئەگەر دانیشیت، لەگەلى دەدویم.

دەلیت: ئەسید ھەستا و دەستی بەجویندان کرد، وتى: بۆ ھاتوون، دەتانەویت لاوازەکانى ئیمە فریبودەن، ئەگەر دەتانەویت بەزیندووى بمیئنەو، لێرە بپۆن. مەسەب پێى وت: دانیشە و گووی بگرە، ئەگەر ویستت رازى ببە و ئەگەر نەتویستت، رازى مەبە.

ئەسید وتى: وتەیکى دادپەرورەنە، پەم کوپتەکەى خۆى لەزەيو چەقاند و دانیشت.

مەسەب سەبارەت بەئىسلام قسەى بۆ کرد و قورئانى بۆ خویندەو.

مەسەب و ئەسەد وتبوویان: سویند بەخوا پیش ئەوئى قسە بکات، لەروو کراوئى روخسارى دەمانزانى باوەر بەئىسلام دینیت.

ماوھەیک دواتر وتى: زۆر باش و دلپەسەندە، کاتیک بتانەویت باوەر بەم دینە بیئن،

چى دەکەن؟

وتیان: دەبیئت غوسل بکەیت و جلەکانت پاک و خاوینە بکەیتەو، دواتر شایەتوومان بیئیتە سەر زمان و دوو رەکەت نوێژ بخوینیت.

دەلیت: ئەسید ھەستا و غوسلى کرد و جلەکانى پاک کردەو و شایەتوومانى ھینا و دوو رەکەت نوێژى خویند. بەمەسەب و ئەسەدى وت: لێرە پیاویک ھەبە ئەگەر باوەر بەئىوہ بیئیت، ھىچ کەس لەخەلکەکەى نافەرمانى ناکات، ئەو سەد کوپرى مەعازە. کەمیکى دیکە دەینیرم بۆ لای ئىوہ.

ئەسید پەمەکەى خۆى ھەلگرت و گەراپەوہ بۆ لای سەد و خەلکان کە لەشوینەکەى خویان دانیشتبوون. کاتیک سەد کوپرى مەعاز ئەوى لەدوورەوہ بینى، وتى: سویند بەخوا ئەسید کوپرى حوزەیر بەروخساریکی جیاواز گەراپەوہ.

کاتیک ئەسید لای ئەوان ھەستا، سەد مەعاز پێى وت: چیت کرد؟

ئەسید وتى: ھىچى خراپم نەبینى، رینگەم لینگرتن و وتیان: تۆ ھەرچى بلێى

ئهنجامی ددهین. بهلام بیستم که منالهکانی حارسه بهریکهوتون تا ئهسعد کورپی زهواره بکوژن و کاتیك زانیان ئه کورپه پووری توپه، مه بهستی ئهوهیان کرد ریژی تو بشکینن.

دهلیت: سهعد تووره ههستا و لهوهی بیستبووی، ترسا. رمهکهی لهدهستی ئهسید وهرگرت و وتی: سویند بهخوا هیچ کاریکت نهکرد. بۆ لای مهسعب و ئهسعد کورپی زهواره پوژشت. کاتیك ئهوانی بهئارام و ئاسووده بینی، زانی ئهسید ویستوویهتی گوئی لهوتهکانی ئهوان بگریت. لهزیکهوه وهستا و دهستی بهجویندان کرد و بهئهسعد کورپی زهوارهی وت: ئهی باوکی ئهمامه، ئهگهر لهبهر خزمایهتی نهدهبوو، نهتدهتوانی لهمالهکهی ئیمه کاریك ئه انجام بدهیت که لای ئیمه ناپهسهنده.

ئهسعد کورپی زهواره بهمهسعبی وت: سویند بهخوا ئه مه ئه سهرکردهیه و خه لکان شوینکهوتهی ئهون، ئهگهر باوهر بهتو بینیت، کهس درایهتی تو ناکات.

مهسعب بهسهعد کورپی معازی وت: دانیشه و گووی بگره، ئهگهر پهسهندت کرد، رازی ببه و ئهگهر پهسهندت نهکرد، بهپینچهوانهی خواستی تو ناجوولینیهوه.

سهعد وتی: دادپهروه رییه. رمهکهی لهزهوی چهقاند و دانیشته. مهسعب باسی ئیسلامی بو کرد و چهند نایهییکی قورنانی خویندهوه. وتبوویان: پینش ئهوهی دهست به قسه بکات، ئیسلامان لهروخساری ئهودا بینی.

سهعد وتی: کاتیك که سیک بیهویت، باوهر بینیت، ده بیت چی بکات؟

وتیان: غوسل ده کهیت و جل و بهرگی خاوین ده پویشیت و شایه توومان دینیت و دوو ره کهت نوپژ ده خوینیت.

دهلیت: سهعد ههستا، غوسلی کرد و جلهکانی خاوین کردهوه و شایه توومانی هینایه سه زمان، دوو ره کهت نوپژی خویند و بۆ لای خه لکان گه پرایه وه. ئهسید کورپی حوزهیری له گه لدا بوو.

کاتیك خه لکان ئهویان له دووره وه بینی، وتیان: سویند بهخوا بهروخساریکی جیاوازه وه گه پرایه وه.

کاتیك سهعد لهزیک خه لکان وهستا، وتی: ئهی منالهکانی عهبدئه شههل، چون من ده ناسن؟

وتیان: سالار و سهروه ری ئیمهیت.

وتیان: ژنان و پیاوانی ئیوه قسه له گه ل من ناکه ن تا ئه کاتهی باوهر بهخوا و

پینگەمبەر(د.خ) دینن.

دەلیت: سویند بەخوا، هەمان شەو، لەگەرەکی مائەکانی عەبدئەشەهل، هەموو ژن و پیاوەکان موسولمان بوون.

مەسەب بۆ مالى ئەسەد كۆپى زەراره گەرایەوه و پیشنیاری ئیسلامی بەخەلکان دەکرد. مالىك لەناو ئەنساردا نەمایەوه كەژن و پیاوی موسولمانی تیا نەبیئت جگە لەتیرەى ئەوس الله كەشاعیرەكەیان باوكی قەیس، ئەسلەتى سەیفی ریگەى ئەو كارەى لیدەگرتن و ناباوەر مانەوه تا ئەو كاتەى پینگەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە كوچى كرد و شەپرى بەدر و ئۆجۆد و خەندەك، كوئایى پینەت.

دەلیت: دواى ئەوه، مەسەب كۆپى عومەیر بۆ مەككە گەرایەوه. موسولمانانى ئەنسار لەگەل حاجییە ناباوەرەكانى خەلكەكەى خۆیان هاتنە مەدینە و لەگەل پینگەمبەر(د.خ) لەنزىك عەقەبە، كاتیكیان بۆ یەكتر بینین دیاری كرد. خواوەند مەبەستى ئەوهى كردبوو هاوكارى پینگەمبەر(د.خ) بكات و ئیسلام لای موسولمانان نازیز و ناباوەرى ریسوا بكات.

لەكەعب كۆپى مالك كە یەكێك بوو لەئامادە بووانى عەقەبە و لەگەل پینگەمبەر(د.خ) لەو شوینە بەیعتى كردبوو، دەگێرنەوه: ئیمە لەكاتى حج كردن رۆشتینە مەدینە، نوێژمان دەکرد وشارەزای دینەكە ببوین، سالار و سەركردهى ئیمە، بەراء كۆپى مەعرور، هاورییەتى ئیمەى دەکرد. كاتیك لەمەدینە هاتەدەر، بەراء وتى: سویند بەخوا، بۆچوونیکم هەیه، ئایا رازى دەبن.

ئیمە وتمان: بۆچوونەكەت چییە؟

وتى: بۆچوونم ئەوهیه ئەم بینایە پشت گووى نەخەین و رووهو كەعبە نوێژ بخوینن.

وتمان: سویند بەخوا ئیمە بیستوومانە پینگەمبەر(د.خ) روو دەكات شام و نوێژ دەخوینن، ئیمە نافەرمانى فەرمانەكانى ناكەین.

بەراء وتى: من روو دەكەمە كەعبە و نوێژ دەخوینم.

وتمان: ئیمە نایكەین.

دەلیت: كاتیك كاتى نوێژ گەیشت، ئیمە روومان كرده شام و نوێژمان خویند و بەراء رووی كرده كەعبە و نوێژى خویند. گەیشتینە مەككە و رەخنەمان لەم كارەى بەراء گرت

بەلام دەستبەردارى كارەكەى نەبوو.

كاتىك گەيشتىنە مەككە، پىنى وتم: با برۆينە لاي پىڧەمبەر(د.خ) و سەبارەت بەكارەكەى خۆم پرسیارى لىبکەم چونکە لەدژايەتى کردنى ئىوہ دلم پيس بوو.

دەلئت: رۆشتين و بەدواى پىڧەمبەردا(د.خ) گەراين چونکە ئەومان نەدەناسى وپىشتەر ئەومان نەبينبوو. يەکک لەکەسانى مەککەمان بينى و پرسیارى پىڧەمبەردان(د.خ) لىکرد.

وتى: ئايا دەيناسن؟

وتمان: نە.

وتى: عەباس كورپى عەبدولموتەليبي مامى دەناسن؟

وتمان: بەلى.

دەلئت: عەباسمان دەناسى لەبەر ئەوہى بازركان بوو و دەهاتە لاي ئيمە. ئەو كەسە ووتى: كاتىك رۆشتنە ناو مزگەوتى حەرام، پىڧەمبەر(د.خ) ئەو كەسەيە لەگەل عەباس دانىشتووہ.

دەلئت: رۆشتينە ناو مزگەوت، عەباس و پىڧەمبەرى دانىشتبوون. سلؤومان كرد و دانىشتين.

پىڧەمبەر(د.خ) رووى كرده عەباس و وتى: ئەم دوو پياوہ دەناسى؟

عەباس وتى: بەلى، ئەمە بەراء كورپى مەعروور سەرکردەى خەلكەكەى خۆيەتى و ئەمە كەعب كورپى مالكە.

دەلئت: سويند بەخوا فەرموو دەكەى پىڧەمبەر(د.خ) لەبىر ناكەم كەفەرمووى: هەمان شاعيرەكە؟

عەباس وتى: بەلى.

بەراء كورپى مەعروور وتى: ئەى پىڧەمبەر(د.خ)، بۇ ئەم سەفەرە هاتم و خواوهند ريگەى ئيسلامى نيشاندام. بەلام بەباشم زانى پشت نەكەمە كەعبە و روو لەكەعبە نويز بخوئتم، هاورىكانم دژايەتى ئەو كارەيان كردم تا ئەو ئەندازەى دلم لىيان پيس بوو، بوچوونى تۆ چيبە.

پىڧەمبەر(د.خ) وتى: باشترە لەگەل خەلكەكەت بمىنيتەوہ، بەراء چيتر روو لەشام

نويزى دەخويند.

دەلئت: كەسەكانى دەلئىن رووى دەكرده كەعبە و نويزى دەخويند تا كاتىك مرد.

به لآم ئه مه راست نېيه و ئيمه باشر دهرانين.

ده لیت: دواى ئه وه پوشتينه حج و له نيوهى روزه كانى تشرين له گه ل پيغه مبه ر(د.خ) له عقه به كاتى يه كتر بينيمان ديارى كرد. كاتيك له حج ته واو بووين و شهوى ديارى كراو گه يشت، باوكى جابر عه بدوالله كوپى عه مرؤ كوپى حهرام له گه لمان بوو، له مه به سته كهى خو مان ناگادارمان كرده وه. ئيمه، كاره كانى خو مان له ناباوه رانى مه كه كه ده شارده وه، به لآم به ومان وت: ئه ي باوكى جابر، تو يه كيكي ت له سه رانى خه لكه كهى ئيمه و ده ترسين ئه گه ر له سه ر ئه م دينه ي خو ت بمينيت ه وه، برؤيته جه هه ننه م. دواتر پيشنيارى ئيسلاممان پي كرد و وت مان برپارمانداوه له عقه به چاومان به پيغه مبه ر(د.خ) بكه ویت، باوكى جابر باوه رى هينا و له گه ل ئيمه ها ته عقه به و بوو به يه كيكي له ئيمه .

ده لیت: ئه و شه وه، له شوينه كهى خو مان ماينه وه تا ئه و كاته ي يه ك له سه ر سيني شه و به سه رچوو، به ره و شويني ديداره كه به ري كه وتين. به نه ينى پوشتين و له دولي نزك عقه به كو بوينه وه. حه فتا كه س بووين و دوو ژن يش هاورييه تى ئيمه يان ده كرد. چاوه روانى پيغه مبه ر(د.خ) بووين، ها ت. عه باس كوپى عه بدولموته ليبي مامى هاورييه تى ده كرد. عه باس هين شتا باوه رى نه هينا بوو، به لآم ده يويس ت له كارى برازا كه ي به شدار بيت و په يمانى بو وهر بگري ت.

كاتيك پيغه مبه ر(د.خ) دانيش ت، يه كه م كه س قسه ي ده سپي كرد، عه باس بوو، وتى: ئه ي خه زه جيه كان (هه موو نه نسار ييه كان چ ئه وس و چ خه زه ج، به خه زه جى ناو ده برد)، پيگه ي محه مه د لاي ئيمه دهرانن، له به لاكانى خه لكه كهى خو مان پاراستمان و ئيس ت له ناو شاره كهى خو ي ريز و پيگه ي هه يه به لآم ده خوازيت په يوه ستى ئيوه بيت، نه گه ر دهرانن ده توانن وه فادار بن و دژى نه ياره كانى پشتيوانى بكن، خو تان دهرانن و به لينه كه تان و نه گه ر دهرانن كاتيك روو ده كاته مه دينه، ته سلمي نه ياره كانى ده كه ن و هاوكارى ناكن، هه ر ئيس تاهه به جيى بيتن چونكه له ناو شاره كهى خو ي به ناسووده ي ژيان به سه ر ده بات.

ده لیت: به عه باس مان وت: وته كانى تو مان بيست، هه نو كه ئه ي پيغه مبه ر(د.خ) تو بدوى و داواكار ييه كان ت باس بكه .

ده لیت: پيغه مبه ر(د.خ) ناخاوتنى ده سپي كرد و قورئانى خو ينده وه و بو پشتگه رم

بوون له ئيسلام هانيدان، فرموى: به يعهتى من له سهر ئيوه بئت كه هاوشيوه هاوسهر و مناله كانتان پاريزگاريم ليكهن.

بهراء كوڤرى مه عرور وتى: سوئند به و خوايهى به راستى توئى نار دووه، هاوشيوه كسه كانى خوئان ده تپاريزين، ئهئى پيغه مبه (د.خ) به يعه تمان له گه ل بكه چوونكه پياوى شهر و سيلاحين و ئه ممان له باوكانى خوئانه وه بو ماوه ته وه.

باوكى هه يسه م تيهان هاوپه يمانى مناله كانى عه بدئه شهه ل، وته كانى به راءى ڤرى و وتى: ئهئى پيغه مبه (د.خ)، له نيوان ئيمه و كسه كان، مه به ستى جووله كه كان بوو، په يمانيك هه يه و ده يشكي نينن ئه گهر ئه و كاره بكه ين و سه ركه وتن به ده ست بئ نيت، ئه گهرى هه يه بو ناو خه لكه كهئى خوئت بگه ر ئيه ته وه و ئيمه پشتگوى بخه يت؟

ده لئيت: پيغه مبه (د.خ) بزه يه كه كه وته سه ر لئوى و وتى: خوئنى من خوئنى ئيوه يه و ويرانى من ويرانى ئيوه يه، من له ئيوه م و ئيوه له منن، له گه ل هه ركه س بجه نگن، ده جه نكم و په يمانى ئاشتيتان له گه ل هه ر كه س هه بئت، ريگهئى ئاشتى له گه ل ده گره به ر.

دواتر پيغه مبه (د.خ) فرموى: دوانزه سه ركرده هه لئيرن تا كاروبارى خه لكه كه تان سامان بدات. دوانزه كه سه كه هه لئيردران، نوئيان له خه زره ج و سيان له ئه وس.

كوڤرى ئيسحاق ده لئيت: دواتر پيغه مبه (د.خ) به سه ركرده كانى فرموى: سه رپه ره ستى كاره كانى خه لكى خوئانن و هاوشيوه حه واريه كانى عيسا كوڤرى مريه م، سه رپه ره ستى ئه وانن، منيش سه رپه ره ستى خه لكه كهئى خوئم. ئه وان وتيان: رازين.

عاسم كوڤرى عه مرؤ كوڤرى قتاده وتى: كاتيك خه لك بو به يعه ت كردن له گه ل پيغه مبه (د.خ) يه كيانگرت، عه باس كوڤرى عوبادهئى ئه نسارى وتى: ئهئى خه لكى خه زره ج، ده زانن به يعه تى ئيوه له گه ل ئه م پياوه له سه ر چيه ه؟ وتيان: به لئى.

وتى: به يعه ت ده كه ن كه له گه ل ره ش و سوور بجه نگن، ئه گهر ده زانن كاتيك گه وره كانتان ده كوئرين و سامانه كانتان تالان ده كرئت، به جيئى ده هيلن، بزائن كه ئه م كاره لاوازى و ريسوايى هه ردوو دنيايى به دواوه ديئت و ئه گهر ده زانن له ئه گهرى له ده ستدانى سامان و مالى خوئان، ريئ له به يعه ته كه تان ده گرن، له گه ل خوئان بيبه ن

چونکه خیری ئەم دنیا و ئەو دنیایی بەدواوە دیت.

خەلکان وتیان: ئەگەر سامانمان بەفەرۆ بپروات و سەرکردەکانیشمان بکوژرین، ئەو لەگەڵ خۆمان دەبەین.

ئەوسا وتیان: ئەی پیغەمبەر(د.خ)، ئەگەر ریزمان لەبەیعەتەکی خۆمان گرت، چیمان پێدەبیریت؟

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: بەهەشت.

وتیان: دەستت بێنەپیش. پیغەمبەر(د.خ) دەستی برده پیش و بەیعەتیان لەگەڵ کرد.

عاسم کوپی عەمرۆ کوپی قتادە وتی: عەباس ئەو قسانە ی کرد بۆ ئەوەی پەیمانەکی پیغەمبەر(د.خ) بەهیزتر بکات.

بەلام بەوتە ی عەبدوالله کوپی ئەبی بەکر و تەکانی عەباس بۆ ئەو مەبەستە بوو تا ئەو شەو بەیعەتەکی دوا بکەوێت بۆ ئەوەی عەبدوالله کوپی ئەبی کوپی سەلوولیش نامادە بێت و هیزی خەلک زیاد بکات. خواوەند دەزانیت مەبەستی چی بوو؟!

منالەکانی ئەجار دەلین: ئەسەد کوپی زەرارە یەکەم کەس بوو بەیعەتی کرد بەلام منالەکانی عەبدئەشەهل دەلین: یەکەم کەس باوکی هەیسەم کوپی تیهان بوو.

کەعب کوپی مالک دەلێت: یەکەم کەس لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەیعەتی بەست، بەراو کوپی مەعرور بوو. دوا ی ئەو کەسانێتر بەیعەتیان کرد و کاتیکی هەموومان لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەیعەتمان کرد، شەیتان لەسەرەوی عەقەبە، بەبەرترین دەنگ کە تا ئەوکاتە بیستبووم، هاواری کرد: ئەی خەلکینە! پیغەمبەر(د.خ) و صابییهکان بۆ شەر کردن لەگەڵ ئیو، پەیمانیان بەست.

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: دوژمنی خوا چی دەلێت، ئەمە شەیتانی عەقەبە یە. دوژمنی خوا بزانه کۆتایی بەژیانی تۆیش دینین.

دواتر پیغەمبەر(د.خ) بەئەنساری فرموو: بۆ شوینەکانی خۆتان بگەرێنەو. عەباس کوپی عوبادە وتی: سویند بەو خواوەی تۆی بەراستی رەوانە کردوو، ئەگەر بخوازیت بەیانی بەشمشیر دەکەوینە کوشتاری خەلکانی مەنی.

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: فرمانی لەو شیووم پێندراو، بۆ شوینەکانی خۆتان بگەرێنەو.

دەلیت: بۆ شوینەکانی خۆمان گەپاینەوه و خەوتین. کاتیك بەیانی بوویەوه، قورەیشییەکان هاتنە لامان و وتیان: ئەی خەزرجییەکان، بیستومانە لای هاوریکە ئیمە بوون و دەتانەویت لەگەڵ خۆتان بێن و بۆ شەر کردن لەگەڵ ئیمە، بەیعتتان لەگەڵ بەستوو، سویند بەخوا ناخوازین لەنیوان ئیمە و نیوه شەر رووبدات.

دەلیت: ناباوەرانی خەلکەکە ئیمە، سویندیان بۆ خواردن کە شتی وا رووینەداوه و ناگادار نین.

ئەوان باوەریان کرد. ئیمە سەیری یەکمان دەکرد. خەلکان هەستان، حارس کوری هوشام کوری موغەیرە میمە خەزومی لەناو ئەواندا بوو، جووتیک پێپۆشی تازە می پێدابوو، منیش بۆ ئەوهی شتیکم وتبیت، وتم: ئەی باوکی جابر، تۆ کە یەکیک لەسەرورانی خەلکەکە ئیمەیت، ناتوانیت پێپۆشیکی هاوشیوهی پێپۆشی ئەم گەنجە قورەیشییە لەپێ بکەیت.

کاتیك حارس ئەم وتە می بیست، پێپۆشەکانی دەرھینا و بۆ منی هاویشت، وتی: لەپێیان بکە. باوکی جابر وتی: سویند بەخوا ئەم گەنجە تۆرە کرد، پێپۆشەکانی بۆ بگەرێنەرەوه.

وتم: سویند بەخوا نایگەرێنەرەوه، چونکە ئەمە شانسه و ئەگەر بەخت هاورییەتیم بکات، دەبمە خاوەنی جەلکانیشی.

بەمشیوه بوو حەدیسی کەعب کوری مالیک سەبارت بەعەقەبە کەخۆی تیایدا بەشدار بوو.

ئەبو جەغفەر دەلیت: لەگێرانیوەیەکی دیکەدا هاتوو: ئەنسارییەکان لەمانگی زیحەججە، لەمەککە لەگەڵ پێغەمبەر(د.خ) بەیعتیان کرد و پێغەمبەر(د.خ) دوا می بیعت، پاشماوهی ئەو مانگە و موحرەم و سەفەری لەمەککە بەسەر برد و لەمانگی رەبیع الاول بۆ مەدینە کۆچی کرد و رۆژی دووشەممە می دوانزە ئەو مانگە، گەیشتە ناو شاری مەدینە.

هوشام کوری عوروه دەلیت: کاتیك کۆچکەرانی حەبەشە گەپانەرەوه، ژمارە می موسولمانەکان زیاد می کرد و دەستەییەکی زۆر لەئەنساری مەدینە باوەریان هینا. نیسلام لەو شارەدا بڵاوبووویەوه و خەلکانی مەدینە پیش خەلکانی مەککە کەوتن.

کاتیك قورەیشییەکان ئەمەیان بینی، نازارەکانی سەر موسولمانانیان زیاتر کرد. دەیانەویست لەدینەکیان پەشیمانان بکەنەرەوه، دژوارییەکانی موسولمانان زیاد می کرد.

ئەمە دوایین فیتنە و ئاژاوە بوو کە موسولمانان پینی گرفتار دەبوون. ئاژاوەی یەكەم ئەوە بوو پیغەمبەر(د.خ) فەرمانی پیدان بۆ حەبەشە بڕۆن. ئاژاوەی دووهم کاتیک سەریهەلەدا کە لەحەبەشە گەرانەوه.

بەمشێوهیە حەفتا کەس لەسەرانی موسولمانی مەدینە، لەکاتی حەج پۆشتنە لای پیغەمبەر(د.خ) و بەیعتیان لەگەڵ بەست. پەیماناندا و وتیان: تۆ لەئیمەیت و ئیمە لەتۆین و هەرکەس لەهاوەلانی تۆ کەبیته لای ئیمە، لەئیمەیه و هاوشیوهی خۆمان پاریزگاریتان لێدەکەین.

قورەیشییەکان بەرابەر بەموسولمانەکان توندوتیژیان کردە پیشە. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی تا هاوەلانی بەرەو مەدینە کۆچ بکەن. ئەمە دووهم جار بوو پیغەمبەر(د.خ) هاوەلانی خۆی پەوانە دەکرد و خۆیشی دواى ئەوان کۆچی کرد. لەم کاتەدا بوو خواوەند ئەم نایەى بۆ ناردەخوار:

((و قاتلوهم حتى لا تكون فتنة (و يكون الدين كله الله)).

واتاکەى: شەپیان لەگەڵ بکەن بۆ ئەوهی ئاژاوە و فیتنە نەمینیتهوه و هەموو دین تاییبەت بەخواییت.

عەبدوالله کورپی ئەبى بەکر دەلێت: قورەیشییەکان پۆشتنە لای عەبدوالله کورپی ئەبى سەلوول و قسەیان لەگەڵ کرد. عەبدوالله کورپی ئەبى وتى: ئەم کاریکی گەمڕەیه و خەلکەکەى من بى ئاگاداری من ئەو کارە ناکەن. ئەوان پۆشتن و خەلکان لەمەنى بلأوهیان لیکرد. هەوالەکە بلأوبوویوه و زانیان پێشھاتیک رویداوه. بەدواى ئەنسارییەکاندا گەران. سەعد کورپی عوبادە و موزەر کورپی عەمرۆیان دۆزییەوه کەھەردووکیان لەسەر کردەکان بوون. موزەر هەلات بەلام سەعدیان گرت. دەستی ئەویان بەملیبەوه بەستەوه و بردیانە ناو شارى مەککە و ئازاریاندا. قژیان رادەکیشا چوونکە قژی زۆر درێژ بوو.

سەعد دەلێت: لەدەستی قورەیشییەکاندا بووم. چەند کەسیکیان بەرەورووم دەهات. لەناویاندا پیاویکی سپی روخساری دەبینرا. بەخۆم وت ئەگەر شتیک هەبیئت لای ئەم پیاوییه. کاتیک لەمن نزیک کەوتەوه، شەقەزللەیهکی زۆر بەھیزی لەروخسارمدا و بەخۆم وت: دواى ئەمە هیچ شتیک لای قورەیشییەکان دەست ناکەرت. لەھەمان کات کە لەدەستی ئەواندا بووم و منیان بەسەر زویدا رادەکیشا، یەکیان لیم نزیک کەوتەوه و

وتی: لەنیوان تۆ و قورەیشییەکان، هیچ و پەنا و پەیمانیک نییە.
 وتم: بۆ نا، من پشتیوانیم لەبازرگانی کردنی جوبەیر کوپری موتعیم و حارس کوپری
 ئومەییە دەکرد و ریگەم نەدەدا کەس دەستدریژیان بکاتە سەر.
 وتی: ناوی ئەم دوو کەس بەدەنگی بەرز بێنەسەر زمان و کارەکانی خۆت لەگەڵ
 ئەوان باس بکە.

دەلیت: ئەو کارەم کرد و ئەو پیاووە بەدوای جوبەیر و حارسدا پڕۆشت. لەمژگەوتی
 حەرام لەنزیک کەعبە ئەوانی بینی و وتی: لەئەبەتە لەیەکیک لەخەزەرەجییەکان دەدەن و
 دەلیت لەنیوان خۆی و ئیووەدا پەیمانیک هەیە.

وتبوویان: ئەو کەسە کییە؟

وتبووی: سەعد کوپری عوبادە.

وتبوویان: راست دەکات چونکە پارێزگاری لەبازرگانی ئییمە کرد و ریگەمی نەدەدا
 لەشارەکەمی خۆی کەس دەستدریژی بکاتە سەر کالاکانی ئییمە.

دەلیت: ئەو دووانە هاتن و سەعدیان لەدەست قورەیشییەکان رزگار کرد و پڕۆشت.

ئەو کەسە لەقورەیشییەکان کە لەگەڵ سەعد دوا، سەیل کوپری عەمرۆ بوو.

ئەو جەعفەر دەلیت: کاتیک ئەنسار بۆ مەدینە گەرانەو، باوەرپهینانی خۆیان
 ناشکرا کرد، هیشتا چەند کەسێک لەپیرەکانی خەلک، ناباوەر بوون کەعەمرۆ کوپری
 جەموح لەناویاندا دەبیئرا.

((مەعاز کوپری عەمرۆ کوپری جەموح لەعەقەبە نامادە بوو و لەگەڵ گەنجەکانی

ئەنسار، بەیعتی لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەست.))

دەستەبەک لەئەوس و خەزەرەج، لەعەقەبەمی دووهم لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەیعتیان
 بەست و ئەمە بەیعتی جەنگ بوو چونکە خواوەند بانگی شەری هەلدا و بارودۆخ
 جیاواز لەعەقەبەمی یەکەم بوو. لەعەقەبەمی یەکەم بەپێی ئەو حەدیسەمی لەعوبادە کوپری
 سامت گێڕامانەو، بەیعتی ژنان بوو، بەلام عەقەبەمی دووهم، وەک لەگێڕانەو کەدا
 ئاماژەم پێدا، بۆ شەر کردن لەگەڵ سوور و رەش بوو.

عوبادە کوپری سامت یەکیک لەسەرکردەکان بوو، دەلیت: ئییمە لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ)

بەیعتی جەنگمان بەست. عوبادە لەو دوانزە کەسە بوو لەعەقەبەمی یەکەم لەگەڵ
 پیغەمبەر(د.خ) بەیعتی بەست.

ئەو جەعفەر دەلیت: کاتیک خواوەند بانگی جەنگی بەگووینی پیغەمبەر(د.خ)

راگه یاند، پیغه مبه‌ر (د.خ) فه‌رمانی به‌هاوه‌لانی خویدا له‌مه‌ککه کۆچ بکه‌ن و ریگه‌ی مه‌دینه بگرنه‌بهر و په‌یوه‌ستی برا ئه‌نسارییه‌کانی خویمان بین. فه‌رمووی: خواوه‌ند برا و سه‌رزه‌مینیکی بۆ ئیوه‌ دیاری کرد که له‌وی پاریزراو ده‌بن. ئه‌وان به‌ریکه‌وتن و پیغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌مه‌ککه مایه‌وه. چاوه‌روانی ده‌کرد تا خواوه‌ند مؤله‌تی ئه‌و کاره‌ی پیب‌دات بۆ ئه‌وه‌ی له‌مه‌ککه‌وه بۆ مه‌دینه کۆچ بکات.

ده‌لیت: یه‌که‌م که‌س له‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بۆ مه‌دینه کۆچی کرد، باوکی سه‌لمه‌ کوپری عه‌بدئه‌لئه‌سه‌دی مه‌خزومی بوو. یه‌ک سال پێش به‌یعه‌تی عه‌قه‌به بۆ مه‌دینه رۆشت، ئه‌و یه‌کیک بوو له‌کۆچکه‌رانی حه‌به‌شه و کاتیک بۆ مه‌ککه گه‌رایه‌وه، قورهبه‌شییه‌کان نازاریان ده‌دا و کاتیک زانی ئه‌نسار باوه‌ریان هیناوه، بۆ مه‌دینه کۆچی کرد.

کۆچکه‌ریکی دیکه به‌دوای باوکی سه‌لمه، عامر کوپری ره‌بیه‌ه هاوپه‌یمانی عوده‌ی کوپری که‌عب بوو که له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌که‌ی له‌یلی کچی ئه‌بی حه‌سمه، بۆ مه‌دینه رۆشت. دوا‌ی ئه‌و، عه‌بدوالله کوپری جه‌حش و باوکی ئه‌حمه‌د کوپری جه‌حش کۆچیان کرد. باوکی ئه‌حمه‌د کوپر بوو به‌لام بی رینیشاندەر له‌سه‌رو و خواری مه‌ککه هاتوچۆی ده‌کرد. دوا‌ی ئه‌وان، هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بۆ مه‌دینه به‌ریکه‌وتن. پیغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌مه‌ککه بوو و چاوه‌روانی مؤله‌تی خوی ده‌کرد. هه‌ر که‌س له‌موسولمانان له‌مه‌ککه مابوو یه‌وه یا که‌وتبووه زیندان یا گرفتاری فیتنه‌ی ناباوه‌ران ببوو، جگه له‌عه‌لی کوپری ئه‌بی تالیب و ئه‌بویه‌کر کوپری ئه‌بی قوحافه.

به‌مشیه‌یه بوو، ئه‌بویه‌کر به‌رده‌وام داوای له‌پیغه‌مبه‌ر (د.خ) ده‌کرد مؤله‌تی کۆچ کردنی پیب‌دات، پیغه‌مبه‌ر (د.خ) ده‌یفه‌رموو: په‌له مه‌که ئه‌گه‌ری هه‌یه خواوه‌ند که‌سیک بکاته هاوسه‌فه‌ری تۆ. ئه‌بویه‌کر هیوادار بوو هاوسه‌فه‌ره‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بی‌ت.

کاتیک قورهبه‌شییه‌کان بینیان پیغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌شاره‌کانی دیکه پشتیوان و هاوه‌لی هه‌یه و له‌رۆشتنی باوه‌رداران، ناگدار بوونه‌وه و له‌ژێر ده‌ستی ئه‌واندا نه‌ماون، چاودێری رۆشتنه‌ده‌ره‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بوون چونکه ده‌یانزانی ئه‌ویش په‌یوه‌ستی کۆچکه‌ران ده‌بی‌ت تا خۆی بۆ شه‌ر ئاماده بکات له‌بهر ئه‌مه له‌دار ئه‌لنه‌دوه، مالی قوسه‌ی کوپری که‌لاب که‌ قورهبه‌شییه‌کان هه‌موو کاره‌کانی خویمان له‌وی ئه‌نجامده‌دا، کۆبوونه‌وه و راوێژیان کرد تا بزائن ده‌بی‌ت به‌رابه‌ر به‌ پیغه‌مبه‌ر (د.خ) چی بکه‌ن چونکه

لەسەرنەنجامى كارەكانى ئەو دەترسان.

كوپرى عەباس دەلىت: كاتىك قورەيشىيەكان بېريارباندا لەمالەكەى قوسەى كۆبىنەوہ و سەبارەت بەكارەكانى پىغەمبەر(د.خ) راويژ بگەن، لەروژى ديارىكراو، شەيتان لەروخسارى پياويكى بەريژ و بەجل و بەرگىكى ناشيرىن خۆى نيشانى ئەوندا. لەبەردەم مائەكەدا وەستا و كاتىك قورەيشىيەكان ئەويان بىنى، وتيان: ئەى پىرە پياو كىيىت؟

ئىبلىس وتى: پىرىك لەدانىشتووانى نەجد و كاتىك لەكارەكەى ئىوہ ناگادار بوومەوہ، ھاتم تا گووى لەوتەكانى ئىوہ بگرم و ئەگەرى ھەيە بتوانم ھاوكارىتان بگەم. وتيان: زۆرباشە، پەيوەستمان بىە. ئىبلىس لەگەل ئەوان پۆشتەژوور. دەلىت: لەم كۆبوونەوہدا سەركردەكانى قورەيش لەھەموو ھۆزەكان نامادە بوون: لەمناڵەكانى عەبدشەمس: شەيبە و عوتەبە كورەكانى رەبيعە و ئەبوسوفيان كوپرى حەرب.

لەمناڵەكانى نەوغل كوپرى عەبدمەناف: توعەيمە كوپرى عودەى و جوبەير كوپرى موتەيم و حارس كوپرى عامر كوپرى نەوغل.

لەمناڵەكانى عەبدئەلدار كوپرى قوسەى: نەزر كوپرى حارس كوپرى كەلدە. لەمناڵەكانى ئەسەد كوپرى عەبدولعوژەى: باوكى بەختەرى كوپرى ھوشام و زەمەعە كوپرى ئەسود و ئەسود كوپرى موتەليب و حەكىم كوپرى حوزام. لەمناڵەكانى مەخزوم: ئەبوجەھل كوپرى ھوشام. لەمناڵەكانى سەھم: نەببە و مونەبە كورەكانى حەجاج. لەمناڵەكانى جومەح: ئومەيبە كوپرى خەلەف.

لەگەل كەسانى دىكە لەقورەيش و ئەوانەى لەقورەيشىيەكان نەبوون. كاتىك كۆبوونەوہ، وتيان: دەسەلاتى ئەم پياوہ بەرادەيەك زىادى كردووە كەناگادارن لىى و دەترسىن لەگەل ھاوہلانى ھىرش بكا تە سەر ئىمە. چارەيەك بۆ ئەم كىشەيە بدۆزئەوہ.

دەلىت: راويژيان كرد، يەكيان وتى: بەبەندىكى ئاسنىن بىبەستەوہ و دەرگای لەسەر دابخەن و چاوەرى بن تا ھاوشىوہى شاعىرەكانى دىكە، وەك زوھەير و نابىغە و كەسانىتر، دەمرىت.

پىرى نەجدى وتى: سوئند بەخوا ئەمە بۆچوونىكى راست نىيە، ئەگەر زىندانى

بەكەن، ھاوھلانى ئاگادار دەبنەوھ و ھېرشتان دەكەنەسەر تا لەدەست ئىوھ رىزگارى بەكەن و چاوەپوان دەبن تا ژمارەيان زياد بكات و ھېرشى سەراسەرى بەكەن سەر ئىوھ.
دووبارە رايۇزىيان كرد. يەكيان وتى: لەشارەكەى خۆمان دەيكەينەدەر و كاتىك رۆشت، چىتر ترسمان نىيە بۆ كوي دەروات و لەكوي دەمىنئىتەوھ چوونكە لەدەست ئەو ئاسوودە دەبين و دووبەرەكى لەناو ئىمەدا نامىنئىتەوھ.

پىرى نەجدى وتى: ئەمەيش بۆچوونىكى پەسند نىيە، مەگەر كارىگەرى وتەكانى ئەو بەسەر خەلكانەوھ نابينن، ئەگەر ئەم كارە بەكەن، ئەگەرى ھەيە بېرواتە لاي يەكەك ئەوۆزە عەرەبەكان و بەسەرياندا زال بېيت و دواتر لەگەل ئەوان ھېرش بكاتە سەر ئىوھ و كاروبارەكانتاتان لەدەست دەربىنئىت. بۆچوونىكى دىكە پەسەند بەكەن.
ئەبوجەھل كورپى ھوشام وتى: بۆچوونىكم ھەيە كە كەستان باسى نەكرد.

وتيان: ئەى باوكى حەكەم، بۆچوونەكەى تۆ چىيە؟

وتيان: بۆچوونى من ئەوھەيە لەھەر ھۆزىك گەنجىكى بوپر و رىزدار ھەلبىزىرىن و ھەر كاميان شمشىزىكى بدەينە دەست تا ھېرش بەكەن سەر محەمەد و ھاوشىوھى يەك پىاو لەيەك كاتدا بىكوژن و خويىنى بېرژن و ئىمە ئاسوودە بەكەن. ئەگەر ئەو كارە بەكەن، خويىنى ئەو دەكەويتە ئەستوى ھەموو ھۆزەكان و منالەكانى عەبد مەناف ناتوانن رووبەرووى ھەموو ھۆزەكان ببەنەوھ و بەخويىنبايى رازى دەبن، ئىمەيش خويىنبايىكەى دەدەين.

پىرى نەجدى وتى: ئەمە بۆچوونى راستە و خىر تەنيا لەم كارەدايە.

لەسەر ئەوھ رىككەوتن و بلاوھيان لىكرد. جېرەئىل رۆشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) و وتى: ئەمشەو لەجىگەكەى خۆت مەخەوھ.

دەلىت: كاتىك شەو داھات، لەبەردەم مالمەكەى ئەودا كۆبوونەوھ و چاوەپوان بوون تا پىغەمبەر(د.خ) بخەويت و ھېرشى بەكەنەسەر.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) بەمەى زانى، بەعەلى كورپى ئەبى تالىبى وت: لەجىگەكەى من بخەوھ و جل و بەرگە سەوزەكەى من بپۆشە تا زىانت پىنەگات. پىغەمبەر(د.خ) لەكاتى خەوتن ئەو جلە سەوزەى لەبەر دەكرد.

ئەبو جەغفەر دەلىت: دەستەيەكى دىكە بەم داستانەيان زياد كردەوھ كە پىغەمبەر(د.خ) بەعەلى فەرموو: ئەگەر كورپى قوحافە ھاتە لاي تۆ، پىي بلى، من بەرەو

كۆيۈ سۈر بەرىكەۋەتم با بېتە لای من، تۆ خواردەنم بۆ بىئىرە و رىئىشاندەرىكم بۆ بگرە تا من بۆ مەدىنە ببات و چوارپىيەكم بۆ بگرە.

پىغەمبەر(د.خ) پۇشت و خواۋەند چاۋى كەسەكانى بۆ بىينى ئەو كۆيىر كىرد. پىغەمبەر(د.خ) لای ئەوان تىپەرى.

محەممەد كۆپى كەبى قورەزى دەلىت: ئەوان كۆببۈنەۋە، ئەبوجەھل كۆپى ھوشامىش لەناۋياندا بوو، كاتىك لەبەردەم مالى پىغەمبەر(د.خ) بوون، بەۋانى وت: محەممەد گومان دەكات ئەگەر باۋەر بەدىنەكەى بىنن، دەبنە پاشاى عەرەب و عەجەم و دواى مەرگ، زىندوو دەبنەۋە و باخىكى ھاوشىۋەى ئەردەنتان پىدەبىرەت، ئەگەر باۋەر بەدىنەكەى نەھىنن، دەكۆزىن و لەناگرى جەھەننەمدا دەسوتىن.

دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەمالەكەى ھاتەدەر، مشتىك خۆلى ھەلگرت و فەرموۋى: بەلى من وا دەلىم و تۇيش يەكىكى لەۋان. خواۋەند، چاۋانى ئەۋانى بى ئاگا و كۆيىر كىرد، پىغەمبەريان (د.خ) نەبىنى، پىغەمبەر(د.خ) خۆلى بەسەرا كىردن و ئەم ئايانەى دەخوئىندەۋە:

((يس و القرآن الحكيم، انك لمن المرسلين، على صراط مستقيم، تنزيل العزيز الرحيم، لتنذر قوما ما انذر آباؤهم فهم غافلون، لقد حق القول على اكثرهم فهم لا يؤمنون، انا جعلنا اعناقهم اغلا لافهى الى الاذقان فهم ممحون. و جعلنا من بين ايديهم سدا و من خلفهم سدا فاغشىناهم فهم لا يبصرون.

ۋاتاكەى: يا، سىن، سوئند بەم قورئانەى حىكمەت فىركەرە، تۆ لەپىغەمبەرانى و شوئىنكەۋتەى رىگەى راست. قورئان لەلايەن خواۋەندى بەھىزى رەھىمەۋە رەۋانە كراۋە تا دەستەيەك كەباركانيان ناگادار نەكرانەۋە و خۇيشيان بى ئاگان، ناگادار بگەيتەۋە، فەرمانى خواۋەند سەبارەت بەزۆرىنەى ئەۋان ھاتۇتەدى و ئەۋان باۋەر ناھىنن مەگەر ئەۋەى بەند و زنجىر لەملىان بگەين كە تا چەناكەيان دىت و سەريان لەجوۋلە دەكەۋىت، لەبەردەم ئەۋان لەمپەرىكمان دانا و پەردەمان خستە سەريان تا نەبىنن.))

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەخوئىندەۋەى ئەم ئايانە تەۋاۋ بوو، ھەموۋيان خۇلىان بەسەرەۋە بوو، پىغەمبەر(د.خ) بۆ شوئىنى مەبەست كەۋتەرى. كەسىك ھاتە لايان و وتى: لىرە چاۋەرپى چىن؟

ۋتايان: چاۋەرپوانى محەممەد دەكەين.

ۋتى: سوئند بەخۋا محەممەد لەمالەكەى ھاتەدەر و خۆلى كىرد بەسەر و روخسارى

همووتاندا و پوشت، مهگه ر خول بهسهر و روخساری یه که وه نایین؟

دهلیت: دهستیان خسته سهر سهری خویمان و خوئیان بینی و سهیری دهرگای ماله که یان کرد. عهلی کوپی نه بی تالیبان له ناو جیگه که دا بینی که جل و بهرگی پیغه مبهری له بهردابوو، وتیان: سویند به خوا نه مه محهممه ده خهوتوو و جله کانی خوئی له بهردایه. مانه وه تابه یانی داهات و عهلی له جیگه که یه هستا و وتیان: نهو که سهی پیئی وتین محهممه رپوشتوو، راستی وت. سه بارهت بهم رووداوه و مه بهسته که یه قوره یشییه کان نه م نایه هاته خوار که:

((واذیمکر بک الذین کفرو الیثبتوک او یقتلوک او یخرجوک و یمکرون و یمکر الله و الله

خیر الماکرین.

واتاکه ی: و کاتیک کافران سه بارهت به تو بیریان له فریو ده کرده وه که زیندانیت بکن یا بتکوژن یا له شاره که دوورت بخه نه وه، نه وان فیئییان ده کرد و خواوه ند فیله کانی نه وانی پووچهل کرده وه چونکه خواوه ند له هموو فیئکه ران شاره زاتره.))
و نه م نایه که:

((ام یقولون شاعر نرېص به ریب المنون، فل تربصوا فانی معکم من المترېصین.

واتاکه ی: و یا بلین شاعری که که چاوه پروانی مهرگی نه و ده که یین، بلئی چاوه پروان بن

چونکه منیش وه ک نیوه چاوه ریم.))

دهلین: نه بو به کر پوشته لای عهلی و هه وائی پیغه مبهری پرسی. عهلی وتی: پیغه مبهر (د.خ) به ره و نه شکه وتی سوور به ریکه وت و فرموی نه گه دهیه ویت بمبینیت، با بیته نه و شوینه. نه بو به کر به په له پوشت و له ریگه دا پیغه مبهری بینی، پیغه مبهر (د.خ) دهنگی نه بو به کری له تاریکی شه ودا بیست و گومانی کرد یه کی که له کافره کان، له بهر نه مه به خیرایی پوشت و پیپوشه که یه دپا و په نجه ی بهر بهردیک که وت و بریندار بوو، خوینیکی زوری لی پوشت، نه بو به کر ترسا پیغه مبهری ترساندینت، له بهر نه مه دهنگی بهرز کرده وه و قسه ی کرد. پیغه مبهر (د.خ) نهوی ناسییه وه وهستا تا هات و پیکه وه پوشتن. خوین له قاجی پیغه مبهر (د.خ) ده چوپا، تا به ره به یان گه یشتنه نه شکه وتیک و پوشتنه ناو نه شکه وته که.

نه وانه ی چاودیری ماله که یه پیغه مبهریان ده کرد، به ره به یان پوشتنه ناو ماله که یه. عهلی له جیگه که یه هستا و کاتیک نه ویان بینی، ناسیانه وه و وتیان: هاوریکه ت

لەكۆنئىيە؟

عەلى وتى: چوزانم، مەگەر من پاسەوانى ئەوم، پىنتان وت بېرات، ئەويش پۇشت.
ئەو كەسانە لەعەلى كۆپى ئەبى تاللىباندا و بۇ مزگەوتيان برد. كاژېرىك رايانگرت و
دواتر نازادىيان كرد. خواوهند پىغەمبەرى لەزىيان و بەلاكانى ئەوان پاراست.

ئەبو جەغفەر دەلىت: خواوهند مۇلەتى كۆچ كىردنى بەپىغەمبەردا.

هوشام كۆپى عوروه دەلىت: كاتىك هاوولانى پىغەمبەر(د.خ) بەرەو مەدىنە پۇشتى و
ئەو، يانى پىغەمبەر(د.خ)، هېشتا نەپۇشتىبوو و ئايەى (قتال)نەھاتىبوو خوار،
ئەبۇبەكر داواى مۇلەتى كۆچ كىردنى لىكرد، پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: چاوەرى بکە
ئەگەرى ھەيە مۇلەتى كۆچ كىردن بەمنىش بىرىت. ئەبۇبەكر دوو وشتىرى كىرىبوو، خۇى
ئامادە كرد تا لەگەل پىغەمبەر(د.خ) بەرەو مەدىنە كۆچ بکات، كاتىك پىغەمبەر(د.خ)
فەرمووى چاوەرى بىت و ئاگادارى كىردەو كەچاوەرپوانە لەخواوهندەو مۇلەتى كۆچ
كىردنى پىبىگات، دوو وشتىرەكەى راگرت و ئالفى باشى دەرخواردان تا قەلەو بوون،
چاوەرپوانى ھاوسەفەرى پىغەمبەرى دەكرد، كاتىك كۆچى پىغەمبەر(د.خ) دواكەوت،
ئەبۇبەكر پىيى وت: ھىوادارى مۇلەتى كۆچ كىردنت پى بىرىت؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى. ئەبۇبەكر بەھەمان شىوہ چاوەرپوان ماىەوہ.

عايشە دەلىت: لەكاتى نىمەپۇ لەگەل ئەسمای خوشكم لەمالەوہ دانىشتىبووین.
پىغەمبەر(د.خ) ھات. ھەموو رۇژىك سەرەتای رۇژىا كۇتايىەكانى دەھاتە مالى ئىمە و
كاتىك ئەبۇبەكر بىنى، پىغەمبەر(د.خ) لەكاتى نىمەپۇدا ھاتووه، وتى: ئەى
پىغەمبەر(د.خ)، بەدئىياىيەوہ پىشھاتىك روويداوه.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ھاتە ژوور، بەئەبۇبەكرى وت: ئىرە چۆل بکە.

ئەبۇبەكر وتى: سىخوپ لەناوماندا نىيە، ئەم دووانە كچەكانى منن.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: مۇلەتى كۆچ كىردنم پىدراوه.

ئەبۇبەكر وتى: ھاوسەفەرى تۇم؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى، ھاوسەفەرى منىت.

ئەبۇبەكر وتى: يەكىك لەو دوو وشتىرە ھەئىگىرە. ئەو دوو وشتىرە بوو بۇ سەفەرەكەيان

ئامادەى كىردبوو، يەكىانى دا بە پىغەمبەر(د.خ) و وتى: بۇ ئەوہى سواری بىت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: دەبىت بەھاكەى بدەم.

دەلىت: عامر كۆپى فوھەيرە لەكەنىززاكەكانى ئەزد، كۆيلەى توفەيل كۆپى عەبدوالله

و له‌دایکوه برای عایشه بوو. کاتیک عامر کوپری فوهه‌یره باوه‌ری هیئا و گرفتاری
 نه‌شکه‌نجه بوویه‌کر، نه‌بوویه‌کر نه‌وی کرپییه‌وه و نازادی کرد. برودارنکی به‌پروا بوو.
 کاتیک نه‌بوویه‌کر و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌ریکه‌وت، نه‌بوویه‌کر مه‌رومالاتی هه‌بوو و عامر کوپری
 فوهه‌یره‌ی له‌گه‌ل مه‌رومالآته‌که‌ی بو نه‌شکه‌وتی سوور بو لای پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌نارد.
 نه‌شکه‌وتی سوور نه‌وه‌یه خواوند له‌قورناندا نامارژی پیده‌دات. وشتره‌کانیان به‌یه‌کیک
 له‌خه‌لکانی به‌نی عه‌بد کوپری عوده‌ی ره‌وانه کرد که‌هاوپه‌یمانی قوپره‌یش و ناباوه‌ر بوو،
 به‌لام نه‌ویان به‌کری گرت چونکه ریگه‌ی زور به‌باشی ده‌زانی.

له‌و شه‌وانه‌ی نه‌بوویه‌کر و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌ناو نه‌شکه‌وته‌که‌دا بوون، عه‌بدوالله کوپری
 نه‌بوویه‌کر، شه‌وانه ده‌رپوشته لایان و له‌ده‌نگ و باسه‌کانی مه‌ککه ناگاداری ده‌کردنه‌وه.
 به‌ره‌بیانان له‌مه‌ککه بوو. عامر هه‌موو شه‌ویک ده‌رپوشته لایان تا شیری مه‌ره‌کان
 بدوشن و به‌ره‌بیان بو لای شوانه‌کانی دیکه ده‌گه‌رایه‌وه تا که‌س به‌کاره‌که‌ی نه‌زانیت.
 کاتیک ده‌نگ وه‌هراکه دامرکایه‌وه و ناگادار بوونه‌وه چیت که‌س به‌دوایانه‌وه نییه،
 پیایوی عه‌ده‌وی به‌دوو وشتره‌وه هات و به‌ریکه‌وتن. عامر کوپری فوهه‌یره‌یان بو خزمه‌ت
 کردن له‌گه‌ل خو‌یان برد. نه‌بوویه‌کر نه‌وی سوار وشتره‌که‌ی خو‌ی ده‌کرد، جگه له‌عامر
 کوپری فوهه‌یر و پیایوی عه‌ده‌وی شاره‌زای ریگه‌که، که‌سی تریان له‌گه‌لدا نه‌بوو.

پیایوی عه‌ده‌وی نه‌وانی له‌خواره‌وه‌ی مه‌ککه‌وه برد تا گه‌یشتنه خواره‌وه‌ی عه‌س‌فان
 به‌راهر به‌که‌نار. به‌ریکه‌وتن تا له‌قه‌دید تیپه‌رین و که‌وتنه سه‌ر ریگه‌که و له‌خه‌رار و
 سه‌نییه‌ت نه‌لموره تیپه‌رین. دواتر له‌ریگه‌ی موده‌لیجه له‌نیوان ریگه‌ی عومق و ریگه‌ی
 روحا، تیپه‌رین تا گه‌یشتنه ریگه‌ی عه‌رج و له‌لای راستی ره‌کوبو له‌ئاویک به‌ناوی غا‌بر
 گوزه‌ریان کرد تا گه‌یشتنه‌ی وادی ره‌ئم و له‌ویوه ریگه‌ی مه‌دینه‌یان گرته‌به‌ر. پیش
 نیمه‌پو له‌ده‌ره‌وه‌ی مه‌دینه، لای مناله‌کانی عه‌مرۆ کوپری عه‌وف دابه‌زین و وه‌ک ده‌لین،
 پیغه‌مبه‌ر(د.خ) دوو روژ له‌وی مایه‌وه به‌لام مناله‌کانی عه‌مرۆ گومان ده‌کن
 پیغه‌مبه‌ر(د.خ) کاتیکی زیاتر لای نه‌وان ماوه‌ته‌وه. دوا‌ی نه‌وه پیغه‌مبه‌ر(د.خ)
 وشتره‌که‌ی خو‌ی به‌ره‌و پیش برد تا له‌ناو مناله‌کانی نه‌جار دابه‌زی.

له‌گه‌پرانه‌وه‌که‌ی عایشه‌دا به‌مشیه‌وه هاتوه: کاتیک پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌مالی
 نه‌بوویه‌کردبوو و پیی وت هاوری و هاوسه‌فه‌ری نه‌وه، نه‌بوویه‌کر له‌خوشحالیدا ده‌ستی
 به‌گریان کرد و عه‌بدوالله کوپری نه‌بی نه‌رقه‌دی دوئه‌لییان به‌کری گرت تا رینیشاندهری

رینگەكەيان بېت. وشترەكانى خۆيان بەو سپارد تا بيانلەوه رېئىت تا كاتى سەفەرەكەيان دەگات.

دەلئىت: جگە لەعەلى كۆپى ئەبى تالىب و ئەبوبەكرى راستگۆ و بنەمالەكەى كەس لەكۆچى پىغەمبەر(د.خ) ئاگادار نەبوو. پىغەمبەر(د.خ) عەلى كۆپى ئەبى تالىبى لەسەفەرەكەى خۆى ئاگادار كردبوو، و پىى فەرموو بوو لەمەدینە بىئىتەرە و ئەمانەتەكانى خەلك بۆ خاوەنەكانیان بگىرئەتەرە لەبەر ئەوهى هەموو خەلكانى مەدینە شتە گرانبايەكانى خۆيان بە پىغەمبەر(د.خ) دەسپارد چونكە باوەريان بە راستگۆى و ئەمانەتدارى ئەو دەكرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) مەبەستى رۆشتنى كرد، رۆشتە لای ئەبوبەكر. لەدەرگایەكى بچوك لەپشتى مالەكەى ئەبوبەكر رۆشتنەدەر و رینگەى ئەشكەوتى سوریان گرتەبەر. سور ناوى كیۆكە لەخوارەوهى مەككە، رۆشتنە ناو ئەشكەوتەكە. عەبدوالله كۆپى ئەبوبەكر رۆژانە لەباس و خواسەكانى مەككە ئاگادارى دەكردنەوه و عامر كۆپى فوهەیره مەرەكانى دەبردە لایان تا شىرەكەى بدۆشن و ئەسمای كچى ئەبوبەكر، شەوانە خواردنى بۆ دەبردن.

پىغەمبەر(د.خ) سى رۆژ لەئەشكەوتەكەدا مایەوه، ئەبوبەكرى لەگەلدا بوو. قورەيشیەكان سەد وشتریان وەك خەلات دانا بۆ ئەو كەسەى محەمەدىان تەسلىم دەكات. عەبدوالله كۆپى ئەبوبەكر چاودىرى كاروبارى قورەيشیەكانى دەكرد و كاتىك شەوانە دەپۆشتە ئەشكەوتەكە و دەگەرايەوه، عامر كۆپى فوهەیره، مەرەكانى بەشویئىپىكانى ئەودا دەبرد بۆ ئەوهى شوئىن پىكانى ديار نەبىت.

دواى سى رۆژ، كاتىك خەلكان لەگەران دەستیان هەنگرت، پیاوى بەكرىگىراو، وشترەكان و ئەسما كچى ئەبوبەكر سەفەرەكەى هینا و بەر ئەوهى هىچى پىنەبوو تا بىپىچىتەرە، پىشتىنەكەى خۆى دەرھینا و كردى بەدوو لەت و بەلەتێكى سەفەرەكەى پىچاىەوه، لەبەر ئەمە پىى دەلئىن ذات الناطقین یانى خاوەنى دوو پىشتىن.

كاتىك ئەبوبەكر وشترەكانى هیناىە لای پىغەمبەر(د.خ)، وشترەكەى بردە پىش و وتى: دایك و باوكم قوریاى تۆین، سەرکەوه.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: سوار وشترىك نابم هى خۆم نەبىت.

ئەبوبەكر وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، وشترەكە هى تۆیه؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەچەندە كرىوتە؟

ئەبۇبەكر بەھای وشترەكەى وت:

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەھمان بەھا كرىمەوہ.

ئەبۇبەكر وتى: بۇ تۆبىت.

ئەسما كچى ئەبۇبەكر دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەگەل ئەبۇبەكر پۇشت، دەستەپەك لەقۇرەيشىيەكان ھاتنە بەردەرگای مالى ئىمە. ئەبۇجەھل كۆرى ھوشاميان لەگەلدا بوو. پۇشتمەدەر و پىيان وتم: باوكت لەكويىه؟

وتم: سویند بەخو نازانم باوكم لەكويىه.

دەلىت: ئەبۇجەھل پىاويكى دەم پىس و جوينفروش بوو، دەستى بەرز كردهوہ و شەقەزللەپەكى لىدام، گوارەكانم كەوت. سى شەو تىپەرى و ئىمە نەماندەزانى پىغەمبەر(د.خ) بۇ كوى پۇشتووہ تا ئەوہى يەكك لەجنۇكەكان ھات و لەخوارەوہى مەككە چەندىن ھۇنراوہى خويندەوہ. خەلكان بەدواى دەنگەكەدا پۇشتن بەلام خويان نەبىنى، ناوھروكى ھۇنراوہكەى بەمشىوہىە بوو:

((خاوەند بەدوو ھاورى كە

لەخپوہتى داىكى مەعبەد دابەزىن

پاداشتى چاكە بدات

رىگەيان نىشاندىرا و لەوى دابەزىن

ئەو ھاورىيەى محەممەد رزگارى بوو

خەلكانى مئالەكانى كەعب، لەمانەوہى پىغەمبەر(د.خ) شادمان بن

چوونكە پىگەى ئەو پەنادەرى باوھدارانە)).

كاتىك ھۇنراوہى ئەو جنۇكەيەمان ببىست، زانيمان پىغەمبەر(د.خ) بەرەو مەدىنە بەرىكەتووہ. چوار كەس بوون و ئەم سەفەرەيان كرددوہ: پىغەمبەر(د.خ) و ئەبۇبەكر و عامر كۆرى فوھەيرە و عەبدواللە كۆرى ئەرقەد كەشارەزاي رىگەكە بوو.

ئەبو جەعفەر دەلىت: لەمحەممەد كۆرى عەباس دەگىرنەوہ: شەوانە قۇرەيشىيەكان ببستيان يەكك لەسەرەوہى ئەبۇقەيس ھۇنراوہەك بەم ناوړەكە دەخوينتتەوہ:

((ئەگەر دوو سەعد تەندروست بن

محەممەد لەنەيارەكانى لەمەككە ترسى نىيە))

بەرەبەيان ئەبوسوفيان وتى: ئەم دوو سەعدە كىن؟ سەعدى بەكر يا سەعدى تەمىم يا

سەعدى ھوزەيم؟

شەو دووبارە ھەمان دەنگيان بېستەوہ كەھۇنراوہيەكى بەم ناوہرۇكە دەخوئندەوہ:

((ئەى سەعدى ئەوس، تۇ ھارىكارى بە

و تۇئەى سەعدى بوئرى خەزرجيەكان

بەبانگەوازى رۇنئيشاندەر رازى بىن

و لەخواوہند داواى بەھەشت بكن

چوونكە پاداشتى خواوہند بۇ خوازىارى رزگارى

باخى بەھەشتى سئبەردارە.))

بەرەبەيان ئەبوسوفيان وتى: سوئند بەخوئا ئەم دوو سەعدە يەكيان سەعد كوپرى

مەعان و ئەوى دىكەيان سەعد كوپرى عوبادەيە.

ئەبو جەغفەر دەلئت: رۇنئيشاندەر، پئغەمبەر(د.خ) و ئەبوبەكرى لەرۇژى دووشەممە

دوانزەى رەبىع الاول، لەكاتى ئىوارى، لاي مئالەكانى عەمرۇ كوپرى عەوف، دابەزاند.

عەبدولرەحمان كوپرى عوہيم كوپرى ساعيدە دەلئت: كەسانى خەلكەكەى من

كەھاوہلانى پئغەمبەر(د.خ) بوون، وتيان: كاتىك بېستمان پئغەمبەر(د.خ) لەمەككەوہ

بەرىكەوتتوہ، چاوہرئىمان دەكرد، ھەموو رۇژىك لەبەيانئىيەوہ دەپۇشتىنە حەرە و

چاوہرپوانى گەيشتنى پئغەمبەر(د.خ) بووين. دەمايىنەوہ تا ئەو كاتەى چەترى ھەتاو

بەسەر ھەموو شوئىنئىكدا دەكىشرا و چىتر سئبەر نەدەما. ئەوسا بۇ مائەكانى خۇمان

دەگەپرايىنەوہ چوونكە رۇژەكانى زۇر گەرم بوو. ئەو رۇژەى پئغەمبەر(د.خ) گەيشت،

وہك ھەموو رۇژەكانى دىكە پۇشتىنە سەر رىگەكە و كاتىك ھەتاو ھەموو شوئىنئىكى

گرتەوہ، گەپراينەوہ بۇ مائەكانى خۇمان. يەكەم كەس پئغەمبەرى(د.خ) بىنى، يەكئىك

لەجولەكەكان بوو كەچاوہرپوانى ئىمەى دەبىنى، ھاوارى كرد: ئەى مئالەكانى قىلە،

بەختەكەى ئىوہ ھات، ئىمە بۇ لاي پئغەمبەر(د.خ) بەرىكەوتىن. لەژئىر سئبەرى دارىك

لەگەل ئەبوبەكر دانئىشتبوو. زۇرىنەى ئىمە پئشتر پئغەمبەرمان(د.خ) نەبىنئىبوو، ئەومان

نەدەناسى و كاتىك سئبەرەكە گەپرا، ئەبوبەكر ھەستا و بەعاباكەى خۇى سئبەرى بۇ

پئغەمبەر(د.خ) دروست كرد. بەمشئوہيە ئەومان ناسىيەوہ.

وہك دەلئىن پئغەمبەر(د.خ) لەمائى كولسوم كوپرى ھەدەم و بەوتەيەك لەمائى سەعد

كوپرى خەيسەممە دابەزى. ئەوانەى دەلئىن، نشىنگەى ئەو مائى كولسوم كوپرى ھەدەم

بوو، دەلئىن: كاتىك لەمائى كولسوم دەھاتەدەر، لەمائى سەعد كوپرى خەيسەممە بۇ

بىنىنى خەلکان دادەنىشت چوونکە پىغەمبەر(د.خ) تەنيا بوو و ژنەکانى لەگەل خۇيدا نەهینابوو. کۆچکەرە تەنياکان (ئەوانەى ژنيان لەگەلدا نەبوو)) لەمالى سەعد کوپى خەيسەمەدا بوون، لەبەر ئەمە گومانى ئەورەيان کردوو پىغەمبەر لەمالى سەعد کوپى خەيسەمە مابىتتەوه چوونکە پىيان دەوت ((مالى سەلتەکان)). خوا دەزانىت کاميان راست دەکات. ئىمە ئامازەمان بەهەر دووکیاندا.

ئەبوبەکرى راستگو، لەسەنخ لای خەبیب کوپى ئەسافى خەزرەجى دابەزى و بەوتەيەک لای خارجه کوپى زەيد، مایەوه.

عەلى کوپى ئەبى تالیب، سى شەو لەمەککە مایەوه و ئەمانتەکانى بۇ خاوەنەکانيان گەراندهوه. کاتیک کارەکانى مەککەى کۆتایى پىهینا، پەيوەستى پىغەمبەر(د.خ) بوو و لەگەل ئەو لەمالى کولسوم کوپى هەدەم مایەوه.

عەلى دەيوت: لەقوبا لای بىوهرژنىكى موسولمان مابوومەوه. لەتاریكى شەو کەسێک دەهات و لەدەرگای دەدا، ژنەکە دەپۆشت و شتىكى لەپیاوهکە وەردهگرت.

دەلێت: گومانم لا دروست بوو، بەژنەکەم وت: ئەم پیاوه کىيە هەموو شەویک دیتە مالهەکەى تۆ و شتىكى لىوهردهگريت. تۆ کەژنىكى موسولمان و بىوهرژنىت؟

ژن وتى: سەهل کوپى حەنیفە کوپى واهیبە. دەزانیت کەسەم نىیە، لەشەودا بتەکانى خویان دەشکىنیت و دەپهینیت بۇ من و دەلێت لەجیاتى چیلکە و چەویل ناگريان پىبکەرەوه و بیانسووتینە.

کاتیک سەهل کوپى حەنیف لەعیراق کوژرا، عەلى کوپى ئەبى تالیب ئەم داستانەى سەبارەت بەو دەگىراپەوه.

پىغەمبەر(د.خ) رۆژى دووشەممە و سى شەممە و چوارشەممە و پىنجشەممەى لەقوبا، لای منالەکانى عەمرۆ کوپى عەوف بەسەر برد و لەرۆژى هەينى، ئەویى بەجیهنىشت بەلام بەگومانى منالەکانى عەمرۆ کوپى عەوف، مانەوهى پىغەمبەر(د.خ) زیاتر لەوه بوو و خوا زاناترە.

دەستەيەک وتوویانە: مانەوهى پىغەمبەر(د.خ) لەقوبا زیاتر لەسیانزە رۆژى خایاند. ئەبو جەعفر دەلێت: زاناکانى کۆن سەبارەت بەماوهى مانەوهى پىغەمبەر(د.خ) لەدواى هەلبژاردنى بۇ پىغەمبەرایەتى لەمەککە، بۆچوونەکانيان جیاوازه، دەستەيەک وتوویانە بۇ ماوهى دە سال مایەوه.

لەئەنس كۆپى مالك دەگىرنەو: پىغەمبەر(د.خ) لەتەمەنى چل سالى بۇ پىغەمبەرايەتى راسپىردرا و دە سال لەمەككە مايەو.

لەعائشە و كۆپى عەباس دەگىرنەو: پىغەمبەر(د.خ) دە سال لەمەككە مايەو و لەم دەسالەدا وەحى بۇ دەھاتە خوار.

لەسەئىد كۆپى موسەيىب دەگىرنەو: قورئان لەتەمەنى چل وسى سالى بۇ پىغەمبەر(د.خ) ھاتەخوار و دواى ئەرە دە سال لەمەككە مايەو.

لەعىكرمە و كۆپى عەباسيىش، گىرآنەوئەيەك بەم ئاوەرۆكە لەبەردەستايە.

دەستەيەكى دىكە وتوويانە پىغەمبەر(د.خ) دواى ھەلبژاردنى، ماوەى سيانزە سال لەمەككە مايەو.

لەكۆپى عەباس دەگىرنەو: پىغەمبەر(د.خ) سيانزە سال لەمەككە مايەو و وەحى بۇ دەھاتە خوار. ھەرەھا لەو دەگىرنەو: پىغەمبەر(د.خ) لەتەمەنى چل سالىدا ھەلبژاردرا و دواى ھەلبژاردنى، بۇ ماوەى سيانزە سال لەمەككە مايەو.

ئەبو جەئفەر دەئىت: باوكى قەيس كۆپى سورفەى ئەنساى ھۇنراويەكى ھەيە وتيايدا باسى گەورەيى ئەنساى و مانەوەى پىغەمبەر(د.خ) لای ئەوان دەكات و ھەرەھا مانەوەى پىغەمبەر(د.خ) لەمەككە بەسيانزە سال دەزانىت. دەئىت:

((لای قورەيش دە سال و چەند سال مايەو.

ئاگادارى دەکردنەو و بەدواى ھاورياندا دەگەرا

لەكاتى حەج بانگەوازەكەى خۆى بەگوئى خەلكان دەگەياند

بەلام ھىچ پەنايەكى نەدۆزىيەو و كەس بەبانگەوازەكەى رازى نەبوو

كاتىك ھاتە لای ئىمە و خواوەند سەرکەوتنى بەدینەكەى بەخشى

لەمەدینە بەشادمانى ژيانى بردەسەر

ھاوريانى دەستكەوت و ئاسوودە بوو

ھاوكارى خواوەندى پىدەگەيشت

و بۇ ئىمەى دەگىرايەو كەنووح چى بەخەلكەكەى وت

موسا چ كاتىك دەنگى خواوەندى بىست

واى لىھات چىتر لەكەس نەدەترسا

ئىمە سامانى خۇمان لەرىگەى ئەودا بەخشى

و لەكاتى شەپ گيانى خۇمان

زانیمان جگه له‌خوای تاقانه هیچ‌خوایه‌کی دیکه بوونی نییه

و خواوهند باشت‌ترین رینیشاندهره))

وهك ده‌بینن باوکی قه‌یس له‌م هۆنراویه ده‌لئیت پیغه‌مبه‌ر(د.خ) دوا‌ی هه‌ل‌ب‌ژاردنی بۆ پیغه‌مبه‌رایه‌تی، ده‌ سال و چهند سالێك له‌ناو خه‌لكه‌كه‌ی خۆیدا مایه‌وه.

ده‌سته‌یه‌ك وتوو‌یانه: مانه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌مه‌ككه‌ دوا‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی، پانزه‌ سال بوو و ئەم هۆنراویه وهك به‌لگه‌ی راستی وته‌كانی خۆیان ده‌هیننه‌وه.

عین‌كره‌مه ده‌لئیت: كورپی عه‌باس ئەم قسه‌ی كرد و ئەم هۆنراوه‌ی وهك به‌لگه‌ هینایه‌وه به‌لام له‌ده‌قی هۆنراوه‌كه له‌جیاتى (بضع عشرة) كده‌ه و چهند ساله (خمس عشرة)ی خوینده‌وه كه‌پانزه‌ سالی ته‌واوه.

ئهبو جه‌عفر ده‌لئیت: له‌شوعبى ده‌گێرنه‌وه: پینش ئه‌وه‌ی وه‌حى به‌ پیغه‌مبه‌ر(د.خ) بگات، بۆ ماوه‌ی سێ سال ئیسرافیل ده‌هاته‌ لای. ده‌قی حه‌دیسه‌كه كه له‌لایه‌ن واقدیبه‌وه له‌شوعبى ده‌گێرینه‌وه به‌مشیه‌یه: بۆ ماوه‌ی سێ سال ئیسرافیل كه‌سیكى نزیکى پیغه‌مبه‌ر(د.خ) بوو، ده‌نگی ئه‌وى ده‌بیست به‌لام نه‌یده‌بینی و دوا‌ی ئه‌وه‌ی جبره‌ئیل هات.

واقدی ده‌لئیت: ئەم حه‌دیسه‌م بۆ سالح كورپی دینار گێرایه‌وه، وتی: برازاكه‌ی من عه‌بدوالله كورپی ئه‌بویه‌كر كورپی حه‌زم و عاسم كورپی عه‌مرۆ كورپی قتاده له‌مزگه‌وت حه‌دیسیان ده‌وت، پیاویكى عیراقی ئەم حه‌دیسه‌ی باس كرد، هه‌ردووکیان حاشایان لێ‌كرد و وتیان: جگه له‌مه‌مان نه‌بیستوه‌ه و نازانین چوونكه له‌سه‌ره‌تا وه‌حى تانه‌و كاته‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) كۆچی دوا‌یی كرد، جبره‌ئیل وه‌حى بۆ ده‌هینا.

له‌داوود كورپی ئه‌بى عامر ده‌گێرنه‌وه: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ته‌مه‌نى چل سال بوو كه هه‌ل‌ب‌ژێردا و ماوه‌ی سێ سال ئیسرافیل ده‌هاته‌ لای و وشه و زانسته‌كانی فێرده‌كرد به‌لام قورئان له‌سه‌رزاری ئه‌و نه‌هاته‌‌خوار و دوا‌ی سێ سال، جبره‌ئیل ده‌هاته‌ لای پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و سیانزه‌ سال له‌مه‌ككه‌ و ده‌ سال له‌مه‌دینه‌ وه‌حى بۆ ده‌هات.

ئهبو جه‌عفر ده‌لئیت: ئەگه‌رى هه‌یه ئه‌وانه‌ی وتوو‌یانه‌ ماوه‌ی مانه‌وه‌ی ئه‌و له‌مه‌ككه‌ دوا‌ی هاتنه‌ خوارى وه‌حى ده‌ سال بوو، ماوه‌كه‌یان له‌كاتى هاتنى جبره‌ئیل بۆ لای پیغه‌مبه‌ر(د.خ) هه‌ژمار كرديیت وئه‌وانه‌ی ده‌لێن سیانزه‌ سال بوو، له‌سه‌ره‌تای پیغه‌مبه‌رایه‌تی كه‌ئیسرافیل ده‌هاته‌ لای پیغه‌مبه‌ریان، هه‌ژمار كرديیت و ئه‌و سێ

سالەى ھىشتا بۇ بلاۋ كىردنى بانگەوازەكەى رانەسپىزدىرا بوو، لەبەر چاۋ گىرتىت. لەقتادە جگە لەم دوو گىپرانەۋەى، دەگىپنەۋە: ماۋەى ھەشت لەمەككە و دە سال لەمەدىنە، قورئان بۇ پىغەمبەر(د.خ) دەھاتە خوار. بەلام لەھەسەن دەگىپنەۋە: ماۋەى ھاتنە خوارەۋەى قورئان دە سال لەمەككە و دە سال لەمەدىنە بوو.

وتار سەبارەت بە و كاتەى كىردىان بە دەسپىكى مېژوو

ئەبو جەعفر دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ھاتە مەدىنە، فەرموۋى مېژوو تۆمار بىكەن.

لەكورى شىھاب دەگىپنەۋە: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ھاتە مەدىنە، لەمانگى رەبىع الاول، فەرمانىدا مېژوو بنووسنەۋە.

ئەبو جەعفر دەلىت: ەك وتوۋىانە، بەك مانگ و دوو مانگىان لەھاتنى ئەو دەكردە دەسپىكى مېژوو تا ئەۋەى سال بەسەر چوو.

بەوتەبەك بەكەم كەس لەئىسلامدا بناغەى مېژووۋى داپشت، عومەر كورپى خەتابە. لەشوعبى دەگىپنەۋە: ئەبو موساى ئەشعەرى نامەى بۇ عومەر نووسى: نامەكانى تۇ بەئىمە دەگات بەلام بەروارى پىۋە نىيە.

دەلىت: عومەر چەند كەسكى بۇ راۋىژ كىردن كۆكردەۋە دەستەبەكىان وتىان: سەرھتاي ھەلبىزاردنى پىغەمبەر(د.خ) ەك دەسپىكى مېژوو دىارىبەكە. دەستەبەكى دىكە وتىان: لەكۆچى پىغەمبەر(د.خ) دەستىبەكە. عومەر وتى: مېژوو لەكۆچى پىغەمبەرەۋە دەسپىدەكەىن چوونكە كۆچى ئەو، جىاۋازى نىۋان پاستى و چەوتى بوو. لەمەىمون كورپى مېھران دەگىپنەۋە: ھەۋالەبەكىان بردە لای عومەر كەدەبىت لەمانگى شەبان بىرىت، عومەر وتى: ئەمە كام شەعبانەى؟ شەعبانى داھاتوو يائەو شەعبانەى ئىستا تىايدىن؟

دەلىت: عومەر بەھاۋەلانى پىغەمبەرى وت: شتىك بۇ ئەم خەلكە دىارى بىكەن تا بتوانن بىناسنەۋە. دەستەبەكىان وتىان: مېژووۋى لەسەر شىۋە و سالى رۇمبەكان بنووسنەۋە. وترا: ئەۋان لەرۇژگارى زولەقەرئەبىنەۋە مېژوو دەنووسنەۋە و ئەمە

مېژوویه کی دوورودرېژه. دهسته یه کی دیکه وتیان: سهره تای مېژووی فارسه کان بکه نه ده سپیکي مېژووی خو تان. وترا: کاتیک له ناو فارسه کان پاشایه ک ده گورپیت، ماوه ی پاشایه تی پاشای پېشوو پشنگوی ده خن، بریاریاندا بزائن پیغه مبه ر(د.خ) چهند سال له مه دینه ماوه ته وه که به ده سالیان خه ملاند و سهره تای کۆچی پیغه مبه ریان(د.خ) کرده ده سپیکي مېژوو.

له محمه د کورې سیرین ده گېر نه وه: که سیک لای عومهری کورې خه تاب هه ستایه سهر پئی ووتی: مېژوو، تو مار بکن.

عومهر کورې خه تاب وتی: تو مار کردنی مېژوو چییه؟

وتی: شتیکه عه جه مه کان ده یکن و ده ی نووسن و ده لاین له فلان مانگ و فلان سال.

عومهر وتی: شتیکی په سنده. بریاریاندا مېژوو بنووسنه وه و وتیان: له چ سالیکه وه ده سپیکه یین؟

وتیان: له هه لېژاردنی پیغه مبه ر(د.خ) بو پیغه مبه رایه تی، وتیان: له کاتی مردنی نه و، دوا ی نه وه بریاریاندا له سهره تای کۆچه وه ده سپیکه کن، وتیان: له کام مانگه وه ده سپیکه یین؟ وتیان: له رمه زانه وه ده سپیده که یین. دوا ی نه وه وتیان: موچه رهم ده که یینه سهره تای مېژوو چونکه مانگی حرامه و له حه ج ده گېر نه وه. له سهر موچه رهم ریکه و تن.

له عه بدوالله کورې عه باس ده گېر نه وه: نووسینه وه ی مېژوو له هه مان سال که پیغه مبه ر(د.خ) بو مه دینه کۆچی کرد، ده سته پیگرد و هه مان سال عه بدوالله کورې زوبه ییر چاری به دنیا هه لېنا.

هه روه ها له کورې عه باس ده گېر نه وه: له لیکدانه وه ی (وافجر و لیال عش) وتبووی: فه جهر موچه رهمه و سهره تای ساله.

له عوبه یید کورې عومهر ده گېر نه وه: موچه رهم مانگی خواوه نده و سهره تای سال که له و مانگه دا خانه ی که عبه ی داپوشی، مېژوو له ویوه ده سپیده که کن و له و مانگه دا سکل لیده دن و روژی له موچه رهم دایه چونکه نه ته وه یه ک له و روژه دا تۆبه یان کرد و خواوه ند به تۆبه که یان رازی بوو.

له عه مرؤ کورې دینار ده گېر نه وه: یه که م که س به روار ی له سهر نامه کان ده نووسی، یه علی کورې ئومه ییه بوو که له یه من ده ژیا و پیغه مبه ر(د.خ) له مانگی ره بیع الاول

گەيشتە مەدینە و خەلك وەك سەرەتای میژوو لەقەلەمیاندا و کردیان بە دەسپێکی میژوو.

لەشەعبی دەگێرێنەو: منالەکانی ئیسماعیل ناگرەکە ی ئیبراھیمی خەلیلیان وەك دەسپێکی میژوو دەزانی تا ئەو کاتە ی کەعبە دروست کرا و دەسپێکردنی دروست کردنیان کرد بەسەرەتای میژوو تا ئەو کاتە ی بلاو بوونەو و ھەر ھۆزێك ھاتنەدەرەو ی لەتەھامە ی کردە دەسپێکی میژوو. دواتر ئەو دەستە لەمنالەکانی ئیسماعیل کە لەتەھامە مابوونەو، پۆشتنەدەری ھۆزی سەعد و نەھد و جوھەینە و منالەکانی زەیدیان کردە سەرەتای میژوو تا ئەو کاتە ی کەعب کۆری لوتە ی مرد و تا سالی فیل لەمەرگی کەعبەو میژویان دەنورسییەو. دوا ی ئەو سالی فیلان کردە دەسپێکی میژوو تا ئەو کاتە ی عومەر کۆری خەتاب کۆچی پیغەمبەر(د.خ) کردە دەسپێکی میژوو. ئەم کارە لەسالی حەفدەیم یا ھەژدەیمە ی کۆچی پیغەمبەر(د.خ) ئەنجامدرا.

لەسەعد کۆری موسەیب دەگێرێنەو: عومەر کۆری خەتاب کەسانیکی کۆکردەو و پێی وتن: لەچ رۆژیکەو دەسپێکەین؟

عەلی کۆری ئەبی تالیب وتی: لەو رۆژە ی پیغەمبەر(د.خ) کۆچی کرد و سەرزەمینە ی کوفری بەجیھێشت. عومەر ئەو کارە ی کرد.

ئەبو جەعفەر دەلیت: ئەو گێرانەو ی لەشەعبی سەبارەت بەمیژووی منالەکانی ئیسماعیل ناماژە ی پێداو، لەراستیەو دەوور نییە کە دەسپێکی میژوو لەرووداویك کە لای ھەمووان ناسراو بیئت، ئەیانبوو و بەزۆری قاتوقری یا زیانیك کە لەبەشیکی سەرزەمینەکە ی خویان روویداو، وەك سەرەتای میژووی خویان ھەژماریان کردو و لەناو عەرەبەکان، قورەیشییەکان کە دوا یین دەسپێکی میژویان پێش کۆچی پیغەمبەر(د.خ)، سالی فیل بوو کە سالی لەدا ی ک بوونی پیغەمبەریشە و لەشەری فەجار تا بینای کەعبە پانزە سالی خایاند و لەبینای کەعبەو تا ھەلبژاردنی پیغەمبەر(د.خ)، پینچ سال.

ئەبو جەعفەر دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) چل سالە بوو بۆ پیغەمبەراییەتی ھەلبژێردرا، وەك شەعبی دەلیت: ئیسرافیل ماوہی سی سال دەھاتە لای پیغەمبەر(د.خ) ئەمە پێش ئەو بوو بۆ پیغەمبەراییەتی راسپێردیئت، پنیشتەر ناماژەمان بەگێرانەو و حەدیسەکاندا، سی سال دواتر جبرئیل ھاتە لای پیغەمبەر(د.خ) و پێی راگەیاندا تا بانگەوازی پیغەمبەراییەتی خۆی ئاشکرا بکات، پیغەمبەر(د.خ) دەسال لەمەککە بانگەوازی

خوایه ره سستی کرد، دواي ئه وه له مانگی ره بیع الاولی سالی چوارده یه می پیغه مبه رایه تی خوئی به ره و مه دینه کوچی کرد و هاتنه دهره وهی ئه و له مه ککه له روژی دووشه ممه دا بوو و ههروه ها له روژی دووشه ممه ی دوانزه ی ره بیع الاول گه یشته شاری مه دینه .

له کوچی عه باس ده گیزنه وه: پیغه مبه ر(د.خ) له روژی دووشه ممه چاوی به دنیا هه له ینا و له روژی دووشه ممه بو پیغه مبه رایه تی هه لبرژدرا و له روژی دووشه ممه له مه ککه کوچی کرد و له روژی دووشه ممه به ردی ره شی له جیگه ی خویدا دانا. ههروه ها له روژی دووشه ممه گه یشته شاری مه دینه و له روژی دووشه ممه چاوی له جیهان به ست.

ئه بو جه عفر ده لیت: هه رچه نده سه ره تای میزووی موسولمانان له کوچی پیغه مبه ره وه بوو، به لام موچه ره میان کرده سه ره تای میزوو که دوومانگ و دوانزه روژ پیش گه یشتنی پیغه مبه ر(د.خ) بو مه دینه بوو. کاتی گه یشتنی پیغه مبه ریان نه کرده سه ره تای میزوو، به لکو له سه ره تای ساله وه ده ستیان پیکرد.

گیزانه وهی رووداوه کانی سالی یه که می کوچی

ئه بو جه عفر ده لیت: پینشتر، ئامارزه ماندا به گه یشتنی پیغه مبه ر(د.خ) بو مه دینه و دابه زینی ئه و و نه وه ی چ کاتی که یه که م مه نزلئ به جیه یشت، هه نووکه رووداوه کانی دیکه ی سالی یه که می کوچی باس ده که یین:

یه کی که له رووداوه کان ئه وه بوو له کاتی روشتنه دهر له قوبا بو مه دینه، نوژی هه یینی خویند چونکه ئه و روژه هه یینی بوو و له شوینی مناله کانی سالم کوچی عه وف له دولیک که تایبه ت به وانه، کاتی نوژی هه یینی نزی که وه ته وه. بیستومه که نیستا له و شوینه دا مزگه وتیک دروست کراوه، ئه مه یه که مین نوژی هه یینی پیغه مبه ر(د.خ) بوو له نیسلامدا خویندی و (خوتبه) وتاریکی خوینده وه و ده لین ئه مه یه که مین خوتبه ی پیغه مبه ر(د.خ) بوو له مه دینه پیشکشی کرد.

وتارى پېغەمبەر(د.خ) ئەيەكەم ھەينى

سەئىد كوپرى غەبدولرەحمانى جومەحى يەكەم وتارى پېغەمبەر(د.خ) كە لەرۇژى ھەينى دواى نوژى ھەينى لەناو منالەكانى سالىم كوپرى عەوف خویندى، بەمشىوھ دەيگىرئىتەوھ:

((سپاسى خواوھند دەكەم، داواى ھاوكارى لیدەكەم و خوازىارم لەگوناحەكانمان خۇشبىت و رىگەى راستىمان نىشانىدات، باوھرم بەخوایەتى ئەو ھەيە و حاشای لىناكەم و لەگەل ھەر كەسنىك باوھرى بەخوایەت، دژايەتى و شەر دەكەم و شايەتى دەدەم خوایەك جگە لەخوای تاقانە بوونى نىيە و محەمەد نىردراو و بەندەى ئەوھ كە ئەوى لەدەورانى نەزانى و جاھلىيەتى خەلكان و تىپەربوونى زەمان و نژىك بوونەوھى رۇژى ھەستانەوھ، ھاورى لەگەل نور و ئامۇژگارىيەكان پەوانە كرد، ھەركەس پەپىرەوى خواوھند و پېغەمبەرەكەى بكات، رزگارى بووھ و ھەركەس نافرمانى بكات، گومرا و كەوتۆتە ناو تارىكى و نەزانى. پىشنىار دەكەم لەخواوھند بترسن، باشتىن پىشنىار كەموسولماننىك بەموسولماننىكى دىكەى بكات ئەوھىە بۇ تویشوو كۆكردەنەوھ ئەو جىھان، ھانى بدات و ناچارى بكات، لەخواوھند بترسىت. لەكارە ناپەواكان خۇتان بەدور بگرن چوونكە ھىچ ئامۇژگارى و مۇجبارىيەك لەمە باشت نىيە و ترس لەخواوھند ھۆكارىكە بۇ گەپشەن بەمەبەستەكانى ئەو جىھانە و ھەركەس پەپىوھندىيە نەينى و ئاشكراكانى لەگەل خواوھند ئاشكرا و باشت بكات و لەم كارەى تەنیا بەدواى رەزامەندى خواوھندەوھ بىت، دەبىتە ھۆكارىك بۇ ناوى چاكەى لەم دنيا و تویشووئىك بۇ ئەو دنيايى. كاتىك كەمروؤ پىويستى بەنەنجامى كردەوھكانى خۇى ھەيە و ھەر كردەوھىەك جگە لەمە بىت خاوەنەكەى ئارەزوو دەكات خۇزگە ئەوكارانەى ئەنجام نەدەدا. خواوھند ئاگادارتان دەكاتەوھ و بەرابەر بەبەندەكانى خۇى مېھرەبانە و وتار و بەلئىنەكانى راستە و بەلئىنەكانى دىتەدى بى ھىچ گومماننىك، خواوھند دەفەرمىت: وتارەكانى من گۇرانيان بەسەردا نايەت و ستەم لەبەندەكانى خۇم ناكەم، لەكارەكانى ئەم دنيا و ئەو دنيا بەنەينى و ئاشكرا لەخواوھند بترسن چوونكە ھەر كەس لەخواوھند بترسىت، رزگارى بووھ. ترس لەخواوھند لەغەزەب و توپەيى ئەو دەمانپارىزىت، روخسارەكان سپى دەكات و دەبىتە ھۆى رەزامەندى پەروەردگار و پىگەى كەسەكان

به‌رز ده‌کاته‌وه.

به‌به‌شی خۆتان رازی بن و که‌مته‌رخه‌می له‌کاره‌کانی خواوه‌ند مه‌کن چونکه خواوه‌ند کتیبه‌که‌ی خۆی فی‌ری ئیوه کردوه تا راستگۆ له‌درۆزن جیا ببیته‌وه. ئیوه‌یش چاکه بکه‌ن به‌همان شیوه که‌خواوه‌ند چاکه‌ی له‌گه‌ل کردوون و له‌گه‌ل دوژمنا‌نی نه‌ر دوژمنا‌یه‌تی بکه‌ن و له‌ری‌گه‌ی خواوه‌ند له‌کاتی پی‌ویست، جیهاد بکه‌ن چونکه خواوه‌ند ئیوه‌ی هه‌لبژاردوه و به‌موسولمان ناوی بردوون تا نه‌و که‌سه‌ی له‌ناو ده‌چیت به‌به‌لگه‌وه له‌ناو بچیت و هه‌رکه‌س ژیا‌نی به‌رده‌وام، بیت به‌به‌لگه‌وه به‌رده‌وام بیت. هه‌موو هی‌زه‌کان تایبه‌ته به‌خو، به‌رده‌وام بی‌ری خواوه‌ند بکه‌ن و هه‌ول و کرده‌کانتان بۆ نه‌و دنیا بیت، هه‌رکه‌س په‌یوه‌ندی خۆی له‌گه‌ل خواوه‌ند به‌هینز و سامان بدات، په‌یوه‌ندی‌یه‌کانی له‌گه‌ل خه‌لک با‌شتر ده‌کات چونکه خواوه‌ند فه‌رمانه‌وای خه‌لکانه و خه‌لکان فه‌رمانه‌وای خواوه‌ند، نین، خواوه‌ند خاوه‌نه و خه‌لکان خاوه‌نی خواوه‌ند نین، خواوه‌ند گه‌وره‌یه و هه‌موو هی‌زه‌کان تایبه‌ته به‌خواوه‌ندی گه‌وره.))

کوپری ئیسحاق ده‌لیت: پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) سوار و شتره‌که‌ی خۆی بوو و هه‌وساره‌که‌ی به‌ردا، لای هه‌ر گه‌ره‌کی‌ک له‌گه‌ره‌که‌کانی نه‌نسا‌ر که‌تی‌ده‌په‌ری، خه‌لکه‌که‌ی داوایان ده‌کرد لای نه‌وان دا‌به‌زی‌ت و ده‌یانوت: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ)، لی‌ره پیاو و چه‌ک و پشتیوان بوونی هه‌یه.

پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌یفه‌رموو: ری‌گه‌ی به‌دن با به‌روات چونکه لی‌په‌رسراوه. و شتر پو‌یش‌ت تا گه‌یشته شوینی مزگه‌وته‌که. له‌شوینی ئیستای مزگه‌وته‌که، و شتره‌که خه‌وت. شوینه‌که، ئاخو‌پی و شتر و تایبه‌ت بوو به‌دوو منالی هه‌تیوو له‌مناله‌کانی نه‌جار، که له‌ژیر سه‌ره‌سه‌ستی مه‌عاز کو‌پی عه‌فرا بوون. یه‌کیان ناوی سه‌هل و نه‌وی دیکه‌یان ناوی سه‌هیل و کو‌پی عه‌مرۆ کو‌پی عوباد بوون.

کاتی‌ک و شتره‌که خه‌وت، پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) دانه‌به‌زی. و شتره‌که پاش که‌می‌ک هه‌ستا و که‌می‌کی دیکه دوور که‌وته‌وه. پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) جله‌وه‌که‌ی به‌ره‌لا کردبوو. و شتره‌که ئاو‌پی بۆ دواوه دا‌یه‌وه و بۆ شوینی یه‌که‌می خۆی گه‌راه‌وه و له‌وی خه‌وت و سه‌ری خسته سه‌ره‌وه‌ی. پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) دا‌به‌زی و باوکی نه‌ییووبی که‌ره‌سته‌کانی نه‌وی برده ماله‌که‌ی خۆی. نه‌نسا‌ری‌یه‌کان پی‌غه‌مبه‌ریان بۆ ماله‌که‌ی خۆیان بانگ‌یش‌ت ده‌کرد و پی‌غه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رموو: پیاو له‌گه‌ل که‌ل و په‌له‌کانی خۆی ده‌مینیته‌وه و لای باوکی

ئه ییووب، خالد کوری زهید کوری که لیب، دابهزی که یه کیک بوو له پیاوه کانی هۆزی مناله کانی غه نهم کوری نه جار.

ئه بو جه عفر ده لیت: پیغه مبه (د.خ) پرسى: وشترخانه که هی کییه؟

مه عاز کوری عه فرا وتى: هی دوو هه تیوو که لای من، دلنیا به رازیان ده کم.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی لهو شوینه دا مزگه وتیک دروست بکن. لای باوکی ئه ییووب

مایه وه تا مزگه وت و ماله کانی، ناماده کرا.

ده لیت: پیغه مبه (د.خ) شوینی مزگه وته که ی کپی و بینای کرد به لام گیرانه وه ی

راست لای من ئه وه یه که له حه دیسه که ی ئه نس کوری مالیکدا هاتوو و ده لیت: شوینی

مزگه وته که ی پیغه مبه (د.خ) تایبته بوو به مناله کانی نه جار و دارخورما و کشتی تیا

بوو و ههروه ها چه ندین گوپ له رۆزگاری جاهلییه ته له وی نیرزا بوون. پیغه مبه (د.خ)

فرمووی: به ها که ی وه ربگرن.

وتیان: له جیاتی به ها، ته نیا پاداشتی خواییمان ده ویت.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی دارخورماکان بپرنه وه و کشته که له ناو بهن و گوپه کان

هه لبدنه وه. پیغه مبه (د.خ) پیش ئه وه له ناو ته ویله ی مهرومالات یا له هر شوینیکی

دیکه له کاتی نویت، نویتزی ده خویند.

ئه بو جه عفر ده لیت: پیغه مبه (د.خ) و موهاجیر و ئه نسار پیکه وه مزگه وته که یان

درووست کرد.

له م ساله دا مزگه وتی قوبا دروست کرا.

یه که م که س له موسولمانان دواى کوچ کردنی بو مه دینه کوچی دواى کرد، خاوه ن

ماله که ی پیغه مبه (د.خ)، کولسوم کوری هه ده م بوو که ماوه یه ک دواى گه یشتنی

پیغه مبه (د.خ)، مرد. دواى ئه و باوکی ئه مامه، ئه سعده کوری زه راره، له هه مان سالدا

مرد و مردنی ئه و، پیش کوتایى هاتنی مزگه وته که بوو. ئه و به نه خووشی قورگ و سینگ

مرد.

له یه حیا کوری عه بدوالله کوری عه بدولره حمان ده گیرنه وه: پیغه مبه (د.خ)

فرمووی: باوکی ئه مامه، مردووکی باش نه بوو. جووله که و ناباوه پروانی عه رب ده لیت

ئه گه ر محه مه د پیغه مبه ی خوا ده بوو، هاوریکی نه ده مرد به لام له به رابه ر خواوه ند بو

خۆم و هاوریکه م ناتوانم هیچ کاریک بکم.

له ئه نس ده گیرنه وه: پیغه مبه (د.خ) ئه سعده کوری زه راره ی به هۆی

نەخۆشییەكەپەوه، داغ كرد.

لەعاسم كۆپى عمرۆ كۆپى قتادەى ئەنساى دەگىرنەوه: كاتىك باوكى ئەمامە، ئەسەد كۆپى زەراره مرد، خەلكانى منالەكانى نەجار كە باوكى ئەمامە سەركرەدىان بوو، پۇشتنە لای پىڭەمبەر(د.خ) و وتیان: ئەى پىڭەمبەر(د.خ) پىڭەى ئەم پىاوه لای ئىمە دەزانىت، كەسك لەجىاتى ئەو دەستنىشان بكە كە تا كارەكانى ئەو لەئەستۆ بگىرت.

پىڭەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئىو خالۆكانى منن، من لەئىووم و دەبەمە سەركرەدى ئىو.

دەلىت: پىڭەمبەر(د.خ) نەیدەوىست بەم كارەى يەك لەوان بكاتە سەركرەدى ئەوانى دىكە. يەككە لەو لەپىشىيانەى منالەكانى نەجار بۆ خۆيانى دەگىرنەوه، ئەوهىە كە پىڭەمبەر سەركرەدىان بوو.

لەم سالدەدا باوكى ئۆحەىجە لەتایف مرد كە لەوى ملك و مانى بوو. وەلىد كۆپى موغەىرە و عاس كۆپى وایلى سەهمى لەمەككە مردن.

هەرورەها لەم سالدەدا پىڭەمبەر(د.خ) لەعایشە نزىك كەوتەوه و ئەمە لەمانگى زىقەعدە، هەشت مانگ دواى هاتنى بۆ مەدىنە بوو. بەوتەىەك لەمانگى شەوال حەوت مانگ دواى هاتنى ئەو بۆ مەدىنە، لەعایشە نزىك كەوتەوه. هاوسەرگىرى لەگەل عایشە سى سال دواى كۆچ و دواى مردنى خەدىجە لەمەككە ئەنجام درا و عایشە لەو كاتەدا شەش سال و بەوتەىەك حەوت سال تەمەنى بوو.

دەلىن: عەبدوالله كۆپى سەفوان و كەسىكى دىكە لەقورەيش پۇشتنە لای پىڭەمبەر(د.خ) و عایشە بەپىاوى قورەيشى وت: فلانى حەدىسەكەى حەفسەت بىستوه؟

وتى: بەلى. عەبدوالله كۆپى سەفوان پرسى: حەدىسەكە چىيە؟

عایشە وتى: سەبارەت بەنۆ لەپىشى منە كە لەهېچ كام لەژنانى جىهان جگە لەمرىم دايكى عىسا، نەبىنراوه. سوئند بەخوا بۆ شانازى كردن بەسەر هاوسەرەكانى پىڭەمبەر(د.خ) ئەمە باس ناكەم.

عەبدوالله كۆپى سەفوان وتى: ئەو نۆ لەپىشىيە، چىن؟

عایشە وتى: فرىشتەىەك هاتە روخسارى من، حەوت سالم بوو كە بوومه هاوسەرى

پېغەمبەر(د.خ)، نۆ سالّم بوو پۆشتمە مالەكەى ئەو، كچ بووم كەبوومە ھاوسەرى ئەو،
 ھىچ كام لەھاوسەرانى پېغەمبەر(د.خ) كچ نەبوون كاتىك بوونە ھاوسەرى
 پېغەمبەر(د.خ)، كاتىك وەحى بۆ دەھات، لەگەل ئەودا لەژىر يەك بەتانىدا بووين، منى
 لەھەموان زياتر خۆش دەويست، لەپېشھاتىك كە زۆرى نەمابوو لەناوچوونى خەلكانى
 لىكەوتتەو، ئايەى قورئان سەبارەت بەمن ھاتەخوار، جىرەئىلم بىنى و ھىچ كام
 لەژئانى پېغەمبەر(د.خ) جگە لەمن نەبىينى، لەمالەكەى مندا مرد و كەس جگە
 لەفرىشتەكان و من، كفنجان نەكرد.

ئەبو جەغفەر دەئىت: وەك دەئىن پېغەمبەر(د.خ) لەمانگى شەوال عايشەى كرده
 ھاوسەرى خۇى، ھەرۋەھا لەمانگى شەوال، لەگەلیدا خەوت.

عەبدواللە كۆپى عورۋە لەعايشە دەگىرئىتەو: پېغەمبەر(د.خ) لەمانگى شەوال منى
 كرده ھاوسەرى خۇى و ھەرۋەھا لەمانگى شەوال لەمن نزىك كەوتتەو. عايشە بەباشى
 دەزانى لەمانگى شەوال لەژئەكان نزىك بگەونەو.

گىرئانەو يەككى دىكە لە عەبدواللە كۆپى عورۋە لەوتارەكانى عايشە لەبەردەستايە بەم
 زيادىيە، دەئىت: ھىچ كام لەھاوسەرەكانى بەئەندازەى من نازىز نەبوو.

ئەبو جەغفەر دەئىت: بەوتەيەك پېغەمبەر(د.خ) لەرۆژى چوارشەممە لەمانگى شەوال
 لەمالى ئەبۇبەكر لەسەنج، لەعايشە نزىك كەوتتەو.

لەم سائەدا پېغەمبەر(د.خ) زەيد كۆپى حارسە و باوكى رافىعى بۆ ھىئانى كچەكانى
 خۇى و ھاوسەرەكەى سوودە كۆپى زەمە بۆ مەككە نارد كەئەوانيان لەمەككەو ھىئايە
 مەدىنە.

دەئىن: كاتىك عەبدواللە كۆپى ئەرىقەت بۆ مەككە گەرايەو و شۆينەكەى ئەبۇبەكرى
 بە عەبدواللەى كۆپى وت، عەبدواللە داىكى رۇمانى، ھاوسەرى باوكى كەداىكى عايشە
 بوو، بۆ مەدىنە برد و تەلحە كۆپى عوبەيداللە ھاورىيەتى دەكردن.

لەم سائەدا وەك دەئىن، نوئىژى ئامادە دوو رەكەتى پى زىاد كرده و ئەمە يەك مانگ
 دوای گەشىشتى پېغەمبەر(د.خ) بۆمەدىنە و دوانزەيەمى رەبىع الاخر بوو. پېش ئەو
 نوئىژى ئامادە و نوئىژى سەفەر دوو رەكەت بوو.

واقدى دەئىت: حىجازىيەكان لەمبارەو ناكۆككىيان نىيە.

بەوتەيەك لەدايك بوونى عەبدواللە كۆپى زوبەير لەم سائەدا بوو.

بەلام بەوتەى واقدى، لەدايك بوونى ئەو لەسالى دووھى كۆچى پېغەمبەر(د.خ) بۆ

مهدينه و له مانگی شهالدا بوو.

ئهبو جهعفر دهلئيت: عهبدوالله كوپرى زوبهير يه كه م كهس له منالنه كانى موهاجير كه له مهدينه چاوى به دنيا ههلهينا و له كاتى له دايك بوونى نهو موسولمانان ته كبيريان وت له بهر نه وهى له ناو موسولمانان بلاو ببويه وه كه جووله كه كان دهيانوت موسولمانانان جادوو كردروه بۇ نه وهى مناليان نه بيئت. ته كبيرى نه وان له خوشحاليدابوو چونكه خواهند وتهى جوله كه كانى به درو خستبوويه وه.

دهلئين: نه سما كچى نه بو بهر كاتيك گه يشته مهدينه، به عهبدوالله دووگان بوو. دهلئين: نه عمان كوپرى به شير له م ساله دا چاوى به دنيا ههلهينا و يه كه م كهس بوو له منالنه كانى نه سار له دواى كوچى پيغه مبه ر(د.خ) له دايك بوو به لام واقدى به م وتيه رازى نايئت و دهلئيت له دايك بوونى نه عمان چوارده مانگ دواى كوچى پيغه مبه ر(د.خ) و ته مهنى ههشت سال كه ميك زياتر يا كه متر بوو كه پيغه مبه ر(د.خ) كوچى دوايى كرد.

دهلئيت: له دايك بوونى نه عمان سى يا چوار مانگ پيش شه رى به در بوو. له باوكى نه سوهد ده گيرنه وه: لاي عهبدوالله كوپرى زوبهير باسى نه عمان كوپرى به شير كرا و وتى: شهش مانگ له من گه وره تره.

باوكى نه سوهد دهلئيت: عهبدوالله كوپرى زوبهير بيست مانگ دواى كوچى پيغه مبه ر(د.خ) چاوى به دنيا ههلهينا و له دايك بوونى نه عمان چوارده مانگ دواى كوچى پيغه مبه ر(د.خ) و له مانگى ره بيع الاول دا بوو.

ئهبو جهعفر دهلئيت: وتوويانه: له دايك بوونى موختار كوپرى نه بى عوبه يدهى سه قفى و زياد كوپرى سومه ييه، له م ساله دا بوو.

به وتهى واقدى له م ساله دا له مانگى ره مهزان و حوت مانگ دواى كوچ، پيغه مبه ر(د.خ) نالايه كى سپى بۇ همزه كوپرى عهبدولموته ليب به ست و نه وهى له گه ل سى كهس له موهاجيره كان ره وانه كرد تا ريگه ي كاروانى قوره يشيه كان ببه ستن. همزه رو به رووى نه بوجه هل بوويه وه كه سيئسه د پياو هاوريئيه تيان ده كرد. مه جدى كوپرى عمرؤ جوه نى بوو به نيوه نجيجر و بى شهر له يه ك جيا بوونه وه. نالاداره كه ي همزه، باوكى مورسه د بوو.

ههروه ها به وتهى نهو له م ساله دا، ههشت مانگ دواى كوچى پيغه مبه ر(د.خ)، له مانگى شهال، پيغه مبه ر(د.خ) نالايه كى سپى بۇ عوبه يده كوپرى حار كوپرى موته ليب

كوپرى عەبەد مەنەف بەست و فەرمانى پىدا بەرەو دۆلى رايغ بروت. ئالادارەكەى موسەتەيح كوپرى ئەساسە بوو، عوبەيدە لەگەل شەست كەس لەكوچكەران لەناوچەى جوحەفە گەيشتە سەننەبەئەلورە. لەئەنساكەسى لەگەلدا نەبوو. لەسەر ئاوى ئەحيا، رووبەرەوى ناباوەران بووئەوه. تەنيا بەتەرەاويشتن شەريان لەگەل يەك كرد و شەرى شمشير رووينەدا.

واقدى دەئيت: بۆچوونەكان جياوازن لەوهى كەسەر كردهى ناباوەران كى بوو. دەستەيەك و توويانە ئەبوسوفيان كوپرى حەرب بوو. دەستەيەكى ديكە و توويانە: موكەريز كوپرى حەفس، بەلام راستىيەكەى ئەوهى كەئەبو سوفيان سەر كرده و دووسەد كەس لەناباوەران ھاوړيەتيان دەكرد.

دەئيت: لەزيقەعدەى ئەم سالدەدا، پىغەمبەر(د.خ) ئالايەكى سپى بۆ سەعد كوپرى وەقاس بەست و ئەوى بۆ ناوچەى خەرار رەوانە فرموو. ئالادارەكەى ميقداد كوپرى عەمرۆ بوو.

سەعد دەئيت: مەن لەگەل بيست كەس (يا و تىبووى بيست و يەك كەس) كەھەموويان پيادە بوون، بەريكەوتين. بەرۆژ خۆمان حەشاردا و شەوانە ريگەمان دەبەرى، تا ئەوى بەرەبەيانى رۆژى پىنجەم گەيشتە خەرار. پىغەمبەر(د.خ) فەرمانى پىدا بووم، لەخەرار دوورتر نەپۆم، كاروانەكە يەك رۆژ پىشتەر لەوى تىپەپىبوو. شەست پياو لەناو كاروانەكەدا بوون.

لەم سەفەرەدا ھەموو ھاوړەلانى سەعد لەموھاجيرەكان بوون.

ئەبو جەغفەر دەئيت: وتارى كوپرى ئيسحاق سەبارەت بەم شەرانە كە لەواقدى گىرامانەوه، جياوازە چوونكە ئەو، روودانى ئەم شەرانە لەسالى دووھى كۆچيدا دەزانيت.

بەوتەى ئەو پىغەمبەر(د.خ)، دوانزەى مانگى شەوال گەيشتە مەدينە و پاشماوھى مانگى رەبيع الاول و رەبيع الاخرى و ھەردوو جومادى و رەجەب و شەعبانى رەمەزان و شەوال و زىقەعدە و زىحەججەى لەمەدينە بەسەر برد. لەو سالدەدا ناباوەران رى و رەسمى حەج كردنيان بەريۆدەبەرد. موھەرەمى لەمەدينە بەسەر برد و لەمانگى سەفەر كەدوانزە مانگ لەكۆچى ئەو تىپەرى كرد، بەمەبەستى (غەزا) پۆشتەدەر. تا وەدان پىشەرەوى كرد و مەبەستى قورەيشىيەكان و منالەكانى زەمورە كوپرى بەكر بوو. ئەم غەزويە بەئەبوا ناو دەبەن. لەم سەفەرەدا منالەكانى زەمورە پەيمانى ئاشتيان

لەگەڵ بەست. ئەو کەسە پەیمانی ناشتییهکەى مۆر کرد، سەرکردەکهیان مەخشی کۆرێ عەمرۆ بوو.

دەلیت: دواى ئەو پێغەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە گەرايەو و هیچ شەڕێك رووینەدا. پاشماوێ مانگی سەفەر و بەشێك لەرەبیع الاولی لەمەدینە بەسەر برد. لەم کاتەدا عوبەیدە کۆرێ حارس کۆرێ موتەلیبى لەگەڵ هەشتا کەس لەموهاجیرەکان پەوانە کرد. کەس لەئەنسارییهکان لەناویاندا نەدەبینران. عوبەیدە تا ئەحیا پۆشته پێش کەناویکە لەحیجاز لەخوارەوێ سەنییەت ئەلمورە. لەوێ رووبەرۆوی دەستەیهکی فراوان لەقۆرەیشییەکان بوویەو بەلام شەڕ رووینەدا. تەنیا سەعد کۆرێ ئەبى وهقاس تیریکی هاویشت و ئەمە یەکەم تیر بوو لەئیسلامدا هاوئێزرا. دواى ئەو هەر دوو لەیەك جوی بوونەو و لەدەستەى ناباوەرەن میقداد کۆرێ عومەرى بێهرانى و عوتەبە کۆرێ غەزوان بۆ ناو ئورودوی موسولمانەکان هەلاتن. ئەم دوانە هەردووکیان موسولمان بوون و بەکەفارەو هاتبوون تا خۆیان بەموسولمانەکان بگەیین. سالاری ناباوەرەن، عێکرەمە کۆرێ ئەبوجەهل بوو.

کۆرێ ئیسحاق دەلیت: ئالای عوبەیدە یەکەم ئالاً بوو پێغەمبەر(د.خ) بۆ یەکیك لەموسولمانانى بەست.

دەلیت: بەوتەیهك دەستەیهك لەشارەزایان، پێغەمبەر(د.خ) لەکاتی گەرانەو لەئەبوا و پێش گەیشتن بەمەدینە، عوبەیدەى پەوانە کرد.

دەلیت: لەو کاتەى نیشتهجێنى مەدینە بوو، حەمزە کۆرێ عەبدولموتەلیبى لەگەڵ سى کەس لەموهاجیرەکان بۆ کەنار دەریا لەناوچەى عەیس نارد کەسەرەزمینی جوهەینەیه. هیچ کەس لەئەنسار لەناویاندا نەدەبینرا. حەمزە لەکەناری دەریا رووبەرۆوی ئەبوجەهل کۆرێ هوشام بوویەو کەسیسەد کەس لەخەلکانى مەککە هاوڕییهتیان دەکرد. مەجدى کۆرێ عەمرۆ جوهەنى کە لەگەڵ هەردوولادا پەیمانى ناشتی بەستبوو، بوو بەناوئێزوان. هەردوو دەستە لەیەك جیابوونەو و هیچ شەڕێك رووینەدا.

دەستەیهك وتوویانە: ئالای حەمزە یەکەم ئالاً بوو پێغەمبەر(د.خ) بۆ یەکیك لەموسولمانانى بەست بەلام چونکە دەستەکهى ئەو لەگەڵ دەستەکهى عوبەیدە کۆرێ حارس، پێکەو پۆشتنەدەر، ئەم هەلەیه روویداو.

دەلىت: لەشەرەزايانم بېستووہ ئالای كۆپى عوبەيدە يەكەم ئالابوو لەئىسلامدا بەسترا.

دەلىت: دواى ئەوہ لەمانگى رەبىع الاول پىغەمبەر(د.خ) بەمەبەستى غەزاو رووبەرووبوونەوہ لەگەل قورەيشىيەكان رۇشتەدەر و تابوات لەناوچەى رەزەوى پىشپەروى كرد. پىغەمبەر(د.خ) گەرايەوہ و هيچ رووداويك رووينەدا.

جاريكى ديكە بەمەبەستى غەزا و رووبەروو بوونەوہ لەگەل قورەيشىيەكان رۇشتەدەر و لەرگەى دۆلى منالەكانى دىنارەوہ بەرىكەوت تا گەيشتە دۆلى كۆپى ئەزەھر و لەژىر سىبەرى دارىك دانىشت. لەوى نويزى خويىند. نويزگەكەى ئەو ماوہتەوہ. خورادنىكيان نامادە ولىي خوارد و هاوہلانىشى خوارديان. شويىنى كوچكاورەكە ماوہتەوہ و لەچالۆوہكەى ئەوى بەناوى مەشرب، ئاويان بۇ هيئا. پىغەمبەر(د.خ) لەوى رۇشت تا لەناوچەى يەنبەغ گەيشتە عەشيرە و پاشماوہى جومادى الاول و چەندى رۇزىكى جومادى الاخرى لەوى بەسەر برد و لەگەل منالەكانى مودەليج و منالەكانى زەموورە پەيمانى ئاشتى بەست و بۇ مەدينە گەرايەوہ بى ئەوہى پىشپەتايك رووبدات.

دەلىت: كاتيك پىغەمبەر(د.خ) لەغەزوى زوئەلەشیرە گەرايەوہ، كەمتر لەدەرۇژ لەمەدينە مايەوہ كە كەرز كۆپى جابرى فيھرى سەرەوہى مەدينە تالان كرد، پىغەمبەر(د.خ) شويىنى كەوت و لەدۆلى سەفوان تا نزيك بەدر رۇشت بەلام بەكەرز نەگەيشتەوہ. ئەم غەزەويان بەبەدرى يەكەم ناو بردووہ.

دواى ئەوہ پىغەمبەر(د.خ) بۇ مەدينە گەرايەوہ و پاشماوہى جومادى الاخر و رەجەب و شەعبانى لەو شارە بەسەر برد و لەم ناوہدا سەعد كۆپى ئەبى وەقاسى لەگەل ھەشتا كەس بۇ غەزا رەوانە فەرموو.

واقدى دەلىت: لەم سائەدا، يانى سالى يەكەمى كۆچى، باوكى قەيس ئەسلەت رۇشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) و پىغەمبەر(د.خ) پىشنيارى ئىسلامى پىكرد، وتى: دىنەكەى تۆ پەسەندە، با تىفكرم و دواتر دەگەرئىمەوہ.

دواى ئەو ەى عەبدواللە كۆپى ئەبى ئەوى بىنى و وتى: شەر كردن لەگەل خەزرەجىيەكانت پەسەند نەكرد.

باوكى قەيس وتى: تا يەك سالى ديكە باوەر ناھىنم بەلام لەمانگى زىقەعدەدا مرد.

سالى دووهى كۆچى

بەھاودەنگى ھەموو شارەزايان پىغەمبەر(د.خ) لەرەبىع الاولى ئەم سالىدا بۇ غەزەوى ئەبوا و بەوتەيەك غەزەوى وەدان پۆشت. لەنيوان ئەم دووناوچەيە شەش ميل دووربە، كاتىك بۇ غەزا دەپۆشتەدەر، سەعد كۆپى عوبادە كۆپى دەلەيمى لەمەدینە وەك جىگىرى خۆى دەستنىشان دەکرد. ئالادارەكەى ھەمزە كۆپى عەبدولموتەلىب بوو و وەك دەلین، رەنگى ئالاکەى سېى.

واقدى دەلئىت: پىغەمبەر(د.خ) پانزە رۆژ لەوەدان مایەو و دواتر بۇ مەدینە گەپرايەو.

دەلئىت: دواى ئەو پىغەمبەر(د.خ) لەگەل دووسەد كەس لەھاوولانى خۆى بەمەبەستى غەزا مەدینەى بەجیھىشت و لەمانگى رەبىع الاول گەيشتە بوات. دەيوست رىگە لەكاروانى قورەيشیەكان بگىرت، سالارى كاروانەكە ئومەييە كۆپى خەلەف بوو كەسەد پياو لەخەلکانى مەدینە ھاوریەتيان دەکرد. دوو ھەزار و پىننەد وشت لەناو كاروانەكەدا دەبينرا. پىغەمبەر(د.خ) لەم غەزايە بى ھیچ رووداویك بۇ مەدینە گەپرايەو. لەم سەفەرەدا ئالادارەكەى سەعد كۆپى ئەبى وەقاس و سەعد كۆپى مەعازى وەك جىگىرى خۆى لەمەدینە دەستنىشان کرد.

دەلئىت: ھەرەھا لەرەبىع الاول شوین كەرز كۆپى جابرى فېھرى كەوت كەمەرولائتەكەى مەدینەى تالان كەردبوو. تا بەدر پىشەرەوى كەرد بەلام ئەيتوانى كەرز بگىرت. ئالادارەكەى لەم سەفەرەدا عەلى كۆپى ئەبى تالیب و زەید كۆپى حارسەى وەك جىگىرى خۆى لەمەدینە دانا.

دەلئىت: لەم سالىدا پىغەمبەر(د.خ) لەگەل كۆچكەران، بۇ تالان كەردنى كاروانى قورەيشیەكان كە بەرەو شام دەپۆيشتن، پۆشتەدەر. ئەم غەزەويان بەزات ئەلەشیر ناویرد. پىغەمبەر(د.خ) تا يەنبەع پىشەرەوى كەرد. لەم سەفەرەدا باوكى سەلمە كۆپى عەبدئەسەدى وەك جىگىرى خۆى لەمەدینە دانا و ئالادارەكەى ھەمزە كۆپى عەبدولموتەلىب بوو.

عەمارى ياسر دەلئىت: من و عەلى لەغەزەوى زولەعشیرە ھاوریەتى پىغەمبەرمان دەکرد. لەمالىك دابەزىن و كەسانىك لەمناڵەكانى مودەليجان بىنى لەناو دارخورماكانى خویان كاریان دەکرد. من و عەلى پۆشتىن بۇ ئەووى بزانین بەچ شىوہیەك كار دەكەن.

رۆشتىن و بۇ ماۋەى كاژىرېك تەماشامان دەكرد بەلام خەومان لىكەوت و پىغەمبەر(د.خ)بەناگای هیناينه وه. نىمه تۆزایى ببوین. پىغەمبەر(د.خ) عەلى بەقاچى خۇى تەكاند و فرموى: ئەى باوكى توراب لەخەر هەستە، دەتەوئت لەبەدبەخترىنى خەلكان ئاگادارت بكەمەوه كەهاوشیوهى موو سوورەكەى سەمووده كەوشترەكەى كوشت، ئەو كەسەى زەرەبە لەمشوئنهى تۆ دەدات و دەستى لەناوچاويدا (و ئەمە لەخوئندا سوور دەكات) و دەستى بۇ پىشى ئەو برد.

لەم بارەوه ئامازەیان بەگىرانهوى جياواز داوه كە لەگىرانهوى محەمەد كوپى عوبەيد كوپى موچاربى باسى لىوهكراوه: بەسەهل كوپى سەعدیان وت: يەكئك ئەمەمىرەكانى مەدینه دەخوازئت كەسئك بۇ لای تۆ بنىرئت تا جوئن بەعەلى كوپى ئەبى تالیب بدەیت.

سەهل وتى: چى بلىم؟

وتیان: بلى ناوهكەى باوكى تورابە.

وتى: سوئند بەخوا پىغەمبەر(د.خ) ئەم ناوهى پىبەخشى.

وتیان: چۆن بوو؟

وتى: عەلى لەمالەكەى هاتەدەر و لەسىبەرى مزگەوتا خەوى لىكەوت.

پىغەمبەر(د.خ) رۆشته لای فاتیمە و فرموى: كوپە مامەكەى تۆ لەكوئیه؟

فاتیمە وتى: لەمزگەوتا خەوتووه.

پىغەمبەر(د.خ) رشوشت وئەوى بىنى كە بەپشتا كەوتووه و خۇلاوى بووه. خۇلى

پشتى پاك كردهوه و دەیفەرموو: باوكى توراب هەستە، سوئند بەخوا هېچ ناویكى

بەئەندازەى ئەم ناوهى خۇش نەدەویست.

ئەبو جەعفر دەلئت: لەم سالدە چەند رۆژئك بۇ كۆتایى سەفەر، عەلى كوپى ئەبى

تالیب، فاتیمە كچى پىغەمبەرى(د.خ) وەك هاوسەر هەلبژارد.

هەرەها ئەبو جەعفرى تەبەرى دەلئت: كاتئك پىغەمبەر(د.خ) لەشوئنكەوتنى كەرز

كوپى جابرى فیهرى بۇ مەدینه گەرايهوه (لەمانگى جومادى الاخر)، لەمانگى رەجەب،

عەبدوالله كوپى جەحشى لەگەل دەستەیهك لەموهاجیرەكان رەوانە كرد. كەس

لەئەنساربیەكان لەناویاندا نەدەببئرا.

لەگىرانهوى زوهرى و یەزید كوپى رومان لەعوروه كوپى زوبەیر بەمشیوه باسى

كراوه بەلام بەوتەى واقدى پىغەمبەر(د.خ)، عەبدوالله كوپى جەحشى لەگەل دوانزە

كەس لەموهاجیرەكان پەوانە فەرموو. ھەروەھا لەگێڕانەووەكەى ئەوان ناماژەى پێدراوہ كە پێغەمبەر(د.خ) نامەىەكى بۆ عەبدواللە كۆپى جەحەش نووسى و پىئى فەرموو سەیرى نەكات تا ئەو كاتەى دوو رۆژ بەرئىگادا دەروات. دواى ئەو نامەكە بخوینیتەوہ و ناوەرۆكەكەى جىبەجى بكات و ھىچ كام لەھاوہلانى خۆى بەدلخواز بۆ ئەنجامدانى فەرمانەكان ناچار نەكات.

كاتىك عەبدواللە دوو رۆژ رىگەى پى، نامەكەى خویندەوہ كەنووسرا بوو

((كاتىك نامەكەت بىنى تا وادى نەخلە لەنێوان مەككە و تاييف بپۆ و ناگات لەقورەيشىيەكان بىت و ھەوالەكانى ئەوان كۆبكەرەوہ). كاتىك عەبدواللە نامەكەى خویندەوہ، وتى: جىبەجى دەكەم. بەھاوہلانى خۆت: پێغەمبەر(د.خ) فەرمانى پێداوم بەرەو نەخلە بپۆم و ناگام لەقورەيشىيەكان بىت و ھەوالەكانى ئەوان كۆبكەمەرە، فەرمانى پێداوم بەزۆر و نابەدلخواز ھىچ كامتان لەگەل خۆمدا نەبەم، ھەركەس خوازیارى شەھىد بوونە، دەتوانىت بىت و ھەركەس ناخوازیت، دەتوانىت بگەریتەوہ، بەلام من فەرمانەكانى پێغەمبەر(د.خ) جىبەجى دەكەم.

عەبدواللە بەرىكەوت و ھەموو ھاوہلانى ھاورییەتيان كرد. كەس نەگەرپاىوہ و رىگەى حىجازيان گرتەبەر تا ئەوہى لەسەرەوہى فەرع گەيشتە كانىك. سەعد كۆپى ئەبى وەقاس و عوتبە كۆپى غەزوان، وشتەرەكەيان ون كرد كەبە نۆرە سواری دەبوون. بەدواى وشتەرەكەياندا گەرپان. عەبدواللە كۆپى جەحەش و كەسانى دىكە پۆشتن تا گەيشتنە نەخلە. كاروانىك لەقورەيش لەوى تىپەپى كەكشمىش و چەرم و كالای باززگانى ھەلگرتبوو. ەمرۆ كۆپى حەزەرەمى و عوسمان كۆپى عەبدواللە كۆپى موغەيرە و براكەى نەوفل كۆپى عەبدواللە كۆپى موغەيرە، ھەردووك مەخزومى، وھەكەم كۆپى كەيسان لەناو كاروانەكەدا دەبىنران. كاتىك قورەيشىيەكان موسولمانەكانيان بىنى، ترسان. موسولمانەكان لەنزىك ئەوان دابەزىبوون بەلام عوكاشە كۆپى مەحسەنيان بىنى كەسەرى تاشىبوو. بەمشىوہىە ئاسوودە بوون و گومانيان كرد ھاوہلانى عەبدواللە بەمەبەستى ئەنجامدانى حەجى ەمرە ھاتوون.

موسولمانان راویژيان كرد. دواىین رۆژى رەجەب بوو، وتیان: ئەگەر ئەمشەو ھىرش نەكەنە سەركاروانەكە دەپواتە ناو حەرەم و چىتر دەستتان پىئى ناگات، ئەگەر بىيانكوژن لەمانگى حەرەمدا خوینتان رشتووہ. دوودل بوون و لەكارەكەى خۆيان دەترسان، دواى

ئەو بوییری خویان بە دەست‌هێنایەوه و بپاریاندا کوشتاریان بکەن و سامانەکانیان تالان بکەن. واقید کۆپی عەبدوالله تەمیمی تیریکی ھاویشت و عەمرۆ کۆپی حەزەمی کوشت. عوسمان کۆپی عەبدوالله و حەکەم کۆپی کەيسان ئەسیرکران. نەوفل کۆپی عەبدوالله ھەلآت و نەیانتوانی بیگرن. عەبدوالله کۆپی جەحەش و ھاوہ‌لانی، کاروانەکە و دوو ئەسیرەکیان بۆ مەدینە برد.

دەستەیک لەنەوہ‌کانی عەبدوالله کۆپی جەحەش دەلین: عەبدوالله بە ھاوہ‌لانی خۆی وت یەک پینجی تالانییەکانی ئیوہ تاییەتە بە پیغەمبەر (د.خ). ئەمە پینش ئەوہ بوو یەک پینج فەرز بکریت. یەک پینجی تالانییەکانی بۆ پیغەمبەر (د.خ) جیا کردەوہ و پاشماوہ‌کە ی لەناو ھاوہ‌لانی خۆیدا دا بەش کرد. کاتیکی گەیشتنە لای پیغەمبەر (د.خ)، فەرمووی: مەگەر نەمووت لەمانگی حەرەمدا شەڕ مەکەن. کاروان و دوو ئەسیرەکی بیینی بەلام هیچی لی ھەلنەگرت.

کاتیکی پیغەمبەر (د.خ) ئەمە ی فەرموو، ھاوہ‌لانی عەبدوالله سەریانسوپما و گومانیان کرد لەناو دەچن. موسولمانەکان سەرکۆنەیان کردن و وتیان: کاریکتان کرد پیغەمبەر (د.خ) فەرمانی ئەنجامدانی نەدابوو، لەمانگی حەرەمدا شەرتان کرد لەکاتیکیدا فەرمانی شەڕکردنتان پینەدرابوو.

قورەیشییەکان وتیان: مەمەد و ھاوہ‌لانی ریزی مانگی حەرەمیان نەگرت و لەمانگی حەرەمدا خۆینیان پۆشت. سامانی ئیمەیان تالان و کەسانیکیان لی ئەسیر کردین. موسولمانانی مەککە لەوہ‌لامدا وتیان: ئەوہ ی ئەنجامیاندا لەمانگی شەعباندا بوو.

جوولەکەکان بە شێوہ‌یەکی خراپ ئەم کارەیان لیکدایەوہ، وتیان: واقید کۆپی عەبدوالله، عەمرۆ کۆپی حەزەمی کوشتوہ، عەمرۆ شەپەکە ی خۆش کرد و حەزەمی نامادە ی شەپەکە بوو، واقید ناگری شەپی داگیرساند (چونکە واقید بەمانای داگیرسینەری ناگرە) و ئەمە لەزیانی ئەواندایە و سوودی لی نابینن. کاتیکی خەلکانیکی زۆو لەمبارەوہ قەسیان کرد، خواوہند ئەم نایە ی بۆ پیغەمبەر (د.خ) پەوانە کرد:

((يسئلونك عن الشهر الحرام قتال فيه قل قتال فيه كبير و صد عن سبيل الله و كفر به و المسجد الحرام و اخراج اهله منه اكبر عندالله و الفتنة اكبر من القتل و لا يزالون يقاتلونكم حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا و من يرتد منكم عن دينه فيمت و هو كافر فاولئك حبطلت اعمالهم في الدنيا و الاخرة و اولئك اصحاب النار هم فيها خالدون.))

واتاکه‌ی: پرسپاری مانگی حرام و شهر کردن له و مانگهت لی ده پرسن، بلی، شهر کردن له و مانگه گرینگ و ریگرتن له ریگه‌ی خوا و حاشا کردن له وه. مزگهوتی حرام و ده‌کردنی خه‌لکه‌که‌ی لای خوا گرینگ‌تره و فیتنه و نازاوه له‌کوشتار خراپ‌تره، ناباوه‌پران به‌رده‌وام شهر له‌گه‌ل نیوه ده‌کن تا نه‌گه‌ر بتوانن له‌دینه‌که‌تان هه‌لتان‌گیرنه‌وه. هه‌رکس له‌دینه‌که‌ی په‌شمیان بیته‌وه و بمریت، کافره. نه‌م که‌سانه له‌م دنیا و نه‌و دنیا کرده‌وه‌کانیان به‌فپرو ده‌چیت و ده‌چنه ریزی جه‌ه‌نه‌مییه‌کان و بو هه‌میشه له‌وی ده‌میننه‌وه.))

کاتیک نایه‌ی قورنانی له‌مباروه هاته‌خوار و خاوه‌ند جیاوازی له‌ناو موسولمانه‌کاندا نه‌هینشت، پیغه‌مبه‌ر(د.خ) کاروان و دوو نه‌سیره‌که‌ی وه‌رگرت. قوره‌یشییه‌کان بو عوسمان کوپی عه‌بدوالله و حه‌که‌م کوپی که‌یسان فدییه‌یان نارد. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رموی فدییه وه‌رناگرم تا دوو هاوریکیکی نیمه یانی سه‌عد کوپی نه‌بی وه‌قاس و عوتبه کوپی غه‌زان بگه‌رینه‌وه چونکه ده‌ترسین له‌وه‌ی بیانکوژن و نه‌گه‌ر نه‌م کاره بکن، دوو که‌سه‌که‌ی نیوه ده‌کوژین. کاتیک سه‌عد و عوتبه گه‌پرانه‌وه، پیغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌های نازادی نه‌سیره‌کانی وه‌رگرت. حه‌که‌م کوپی که‌یسان باوه‌ری هیئا و لای پیغه‌مبه‌ر(د.خ) مایه‌وه تا نه‌وه‌ی له‌رووداوی بئر مه‌عوونه کوژا. نه‌بو جه‌عفر ده‌لیت: وه‌ک و توویانه پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌یویست، باوکی عوبه‌یده‌ی جه‌پراح بو نه‌م سه‌فه‌ره بنی‌ریت، به‌لام بو‌چوونی گوژی و عه‌بدوالله کوپی جه‌حش نارد. چونده‌ب کوپی عه‌بدوالله ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌سته‌یه‌کی ره‌وانه ده‌فه‌رموو و باوکی عوبه‌یده‌ی وه‌ک سه‌رکرده‌ی نه‌وان ده‌ستنیشان ده‌کرد و کاتیک ده‌یویست به‌ریکه‌ویت، له‌تاو دووری پیغه‌مبه‌ر(د.خ) قورقور گریا، پیغه‌مبه‌ر(د.خ) عه‌بدوالله کوپی جه‌حش له‌جیاتی نه‌و ره‌وانه کرد.

گیرانه‌وه‌ی پاشماوه‌ی رووداوه‌کانی سالی دووه‌می کۆچی

له‌رووداوه‌کانی نه‌م ساله گوپینی قیبه‌ی موسولمانان له‌شاموه بو مه‌که‌ک و له‌مانگی شه‌عبانی نه‌م ساله‌دا روویدا. زاناکانی میژوو سه‌بارت به‌کاتی گوپینی قیبه بو‌چوونه‌کانیان جیاوازه و زیاتر باوه‌پران وایه له‌نیوه‌ی شه‌عبان، هه‌ژده مانگ دوا‌ی

كۆچ، قىبىلە گۆرا.

لەكۆرى مەسعود دەگىرنەو: خەلكان روويان دەكرده بيت المقدس و نويزيان دەخويند. كاتيك ھەژدە مانگ بەسەر كۆچى پىغەمبەر(د.خ) تىپەرى كرد، لەكاتى نويز سەرى بۇ ئاسمان بەرز كردهو و چاوپروانى فەرمانى خواوهندى دەكرد. روى دەكرده بيت المقدس و نويزى دەخويند بەلام ئارەزووى دەكرد روو بكا تە كەعبە. خواوهند ئەم ئايەى پەوانە فەرموو: ((قد نرى تقلب وجهك فى السماء فلنولينك قبلة ترضيها فول وجهك شطر المسجد الحرام و حيث ما كنتم فولوا وجوهكم شطره و الذين اوتوا الكتاب ليعلمون انه الحق من ربهم و ما الله بغافل عما تعملون.

واتاكەى: سوورانى روى تو بۇ ئاسمان دەبينم و تو بۇ ئەو قىبىلەى ئارەزووى دەكەيت، دەسوورپىن. چىتر رووبكەرە المسجد الحرام، لەھەر شوپىنىك بوون، رووبكەنە ئەوى و نويز بخوين. ئەوانەى كتيبى ئاسمانيان ھەيە دەزانن ئەمە راستىيە و حەقە و لەلايەن پەرورەدگارپىيانەو. خواوهند لەوہى ئەنجامى دەدەن بى ناگا نىيە.))
لەكۆرى ئىسحاق دەگىرنەو: قىبىلە لەمانگى شەعبان، ھەژدە مانگ دواى كۆچى پىغەمبەر(د.خ) گۆرا.

واقدى دەلئيت: گۆرانى قىبىلە لەرۆژى سى شەممەى نىوہى شەعبان روويدا.
ئەبو جەغفەر دەلئيت: دەستەيەكى دىكە وتوويانە گۆرانى قىبىلە شانزە مانگ دواى كۆچ بوو.

قتادە دەلئيت: كاتيك پىغەمبەر(د.خ) لەمەككە بوو، موسولمانان روويان دەكرد بيت المقدس و نويزيان دەخويند و كاتيك كۆچى كرد، تا شانزە مانگ روويان دەكرده بيت المقدس، دواى ئەو قىبىلە گۆرا و روويان دەكرده كەعبە.

كۆرى زەيد دەلئيت: پىغەمبەر(د.خ) بۇ ماوہى شانزە مانگ روى دەكرد بيت المقدس و نويزى دەخويند. بىستى جولەكەكان دەلئين: پىغەمبەر(د.خ) و ھاوہلانى نەياندەزانى قىبىلەكەيان روى لەكۆييە تا ئەوہى ئىمە نىشانماندان. پىغەمبەر(د.خ) ئەمەى پەسەند نەكرد و سەرى بۇ ئاسمان بەرز كردهو و ئايەى گۆرپىنى قىبىلە ھا تەخوار.

ئەبو جەغفەر دەلئيت: لەم سالدە رۆژووى مانگى رەمەزان فەرز كرا. بەوتەيەك ئەم مانگە شەعبان بوو. پىغەمبەر(د.خ) ھا تە مەدينە و بينى جولەكەكان لەرۆژى عاشوورا رۆژو دەگرن. ھۆكارەكەى لەوان پرسی، وتیان: ئەمە رۆژىكە تيايدا خواوهند بنەمالەى فیرەونى لەناو برد و موسا و ھاوړىكانى نەجاتدا. پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ما فى ئىمە

بۇ مووسا زياتر لەوانە. ئەو رۇژە بەرژوو بوو، فەرموۋى تا خەلكانىش بەرژوۋىن. بەلام كاتىك رۇژوۋى مانگى رەمەزان فەرز كرا، چىتر نەيوت لەرۇژى عاشوورا بەرژوۋىن بەلام رىگريشى نەكرد.

ھەروھە لەم سالەدا زەكاتى رەمەزان (فطر) فەرز كرا. پىنغەمبەر(د.خ) يەك يا دوو رۇژ پىش جەژنى رەمەزان، وتارىكى خويىندەوہ و فەرموۋى زەكاتى جەژنى رەمەزان بدەن.

ھەروھە لەم سالەدا پىنغەمبەر(د.خ) پۇشتە نويزگە و نويزى جەژنى لەگەل خەلكان خويىند. ئەمە يەكەم نويزى جەژن بوو، پىنغەمبەر(د.خ) خويىندى.

ھەروھە لەم سالەدا ئەو داردەستەى نەجاشى بۇ پىنغەمبەرى(د.خ) ناردبوو، برديان بۇنويزگە. زوبەير كوپى عەوام ھەليگرتبوو. لەبەردەم پىنغەمبەر(د.خ) داينا و لەھەموو رۇژەكانى جەژن دەيانبرد. ۋەك بىستومە دەلئىن ئىستا لاي بانگدەرانى مەدينەيە.

ھەروھە لەم سالەدا شەپى بەدرى گەورە لەنيوان موسولمانان و قوپەيشىيەكان روويدا. ئەم شەپە لەمانگى رەمەزان بوو بەلام سەبارەت بەرۇژەكەى بۇچوونەكان جىاوازە. دەستەيەك وتوويانە شەپى بەدر لەرۇژى نۇزدەى رەمەزان روويدا.

لەكوپى مەسعود دەگىرنەوہ: بۇشەوى قەدر لەشەوى نۇزدەى رەمەزاندا بگەرىن چوونكە شەوى بەدر بوو.

عەبدواللە دەلئىت: شەوى قەدر لەشەوى نۇزدەى رەمەزاندا بەدوايدا بگەرىن چوونكە بەرەبەيانەكەى شەپى بەدر روويدا.

خارجە كوپى زەيد دەلئىت: باوكم بۇ زىندوو ھىشتنەوہى شەوى نۇزدە و بىست و سىنى رەمەزان وردىن بوو، نەدەخەوت و لەئەنجامدا رەنگى زەرد دەبوو، كاتىك لەھۇكارەكەيان دەپرسى، دەيوت: بەرەبەيانى ئەم شەوہ خواوہند، راستى لەچەوتى جيا كردەوہ.

دەستەيەكى دىكە وتوويانە شەپى بەدر لەھەينى، حەفدەى رەمەزان روويدا. عەبدواللە كوپى مەسعود دەيوت: شەوى قەدر لەشەوى حەفدەى رەمەزاندا بەدوايدا بگەرىن چوونكە رۇژى رووبەروو بوونەوہى دوو دەستە بوو كەنايەى قورئان ھاتە خوار و خواوہند فەرموۋى: يوم التقى الجمعان. دواتر دەيوت: يا لەشەوى نۇزدەيەم يا بىست و يەكەم بەدوايدا بگەرىن.

لەزبەير كۆپى عودەى دەگىپنەوہ: شەپرى بەدر بەرەبەيان نۆزدەى رەمەزان روويدا. واقدى دەلىت: ئەمەم لەگەل محەممەد كۆپى سالىح باس كرد و وتى: سەيرە، گومانە نەدەكرد كەس گومانى ھەيىت كەشەپرى بەدر بەرەبەيانى ھەينى، حەقدەى رەمەزان روويدا بىت. عاسم كۆپى ەمرۆ و قتادە كۆپى يەزىد كۆپى رۆمانىش، بۆچوونيان ھاوشىوہى ئەمەيە.

دواتر محەممەد كۆپى سالىح پىنى وتم: ئەى برازا، لەمبارەوہ پىويست بەناو بردنى كەس ناكات چوونكە بابەتەكە روون و ئاشكرايە و ژئانى ناو مائەكانىش ئەمە دەزانن. واقدى دەلىت: ئەمەم بۇ ەبەدولرەحمان كۆپى ئەبى باس كرد و وتى: بىستومە: زەيد كۆپى سابت شەوى حەقدەى رەمەزان نەدەخەوت و بەرەبەيان نىشانەكانى بىدارى بەرۇخسارىيەوہ ديار بوو، دەيووت: بەرەبەيانى ئەم رۆژە، خواوەند راستى لەچەوتى جيا كردبوويەوہ وئىسلامى ئازيزو قورئانى نارەدەخوار و سەركردەى كافرەكانى ريسوا و زەليل كرد. شەپرى بەدر لەرۆژى ھەينى روويدا.

لەحەسەن كۆپى ەلى كۆپى ئەبى تالىب دەگىپنەوہ: شەوى فەرقان و رۆژى رووبەروو بوونەوہ، ھەينى، حەقدەى رەمەزان بوو.

ھۆكارى شەپرى بەدر و شەپرەكانى دىكەى نىوان پىغەمبەر(د.خ) و ناباوەپرانى قوپەيش ەك عوروە كۆپى زوبەير ئامارەى پىدەدات، كوشتنى ەمرۆ كۆپى حەزرىمى بوو كەبەدەستى واقد كۆپى ەبەدواللەى تەمىمى كوژا.

ئامارەدان بەشەپرى گەورەى بەدر

ھوشام كۆپى عوروە دەلىت: باوكم نامەى بۇ ەبەدولمەليك كۆپى مەروان نووسى: سەبارەت بەكاروبارى ئەبوسوفيان و پۇشتنەكەى پرسىيارت كرد كەچۆن روويدا، ئوبوسوفيان كۆپى حەرب لەگەل كاروانىكى حەفتا كەسى لەھەموو ھۆزەكانى قوپەيش لەشامەوہ دەھات. بۇ بازىرگانى كردنى پۇشتىبونە شام و لەگەل سامان و كالآكانى خۇيان گەپانەوہ. پىغەمبەريان ئاگادار كردەوہ و پىشتىر شەپ لەنىوان ئەوان روويدابوو و خويىن رژا بوو. كۆپى حەزرىمى و كەسانى دىكە لەنەخلە كوژدان و دوان لەقوپەيشىيەكان، يەكيان لەمناڵەكانى موغەيرە و يەكيان كۆپى كەيسان، ھاوپەيمانى ئەوان، ئەسىر كرابوون. ئەم كارانە لەسەر دەستى ەبەدواللە كۆپى جەحش و واقد

ھاوپەيمانى مئالەكانى عودەى و دەستەيەك لە ھاوۋەلانى پىنغەمبەر(د.خ) ئەنجامدرا. ئەم رووداۋە يەكەم رووبەروو بوونەوھى نىۋان پىنغەمبەر(د.خ) و قوپرەيشىيەكان و پىش پۇشتىنى ئەبوسوفيان بۇ شام روويدا، شەرى لەنىۋان ئەواندا داگىرساند.

دوای ئەو ئەبوسوفيان لەگەل كاروانى قوپرەيشىيەكان لەشامەوھەت. رىنگەكەيان لەكەنارەكانى دەرياۋە بوو. كاتىك پىنغەمبەر(د.خ) ئەمەى بىست، باسى كالا و سامان و ژمارەى كەمى پياۋەكانى قوپرەيشى بۇ ھاوۋەلانى باس كرد. بەرىكەوتن و بەدوای ئەبوسوفيان و كاروانەكەى ئەودا دەگەرەن و بەتالانى وبەشى خۇيانيان دەزانى. گومانىان نەدەكرد كاتىك بەوان دەگەن، شەرىكى ئەوتۇ روويدات، خواوھند لەمبارەوھ فرموۋى: حەزتان دەكرد دەستەى لاوازتر لەئىۋە بىت.

كاتىك ئەبوسوفيان بىستى ھاوۋەلانى پىنغەمبەر(د.خ) رىنگەكەيان گرتوۋە، كەسى بۇ لای قوپرەيشىيەكان نارد كە محەمەد و ھاوۋەلانى رىگەى كاروانەكەى ئىۋەيان گرتوۋە، سامان و كالاكانى خۇتان پيارىزن.

كاتىك قوپرەيشىيەكان ئاگادار بوونەوھە، خەلكانى مەككە كەوتنە جموجۇل لەبەر ئەوھى ھەموو تىرەكانى مئالەكانى لۇئەى لەكاروانەكەى ئەبوسوفيان بەشدار بوون و ئەم بزوتنەوھە لەمئالەكانى كەعب كوپى لۇئەى بوو. لەمئالەكانى عامر جگە لەتيرەى مئالەكانى مالك كوپى حەسل كەس نەدەبىنرا. پىنغەمبەر(د.خ) و ھاوۋەلانى لەبەرىكەوتنى قوپرەيشىيەكان ئاگادار نەبوون تا گەيشتنە شوئىنى بەدر كەرىگەى كاروانى قوپرەيشىيەكان لەكەنارى دەرياۋە بۇ شام دەپۇشت. ئەبوسوفيان لەبەر تىپەرى چوونكە دەترسا لەبەر رىگەى پىبگرن. پىنغەمبەر(د.خ) بەرىكەوت تا لەنزىك بەدر دابەزى. زوبەير كوپى عوام و دەستەيەك لە ھاوۋەلانى خۇى بۇ سەر چالۆۋەكەى بەدر نارد. گومانىان نەدەكرد قوپرەيشىيەكان بۇ رووبەروو بوونەوھى ئەوان بىن.

چەند كەسىك لەئاوگرەكانى قوپرەيش گەيشتنە سەر چالى بەدر كە كۆيلەيەكى رەش لەمئالەكانى حەجاج لەناوياندا دەبىنرا. نىردراوانى پىنغەمبەر(د.خ) لەگەل زوبەير كوپى عوامدا بوون، كۆيلە رەشەكەيان گرت. كەسانى دىكە ھەلاتن. كۆيلەكەيان برە لای پىنغەمبەر(د.خ) و ئەو، نوئىژى دەخوئند.

لەكۆيلەكە سەبارەت بەئەبوسوفيان و ھاوۋەلانى ئەو پرسیارىان كرد. دۇنيا بوون ئەو يەكەكە لەھاوۋەلانى ئەبوسوفيان، بەلام كۆيلە رەشەكە باسى سەركرەكانى قوپرەيشى

دەكرد كە بۇ رووبەروو بوونەوہى ئەوان بەرىكەوتون. ھاوہلانى پىغەمبەر(د.خ) ئەم وتەيان پەسەند نەدەكرد و بەردەوام سەبارەت بەكاروانەكەى ئەبوسوفيان دەيانپرسى. پىغەمبەر(د.خ) لەنويزژ خویندن بەردەوام بوو و ركوع و سجودى دەكرد. دەيبىنى چى لەكۆيلەكە دەكەن. كاتىك كۆيلەكە دەيوت قورەيشىيەكان ھاټوون لىيان دەدا و دەيانوت: ئەبوسوفيان و ھاوہلانى ئەو دەشارىتەرە بەلام كۆيلەكە ئاگای لەوان نەبوو. بەلام كاتىك لىيان دەدا و سەبارەت بەئەبوسوفيان و ھاوہلانى پرسىاريان دەكرد، دەيوت: بەئى ئەمە ئەبوسوفيانە. كاروانەكەى قورەيش ئەو ناوچەى بەجىھىشتبوو، وەك چۆن خواوہند دەفەرمىت:

((اذانتكم بالعدوة الدنيا و هم بالعدوة القصوى و الركب اسفل منكم، ولوتواعدتم لا تختلفتم فى الميعاد، ولكن ليقضى الله امرا كان مفعولا.

واتاكەى: كاتىك ئىوہ لەكەنارەكانەرە نزيك بوون و ئەوان لەكەنارەوہ دور، كاروانەكە دور لەئىوہ بوو، ئەگەر بەلنىتان بوو لەگەيشتن بەشوينى رووبەروو بوونەوہ جياوازىتان لا دروست دەبوو (لەكاتى خۇيدا نەدەگەيشتن) بەلام (بەوشىوہ بوو) تا خواوہند كۆتايى بەو كارە بىننىت كەدەبىت ئەنجام بدرىت)).

كاتىك كۆيلە رەشەكە دەيوت قورەيشىيەكان ھاټوون، لىيان دەدا چوونكە دەيوت: ئەمە ئەبوسوفيانە. دەستيان لىئەلدەگرت و كاتىك پىغەمبەر(د.خ) كردهى ئەوانى بىنى، دەستى لەنويزژەكەى ھەلگرت و فەرموى: سویند بەو كەسەى گيانى من لەدەستى ئەودايە، كاتىك وتەى راست دەھىننىتە سەرزمان، لىيدەدەن و كاتىك درۆ دەكات، دەستى لىئەلدەگرن.

وتيان: دەلئىت قورەيشىيەكان ھاټوون.

فەرموى: راست دەكات، قورەيشىيەكان بۇ پارىزگارى كردن لەكاروانەكەى خۇيان ھاټوون.

دواتر كۆيلەكەى بانگ كرد و پرسىارى لىكرد. كۆيلەكە باسى قورەيشىيەكانى كرد و وتى: ئاگام لەئەبو سوفيان نىيە.

پىغەمبەر(د.خ) پرسى: ژمارەيان چەند كەسە.

كۆيلە وتى: نازانم، زۆرن.

دەلئىت، پىغەمبەر(د.خ) پرسى: پىرى شەو كى خواردنى بۇ نامادە كردن؟ كۆيلە

ناوى كەسىكى برد.

پىغەمبەر(د.خ) پرسى: چەند وشترى كوشت؟

كۆيلە وتى: نۆ وشتر.

دواتر پرسى: دوى شەو كى خواردىنى پىدان؟ كۆيلە كەسكى ناو برد.

پىغەمبەر(د.خ) پرسى: چەند وشترى سەربرى؟

كۆيلە وتى: دەوشتر.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ژمارەيان لەنيوان نۆسەد كەس بۆ ھەزار كەسدايە. ژمارەى

قورەيشىيەكان نۆسەد و پەنجا كەس بوو.

پىغەمبەر(د.خ) بەرىكەوت و لەسەر چالآوى بەدر دابەزى. ھەوزەكانيان ليوانليو كرد

لەئاو. ھاوئلانى خۆى لەوى ريز كرد تا قورەيشىيەكان ھاتن. لەھەمان كات

پىغەمبەر(د.خ) گەيشتە بەدر و فەرمووى: ئىرە شويىنى كوشتارى ئەوانە.

كاتىك قورەيشىيەكان ھاتن، بينيان پىغەمبەر(د.خ) پيش ئەوان دابەزىوھ.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: خواوھندا، قورەيشىيەكان لەگەل كەسەكان و غروورى خويان

بۆ شەرى تۆ و حاشا كردن لە پىغەمبەرەكەت ھاتوون، خواوھندا بەئىنەكەى خۆت

پىنەردى.

كاتىك قورەيشىيەكان نزيك كەوتنەوھ، پىغەمبەر(د.خ) پۆشتە پيش و خۆلى كردە

بەسەر و چاوياندا و خواوھندا، لەناوى بردن.

پيش رووبەروو بوونەوھى قورەيشىيەكان لەگەل پىغەمبەر(د.خ)، ئەبوسوفيان

كەسى نارد و فەرمانى گەرانەوھى پىدان چونكە كاروانەكەى گەيشتەبوو جوحفە.

بەلام قورەيشىيەكان وتيان: سويند بەخوا ناگەرپىنەوھ تا ئەو كاتەى لەبەدر دابەزىن

رېو ماوھى سى رۆژ لەوى بمىننەوھ و خەلكانى حىجاز بمانبىنن، بۆ ئەوھى ھەركەس

ھەەرەبەكان بمانبىنن بويىرى شەر كردن لەگەل ئىمەى نەبىت. خواوھند لەمبارەوھ

،فەرمىت:

((الذین خرجوا من ديارهم بطرا و رياء الناس و يصدون عن سبيل الله و الله بما يعملون

حيط.

واتاكەى: ئەو كەسانەى بۆ خۆنواندن و رىكارى لەديارەكەى خويان ھاتنەدەر و

ھەرگەى خواوھند دەگەرپىنەوھ، خواوھند بەسەر ئەو كردەوانەى ئەنجامى دەدەن، زالە.))

كاتىك رووبەرووى پىغەمبەر(د.خ) بوونەوھ، خواوھند سەركەوتنى بە پىغەمبەر(د.خ)

بەخشى و سەرکردەكانى كوفرى ريسوا و دلى موسولمانانى ئاسوودە كرد.

لەمەلى كوپرى ئەبى تاليب دەگىپنەوہ: كاتىك رۇشتىنە مەدىنە، لەمىوہكانى مەدىنەمان دەخوارد، بەلام بۇ ئىمە ناسازگار بوو و نەخۇش كەوتىن. پىغەمبەر(د.خ) ھەوالى بەدرى پىگەشىت و كاتىك ئاگادار بوويەوہ ناباوەپان ھاتوون، بەرەو بەدر بەرىكەوت. بەدر چالاًوئىكە و لەوى دوو پياومان گرت، يەكيان قورەيشى و ئەوى دىكەيان كۆيلەى عوقبە كوپرى ئەبى موعيت. قورەيشى ھەلات بەلام كۆيلەكەمان گرت و پرسيمان: ژمارەى خەلكەكەت چەندە؟

وتى: زۆردن و زۆرىش بەھىزن.

كاتىك ئەمەى وت، موسولمانان لىيان دەدا. ئەومان برده لای پىغەمبەر(د.خ). پىغەمبەر(د.خ) ويسى لەژمارەى قورەيشىيەكان ئاگادار بىتتەوہ، بەلام كۆيلەكە نەيوت. پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: رۇژانە چەند وشتەر سەردەبېرن؟
وتى: دە.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ژمارەيان ھەزار كەسە.

شەوانە باران دەستى پىكرد و پەنامان بو ژىردارەكان و قەلغانەكان برد. پىغەمبەر(د.خ) بەردەوام دەپاراپىوہ و دەيفەرموو: خواوہندا، ئەگەر ئەم دەستەيە لەناو بچىت چىتر لەسەر زەوى كەس تۇ ناپەرەستىت.

بەرەبەيان بو نوپۇژ ريزمان بەست. خەلك لەژىر دارەكان و پەناى قەلغانەكانەوہ ھاتن. پىغەمبەر(د.خ) نوپۇژى لەگەل خويندىن و بو شەر كردن ھانيدىن، فەرمووى: قورەيشىيەكان لەكەنارى ئەم كىوہن. كاتىك قورەيشىيەكان نزيك كەوتنەوہ و ئىمە ريزمان بەست، يەك لەوانم بىنى سوار لەسەر وشتىكى موو سوور بەناوياندا دەسووراپىوہ.

دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) بەمنى وت: لەحەمزە بېرسە ئەو كەسەى سوار وشتەرە موو سوورەكەيە، كىيە و بزانه چى دەلىت؟ بۇيە ئەمەى وت چوونكە حەمزە لەھەموويان زياتر لەقورەيشىيەكانەوہ نزيك بوو.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەگەر لەناو ئەو خەلكەكە يەك كەسيان لايەنگرى خىر بىت، ئەو كەسەيە كەسوار وشتەرە موو سوورەكەيە.

حەمزە ھات و وتى: ئەو، عوتەبە كوپرى رەببەيە كەدژى شەرە و دەلىت: ئەوان كەسانىكن لەگيانى خۇيان خۇش بوون و ناتوانن بەئاسانى بەسەرياندا سەرکەون، ئەى

خەلکىنە خۇتان گوناحبار مەكەن و بلىن عوتەبە كۆپى رەببىعە ترساوۋە، دەزانن لەئىوۋە ترسەنۆكتەر نىم.

دەلىت ئەبوجەھل ئەمەى بىست و وتى: بۇ ئەم وتە دەھىنئىتە سەرزمان، سونىد بەخوئا ئەگەر جگە لەتۆ كەسىكى دىكە بەمشىوۋە دەئاخاوت، سزام دەدا، بەراستى لىوانلىو بوويت لەترس.

عوتەبە وتى: تۆ رەخنە لەمن دەگرىت كەشونىكەى خوتت زەرد كىردوۋە، ئەمرۆ دەزانى كىمان ترسەنۆكتەر.

دەلىت: عوتەبە كۆپى رەببىعە و براكەى شەببە كۆپى رەببىعە و كۆپەكەى وەلىد، ھاتنە ناو گۆپەپانى شەپ و داۋاى شەپكەريان كىرد. شەش كەس لەئەنسارىيەكان رووبەروويان بوونەۋە، عوتەبە وتى: ئىمە لەگەل ئەماندا شەپ ناكەين، دەبىت نامۇزاكانى ئىمە، منالەكانى عەبدولموتەلىب رووبەروومان بىنەۋە.

پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: عەلى و ھەمزە و عوبەيدە كۆپى حارس ھەستىن. خواۋەند عوتەبە و شەببە كۆپەكانى رەببىعە و وەلىد كۆپى عوتەبەى كوشت. عوبەيدە كۆپى حارس برىندار بوو. ھەفتا كەس لەوانمان كوشت و ھەفتا كەسىان ئەسىر كران.

دەلىت: يەككە لەئەنسار عەباس كۆپى عەبدولموتەلىبى ئەسىر كىرد. عەباسيان بىردە لای پىغەمبەر(د.خ). عەباس وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئەم پىاۋە منى دىل نەكرد بەلكو پىاۋىكى بویر و جوان روخسار كەسوار ئەسپىكى ئەبلەق بوو. ئەو لەناو شەپكەرانى تۇدا نابىنم.

ئەنسارى وتى: من ئەسىم كىرد.

پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: خواۋەند فرىشتەيەكى بۇ ھاۋكارى تۆ ناردوۋە.

عەلى دەلىت: لەمنالەكانى عەبدولموتەلىب، عەباس و عەقىل و نەۋفل كۆپى حارس، ئەسىر كران.

ھەرۋەھا دەلىت: لەرۆژى بەدر كەخۇمان بۇ شەپ نامادە و لەپەناى پىغەمبەردا بووين، لەھەموومان بویرتر بوو، ھىچ كەس بەئەندازەى ئەو، لەدورمئەۋە نىك نەبوو.

ھەرۋەھا دەلىت: لەرۆژى بەدر سوارەيەك جگە لەمىقداد كۆپى ئەسود لەناو ئىمەدا نەدەبىنرا. ھەموومان خەوتبووين جگە لە پىغەمبەر(د.خ) كەلاى دارىك وەستابوو و تابەيانى نویرى دەخویند و دەپارايەۋە.

محەممەد كۆپرى ئىسحاق دەلىت: كاروانى ئەبوسوفيان كە لەشامەوہ ھاتبوو، سى يا چل پياوى قوپەيشى ھاورئىتەيان دەکرد. مەخريمە كۆپرى نەوفل و ەمرؤ كۆپرى عاس لەناوياندا دەبينزان.

عەبداللە كۆپرى عەباس دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ئاگادار بوويەوہ كاروانەكەى ئەبوسوفيان لەشامەوہ دەگەرئەتەوہ، بەموسولمانانى وت: ئەمە كاروانى قوپەيشىيەكانەو سامانى ئەوانى ھەلگرتووہ، بپۆن ئەگەرى ھەيە خواوہند بيكاتە بەشى ئىوہ. دەستەيەكيان بەرئىكەوتن و دەستەيەكيان سستىيان لەخۆيان نیشاندا چوونكە گومانيان نەبوو لەوہى شەر روودەدات.

دەلىت: ئەبوسوفيان چاودىرى باس و خواسەكانى دەکرد و لەكاروانەكەى دەترسا. يەكئىك لەكاروانىيەكان ئاگادارى كەردەوہ: محەممەد ھاوہلانى خۆى بۆ ھىرش كەردنە سەر كاروانەكەى تۆ پەوانە كەردووہ. ئەبوسوفيان زەمزەم كۆپرى ەمرؤى غەفارى بەكرى گرت و پەوانەى مەككەى كەرد و وتى قوپەيشىيەكان بۆ پاراستنى كالا و سامانەكانيان بەرئىبخات و ئاگاداريان بكاتەوہ محەممەد مەبەستى ھىرش كەردنە سەر كاروانەكەى ھەيە. زەمزەم بەرئىكەوت.

دەلىت: سى رۆژ پىش گەيشتنى زەمزەم بۆ مەككە، عاتىكە كچى عەبدولموتەليب خەويكى بىنى، ترسا و كەسيكى بەدواى براكەى عەباس كۆپرى عەبدولموتەلييدا نارد و پىنى وت:

براكەم، خەويكەم بينىووہ وبەتەواوى ترساو و دەترسم شەر و زيان بەخەلكەكەى تۆ بگات. ئەوہى باسى دەكەم لاى كەس مەيدركئەنە.

عەباس وتى: چىت بينىووہ.

عاتىكە وتى: لەخەودا بينىم سوارەيەك لەسەر وشتر ھات و لەدۆلى مەككە وەستا و ھاواری كەرد: ئەى خەلكى بەردەلان، سى رۆژى دىكە بۆ كوشتارگەكەى خۆتان بپۆن. خەلك لەدەروى كۆبوونەوہ، ئەوسا پۆشتە ناو مزگەوتەكە و خەلك بەدوايدا. لەم كاتەدا سوار لەسەر وشترەكەى خۆى لەسەرەوہى كەعبە دەرکەوت و ھاواری كەرد: ئەى خەلكى بەردەلان، سى رۆژى دىكە بۆ كوشتارگەكەى خۆتان بپۆن. دواتر سوار لەسەر وشترەكەى لاى ئەبو قەيس دەرکەوت و ھاواری كەرد و وتەكانى خۆى دووبارە كەردەوہ. دواتر بەردىكى ھەلگرت و تلى كەردەوہ. بەردەكە ھات تا گەيشتە خوارەوہى كئوہكە و لەت و پەت بوو. چەند لەتئىكى بەكەعبە گەيشت.

عەباس وتی: سۆیئەت دەدەم بەخو ئەم خەوہ بۆ کەس نەگێریتەوہ و لای کەس باسی نەکەیت.

عەباس پۆشت و وەلید کۆری عوتەبە کۆری رەبیعی ھاورینی بینی و خەوہکەى عاتیکەى بۆ گێرپایەوہ و پینی وت لای کەس باسی نەکات. وەلید خەوہکەى بۆ عوتەبەى باوکی گێرپایەوہ و بەمشوہیە لەناو خەلکدا بلأو بوویەوہ و قورەیشییەکان باسیان دەکرد.

عەباس دەلیت: بەرەبەیان بەدەوری کەعبەدا دەسوورماوہ. ئەبوجەھل لەگەڵ دەستەیک لەقورەیشییەکان دانیشتبوون و باسی خەوہکەى عاتیکەیان دەکرد. کاتیک منی بینی، وتی: ئەى باوکی فەزل، کاتیک تەواو بوویت، وەرە بۆ لای ئیمە. دەلیت: کاتیک تەواو بووم، پۆشتە لایان و دانیشتم.

ئەبوجەھل وتی: ئەى منالەکانى عەبدولموتەلیب، ئەم پینغەمبەرە ژنە کەى لەناو ئیوہدا دەرکەوت.

وتم: مەبەستت چییە؟

وتی: ئەو خەوہى عاتیکە بینوویەتى.

وتم: چ خەوئیکى بینوویە؟

وتی: ئەى منالەکانى عەبدولموتەلیب ئەوہ بەس نەبوو تەنیا پیاوہکانى ئیوہ پینغەمبەرى بکەن، ژنەکانیشتان بوونە پینغەمبەر! عاتیکە دەلیت خەوئیکى بینوویە کەکەسێک ھواری کردووە سى رۆژى دیکە بۆ کوشتارگەکەى خۆتان بپۆن، ئیمە سى رۆژ چاوەری دەبینن. ئەگەر ئەوہى عاتیکە باسی دەکات، راست بیئ، روودەدات و ئەگەر دواى ئەو سى رۆژە هیچ روونەدات، نامەیک دەنووسم کەئیوہ درۆزترین بنەمالەى عەرەبن.

عەباس دەلیت: سۆیئەت بەخو قسەى زۆرم کرد و حاشام کرد و وتم عاتیکەى خەوى ھوشیوہى نەبینوویە. دواى ئەوہ بلأو بووینەوہ و شەوانە ھەموو ژنەکانى بنەمالەى عەبدولموتەلیب ھاتنە لای من و وتیان: رینگەتان بەم پیاوہ خراپەکارەدا سەرکۆنەى پیاوہکانى ئیوہ بکات و ئیستا سەرکۆنە و قسەى ناشرین بەژنەکانتان دەلیت، تۆ یستت و ھیچت نەکرد.

عەباس دەلیت: سۆیئەت بەخو ئیوہ راست دەکەن و ھیچم نەوت، بەلام جارێکى دیکە

دەرپۇمە لای و ئەگەر وتەکانی دووبارە کردەوه، سزای دەدەم.

دەلئیت: بەرەبەییانی رۆژی سێیەمی خەوکهی عاتیکه، تۆرە بووم و گومانم دەکرد دەرڤهتیکم لە دەستداوه و دەمویست بە دەستی بێنمەوه. بەرەو مزگەوت بەرێکەوتم و ئەبوجهلم بینی. بەرەو لای پۆشتم تا شتیک لەو بارەوه باس بکات و وەلامی بدەمەوه. ئەو پیاویکی دەمپیس و چاوحیز بوو. بێنیم بەپەله بەرەو دەرگای مزگەوتەکه پۆشت. بەخۆم وت: ئەو مەلعوونە لەترسی نەبیستنی قسەکانی من، بەپەله دەرپواتە ناو مزگەوتەکه.

دەلئیت: ئەو، دەنگی زەمزمەمی غەفاری بیستبوو بەلام من نا. لەناو دۆلەکهدا لەسەر وشترەکهی خۆی وەستاوو، لووتی وشترەکهی بریبوو، کراسەکهی خۆی دێراندبوو و هاواری دەکرد: مەترسی، مەترسی، کالاً و سامانی ئێوه کەلە دەستی ئەبوسوفیاندایه، لەلایەن محەممەد و هاوێلانێ مەترسی لەسەرە و دەترسم ئەگەر پێیان نەگەن. فریاکەون، فریا کەون.

دەلئیت: من سەرقالی رووداوهکه بووم و ئەو سەرقالی من بوو، خەلک بەخێراییی دەهاتن و دەیانوت: مەگەر محەممەد و هاوێلانێ گومان دەکەن ئەمەیش کاروانەکهی کۆپی حەزەرمییە، هەرگیز، خوا دەزانێت کەوانییە. هەرکەس نەیدەتوانی بۆ شەر پەروات کەسێکی لەجیگەیی خۆی دەنارد. هەموو قۆرەیشییەکان پۆشتن. سەرکردهکانیش کەسیان نەمایەوه جگە لەئەبو لەهەب کۆپی عەبدولموتەلیب کە عاس کۆپی هوشام کۆپی موغەیرەیی لەجیاتی خۆی نارد چوونکە کۆپی هوشام چوار هەزار دیناری قەرزار بوو و عاس دارایی خۆی لە دەستداوو. ئەوی بەکرێ گرت تا قەرزهکهی بداتەوه. عاس لەجیاتی ئەو پۆشت و ئەبولههەب مایەوه.

عەبدوالله کۆپی ئەبی نەجیح دەلئیت: ئومەییە کۆپی خەلەف کە پیرێکی بەرێز بوو، دەیویست بمیئیتەوه. کاتیك لەمزگەوت لەناو خەلکان دانیشتبوو، عوقبە کۆپی ئەبی موعیت بەئاتەشدا نیک کە ناگر و بۆنی خۆشی تیا بوو، پۆشت و ئاتەشدا نەکهی لەبەردەم ئەودا دانا، وتی: ئەی باوکی عەلی، بخور بسووتینە چوونکە تۆ لەریزی ژناندایت.

ئومەییە وتی: خوا قیزەونت بکات چوونکە شتیکی قیزەونت هینا.

دەلئیت: ئومەییە خۆی ئامادە کرد و لەگەڵ خەلکان بەرێکەوت.

کاتیك قۆرەیشییەکان ئامادە بوون و دەیانویست بەرێکەون، شەری نیوان خویان و منالەکانی بەکر کۆپی عەبدمانتیان بیر کەوتەوه و وتیان: دەترسین لەپشتەوه هێریشان

بکه نه سهر.

کوپری ئیسحاق ده لیت: لهم کاته دا ئیبلیس له روخساری سوراچه کوپری جوعشه می موده لیجی له گه وره کانی که نانه ، ده رکوت و وتی: دلنیا بن له لایه ن که نانه وه زیان به ئیوه ناگات. قوره یشییه کان به په له بهر یکه وتن.

ئبو جعفر ده لیت: پیغه مبه (د.خ) روژی سییه می مانگی ره مهزان، له گه ل سیسه د و ده و چند پیاویک له هاوه لانی خوی بهر یکه وت. له ژماره ی زیاتر له ده بیروراکان جیاوازن. دهسته یه که ده لیتن: سیسه د و سیانزه که س بوون.

بهراء ده لیت: هه میسه ده مانوت ژماره ی ئه سحابه کانی به در به ئه ندازه ی ژماره ی ئه سحابه کانی تالوت یانی سیسه د و سیانزه که س بوون که له رووبار په رینه وه.

له کوپری عه باس ده گپرنه وه: له روژی به در موهاجیره کان حه فتا و حه وت که س بوون و ئه نسارییه کان دووسه د و سی و شهش که س. ئالاداری پیغه مبه (د.خ) عه لی کوپری ئه بی تالیب و ئالاداری ئه نسارییه کان سه عد کوپری عوباده.

دهسته یه کی دیکه وتوویانه: به در ییه کان سیسه د و چواره که س بوون که له شه ره که ئاماده بوون یا تالانیان به رکوت. دهسته یه کی دیکه وتوویانه سیسه د و هه ژده که س بوون به لام زورینه ی رابردووان وتوویانه ژماره یان سیسه د و ده و چند که سینک بوو. له سه دی ده گپرنه وه: تالوت له گه ل سیسه د و چند که س له رووبار په ریه وه، به ئه ندازه ی ژماره ی شه رکهرانی به در.

ههروه ها له قتاده ده گپرنه وه: له روژی به در سیسه د و ده و چند که س هاورییه تی پیغه مبه ریان ده کرد.

کوپری ئیسحاق ده لیت: چند روژ له ره مهزان به سهر چبوو که پیغه مبه (د.خ) له گه ل ئه سحابه کانی خوی بهر یکه وت و قه یس کوپری ئه بی سه عسه عه برای مازن کوپری نه جاپری وه که فرمانده ی دواوه ی سوپاکه ی ده ستینشان کرد. کاتیک له سه فراء نزیک که وتوه، به سه به س کوپری عه مرؤ جوه نی و عوده ی کوپری ئه بی زه غبای جوه نی بو به ده ستینانی دهنگ و باسه کانی کاروانه که ی ئه بسوفیان بو به در نارد. دوا ی ئه وه پیغه مبه (د.خ) بهر یکه وت. ئه وانی له پیشه وه ره وانه کردبوو و کاتیک گه یشته سه فراء که گوندیکه له نیوان دوو کیوه. سه بارت به ناوی دوو کیوه که پرساری کرد، وتیان: به کیان مه سلحه و ئه وی دیکه یان مه خری، سه بارت به خه لکی گونده که پرسی، وتیان:

منالەکانی نار و منالەکانی حەراق کەدوو تیرە لەهۆزی غەفارن، پیڤغەمبەر(د.خ) دوو کێوکه و تیپەرین لەناو ئەوانی پەسەند نەکرد، بەشیوێهەکی خراپ لیکدانەوهی بۆ ناوی دوو کێوکه و خەلکەکه کرد. دوو کێوکه و سەفرای لای چەپی خۆی بەجێهێشت و لەلای راست بەرەو ناوچەی زەفران بەریکەوت. کاتیکی لەوێ دەپۆشتهدەر، ناگادار بوویەوه قورەیشییەکان بۆ پارێزگاری لەکاروانەکی خۆیان بەریکەوتون. پیڤغەمبەر(د.خ) لەگەڵ کەسە نزیکەکانی خۆی راویژی کرد و لەهاتنی قورەیشییەکان ناگاداری کردنەوه. ئەبوبەکر هەستا و قسەی کرد و بەشیوێهەکی پەسەندکراو ئاخاوت. دوای ئەو، عومەر کۆری خەتاب هەستا و بەشیوێهەکی جوان قسەی کرد. میقداد کۆری عەرۆ هەستا و وتی: ئەی پیڤغەمبەر(د.خ)، ئەوهی خواوەند فەرمانی پێدەدات، ئەنجامی بدە چونکە ئیمە لەگەڵ تۆین و هاوشیوێهە منالەکانی ئیسرائیل کە بەمووسایان وت، ناپەییڤن. چونکە ئەوان بەمووسایان وت بڕۆ لەگەڵ خواکەت شەریان لەگەڵ بکە و ئیمە لێرە دانیشتووین. ئیمە دەلێن هاوڕێی لەگەڵ خواکەت شەر بکە و ئیمەیش هاوڕێی لەگەڵ ئێوه شەر دەکەین. سویند بەو خوایە تۆی بەراستی پەوانە کردووه، ئەگەر تا بەرک الغماد، یانی حەبەشە، بمانبەیت، شەریان لەگەڵ دەکەین تا سەرکەوتن بەدەست بێنیت.

پیڤغەمبەر(د.خ) وتارەکهی پەسەند و دۆعای خێری بۆ کرد.

عەبدوالله کۆری مەسعود دەلیت: میقدادم لەبارودۆخیکدا بینی حەزم دەکرد لەجیاتی ئەو بـم. پیاویکی بویر بوو. سەرکۆلمی پیڤغەمبەر(د.خ) لەتۆرەبییدا سوور ببوویەوه کەمیقداد هاتە پیش و وتی: ئەی پیڤغەمبەر(د.خ)، دلخۆش بە چونکە ئیمە وتە منالەکانی ئیسرائیل دووبارە ناکەینەوه کەبەمووسایان وت بڕۆ لەگەڵ خواکەت شەر بکە و ئیمە لێرە دادەنیشین، بەلکو سویند بەو خوایە تۆی بەراستی ناردووه، لەبەردەم و لەپشت سەر و لەراست و چەپی تۆدا دەبین تا سەرکەوتن بەدەست بێنیت.

کۆری ئیسحاق دەلیت: دوای ئەوه پیڤغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەی خەلکینە، بۆچوونی خۆتان باس بکەن. مەبەستی ئەنسارییەکان بوو. لەبەر ئەوهی نۆزینە بوون و هەم لەبەر ئەوهی کاتیکی لەعەقەبە بەیعتیان لەگەڵ بەست، وتبوویان: ئەی پیڤغەمبەر(د.خ)، ئیمە ناتوانین بتپارێزین تا دەگەیتە لای ئیمە و کاتیکی گەشتیت لەپەنای ئیمەدایت و هاوشیوێهە هاوسەر و منالەکانی خۆمان دەتپارێزین.

پیڤغەمبەر(د.خ) دەترسا ئەنسارییەکان هاوکاری کردنی ئەو تەنیا لەکاتیکیدا

بە پیویست بزانن کە دوژمنەکانی هێرش بکەنە سەر مەدینە و پیغەمبەر(د.خ) نابێت ئەوان بۆ شەرپ کردن لەگەڵ دوژمنەکانی بیات.

کاتیکی پیغەمبەر(د.خ) ئەمە وتەى هینایە سەر زمان، سەعد کوپری مەعاز وتی: ئەى پیغەمبەر(د.خ)، گومان دەکەم مەبەستت ئێمە بێت؟
پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: بەلى.

سەعد وتی: ئێمە باوەرمان بەتۆ هینا و وتەکانی تۆمان پشتراست کردووە و شایەتوومانمان هینایە سەر زمان. دانیابووین کە دینەکەى تۆ راستە و بەلێنماندا شوینکەوتەى تۆ یین. ئیستا بۆ کوپى دەخوازیت بڕۆ. سویند بەو خواپەى بەراستى تۆى پەوانە کردووە، ئەگەر بەرەو دەریامان ببەیت و بڕۆیتە ناو دەریا، بەدواى تۆدا دێین و کەس لە ئێمە ناگەرێتەو. لەرووبەرۆو بوونەوێى دوژمن ترسمان نییە و لەکاتى شەرپ خۆراگر و لەکاتى رووبەرۆو بوونەوێى راست کردارین. ئەگەرى هەبە لەکردهوکانى ئێمە رازى ببیت، بەفرمانى خواوەند، بۆ پیشەوهمان ببە.

پیغەمبەر(د.خ) لەوتەکانى سەعد رازى و هیزى وەرگرت. فرمووی: بەبەرەکەتى خواوەند بەرێکەون چوونکە خواوەند بەلێنى یەکیک لەم دوو دەستەى بەمن داوە، وەک دەلێنى لەئیستاوێ کوشتارگەى ئەوان دەبینم.

پیغەمبەر(د.خ) لەزەفرانەو بەرێکەوت و رۆشت تا لەنزیک بەدر دابەزى. لەگەڵ یەکیک لەهاوولانى خۆى سەرکەوت و لای یەکیک لەپیرەکانى عەرەب وەستا و پرسى پیرى کرد کەسەبارەت بە محەمەد و هاوولانى و قورەیشییەکان چى بیستوو؟
پیر وتی: تا نەلێن لەکوێو دێن، وەلام نادمەو.

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: کاتیکی بەئیمەت وت، ئێمەیش پێت دەلێین.
پیر وتی: بیستوو محەمەد و هاوولانى لەفلان رۆژ بەرێکەوتوون و ئەگەر ئەم هەوالە راست بێت، هەنووکە لەفلان شوینن، ئەو شوینەى پیغەمبەر(د.خ) و هاوولانى لەوێ دابەزیبوون، ناوی برد. هەرەها بیستوو قورەیشییەکان دوو رۆژ بەرێکەوتوون و ئەگەر ئەم هەوالە راست بێت، هەنووکە لەفلان شوینن. شوینى قورەیشییەکانى ناو برد. کاتیکی کۆتایى بەقسەکانى هینا، وتی ئیوێ کێن؟

پیغەمبەر(د.خ) فرمووی: ئێمە لەئاوین و رۆشت. پیر دەپرسى: کام ئاوە، ئاوى عێراق؟

پىنغەمبەر(د.خ) بۇ لاي ئەسحابەكان گەپرايەوۋە و شەوانە عەلى كوپرى ئەبى تالىب و زوبەير كوپرى عەوام و سەعد كوپرى ئەبى وقاسى لەگەل چەند كەسىك لەھاوۋەلانى خۇى بۇ دۇزىنەوۋەى چالۇوى بەدر رەوانە كرد. وەك لەگىزپانەوۋەى كوپرى ئىسحاق ناماژەى پىدراوۋە، ئاۋەلگىرەكانى قورەيشىيان بىنى كەئەسلەم، كۆيلەى حەجاج و عەرىزى ئەبو يەسار، كۆيلەى منالەكانى عاس لەناوياندا بوون. ھەردووكان بردە لاي پىنغەمبەر(د.خ). پىنغەمبەر(د.خ) نوپۇزى دەخويند. ئەوان پرسىيارىان لەكۆيلەكان دەكرد و كۆيلەكان دەيانوت: ئىمە ئاۋەلگىرەكانى قورەيشىن. ئىمەيان ناردوۋە ئاويان بۇ بەرىن. ئەسحابەكان لەھاتنى قورەيشىيەكان ئاگادار نەبوون و ھىوايان دەخواست كۆيلەى كاروانەكەى ئەبوسوفيان بن. لىياندان تا وتيان: ئىمە لەكاروانى ئەبوسوفيانىن. ئەوسا دەستىان لىئەلگىرتن..

پىنغەمبەر(د.خ) ركوع و دوو سوچدەى برد، سلۇوى دايەوۋە و فەرمووى: كاتىك راستى دەھىننە سەرزمان، لىيان دەدەن و كاتىك درۇ دەكەن، دەستىان لى ھەلدەگىرن. سوئند بەخوئا ئەوان لەقورەيشىن.

دواتر فەرمووى: پىم بلىن قورەيشىيەكان لەكوئىن؟
دوو كۆيلەكە وەلامىان دايەوۋە: لەپشت ئەم تەپۇلكەوۋەن.

پىنغەمبەر(د.خ) فەرمووى: چەند كەسن؟

وتيان: زۇرن.

پىنغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ژمارەيان چەندە؟

وتيان: نازانىن.

پىنغەمبەر(د.خ) فەرمووى: رۇژانە چەند وشتەر سەر دەبىرن؟

وتيان: رۇژىك نۇ وشتەر و رۇژىك دە وشتەر.

پىنغەمبەر(د.خ) فەرمووى: لەنىوان نۇسەد بۇ ھەزار كەس دەبن.

دواتر پرسى: لەگەورەكانى قورەيش كى ھاورىيەتەيان دەكات؟

وتيان: عوتەبە كوپرى رەبىيە و شەيبە كوپرى رەبىيە و باوكى بەختەرى كوپرى ھوشام

و حەكىم كوپرى حەزام و نەوفل كوپرى خوەيلد و حارس كوپرى عامر كوپرى نەوفل و

تووعەيمە كوپرى عودەى و نەزىر كوپرى حارس كوپرى كەلدە و زەمەعە كوپرى ئەسوود و

ئەبوجەھل كوپرى ھوشام و ئومەييە كوپرى خەلەف و نەبىيە و مونەبە كوپرانى حەجاج و

سوھەيل كوپرى عەمرۇ و عومەر كوپرى عەبدود.

پېغەمبەر(د.خ) رووی کردە ئەسحابەکان و فەرمووی: مەككە، لەتە جەرگەکانی خۆی بۆ ئیوھ ھاویشتووھ.

دەلێن: بەسبەس كۆپى عەمرۆ و عودى كۆپى ئەبى زەغبا پۆشتن تا لەبەر دابەزین. و شترەکانى خۇيان لەنزىك تەپۆلكەيەك لای ئاوەكە خەواند. سەتلیکیان ھەلگرت تا ئاوە ھەلبکیشتن. مەجدى كۆپى عەمرۆ جۆھەنى لای ئاوەكە دانیشتبوو. عودى و بەسبەس بیستیان كەكەنیزىك لای ئاوەكە داواى قەرزەكەى لەكەنیزىكى دیکە دەکرد. كەنیزە قەرزارەكە دەیوت: بەیانى یا دووبەیانى كاروانەكە دەگات و من كاریان بۆ دەكەم تا قەرزەكەى تۆ بدەمەوھ. مەجدى وتى: راست دەكەیت. ئەوانى لەیەك جیا کردەوھ.

كاتىك عودى و بەسبەس ئەم وتانەیان بیست، سوار و شترەکانى خۇيان بون و پۆشتنە لای پېغەمبەر(د.خ) و لەوھى بیستبوویان ئاگاداریان کردەوھ.

ئەبوسوفیان بۆ دوورئەندیشى، پێش كاروانەكە ھات تا گەیشتە قەراغ ئاوەكە و لەمەجدى كۆپى عەمرۆى پرسى: ئایا كەست ئەبینیووھ؟

وہلامى دایەوھ: كەسىك گومانى لى بكەم، نا، بەلام دوو سوارم بینى و شترەکانى خۇيان لای تەپۆلكەكە خەواند، ھاتن ئاویان ھەلگرت و پۆشتن.

ئوبوسوفیان پۆشتە شوینى خەوتنى و شترەكان. پشكلى و شترەکانى ھەلگرت و شكاندی و وتى: سویند بەخوا لەكای یەسرییان خواردووھ. بەخیرایى بۆ لای كەسەكانى خۆى گەپرایەوھ و رینگەى كاروانەكەى كۆپى و رینگەى كەنارى گرتەبەر. بەدرى لای چەپى خۆى بەجیھێشت و پۆشت تا لى دوور كەوتەوھ.

قورەیشییەكان ھاتن و لەجوحەفە دابەزین. جۆھەیم كۆپى سەلت كۆپى مەخریمە كۆپى مۆتەلیب كۆپى عەبدمەناف خەویكى بینى و وتى: لەنیوان خەو و بەناگایى سواركارىك بینى، ھات. و شترىكى پینوو و بەردەوام دەیوت: عوتبە كۆپى رەبیعە و شەیبە كۆپى رەبیعە و باوكى حەكەم كۆپى ھوشام و ئومەییە كۆپى خەلەف و فلان و فلان (ناوى ئەو كەسانەى برد كە لەرۆژى بەدر كۆژران) كۆژراون. دواتر شمشیری لەملى و شترەكەى خۆیدا و ئەوى لەناو ئوردوھەكە بەرەلا کرد. خێوئەتیک نەمایەوھ خۆینى و شترەكەى پینەگات.

دەلێت: ئەم ھەوالە بەئەبوجەھل گەیشت و وتى: ئەمەیش پېغەمبەرىكى دیکەى منالەكانى عەبدولموتەلیبە. بەلام بەیانى كاتىك رووبەرۆو بووینەوھ دەزانیت كى

دەكۆزىت.

كاتىك ئەبوسوفيان زانى چېتر مەترسى لەسەر كاروانەكەى ئەماو، كەسى بۇ لاي قوپرەيشىيەكان نارد و وتى: ئىوھ بۇ پارىزگارى كردن لەكاروان وپپاوەكانى خۇتان ھاتوون، بگەرپنەوھ چونكە خواوھند كاروانەكەى پاراست.

بەلام ئەبوجەھل وتى: سویند بەخوا ناگەرپنەوھ تا دەگەینە بەدر و بۇ ماوھى سى رۆژ لەوى دەمىننەوھ و وشتەر دەكۆزىن و خواردن دەخوین و شەراب دەخوینەوھ. كەنیزەكان دەبىت دەف بژەنن و عەرەبەكان ببیستەن و ھەست بەگەرەبى و ھىزى ئىمە بگەن. بپوین. بەدرناو چەيەك بوو عەرەبەكان سالانە لەوى بازارىكىان دروست دەكرد.

ئەخەنس كوپى شەرىق ھاوپەيمانى منالەكانى زوھرە لەجوحفە پى و تن: ئەى منالەكانى زوھرە، خواوھند سامان و كالآكانى ئىوھى پاراست و ھاورىكەى ئىوھ، مەخرىمە كوپى نەوفل رزگارى بوو، ئىوھ ھاتبوون تا پارىزگارى لەخوى و سامانەكەى بگەن، گوناحى ئەم ترسە بەئەستوى من و بگەرپنە و گوئى لەوتەكانى ئەبوجەھل مەگرن.

منالەكانى زوھرى گەرپانەوھ و كەسىان بەشدارى شەرى بەدرى نەكرد چونكە گوئرايەلى و تەكانى ئەخەنس بوون. لەھەموو تىرەكانى قوپرەيش كەسانىك بۇ بەدر ھاتبوون جگە لەمنالەكانى عودەى كوپى كەعب كەكەسىان بەشدارى نەكرد. منالەكانى زوھرە لەگەل ئەخەنس كوپى شەرىق گەرپانەوھ و لەبەر ئەمە كەس لەو ھۆزە بەشدارى شەرى بەدرى نەكرد.

قوپرەيشىيەكان بەرىكەوتن. لەنىوان تالیب كوپى ئەبى قاب و دەستەيەك لەقوپرەيشىيەكان دەمەبۆلەيەك دروست بوو، وتیان: سویند بەخوا ئەى منالەكانى ھاشم، ھەرچەند لەگەل ئىمەدا ھاتوون بەلام دەزانن، دلتان لاي محەمەدە. تالیب بەرەو مەككە گەرپاوە.

ئەبو جەعفر دەئىت: بەوتەى كوپى كەلبى تالیب كوپى ئەبى تالیب لەگەل ناباوەران ھاتەبەدر بەلام نابەدلخواز ھات. ئەویان لەناو كۆژراوان یا ئەسیرەكاندا ئەبىنى و بۇ لاي كەسەكانى خویشى نەگەرپاوە.

كوپى ئىسحاق دەئىت: قوپرەيشىيەكان پۆشتن تا لەنزىك بەدر دابەزىن. خواوھند بارانىكى نارد و زەوى تەر بوو. پىغەمبەر(د.خ) و ھاوولانى لەپۆشتن دوانەكەوتن بەلام شوینى قوپرەيشىيەكان بەشيوھەك بوو بەقوپر و لیتە رىگەى پۆشتنى لىگرتن.

بهمشیره پیغه مبه (د.خ) زوتر له وان گه یشته ناوه که و له سر لیواری گه وره ترین چالی به در دابه زی.

ده لیت: حوباب کوپی مونزه کوپی جه موح وتی: نهی پیغه مبه (د.خ)، خواوند فرمانی پیداویت له م شوینه دابه زیت و نابیت بؤ پیشه وه و دواوه برؤیت یا نه وهی بؤچوونه و فرت و فیل.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: بؤچوونه و فرت و فیل.

حوباب وتی: نهی پیغه مبه (د.خ)، نابیت لیته دا بمینینه وه، خه لک به سر نهو چالوهی له قوره یشیه کانه نریکه. پیمان بللی چالوه کانی دیکه کویر بکه نه وه و لای چالوه که ی خوین، هوزیک دروست بکن و لیوانلیوی بکن له ناو. شهریان له گه ل ده کین له کاتیکدا ئیمه ناومان هیه و نه وان نیانه.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: بؤچوونی راست نه وهیه. له گه ل نه سحابه کانی پوشت تا گه یشته چالوه که ی نریکه قوره یشیه کان. له وی دابه زی و فرمانی کویر کردن و پرکردنه وهی چالوه کانیدا. هوزیکیان به ده وری چالوه که ی خوین دروست کرد.

ده لیت: سه عد کوپی مه عاز وتی: نهی پیغه مبه (د.خ)، سایه وانیک له لق و گه لای داره کان بؤ تو دروست ده کین تا له وی بمینینه وه و چوارپیکانی تو ناماده بن. ئیمه رو به روی دوژمن ده بینه وه، نه گه ر خواوند سرکه وتنی پیبه خشین و سرکه وتین، به مه به سستی خو مان گه یشتووین و نه گه ر پیچه وانه که ی رویدا، سوار چوارپیکه ت ده بیت و ده گه ریته وه بؤ لای خه لکه که ی ئیمه له مه دینه چونکه که سانیک ی زور له مه دینه که هاوشیه ی ئیمه توین خوش ده ویت و نه گه ر گومانی شهریان بکر دایه، به دلنیا ییه وه ده اتن. نه وان پشتیوانیت لیده کهن و چاکه خوازی توده بن و هاوری له گه ل تو له ریگه ی خوادا جهاد ده کهن. پیغه مبه (د.خ) سپاس و دوعای خیری بؤ کرد.

سایه وانیکیان بؤ پیغه مبه (د.خ) ناماده و له وی حه سایه وه.

به ره به یان قوره یشیه کان به ریکه وتن و کاتیک پیغه مبه (د.خ) نه وانی بینی که له لای ته پو لکه که وه ده اتن، فرمووی: خواوندها، قوره یشیه کان به شانازی و غرووری خوینانه وه هاتوون دوژمنایه تی تو بکن و پیغه مبه ره که ت به درؤ بخنه وه، خواوندها، سرکه وتنمان پیبه خشه، خواوندها، سزایان بده.

کاتیک پیغه مبه (د.خ) عوته به کوپی ره بیعه ی له ناو قوره یشیه کاندا بینی که سوار

وشتریکی موو سوور بوو، فەرمووی: ئەگەر خێر لەناو ئەواندا هەبێت، لای خواوەنی ئەو و شترە سوورەییە، ئەگەر گوێرایەلی و تەکانی بن، رێگەی راستیان گرتۆتەبەر.

خەفاف کۆپی ئەیما غەفاری لەگەڵ باوکی ئەیما، کاتیکی قوڤەیشییەکان لەنزیک ئەوانەوه تێپەڕین، کۆڤەکەیی خۆی لەگەڵ چەند وشتریکی نارد و و شترەکانی پێشکەش بەوان کرد و و تی: ئەگەر دەتانهوێت بەپیاوی شەڕکەر هاوکاریتان دەکەم. قوڤەیشییەکان لەو ئەلامدا وتیان: ئەگەر لەگەڵ خەزان چاکە بکەیت، ئەرکی سەرشارنی خۆت بەجێنێناوه چونکە ئەگەر مەبەستی شەڕکردنمان لەگەڵ خەلکان هەبێت، سوێند بەخوا ناتەوان نین بەلام ئەگەر بەو شیۆه بێت کە محەممەد دەلیت لەگەڵ خوادا شەڕدەکەن، کەس ناتوانێت لەبەرابەر خواوەند، خۆراگری بکات.

کاتیکی دابەزین، دەستەیکە لەقوڤەیشییەکان لەحەوزەکەیی پێغەمبەر(د.خ) نزیک کەوتنەوه، فەرمووی: رێگەیان بەدەن ئاو ببەن. هەرکەس لەوان لەو رۆژەدا ئاوی خواردەوه، کۆژا جگە لەحەکیم کۆپی حەزام کەنەکوژا و سوار لەسەر ئەسپەکەیی خۆی گیانی رزگاری کرد. دواتر باوەرپی هینا و کاتیکی دەبیویست سوێندیکی گەرە بخوات، دەبیوت: سوێند بەو کەسەیی لەروژی بەدر منی رزگار کرد.

کۆپی ئیسحاق دەلیت: کاتیکی قوڤەیشییەکان ریزیان بەست و جیگیر بوون، عومەیرە کۆپی وەهەبی جومەحییان نارد و وتیان: بزانه هاو ئەلانی محەممەد چەند کەسن؟ ئەو بەئەسپەکەیی خۆی بەدەوری ئوردوی موسولماناندا سوورپایەوه و گەپایەوه و وتی: سێسەد کەسن، کەمیک زیاتر یا کەمتر، بەلام نازانم ئایا بۆسەیان ناوەتەوه یا پشتیوانیان لەگەڵدایە.

دەلیت: دوورتر پوشت بەلام هیچی نەبینی و گەپایەوه و وتی: هیچ نەبینی جگە لەکەسانیک کەتەنیا پالپشتیان شمشیرەکانیانە، کەس لەوان ناکوژرێت مەگەر ئەوهی کەسێک لەئێوه بکوژرێت، ئەگەر بەژمارەیی خۆیان لەئێوه بکوژن، چیتەر ژیان سوودی نییە، لەکار و کردەوهی خۆتان ورد ببینەوه.

حەکیم کۆپی حەزام کاتیکی ئەم وتەیی بیست بەرێکەوت و پوشتە لای عوتەبە کۆپی رەبیعه و وتی: ئەی باوکی وەلید، هەنووکە تۆ سالاری قوڤەیشیت و گوێرایەلی تۆن، کاریکی بکە تا کۆتایی رۆژگار بەچاکە ناوت ببەن. عوتەبە وتی: چی بکەم.

حەکیم کۆپی حەزام وتی: خەلکان بگەرێنەرەوه و خوێنجاویی حەکیم کۆپی عەمرۆ

حەزەرمی لەئەستۆ بگرە.

عوتەبە وتی: ئەو کارە دەکەم و تۆ شایەت بە، ئەو ھاوپەیمانی من و زیان و داراییەکانی لەئەستۆی مندايە، پرۆ بۆ لای کۆری حەنزەلییە چونکە کەس جگە لەو دژایەتی ناکات. مەبەستی ئەبوجەهل بوو.

رۆشتمە لای ئەبوجەهل، دەستەیک لەپشت و لەبەردەمی دانیشتیبوون. براکەمی کۆری حەزەرمی کوژراو، لەسەر سەری وەستاوو و دەیوت: پەیمانی خۆم لەگەڵ منالەکانی شەمس پەری و لەگەڵ منالەکانی مەخزوم پەیمانم بەست. بەئەبوجەهلم وت: عوتەبە کۆری رەبیعە دەلیت: ئایا پیاوێکی خۆت لەشەر کردن لەگەڵ کۆرە مامەکانت دوور دەخەیتەو.

ئەبوجەهل وتی: کەسی جگە لەتۆ دەست نەکەوت بینیریت؟

وتم: نە، منیش تەنیا دەبمە نێردراوی کەسیکی وەك ئەو.

دەلیت: گەرپامەوه بۆ لای عوتەبە کۆری رەبیعە تا بزەنگ و باس چیبە؟ عوتەبە پشنتی بەئەیمە کۆری روخسە غەفاری داوو. ئەو، دەوشتی وەك دیاری بەقورەیشییەکان بەخشیبوو. لەم کاتەدا ئەبوجەهل هات و نیشانەکانی شەر و تۆرە بوون بەروخسارییەوه دیار بوو، بەعوتەبەمی وت: بەتەواوی ترسایت. عوتەبە وتی: دەبینن.

ئەبوجەهل شمشیری دەرکێشا و لەئەسپەکەمی خۆیدا و ئەیمە کۆری روخسە وتی: کردەوهیەکی چاک نییە و شەر دەستی پێکرد.

کۆری ئیسحاق دەلیت: عوتەبە کۆری رەبیعە دەستی بەقسە کردن کرد و وتی: ئەمی خەلکی قورەیش لەشەر و کوشتن لەگەڵ ھاوێلانی محەمەد چیتان دەستدەکەویت، سویند بەخوا ئەگەر سەرکەوتن بەدەست بینن، بەردەوام کەسیک سەیری یەکیکی دیکە دەکات و لەسەر کردنی خۆی بیزارە چونکە ئامۆزا یا پورزای یەکیک لەهۆزەکەمی ئیووی کوشتوو، بگەرێنەوه و محەمەد و عەرەبەکان بەتەنیا جێبێلن، ئەگەر لەناویان برد بەمەبەستی خۆتان گەشتوون و ئەگەر پێچەوانەکەمی رویدا، ئیووی رووبەرۆوی نەبوونەتەرە.

حەکیم کۆری حەزام دەلیت: رۆشتمە لای ئەبوجەهل و بینیم زێیەکی لەکیسەیهکی چەرمین دەرھیناوه و دەیوێت بیپۆشیت، پێم وت: ئەمی باوکی حەکەم، عوتەبە منی

ناردووه و ئەمە پەيامەكەيەتى.

ئەبوجەھل وتى: سویند بەخوا لەبیینى محەممەد وھاوہلانى ئەو ترساوہ، ھەرگیز ناگەرپینەوہ تا خواوہند لەنیوان نئیمە و محەممەد داوہرى بکات، عوتەبە ئەم قسانە لەدلەوہ ناکات، بەلکو محەممەد و ھاوہلانى ئەوى بینووہ کەوشتەر دەخۆن و کۆرەكەيشى ھاورییەتى ئەوان دەکات، دەترسیت کۆرەكەى بکوژن.

ئەبوجەھل كەسى بۆ لای عامر كۆپى حەزەمى نارد و پىئى وت كاتى تۆلەسەندەوہى تۆ نزیكە بەلام ھاوپەیمانە كەى تۆ دەخوازیت خەلكان بگەرپینتەوہ، ھەستە و كوژرانى براكەتییان بیر بینەرەوہ.

عامر كۆپى حەزەمى ھەستا و خۆى روت كردهوہ و ھاوارى كرد: ئەى ھاوار لەعەمرۆى من، ھاوار عەمرۆى بڕام، ناگرى جەنگ بلیسەى سەند و ناشتى لەئارادا نەما و بۆچوونە خیرەكەى عوتەبە بەفپرو چوو.

كاتىك عوتەبە كۆپى رەبیعە بیستی ئەبوجەھل دەلئیت، عوتەبە ترساوہ، وتى: ئەو كەسەى جینگەكەى خۆى زەرد كردهوہ دەزانیت كى ترساوہ، ئەو یا من. داواى خودەيەكى كرد بەئەندازەى سەرى بیئت، بەلام لەسوپاكەى خودەيەك بۆ سەرى ئەو دەستنەكەوت چوونكە سەرى گەرە بوو، لەبەر ئەمە خاویلیەكى بەسەرییەوہ بەست.

ئەسوود كۆپى عەبدئەسوودی مەخزومى كەپیاویكى شەرئەنگیز و كردار پیس بوو، پۆشت و وتى: پەیمان لەگەل خوا دەبەستم لەحەوزەكەیان ناو بخۆمەوہ و ویرانى بكەم یا دەكوژریم. حەمزە كۆپى عەبدولموتەلیب رووبەرۆوى بوویەوہ و لەنزیك حەوزەكە گورزیكى لیذا و قاچى ئەوى تا قولاپەى بړى، ئەو، كەوتە سەرپشت و خوین لەقاچى دەچۆرى. بەلام بەرەو حەوزەكە پۆشت و كەوتە ناو حەوزەكە بۆ ئەوہى پەیمانەكەى بەسەر بردبیت، حەمزە شوینی كەوت و چەندین گورزى دیکەى لیذا و لەناو حەوزەكەدا كوشتى.

عوتەبە كۆپى رەبیعە و براكەى شەیبە كۆپى رەبیعە و ھەلید كۆپى عوتەبە روویان لەگۆرەپانى شەر كرد و كاتىك لەریزى قورەیشییەكان جیابوونەوہ و داواى شەرکەریان كرد، سیان لەگەنجەكانى ئەنساڕ بەناوہكانى عەوف و مەسعود كۆرەكانى حارس و عەبدواللە كۆپى رەواحە رووبەرۆویان بوونەوہ. عوتەبە و ھاوہلانى پرسییان: ئیوہ كین؟ وتیان: لەئەنساڕین.

وتیان: شەر لەگەل ئیوہ ناكەین.

ھاواريان كرد ئەى محەممەد خزمەكانى خۆمان رەوانە بکە و پىغەمبەر فەرمووى:
 حەمزە ھەستە، عوبەيدە ھەستە، عەلى ھەستە.

كاتىك ھەستان و لەعوتبە نزىك كەوتنەنە، پرسیيان: ئىوھ كىن.
 عوبەيدە و حەمزە و عەلى ناوى خۇيان وت: ئەوان وتیان: بەلى، ئىوھ ھاوشىوھى
 ئىمە بەرپىزن.

عوبەيدە لەھەموويان بەتەمەتتر بوو، رووبەرووى عوتبە بوويەو، حەمزە لەگەل
 شەيبە و عەلى لەگەل وەلید. زۆرى نەخاياند حەمزە شەيبەى كوشت، عەلى وەلیدی
 كوشت بەلام عوبەيدە و عوتبە شمشىرئىيان لەيەك دەدا، ھىشتا نەكەوتبوون. حەمزە و
 عەلى بەشمشىر ھىرشیان كرده سەر عوتبە و خوينيان پرشت. عوبەيدەيان برده لای
 پىغەمبەر، قاچى قرتا بوو، كاتىك گەيشتە لای پىغەمبەر، وتى: ئەى پىغەمبەر ئايا وەك
 شەھید حەسنىم بۆ دەكرىت؟
 پىغەمبەر فەرمووى: بەلى.

عوبەيدە وتى: ئەگەر ئەبوتالىب زىندوو دەبوو، دەيزانى، ئەم قەسە ماقى خۆمە
 كەبلىم، بەدەورى محەممەد گيانىمان دەبەخشىن و چا و لەژن و مانالەكانمان دەپوشىن.
 كورى ئىسحاق دەلىت: كاتىك گەنجە ئەنسارىيەكان ناوونىشانى خۇيانيان وت،
 عوتبە پىي وتن: ئىوھ بەرپىزن بەلام دەخوازين شەركەران لەخەلكەكەى خۆمان
 رووبەروومان ببەوھ.

دواى ئەوھى خەلكان ھاتنە پىش و لەيەك نزىك كەوتنەو، پىغەمبەر فەرمانى دابوو
 مىرش نەبەن تا كاتىك خۆى فەرمان دەدات و ئەگەر دوژمن لىيان نزىك كەوتەو،
 نىرپارانىيان بکەن. لەوكاتەدا پىغەمبەر لەناو سايەوانەكەى دانىشتبوو و ئەبوبەكر
 ئاورىيەتى دەکرد.

ئەبوجەغەر دەلىت: شەرى بەدر لەرۆژى ھەينى، حەفدەى مانگى رەمەزان روويدا.
 كورى ئىسحاق دەلىت: لەرۆژى شەرى بەدر پىغەمبەر شەركەرانى خۆى رىز كرد.
 نىرىكى بەدەستەوھ بوو كەسەكانى پى بەرابەر دەکرد و كاتىك گەيشتە لای سواد كورى
 نەزىيە كە لەرىزەكە رۆشتبوويەدر، بەتەرەكە كىشای بەسكى ئەودا و فەرمووى: سواد
 ھەناو رىزەكەدا بىستە.

سواد وتى: ئەى پىغەمبەر، نازارم پىگەيشت، خواوھند تۆى بەراستى ناردووھ و

دەھىت قەرەبوو بىكەمەھ.

دەلىت: پىغەمبەر سىكى خۇي خىستە بەردەستى و فەرمووى: قەرەبووى خۇت بىكەرەھ.

سواد سىكى پىغەمبەرى گرت و ماچى كرد.

پىغەمبەر فەرمووى: بۇ ئەم كارەت كرد.

سواد وتى: ئەي پىغەمبەر، شەر لەئارادايە و ئەگەرى ھەيە بكوژىم. وىستم لەم دوايىن ساتانەدا پىستم بەر پىستى تۆكەوتىت.

پىغەمبەر دۇعاى خىرى بۇ كرد.

داوى ئەھەي پىغەمبەر رىزەكانى رىكخست، بۇ ناو سايەوانەكەي گەپرايەھ و ئەبوبەكرى لەگەل خۇيدا برد. كەس جگە لەئەبوبەكر لەگەل پىغەمبەردا نەبوو. پىغەمبەر دەپارايەھ و داوى سەرکەوتنى لەخواھەند دەكرد و دەيفەرموو: خواھەندا، ئەگەر ئەم خەلكان لەناو بچن، چىتر لەسەر زەھى كەس تۆناپەرەستىت.

ئەبوبەكر دەيوت: ئەي پىغەمبەر، دۇعا بەسە چونكە خواھەند بەلىنەكەي خۇي دەھىننەتەدى.

عومەر كوپى خەتاب دەلىت: لەرۇژى بەدر كاتىك پىغەمبەر ژمارەي ناباھەرانى بىنى و ھاوەلانى خۇي سىسەد و چەند كەس بوون، رووى كرده قىيلە و دەستى بەپارانەھە كرد و دەيفەرموو: خواھەندا، بەلىنەكەي خۇت بىنەدى، خواھەندا ئەگەر ئەم دەستىيە لەناو بچن، چىتر كەس لەسەر زەھى تۆناپەرەستىت. بەردەوام دەپارايەھ تا ئەھەي عاباكەي كەوتەخوار. ئەبوبەكر عاباكەي خىستە سەرشانى و لەپشت سەرىيەھە وەستا و وتى: ئەي پىغەمبەر، داىك و باوكم بەقوربانىت بىت، دۇعا كردن بەسە چونكە خواھەند بەلىنەكەي خۇي دەھىننەتەدى. خواھەند ئەم ئايەي نارەخوار:

((اذ تستغيثون ربكم فاستجاب لكم انى ممد كم بالف من الملائكة مردفين.

واتاكەي: ئەو كاتەي داوى ھاوكارىتان لەپەرەردگارى خۇتان دەكرد و پەرورەردگار دۇعاكەي ئىھە دەھىننەتەدى و بەھەزار فرىشتەي رىزبەستوو، ھاوكارىتان دەكات.))

كوپى عەباس دەلىت: لەرۇژى شەپى بەدر پىغەمبەر لەناو خىوئەتەكەي خۇيدا بوو و دەيفەرموو: خواھەندا، بەلىنەكەي خۇت بىنەدى، خواھەندا، ئەگەر ئەم شەپكەرانە لەناو بچن، كەس لەسەر زەھى تۆناپەرەستىت. ئەبوبەكر دەستى گرت و وتى: ئەي پىغەمبەر بەسە چونكە زۆر پىداگىرىت لەگەل خواھەند كرد. پىغەمبەر زىيى لەبەردا بوو، ھاتەدەر

و ئەم ئایانەى خویندەوہ:

((سیهزم الجمع و یولون الدبر، بل الساعة موعدهم و الساعة ادهی و امر.

واتاکەى: بەم زوانە ئەم دەستەیه شکست دەخوات و پشت دەکەنە شەپ، بەلکۆ شوینی دیاریکراوی ئەوان روژی هەستانەوہیە و روژی پەسلان تالتر و سەختەر.))
 کۆپى ئیسحاق دەلیت: کاتیک پیغەمبەر لەناو سایەوانەکەدا بوو، بۆ ساتیک خەو ئەوی بردەوہ، دواتر چاوی کردەوہ و فەرمووی: ئەى ئەبوبەکر، هاوکارى خواوەند گەیشت، ئەوہ جبرەئیل بوو هەوسارى ئەسپەکەى خۆى بەدەست رادەکیشا و قاچەکانى تەپ و تۆزاوی بوو.

دەلیت: تیریک بەر موهه جیع کۆیلەى عومەر کۆپى خەتاب کەوت و کۆژا. ئەمە یەکەم کۆژاوی موسولمانان بوو. دواى ئەوہ حارسە کۆپى سوراقتە تیریکى هاویشت و یەکیک لەمناڵەکانى عودەى کۆپى نەجاری کوشت کە لەحەوزەکە ئاوی دەخواردەوہ. پیغەمبەر هات و هاوہلانی خۆى بۆ شەپ هاندا و فەرمووی: سویند بەو خواہەى گیانى محەمەد لەدەستى ئەودایە، هەرکەس ئەمڕۆ بۆ رەزامەندى خواوەند پینداگری بکات و پشت نەکاتە گۆرەپانى شەپ و بکوژیت، دەرواقتە بەهەشت. عومەر کۆپى حەمام کەمشتیک خورماى بەدەستەوہ بوو و دەبخوارد، وتى: بە! بە! بۆ ئەوہى پڕۆمە بەهەشت دەبیئت ئەمانە بملکۆژن. خورماکەى فڕیدا و شمشیری هەلگرت و شەپى کرد تا کۆژا. ئەو، هۆنراوہیەکی بەم ناوڕۆکە دەخویندەوہ:

((بەرەو لای خواوەند بپۆن

چوونکە هیچ تویشوویەکتان جگە لەچاکەکارى و کردەوہى ناخیرەت

و پینداگری لەجیهاد

پینویست نییە.

هەر تویشوویەک جگە لەچاکەکارى و خواپەرەستى، رووبەرۆوى

لەناوچوون دەبیئتەوہ.))

قتادە دەلیت: عەوف کۆپى حارس لە پیغەمبەرى پرسى: چ شتیک خواوەند

لەبەندەکەى رازى دەکات؟

پیغەمبەر فەرمووی: ئەوہى کەسیکی بى زرى، دەستى بەخوینى دوژمن سوور

بکات.

عەوف زێكەى دەرهێنا و قەیدا. شمشیری هەلگرت و شەرى كرد تا كوژرا. كۆپى ئیسحاق دەلیت: كاتێك هەر دوو دەستەكە رووبەروى یەكبوونەوه، ئەبوجهل وتی: خواوەندا، هەركام لەم دوو دەستەیه، ریزی پەیوهەندى خزمایەتى ناگریت و كارە نارەواكان ئەنجام دەدات، سزای بده. لەزیانی خۆى دۆعای كرد.

پێغهەمبەر مشتى خۆلى هەلگرت و رووى كردە قوڕەیش و فەرمووی: رووتان پەش و قیزەون بێت. خۆلكەى بەسەر و روخسارى ئەواندا پڕژاند و بەهاوەلانى خۆى وت: هێرش ببهن. شكست كهوتە ناو ناباوەران و خواوەند گەورەكانى قوڕەیشى كوشت و تەسلىمى هاوەلانى پێغهەمبەرى كرد. كاتێك موسولمانان دەستیان بەگرتنى ئەسیرەكان كرد، پێغهەمبەر لەناو سایەوانەكەدا بوو، سەعد كۆپى مەعاز شمشیر بەدەست لەگەڵ دەستەیهك لەئەنسار پاسەوانى پێغهەمبەرى دەكرد چونكە دەترسان دوژمن هێرش بكاتە سەرى. پێغهەمبەر لەروخسارى سەعددا بىنى لەكارى موسولمانان رازى نىیە، پى فەرموو: دەلیتى ئەسیر كردنى ناباوەرانت پى خۆش نىیە.

سەعد وتی: بەلى، ئەمە یەكەم جارە ناباوەران شكست دەخۆن، كوژرانى ئەوان باشترە لەوهى ئەسیر بكرین.

كۆپى عەباس دەلیت: پێغهەمبەر بەهاوەلانى خۆى فەرموو: كەسانێك لەمناڵەكانى هاشم و كەسانى نابهەلخواز هاتوونەدەر و ئارەزوومەندى شەر كردن لەگەڵ ئىمە ئەبوون. هەركەس لەئىوه كەسێك لەمناڵەكانى هاشمى بىنى، ئەيكوژیت، هەركەس باوكى بەختەرى بىنى، ئەيكوژیت و هەركەس عەباس كۆپى عەبدولموتەلىبى باوكى منى بىنى، ئەيكوژیت چونكە نابهەلخواز بۆ ئەم شەرە هاتوو.

باوكى حوزەیفە كۆپى عوتەبە كۆپى رەبیعه وتی: باوك و منال و براكانى خۆمان بكوژین و عەباس ئازاد بكەین، سویند بەخوا ئەگەر ببینم دەيكوژم.

وتەكەى بەگووى پێغهەمبەر گەیشت و بەعومەر كۆپى خەتابى فەرموو: ئەى باوكى حەفس، بیستت حوزەیفە دەلیت شمشیر لە پێغهەمبەرى خوا بەرز دەكەمەوه؟

عومەر وتی: ئەى پێغهەمبەر، رێگەم بده بەشمشیر بىكوژم چونكە كەسێكى موناফیقه. دواتر عومەر دەیوت: ئەمە یەكەم جار بوو پێغهەمبەر بەنازناوى باوكى حەفس بانگى كردم.

باوكى حوزەیفە بەردەوام دەیوت: لەو وتەى ئەو رۆژه هینامە سەرزمان، ئاسوودە نیم و بەردەوام لى دەترسم مەگەر ئەوهى بەشەهید بوون قەرەبووى بكەمەوه. ئەو،

لەشەپرى يەمامە كوژرا.

دەئىت: پىغەمبەر كوشتنى باوكى بەختەرى ياساغ كرد لەبەر ئەوى لەمەككە زىانى بە پىغەمبەر نەدەگەياند و پىغەمبەر هیچ شتىكى ناخۆشى لى نەبىنىبوو. ئەو، لەو كەسانە بوو بۇ ھەلۈەشانەنەو پەيمانى قورەيشىيەكان دژى بنەمالەى ھاشم وبنەمالەى مولىب، ھەولیدابوو. لەكاتى شەرەكەدا، مەجزەر كۆپى زىادى بەلەوى ئەوى بىنى و وتى: پىغەمبەر كوشتنى تۆى ياساغ كردوو. جونا دە كۆپى مەلىجە كە لەگەل باوكى بەختەرى لەمەككە ھاتبوویەدەر، ھاورىيەتى دەكرد و وتى: ھاورىكەم چى بەسەر دىت. مەجزەر وتى: ھاورىكەى تۆ دەكوژىن چوونكە پىغەمبەر تەنيا فەرمانى نەكوشتنى تۆى پىداويىن.

باوكى بەختەرى وتى: سویند بەخوا من و ئەو ھەردووكمان دەمرىن تا ژنانى قورەيش نەلین من لەبەر رزگارى كردنى ژيانى خۆم، ھاورىكەم پشتگوئى خست. كاتىك مەجزەر رووبەرووى باوكى بەختەرى بوویەو، ئەو، ھۆنراوہیەكى بەم ناوہۆكە خویندەوہ:

((هیچ نازادەيەك ھاورىكەى خۆى پشتگوئى ناخات
تا بمرىت يا رىگەكەى خۆى بناسىتەوہ.

شەپران كوشت و مەجزەر ئەوى كوشت. ھاتە لای پىغەمبەر و وتى: سویند بەو خوايەى تۆى بەراستى پەوانە كردوو، ھەولمدا ئەسىرى بكەم بەلام ئەو رازى نەبوو، شەپمان كرد و ئەوم كوشت.

عەبدولرەحمان كۆپى عەوف دەئىت: ئومەييە كۆپى خەلەف لەمەككە ھاورىنى من بوو. ناوى من عەبد عەمرۆ بوو و كاتىك لەمەككە باوہرم ھىنا، ناوہكەم بۆ عەبدولرەحمان گۆرا. ئومەييە كاتىك منى دەبىنى، دەيوت: ئەى عەبدعەمرۆ، ئەو ناوہى باوكت پىيەخشى، پشتگوئى خست، ناوئىك ديارى بكە تا بەو ناوہ بانگت بكەم چوونكە كاتىك بەناوہ كۆنەكەت بانگت دەكەم وەلام نادەيتەوہ، منيش بەناوئىك كە نازانم چىيە، بانگت ناكەم.

وتم: ئەى باوكى عەلى، ھەر ناوئىك پىتخۆشە، ديارى بكە.

وتى: ناوى عەبدواللە.

وتم: باشە.

هەركاتێك لای ئەو تێدەپەرێم، دەبیوت عەبدوڵڵە. من وەلام دەدایەو و قسەم لەگەڵ دەکرد. لەروژی بەدر لای ئەو تێپەرێم کە لەگەڵ کۆرەکە ی عەلی کۆری ئومەییە وەستا بوو. دەستی ئەوی لەدەستا بوو. من چەند زۆییەکی تالانیم هەلگرتبوو و کاتێک منی بینی، ئومەییە وتی: ئەو عەبد عەمرۆ، وەلام ئەدایەو. وتی: ئەو عەبدوڵڵە. و تەم: بەلی.

وتی: دەتوانیت من ئەسیر بکەیت چوونکە لەزێکان باشتەرم بۆ تۆ. و تەم: وەرە. زێکانم فرێدا و دەستی خۆی و کۆرەکەیم گرت. دەبیوت: روژیکی لەم شیۆم ئەبینیوە مەگەر پێویستتان بەنەرمی نواندن نییە. ئەوانم پیش خۆم خست. دەلیت: ئەو کاتە ی دەروشتین، ئومەییە پێی و تەم: ئەو عەبدوڵڵە، ئەو پیاوێ ی پەری و شتر مری بەسینگەوێ، کێیە؟

وتەم: حەمزە کۆری عەبدوڵموتەلیب.

وتی: ئەو ئەم بەلای بەسەر ئێمەدا هینا.

عەبدوڵرەحمان دەلیت: لەم کاتەدا بیلال ئومەییە بینی. ئومەییە، لەمەککە بەلالی ئەشکەنجە کردبوو تا لەئیسلام پەشیمان ببیتەو. ئەوی لەسەر پشت لەسەر بەرد و لەم سوورەو بووکان دەخەواند و فەرمانی دەدا بەردیکی گەرە بخەنە سەر سکی و دەبیوت: بەمشێوێ دەمینیتەو تا ئەو کاتە ی لەدینەکە ی محەمەد پەشیمان دەبیتەو. بەلام بیلال لەو کاتەدا دەبیوت ئەحەد، ئەحەد. کاتێک ئومەییە بینی، وتی: ئومەییە سەرکردە ی کوفرە، نابیت رزگاری بیت.

وتەم: بیلال، ئەسیرەکە ی من؟

بەلال وتی: نابیت رزگاری بیت.

بەئومەییەم وت: دەبیستی، دەلیت، نابیت رزگارت بیت.

بیلال هاواری کرد: ئەو هاوێلانی خواوێند، سەرکردە ی کافرەکان، ئومەییە کۆری خەلەف نابیت رزگاری بیت.

دەوری ئێمەیان گرت و من بەرگریم لەئومەییە دەکرد. یەکیک لەکۆرەکە ی ئومەییەیدا و کەوت. ئومەییە هاواری دەکرد کە هەرگیز هاوشێوێم نەبیستبوو، پێم وت: رابکە، رابکە، چوونکە ناتوانم هیچ بکەم. بەلام موسولمانان شمشیربارانیان کردن تا ئەوێ کۆژان.

عەبدوڵرەحمان کۆری عەوف هەمیشە دەبیوت: خواوێند لەبیلال خۆش نەبیت،

زړیکانم له دهست چوو و نه سیره کانی به کوشتن دام.

یه کیك له مناله کانی غه فار ده لیت: من و کوږه مامه کهم، همدرو کمان ناباوږ بووین، به سر کیو یکدا سرکه وتین و له وږوه سهیری به درمان ده کرد. چاوه پروان بووین بزاینن کام دهسته یه شکست ده خوات و له گهل تالانچیه کان به شدار بین.

ده لیت: کاتیک له سر به زایی کیوه که بووین، هه وړیک لیمان نزیك که و ته وه، دهنگی نه سپه کانی لیده بیسترا، بیستمان که سینک دهیوت: حیزوم پیشکه وه، په رده ی دلی کوږه مامه کهم درآ و مرد. نه وه نده ی نه ما بوو خویشم بمرم، به لآم به سر خومدا زال بووم.

باوکی داوودی ما زنی به شدار له شه پری به در، ده لیت: له روژی به در شوین یه کیك له ناباوږان که وتم تا بیکوژم به لآم پیش نه وه ی شمشیره که ی منی پیبگات، سهری له جهسته ی جیا بوویه وه و زانیم که سینکی دیکه نه وه ی کوشتووه.

نه یی نومامه کوږی سه هل کوږی حه نیف ده لیت: باوکم دهیوت: کوږی خوم له روژی به در، یه کیك له نیمه به شمشیره که ی ناماژهی به یه کیك له ناباوږان ده کرد و پیش نه وه شمشیره که ی پیبگات، سهری له جهسته ی جیا ده بوویه وه.

عبدالله کوږی عه باس ده لیت: له روژی به در فریشته کان جامانه ی سپیان له سر دا بوو و له روژی حه نین، جامانه کانیا ن سوور. فریشته کان ته نیا له شه پری به در شه پریان کرد و له شه پره کانی دیکه ته نیا هاو کارییان ده کردین به لآم شمشیریان نه ده وه شاندا.

مه عاز کوږی عه مرو کوږی حه موخ دهیوت: کاتیک پیغه مبه ر له کاری دوژمن ته واو بوو، وتی: له ناو کوژراوه کاندا بو نه بوجه هل بگه پړین. یه که م که س نه بوجه هلی بینی، من بووم. دهیانوت: که س دهستی به باوکی حه که م ناگات. کاتیک نه م و ته یه م بیست، مه بهستی نه وم کرد. په لامارمدا و به شمشیر قاچیم قرتاند. که و ته سهرزه وی و کوږی عیگره مه شمشیری له بازوی مندا و دهستی بریم. به لآم له گه رماوگه رمی شه پره که ناگام له دستم نه بوو. ته واوی روژ شه پم ده کرد و دهستم به دوا ی خومدا راده کیشا و کاتیک نازاره که ی زیادی کرد، به ته واوی له جهسته م، جیام کرده وه و فریمدا.

مه عاز تا روژگاری عوسمان کوږی عه فان زیندوو بوو.

دوا ی نه و، مه عوز کوږی عه قراء لای نه بوجه هل تیپه پری که له سر زه وی که و تېوو. چه ند گورزیکی لیدا که له جووله که و ته به لآم هیشتا گیانی له به ردا ما بوو. مه عوز نه وه ی به جیه تیش و شه پری کرد تا کوژرا.

کاتیك پیغه مبهەر فرمووی: له ناو کوژراوه کاندایا به دواى ئه بوجه هلهدا بگه پین،
 عه بدوالله کورپی مه سعود به دوایدا گه پرا و پیغه مبهەر فرمووی: ئه گهر به ناسانی
 نه تانتوانی بیدۆزنه وه، ورد ببنه وه چونکه شوینه واری برینیک بهرانییه وه دیاره. من و
 ئه و رۆژیک له سهر سفره ی عه بدوالله کورپی جودعان شه پمان بوو. ههر دوو کمان گهنج
 بووین. من بچوکت بووم. پالیکم پیوه نا، کهوت و یه کیک له رانه کانی بریندار و هیشتا
 شوینه واره که ی ماوه.

عه بدوالله کورپی مه سعود ده لیت: کاتیك ئه بوجه هلم دۆزییه وه، هیشتا نه مرد بوو،
 قاچم خسته سهر ملی چونکه جاریک له مه کهکه زۆری ئه شه که نه چه کردم و به شهق تی
 هه لدا بووم. وتم: ئه ی دۆژمنی خوا، خوا وه ند ریسوا ی کردیت.
 وتی: چۆن ریسوا یی کردووم، پیاویک بووم به دهستی ئیوه کوژرام، پیم بلی، کی
 سه رکه وت.

وتم: خوا و پیغه مبه ره که ی.

وتی: ئه ی شوانی مه پره کان، به شوینیکی به رزدا سه رکه وتوویت. سه ری ئه بوجه هلم
 به ری و بردم بۆ لای پیغه مبه ره و وتم: ئه مه سه ری دۆژمنی خوا، ئه بوجه هله.
 پیغه مبه ره فرمووی: سویند به وخوایه ی جگه له و خوایه ک نییه، خۆیه تی. پیغه مبه ره
 به مشیوه یه سویندی ده خوارد.

عایشه ده لیت: کاتیك پیغه مبه ره فرمووی کوژراوه وکانی به در بخه نه ناو چالیک،
 هه موویان خسته ناو چال جگه له ئومه یه کورپی خه له ف له بهر ئه ویه ئاوسا بوو و کاتیك
 ویستیان بیجولینن، له یه ک جیا بوویه وه. ئه وریان له شوینی کدانا و به رد و خۆلیان کرد
 به سه ریا تا ئه وه ی له ژیر خاک داپۆشرا بوو.

کاتیك کوژراوه کانیان خسته ناو چال، پیغه مبه ره له سه ر چاله که وه ستا و فرمووی:
 ئه ی خه لکی ناو چاله که، ئایا بینیتان به لینه کانی خوا وه ند هاته دی؟ من به لینه که ی
 خوا وه ند م بینی.

هاوه لانی پیغه مبه ره وتیان: ئه ی پیغه مبه ره، ئایا له گه ل مردووه کان قسه ده که ی ت؟
 پیغه مبه ره فرمووی: ئه وان زانیان ئه و په یمانه ی به لینه دابوو، هاته ده ی و راسته.
 عایشه ده لیت: که سان گومانیان کرد پیغه مبه ره فرمووی: بیستیان. به لام
 راستیه که ی ئه وه یه: زانیان.

ئهنس کورپی مالیک وتی: هاوه لانی پیغه مبه ره له تاریکایی شه و بیستیان

کهده فرمیت: ئەی خەلکی ناو چالەکه، ئەی عوتبە کوپری ره بیعه، ئەی شهبیه کوپری ره بیعه، ئەی ئومەبییه کوپری خەلف، ئەی ئەبوجهل کوپری هوشام، ناوی هەموو کوژراوەکانی ناو چالەکهی برد- ئایا بینیتان که به لینه کهی خواوەند دیتەدی؟ من به لینه کهی خواوەندم بینی.

موسولمانان وتیان: ئەی پیغەمبەر ئایا له گەل مردووه کان قسه ده کیت.

پیغەمبەر فرمووی: ئیوه باشر له وان قسهکانی من نابیستن به لام ئەوان ناتوانن وه لام بدەنوه.

محەممەد کوپری ئیسحاق دەلێت: پیغەمبەر له روژی بەدر فرمووی: ئەی خەلکی ناو چالەکه، ئیوه بۆ پیغەمبەر که تان هۆزێکی خراب بوون، حاشاتان له راستی من کرد و کهسانی دیکه پشتراستییان کردمەوه. دهرتان کردم و کهسانی دیکه په نایاندام، شەرپتان له گەل من کرد و کهسانی دیکه هاوکارییان کردم. دواتر فرمووی: ئایا بینیتان به لینه کهی خواوەند دیتەدی؟ من بینیم به لینه کهی خواوەند هاتەدی.

دەلێت: کاتیک پیغەمبەر فرمووی کوژراوەکان بخەنە ناو چال، عوتبە کوپری ره بیعیان راکیشا و به ره و چالەکیان برد. پیغەمبەر سهیری روخساری باوکی حوزەیفه کوپری عوتبەبی کرد و به خەمبار و دلتهنگی بینی. فرمووی: ئەی باوکی حوزەیفه، ئەگەری هەیه له بهر باوکت، شتیکت له دندا هەنگرتییت؟

باوکی حوزەیفه وتی: سویند به خوا ئەی پیغەمبەر! هیچکات له کارهکانی باوکم و کوشتنی ئەو دوودل نه بووم به لام ئەوم به که سیکی خواوەن را و زیرهک و بیرمەند دەبینی و هیوادار بووم باوەر بینیت و کاتیک سه ره نه انجامه کهی ئەمه بوو، بیرم له مه کردهوه که باوکم سه ره نه انجام له سه ر ناباوه پری مرد و خەمبار بووم.

دەلێت: پیغەمبەر بۆی پارایه وه و به شیوه یه کی باش له گەلی ناخاوت. دواي ئەوه پیغەمبەر فرمانیدا تالانییهکان کۆیکه نه وه. کیشه له ناو موسولمانان دروست بوو. ئەوانه ی تالانییهکانیان گرتبوو، ده یانوت: هی خۆمانه چونکه پیغەمبەر خۆی فرموویه تی. ئەوانه ی شەریان له گەل دوژمن کردبوو، ده یانوت: ئەگەر ئیمه نه ده بووین، ئیوه تالانییتان دەست نه ده کهوت. ئەوانه ی پارێزگارییان له پیغەمبەر ده کرد، ده یانوت: مافی ئیوه زیاتر له ئیمه نییه، ئیمه ده مانتوانی دوژمن بکوژین چونکه له بهر دهستی ئیمه دا بوون، ده مانتوانی تالانییهکان کۆیکه ی نه وه چونکه کهس به رگری لینه ده کردن

بهلام دهرساين هيرش بكهنه سهر پيغهمبهر و لهبهر نهمه تهنيا پاريزگاريمان له پيغهمبهر دهكرد. كهواته مافي ئيوه زياتر لهئيمه نيينه.

ئەبو ئومامەى باهلى دەئيت: لهعوباده كوڤى سامت سهبارەت بهنايهكانى ئەنفال پرسيام كرد و وتى: سهبارەت بهشەركهرانى بهدر هاتهخوار چوونكه لهسەر تالانپيهكان گرفتارى كيشه بووين و بهشيويهكى ناشيرين لهگەل يەك ماملەمان كرد. خواوهند تالانپيهكانى لهئيمه سهندهوه و لای پيغهمبهر كهلهكو بهشيويهكى بهرابەر لهناو موسولماناندا دابهشى كرد. ترسى خوا و گوڤرايهئى پيغهمبهر و بهرزهوهندى موسولمانانى تيا بوو.

دەئيت: كاتيك سهركهوتنمان پيڤرا، پيغهمبهر، عهبدوالله كوڤى رهواحهى وهك مردهگهپيئهر بۆ سهروهى مهدينه و زهيد كوڤى حارسهى بۆ خوارهوى مهدينه نارد. ئوسامه كوڤى زهيد دەئيت: كاتيك روقيبه كچى پيغهمبهرمان بهخاك سپارد، ههوالى سهركهوتنهكه گهيشت.

رۇقييه، هاوسهرى عوسمان كوڤى عهقان بوو. پيغهمبهر من و عوسمانى بۆ چاوڊيرى كردنى ئەو لهمهدينه بهجيهيشت. كاتيك زهيد كوڤى حارسه هات، رۆشتينه لای ئەو، لای نويزگه وهستا بوو و خهلكان دهورياندا بوو، دهپوت: عوتبه كوڤى رهبيعه و شهيبه كوڤى رهبيعه و ئومهيبه كوڤى خهلهف ومونهبه و نهبييه كوڤهكانى حهجاج كوڤزان.

پيڤم وت: باركه گيان راست دهكهيت؟

وتى: بهئى، كوڤى خۆم.

پيغهمبهر مهبهستى گهڤانهوه بۆ مهدينه كرد. تالانپيهكانيان لهگەل خويان هينا و ههموويانى بهدهستى عهبدوالله كوڤى كهعب سپاردبوو و كاتيك گهيشته دۆلى سهفرا، لای تهپۆلكهيهك بهناوى سيره دابهزى و تالانپيهكانى بهشيويهكى يهكسان لهنيوان موسولماناندا دابهش كرد. لهچالوى ئهرواق ئاويان بۆ هينا.

پيغهمبهر بهريكهوت تا گهيشته روجا. موسولمانان هاتن و پيروزيابى سهركهوتنيان ليكردن. سهلمه كوڤى سهلامه كوڤى وهقش وتى: پيروزيابى چى دهكەن دهستهيهك پيرى سهرتاس بوون كههاوشيويهى وشتره بهستراوهكان كوشتارمان كردن.

پيغهمبهر بزهيەكى گرت و فهرمووى: ئەى برازا، ئەوانه گهرهوى خهلكان بوون. دەئيت: ناباوهڤه ئهسيرهكان لهگەل پيغهمبهر ژمارهيان دهگهيشته چل وچوار كهس.

ژماره‌ی کوزراوه‌کانیش چل وچوار کەس بوو. عوقەبە کوپری ئەبی موعیت و نەرز کوپری حارس لەناو ئەسیرەکاندا دەبینران و کاتیك گەیشته سەفرا، نەرز کوپری حارسی کوشت. عەلی کوپری ئەبی تالیب ئەوی کوشت.

کوپری ئیسحاق دەلیت: وەك یەکیك لەشارەزایانی دانیشتووی مەككە پئی و تم، پیغەمبەر بەرئیکەوت تا گەیشته عەرەق زەبییە و عوقەبە کوپری ئەبی موعیتی کوشت و کاتیك پیغەمبەر فەرمانی کوشتنی ئەوی دەرکرد، فەرمووی: ئەی محەممەد کی سەرپەرەستی منالەکانم دەکات؟ پیغەمبەر فەرمووی: جەهەننەم.

دەلیت: عاسم کوپری سابت کوپری ئەبی ئەفلەحی ئەنساری ئەوی کوشت. هەرودەها لەعەرەق زەبییە، باوکی هیند، کۆیلە فەرودە کوپری عومەری بەیازی کە پەردەداری پیغەمبەر بوو، هاتە پیش. ئەو لەبەدر بەجیما بوو بەلام بەشداری هەموو شەپەکانی دیکە کرد. پیغەمبەر فەرمووی: باوکی هیند یەکیك لەئەنسارە، هاوسەری پییدەن و کچەکانی بکەنە هاوسەری خۆتان.

پیغەمبەر بەرەو مەدینە بەرئیکەوت و رۆژیک پیش ئەسیرەکان گەیشته ناو شارەکە. محەممەد کوپری ئیسحاق دەلیت: کاتیك ئەسیرەکانیان هینا ناو شارەکە، سوودە کچی زەمە هاوسەری پیغەمبەر، لای بنەمالە عەفرا بوو و بۆ عەوف و مەعوز کوپەرەکانی عەفرا دەگریان. ئەمە پیش ئەو بوو حیجابی ژنان بییته کاریکی پئیویست. سوودە دەلیت: لای منالەکانی عەفرا بووم، هاتن و وتیان ئەسیرەکانیان هینا. گەرەمەو بۆ مالەکە خۆم. پیغەمبەر لەمالەو بوو و باوکی یەزید سوھەیل کوپری عەرۆ لەسووچیکی ژوورەکە، دەستی بەملییەو بەسترا بوو. کاتیك ئەوم بەمشێوہیە بیینی، نەمتوانی خۆم بگرم و وتم: ئەی باوکی یەزید، خۆتان بەدەستەویدا، بۆ بویرانە شەرتان نەکرد؟

وتارەکە پیغەمبەر بەناگای هینامەو کە فەرمووی: ئەی سوودە دژی خوا و پیغەمبەر قسە دەکەیت؟

و تم: ئەی پیغەمبەر، سویند بەخەوایە قۆی بەراستی ناردوو، کاتیك دەستە بەستراوەکانی باوکی یەزیدم بیینی، نەمتوانی خۆم بگرن و ئەم وتەم هینایە سەر زمان. نەبییە کوپری وەھب دەلیت: کاتیك ئەسیرەکانیان هینا، پیغەمبەر ئەوانی لەناو

هاوه لاتی خویدا بلاو کردهوه و فرمووی: چاکه کارییان له گه ل بکن.

ده لیت: باوکی عهزیز کوپی عومهیر برای مه سعب کوپی عومهیر له ناو نه سیره کانداهه بینرا.

باوکی عهزیز ده لیت: مه سعبی برام لای من تیپه پی و یه کیک له نه نسارییه کان منی نه سیر کرد. مه سعب پیی وت: به توندی بییه سته ره وه چونکه دایکی ده و له مه ند و نه گهری هیه نازادی نهو له تو بکریته وه.

ده لیت: کاتیک له به دره وه منیان بو مه دینه گواسته وه، له گه ل ده سته یه له نه نسار بووم و کاتیک بو نان خواردن داده نیشن، نانیان به من دها و خو یان خورمایان ده خوارد. نه مه له بهر پیشنیاره که ی پیغه مبهر بوو سه بارت به نه سیره کان. هه رکهس له ته نانیکی به من دها. شه رمه زار بووم و نانه کانم بو گه راندنه وه. دووباره نانه که یان بو ده هیئامه وه و نه یانده خوارد.

کوپی ئیسحاق ده لیت: یه کهم کهس هه وائی شکستی ناباوه پرانی گه یانده مه دینه، هه یسمان کوپی عه بدوالله کوپی نه یاس بو.

نه بوجه عفر ده لیت: واقدی هه یسمانی به کوپی حابسی خوزاعی زانییوه.

کاتیک هه یسمان هات، پرسییان: چ هه وائیکت پییه؟

وتی: عوته به کوپی ره بیعه و شه بیبه کوپی ره بیعه و باوکی هه کهم کوپی هوشام و ئومه ییه کوپی خه لف و زه مه کوپی نه سوهد و باوکی به خته ری کوپی هوشام و نه بییه و مونه به کوپه کانی هه جاج کوژران و ناوی سه رکرده کانی دیکه ی قوره یشی برد. سه فوان کوپی ئومه ییه له سوچی کدا دانیشتبوو، وتی: سویند به خوا نه مه تیناگات، سه بارت بهو له من پیرسن.

به هه یسمانیان وت: سه فوان کوپی ئومه ییه چی به سه ره ات؟

وتی: سه فوان لیزه دانیشتوه، به لام بینیم باوک و براکه ی کوژران.

باوکی رافیع کوپله ی پیغه مبهر ده لیت: من کوپله ی عه باس کوپی عه بدولموته لیب بووم. ئیسلام گه یشته مائی ئیمه و دایکی فزل باوه پی هیئابوو. منیش باوه رم هیئا. عه باس له خه لکه که ی خو ی دهرسا و نه یده ویست کرده وه کانی لژی نه وان بیئ. باوه ر هیئانی خو ی شارده وه له بهر نه وه ی سامان و دارایی زوری له ناو خه لکاندا بلاو کرده بو یه وه. دوژمنی خاوه ند نه بوله هب نه کوژرا چونکه عاس کوپی هوشام کوپی موغه ی ره ی له جیاتی خو ی نارد.

((ههركهس نه پوشتبوو كه سيكي له جياتي خوئی نارديوو و كاتيک ههوال هات قوپهيشييه كان له بهدر شكستيان خواردوو، ريسوا بوو. ئيمه ههستمان بههيز و سهرفه رازی دهکرد)).

دهلیت: پياويکی لاواز بووم و لای زه مزه م تيرم ده تاشی. سه رقالي کاره که ی خویم بووم و دايکی فهزل لای من دانیشتبوو. له هه واله که ی بهدر دلخوش بووین. ئه بوله هه بی ناباوهر هات. قاچه کانی خوئی راده کیشا. لای من دانیشت و پشتی به من هه دا. له م کاته دا خه لکان وتیان: ئه بوسوفیان کوپی حارس کوپی عه بدولموته لیب هات. ئه بوله هب وتی: کوپی برا وه ره دانیشه چونکه هه واله کان لای تو یه. شهر کردنی خه لکان چۆن بوو؟

ئه بوسوفیان وتی: سویند به خوا هیچ نه بوو، کاتيک رو به روویان بووینه وه، ته سلیم بووین. ئه وانیش چۆنیان ویست ئیمه یان کوشت و ئه سیریان کردین. سویند به خوا سه رکۆنه ی کهس ناکه م چونکه له نیوان ئاسمان و زه وی پیاوه سپیپوشه کانم بینی سوار ئه سپه ئه بله قه کان ببوون و کهس نهیده توانی له به رابه ر ئه وان به رگری بکات. باوکی رافیع دهلیت: ته نافه کانی خێوه ته که م بهرز کرده وه و وتم: ئه وان فریشته بوون. ئه بوله هه ب دهستی بهرز کرده وه و شه قه زله یه کی له رو خسارم دا.

دهلیت: په لاماریدام، منی بهرز کرده وه و کیشامی بهزه ویدا و کهوته سه رسکم. لییده دام و من که پیاويکی بیهیز بووم نه مده توانی به رگری له خویم بکه م. دايکی فهزل هه ستا و یه کی له ستوونه کانی خێوه ته که ی هه لگرت و لییدا. سه ری بریندار بوو و وتی: به که سیکی لاوازی ده زانی و ده زانی خاوه نه که ی لی ره نییه. ئه بوله هه ب هه ستا و پوشت. زیاتر له حه وت روژ زیندوو نه بوو. خوا وه ند گیرۆده ی نه خووشی ئاوله ی کرد و کوشتی. کوپه کانی بو ماوه ی دوو یا سی روژ به خاکیان نه سپارد، ئه وه ی بوئی گرت. له بهر ئه ره بوو قوپهيشييه کان له بلا و بوونه وه ی ئاوله هاوشیوه ی تاعوون ده ترسان، سه ره نه جام یه کی له قوپهيشييه کان پیی وتن: شهرم ناکه ن باوکتان له ماله وه بوئی گرتوووه و به خاکی ناسپێرن؟

کوپه کانی ئه بوله هه ب وتیان: له ئاوله ده ترسین.

پیاوی قوپهيشی وتی: وهرن منیش هاوکاریتان ده که م. پوشتن و له دوروه ئاویان پیاکرد تا دهستی لی نه دن. دواتر جهسته ی ئه ویان هه لگرت و له سه ره وه ی مه که

خىستىيانە بن دىوارىك و بەبەرد دايا نپۆشى.

عەبدواللە كۆپى عەباس دەلىت: ئەو شەھەى خەلكان لەشەرى بەدر گەرانەو و ئەسىرەكان لەناو گۆرەپانەكەدا ئەسىر بوون، پىنغەمبەر خەوى لىنەكەوت و ھاوۋەلانى وتيان: چى بوو خەوت لىنەكەوت؟

پىنغەمبەر فەرمووى: نالەى عەباس دەبىستم.

ھەرۋەھا كۆپى عەباس دەلىت: ئەو كەسەى عەباسى لەبەدر ئەسىر كرد، باوكى ئەلىسەر كەعب كۆپى عەمرۇ بوو. عەباس پىاويكى چوارشەنە و بەھىز بوو. پىنغەمبەر بەباوكى ئەلىسەرى فەرموو: چۆن عەباست ئەسىر كرد؟

وھلامى داىەو: ئەى پىنغەمبەر پىاويك كەھەرگىز نەمىنىبوو و ھەرگىز نەمدىيەو، ھاوكارى كردم.

پىنغەمبەر فەرمووى: فرىشتەيك ھاوكارى تۆى كرد.

كۆپى ئىسحاق دەلىت: قورەيشىيەكان بۇ كوزراوەكانى خۇيان شىنيان گىپرا و نالاندىيان. دواتر وتيان: ئەم كارە مەكەن چوونكە ھاوۋەلانى محەمەد دەبىستەنەو و بۇ ئەم كارە سەركۆنەتان دەكەن. كەس بۇ ئازادى ئەسىرەكانتان مەنئىرن تا ماوۋەيك بوگزەرىت بۇ ئەوۋى محەمەد و ھاوۋەلانى بۇ ئازاد كردنى ئەوان مەرج دانەننن.

دەلىت: ئەسوود كۆپى عەبدىيەغوس سى لەكۆرەكانى خۇى لەدەستدابوو: زەمە كۆپى ئەسوود و عەقىل كۆپى ئەسوود و حارس كۆپى ئەسوود. دەيوست شىن بۇ كۆرەكانى بگىزىت. لەشەودا دەنگى گرىانى بىست و لەبەر ئەوۋى كۆز بوو، بەكۆيلەكەى خۇى وت: بزەنە ئايا گرىان رىنگەى پىندراو و قورەيشىيەكان بۇ مردوۋەكانى خۇيان دەگرىن تا مەنىش بۇ ئەبى حەكىمە بگرىم چوونكە دلم ئاگرى گرتوۋ. مەبەستى لەئەبى حەكىمە، زەمەى كۆپى بوو.

كاتىك كۆيلەكەى گەرايەو، ئاگادارى كرىدەوۋە كەژنىك بۇ وشترە ونبوۋەكەى خۇى دەگرىت. ئەو ھۇنراوۋەيكى بەم ناوۋەرۆكە خويندەو:

((بۇ وشترە ونبوۋەكەى خۇى دەگرىت

خەوى لىناكەوئىت

بۇ وشتر مەگرى چوونكە دەبىت بۇ بەدر بگرىن

كۆرەكانى مەنەلكانى حەسىس و مەخزوم و دەستەى باوكى وھلىد

ئەگەر دەتەوئىت بگرى، بۇ عەقىل بگرى

وبۆ حارس كەسەر كردهی سەز كرده كان بوو
 بو هەمووان بگری و ناوی كەس مەهینە
 چونكە ئەبی حەكیمە هاوتای نەبوو
 كەسانیک بوونە سالار

كەئەگەر شەپری بەدر نەدەبوو، سالارییان دەست نەدەكەوت.))

دەلێت: لەناو ئەسیرەكان، باوكی وەداعە كۆپی زوبەیرەیی سەھمی دەبینرا و
 پیغەمبەر فەرمووی: ئەو كۆپێکی زیرەك و بازرگان و دەولەمەندی ھەییە و بۆ كۆپینی
 ئازادی باوكی دیت. كاتیك قورەیشییەكان وتیان: بۆ كۆپینەوھەیی ئازادی ئەوان پەلە
 مەكەن بۆ ئەوھەیی مەرجەكانی محەمەد و ھاوھەلانی دژوار نەبێت، مۆتەلیب كۆپی ئەبی
 وەداعە كە پیغەمبەر ئاماژەیی پێدابوو، وتی: راست دەكەن، لەكۆپینەوھەیی ئەسیرەكان
 نابییت پەلە بکەن. بەلام لەتاریکی شەو بەرەو مەدینە بەریكەوت و چوار ھەزار درەھمی
 لەگەڵ خۆی برد و باوكی گەپراندەوھ.

قورەیشییەكان بۆ كۆپینەوھەیی ئەسیرەكانی خۆیان كەسیان پەوانە كرد. مەكەرەز كۆپی
 حەفس بۆ كۆپینەوھەیی سوھەلی كۆپی عەمرۆ ھات، ئەو ئەسیری مالك كۆپی دەخشم
 بوو، لیوی خوارەوھەیی قەلشا بوو.

عومەر كۆپی خەتاب سەبارەت بەسوھەیل كۆپی عەمرۆ بە پیغەمبەری وت: دوو
 دانەكە پیغەمبەری ئەو دەریینە تا زمانی لەدەھمی بێتەدەر و ھەرگیز نەتوانییت دژایەتی تۆ
 بكات.

پیغەمبەر فەرمووی: كەم ئەندامی ناكەم چونكە خوارەند دەمكاتە كەم ئەندام
 ھەرچەند پیغەمبەریش بێ.

دەلێت: بیستم پیغەمبەر لەمبارەوھ بەعومەری فەرموو: ئەگەری ھەییە سەبارەت
 بەشتیك قسە بكات كە پەسەندی بكەیت. كاتیك مەكەرەز سەبارەت بە ئازادی سوھەیل
 قسەیی كرد و رەزەمەندییان نیشاندا، وتیان: بەھای ئازادی ئەو بێنە.

مەكەرەز وتی: من لەجیاتی ئەو ئەسیر و ئەو ئازاد بکەن تا بپروات و بەھای ئازادی
 خۆی بێنییت.

دەلێت سوھەیلیان ئازاد كرد و مەكەرەزیان لەجیگەیی ئەو گرت..

كۆپی عەباس دەلێت: كاتیك عەباس كۆپی عەبدولمۆتەلیب گەیشتە مەدینە،

پېغەمبەر پىيى فەرموو: تۆ دەۋلەتدەندىت، بەھاي ئازادى خۆت و دوو برازاكەت، عەقىل كۆپى ئەبى تالىب و نەۋفل كۆپى حارس و ھاۋپەيمانەكەت، عوتەبە كۆپى عەمرۇ بەدە. عەباس وتى: ئەي پېغەمبەر، من موسولمان بووم، بەلام خەلكەكەم بەناچارى منيان ھىئا.

پېغەمبەر فەرموۋى: خواۋەند باشتەر لەئىسلامى تۆ شارەزايە، ئەگەر ئەۋەي دەئىلىت راست بىت، خواۋەند پاداشتت دەداتەۋە بەلام تۆ بەروالەت دژى ئىمە ۋەستاۋىيت و دەئىت بەھاي ئازادى خۆت بەدەيت.

پىشتەر بىست ئوقىيەي زىر لەعەباسەۋە كەۋتبوۋە دەستى پېغەمبەر. عەباس وتى: ئەي پېغەمبەر، ئەۋەي لاي تۆيە، ۋەك بەھاي ئازادى من ھەئىبگەر. پېغەمبەر فەرموۋى: نە، ئەۋە شتىكە خواۋەند بەئىمەي بەخشىۋە. عەباس وتى: دارايىم نىيە.

پېغەمبەر فەرموۋى: ئەۋ سامانەي لەكاتى ھاۋتەدەر لەمەككە لاي دايكى فەزل كچى حارس بەجىتھىشت و كەس جگە لەئىۋە نامادە نەبوو و پىت ۋت ئەگەر لەم سەفەرەدا كۆژرام، ئەۋەندەي بۆ فەزل بىت و ئەۋەندەي بۆ عەبدواللە و ئەۋەندەي بۆ قىسەم و ئەۋەندەي بۆ عوبىداللە، چى لىھات؟

عەباس وتى: سوئند بەۋ خۋايەي تۆي بەراستى ناردوۋە، جگە لەمن و ئەۋ كەس ئەمەي نەدەزانى و ئىستا دەزانم تۆ پېغەمبەرى خۋايىت، دواتر بەھاي ئازادى خۆي و دوو برازاكەي و ھاۋپەيمانەكەيدا.

دەئىن: عەمرۇ كۆپى ئەبى سۇفيان لەناۋ ئەسیرەكاندا دەبىئرا. بەئەبوسۇفيانىان ۋت: بەھاي ئازادى ئەۋ بەدە.

ئەبوسۇفيان وتى: ھەم خۋىتم بروت ھەم سامانەكەم، ھەنزەلەيان كۈشت و بەھاي ئازادى عەمرۇيش بەدەم. با تا ئەۋ كاتەي دەيانەۋىت لەمەدینە رايىگرن. عەمرۇ لەمەدینە زىندانى بوو.

سەعد كۆپى نەعمان كۆپى ئەكال بەمەبەستى ھەج كەردن روۋى لەمەككە كەرد. ئەۋ پىرەپىياۋىكى بەتەمەن لەگەل مەرەكانى لەنەقىع ژيانى بەسەر دەبەرد. لەۋئوۋە روۋى كەردە مەككە و گومانى نەدەكەرد لەمەككە بىگرن چۈنكە قورپىشەيەكان رىگەيان لەھاجىيەكان نەدەگرت بەلام ئەبوسۇفيان ئەۋى گرت و لەجىياتى كۆپەكەي خۆي عەمرۇ لەمەككە زىندانى كەرد و ھۆنراۋەيەكى ھۆننىيەۋە بەم ناۋەرۇكە:

((ئەي خەلکانی ئەکال، وەلامی داواکارییەکی بەدەنەو
پەیمانتان بەستووە هیچ پیرەپیاویکی بەتەمەن پشتگووی نەخەن
بەراستی منالەکانی عەمرۆ ریسوا و زەلین
ئەگەر ئەسیرەکی خۆیان نازاد نەکن))

منالەکانی عەمرۆ کوپی عەرف پۆشتنە لای پیغەمبەر و داستانەي کوپی ئەکالیان بۆ
باس کرد. داویان کرد عەمرۆ کوپی ئەبوسوفیان نازاد بکات تا پیرەکی خۆیان نازاد
بکەن. پیغەمبەر ئەو کارەي کرد و عەمرۆیان بۆ لای ئەبوسوفیان نارد و سەعدیان نازاد
کرد.

هەرەها لەناو ئەسیرەکان باوکی عاس کوپی رەبیع دەبینرا کەزاوی پیغەمبەر بوو.
باوکی عاس بۆ سامان و ئەمانەت و بازرگانی لەناو دارەکانی قورەیش و دایکی، هالە
کچی خوەیلد بوو. داوای لە پیغەمبەر کرد کچەکی خۆی پێبدات. پیغەمبەر نارەزایی
بەرابەر بەبەریارەکانی خەدیجە نیشان نەدەدا و ئەمە پێش هاتنە خوارەوی وەحی بوو و
کچیکی خۆی کردە هاوسەری ئەو. خەدیجە ئەوی وەک منالی خۆی هەژمار دەکرد.

کاتیک خواوەند مژدەي پیغەمبەرایەتی بە پیغەمبەرەکی بەخشی و خەدیجە و
کچەکانی باوەریان پێی هینا، باوکی عاس لەسەر ناباوەری خۆی مایەو.

پیغەمبەر یەکیک لە کچەکانی خۆی، رۆقییە یا دایکی کولسومی بە عوتبە کوپی
ئەبی لەهەب داو. کاتیک فەرمانی خواوەندی لەگەڵ قورەیشییەکان باس کرد و ئەوان
خۆیان لە پیغەمبەر بەدوور گرت، وتیان: ئیوێ گرفتارییەکانتان لەکۆلی محەمەد
کردۆتەو، کچەکانی تەلاق بەن تا بەوانەو سەرقال بیت. پۆشتنە لای باوکی عاس
کوپی رەبیع و وتیان: لەهاوسەرەکی خۆت جیابەرەو و ئیمە کام لەژنەکانی قورەیش
کە بخوازیت دەیکەینە هاوسەری تۆ.

باوکی عاس وتی: هەرگیز لەهاوسەرەکی خۆم جیا نابمەو و لەجیات ئەو هیچ کام
لەژنەکانی قورەیشم ناوێت. پیغەمبەر وەسفی چاکەي زاواکەي کرد.

دوای ئەو پۆشتنە لای عوتبە کوپی ئەبی لەهەب و پێیان وت: کچەکی محەمەد
تەلاق بەدە و یەکیک لە قورەیشییەکان بکەرە هاوسەری خۆت.

عوتبە وتی: ئەگەر کچی ئەبان کوپی سەعید کوپی عاس یا کچی سەعید کوپی
عاس بکەنە هاوسەری من، لێی جیا دەبمەو.

بەمشىۋەيە كچى عاسيان كرده ھاوسەرى ئەو و لەكچى پىڭەمبەر كەھىشتا نەپۇشتىبويە مالى دوزمنى خواوند، جىابويەو و خواوند رىزى كچى پىڭەمبەر زەلىلى كوپى ئەبى لەھەبى دەويست، جىايى لەنيوان ئەوان دروست كرد. ئەم كچە دواتر بوو بەھاوسەرى عوسمان كوپى عەفان.

پىڭەمبەر لەمەككە دەسەلاتى نەبوو. حەرام و حەلاتى نەدەكرد و ئىسلام لەنيوان زىنەب كچى پىڭەمبەر موسولمان و باوكى عاسى ناباوەر، جىايى دروست كرد بەلام پىڭەمبەر نەيدەتوانى ئەوان لەيەك جىابكاتەو. زىنەب باوەردار مایەو تا ئەو كاتەى پىڭەمبەر كۆچى كرد.

كاتىك قورەيشىيەكان روويان لەبەدر كرد، باوكى عاس كوپى رەبىع ھاورىيەتى كردن و لەرۆزى بەدر ئەسیر كرا و لەمەدینە لای پىڭەمبەر مایەو.

عائشە دەلەيت: كاتىك خەلكانى مەككە، بەھای ئازادى ئەسیرەكانى خۇيانيان نارد، زىنەب كچى پىڭەمبەر، بەھای ئازادى باوكى عاس كوپى رەبىعى نارد. ئەو گەردنەندە بوو خەدىجە لەكاتى مردن پىنى بەخشىبوو.

دەلەيت: كاتىك پىڭەمبەر گەردنەندەكەى بىنى، دلى پر بوو و وتى: ئەگەر دەتوانن، ئەسیرەكەى ئازاد بكن و گەردنەندەكەى بۆ بگىرنەو.

وتيان: ئەو كارە دەكەين. باوكى عاسيان ئازاد و گەردنەندەكەى زىنەبىيان گەراندهو.

پىڭەمبەر داواى لەباوكى عاس كردبوو زىنەب تەلاق بدات يا ئەمە يەكك بوو لەمەرجەكانى ئازادى باوكى عاس بەلام لەمبارەو ھىچيان قسەيان نەكرد تا راستىيەكان دەرکەوئت.

كاتىك باوكى عاس ئازاد كرا و بۆ مەككە گەرايەو، پىڭەمبەر زەيد كوپى حارسە و يەكك لەئەنسارىيەكانى نارد و فرموى: لەدۆلى ياجج بىمىننەو تا زىنەب بىت و لەگەل ئەو بۆ مەدینە بگەرىنەو. ئەوان يەك مانگ يا كەتر دواى شەرى بەدر بەرەو مەككە بەرىكەوتن.

كاتىك باوكى عاس گەيشتە مەككە بەزىنەبى وت: بۆ لای باوكت پرۆ. ئەو، كەرەستەكانى سەفەرى ئامادە كرد.

زىنەب دەلەيت: لەو كاتەى لەمەككە خۆم ئامادە دەكرد تا بۆ لای باوكم كۆچ بكم، ھىند كچى عوتبە ھاتە لای من و وتى: كچى محەمەد، بىستومە دەتەوئت بۆ لای

باوکت کۆچ بکه‌یت؟ وتی: نا.

وتی: کچی مام وا مه‌لی نه‌گهر سامان یا شتیکت پیویسته پیم بلی تا بوئی ناماده بکه‌م چوونکه نه‌وه‌ی له‌نیوان پیاواندایه له‌ناو ژناندا نییه.

ده‌لیت: سویند به‌خوا دلنیا بووم نه‌وه‌ی ده‌یه‌ینیتته سه‌رزمان، نه‌نجامی ده‌دات به‌لام لیی ده‌ترسام و‌بو‌یه وتم: نا‌پۆم.

کاتیك کچی پیغه‌مبه‌ر که‌ره‌سته‌کانی سه‌فه‌ره‌که‌ی ناماده کرد، که‌نانه کوپی ره‌بیع برای می‌رده‌که‌ی و‌شتریکی پیدا تا سواری بی‌ت. تیروکه‌وانه‌که‌ی خوی هه‌لگرت و له‌روژدا نه‌وی له‌مه‌که‌که‌ برده‌ده‌ر. زینه‌ب له‌ناو که‌ژاوه‌دا بوو.

پیاوانی قوره‌یش باسی رۆشتنی زینه‌بیان ده‌کرد و شوینی که‌وتن. له‌زی ته‌وا پییغه‌یشتنه‌وه. یه‌که‌م که‌سان بینیان، هوبار کوپی نه‌سوه‌د کوپی موته‌لیب و نافع کوپی عه‌بدقه‌یس فیهری بوون. هوبار زینه‌بی له‌ناو که‌ژاوه‌که‌یدا ترساند و وه‌ک و‌تووایه زینه‌ب، دووگیان بوو. مناله‌که‌ی له‌بارچوو. برای می‌رده‌که‌ی له‌سه‌ر زه‌وی راکشا، تیردانه‌که‌ی کرده‌وه و وتی:

هه‌رکس له‌من نزیک بکه‌ویته‌وه، ده‌یکوژم. خه‌لکان گه‌پانه‌وه.

نه‌بوسوفیان و سه‌رکرده‌کانی قوره‌یش کۆبوونه‌وه و وتیان: تیر مه‌هاوێژه تا قسه‌ت له‌گه‌ل بکه‌ین.

کوپی ره‌بیع ده‌ستی له‌تیرهاویشتن هه‌لگرت. نه‌بوسوفیان هات، وه‌ستاو وتی: نه‌مه راست نییه له‌به‌رچاوی ئیمه‌دا زینه‌ب هینایه‌ده‌ر بۆ نه‌وه‌ی په‌وانه‌ی بکه‌یت. تۆ زیان و نازاره‌کانی ئیمه‌ ده‌زانیت که له‌ده‌ست محهمه‌د چیمان به‌سه‌ر هاتوو و نه‌گه‌ر به‌ناشکرا کچه‌که‌ی نه‌و له‌نیوان ئیمه‌ به‌یه‌ته‌ده‌ر، خه‌لکان گومان ده‌که‌ن له‌نازار و ترسی نه‌و ریسوا و زه‌لیل بووین. ئیمه‌ نامانه‌ویت نه‌و لی‌ره به‌یلینه‌وه، بی‌گه‌رینه‌ره‌وه و کاتیك ده‌نگ و نازاوه دامرکایه‌وه و خه‌لکان وتیان نه‌ومان گه‌پانه‌وه، به‌نه‌ینی بۆ لای باوکی په‌وانه‌ی بکه‌.

کوپی ره‌بیع نه‌و کاره‌ی کرد و کاتیك ده‌نگه‌ده‌نگ نه‌ما، شه‌وانه و به‌نه‌ینی نه‌وی به‌ریخست و ته‌سلیم به‌زه‌ید کوپی حارسه و هاوڕیکه‌ی کرد که‌هینایان بۆ لای پیغه‌مبه‌ر.

کوپی ئیسحاق ده‌لیت: باوکس عاس له‌مه‌که‌که و زینه‌ب له‌مه‌دینه لای پیغه‌مبه‌ر بوو.

نیسلام جیایی له نیوان نهوان دروست کرد. ماوهیه که بهر له گرتنی مه که باوکی عاس بهمه بهستی بازرگانی کردن رووی له شام کرد. سامانی پیبوو له بهر نهوهی نه مینی سامانی قوره ییشیه کان و کالاکانی خوئیانیان بهو سپارد بوو.

کاتی که له بازرگانی و مامله کردن ته و او بوو، گه رایه وه. دهسته یه که پیغه مبهر نهوانی ره وانه کرد بوو، نهویان بینی و سامانه که یان رفاند و هه لاتن. کاتی که نیردر او ان مالی کوپی عاسیان برده لای پیغه مبهر، باوکی عاس له تاریکی شه و پوشته لای زینه ب و داوای کرد په نای بدات. زینه ب په نای پندا تا سامانه که ی وه بر گرتته وه.

به ره به یان پیغه مبهر پوشته دهر، ته کبیری وت و خه لکان ته کبیریان وت. زینه ب له ناو ریزی ژنان هاواری کرد: نهی خه لکینه من په نام به باوکی عاسداوه.

کاتی که پیغه مبهر سلأوی دایه وه، رووی کرده خه لکان و فرمووی: نهی خه لکینه نایا نهوهی من بیستم نیوه ییش گویتان لی بوو؟
وتیان: به لی.

فرمووی: سویند بهو خوابه ی گیانی محهمه د دهستی نه و دایه، ناگام له م رووداوه نه بوو تا نیستا له گه ل نیوه دا گوئیستی بووم.
پیغه مبهر پوشته لای کچه که ی و وفرمووی: کچی خۆم، ریزی لی بگره به لام ریگه مه ده له گه لنت بخوینت چونکه حه لالی نیت.

عبدوالله کوپی نه بی به کر ده لیت: پیغه مبهر نه و که سانه ی بانگ کرد که سامانی کوپی عاسیان گرت بوو، فرمووی: په یوه ندی نه م پیاره له گه ل نیمه ده زانن، نیوه دهستان به سهر سامانی نه و دا گرتتوه، حه ز ده که م چاکه بکن و بوی بگریننه وه، نه گه ر نه خوازن تالانییه و خواوه ند به نیوه ی به خشیوووه.

وتیان: نهی پیغه مبهر، سامانه که ی بۆ ده گه رینینه وه.
ده لیت: سامانی کوپی عاسیان گه رانده وه بی که م و کوپی.

باوکی عاس سامانه که ی بۆ مه که بر د. هه موو نه مانه تی قوره ییشیه کانی بۆ خواوه نه کانیان گه رانده وه، وتی: نهی قوره ییشیه کان، نایا کهستان شتی لای من ماوه وه رینه گرتیبت؟

وتیان: نه، خوا پاداشتی چاکه ت بداتتوه چونکه وه فادار و نه مانه تدار بوویت.
وتی: نیستا شایه تی دهم خوابه ک جگه له خوای تا قانه نییه و محهمه نیردر او و بهنده ی نه وه. وتی: نه پوشته لای موسولمانان له بهر نهوهی نه کا گومان بکن دهمه ویت

سامانی ئیوہ بخۆم، ئیستا که سامانه کاتان بۆ گه پراوه تهره، باوهرم هیئا.
 عه‌بدوالله کوپی عه‌باس ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ر زینه‌بی دوا‌ی شه‌ش مانگ، جارێکی دیکه
 له‌باوکی عاس ماره کردوه.

عووه کوپی زوبه‌یر ده‌لئیت: دوا‌ی رووداوی به‌در، عومه‌یر کوپی وه‌هبی جومه‌حی
 له‌گه‌ل سه‌فوان کوپی ئومه‌یه‌یه له‌حیجر دانیشتیبوو. عومه‌یر کوپی وه‌هب یه‌کیک بوو
 له‌شه‌یتانه‌کانی قورهبیش و له‌ریزی ئه‌و که‌سانه‌دا بوو ئازاری پیغه‌مبه‌ر و موسولمانانی
 ده‌دا. کوپی وه‌هب یه‌کیک بوو له‌ئه‌سیره‌کانی به‌در.

عومه‌یر باسی کوژراوه‌کانی ناو چاله‌که‌ی کرد و سه‌فوان وتی: سویند به‌خوا ژیان
 دوا‌ی ئه‌وان سوودی نییه.

عومه‌یر وتی: راست ده‌که‌یت، ئه‌گه‌ر قه‌رزار نه‌ده‌بووم و نانخوری زۆر له‌سه‌ر سه‌فره‌م
 دانه‌ده‌نیشتم، سوار ده‌بووم و ده‌رۆشتمه مه‌دینه و محهممدم ده‌کوشت چونکه
 کوپه‌که‌ی من لای ئه‌وان ئه‌سیره.

سه‌فوان کوپی ئومه‌یه‌یه ئه‌م هه‌له‌ی قۆسته‌وه و وتی: قه‌رزه‌که‌ی تۆ ده‌ده‌مه‌وه و
 نانخۆره‌کانی تۆ له‌سه‌ر سه‌فره‌که‌ی خۆم داده‌نیم و هیجیان لی درێغ ناکه‌م.
 عومه‌یر وتی: ئه‌م گفتوگۆیه نه‌ینی بی‌ت.

سه‌فوان وتی: رازیم.

عومه‌یر وتی شمشیره‌که‌ی تیژ و ژه‌هراوی بکه‌ن. به‌ریکه‌وت تا گه‌یشته مه‌دینه و
 کاتیك عومه‌ر کوپی خه‌تاب و ده‌سته‌یه‌ک له‌موسولمانان باسی شه‌ری به‌در و
 رووداوه‌کانی ئه‌و رۆژه‌یان ده‌کرد، عومه‌ر بیینی عومه‌یر وشتره‌که‌ی له‌به‌رده‌م ده‌رگای
 مرگه‌وتا خه‌واند. شمشیره‌که‌ی هه‌ل‌واسرابوو، وتی: ئه‌م سه‌گه، دوژمنی خوا بۆ شه‌ر
 هاتوه، ئه‌مه ئه‌و که‌سه‌یه رۆژی به‌در خه‌لکانی بۆ شه‌ر کردن له‌گه‌ل ئیمه هانده‌دا و
 چه‌ند که‌سیکی له‌ئیمه کوشت.

عومه‌ر پۆشته لای پیغه‌مبه‌ر و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر، دوژمنی خوا، عومه‌یر کوپی
 وه‌هب هاتوه و شمشیری به‌ستوه.

پیغه‌مبه‌ر فه‌رمووی: بیهینه بۆ لای من.

عومه‌ر پۆشت و به‌ندی شمشیره‌که‌ی ئه‌وی گرت و به‌چه‌ند که‌سیک له‌ئه‌نساری وت:
 بپۆنه لای پیغه‌مبه‌ر و دانیشن و ئاگاتان له‌م گلاوه بی‌ت و نابیت لی ئاسوده بن.

عومەيرى بىردە لاي پىغەمبەر.

كاتىك پىغەمبەر يىنى عومەر بەندى شمشىرەكەى گرتووه، فەرمووى: بەرەلای بکە. بەعومەيرى فەرموو: وەرە پىش.

كاتىك عومەير پۆشتە پىش، وتى: رۆژتان باش. ئەمە سلاو کردنى سەردەمى جاھلىيەت بوو.

پىغەمبەر فەرمووى: ئەى عومەير، خواوئند سلاوئىكى باشتى لەوہى تۆ بەئىمە بەخشىووہ، يانى سلاو کردن کەتايبەتە بەبەھەشتىيەکان.

عومەير وتى: سوئندە بەخوا تازە دەيبىستم.

پىغەمبەر فەرمووى: بۆ چى ھاتوويت؟

عومەير وتى: بۆ ئازادى ئەسیرەكەم كە لەدەستى ئىوہدايە.

پىغەمبەر فەرمووى: بۆ شمشىرت بەستوہ؟

عومەير وتى: ئەم شمشىرانە زۆر خراپىن چوونكە ھاوکارى ئىمەيان نەكرد؟

پىغەمبەر فەرمووى: راستى بلئى، بۆ چى ھاتوويت؟

عومەير وتى: بۆ ئازادى ئەسیرەكەم.

پىغەمبەر فەرمووى: تۆ و سەفوان كۆپى ئومەييە لەحوجر دانىبشتىبون و بىرى كۆژراوہكانى ناو چال كەوتنەوہ. تۆ وتت ئەگەر قەرز و نانخورى زۆرم نەدەبوو، دەپۆشتم و محەمەدەم دەكوشت. سەفوان قەرز و نانخورەكانى تۆى لەئەستۆگرت تا من بكوژت بەلام خواوئند لەئىوان من و تۆ لەمپەرىكى دروست كرد.

عومەير وتى: شايتى دەدەم تۆ پىغەمبەرى خوايىت، كاتىك باسى ھەوالى ئاسمانەكانت دەكرد وتەكانى تۆم بەدرۆ دەزانى و ھاتنەخوارەوہى وەھىم بەراست نەدەزانى، لەم گفوتوگۆيەدا جگە لەمن و سەفوان كەس ئامادە نەبوو و دەزانم خواوئند تۆيى لەو وتويزە ئاگادار كردۆتەوہ، سپاس بۆ خوا كە بۆئىسلام رىئوئىنى كردم و منى خستە سەر ئەو رىگەيە. ((دواتر شايتوومانى ھىنايە سەرزمان))

پىغەمبەر فەرمووى: فىركارىيە دىنييەكان فىرى براكەى خۆتان بکەن. قورئانى بۆ بخوئىنن و ئەسیرەكەى ئازاد بکەن.

دەئىت: ئەو كارەيان كرد.

عومەير وتى: ئەى پىغەمبەر ھەولم دەدا رووناكى خواوئند بكوژئىنمەوہ و ئەشكەنجەى موسولمانانم دەكرد. حەز دەكەم مۆلەتم پى بەدەيت بپۆم بۆ مەككە و

پیشنیاری ئیسلام بەکەسەکانی خۆم بەکەم ئەگەری ھەیه خوا رینوینیان بکات و گەرنە ئەشکەنجەیان دەکەم.

پینگەمبەر مۆلەتی پێدا و عومەیر رینگە ی مەککە ی گرتەبەر.

کاتیك عومەیر لەمەككە ھاتەدەر، سەفوان بەقورەیشییەکانی دەوت: دلخۆش بن چونكە لەم رۆژانەدا ھەواییكتان پێدەگات كەزیانی شەری بەدرتان لەبیر دەباتەو. لەكاروانییەكان سەبارەت بەباس و خواسەكان پرسیاری دەکرد تا ئەو ی كەسیك پێی وت عومەیر باوەرپی ھیناوه. سەفوان سویندی خوارد ھیچ كات قسە ی لەگەل ئەكات و ھیچ كاریکی بۆ ئەكات.

کاتیك عومەیر گەیشتە مەككە، پیشنیاری ئیسلامی بەخەلکان دەکرد و ئەشکەنجە ی ئەو كەسانە ی دەدا دژایەتییان دەکرد. ژمارە یەکی زۆر لەكەسەكان لەسەر دەستی ئەو باوەرپیان بەئیسلام ھینا.

کاتیك رووداوی بەدر كۆتایی پێھات، خواوہند ھەموو سوورە ی ئەنفالی سەبارەت بەو شەرە بۆ پینگەمبەر ناردەخوار.

عومەر كۆری خەتاب دەلێت: لەرۆژی بەدر كەھەر دوو دەستەكە رووبەرۆی یەكبوونەو، خواوہند شكستی بەناباوەرپان بەخشی و ھەفتا كەسییان لیکوژرا و ھەفتایان ئەسیركرا. پینگەمبەر لەگەل ەلی و ئەبو بەكر و عومەر سەبارەت بەئەسیرەكان راویژی کرد.

ئەبو بەكر وتی: ئە ی پینگەمبەر، ئەمانە برا و خزمەکانی ئیمەن. بەبۆچوونی من بەھای نازادی ئەوان وەر یگرە تا ببیتە ھۆی بەھیزی موسولمانان. ئەگەری ھەیه خواوہند بۆ ئیسلام رینوینیان بکات و ببنە موسولمان و ھاویری ئیمە.

پینگەمبەر فرموی: ئە ی كۆری خەتاب بۆچوونی تۆ چییە؟

وتم: سویند بەخوا بۆچوونی من ھاوشیوہ ی ئەبو بەكر نییە، بۆچوونی من ئەوہ یە فلان كەس تەسلیمی من بەكەیت تا بیکوژم و براكە ی ھەمزە تەسلیم بەخۆی بەكەیت تا بیکوژیت و ەقیل تەسلیمی ەلی بەكەیت بۆ ئەوہ ی بیکوژیت تا خوا بزانیت ئیمە بەراپەر بەناباوەرپان لیبوردنمان نییە چونكە ئەوانە سەركردەکانی كوفر و ناباوەرین.

دەلێت: پینگەمبەر بۆچوونەكە ی ئەبو بەكری پەسەند کرد و ئەوہ ی منی پشتگووی خست و بەھای نازادی ئەسیرەکانی وەرگرت.

عومەر کوپری خەتاب دەلیت: رۆژیکى دیکە رۆشتمە لای پیڤەمبەر، لەگەڵ ئەبویەکر دانیشتبوو و دەگریان. بە پیڤەمبەرم وت: پیم بلین بۆ دەگرین، ئەگەر شتیکیه روویداوه با منیش بگریم و ئەگەر هیچ رووینەداوه، با نەهینم ئیوێهیش بگرین.

پیڤەمبەر فەرمووی: بەهۆی ئەو بەهای نازادییهی هاوه‌لانی تۆ بەمنیان وت، نازابی خوایی لەم داره نزیکتەر. ئاماژەى بۆ داریك کرد كه خواوه‌ند ئەم ئایه‌ی ناردوۆته خوار:

((ما كان لنبى ان يكون له اسرى حتى ينخن فى الارض تريدون عرض الدنيا و الله يريد الاخرة و الله عزيز حكيم.

واتاكەى: شیاو نییه بۆ پیڤەمبەریك كه‌ئەسیرانى هەبیت بۆ ئەوه‌ی لەسەر زه‌وى كوشتار بگەن. ئیوه‌ مه‌به‌سته‌كانى دنیا تان دەویت و خواوه‌ند پاداشتی ئەو جیهانه‌ی بۆ ئیوه‌ دەویت چوونكه‌ خواوه‌ند به‌هیز و فرەزانە.))

دواتر تالانییه‌كان بۆ موسولمانان هەلال كرا و لەسالی دواتر لەشەرى ئۆجۆد سەرئەنجامی كارەكەى خۆیانیان بینی و هەفتا كەس لەهاوه‌لانی پیڤەمبەر كوژران و هەفتا كەسیان لى ئەسیر كرا و دانى پیڤەمبەر شكا و خودەكەى لەسەرىدا ورد بوو و خوین بەروخسارىدا هاته‌خوار. هاوه‌لانی پیڤەمبەر هەلاتن و بەكۆیه‌كەدا سەركەوتن و خواوه‌ند ئەم ئایه‌ی ره‌وانه‌ فەرموو:

((اولما اصابتكم مصيبة قد اصابتم مثلها قلت انى هذا قل هو من عند انفسكم ان الله على كل شىئى قدير).

واتاكەى: بۆ كاتیك زیانتان بەركەوت لەكاتیكدا دوو بەرەبەرى ئەوه‌ زیانتان گەیاندبوو، وتان: ئەم زیانه‌ لەكۆیوه‌ بەر ئیمه‌ كه‌وت؟ بلى: ئەمه‌ لەلایەن خۆتانەوه‌ بوو چوونكه‌ خواوه‌ند بۆ هەموو شتیك به‌توانایه‌))

هەروه‌ها ئەم ئایه‌ی ناردەخوار:

((اذتصدقون و لا تلون على احدوالرسول يدعوكم فى احرابكم فانابكم غما بغم لكیلا تحزنوا على ما فاتكم و لا ما اصابكم و الله خبير بما تعملون. ثم انزل عليكم من بعد الغم امنة.

واتاكەى: ئەو ساته‌ی دوور دەكه‌وتنه‌وه‌ و گرنگیتان بەكەس نەده‌دا و پیڤەمبەر لەداوه‌ بانگی ئیوه‌ی دەكرد و خواوه‌ند خەمىكى بۆ خستنه‌ سەر خەمىكى دیکه‌، بۆ ئەوه‌ی، بۆ ئەوه‌ی لەده‌ستتان داوه‌ خەم نەخۆن و خواوه‌ند له‌وه‌ی ئەنجامی دەده‌ن،

ئاگاڧدارە. سەرئەنجام دواى خەمەكان، ئارامى وئاسايشى بۇ ئىۋە نارد.))
 ەبدوالله كوپى مەسعود دەلىت: لەرۆزى شەپى بەدر، كاتىك ئەسیرەكانيان ھىنا،
 پىغەمبەر فرموى: سەبارەت بەئەسیرەكان بۇچوونقان چىيە؟
 ئەبوبەكر وتى: ئەى پىغەمبەر، خزم وكەس و كارى تۇن، بەزىندوى بىانھىلەپرەوہ و
 مۆلتىيان پىندە ئەگەرى ھىيە خواوہند بەتۆبەكەى ئەوان رازى بىت.
 بەلام عومەر وتى: ئەى پىغەمبەر، حاشايان لەخواوہندى تۇ كرد و دەريان كردىت،
 بىانھىنە و بىانكوژە.

ەبدوالله كوپى رەواحە وتى: ئەى پىغەمبەر، بەدواى دۆلىكى پىر چىلكە و چەوئىلدا
 بگەرپىت و ئەسیرەكان لەناو دۆلەكەدا بسووتىنە.
 ەباس پىنى وت: خزمەكانت لەتۇ دەپچىرپن.
 پىغەمبەر بىدەنگ بوو و ھىچ نەوت و پۇشتە ژور.
 خەلكان وتيان: وتەكانى ئەبوبەكر پەسەند دەكات.
 كەسانىكى دىكە وتيان: وتەكانى عومەر پەسەند دەكات.

كەسانى دىكە وتيان: بۇچوونەكەى ەبدوالله كوپى رەواحە پەسەند دەكات.
 پىغەمبەر ھاتەدەر و فرموى: خواوہند دلى ئەو كەسانە بۇ باوہرھىنان نەرم دەكات
 كە لەشىر نەرمتر بن و دلى ئەو كەسانە پەق دەكات كە لەبەرد پەقتى بن. ئەى ئەبوبەكر
 نمونەكەى تۇ ھاوشىۋەى ئىبراھىمە كەوتى: ھەركەس شوئىن من كەوتىت لەمنە و
 ھەركەس نافەرمانى من بكات، خواوہندا تۇ بەخشندە و مېھرەبانى. و نمونەكەى تۇ
 ھاوشىۋەى عىسايە كەوتى: ئەگەر سزايان بەدەيت، بىندەكانى تۇن و ئەگەر
 بىانبەخشىت، تۇ بەھىز و دانائىت. بەلام نمونەكەى تۇ ئەى عومەر ھاوشىۋەى نوحە
 كەوتى: خواوہند ھىچ كەس لەكافرەكان لەسەر زەوى بەزىندوى مەھىلەپرەوہ و
 نمونەكەى تۇ ھاوشىۋەى وتەكەى موسايە كەوتى: خواوہندا سامانەكەيان لەناو ببە و
 دلىان پەق بكە بۇ ئەوہى ھىچ كات باوہر نەھىنن تا ئازابىكى مەترسىدارتر بچىرپن.
 دواتر پىغەمبەر فرموى: ھەنووكە ئىۋە خىزاندارن، ھىچ ئەسرىك لەدەست مەدەن
 تا بەھى ئازادىيەكەى وەردەگرن.

دەلىت، وتم: مەگەر سوھەيل كوپى بەيزا كەباسى ئىسلامى دەكرد. پىغەمبەر وەلامى
 نەدايەوہ، ترسام بەردىك لەئاسمانەوہ بکەوتىتە خوار و بەرسەرم بکەوتىت تا ئەو كاتەى

پېغەمبەر فەرموۋى: مەگەر سۈھەيل كۆپى بەيزا. خواۋەند ئەم ئايەى رەۋانە فەرموۋ:

((ما كان لنبى ان يكون له اسرى حتى يثخن فى الارض. تريدون عرض الدنيا و الله يريد الاخرة و الله عزيز حكيم. لولا كتاب من الله سبق لسكم فيما اخذتم عذاب عظيم. فكلوا مما عنتم حلالا طيبا و اتقوا الله غفور رحيم.

واتاكەى: شياۋ نىيە بۇ پېغەمبەر ئەسىرى ھەبىت بۇ ئەۋەى لەسەر زەۋى كوشتار بكن، ئىۋە مەبەستەكانى ئەم جىھانەتان دەۋىت و خواۋەند بۇ ئىۋە مەبەستەكانى ئەۋ دىنيا چوونكە خواۋەند بەھىز و فرەزانە. ئەگەرى خواۋەند نەيدەخواست لەبارەى ئەۋ ئەسىرانەۋە نازابىكى مەترسىدارتان پىدەبىرا. ئەۋەى ەك تالانى ھەلتانگرتوۋە، بۇ ئىۋە ەلال و رەۋايە و لەنافەرمانى خۇتان بەدوور بگرن چوونكە خواۋەند بەخشەر و رەھىمە)).

مەھمەد كۆپى ئىسحاق دەلىت: كاتىك ئايەى ما كان لنبى ھاتەخوار، پېغەمبەر فەرموۋى: ئەگەر لەناسمانەۋە نازاب دەبارى، كەس جگە لەسەد كۆپى مەعاز لىى رزگار نەدەبوو لەبەر ئەۋ ەتەى ھىنايە سەرزمان: ئەى پېغەمبەر زىدەپروۋى كردن لەكوشتارمان زىاتر بەلاۋە پەسەند بوو تا ھىشتنەۋەى كەسەكان.

ئەبوجەعفەر دەلىت: بەۋتەى كۆپى ئىسحاق ژمارەى موھاجىرەكانى نامادە بوو لەشەپرى بەدر كە پېغەمبەر تالانى لەناۋياندا دابەش كرد ھەشتا و سى كەس بوو و ھەموو ئەۋسىيەكانى نامادە لەشەپرەكە كەتالانىيان بەركەوت، شەست و يەك كەس و خەزەر جىيەكانى نامادە لەشەپرەكە سەد و ەفتا كەس. چۈاردە كەس لەموسولمانەكان كوژان، شەشيان لەموھاجىرەكان و ھەشتيان لەئەنسار.

بەۋتەى ۋاقدى ژمارەى ناباۋەپان نۆسەد و پەنجا كەس و سەد ئەسپيان لەگەلدا بوو. ھەروەھا بەۋتەى ئەۋ لەرۇژى بەدر پېغەمبەر رىگەى نەدا بەر كەسانەى تەمەنيان كەم بوو بەشدارى لەشەپرەكەدا بكن. ەبدواللە كۆپى ەومەر و رافىع كۆپى خەدىج و بەرا كۆپى ەازەب و زەيد كۆپى سابىت و ئەسەد كۆپى زوھەير و ەومەير كۆپى ئەبى ەقاس لەناۋياندا دەبىنران. بەلام دۋاى ئەۋەى رىگەى لەەومەير گرت، مۇلەتتى پىدا بەشدارى لەشەپرەكە بكات و كوژا.

پېغەمبەر پىش ئەۋەى بىرۋاتە مەدىنە، تەلحە كۆپى ەوبەداللا و سەئىد كۆپى زەيد كۆپى ەمرۇ كۆپى نۇفەىلى بۇ بەدەست ھىنانى ھەۋالى كارۋانەكە بۇ سەر رىگەى شام

نارد که لەروژی بەدر گەڕانەوه بۆ مەدینە. کاتیکی پیڤەمبەر لەبەدرەوه بەرەو مەدینە گەڕایەوه، لەتوربان، پەییوەستی پیڤەمبەر بوون.

واقدی دەلیت: پیڤەمبەر لەگەڵ سیسەد و پەنجا کەس پۆشتەدەر، حەفتا و چوار کەسیان لەموهاجیرەکان و ئەوانی دیکە لەئەنسار بوون. تالانی شەری بەهەشت کەسدا کەبەشداری شەریان نەکرد: سییان لەموهاجیرەکان، عوسمان کوپی عەفان کە لەسەر سەری کچی پیڤەمبەر مابووێوه تا مرد، تەلحە کوپی عوبەیدالله و سەعید کوپی زەید کەئەوانی بۆ بەدەست هێنانی هەوآلی کاروانەکه ناردبوو. پینچ کەس لەئەنسار، باوکی لەبابە کوپی بەشیر کوپی عەبدولمۆنزهەر کەوێک جینگری خۆی لەمەدینە دەستنیشانى کردبوو، عاسم کوپی عودەى عیجلان کە ئەوی لەناوچەى مەدینە دانابوو و حارس کوپی حاتب کە لەئەروحا بەهۆی ئەو شتەى سەبارەت بەمنالەکانى عەمرۆ کوپی عەوف بیستبووی، ئەوی بۆ لای ئەوان نارد و حارس کوپی سەمە و خەوات کوپی جوبەیر کە لەروحا نەخۆش کەوتن.

دەلیت: موسولمانەکان حەفتا و دوو و شتر و دو ئەسپیان پینبوو. ئەسپیکیان هی میقداد کوپی عەمرۆ و ئەوی دیکەیان هی مۆرسەد کوپی ئەبی مۆرسەد بوو.

ئەبوجەعفەر دەلیت: لەروژی بەدر پیڤەمبەریان شمشیر بەدەست بینبوو شوین ناپاوەران دەکەوت و دەیفەرموو: ئەم دەستەیه لەناو بچیت و شکست لەناویاندا بلاو بییتەوه.

دەلیت: لەشەری بەدر پیڤەمبەر زولفەقاری مۆنبە کوپی حەجاجی وێک تالانی هەلگرت لەگەڵ و شترەکەى ئەبوجەهل کەوشتریکى تیزپى بوو. سوار لەسەر ئەو و شترە بەشداری شەپەرەکانى دەکرد و بۆ کشتوکال کەلکی لێوەردەگرت.

ئەبوجەعفەر دەلیت: دواى بەدر پیڤەمبەر لەمەدینە نیشتەجى بوو. کاتیکی بۆ مەدینە کۆچی کرد پەیمانى لەگەڵ جولهکەکان بەست کە دژی ئەو، هاوکاری کەس نەکەن و ئەگەر دوژمنیک هیرشی کردە سەر موسولمانان، پینویستە هاریکاریان بن. کاتیکی دەستەیهک لەناپاوەران لەبەدر کوژران، جولهکەکان رژییان برد و وتیان: محەمەد رووبەرووی کەسانیک بوویوه شارەزای چۆنیەتى شەر کردن نەبوون، ئەگەر رووبەرووی ئیمە بییتەوه، شەرپیک دەبینیت کەهاوشیوهی نەبینییت. پەیمانەکەى خۆیان شکاند.

شەرى منالەكانى قينقاع

محەممەد كۆپى ئىسحاق دەلىت: داستانى منالەكانى قينقاع بەر شىۋەيە: پىغەمبەر ئەۋانى لەبازار كۆكردهۋە و فەرموۋى: ئەى دەستەى يەھوود لەخوا بترسن چوونكە زىيانىكى ھاوشىۋەى قورەيشىيەكان بەسەر ئىۋەدا دەبارىنىت، باۋەر بەخوا بىنن چوونكە دەزانن من پىغەمبەرى نىردراوم و ئەمە لەكتىبەكەى خۇتاندا دەبىنن.

جۈولەكەكانى منالەكانى قينقاع وتيان: ئەى محەممەد گومان دەكەيت ئىمەيش ھاوشىۋەى خەلكەكەى تۆين، لەخۆت بايى مەبە چوونكە روۋبەروۋى كەسانىك بوويتەۋە شارەزاي جەنگ نەبوون و دەرفەتىكت دەست كەوت. سوئند بەخوا ئەگەر روۋبەروۋى ئىمە بىتەۋە، دەزانىت ئىمە چۆن شەركەرانىكىن.

قتاد دەلىت: جۈولەكەكانى منالەكانى قينقاع يەكەم دەستەى جۈولەكە بوون لەنىۋان بەدر و ئۆخۇد پەيمانى خۇيانيان شكاند و شەريان لەگەل پىغەمبەر(د.خ) كرد.

زۈھرى دەلىت: شەرى پىغەمبەر(د.خ) لەگەل منالەكانى قينقاع لەشۋالى سالى دوۋەمى كۆچ روويدا.

عورۋە دەلىت: جىرەئىل ئەم ئايەى بۇ پىغەمبەر(د.خ) هئنا:

((و اما تخافن من قوم خيانة فانبذ اليهم على سواء.

واتاكەى: ئەگەر خىيانەتت لەدەستەيەك بىنى، دادپەرۋەرانە پىيان رابگەيىننە.))

كاتىك جىرەئىل كۆتايى بەئايەكە هئنا، پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: من لەمنالەكانى قينقاع دەترسم. بەپىنى ئەم ئايە بۇ شەرى ئەۋان خۆى نامادە كرد.

واقدى دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) بۇ ماۋەى پانزە رۆژ گەمارۆى خستە سەر جۈولەكەكانى منالەكانى قينقاع، كەس لەۋان بۇ شەر نەھاتەدەر، دواتر لەسەر فەرمانى پىغەمبەر(د.خ) تەسلىم بوون و دەستى ئەۋانيان بەستەۋە. پىغەمبەر(د.خ) دەيوست بيانكۆزىت بەلام عەبدواللە كۆپى ئەبى سەبارەت بەۋان ناۋبژىۋانى كرد.

كۆپى ئىسحاق دەلىت: كاتىك جۈولەكەكان لەسەر فەرمانى پىغەمبەر(د.خ) تەسلىم بوون، عەبدواللە كۆپى ئەبى پۆشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) و وتى: ئەى محەممەد چاكە لەگەل خزمەكانى ئىمە بكە. بۆيە ئەم كارەى كرد چوونكە جۈولەكەكانى منالەكانى قينقاع ھاۋپەيمانى خەزرەجىيەكان بوون.

پینگەمبەر(د.خ) وەلامی ئەدایەو و دووبارە عەبدواللە گەرایەو و وتی: ئەی محەممەد چاکە لەگەڵ خزمەکانی ئیمە بکە. پینگەمبەر(د.خ) پشتی تێکرد.

دەلیت: عەبدواللە دەستی بۆ گیرفانی پینگەمبەر(د.خ) برد کە فەرمووی: دەستم بەردە و تۆرە بوو بەشیوێهەیک کە روخساری رەش داگیرسا، دووبارە وتی: دەستم بەردە.

عەبدواللە وتی: سویند بەخوا دەستت بەرنادەم تا چاکە لەگەڵ خزمەکانی من بکەیت، دەتەوێت چوارسەد زۆی پۆش و سێسەد بی زۆی لەیەک رۆژدا بکوژیت کە میان لەرەش و سوور پاراستوو. من لەروداوەکان ئاسوودە نیم و بۆ داهااتووی خۆم دەترسم.

قتادە دەلیت: پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئازادیان بکە کە خوا نەحەتیان بکات و عەبدواللەیش لەگەڵ ئەوان بەنەحەت بکات.

جوولەکەکانیان ئازاد کرد و فەرمانیان پێدان سەرزەمینەکەی خۆیان بەجیبیلن. سامانی ئەوان وەک تالانی بەموسولمانان بپرا، زەوییان نەبوو. کاری ئەوان زیڕنگەپری بوو. بەمشوێهە پینگەمبەر(د.خ) سامان و چەکی زۆری لەوان دەستکەوت. عوبادە کوپری سامت ئەوانی لەگەڵ ژن و منالەکان لەمەدینەو برد تا گەیشتنە زەباب و دەبیوت: هەرچی دورتر باشتر.

لەشەپری منالەکانی قینقاع پینگەمبەر(د.خ)، باوکی لوبابە کوپری عەبدولمۆنزەری وەک جیگری خۆی لەمەدینە دەستنیشان کرد.

ئەبوجەغفەر دەلیت: یەکەم جار بوو پینگەمبەر(د.خ) پینج یەکی وەرگرت، پینج یەکی تالانییەکانی هەلگرت و چوار بەشەکەی دیکەی لەناو هاوئەلانی خۆیدا دا بەش کرد.

دەلیت: ئالای پینگەمبەر(د.خ) لەشەپری منالەکانی قینقاع سپی و لەدەستی حەمزە کوپری عەبدولمۆتەلیددا بوو.

پینگەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە گەرایەو و جەژنی رەمەزانیان کرد. دەلین: پینگەمبەر(د.خ) و دەوڵەمەندەکان لەرۆژی دەی زیحەججە قوربانیان کرد. پینگەمبەر(د.خ) لەگەڵ خەلکان پۆشتە نوێژگە و نوێژی خویند و ئەمە یەکەم جار بوو لەگەڵ خەلکان لەنوێژگەدا نوێژی خویند. بەدەستی خۆی دوو بز و بەوتەیکە بزنیکی کردە قوربانی.

جابر کوپری عەبدواللە دەلیت: کاتیک لەشەپری منالەکانی قینقاع گەرایەو،

بەرەبەياني دەى زىحەججە جەژنى قوربانمان کرد و ئەمە يەكەم جەژنى قوربان بوو موسولمانان کرديان و ئىمە، لەناو منالەکانى سەلمە قوربانيمان کرد.

ئەبوجەعفەر دەئیت: کوپرى ئیسحاق بۆ شەپرى منالەکانى قینقاع کاتى دیارى نەکردووہ جگە لەوہى دەئیت: لەنیوان غەزوی سوهیق بوو و پۆشتنى پیغەمبەر(د.خ) تا منالەکانى سولهیم و بوحران کەدوو کانەکەى حىجاز بوو، بەمەبەستى غەزای قورەيش.

دەستەيەك وتوويناہ: لەغەزوی بەدرى يەكەم تا شەپرى منالەکانى قینقاع سى غەزا و سەفەرى جەنگى رويانداوہ و گومانيان کردووہ پیغەمبەر(د.خ) نۆى سەفەرى سالى سىيەمى كوچ، هيرشى كرده سەر منالەکانى قینقاع و ئەمە دواى گەپرانوہ لەبەدر بوو و رۆژى چوارشەممە هەشت رۆژ بۆ كۆتايى رەمەزان گەپرايەوہ بۆ ناو مەدينە. پاشماوہى رەمەزانى لەمەدينە بەسەر برد و كاتىك ئاگادار بوويەوہ منالەکانى سولهيم و غەتەفان كۆبوونەتەوہ، بۆ غەزای قرقرەى ئەلكەدر پۆشتەدەر و لەرۆژى هەينى، شوالى سالى دووہمى كوچ، دواى هەلاننى هەتاو، مەبەستى ئەو ديارەى کرد.

بەلام کوپرى حەمید لەكوپرى ئیسحاق دەگىریتەوہ: كاتىك پیغەمبەر(د.خ) لەبەدر بۆ مەدينە گەپرايەوہ و كۆتايى هاتنى بەدر لەكۆتايیەکانى رەمەزان يا سەرەتای شەوال بوو، زياتر لەحەوت رۆژ لەمەدينە نەمايەوہ و خۆى بۆ غەزا بەرىكەوت و مەبەستى منالەکانى سولهيمى کرد. پۆشت تا گەيشتە ئاوى كەدرى منالەکانى سولهيم و سى رۆژى لەوى بەسەر برد و بۆ مەدينە گەپرايەوہ بى ئەوہى هيج پيشهاتىك رووبدات. پاشماوہى شوال و زىقەعدەى لەمەدينە بەسەر برد و لەم كاتەدا زۆرەى ئەسیرەکانى قورەيش بەهاى ئازادى خۆيانيان دا.

بەلام بەوتەى واقدى پیغەمبەر(د.خ) لەموحەرەمى سالى سىيەمى كوچ بۆ غەزای كەدر مەدينەى بەجیھىشت و عەلى کوپرى ئەبى تالىب ئالای ئەوى هەلدەگرت. کوپرى داىكى مەكتوومى موەيسى وەك جىگرى خۆى لەمەدينە دانا.

دەستەيەك وتوويناہ: پیغەمبەر(د.خ) دواى شەپرى كەدر بۆ مەدينە گەپرايەوہ و مەپومالاتى لەگەل خۆى هینا بى ئەوہى هيج پيشهاتىك رووبدات. دەى شەوال گەيشتە مەدينە و رۆژى يانزەى ئەو مانگە، غالب کوپرى عەبدواللهى لەيسى لەگەل دەستەيەك بۆ هيرش كەردنە سەر منالەکانى سولهيم و غەتەفان پەوانە کرد كەخەلكانيان كوشت و مەپومالاتىكى زۆريان دەستكەوت و رۆژى چواردەى شەوال لەگەل تالانىيەكان بۆ

مەدىنە گەپانەوہ. لەم شەپەدا سى كەس لەموسولمانەكان كوژرا و پىڤغەمبەر(د.خ) تا زىحەججە لەناو مەدىنە ماىەوہ و رۆژى شەممە حەوت رۆژ بۇ كۆتايى زىحەججە بۇ غەزاي سوهيق بەرىكەوت.

غەزەوى سوهيق

ئەبوجەغفەر دەلىت: بەوتەى كوپى ئىسحاق كاتىك پىڤغەمبەر(د.خ) لەغەزاي كەدر بۇ مەدىنە گەپراىەوہ، پاشماوہى شەوال و زىقەعدەيى سالى دووہمى كوچى لەوى بەسەر برد، دواتر لەمانگى زىحەججە بۇ غەزەوى سوهيق رووبەرەوى ئەبوسوفيان كوپى حەرب بوويەوہ.

دەلىت: لەم سالىدا ناباوەپان هەئسووپاندى كاروبارى حەجيان لەدەستا بوو. ئەبدوالله كوپى كەعب كوپى مالك لەشارەزايانى مىژووى ئەنسا، دەلىت: كاتىك ئەبوسوفيان كوپى حەرب لەگەل كاروانەكەى گەيشتە مەككە و پاشماوہى قوپەيشىيەكان لەشەپى بەدر گەپانەوہ، نەزرى كرد دواى نزيك بوونەوہ ئاو لەخۆى نەدات تا شەپ لەگەل محەمەد بكات و لەگەل دووسەد كەس لەقوپەيشىيەكان بەرىكەوت تا سويندەكەى خۆى بەسەر بردىت. لەرىگەى نەجدىيەوہ تا سەدرى قەنات بەرىكەوت گەيشتە كيوى تيت لەيەك مەنزلى مەدىنە و لەتارىكى شەو، پۆشتە لاي مئالەكانى نەزىر. لاي حەيى كوپى ئەختەب دابەزى و لەدەرگاي مائەكەيدا. حەيى ترسا و دەرگاي نەكردەوہ. ئەبوسوفيان لەويۆه پۆشتە لاي سەلام كوپى مەشكەم سالار و گەنجىنەدارى مئالەكانى نەزىر. سەلام ئەوى برەدە مائەكەى خۆى و ميواندارى كرد و باس و خواسەكانى بۇ گىپراىەوہ.

ئەبوسوفيان بۇ لاي ھاورىكانى خۆى گەپراىەوہ و چەند كەسىك لەقوپەيشىيەكانى بۇ نزيك مەدىنە پەوانە كرد كە تا سنوورى عەريز پۆشتنە پيش و چەند دارخورمايەكيان سووتاند و يەكيك لەئەنساىيەكانيان كوشت كە لەگەل ھاوپەيمانەكەى خۆى سەرقالى كار لەزەوييەكەيدا بوو.

چەند كەسىك ھەوالەكەيان بەمەدىنە گەياند و پىڤغەمبەر(د.خ) تا قرقپە ئەلكەدر شوينيان كەوت و لەويۆه گەپراىەوہ بى ئەوہى دەستى بەئەبوسوفيان و قوپەيشىيەكان كەوتبىت. ئەو تويشوو و كەل و پەلانەى قوپەيشىيەكان لەزەوييە كشتوكالىيەكە بەجىيان ھىشتبوو بۇ ئەوہى بەئاسانى بتوانن رابكەن، كەوتە دەستى موسولمانان.

كاتىك پىڭغەمبەر(د.خ) لەگەلّ موسولمانەكان گەپرايهوه، لىيان پرسى: هيات ههيه چاوهپوانى پاداشتى غەزا بين؟

پىڭغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى.

كاتىك ئەبوسوفيان بۆ بەرىكەوتن لەمەككەوه بۆ مەدينە خۆى نامادە دەکرد، بۆ هاندانى قورەيشىيەكان ھۆنراوھىەكى بەم ناوەرۆكە خويئندەوه:

((ھىرش بکەنە سەر يەسەرب و دەستەکانيان

تا ئەوھى کۆيان کردۆتەوه، ببیتە تالانى ئىوھ

ئەگەر لەرۆژى چال ئەوان سەرکەوتن

دواى ئەوھ نۆرھى ئىوھىە

سوئندم خواردووه لەژنان نزيك نەبمەوه

خۆم نەشۆم

تا ھۆزەکانى ئەوس و خەزەج لەناو ببەن

چوونکە ئاگرى خەم لەدلما بلىسە دەسئىت))

بەلام بەوتەى واقدى، غەزوهى سوھىق لەزىقەعدەى سالى دووھى کۆچى روويدا.

دەئىت: پىڭغەمبەر(د.خ) لەگەلّ دووسەد کەس لەموھاجىر و ئەنساھەكان پۆشتەدەر.

گىپرانەوھەكى ھاوشىوھى گىپرانەوھى كوپرى ئىسحاقە، جگە لەوھى دەئىت: ئەبوسوفيان

لەھەرىز رووبەرووى سەعید كوپرى عەمرۆ و كرىكارەكەى ئەو بووئەوھ و ھەردووکیانى

كوشت و چەند مالىك و بېرىك كای سووتاند و گومانى کرد سوئندەكەى ھىناوھتەدى.

ئەم ھەوالە بە پىڭغەمبەر(د.خ) گەيشت و خەلکانى كۆکردەوھو شوئىن ئەبوسوفيان كەوتن

بەلام نەيانگرت.

دەئىت: ئەبوسوفيان و قورەيشىيەكان كىسەکانى سوھىقيان فرىندەدا بۆ ئەوھى

بارەكەيان سووك بىت. زۆربەى بارەكەى ئەوان سوھىق بوو، لەبەر ئەمە ئەم غەزوهىە

بەغەزوهى سوھىق ناو دەبەن.

واقدى دەئىت: پىڭغەمبەر(د.خ) باوكى لوبابە كوپرى عەبدولموزەى کردە جىگرى

خۆى لەمەدينە.

ئەبوچەغفەر دەئىت: لەزىحەججەى سالى دووھى كۆچ، عوسمان كوپرى مەزعوون مرد

و پىڭغەمبەر(د.خ) ئەوى لەبەقىع ئەسپەردە کرد و بەردىكى وەك كىلى قەبر لەسەر

گۆرەكەى دانا.

دەلێن: حەسەن کۆری عەلی کۆری ئەبی تالیب لەم سائەدا چاوی بەدنيا هەلەینا.
ئەبوجەعفەر دەلێت: بەوتەى واقدى، عەلى كۆرى ئەبی تالیب، فاتیمە كچی
پێغەمبەرى(ص) لەزىحەججە، بیست و دوو مانگ دواى كۆچ، برده مالهكەى خۆى و
ئەگەر ئەم وتەیه راست بێت، وتەى یەكەم هەلەیه.
دەلێن: لەم سائەدا پێغەمبەر(د.خ) پێرستی خوێنبايى نووسى كه بەشمشیرەكە یەوه
هەلوانسرا بوو.

رووداۋەكانى سائى سىيەمى كۆچ

محەممەد كۆپى ئىسحاق دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەغەزۋەى سۈەبىق گەرايەۋە، پاشماۋەى زىحەججە وموھەرەمى لەمەدینە بەسەر برد. دواى ئەۋە بۇ غەزای نەجد بەرىكەوت و مەبەستى ھىرش كىردنە سەر ھۆزى غەتەفان بوو. ئەم غەزۋەى بەزى ئەمەر ناو دەبەن. ھەموو سەفەرى لەنەجد بەسەر برد. دواتر بۇ مەدینە گەرايەۋە بى ئەۋەى ھىچ رووداۋىك رووبدات. بەشى زۆرى رەبىع الاول لەمەدینە ماپەۋە و دواتر بۇ غەزا ھاتەدەر و مەبەستى ھىرش كىردنە سەر قوڧرەيش و منالەكانى سولەيمى كرد و گەيشتە بوحران كەكانىكە لەحىجاز و مانگى رەبىع الاخرى و جەمادى الاولى لەوى بەسەر برد و بۇ مەدینە گەرايەۋە بى ئەۋەى رووداۋىك رووبدات.

بەسەرھاتى كەعب كۆپى ئەشرەف

ئەبوجەئفەر دەلىت: لەم سالەدا پىغەمبەر(د.خ) كەسانىكى بۇ كوشتنى كەعب كۆپى ئەشرەف رەۋانە كرد.

بەوتەى واقدى رووداۋەكە لەرەبىع الاولى ئەم سالەدا روويدا.

كۆپى ئىسحاق دەلىت: بەسەرھاتى كەعب كۆپى ئەشرەف بەم شىۋەى: كاتىك قوڧرەيشىيەكان لەبەدر كوژران و زەيد كۆپى حارسە و عەبدواللە كۆپى رەۋانە بۇ مەدینە گەرانەۋە تا مژدەى سەرکەوتن و ھەۋالى كوشتارى ناباۋەران بەخەلكان بگەيئتن، كەعب كۆپى ئەشرەف لەخەلكانى ھۆزى نەبى و دايكى لەجوولەكەكانى منالەكانى نەزىر بوو، كاتىك ئەم ھەۋالەى بىست، وتى: ئەى ھاۋار! راست دەكەن؟ محەممەد ئەو كەسانەى كوشتوۋە كەئەم دوو پياۋە باسى دەكەن. ئەۋان گەۋرەكانى عەرەب و سەركرەدى خەلكان بوون، سوئند بەخوا ئەگەر محەممەد ئەۋانى كوشتىت، مەرگ بۇ ئىمە خوشترە.

كاتىك كەعب لەراستى ھەۋالەكان دلتيا بوۋىەۋە، بەرەو مەككە بەرىكەوت ولاى كۆپى موتەلىب ئەبى ۋەداعە مەنزلى كرد. موتەلىب رىزى گرت و كەعب بەھاندانى ئەو چەندىن ھۆنراۋەى دژى پىغەمبەر(د.خ) ھۆنىيەۋە و بۇ كوژراۋەكانى بەدر دەگريا. دواى ئەۋە بۇ مەدینە گەرايەۋە و لەھۆنراۋەكانى خۇى باسى ژنە موسولمانەكانى دەكرد كەبوۋەى ھۆى رەنجانى ئەۋان. پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: كى شەپرى ئەشرەف كۆپى

كەعب كەم دەكاتەو؟

محەممەد كۆپى موسلىمە وتى: ئەى پېغەمبەر(د.خ)، من ئەو كارە دەكەم و دەيكوژم.
پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بىكە.

كاتىك محەممەد كۆپى موسلىمە لاي پېغەمبەر(د.خ) پۇشت، سى رۇژ نەھىچى
خوارد و نەھىچى خواردەو. پېغەمبەريان لەم كارەى ئاگادارى كردهو، بانگى كرد و
پىي فەرموو: بۇ خواردن و خواردنەو ناخۆيت؟

وتى: ئەى پېغەمبەر(د.خ) بەلېنىكم داوہ و دلنیا نيم لەوہى بتوانم ئەنجامى بدم.
پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: تەنیا ريگە چارەى تۆ ھەولدانە.
وتى: ئەى پېغەمبەر(د.خ) بەناچارى دەبىت ھەندى قسە بكەين.
پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: چىت پىخۆشە بىلى.

وتى: محەممەد كۆپى موسلىمە و باوكى نائىلەى سەلەكان كۆپى سەلامە كە
شېربراى كەعب بوو و عوباد كۆپى بېشەر و حارس كۆپى ئەوس و باوكى عەبەس كۆپى
جەبر بۇ كوشتنى كەعب كۆپى ئەشرف پەيمانان بەست، باوكى نائىلەى شاعىريان بۇ
لاى ئەو نارد كەكازېرىك لەگەلى پەيفى و ھۇنراوہىكى بۇ خوئندەوہ و دواى ئەوہ پىي
وت: ئەى كۆپى ئەشرف، بۇ نيازىك ھاتوومە لاي تۆ، بەلام لاي كەس باسى مەكە.
وتى: ئەو كارە دەكەم.

وتى: ھاتنى ئەم پياوہ زيان بوو، عەرەبەكان دوژمنايەتى ئىمە دەكەن و دژى ئىمە
پەيمانىيان بەستوہ. ريگاكان داخراون و ژن و منالەكانى ئىمە برسېيەتى تەنگى
پىئەلچنىوون و ئازار و رەنج بەرۆكى ھەمووانى گرتوہ.

كەعب وتىك بەمن دەلېن كۆپى ئەشرف! پىشتر پىم و تېووى سەرئەنجامى ئەم كارە
چى دەبىت.

كۆپى نائىلە وتى: دەمەوئىت خورادنمان پى بفرۆشيت و ئىمە شتىك لاي تۆ
دادەنئىن.

كەعب وتى: منالەكانى خۆتان لاي من دائىنن.

وتى: دەتەوئىت ريسوامان بكەيت؟ من چەند كەسىكم لەگەلدايە، دەمەوئىت ئەوان
بىنمە لاي تۆ تا خورادنمان پىبەدەيت و چاكەمان لەگەل بكەيت و ئىمە چەكەكانمان لاي
تۆ دادەنئىن. دەبويست كاتىك ھاورىكانى بەسىلاھەوہ دەپۇنە لاي، گومانى خراپيان

لەئىنەكات.

كەعب وتى: بەسىلاھەكان رازى دەيم.

دەئىت: سەلەكان بۇ لاي ھاورىكانى گەرايەوۋە بەسەرھاتەكەى بۇ باس كىردن و پىنى وتن چەكەكانيان ھەلگىرن و لاي ئەو كۆبىنەوۋە.

دواتر ھەموويان پۇشتنە لاي پىغەمبەر(د.خ) كە تا بەقىعى غەرقد لەگەلىان پۇشت و ئەوانى بەرىكرد و فەرمووى: بەناوى خواوۋەند بېرۇن. دۇعاى كىرد و فەرمووى: خواوۋەندا، ھارىكارىان بە.

پىغەمبەر(د.خ) بۇ مائەوۋە گەرايەوۋە. شەوئىكى مانگەشەو بوو. ئەوان پۇشتن تا گەيشتنە قەلەكەى كەعب. باوكى نائىلە بانگى كىرد و كەعب كە تازە ژنى ھىنا بوو، لەجىگەكەى راچەنى، ژنەكەى دەستى گىرت و وتى: تۆ لەبارودۇخى شەردايت و پىياو لەبارودۇخى شەپ بەمشىوۋىيە ناپراتە خوار.

كەعب وتى: ئەوۋە باوكى نائىلەيە و ئەگەر بزانىت خەوتووم، ھەلم ناستىنىت.

ژن وتى: سوئىند بەخو لەدەنگى ئەودا نىشانەى بەلا و شەپ دەبىنم.

كەعب وتى: ئەگەر پىياو بۇ شەپ بانگىشت بكن، رازى دەبىت.

دواتر لەشوىنەكەى خۇى ھاتەدەر و بۇ ماوۋەى كارژىرىك لەگەلىان پەيقى، پىيان وت:

با بېرۇنە دۇلى عەجوز و پاشماوۋەى شەو بەدەمەتەقى بەسەر بىەين.

كەعب وتى: ھەر چۇنتان پىخۇشە.

بەرىكەوتن و بۇ ماوۋەى كارژىرىك بەرىگادا پۇشتن. دواتر باوكى نائىلە دەستى

بەسەرى كەعبدا ھىنا و بۇنى كىرد و وتى: تا ئىستا بۇنىكى بەم خۇشىيەم نەبىنىوۋە.

دووبارە كارژىرىكى دىكە بەرىگادا پۇشتن و ئەو كارەى دووبارە كىردەو تا كەعب دالىيا

بوو. كارژىرىك دواتر دووبارە دەستى بەسەرى كەعبدا ھىنا، قژى گىرت و وتى: دوزمنى

خوا بكوژن. شمشىرەكان بەسەر سەرىدا دابارىن، بەلام كەعب نەمرد.

مەمەد كوپى موسلىمە دەئىت: كاتىك بىنىم شمشىرەكان نەيانتوانى بىكوژن و

دوزمنى خوا ھاوارى دەكرد و ئاگر لەھەموو قەلەكان بلىسەى دەسەند، بىرى كىردە

بچوكەكەى خۇم كەوتمەوۋە، دەر مەئىنا و لەورگىم چەقاند تا گەيشتە كەلەكەى. دوزمنى

خوا كەوت.

دەئىت: لەشمشىرەكانى خۇمان بىرىنىك بەر سەر يا قاچى ھارس كوپى ئەوس

كەوت. بەرىكەوتىن و ھاتىن و لەشوىنى مائەكانى ئومەييە كوپى زوبەير و مائەكانى

قوره يزه و به عاس تٲٲه رمان كرد تا گه يشتينه حهرى عهرىز. ئهوس كورٲى حارس به هٲواشى رٲگه ى ده برى چوونكه خوٲىنى لى ده رٲوشٲ. كارٲٲرىك چاوه رٲمان كرد. ئهو به دواماندا ده هات، سه رنه نجام هه لمانگرت و له كوٲاى شهو گه يشتينه لاي ٲٲغه مبه ر(د.خ). ٲٲغه مبه ر(د.خ) بٲ نوٲز وه سٲابوو و نوٲزى ده خوٲند. سلآومان كرد و هاته لاي ئٲمه و له كوٲزانى دوژمنى خوا ناگادارمان كرده وه و ٲٲغه مبه ر(د.خ) ناوى ده مى كرده سه ر برىنى هاورى كه مان و بٲ ماله وه گه راي نه وه.

به ره به بيان جوله كه كان له كوٲزانى دوژمنى خوا ترسان. هه موو جوله كه كان له گى انى خوٲان ده ترسان. ٲٲغه مبه ر(د.خ) فه رمو ى: هه ر كه سٲكى جوله كه تان بى نى، خوٲى برٲزن. موحه يسه كورٲى مه سعود هٲرشى كرده سه ر كورٲى سه نى نه و خوٲى رٲشٲ. ئهو به كٲك بوو له بازرگانه كانى جوله كه كه له گه ل موحه يسه و كه سه كانى هاٲوچٲ و بازرگانى ده كرد. حوه يسه كورٲى مه سعود هٲشٲا باوه رى نه هٲنا بوو و كاٲٲك موحه يسه جوله كه كه ى كوشت، لٲى ده دا و ده يوت: دوژمنى خوا، ٲٲاوى كٲ كوشت كه هه موو چه رى به كانى سٲكٲ، هى ئه وه.

موحه يسه ده لٲٲ: ٲٲم وت ئه گه ر ئه و كه سه ى فه رمانى كوشتنى ئه وى ٲٲداوم، فه رمانى كوشتنى توژم ٲٲٲداٲ، ده تكوژم. ئه مه سه ره تاي باوه ر هٲنانى حوه يسه بوو، ده يوت: سوٲندٲ ده ده م به خوا ئه گه ر مه مه د فه رمانى كوشتنى من بٲاٲ، ده مكوژى؟ وتم: به لى، سوٲندٲ به خوا ئه گه ر ئه و فه رمانه م ٲٲٲداٲ، ده تكوژم. وتى: ئه و دى نه ى ئه م به لاي به سه ر توډا هٲناوه، سه ى ره. باوه رى هٲنا. ئه بوچه عفه ر ده لٲٲ: به وته ى واقدى سه رى كه عب كورٲى ئه شه ر فى ان برده لاي ٲٲغه مبه ر(د.خ).

هه روه ها به وته ى ئه و له ره بى ع الاوى ئه م ساله عوسمان كورٲى عه فان داى كى كولسوم كچى ٲٲغه مبه رى كرده هاوسه رى خوٲى و له جومادى الاخر ئه وى برده ماله كه ى و له ره بى ع الاوى ئه م ساله، ٲٲغه مبه ر(د.خ) بٲ غه زاي ئه نمار مه دى نه ى به جٲه ٲشٲ كه به غه زوه ى زو ئه مر به ناوبانگه.

ٲٲشٲر ناماز ه مان به گٲٲرانه وه ى كورٲى ئىسحاق له مباره وه دا. واقدى ده لٲٲ: له داى ك بوونى ساى ب كورٲى به زى د كورٲى ئه خٲ ئه لئه مر له م ساله دا بوو.

غەزەوی قەردە

واقدی دەلیت: لەجومادی الاخری ئەم سائە غەزای قەردە روویدا و سالارەکە ی زەید کوپری حارسە بوو. ئەمە یەکەم جار بوو زەید کوپری حارسە دەبوو سەرکردە ی خەلکان. ئەبوجەغفەر دەلیت: بەوتە ی کوپری ئیسحاق زەید کوپری حارسە لەسەفەرێک کە پیڤەمبەر(د.خ) ئەوی پەوانە کرد، لەقەردە، یەکیک لەئاوێکانی نەجد، کاروانی قوڤەیشی گرت کەئەبوسوفیان هاورییەتی دەکرد.

دوای شەپری بەدر قوڤەیشییەکان لەریڤە شام دەترسان و ریڤە ی عیراقیان گرتەبەر. دەستە یەک لەبازرگانەکان بەریکەوتن. ئەبوسوفیان لەناویاندا دەبینرا وپریکی زۆر زیوی لەگەل خۆی هەلگرتبوو. زۆریە ی کالای بازرگانی ئەوان زیو و پیاوێکیان لەبەکر کوپری وائل بەناوی فورات کوپری حەییان بەکری گرت تا ریڤە یان نیشان بدات. پیڤەمبەر(د.خ) زەید کوپری حارسە ی پەوانە کرد و لەسەر ئاوی قەردە رووبەروییان بوویەو و پیاوێکانیان هەلاتن و سامانی کاروانەکیان تالان کرد و بو لای پیڤەمبەر(د.خ) گەرانەو.

ئەبوجەغفەر دەلیت: بەوتە ی واقدی غەزاکە بەمشێو بوو کە قوڤەیشییەکان وتیان: محەممەد ریڤە ی بازرگانی کردنی ئیمە ی گرتوو. ئەبوسوفیان و سەفوان کوپری ئومیە یە وتیان: ئەگەر لەمەکە بمینینەو، سەرما یەکانی خۆمان دەخوین. زەمە کوپری ئەسوود وتی: یەکیکتان پی دەناسینم ئەگەر چاو بەستراو بەریڤە ی نەجدییەدا بروات، ریڤە دەدۆزیتەو.

سەفوان پرسی: ئەو کێیە، ئیمە زۆرمان پیویست بەئاو نییە چونکە لەزستاندا دەپوین.

زەمە وتی: فورات کوپری حەییان.

قوڤەیشییەکان ئەویان بەکری گرت و لەکاتی زستان لەگەل ئەو بەریکەوتن و لەزات عەرەق تیپەرین و گەیشتنە غەمورە.

هەوالی کاروانەکە بەپیڤەمبەر(د.خ) گەیشت و ئاگادار بوویەو کە سامان و دەفری زیوینی زۆر لەئاو کاروانەکەدایە و سەفوان کوپری ئومیە ییە لەگەل خۆی دەیبات. زەید

كوپرى حارسه بهريكهوت و ريگه‌ي كاروانه‌كه‌ي گرت. ئه‌وانگي گه‌مارؤدا و گه‌وره‌كاني خه‌لك هه‌لاتن و پينچ يه‌كي ساماني كاروانه‌كه‌ي بيست هه‌زار بوو. پيغه‌مبهر(د.خ) هه‌ليگرت و چوار به‌شه‌كه‌ي ديكه‌ي له‌ناو زهيد و هاوه‌لانيدا دابه‌ش كرد. فورات كوپرى حه‌بياني ئه‌سيريان برده لاي پيغه‌مبهر(د.خ) و پييان وت نه‌گهر باوه‌ر بينيت، ناكورژيت و كاتيگ پيغه‌مبهر(د.خ) پيشنياري ئيسلامي پيكرد، باوه‌ري هينا و نازاد بوو.

كوژراني باوكي رافيعي جووله‌كه

ئه‌بوچه‌عفر ده‌ليت: وهك وتووiane كوشتني رافيعي جووله‌كه له‌م ساله‌دا بوو و هه‌كاره‌ي ئه‌وه بوو كه‌ئه‌و، كه‌عب كوپرى ئه‌شرفي بو دژايه‌تي كردني پيغه‌مبهر(د.خ) پشتراست ده‌كرده‌وه و پيغه‌مبهر(د.خ) له‌نيوه‌ي جومادي الاخر ئه‌م ساله، عبده‌والله كوپرى عه‌تيكي بو كوشتني ئه‌و نارد.

كوپرى ئيسحاق ده‌ليت: پيغه‌مبهر(د.خ) چه‌ند كه‌سيكي له‌ئه‌نساو بو لاي باوكي رافيعي جووله‌كه نارد و سالاري ئيردراوان عبده‌والله كوپرى عوقبه‌ي يا عبده‌والله كوپرى عه‌تيك بوو. باوكي رافيع پيغه‌مبهر(د.خ) نازار ده‌دا و دژي ئه‌و خه‌لكاني هانده‌دا. ئه‌و، له‌قه‌لاكه‌ي خوي له‌سه‌رزه‌ميني حيجاز نيشته جي بوو.

كاتيگ ئيردراوه‌كاني پيغه‌مبهر(د.خ) له‌شويئه‌كه‌ي نزيك كه‌وته‌وه، هه‌تاو ئاوا ببوو و خه‌لكان مه‌روما‌لاه‌كه‌ي خويان ده‌برده‌وه. عبده‌والله كوپرى عوقبه‌ي يا عبده‌والله كوپرى عه‌تيك به‌هاوه‌لاني خوي وت: ليره‌ بميننه‌وه تا من برؤم و له‌گه‌ل ده‌رگاوانه‌كه‌ قسه‌ بكه‌م، ئه‌گه‌ري هه‌يه بتوانم برؤمه ژوور.

ده‌ليت: كاتيگ له‌ده‌رگاكه‌ نزيك كه‌وته‌وه، ده‌مامي له‌روخساو به‌ست، وهك بليي ده‌ست به‌ئاو ده‌گه‌يه‌نيت، ده‌رگاوانه‌كه‌ هاواري كرد: ئه‌ي به‌نده‌ي خوا، ئه‌گه‌ر ده‌خوازيت وه‌ره‌ر ژوور چونكه‌ ده‌مه‌ويت ده‌رگاكه‌ به‌ستم.

عبده‌والله ده‌ليت: پوشتمه ژوور و له‌ته‌ويله‌ي كه‌ريگ خؤم داشارد و كاتيگ كه‌سه‌كان هاتن، ده‌رگاكه‌ي داخست و كليله‌كاني به‌بزماريكه‌وه هه‌لواسي. هه‌ستام و كليله‌كان هه‌لگرت. باوكي رافيع له‌سه‌ره‌وه‌ي ماله‌كه‌ي سه‌رقالي قسه‌ كردن له‌گه‌ل كه‌سه‌كاني خزي بوو. كاتيگ ئه‌وان پوشتن، من پوشتمه سه‌ر و هه‌ر ده‌رگايه‌كم ده‌كرده‌وه، له‌ناوه‌وه ده‌مه‌به‌ست و به‌خؤم وت ئه‌گه‌ر كه‌سه‌كاني بو هاوكاري كردني بين، به‌من ناگه‌ن تا ئه‌و

کاتهی دهیکوژم. سه ره نهجام گه یشتمه لای باوکی رافیع که له ژووړیکې تاریک له نیوان که سهکانی ماله که ی دابوو. نه مده زانی کوښه و وتم: نه ی باوکی رافیع! باوکی رافیع وتی: نه مه کیښه.

ده لیت: بو لای دهنگه که رام کرد و به شمشیر لیمدا. سه رم سوپما چوونکه شمشیره که م کاریگری له سه ره نه و دانه نا. باوکی رافیع هاواری کرد و من له ژووړه که رو شتمه ده ره. ساتیک دواتر وتم: نه م هاواره چی بوو؟

باوکی رافیع وتی: که سیك له ژووړه وه بوو و به شمشیر له منیددا. ده لیت: دووباره به شمشیر لیمدا، بریندار بوو به لام نه کوژرا. نووکی شمشیره که م له سکی چه قاند که له پشتمیه وه هاته ده ره و دلنیا بووم کوشتوومه، دواتر یه که له دوا ی یه که ده رگا کانه کرده وه تا گه یشتمه قادر مه یه که. قاچم خسته سه ره و گومانم کرد قاچم گه یشتوته سه رزه وی. مانگه شه و بوو، که وتم و قاچم شکا. به ده ستاره که ی سه رم قاچم به ست و رو شتم و لای ده رگا که دانیشتم و وتم: سویند به خوا ناړوم تا له کوژرانی نه و دلنیا ده بم.

ده لیت: کاتیک که له شیر بانگی به رز کرده وه، یه کیك له سه ره دیواری قه لاکه هاواری کرد: باوکی رافیع، بازرگانی خه لکی حیجاز مرد. گه پامه وه بو لای هاوړیکانم و وتم: رابکه نه. خواوه ند باوکی رافیعی کوشت. بو لای پیغه مبه ره (د.خ) گه پامه وه و به سه رها ته که م بو باس کرد. پیغه مبه ره (د.خ) فه رموی: قاچت دریز بکه. قاچم دریز کرد و دهستی به قاچمدا هیئا وه که بلئی هیچ کات نازاری پینه گه یشتوه.

نه بوجه عفر ده لیت: به وتی واقدی پیغه مبه ره (د.خ) له زیچه ججه ی سالی چواره می کوچ، که سیکی بو کوشتنی باوکی رافیع سه لام کوپری نه بی حه قیق نارد و نیردراوه کانی نه و باوکی قه تاده و عه بدوالله کوپری عه تیک و مه سعود کوپری سه نان و نه سوه کوپری خوزاعی و عه بدوالله کوپری نه نیس بوون.

کوپری نیسحاق به مشیوه په داستانه که ده گپریته وه: سه لام کوپری حه قیق، باوکی رافیع، له ده سته ی نه و که سانه بوو دژی پیغه مبه ره (د.خ) خه لکانی کوډه کرده وه و پیش شه ری نو خود، نه وسیه کان، که عب کوپری نه شه رفی دوژمنی خویان کوشتبوو، خه زره جیه کان داویان له پیغه مبه ره (د.خ) کرد تا سه لام کوپری حه قیق بکوژن. پیغه مبه ره (د.خ) مؤله تی نه و کاره ی پیدان.

باوکی شیهابی زوهری ده لیت: یه کیك له و نیعمه تانه ی خواوه ند به پیغه مبه ری

به خشیبوو ئه وه بوو دوو هۆزی ئه نسار، ئه وس و خه زه ج وهك دوو مه ر بو خزمه ت
 كردنی پیغه مبه ر (د.خ) کێرکێیان ده کرد و هه ر کاتێک ئه وسیه کان خزمه تیکیان به
 پیغه مبه ر (د.خ) ده کرد، خه زه جیه کان ده یانوت: سویند به خوا به م کاره یان لای
 پیغه مبه ر (د.خ) و موسولمانان پیش ئیمه ناکه ون. ئارام و ئاسوده نه ده بوون تا کاریکی
 هاوشیوه ی ئه وان نه جام به دن. کاتیکیش خه زه جیه کان کاریکیان نه جامه دا،
 ئه وسیه کان به وشپوه یه قسه یان ده کرد.

کاتیک ئه وسیه کان که عب کورپی ئه شرف دوزمنی پیغه مبه ریان کوشته،
 خه زه جیه کان وتییان: به م کاره یان پیش ئیمه ناکه ون. له ناو خۆیاندا قسه یان کرد تا
 بزانه پیاویکی هاوشیوه ی که عب کورپی ئه شرف که دوزمنایه تی پیغه مبه ر (د.خ) ده کات،
 کێیه. ناوی سه لام کورپی حه قیقی نیشته جیی خه یبه ر، هاته ناو. داوای مۆله تی
 کوشته ی ئه ویان له پیغه مبه ر (د.خ) کرد. پیغه مبه ر (د.خ) مۆله تی پیدان و هه شته که س
 له خه زه جیه کانی بو کوشته ی ئه و، په وانه کرد. عبه دوالله کورپی عه تیک و مه سعود
 کورپی سه نان و عبه دوالله کورپی نه نیس و باوکی قه تاده و خوزاعی کورپی ئه سوود
 له ناویاندا ده بیهران. پیغه مبه ر (د.خ) سه رکردایه تی ئه وانی به عبه دوالله کورپی عه تیک
 سپارد و فه رمووی: له کوشته ی ژن و منال خۆیان به دوور بگرن. ئه وان پۆشته ن تا
 گه یشتنه خه یبه ر و شه وانه بۆلای ماله که ی کورپی حه قیق به ریکه وتن. پۆشته نه سه ره وه
 تا گه یشتنه ده رگای چوونه ژووره وه و داوای مۆله تیان کرد. ژنه که ی هاته ده ر و پرسى:
 ئیوه کین؟

وتیان: له خه لکانی عه ره بین و تویشوومان ده ویت.

وتی: له وئیه، بپۆنه لای.

ده لیت: کاتیک پۆشته نه ژوور، ده رگای ژووره که مان به سه ر ژنه که دا به ست چوونکه
 ده ترساین کیشه مان بو دروست بکات. ئه و هاواری کرد و ئه وانی له بوونی ئیمه ناگادار
 کرده وه. باوکی رافیع له سه ر جینگه که ی راکشابوو. به شمشیر هیرشمان کرده سه ر.
 له تاریکی شه و سوودمان له سپیه تی ئه و وه رده گرت که هاوشیوه ی ژنیکی قیبته ی
 نوستبوو. کاتیک ژنه که هاواری کرد شمشیرمان ده رکیشا بو ئه وه ی بیکوژین به لام
 وته که ی پیغه مبه رمان بیرکه وته وه که ریگه ی کوشته ی ژن و منالی لیده گرتین. ده ستمان
 له ژنه که هه لگرت و ئه گه ر له به ر فه رمووده ی پیغه مبه ر (د.خ) نه ده بوو، ده مانکوشته.

كاتىك بەشمشیر لەباوکی رافیعماندا، عەبدوالله كۆپى ئەنيس شمشیری لەسكى چەقاند و ئەو دەیوت: بەس: بەس.

دەلیت: هاتینەدەر و عەبدوالله كۆپى عەتیک بەجوانى نەیدەبینى، لەقادر مەكان كەوت و نازارى پینگەیشت. ئەومان هەلگرت و بەرەو رووبار بەرینكەوتین و لەوى جینگەمان گرت.

جۆولەكەكان ئاگریان داگیرساند و لەهەر سووچ و كەناریكدا بەدواى ئیمەدا دەگەپان. كاتىك هیوا بڕوا بوون، بۆ لای باوکی رافیع گەپانەوه و دەوریان گرت.

دەلیت: وتمان: چۆن دەتوانین لەكۆژانى ئەو دلتیا ببینەوه. یەكێك لەئیمە وتی: بڕۆین و بزائین. پۆشت و خۆی خستە ناو خەلكان. كەسانىك لەجۆولەكەكان لەدەورى باوکی رافیع بوون. ژنەكەى سەیرىكى كرد و دەیوت: سویند بەخوا دەنگى كۆپى عەتیک ناسیبیوه بەلام بڕوام ئەدەكرد كۆپى عەتیک لەكۆی و ئیرە لەكۆی. دواتر بۆ لای باوکی رافیع پۆشت تا سەیری بكات، وتی: سویند بەخوا مرد.

هاورىكەمان گەپایهوه و وتی: هیچ كات وتەیهكى لەوه خۆشترم نەبیبستبوو.

كاتىك هاورىكەمان گەپایهوه و باس و خواسەكانى پى راگەیاندىن، كۆپى عەتیکمان هەلگرت و گەپایهوه بۆ لای پینگەمبەر(د.خ) و لەكۆژانى دوژمنى خوا ئاگادارمان كردەوه. لەسەر ئەوه كیشەمان بۆ دروست بوو كە چ كەسێك ئەوى كۆشتوووە چوونكە هەموومان خۆمان بەبكوژی باوکی رافیع دەزانى.

پینگەمبەر(د.خ) فرمووی: شمشیرهكانى خۆتان بینن. كاتىك شمشیرهكانمان برد، پینگەمبەر(د.خ) سەیری كرد و كاتىك شمشیری كۆپى ئەنيسى بینى، فرمووی: ئەم شمشیره ئەوى كۆشتوووە، چوونكە نیشانەكانى ئیسقانى پێوه دەبینم.

حەسان كۆپى سابت سەبارەت بەكۆژانى كەعب كۆپى ئەشرف و سەلام كۆپى ئەبى حەقىق ھۆنراوێهەكى ھۆننیهوه كەكورتەى ناوەرۆكەكەى بەمشێوێه:

((ھاوار بۆ كۆپى حەقىق و ھاواری بۆ كۆپى ئەشرف

دەستەیهكى بویر و دلیر بوون

كەكاتىك بەشمشیری تیژ ھیرشیان كردە سەر ئێوه

بەمەرگ ئێوهیان داپۆشى

چوونكە لەكارى دینەكەى خۆیان شارەزا بوون

و ھۆكارى لاوازی ستم))

كچى عبدوالله كوپى ئەنيس دەلئيت: ئەو كەسانەى پىغەمبەر(د.خ) بۇ كوشتنى كوپى ئەبى حەقىق پەوانەى كردن، عبدوالله كوپى عەتىك و عبدوالله كوپى ئەنيس و باوكى قتادە و يەكئىك لەئەنساىر بوون ولەشەودا گەيشتنە خەيبەر.

عبدوالله كوپى ئەنيس دەلئيت: ئىمە دەرگاكانمان بەست و كليلەكانمان ھەلگرت تا ئەوہى ھەموو دەرگاكان داخران. كليلەكانمان خستە ناو چائىك و دواتر بۇ سەرەوہى مالەكە بەرىكەوتىن كە كوپى حەقىق لەوئى بوو. من و عبدوالله كوپى عەتىك پۇشتىنەسەر و ھاوہلانى ئىمە لەخوارەوہ دانىشتن. عبدوالله كوپى عەتىك داواى مۇلەتى كرد و ژنەكەى كوپى ئەبى حەقىق وتى: ئەمە دەنگى عبدوالله كوپى عەتىكە. كوپى ئەبى حەقىق وتى: عبدوالله كوپى عەتىك لەيەسەرىبە و چۆن دەتوانىت لىرە بىت، دەرگاكا بەرەوہ چوونكە جوامىز لەم كاتەى شەو كەس لەدەرگاكاى خۇى دوور ناخاتەوہ.

ژنى كوپى ئەبى حەقىق ھەستا و دەرگاكاى كردەوہ. من و عبدوالله كوپى عەتىك پۇشتىنە ژوور. عبدوالله پىنى وتم: ژنەكە بكوژە. شمشىرم دەركىشا و پۇشتم تا ژنەكە بكوژم بەلام بىرم كەوتەوہ كە پىغەمبەر(د.خ) ئىمەى لەكوشتنى ژن و منالەكان دوور خستۆتەوہ، لەبەر ئەمە لەكوشتنى ژنەكە پەشىمان بوومەوہ.

عبدوالله كوپى عەتىك بۇ لای كوپى ئەبى حەقىق پۇشت.

كوپى عەتىك دەلئيت: كوپى ئەبى حەقىق لەسەرەوہى مالەكەيدا بىنى، زۆر سىپى بوو. كاتئىك منى بەشمشىرەوہ بىنى، پشتىيەكەى خستە بەر شمشىرەكەى من تا خۇى بپارىزىت. پۇشتە پىش و بەشمشىر لىمدا بەلام نەمتوانى بىكوژم و تەنيا برىندارم كرد. عبدوالله كوپى ئەنيس ھات و وتى: بىكوژم؟

وتم: بەلى. عبدوالله كوپى ئەنيس پۇشت و ئەوہى كوشت.

عبدوالله كوپى ئەنيس دەلئيت: دواتر گەرامەوہ بۇ لای كوپى عەتىك و درۇژمان بەرىگەى خۇماندا و ژنەكەى ھاوارى دەكرد: باوكى رافىعيان كوشت، باوكى رافىعيان كوشت.

دەلئيت: عبدوالله كوپى عەتىك لەقادرمەكان كەوتەخوار و وتى: قاچم، قاچم.

ئەوم ھەلگرت و بردمەخوار و وتم: بەرىكەوہ، قاچت ھىچى لىنەھاتوہ. بەرىكەوتىن ر بىرم كەوتەوہ كەوانەكەم لەسەر قادرمەكان بەجىھىشتوہ، بۇ ھەلگرتنەوہى گەرامەوہ،

خەيبەرىيەكانم بىنى شلەژا بوون و بەدوای بكوژى كوپرى ئەبى حەقىقدا دەگەران. منىش ھەر كەسىكم دەبىنى، دەمپىرسى: چ كەسىك كوپرى ئەبى حەقىقى كوشتوۋە.

دەلئىت: بەقادر مەكاندا سەر كەوتم و خەلكان ھاتوچۇيان دەكرد، كەوانەكەى خۆم ھەلگرت و گەرەمەرە و پەيوەستى ھاۋەلانى خۆم بووم و بەرىكەوتىن. رۆژانە خۆمان دادەشارد و شەوانە رىگەمان دەپرى. لەكاتى رۆژ كەسىكمان بۇ پاسەوانى كردن دادەنا بۇ ئەۋەى ئەگەر شتىك بىبىئىت، ئاگادارمان بكاتەۋە. كاتىك گەيشتىنە بەيزا، من پاسەوانى كردنم گرتە ئەستۆ، ئىشارەم بۇ ئەۋان كرد و بەخىرايى رۆشتن، منىش بەدوایانەۋە بووم، لەنزىك مەدىنە پەيوەستىيان بووم، وتیان: چى بوو، چىت بىنى؟
وتم: ھىچ نەبىنى، بەلام بىنىم ترساۋن و وىستم لەترسا رابكەن.

ئەبوجەغفەر دەلئىت: لەشەعبانى ئەم سائە، پىغەمبەر(د.خ) حەفسە كچى عومەر كوپرى خەتابى كرده ھاوسەرى خۆى. لەسەردەمى جاھلىيەت، حەفسە ژنى خونەيس كوپرى حوزافەى سەھمى بوو. مىردەكەى پىشووۋى مردبوو.
ھەرۋەھا لەم سائەدا شەرى ئۆخۇد روويدا.

گىرپانەۋەى شەرى ئۆخۇد

ئەبوجەغفەر دەلئىت: ھۆكارى شەرى ئۆخۇد لەنىۋان پىغەمبەر(د.خ) و ئاباۋەپانى قوپرەيش، شەرى بەدر بوو كەدەستەيەك لەگەرەكانى قوپرەيش لەو شەپردا كوژان و كاتىك پاشماۋەى قوپرەيشىيەكان بۇ مەككە گەرەنەۋە و ئەبوسوفيان كوپرى حەرب كاروانەكەى گەرەندەۋە بۇ مەككە، عەبدواللە كوپرى ئەبى رەببىعە و عىكرەمە كوپرى ئەبوجەھل و سەفوان كوپرى ئومەييە لەگەل چەند كەسىك لەگەرەكانى قوپرەيش كە لەشەرى بەدر باوك يا برايان كوژرا بوو، لەگەل ئەبوسوفيان و ھەموو ئەو كەسانەى سامانىيان لەناو كاروانەكەدا بوو، ئاخاوتن و وتیان: محەمەد چاكەكانى ئىۋەى كوشت، بەسامان و كاروان بۇ شەرى ئەو ھاوكارى بكەن. ئەۋان رازى بوون و قوپرەيشىيەكان و ھۆزەكانى كەنانە و خەلكانى تەھامە كە گوپرايەلىيان بوون، بۇ شەرى پىغەمبەر(د.خ) خۇيان ئامادە كرد.

باوكى عىزە عەمرۇ كوپرى عەبدواللە جومەحى لەناو ئەسیرەكانى بەدردا بوو. پىغەمبەر(د.خ) بەزەبى پىايدا ھاتەۋە و لەبەر ئەۋەى ھەژار و چەند كچى بوو، وتى: ئەى

پېغەمبەر(د.خ)، وەك دەزانی ھەژارم و خیزاندارم و نیازمەند، بەزەییەت بەمندا بێتەرە.
 پېغەمبەر(د.خ) بەزەیی بەودا ھاتەرە و بەھای ئازادی لیۆرەنگرت و ئازادی کرد.
 کاتی خۆ ئامادە کردن بۆ شەپری ئۆخۆد سەفوان بەباوکی عیژە و ت: تۆ پیاویکی
 شاعیریەت لەگەڵمان وەرە و بەھۆنراوەکانی خۆت وەرمان پېبەخشە.
 باوکی عیژە و ت: محەممەد چاکەکی لەگەڵ کردووم و نامەوێت دژی ئەو ھاوکاری
 ئێوە بکەم.

سەفوان و ت: دەبێت ھاوکاریم بکەیت و بەلێنت پێدەدەم ئەگەر گەپرایتەرە، ھەموو
 نیازەکانت بەدیدینم و ئەگەر کوژداییت، کچەکانت دەبەمە لای کچەکانی خۆم و
 ھاوشیۆھی ئێوان پەرورەدە و بەخۆیان دەکەم.
 باوکی عیژە لەگەڵیان بەریکەوت و لەناو خەلکانی تەھامە دەسوراپەرە و منالەکانی
 کەنانەکی بۆ شەپری ھاندەدا.

موسافیع کوپری عەبدمەناف بۆ لای منالەکانی مالک کوپری کەنانە پۆشت و بۆ شەپری
 دژی پېغەمبەر(د.خ) ھانیدان.

جوبەیر کوپری موتعیم، کۆیلەییەکی حەبەشی بوو بەناوی وەحشی کەزوبینی
 ھاوشیۆھی حەبەشییەکان دەھاویشت و کەمتر لەنیشانە پێکان ھەلەمی دەکرد، بانگی
 کرد و پینی و ت: لەگەڵ خەلکان برۆ و ئەگەر مامی محەممەد لەتۆلەمی مامی من، توعەیمە
 کوپری عودەکی بکوژیت، ئازادەت دەکەم.

قوڕەیشییەکان لەگەڵ ھەموو کەسەکانی خۆیان لەحەبەشییەکان و منالەکانی کەنانە
 و دانیشتوانی تەھامە بەریکەوتن. ژنانیشیان لەگەڵ خۆیان برد تا پیاوان ھان بەدن و
 رێگر بن لەھەلاتنیان. ئەبوسوفیان کوپری حەرب سالاری خەلکان، ھیند کچی عوتەبە
 کوپری رەبیعی لەگەڵ خۆی برد و عێکرەمە کوپری ئەبی جەھل، دایکی حەکیم کچی
 حارس کوپری ھوشام و حارس کوپری ھوشام، فاتیمە کچی وەلید کوپری موغەیرە و
 سەفوان کوپری ئومەییە، بەرزە و بەوتەیک بەرە، کچی مەسعود کوپری عەمرۆ سەقەفی
 لەگەڵ خۆی برد کەدایکی عەبدواللە کوپری سەفوان بوو. عەمرۆ کوپری عاس ریتە کچی
 مونەبە کچی حەجاج کەدایکی عەبدواللە کوپری عەمرۆعاس بوو و تەلحە کوپری ئەبی
 تەلحە سولافە کچی سەعد کوپری شەھید کە سێ منالی لەو ھینایە دنیا بەناوہەکانی
 موسافیع و جەلاس و کەلاب کەھەر سێکیان لەگەڵ باوکیان لەشەپری ئۆخۆد کوژران و

خەناس كچى مالىك كوپرى موزىب له گەل كوپرەكەى خۆى ئەبى عەزىز كوپرى عومەير بەرىكەوتن. ئەو، داىكى مەسەب كچى عومەير بوو. عەمورە كچى عەلقەمەيش كە يەكك لەژنەكانى منالەكانى كەنانە بوو، ھاورىيەتى خەلكانى كرد.

ھىند كچى عوتەبە كوپرى رەبىعە ھەر كاتىك وەحشى دەبىنى، دەپوت: كاكە پەش، تۆلەى نىمە بستىنە. كاكە پەش، نازناوى وەحشى بوو.

قوپرەيشىيەكان بەرىكەوتن تا لەمەدینە نزيك كەوتنەو و كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەھاتنى ئەوان ئاگادار بوویەو، بەموسولمانانى فرموو: لەخەودا مانگایەكەم بىنى و بەشپوویەكى باش لىكدانەووم بۆ كرد و بىنىم دەمى شمشىرەكەم قەلشتى بردبوو. دەستى خۆم بۆ زىكەم برد و بەمەدینە لىكمدایەو، ئەگەر دەتانەوئیت لەمەدینە بمىننەو و قوپرەيشىيەكان لەشوینى خویان بەجىبىئان چونكە ئەگەر لەوى بمىننەو، گرفتارى رەنج و بەدبەختى دەبن و ئەگەر ھىرش بكەنە سەرمان، لەمەدینە شەپریان لەگەل دەكەين.

قوپرەيشىيەكان لەرۆژى چوارشەممە گەيشتنە ئۆخۆد و ئەو رۆژە و پىنجشەممە و ھەینیان لەوى بەسەر برد. پىغەمبەر(د.خ) لەرۆژى ھەینی دواى نوێژى بەیانى، بەرەو دۆلى ئۆخۆد بەرىكەوت و لەرۆژى دووشەممە ھەر دوو دەستەكە رووبەرەوى یەكبوونەو.

بۆچوونى عەبدواللە كوپرى ئەبى كوپرى سەلۈول ھاوشپووی بۆچوونى پىغەمبەر(د.خ) بوو و پىيان وابوو نابىت لەدورژمن نزيك بكەونەو. پىغەمبەر(د.خ) چوونەدەر لەمەدینەى پەسەند نەدەكرد بەلام دەستەيەك لەموسولمانان كە لەبەدر ئامادە نەبوون و دەستەيەكییان لەئۆخۆد كوژران، وتیان: ئەى پىغەمبەر(د.خ) با رووبەرەویان ببىنەو بۆ ئەوئى نەلین ترساو یا لاوازین.

عەبدواللە كوپرى ئەبى وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) لەمەدینە بمىنەرەو چونكە ھەر كاتىك لەمەدینەو بەمەبەستى شەر كردن لەگەل دورژمنان بەرىكەوتووين، شكستمان خواردوو و ھەر كاتىك دورژمن ھاتۆتە ناو مەدینە، شكستى خواردوو. قوپرەيشىيەكان پشتگووى بخە چونكە ئەگەر بمىننەو، گرفتارى رەنج و ئازاب دەبن و ئەگەر بىنە ناو مەدینە، پیاوان دەستەويەخە شەپریان لەگەل دەكەن و ژنان و منالان لەسەر بانەكانەو بەردبارانیان دەكەن و ئەگەر بگەرنەو، بى ھیوا گەراونەتەو.

بەلام ئەوانەى دەیانویست رووبەرەوى دورژمن ببنەو، بەرادەيەك پىداگرییان كرد كە

پینگەمبەر(د.خ) گەپرایەوہ بۇ مائەكەى خۆى و زىنى پۆشى. ئەمە لەرۆژى ھەينى دواى نوێژى بەيانى بوو. لەھەمان رۆژ يەكێك لەئەنساڕ بەناوى مالك كوپى ەمرۆ، مردبوو. پینگەمبەر(د.خ) نوێژى لەسەر خویند. دواتر لەگەل موسولمانان بەرێكەوتن و كەسەكان پەشيمان بوونەوہ و وتیان: پینگەمبەر(د.خ) نابەدل بەرێكەوت و نەدەبوو پىداگرى بكەين.

ئەبوجەعفەر دەلێت: ناوەرۆكى گىرآنەوہى سەدى جياوازە، دەلێت كاتێك پینگەمبەر(د.خ) ئاگادار بوویەوہ كە قورەيشیەكان ولايەنگرانى ئەوان گەشتوونەتە ئۆخۆد، بەھاوہلانى خۆى فەرموو: لەبۆچوونى خۆتان ئاگادارم بكەنەوہ؟

ھاوہلانى پینگەمبەر(د.خ) وتیان: رینگە بەدە رووبەرۆيان ببینەوہ.

ئەنساڕییەكان وتیان: ئەى پینگەمبەر(د.خ) ھەرگىز لەديارى خۆمان دوژمن بەسەرماندا زال ئەبووہ، چ بگات بەوہى ئىستا تۆ لەناو ئىمەدايت.

پینگەمبەر(د.خ) ەبەدواللە كوپى ئەبى سەلوولى بانگ كرد وھەرگىز ئەوى بانگ نەكردبوو، لەگەل ئەو راویژى كرد، وتى: ئەى پینگەمبەر(د.خ)، با لەدەرەوہى مەدينە رووبەرۆيان ببینەوہ. پینگەمبەر(د.خ) مەبەستى ئەوہى كردبوو دوژمن بێتە ناو مەدينە و لەناو كۆلانەكانى مەدينە شەر لەگەل قورەيشیەكان بگات.

نوعمان كوپى مالیکى ئەنساړى وتى: ئەى پینگەمبەر(د.خ) لەبەھەشت بى بەشم مەكە چووكە سویند بەر خوايەى بەراستى تۆى رەوانە كردووە، دەپۆمە بەھەشت.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: بە چ ھۆكارێك؟

نوعمان وتى: لەبەر ئەوہى شاھەتى دەدەم خوايەك جگە لەخوای تاقانە نىيە و تۆ پینگەمبەرى(ص) خوايىت و لەشەر خۆم نادزمەوہ.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: راست دەكەيت. نەعمان ئەو رۆژە كوژرا.

دواى ئەوہ پینگەمبەر(د.خ) زىكەى خۆى پۆشى و كاتێك خەلكان پینگەمبەريان بەزىپۆش بىنى، پەشيمان بوونەوہ و وتیان: خراپمان كرد، پینگەمبەرمەن بەكارێك ناچار كرد كەوہى بۇ دىت. ھەستان و داواى بەخشىنيان كرد و وتیان: بۆچوونى خۆت بەكار ببە.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووى: رەوا نىيە پینگەمبەر(د.خ) زى پۆشىت و بۇ شەر نەپوات و زىكەى دەر بىنىت.

پینگه مبهەر (د.خ) له گه‌ل هه‌زار که‌س به‌ره‌و ئۆ‌خۆ‌د به‌ری‌که‌وت و فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر خۆ‌پرا‌گری به‌کن، سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینن. کاتی‌ک له‌مه‌دینه پۆ‌شته‌ده‌ر، عه‌بدو‌الله کو‌پری ئه‌بی سه‌لوول له‌گه‌ل سی‌سه‌د که‌س گه‌پا‌یه‌وه و باوکی جابری سو‌له‌می شو‌ینیان که‌وت بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌رینه‌وه، به‌لام نه‌گه‌پا‌نه‌وه و وتیان: شه‌ر روونادات، تۆ‌یش به‌قسه‌مان بکه‌ و بگه‌رێ‌ره‌وه. خاوه‌ند فه‌رمووی: کاتی‌ک دوو ده‌سته له‌ئێ‌وه ویستیان بگه‌رینه‌وه، و ئه‌وان مناله‌کانی سو‌له‌مه و مناله‌کانی حارسه بوون که‌ده‌یانویست له‌گه‌ل عه‌بدو‌الله کو‌پری ئه‌بی بگه‌رینه‌وه، خاوه‌ند ئه‌وانی پاراست و پینگه‌مبه‌ر (د.خ) له‌گه‌ل چه‌وتسه‌د که‌س مایه‌وه.

کو‌پری ئی‌سحاق ده‌لیت: کاتی‌ک پینگه‌مبه‌ر (د.خ) مه‌به‌ستی پۆ‌شته‌نه‌ ده‌زه‌وه‌ی کرد، وتیان: ئه‌ی پینگه‌مبه‌ر (د.خ) تۆ به‌نا‌به‌دل‌خا‌وز ده‌به‌ینه‌ده‌ر، نه‌ده‌بوو ئه‌م کاره‌ بکه‌ین له‌مه‌دینه بمینه‌ره‌وه.

پینگه‌مبه‌ر (د.خ) فه‌رمووی: کاتی‌ک پینگه‌مبه‌ر (د.خ) زری بپۆ‌شیت نابیت ده‌ری‌بینیت تا ئه‌و کاته‌ی شه‌ر ده‌کات.

پینگه‌مبه‌ر (د.خ) له‌گه‌ل هه‌زار پیاو به‌ری‌که‌وت و له‌شوت له‌نی‌وان ئۆ‌خۆ‌د و مه‌دینه، عه‌بدو‌الله کو‌پری ئه‌بی سه‌لوول له‌گه‌ل یه‌ک له‌سه‌ر سی‌ی که‌سه‌کانی لی‌ی جیا‌بوویه‌وه و وتی: به‌قسه‌ی ئه‌وانی کرد و له‌مه‌دینه ها‌ته‌ده‌ر و گه‌رنگی به‌پۆ‌چوونه‌که‌ی من نه‌دا، سو‌یند به‌خوا نازانم بۆ لی‌ره‌دا خۆ‌مان به‌کوشتن ده‌ده‌ین. له‌گه‌ل ریاکارانی خه‌لکه‌که‌ی و شو‌ینکه‌وته‌کانی، گه‌پا‌یه‌وه و عه‌بدو‌الله کو‌پری عه‌مرۆ کو‌پری چه‌زام شو‌ینیان که‌وت و وتی: ئه‌ی خه‌لکینه، خا‌تانه‌ن له‌بیر بی‌ت و پینگه‌مبه‌ر (د.خ) له‌به‌را‌به‌ر دو‌ژمه‌نه‌کانی به‌ته‌نیا جیمه‌هیلن.

وتیان: ئه‌گه‌ر له‌روودانی شه‌ر دل‌نیا‌ده‌بووین، ئێ‌وه‌مان به‌جینه‌ده‌هیشت به‌لام دل‌نیا‌بین شه‌ر روونادات. کاتی‌ک پید‌ا‌گری‌یان کرد، عه‌بدو‌الله کو‌پری عه‌مرۆ وتی: خاوه‌ند به‌نه‌حله‌تتان بکات چوونکه‌ دو‌ژمنی ئه‌ون و ئه‌و، ئیمه‌ له‌ئێ‌وه بی‌ نیاز ده‌کات.

ئه‌بو‌جه‌عفه‌ر ده‌لیت: به‌وته‌ی واقدی عه‌بدو‌الله کو‌پری ئه‌بی له‌شو‌ینی شه‌یخه‌بین له‌گه‌ل سی‌سه‌د که‌س جیا‌بوویه‌وه و پینگه‌مبه‌ر (د.خ) له‌گه‌ل چه‌وتسه‌د که‌س مایه‌وه. نا‌با‌وه‌پان سی‌ هه‌زار که‌س بوون له‌گه‌ل دو‌وسه‌د ئه‌سپ سو‌ار، پا‌نزه ژن ها‌وری‌ه‌تی ده‌کردن، چه‌وتسه‌د که‌سیان زری‌پۆ‌ش بوون له‌کاتی‌کدا موسو‌لمانان ته‌نیا سه‌د زری پۆ‌ش له‌نا‌ویاندا ده‌بی‌نرا‌و دوو ئه‌سپ که‌یه‌کیان تایی‌به‌ت بوو به‌ پینگه‌مبه‌ر (د.خ) و ئه‌وه‌ی

دیکه یان به باوکی کویلهی حارسى.

دهلیت: پیغه مېبر(د.خ) له رورژاوا له شونى شهیخه یین بهناو شهرک ره کانیدا گهرا وکسانیکى لهناو نهوان دهرهینا کهزهید کوپى سابت و کوپى عهرو و نه سید کوپى زوههیر و بهرا کوپى عازهب و عهرا به کوپى نهوس و باوکی سه عیدى خدرى لهناویاندا بوون. رافیع کوپى خدیجى به بچوک دهزانى و دهویست نهویش بگه پرنیته وه به لام رافیع له سهر په نجى پى وهستا و پیغه مېبر(د.خ) مؤلتهى مانه وهى پيدا. سه موره کوپى چونده بیس مؤلتهى مانه وهى پندرا.

واقدى دهلیت: دایکى سه موره ژنى مورى کوپى سه نان، مامى نه بو سه عیدى خدرى و له ماله کهى نهو گه وروه کرابوو و کاتیک پیغه مېبر(د.خ) به ره و ئوؤد به ریکه وت و بهناو شهرک ره انى خویدا گهرا، سه موره کوپى چونده بی له گهل کم ته مهنه کانى دیکه گوړه پانى شهر دور خسته وه و مؤلتهى به رافیع کوپى خدیجدا. سه موره به زربا و کهى خوى وت: باوکه، مؤلتهى به رافیعدا به لام به من نا، من له کاتى زورانبازى پشتى رافیع له زهوى ده دم.

مورى کوپى سه نان به پیغه مېبرى وت: مؤلتهى به کوړه کهى من نه دا و مؤلتهى به رافیع کوپى خدیجدا به لام کوړه کهى من ده توانیت پشتى نهو له زهوى بدات. پیغه مېبر(د.خ) فه رموى تا زوران بگرن و سه موره، پشتى رافیعى له زهوى دا. به مشیوه به پیغه مېبر(د.خ) مؤلتهى مانه وهى به سه موره دا تا به شدارى شهرى ئوؤد بکات. شاره زا و ریگه نیشاندهرى ریگه ئوؤد، باوکی حه یسه مهى حارسى بو.

کوپى نيسحاق دهلیت: پیغه مېبر(د.خ) به ریکه وت و له حورهى مناله کانى حارسه تیپه رى و لهوى کلکى نه سپیک بهر شمشیرک کهوت که له کالان دهرکیشرا. پیغه مېبر(د.خ) که حزى له لیکدانه وهى رووداو و پیشهاته کان دهرکد به لام زنده پړویى تیا به کار نه دهرېد، به خاوهنى شمشیره کهى فه رموو: شمشیره کهى خوت بکه ره ناو کالان چوونکه نه مړو شمشیره کان له کالان دهر دین.

پیغه مېبر(د.خ) به هاوه لانى خوى فه رموو: کى ده توانیت ئیمه له ریگه ییکه وه بیات لای نه خنکه تینه پهرین.

باوکی حه سمه وتى: نهى پیغه مېبر(د.خ)، من نهو کاره ده کم.

باوکی حه سمه پیش کهوت و نهوى له حورهى مناله کانى حارسه تیپه پراند و گه یشته

زهوی مورهبهع کورپی قهیزی که ناباوه پریکی کویر بوو. کاتیک له تیپه پربوونی پیغهمبر (د.خ) و هاوه لانی ناگادار بوویه وه، خوئی به سهر و روخساری ئه واندا ده کرد و دهیوت: ئه گهر پیغهمبری خواییت، به رهوای نازانم به ناو باخ و زهوییه کانی مندا تیپه پریت.

ده لیت: مشتیک خوئی هه لگرتبوو و دهیوت: ئه ی محهممه، ئه گهر ده مزانی جگه له تو بهر که سی دیکه ناکه ویت، به سه رما ده کردی. هاوه لانی پیغهمبر (د.خ) ویستیان بیکوژن، به لام وتی: ئه و کاره مه که ن چوونکه هه م چاوی کویره هه م ناو زی. سه عد کورپی زهیدی ئه شه هلی به که وان لییدا و سه ری شکاند.

پیغهمبر (د.خ) دریره ی به ریگه دا تا له دوئی ئو خود دابه زی و له قه راغ ریگه و داوینی کیوه که جیگیر بوو. شه رکه ران پشتیان به کیوه که وه دا بوو، فه رمووی: که س شه ر ده ستپینه کات تا فه رمانی جه نگ ده دم.

قوره ی شیبیه کان ئه سپه کانی خو یان له زهوییه کشتوکالییه کانی موسولمانان به ره لا کردبوو. یه که له وان وتی: کشتی مناله کانی قیله به وه پرنیت و شه ر ناکه ی ن. پیغهمبر (د.خ) شه رکه رانی خو ی ناماده کرد و قوره ی شیبیه کانیش ریزیان به ست. ژماره یان سی هه زار که س و دوو سه د ئه سپییان پنبوو که له ملاولای سوپاکه جیگیر کرابوون. خالد کورپی وه لیدیان کرده فه رمانده ی بالی راست و عیکره مه کورپی ئوبوجه هلیان کرده فه رمانده ی بالی چه پ.

پیغهمبر (د.خ) عبده والله کورپی ره واحه ی کرده سه ر کرده ی تیره هاویژه کان. ئه و، جل و به رگی سپی له به ردا بوو. ژماره ی تیره هاویژه کان ده گه یشته په نجا که س. به عبده والله ی فه رموو: به تیر سواره کان دوور بخه نه وه تا له پشته وه هیرش نه که نه سه ر ئیمه. شه ر له به رژه وه ندی ئیمه بیته یا له زیانمان، ئیوه له شوینی خو تان بمیننه وه تا له م شوینه وه هیرش نه که نه سه رمان.

ده لیت: پیغهمبر (د.خ) دوو زریی پو شیبوو.

به را ده لیت: کاتیک له روژی ئو خود پیغهمبر (د.خ) رو به رووی ناباوه ران بوویه وه، که سانیکی له به رابه ر تیره هاویژه کانی دوژمن جیگیر کرد و عبده والله کورپی جو به یری کرده سه ر کرده ی ئه وان و فه رمووی: ئه گهر بینیتان به سه ر دوژمندا زال بووین، له شوینه کانی خو تان دوور مه که ونه وه و ئه گهر بینیتان دوژمن به سه ر ئیمه دا زال بوو، بو هاوکاری کردنی ئیمه، شوینه که ی خو تان به جیمه هیلن.

کاتیك دوو دهسته‌که رووبه‌رووی یه‌ک بوونه‌وه، شکست له‌ناو ناباوه‌پران بلاو بوویه‌وه تا ئه‌و شوینه‌ی ژنه‌ بالاپۆشه‌کان پانی خویمان ده‌رخست و خه‌خاله‌کانیان ده‌رکه‌وت و تیرهاویژنه‌کان به‌رده‌وام ده‌یانوت: تالانی، تالانی.

عه‌بدوالله‌ کوپی جو به‌یر وتی: ئارام بن، مه‌گه‌ر بیرتان نییه‌ پیغه‌مبه‌ر(د.خ) فه‌رمانی چی پیداین.

به‌لام ئه‌وان گوئیان نه‌گرت و پۆشتن و کاتیك دوژمن هات، ئه‌وان سه‌رقالی کوک‌ردنه‌وی تالانی بوون و هه‌فتا که‌س له‌موسولمانان کوژران.

کوپی عه‌باس ده‌لیت: ئه‌بوسوفیان روژی سیی شه‌وال له‌ئۆجۆد دابه‌زی و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) خه‌لکانی کوک‌رده‌وه و زویه‌یری کرده‌ فه‌رمانده‌ی سواره‌کان و میقداد کوپی ئه‌سوه‌دی کیندی هاوڕییه‌تی ده‌کرد. ئالاکه‌ی به‌مه‌سه‌ب کوپی عومه‌یردا و هه‌مزه‌ی کرده‌ فه‌رمانده‌ی شه‌رکه‌ره‌ بی زریکان. ئه‌وی له‌پیشه‌وه‌ په‌وانه‌ کرد و خالید کوپی وه‌لید له‌گه‌ل سواره‌کانی سوپای قوره‌یش هات و عیکه‌ر مه‌ کوپی ئه‌بوجه‌هل هاوڕییه‌تی ده‌کرد. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) زویه‌یری په‌وانه‌ کرد و فه‌رمووی: رووبه‌رووی خالید جیگیر به‌ تا فه‌رمانت پیده‌ده‌م. ده‌سته‌یه‌کی دیکه‌ی له‌سه‌ره‌وه‌ په‌وانه‌ کرد و فه‌رمووی: جیگیر بن تا فه‌رمانتان پیده‌ده‌م. ئه‌بوسوفیان که‌هه‌لگری لات و عه‌زا بوو، هات و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) که‌سی بو‌ لای زویه‌یر نارد و فه‌رمانی هێرش کردنی پیدایه‌. ئه‌و، هێرش کردی سه‌ر خالید کوپی وه‌لید و خواوه‌ند ئه‌وانی تیکشکاند و ئه‌م ئایه‌ی په‌وانه‌ فه‌رموو: ((و لقد صدقکم الله وعده اذ تحسونهم باذنه، حتی انقضتکم و تنازعتم فی الامر و عصیتم من بعد ما اراکم ما تحبون.

واتاکه‌ی: خواوه‌ند به‌لینه‌که‌ی خو‌ی له‌گه‌ل ئیوه‌دا هی‌نایه‌دی ئه‌و کاته‌ی به‌فه‌رمانی ئه‌و، ئه‌وانتان کوشتار کرد تا ئه‌و کاته‌ی سست بوون و له‌کاروباری شه‌ر دووبه‌ره‌کی له‌ناوتاندا سه‌ری هه‌لدا و نافه‌رمانیتان کرده‌ پیشه‌، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی خواوه‌ند ئه‌ر شته‌ی نیشاندابوون که‌ئاره‌زوومه‌ندی بوون.

خواوه‌ند به‌لینی به‌موسولمانه‌کان دابوو سه‌رکه‌وتنیان پینبه‌خشیت و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌سته‌یه‌کی په‌وانه‌ کردبوو تا چاودیری و پاسه‌ونی دواوه‌ی سوپاکه‌ی بکه‌ن و فه‌رموو بووی: لی‌ره‌بن و ری‌گه‌ له‌هه‌لاتوان بگرن و پاسه‌وانی پشت سه‌ری ئی‌مه‌ بن. کاتیك پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و هاوه‌لانی به‌سه‌ر دوژمندا سه‌رکه‌وتن، به‌یه‌کیان وت: بو‌ لای

پیغهمبەر(د.خ) بهریگهون و پیش ئه وهی که سانیتز تالانییه کان کۆبکه نه وه، تالانی کۆبکه نه وه. دهسته یه کی دیکه وتیان: گویرایه لی فرمانه کانی پیغهمبهرین وله شوینه که ی خۆمان ده مینینه وه. خواهند فرمووی: دهسته یه کتان باوه شتان بۆ مه بهسته کانی دنیا کرده وه یانی ئه وانه ی تالانیان ده ویست و دهسته یه کتان به دوای مه بهسته کانی ئه و دنیاوه بوون یانی ئه وانه ی وتیان گویرایه لی فرمووده ی پیغهمبەر(د.خ) ده بین و له شوینی خۆماندا ده مینینه وه.

کۆری مه سعود ده یوت: پیش رۆزی ئۆخۆد هه رگیز بیرم له وه نه کرد بوویه وه یه کی که له هاوه لانی پیغهمبەر(د.خ) به دوای مه بهسته کانی دنیاوه بێت.

سه دی ده لیت: کاتیک پیغهمبەر(د.خ) له ئۆخۆد رووبه رووی دوژمنه کانی بوویه وه، به تیرهاویژه کانی فرموو تا له داوینی کیوه که رووبه رووی سوپای دوژمنان جیگیرین و فرمووی: نه گهر بینیتان ئه وانمان شکستدا، له شوینی خۆتان مه جوولین و نه گهر بینیتان به سه رماندا سه رکه وتن، له شوینی خۆتان بمیننه وه. تا ئه و کاته ی ئیوه له شوینی خۆتاندا بن، ئیمه به سه ر دوژمندا زالین. پیغهمبەر(د.خ) عه بدوالله کۆری جو به ییر برای خوی، کۆری جو به ییری کرده فرمانده ی ئه وان.

ته لحه کۆری عوسمان ئالاداری قوربه شیبیه کان له ناو گۆره پانی شه ر وه ستا و وتی: ئه ی هاوه لانی محهمه د گومان ده که ن خواهند به خۆی شمشیره کانی ئیوه ئیمه ده خاته جه ههنه م و به هۆی شمشیره کانی ئیمه ئیوه ده باته به هه شت، ئایا که س له ئیوه ناماده یه به شمشیره که ی من بپرواته به هه شت یا به شمشیره که ی خۆی من بۆ جه ههنه م بنیڕیت؟

عه لی کۆری ئه بی تالیب رووبه رووی وه ستا و وتی: سویند به و خوا به ی گیانی من له ده ستی ئه ودایه، له تۆ جیا نا به وه تا ئه و کاته ی به شمشیره که ی خۆم تۆ بۆ جه ههنه م ده نیڕم یا به شمشیره که ی خۆت من بۆ به هه شت ده نیڕیت. عه لی شمشیره کی وه شاندا و قاچی ئه وی قرتاندا و شه رمی ده رکه وت و وتی: ئه ی کۆره مام، به خزمایه تی خۆمان سویندت ده دم. عه لی به ره لای کرد. پیغهمبەر(د.خ) ته کبیری وت.

هاوه لانی عه لی پرسییان: بۆچی نه تکوشت؟

عه لی وه لای دایه وه: کاتیک شه رمی ده رکه وت، و سویندیدیام، شه رم کرد بیکوژم. دوای ئه وه زویه ییر کۆری عه وام و میقداد کۆری ئه سوهد هیرشیان کرده سه ر ناباوه ران و شکستیان له ناو ئه واندا بلاو کرده وه. پیغهمبەر(د.خ) و هاوه لانی هیرشیان

کرده سەر ئەبوسوفیان و شەپکەرانی و شکستیاندان. کاتیك خالد کوپی وهلید هیرشی برد، تیرهاویژەکان تیربارانیان کرد و بەناچاری پاشەکشینی کرد و کاتیك تیرهاویژەکان بینیان هاوهلانی پیغەمبەر(د.خ) گەیشتوونەتە ناوەرپاستی ئوردوی دوژمن و سەرقالی کوکردنەوی تالانییەکان، دەستەیهکیان بەمەبەستی کوکردنەوی تالانی شوینی خۆیانیان بەجیھنشت و دەستەیهکی دیکە وتیان: فەرموودە پیغەمبەر(د.خ) پشتگووی ناخەین. بەلام زۆرینەیان شوینەکە پیغەمبەر(د.خ) خۆیان بەجیھنشت. خالد کوپی وهلید کاتیك کەمی تیرهاویژەکانی بینی، سوارەکانی خۆی کوکردەوه و هیرشی برد و تیرهاویژەکانی کوشت و پەلاماری هاوهلانی پیغەمبەریدا.

کاتیك ناباوەران هیرشی سوارەکانی خۆیانیان بینی، هاوریان کرد و هیرشیان کردە سەر موسولمانان و شکستیاندان و ژمارەیهکی زۆریان لیکوشتن.

زوبەیر دەلیت: لەروژی بەدر، پیغەمبەر(د.خ) شمشیریکی بەدەستەوه گرت و فەرمووی: کێ ئەم شمشیرە وەرەگرت و مافەکە خۆی دەدات؟
دەلیت: هەستام و وتم: ئە پیغەمبەر(د.خ)، من.

پیغەمبەر(د.خ) پشتی تیکردم و دووبارە وتەکە دووبارە کردەوه.
دووبارە هەستام و وتم: من.

پیغەمبەر(د.خ) پشتی تیکردم و فەرمووی: کێ ئەم شمشیرە دەگرت و مافی خۆی پی دەبەخشیت؟

ئەم جارە ئەبودجانە، سەماک کوپی خەرەشە، هەستا و وتی: من وەریدەگرم و مافەکە دەبەخشم، بەلام مافەکە چییە؟

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: مافی ئەم شمشیرە ئەوێه هیچ موسولمانیکی پی نەکوژیت و کاتیك ئەم شمشیرە بەدەستەوه بوو، لەبەرەبەر دوژمن رانەکەیت.

دەلیت: شمشیرەکە بەئەبودجانە بەخشی. ئەو عادتە بوو کاتیك مەبەستی شەر کردنی دەکرد، سەر بەندیکی دەبەست و من بەخۆم وت: بزائەم ئەمڕۆ چی دەکات. بینیم هەرکەسێک دەهاتە بەردەمی، پالی پیو دەنا تا لەژنان نزیک کەوتەوه کە لەداوینی کیو کەدا بوون و دەقیان بەدەستەوه بوو. یەکیک لەوان هونراوێهکی خویندەوه بەم ناوەرۆکە:

((ئەگەر روویکەنە دوژمن، باوەشتان بۆ دەگرینەوه))

راخەرى مەخمەلتان بۇ رادەخەين

و ئەگەر پشت بېكەنە دوژمن

لەئىئوھ جيا دەبىنەوھ

جيا بوونەوھى كەسىك كەشەيدا نەبىت))

ئەبودوچانە شمشىرەكەى بەرز كەدەوھ تا ئەو ژنە بكوژىت بەلام دەستى پاراست.

دواتر پىم وت: ھەموو كارەكانى تۆم لەبىرە، بىرتە شمشىرت بەرز كەدەوھ تا ئەو ژنە

بكوژى، بۇ ئەو كارەت نەكرد؟

وتى: شمشىرەكەى پىغەمبەر(د.خ) لەوھ بەرىزتر بوو بەخويىنى ژنىك پىسى بگەم.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: كى ئەم شمشىرە

وھردەگرىت و مافەكەى خوى پىدەبەخشىت، چەند كەسىك ھەستان بەلام شمشىرەكەى

بەوان نەدا تا ئەوھى ئەبودوچانە، سەمەك كوپرى خەرەشە ھەستا و وتى: ئەى

پىغەمبەر(د.خ)، مافى ئەم شمشىرە چىيە؟

فەرمووى: مافى ئەم شمشىرە ئەوھىيە ئەوھندە دوژمنى پى بكوژىت تا خوار بىت.

ئەبودوچانە وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئەو مافەى پىدەبەخشم.

پىغەمبەر(د.خ) شمشىرەكەى پىبەخشى.

دەلىت: ئەبودوچانە پىاويكى بويزر بوو و لەكاتى جەنگ، كەسىكى رووداوخواز و

كاتىك سەربەندى سوورى دەبەست، خەلكان دەيانزانى ئەو بويزرانە شەپ دەكات و كاتىك

شمشىرى لەدەستى پىغەمبەر(د.خ) وەرگرت، سەربەندى سوورى بەست و لەنىوان دوو

رىزەكە لەخۇبايىانە ھاتوچۆى دەكرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ھاتوچۆى لەخۇبايىانەى ئەوى بىنى، فەرمووى: خواوھند ئەم

شيوھ رىگە پۇشتنە بەدوژمن دەزانىت مەگەر لەكاتى شەپ.

ئەبوسوفيان كەسىكى نارد و وتى: ئەى دەستەى ئەوس و خەزرەج، ئامۇزاكانمان

لەگەل ئىمە بەتەنيا جىيىلن تا بېويزن چوونكە نىازمان بەشەپ كردن لەگەل ئىوھ نىيە.

ئەنسارىيەكان بەتوندى وھلاميان دانەوھ.

مەممەد كوپرى ئىسحاق دەلىت: باوكى عامر، عەبدەمرۆ كوپرى سەفى،

كەنىزادەى بەكىك لەمئالەكانى رەبىعە بوو، لە پىغەمبەر(د.خ) جيا بىبوھوھ و رىگەى

مەككەى گرتەبەر. پەنجا نەوجەوان لەئەوسىيەكان ھاورىيەتى ئەويان دەكرد كەيەكىان

عوسمان كوپرى حەنىف بوو. بەوتەيەك پانزە كەسى لەگەلدا بوو. بەلىتى بە

قوره پيشيه كاندا نه گهر رو به رووی محممه د بيته وه، كهس له نه نساړ د ژايه تي ناكات. ده لیت: كاتيك دوو دهسته كه رو به رووی يه كېوونه وه، باوكی عامر له گهل حه به شيبه كان و كويله كانی مه كه هاته پيش و هاواری كرد: نهی نه وسيله كان، من باوكی عامرم.

نه وسيله كان وتیان: نهی ریاكار، خواوند كهس به تو دلخوش ناكات. له سرده می جاهلیه به باوكی عامریان دهوت راهیب به لام پیغه مبه (د.خ) نازناوی ریاكاری پیبه خشی.

كاتيك باوكی عامر وه لومی نه وسيله كانی بیست، وتی: خه لکه كهی من دواي من، گړوده ی چ شهریک بوون. شهریکی قورسی ده ستپیکرد و به بهر دباران کردنی موسولمانانوه سهرقال بوو.

ده لین: روژی پيش شهره كه نه بوسوفیان مناله كانی عه بدنه لاری بو شهر هاندا كه نالا هه لگره كانی قوره پيش بوون، وتی: نهی مناله كانی عه بدنه لار، نیوه روژی به در نالاداری نیمه بوون و بهو شیوه بوو كه بینیتان. خه لکان چاو ده پرته نالاكه و نه گهر پاشه كشی بکات، پاشه كشی ده كهن. یا وهك پیویست ده بیت پاریزگاری له نالاكه بکه ن یا ته سلیم به خومانی بکه نه وه تا بهو شیوه ی ده بیت بو پیشه وه ی ببهین.

مناله كانی عه بدنه لار مه بهستی كوشتنی نه ویان كرد و وتیان: نالاكه ی خومان به دین به تو؟ به یانی كه رو به روو بووینه وه، ده بینیت چوڼ شهر ده كهن. نه بوسوفیان نه مه ی ده ویست.

كاتيك دوو دهسته كه رو به رووی يه كېوونه وه، كچی عوته به له گهل ژنه كانی هاوړی، مه ستان و ده ف لیدانیاں ده ستپیکرد و بو هاندانی نه وان بو شهر كردن، هو نراوه و گورانیان ده خویند.

خه لکان شهریان كرد تا نه وهی ته نووری شهر گهرم بوو. نه بودوجانه شهر ی كرد و نه گهل حه مزه كور ی عه بدله موتلیب و عه لی كور ی نه بی تالیب و چهند كه سیك له موسولمانان هیرشیاں كرده سهر دلی سوپای قوره پيش و خواوند سهر كه وتنی پیبه خشین و به لینه كهی خوی هی نایه دی. به شمشیر كه وتنه گیانی دوژمن و پاشه كشیان پیکرد. شكست له ناو دوژمندا بلاو بوو یه وه.

زوبهیر ده لیت: من خزمه ته كاره كانی هیند كچی عوته به و هاوړی كانی نه وم ده بینی

كە بەپەلە دەروۆشتن و گرتنى ئەوان ئاسان بوو. كاتىك دوژمنمان لەئوردوگاگەيان دوورخستەو، تىراوۆژەكان شوینەكانى خویان بەجیھىشت تا تالانییەكان كۆیکەنەو و بەمشىوویە پشت سەرى ئیمەيان بۆ دوژمن چۆل کرد. دوژمن، لەوۆو هیرشى کرده سەرمان و کەسێک هاواری کرد محەمەد کوژراو. ئیمە بلاووبوویەو و دوژمن هیرشى هینا. پيش ئەو بەرادەيەك لەئالادارەكانمان كوشتبوو کەس لەئالاکە نزیک نەدەکەوتەو.

محەمەد کوپى ئیسحاق دەلیت: ئالاکە کەوتبوو سەر زەوى تا ئەوى عەمورە کچی عەلقەمەى حارسى هەلیگرت و قوڤەيشیەكان ئالاکەيان بەرز کردەو و لەدەورى کۆبوونەو. ئالاکە لەدەستی سەواب کۆیلەى حەبەشى ئەبى تەلحە بوو و دوایین کەس بوو ئالاکەى بەرز کردەو و شەپى کرد تا دەستی قرتا و کەوتە سەر ئالاکە و بەسینە و گەردنى خۆى ئالاکەى بەبەرزى راگرت. تا کوژرا، دەیوت: خواوهندا ئایا ئەرکەکەى خۆم ئەنجامدا.

باوکى کورەيب دەلیت: کاتىك عەلى کوپى ئەبى تالیب ئالادارەكانى دەکوشت، پیغمبەر(د.خ) دەستەيەك لەناباوەرانی قوڤەيشى بىنى و بەعەلى فەرموو: هیرش بکەرە سەر ئەوان. عەلى هیرشى برده و بلاوى پیکردن. عەمرۆ کوپى عەبدوالله جومەحى لەسەردەستی عەلى کوژرا.

دەلیت: دواى ئەو پیغمبەر(د.خ) دەستەيەكى دیکەى بىنى و بەعەلى فەرموو: هیرش بکە سەر ئەوان.

عەلى هیرشى برد و بلاوى پیکردن و شەيبە کوپى مالیکى لەهۆزى منالەكانى عامر کوپى لوئەى كوشت و جەرئیل وتى: ئەى پیغمبەر(د.خ)، لەخۆ بوردوویى ئەمەيە.

پیغمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەو لەمنه و من لەوم.

جەرئیل وتى: منیش لەئێووم.

دەلیت: لەم کاتدا دەنگێک بەرز بوویەو کەشمشیرێک جگە لەزولفەقار نییە و کەس

لەعەلى جوامیتر نییە.

ئەبوجەعفەر دەلیت: کاتىك لەپشتەو هیرش کرایە سەر موسولمانەكان، پاشەکشییان کرد و ناباوەران چەندین کەسیان لەوان كوشت. کاتىك زیان لەناو موسولمانەکاندا بلاووبوویەو، سى دەستە بوون: دەستەيەکیان کوژران، دەستەيەکیان بریندار و دەستەيەکیان شکستیان خوارد و بەشێوویەك شلەژابوون، نەیاندەزانی چی

بەكەن. دانى پېغەمبەر(د.خ) زىيانى بەركەوت و لىۋى قەلشا و روخسار و ناوچاۋى خويىناۋى بوو. كوپرى قەمىنە بەشمىشېر لەكەلەكەى پېغەمبەرىدا و عوتەبە كوپرى ئەبى وەقاس ئەۋى برىندار كرد.

ئەنس كوپرى مالىك دەلىت: كاتىك لەرۇژى ئۇخۇد دانى پېغەمبەر(د.خ) شكا و روخسارى خويىناۋى بوو، بەدەست خويىنەكەى سېرى و فەرموۋى: خەلكىك كەروخسارى پېغەمبەرى خۇيان خويىناۋى كرد، چۇن رزگاربان دەبىت؟ ئەۋانى نفرىن كرد و خواۋەند فەرموۋى: ئەم كارە لەدەستى تۇدانىيە.

ئەبوجەغفەر دەلىت: كاتىك دوژمنان گەمارۇيان خستە سەر پېغەمبەر(د.خ)، فەرموۋى: چ كەسنىك گىانى خۇى دەبەخشىت؟ زياد كوپرى سەكەن و بەوتەيەك عومارە كوپرى زياد كوپرى سەكەن لەگەل پېنج كەس لەئەنساىيەكان ھاتنە پېش و لەبەردەم پېغەمبەر(د.خ) شەرىبان كرد تا ئەۋەى ھەموۋيان كوژران. دوايىن كەسىان زياد يا عومارە كوپرى زياد لەبەر برىنى زۇر لەدەست و پى كەوت، دواتر دەستەيەك لەموسولمانەكان ھاتن و دوژمنيان لە لەو دوروركردەۋە. پېغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: ئەو بىنن بۇ لاي من.

كاتىك ئەۋيان برە لاي پېغەمبەر(د.خ)، قاچى خۇى كردە سەرىن بۇى و لەكاتى گىاندان، روخسارى لەسەر قاچى پېغەمبەر(د.خ) بوو.

لەم كاتەدا ئەبۇدوجانە خۇى كردە قەلغانى پېغەمبەر(د.خ)، لەسەر ئەو چەمابوۋىۋە و تىرەكان بەرىشىتى ئەو دەكەوت. چەندىن تىر لەپشتى چەقى.

سەعد كوپرى ئەبى وەقاس لەبەردەم پېغەمبەر(د.خ)، تىرى بۇ دوژمن دەھاۋىشت. دەلىت: پېغەمبەر(د.خ) تىرىكى پىدەدام و دەيفەرموۋ: دايك و باۋكم قورىانت بن، بىھاۋە. ھەندى كات تىرى پىدەدام كەنوۋكى پىۋە نەمابوۋ، و دەيفەرموۋ: بىھاۋە.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پېغەمبەر(د.خ) بەكەۋانەكەى خۇى ئەۋەندە تىرى ھاۋىشت كەزىى كەۋانەكەى پچرا و قتادە، ھەلىگرتەۋە. لەو رۇژەدا چاۋى قتادە زىيانى بەركەوت و كەۋتە سەر روخسارى. پېغەمبەر(د.خ) بەدەستى خۇى خستىيەۋە شوپنەكەى خۇى بەشىۋەيەك كە لەچاۋەكەى دىكەى باشتەر و تىژىيىنتر بوو.

ئەبوجەغفەر دەلىت: مەسەب كوپرى عومەير ئالا بەدەست لەبەردەم پېغەمبەر(د.خ) شەرى كرد تا كوژرا و كوپرى قەمىنەى لەيسى شمشىرى لىدا و گومانى كرد پېغەمبەرە. كوپرى قەمىنە گەرايەۋە بۇ لاي قورەيشىيەكان و وتى: محەمەدم كوشت.

کاتیك مەسەب كوژرا، پینگەمبەر(د.خ) ئالاکەى بەعەلى كوپى ئەبى تالیب سپارد.
 ھەمزە كوپى عەبدولموتەلیب لەگەر ماوگەرمى شەپەكە، ئەرتات كوپى عەبدى كوشت
 كەيەكك بوو لەئالادارەكانى قورەيش. دواى ئەو سەباع كوپى عەبدولعوزەى غەبشانى
 لای ئەو تیبەپى و ھەمزە وتى: وەرە پيش دایكت قیتكەى ئافرەتانى دەپرى. دایكى
 ئەو كەنیزى شەریق كوپى عەمرۆ كوپى وەھبى سەقەقى و لەمەككە خەتینەى ئافرەتانى
 دەگرد. كاتیك رووبەروى یەكبوونەو، ھەمزە بەشمشیر لییدا و كوشتى.

وھشى كۆیلەى جوبەیر كوپى موتەعم دەلیت: ھەمزەم بینى پیاوھكانى بەشمشیر
 دروینە دەگرد و ھاوشیوھى و شترىكى خۆلەمیشى بەھەر كەسك دەگەیشت، لەناوى
 دەبرد. كاتیك سەباع كوپى عەبدولعوزەى لیى نزیك كەوتەو، ھەمزە وتى: وەرە پيش
 كەدایكت قیتكەى دەپرى. شمشیرىكى لیدا، بەرسەرى نەكەوت. من، زوبینەكەى خۆم
 پراوھشانە بەجوانى نیشانەم گرت و دواتر ھەلمدا. زوبینەكە بەر سنگى ھەمزە كەوت و
 لەنیوان قاچەكانییەو ھاتەدەر. مەبەستى كوشتنى منى كرد بەلام لەپى كەوت. چاوەریم
 كرد تا گیانیدا و دواتر پۆشتم و زوبینەكەى خۆم ھەلگرت و گەپامەو بو ئوردوگا.
 چیت كارم نەمابوو ئەنجامى بدم.

عاسم كوپى سابت كوپى ئەبى ئەفلەح، موسافیع كوپى تەلحە و براكەى كەلاب كوپى
 تەلحەى بەتیر كوشت و سەلافە دایكى موسافیع ھات و سەرى ئەوى خستە داوینى و
 وتى: كوپى خۆم، كى بەتیر تووى كوشت؟

وتى: ئەو كەسەى تیری دەھاویشت، وتى: من كوپى ئەفلەحم.
 سەلافە وتى: ئاسوودەبە. نەزرى كرد ئەگەر سەرى عاسمى بەردەست بكەویت،
 شەرابى تیا بخواتەو. عاسمیش نەزرى كرد هیچ كات كاری خراپە نەكات.

محەمەد كوپى ئیسحاق دەلیت: ئەنس كوپى نەزر مامى ئەنس كوپى مالیک، عومەر
 كوپى خەتاب و تەلحە كوپى عوبەیداللەى بینى كە لەگەل دەستەبەك لەموھاجیر و
 ئەنسارەكان دانیشتبوون و دەستیان خستبوو سەردەست، وتى: بو دانیشتبوون؟

وتیان: محەمەد، پینگەمبەرى خوا كوژرا.
 وتى: دواى ئەو چى لەژیانى خۆتان دەكەن، ھەستن و ھاوشیوھى پینگەمبەر(د.خ).
 پیاوانە بمرن.

ھیرشى كرده سەردوژمن و شەپى كرد تا كوژرا. ئەنس كوپى مالیک ناوى خۆى لەو
 وەرگرت.

ئەنس كۆپى مالىك دەلئىت: ئەو رۆژە ئەنس كۆپى نەزى، شوئىنەوارى حەفتا برىن بەجەستەيەوہ بوو. خوشكەكەى بەھۆى پەنجەكانىيەوہ ئەوى ناسىيەوہ. محەممەد كۆپى ئىسحاق دەلئىت: يەكەم كەسىك دواى شكستى موسولمانان و بلاوبوونەوہى ھەوالى كوژرانى پىڭھەمبەر(د.خ) ئەوى ناسىيەوہ، كەعب كۆپى مالىك بوو كەوتى: چاوەكانىم بىنى دەردەوشايەوہ و ھاوارم كرد: ئەى موسولمانان مزگىنى، ئەوہ پىڭھەمبەرى خوايە، پىڭھەمبەر(د.خ) ئىشارەى كرد بىدەنگ بم.

كاتىك موسولمانان پىڭھەمبەريان ناسىيەوہ، ئەويان بەرەو دۆلەكە برد. عملى كۆپى ئەبى تالىب و ئەبوبەكرى كۆپى ئەبى قوحافە و عومەر كۆپى خەتاب و تەلحە كۆپى عوبەيداللە و زوبەير كۆپى عەوام و حارس كۆپى سەمە لەگەل دەستەيەكى دىكە لەموسولمانان ھاورىيەتبيان دەكرد. كاتىك پىڭھەمبەر(د.خ) بەرەو دۆلەكە دەپرۆشت، ئەبى كۆپى خەلف دەركەوت و دەيوت: محەممەد لەكوئىيە، رزگارم نەبىت ئەگەر رىگە بدەم رزگارى بىت.

موسولمانان وتيان: ئەى پىڭھەمبەر(د.خ)، با يەكىك لەئىمە رووبەرووى ببىتەوہ؟

پىڭھەمبەر(د.خ) فەرمووى: رىگە بدەن با بىت.

كاتىك نزيك كەوتەوہ، پىڭھەمبەر(د.خ) زويىنەكەى حارس كۆپى سەمەى ھەلگرت و زەربەيەكى لەگەردنى كۆپى خەلفەدا كە لەسەر ئەسپەكەى چەند جارىك لەرزى. ئەبى كاتىك لەمەككە پىڭھەمبەرى دەبىنى، دەيوت: ئەى محەممەد ئەسپىكەم ھەيە رۆژانە دەفرىك گەنمەشامى پىدەدەم تا سوار لەسەر ئەو ئەسپە، تۆ بكوژم.

پىڭھەمبەر(د.خ) دەيفەرموو: بەخواستى خوا، من تۆ دەكوژم.

كاتىك ئەبى بۆلاى قورەيشىيەكان گەرايەوہ، برىنىكى بچوك بەملىەوہ بووكەخوئىنى لى دەچۆرا و وتى: سوئىند بەخوا محەممەد منى كوشت.

وتيان: ئاوزت لەدەستداوہ، تۆ ھىچت نىيە.

وتى: سوئىند بەخوا لەمەككە پنى وتم كەدەمكوژىت، ئەگەر ئاوى دەمى بۆ من ھاويشتبىت، من دەكوژىت. ئەبى لەكاتى گەرايەوہى قورەيشىيەكان بۆ مەككە لەسەرف، مرد.

دەلئىت: كاتىك پىڭھەمبەر(د.خ) گەيشتە لىوارى دۆلەكە، عملى كۆپى ئەبى تالىب پۆشت و قەلغانەكەى خۆى پەر كرد لەئا و بۆ پىڭھەمبەرى برد تا لىنى بخواتەوہ، لەبەر

ئەھەدى ئاۋەكە بۇنى دەھات نەيخواردەۋە بەلكو خويىنى روخسارى پى پاك كىردەۋە و دەيفەرموو: ھەركەس روخسارى پىغەمبەر(د.خ) خويىناۋى بكات، گىرۇدەى قورستىن نازابى خواۋەند دەبىتەۋە.

سەعد كوپى ئەبى ۋەقاس دەپوت: ھەرگىز بۇ كوشتنى كەسىكى ۋەك عوتەبە كوپى ئەبى ۋەقاس تامەزىۋ نەبووم و دەمزانى ئەو بىزداۋ و كردار خراپى خەلكەكەى خويەتى. كاتىك بىستىم پىغەمبەر(د.خ) سەبارەت بەو دەفەرمىت: ھەركەس روخسارى پىغەمبەر(د.خ) خويىناۋى بكات، روۋبەروى قورستىن نازابى خوايى دەبىتەۋە، چاوم لەكوشتنى ئەو پۇشى.

سەدى دەلىت: كوپى قەمىنەى حارسى ھات و بەردىكى بۇ پىغەمبەر(د.خ) ھاۋىشت كەلوت و دانى ئەۋى شكاند و روخسارى برىندار كرد. كارەكانى پىغەمبەر(د.خ) لاۋاز و ھاۋەلانى بلأوبوونەۋە. دەستەيەكىان بۇ مەدىنە گەرانەۋە و دەستەيەكىان بەكىۋەكەدا سەركەۋتن و لەۋى مانەۋە: پىغەمبەر(د.خ) ھاۋارى دەكرد: ئەى بەندەكانى خوا، لەدەۋرى من كۆبىنەۋە، لەدەۋرى من كۆبىنەۋە. سى كەس لەدەۋرى كۆبوونەۋە و تىپەپىن و جگە لەتەلخە و سەھل كوپى حەنىف كەس نەۋەستا. تەلخە خۇى كىردە قەلغانى ئەو كەتيرىك بەردەستى كەوت و دەستى وشك كرد.

لەو كاتەدا ئەبى كوپى خەلەف جومەحى سوئندى خواردبوو پىغەمبەر(د.خ) بكوژىت و پىغەمبەر(د.خ) فەرموو بوۋى من تۇ دەكوژم. ئەبى ھات و بە پىغەمبەرى وت: ئەى درۇزن بۇ كوى رادەكەيت؟ ھىرشى كىردە سەر پىغەمبەر(د.خ) و پىغەمبەر(د.خ) بەيەخەى زىكەى زەرىيەكى لىندا كە برىنىكى كەمى دروست كرد. ئەبى كەوت و ھاۋشىۋەى گا دەبىۋپاند.

قورەيشىيەكان ئەۋيان برده و وتيان: تۇ برىندار نەبوويت، بۇ دەنالئىت؟ ئەبى وتى: مەگەر ئەيوتوۋە تۇ دەكوژم، ئەگەر بەھەموو خەلكانى رەببىعە و موزىرى دەوت دەتانكوژم، بەدئىنايىيەۋە ئەۋانى دەكوشت.

پۇژىك تىپەپى و لەنازارى برىنەكەى مرد.

كاتىك ھەۋالى كوژرانى پىغەمبەر(د.خ) بلأوبوۋىيەۋە، دەستەيەك لەو كەسانەى لەسەر تاشەبەردەكان و لەسەر كىۋەكە بوون، وتيان: خۇزگە كەسىكمان بۇ لاي عەبدواللە كوپى ئەبى دەنارد تا لەئەبوسوفيان ئەمانمان بۇ ۋەرىگرىت، ئەى خەلكىنە محەمەد كوژرا، پىش ئەۋەى خەلكەكەتان بىن و بتانكوژن، خۇتان تەسلىم بكەن.

ئهنس کوپری نه زوتی: ئەهی خه لکینه، ئەگەر محهمهد کوژرا بیئت، خواوهندی محهمهد نه کوژراوه. له رینگه ی ئەو دینه ی محهمهد شه پری بۆ ده کرد، شه پ بگن. خواوهندا، من له وته که ی ئەوان داوای لیبوردن ده کم و له قسه کانی ئەوان بیزارم. دواتر به شمشیر هێرش ی برد و شه پری کرد تا کوژرا.

پێغه مبه ر (د.خ) پوشت و خه لکانی بانگ ده کرد تا گه یشته لای ئەو که سانه ی له سه ر تاشه به رده کان بوون. کاتی که ئەویان بینی، یه کیان تیری خسته که وان بۆ ئەوه ی به تیر لئی بدات و فرمووی: من پێغه مبه ری خوام. کاتی که بینیان پێغه مبه ر (د.خ) زیندووه، دلخۆش بوون و پێغه مبه ر (د.خ) شادمان بوو چونکه پاشماوه ی موسولمانه کان به رگریان لێده کرد.

کاتی که سانی سه ر به رده کان له وری پێغه مبه ر (د.خ) کو بوونه وه، خه میان نه ما. باسی ئەو سه رکه وته یان ده کرد که له ده ستیان دابوو. خواوه ند سه به رته به وانه ی وتبوویان محهمهد کوژراوه، بۆ لای خه لکه که تان بگه رینه وه، فرمووی:

((وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم على اعقابكم و من

ينقلب على عقبيه فلن يضر الله شيئا و سيجزي الله الشاكرين.

واتا که ی: محهمهد ته نیا نێردراوی که پێش نه ویش نێردراوه کان مردوون، نایا ئەگەر به مریت یا بکوژیت، پاشه کشی ده کن، هه ر که س پاشه کشی بکات، هه یج زیانی که به خوا ناگه یینیت و خواوه ند پاداشتی سپاسکه ران ده داته وه.))

ئه بوسوفیان هات و له سه ر سه ری ئەوان وه ستا. کاتی که ئەویان بینی، گفتوگو که ی خۆیان له بیر کرد و باسی ئەو هاته ئاراوه، پێغه مبه ر (د.خ) فرمووی: ناییت له سه ره وه ی ئیمه بن، خواوه ندا ئەگەر ئەم ده سه ته یه له ناو بچن، چیتر که س نییه تۆ په ره ستش بکات. هاوه لانی خۆی نارد، ئەوانیان به ردباران و له و شوینه دووریان خسته وه.

ئه بوسوفیان وتی: ئیستا خوبه ل سه رکه وت. هه نزه له یه که له به رابه ر هه نزه له یه که و روژیک له به رابه ر روژی به در. ئەم وته ی بۆیه هه نایه سه ر زمان چونکه هه نزه له کوپری راهیبیان کوشتبوو، فریشته کان ئەویان شوورد و هه نزه له کوپری ئوبوسوفیان له روژی شه پری به در کوژرا بوو.

ئه بوسوفیان وتی: ئیمه هه زامان هه یه و ئیوه نیتانه.

پێغه مبه ر (د.خ) به عومه ر کوپری خه تابی فرموو: پئی بلی، خواوه ند مه ولای ئیمه یه و

ئىۋە مەولاتان نىيە.

ئەبوسوفيان وتى: ئايا محەممەد لەناو ئىۋەدايە: ئەندامى دەستەيەك لەكوژراۋەكانى ئىۋەيان بىرئىۋەتەۋە ھەرچەندەن مەفرمانى ئەو كارەم پىنەدابوون و رىگريشم لى ئەكرەن، نە لى رازى بووم، نە بىزار.

خواۋەند ئامازە بەسەرکەوتنى ئەبوسوفيان دەدات و دەفەرمىت:

((فاتابكم عما بغم لكيلا تحزنوا على ما فاتكم و لا ما اصابكم.

واتاكەي: (خواۋەند) بۇ سزادانتان خەمىكى خستە سەر خەمەكانتان تا بۇ ئەۋەي

لەدەستتان داۋە و ئەۋەي بەدەستتان نەھىنا، خەم نەخۇن.))

خەمى يەكەم لەدەستتانى سەرکەوتن و تالانىيەكان بوو و خەمى دووم سەرکەوتنى

دورژمن.

ئەبوجەعفەر دەلىت: بەتەي كوپى ئىسحاق كاتىك پىنغەمبەر(د.خ) لەگەل ئەۋدەستە

لەھاۋەلانى خۇي لەناو دۆلەكەدا بوو، دەستەيەك لەقورەپشىيەكان بەكىۋەكەدا

سەرکەوتن و پىنغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: خواۋەندا بەرەۋاي مەزانە، ئەوان لەسەرەۋەي

ئىمە بن.

عومەر كوپى خەتاب و دەستەيەك لەموھاجىرەكان روۋبەروويان بوۋنەۋە و ناچارىان

كردن لەكىۋەكە پىۋنە خوار.

دواتر پىنغەمبەر(د.خ) ھەستا تا پىرواتە سەر تاشەبەردىك بەلام لەبەر ئەۋەي سەنگىن

و دوو زىنى لەبەردابو، نەيتوانى، تەلحە كوپى عوبەيداللە شانى بۇ دانا و لەسەر شانى

ئەو بەتاشەبەردەكەدا سەرکەوت.

زوبەير دەلىت: بىستەم پىنغەمبەر(د.خ) دەيفەرموۋ: ئەو رۇژەي تەلحە ئەو كارەي كرد،

بەھەشتى بۇ خۇي دەستەبەر كرد.

ئەبوجەعفەر دەلىت: موسولمانەكان شىكستيان خوارد و دەستەيەكيان تا (منقى)

پۇشتن، عوسمان كوپى عەفان و عوقەبە كوپى عوسمان و سەعد كوپى عوسمان

كەدووان لەئەنسار بوون، ھەلاتن و گەيشتنە جەعلەب كەكىۋەكە لەسنورى مەدىنە و بۇ

ماۋەي سى رۇژ لەۋى مانەۋە.

دەلىن: پىنغەمبەر(د.خ) بەۋانى فەرموۋ: زۇر دوور كەوتنەۋە.

دەلىت: حەنزەلە كوپى ئەبو عامر كەئەويان بەناۋى (غسيل الملائكة) شۇپرداۋ

بەدەستى فرىشتەكان ناۋ دەبرد. روۋبەروۋى ئەبوسوفيان كوپى حەرب بوۋيەۋە و

شهری له گه ل کرد. شه داد کوپی نه سوهد که پییان دهوت کوپی شه عوب، کاتیک بینی
حه نزله به سهر نه بسوفیاندا زال بووه، شمشیرکی لیدا و نهوی کوشت.

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: فریشته کان هاوریکه ی ئیوه (حه نزله) ده شون، له ژنه که ی
بیرسن و بزائن هم به سهراته چونه؟

هاوسهرکه ی وتی: کاتیک روشته ده، له شپسی له خوی دهرنه کردبوو.

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: له بهر همه بوو فریشته کان شوریدیان.

شه داد کوپی نه سوهد سه بارهت به کوشتنی حه نزله هونراوه یه کی هونیه وه بهم

ناوه روکه:

((خوم و هاوریکه م

به لیدانکی هوشیوه ی تیشکی خور

ده پاریزم))

سالح کوپی که یسان ده لیت: هیند کچی عوتبه و ژنهکانی هاورینی ده ستیان به لهت
و پهت کردنی نه ندامهکانی موسولمانه کوژراوه کان کرد و گووی و لوتی نه وانیان بری.

هیند له گووی و لوتی نه وان گهر دنه بند و خه لخالی دروست کرد و خه لخال و

گهر دنه بنده که ی خوی به ره حشی کویله که ی جوبه ییر کوپی موعیم به خشی. جهرگی

حه مزه ی دهره ینا ودهستی به جاوینی کرد به لام نه یوانی بیخوات و تفی کرده وه. دواتر

به سهر تاشه بر دیک سهر که وت و به دهنگی بهرز هونراوه یه کی سه بارهت به سهر که وتنی

قوره ی شیهه کان به سهر موسولمانان خوینده وه.

نه بوجه عفر ده لیت: نه بسوفیان کوپی حه رب له موسولمانان نریک که وت وه و

دوو باره وتی:

نایا محه مه د له ناو ئیوه دایه؟

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: وه لامی مه دهنه وه.

سی جار دوو باره ی کرده وه: نایا کوپی نه بی قوحافه له ناو ئیوه دایه؟

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: وه لامی مه دهنه وه.

دواتر سی جار وتی: نایا کوپی خه تاب له ناو ئیوه دایه؟

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: وه لامی مه دهنه وه.

کاتیک وه لامی نه بیست به هاوه لانی خوی وت: نه وان کوژراون چوونکه نه گهر زیندوو

بوونایه وه لأمیان دەدایه وه. لەم کاتەدا عومەر کۆری خەتاب چیتەر نەیتوانی خۆی بگریت و وتی: ئەی دوژمنی خوا، درۆت کرد، خواوەند ئەوانی بەزیندووی هیشتۆتەوه تا تۆ ریسوا بکەن.

ئەبوسوفیان وتی: ھوبەل سەرکەوت، ھوبەل سەرکەوت.

پیخەمبەر(د.خ) فەرمووی: وه لأمی بدەنەوه.

وتیان: چی بلیین.

فەرمووی: بلیین خوا گەورەترە و لەپیشترە.

ئەبوسوفیان وتی: ئیمە عوزامان ھەیه و ئیوہ نیتانە.

پیخەمبەر(د.خ) فەرمووی: وه لأمی بدەنەوه.

وتیان: چی بلیین.

فەرمووی: بلیین خواوەند مەولای ئیمەیه و ئیوہ مەولاتان نییە.

ئەبوسوفیان وتی: رۆژیک لەبەر ابەر رۆژی بەدر و جەنگ ھەرکات و لەبەر ژەوہندی

کەسێکدایە، ئەندامی کۆژراوەکانی ئیوہیان بپیوہ، من فەرمانی ئەو کارەم نەدابوو بە لأم

لییشی بیزار نیم.

کۆری ئیسحاق دەلیت: کاتیک عومەر کۆری خەتاب وه لأمی ئەبوسوفیان دایه وه،

ئەبوسوفیان وتی: وەرە ئیرە. پیخەمبەر(د.خ) فەرمووی: بپۆ.

عومەر پۆشتە لای ئەبوسوفیان، پیتی وت: عومەر، سویندت دەدەم پیم بلی ئایا

محەممەد مان کوشتووہ یا نە.

عومەر وتی: نا، سویند بەخوا ئیستا گووی لەوتەکانی ئیمەیه.

ئەبوسوفیان وتی: تۆ لەکۆری قەمیئە راستگۆتری. بۆیە ئەم قسە ی کرد چوونکە

کۆری قەمیئە بەقورەیشییەکانی وتبووی: محەممەد کوشتووہ.

دواتر ئەبوسوفیان دەنگی بەرز کردوہ و وت: کۆژراوەکانی ئیوہیان لەت و پەت

کردوہ، سویند بەخوا لەو کارەیان رازی نەبووم بە لأم بیزاریشی نەکردم.

حەلیس کۆری زەبان سەرکردە ی حەبەشییەکان ، لای ئەبوسوفیان تێپەری کە لەسەر

جەستە ی حەمزە وەستابوو و بەرم لەچەناکە ی ئەوی دەدا، وتی: ئە ی خەلکی کەنانە

ئەمە سالاری قورەیشییەکانە، ئەم بەلایە بەسەر ئاموزاکە ی خۆی دینیت.

ئەبوسوفیان وتی: ئەمە لای کەس باس مەکە چوونکە ھەلە یە ک بوو روویدا.

کاتیک ئەبوسوفیان و ھاوہلانی مەبەستی گەرانیوہیان کرد، ھاواری کرد و وتی:

سائی داهاتوو له بهدر رووبهرووی یه کده بینه وه.

پیغه مبه (د.خ) به هاوه لانی خووی وت: بلین، بهلی، له وی رووبهرووی یه کده بینه وه. پیغه مبه (د.خ) عهلی کوپی ئه بی تالیب په وانه کرد و فرمووی: به دوای قوپه یشیه کاندای برۆ بزانه چی ده کهن و بو کووی ده پۆن. ئه گهر ئه سپه کانیان به دوای خوویان بهن و سوار وشتره کان بین، به رهو مه ککه ده پۆن و ئه گهر سوار ئه سپه کان بوون و وشتره کانیان پیش خوویاندا، هیرش ده کهنه سهر مه دینه. سویند به و خویه ی گیانم له دهستی ئه ودایه ئه گهر به رهو مه دینه برۆن، شه پریان له گهل ده کهم.

عهلی ده لیت: به دوای خه لکاندا پۆشتم بو ئه وه ی بزانه به رهو کووی ده پۆن. پیغه مبه (د.خ) فرموو بووی ههر کاریکیان کرد به نهینی بیهنمه وه و لای کهس باسی نه کهم تا ده گمه وه لای خووی. ده لیت کاتیک بینیم ئه سپه کان به دوای خوویاندا راده کیشن و سوار وشتره کان بوون، دلنیا بووم به رهو مه ککه ده پۆن. له خووشحالیدا هاوارم کرد و نه متوانی بابه ته که ناشکرا نه کهم به هه مان شیوه که پیغه مبه (د.خ) فرمانی پیدابووم.

دواتر که سه کان به دوای کوژراوه کانی خوویاندا گهران.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: بزانه سعه د کوپی ره بیهه چی به سهر هات، ئایا زیندووه

یا مردوو؟

یه کیک له نه نسارییه کان وتی: من ده پۆم و به دوایدا ده گهریم. ئه وی به برینداری بینی به لām هیشتا گیانی به بهردا مابوو و وتی: پیغه مبه (د.خ) منی ناردووه تا بزانه تو زیندوویت یا نه.

سعه د وتی: من له ریزی مردوو کاندایم، سلاوی پیغه مبه (د.خ) بگه یینه و بلی: خوا پاداشتی چاکه ت بداته وه و به خه لکه که ت بلی: ئه گهر که سینکیتان زیندوو بیت و دوژمن دهستی به پیغه مبه (د.خ) بگات، لای خوا سهر فهرانه بن.

ئه نساری ده لیت: له وی بووم که سعه د گیانیدا. بو لای پیغه مبه (د.خ) گهرامه وه و له وته کانی ناگادارم کرده وه.

دواتر پیغه مبه (د.خ) به دوای همزه دا گهرا و ئه وی له ناو دۆله که دا بینی که سکی هه لدا بوو و لووت و دوو گوویچکه یان بریبوو.

جه عفر کوپی زوبهیر ده لیت: کاتیک پیغه مبه (د.خ) بینی چ به لایه کیان به سهر همزه دا هیناوه، فرمووی: سویند به خوا ئه گهر سه فیهه خه مبار نه ده بوو یا ئه م کاره

لەناو خەلکاندا بلاؤ نەدەبوویوە، جەستەى حەمزەم دادەنا تا پڕواتە ناو سکی دپرنەدە و چینهدانى بانئەکان، ئەگەر خواوەند لەشەرى داهاوو سەرکەوتنم بەسەر قورەيشییهکان پى ببهخشیت، ئەندامى سى کەس لەوان لەت لەت دەکەم.

کاتیک موسولمانان خەم و پەژارەى پىغەمبەریان بۆ مەرگى مامەى بىنى، وتیان: سویند بەخوا ئەگەر بەسەر قورەيشییهکاندا سەرکەوین، ئەندامى ئەوان بەشيوهیهک لەت و پەت دەکەین کەس لەعەرەبەکان هاوشيوهى نەبىنیت.

کوپرى عەباس دەلێت: خواوەند سەبارەت بەفەرموودەى پىغەمبەر(د.خ) و هاوئەوانى ئەم ئایەى پەوانە کرد:

((و ان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به ولنن صبرتم لهو خير للصابرين.

واتاکەى: ئەگەر تۆلە دەستىنەوه، هاوشيوهى ئەوهى بىنيوتانە تۆلە بستىنەوه و ئەگەر خۆراگر بن، خۆراگرى بۆ خۆراگران باشترە.))

پىغەمبەر(د.خ) لەو کارە چاوى پۆشى و خۆراگرى کردە پيشە و بپىنى ئەندامى کوژراوانى ياساغ کرد.

کوپرى ئىسحاق دەلێت: سەفیه کچى عەبدولموتەلىب خوشكى حەمزە هات تا جەستەى کوژراوى ئەو بىنیت.

بەلام پىغەمبەر(د.خ) بەزوبەيرى فەرموو: بپرو بىگەرپنەرەوه با برا کوژراوکەى نەبىنیت.

زوبەير بۆ لای سەفیه پوشت و وتى: داىکە، پىغەمبەر(د.خ) دەفەرمیت بگەرپنەرەوه. سەفیه وتى: بۆ بگەرپنەرەوه، بىستووومە ئەندامەکانى براکەمیان بپرووه و ئەمە لەرێگەى خوادا زۆر نىيە. بەوهى روويداوه رازيم و بەخواستى خوا خۆراگر دەبم.

کاتیک زوبەير گەرپنەرەوه بۆ لای پىغەمبەر(د.خ) و ئەمەى وت، پىغەمبەر(د.خ) فەرموو: رێگەى بدەن با بىبىنیت. سەفیه پوشتە سەر جەستەى کوژراوى براکەى بەکول گرپا و انا لله خویند و داواى بەخشىنى بۆ کرد.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمانىدا و حەمزەيان بەخاک سپارد.

کوپرى ئىسحاق دەلێت: دەستەيهک لەمناڵەکانى عەبدوالله کوپرى جەحش دەلێن: پىغەمبەر(د.خ) جەستەى عەبدواللهى لەگەل حەمزەدا بەخاک سپارد چونکە ئەندامەکانى ئەریشيان بپرووو بەلام جەرگيان دەرئەهنابوو. داىکى ئومەيیه کچى عەبدولموتەلىب و حەمزە خالوى ئەوه. من ئەم وتەم لەمناڵەکانى ئەو نەبىستوووه.

مهحمود کورپی لوبهید دهلیت: کاتیک پیغه مبهه (د.خ) بهره و ئوحوډ دهړوشت، حوسهیل کورپی جابر و سابت کورپی وهقشی لهناو قهلاکان لای ژن و منالهکان بهجیهیشت. یهکیان بهوی دیکه یانی وت:

((سویند بهخوا لهتەمەنی ئیمه چەند سالیك ماوه تهوه، ئەمرو یا بهیانی دهمرین، با شمشیر هه لگرین و په یوه سستی پیغه مبهه (د.خ) بین نهگهری هیه خواوهند شههیدبوونمان پی ببهخشیت.

شمشیریان هه لگرت و په یوه سستی شهړکه ران بوون. کهس ناگادار نه بوو. سابت کورپی وهقش به ده سستی ناباوه ران کوژرا و حوسهیل کورپی جابر لهگهړ ماوگه رمی شهړه که به شمشیری موسولمانان کوژرا. موسولمانهکان نهویان نه ناسییه وه و حوزهیفه ی کورپی هاواری کرد: ئەی هاوار باوکم،

وتیان: سویند بهخوا نه مانفاسی و راستیان ده کرد.

حوزهیفه وتی: خوا ده تانبه خشیت چونکه بهخشنده و میهره بانه.

پیغه مبهه (د.خ) ویستی خوینبایی ئەو بدات بهلام حوزهیفه خوینبایی باوکی به موسولمانان بهخشی و بهم شیوهی ریژی ئەو لای پیغه مبهه (د.خ) زیادی کرد.

عاسم کورپی عهرو کورپی قتاده دهلیت: یهکیک له نه نسا رییهکان بهناوی حاتب کورپی ئومه ییه کورپکی بوو بهناوی یهزید که له روژی ئوحوډ بریندار بوو. له سه ره مرگدا نهویان گه یانده وه مال. نه دامانی ماله که ی له دهوری کو بوونه وه و نهوانه ی باوه ریان هینا بوو، وتیان: ئەی یهزید، مرده مان بهزی چونکه دهرویته بههشت. حاتبی باوکی که پیره پیاو و له روژگاری جاهلییهت گوره ببوو، ئەو روژه دوروویی خوی نیشاندا و وتی: مرده ی کام بهه شته ی پیده دهن، سویند بهخوا ئەم کورپه تان فریودا و جهرگی منتان سووتاند.

ههروه ها دهلیت: لهناو ئیمه دا پیاوئیک دهژیا دیار نه بوو په چه لهکی له کوئوه سه رچاوه دهگریت. ناوی قه زمان و هه رکاتیک باسی ئەو دهکرا، پیغه مبهه (د.خ) دهیفرموو: لهجه هه نه مییه کانه. بهلام له روژی ئوحوډ پیاوانه شه پری کرد و به ده سستی خوی هه شت کهس له ناباوه رانی کوشت. پیاوئیک بویر و کاتیک بریندار بوو، له پی کهوت. نهویان بو شوینی منالهکانی زهفر برد و که سانیک له موسولمانان پییان وت: ئەمرو بویرانه شه پرت کرد، مرده ی بهه شتت لی بیت.

قەزمان وتى: چ مژدەبەك، من لەبەر خەلكەكەى خۆم شەرم كرد و ئەگەر ئەوان نەدەبوون، كەس لەگۆرەپان منى نەدەبىنى.

كاتىك نازار تەنگى پى ھەلچنى، تىرىكى لەتيردانەكەى خۆى دەرھىناو دەمارەكانى دەستى خۆى بىرى و مرد. كاتىك پىغەمبەريان ئاگادار كىردەو، وتى: بەراستى پىغەمبەرى خوام، چوونكە پىشتەر لەبەسەر ھاتى ئەو ئاگادارم كىردبوونەو.

يەكىك لەو كەسانەى لەرۆزى شەپرى ئۆخۇد كوژرا، موخەيرىقى جوولەكە لەمناھەكانى سەعلەبە بوو، لەرۆزى جەنگ وتى: ئەى جوولەكەكان دەزانن دەبىت ھاوكارى محەممەد بكن.

جوولەكەكان وتیان: ئەمرۆ شەممەيە.

موخەيرىق وتى: پىويست ناكات رىزى شەممە بگرين. شمشىر و چەكى ھەنگرت و وتى: ئەگەر كوژرام مالمەكەم بۆ محەممەدە. دواتر پەيوەستى پىغەمبەر(د.خ) بوو و شەپرى كرد تا كوژرا و پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: موخەيرىق لەھەموو جوولەكەكان باشتەر بوو.

محەممەد كوپى ئىسحاق دەلىت: دەستەيەك لەموسولمانان كوژراوھەكانى خۆيان بىردەو، بۆ مەدىنە و لەوى بەخاكىيان سپارد بەلام پىغەمبەر(د.خ) رىگەى ئەم كارەى لىگرتن و وتى: لەھەر شوئىنك كوژراون، لەوى بەخاكىيان بسپىرن.

كوپى ئىسحاق كوپى يەسار وتى: لەكاتى ئەسپەردە كىردنى كوژراوھەكانى شەپرى ئۆخۇد پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەمرۆ كوپى جەموح و عەبدواللە كوپى ئەمرۆ كوپى حەزام لەم دنيا ھاورىي گىيانى گىيانى بوون، ئەوان لەيەك گۆردا بەخاك بسپىرن.

دەلىت: كاتىك معاويە ئەو شوئىنەى ھەلكەند، ھەردوو كىيان بەيەكەو لەگۆرەكە ھاتنەدەر ھەك بلىي رۆژىك پىشتەر بەخاك سپىردىرا بوون.

پىغەمبەر(د.خ) بەرھو مەدىنە بەرىكەوت. لەرىگا حەمنە كچى جەحشى بىنى. پىغەمبەر(د.خ) لەكوژرانى براكەى عەبدواللە كوپى جەحش ئاگادارى كىردەو و اناللە وت و داواى بەخشىنى بۆ كرد. ئەوسا لەكوژرانى حەمزە كوپى عەبدولمەتەلىبى خالى ئاگادارى كىردەو و داواى بەخشىنى بۆ ئەو كرد. داواى ئەو لەكوژرانى مەسەب كوپى عومەير ئاگادارى كىردەو كەھاوسەرى بوو. لەم كاتەدا ژنەكە ھاوارى بەرز كىردەو و نالاندى. پىغەمبەر(د.خ) كەئارامى و بىدەنگى ئەوى لەكاتى ئاگادار بوون لەكوژرانى برا و خالەكەى بىنىبوو، فەرمووى: ھاوسەر بۆ ژن پىگە و جىگەيەكى گىرنگى ھەيە.

پىغەمبەر(د.خ) لاي مالى يەككىك لەئەنسا رىيەكان تىپەرى و بىستى بۇ كوژراوەكانى خۇى شىن و پوپۇ دەكەن. فرمىسك لەچاوەكانى قەتیس بوو، فەرمووی: بەلام كەس شىن بۇ حەمزە ناگىرئت. كاتىك سەعد كوڤرى مەعاز و ئەسید كوڤرى حوزەیر گەپانەوہ بۇ گەپەكى منالەكانى عەبدئەشەهل، بەژنانى ھۆزەكەيان وت: كارەكانى خۇيان تەواو بكنە و پرون شىن بۇ مامى پىغەمبەر(د.خ) بگىرن.

ئىسماعیل كوڤرى محەمەد دەئىت: پىغەمبەر(د.خ) لاي ژئىك لەتايەفەى منالەكانى دىنار تىپەرى كە ھاوسەر و برا و باوكى لەئوحوؤد كوژرا بوون. كاتىك ناگادارىيان كرددەوہ، وتى: پىغەمبەر(د.خ) حالى چۇنە؟
وتيان: باشە.

وتى: سەرەتا ئەوم نیشان بدەن.

كاتىك پىغەمبەريان نیشاندا، وتى: كاتىك تۇ زىندوو بيت، ھىچ بەلا و كارەساتىك گرنگىيان نىيە.

ئەبو جەغەر دەئىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) گەپايەرە مالەكەى، شمشىرەكەى بەفاتىمەدا و فەرمووی: خوينەكەى بشۇ و عەلى كوڤرى ئەبى تالىبىش شمشىرەكەى پىدا وتى: ئەمەيش بشۇ، چوونكە ئەمرۇ بەباشى كارى دەكرد.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووی: تۇ زۇر بویرانە جەنگايىت و سەهل كوڤرى حەنىف و ئەبودوجانەيش بەھەمان شىوہ.

دەئىن: كاتىك عەلى شمشىرەكەى بەفاتىمەدا، ھۇنراوہيەكى خويندەوہ كەناوہرۇكەكەى بەمشىوہيە:

((فاتىمە، ئەمە شمشىرىكى زۇر باشە

من لەرىگەى خۇشەويستى ئەحمەد و پەرەستىنى خواوہند

شەپم كرد.

شمشىرەكەم ھاوشىوہى شەھاب لەدەستىمدا دەلەرزى

بىرم و شكاندم

تا ئەوہى دوژمن بلاوہيان لىكرد و

دلمان ئاسوودە بوو))

ئەبودوجانە دەئىت: كاتىك شمشىرەكەم لەدەستى پىغەمبەر(د.خ) وەرگرت و شەپم

کرد، كەسىنكىم بىننى بویرانه شەپ دەكات، رووبەرووی بوومە و ھېرشم كردهسەر و بۆم دەرکەوت ژنە. نەمويست بەشمشیرى پیغەمبەر(د.خ) ژنیک بکوژم.
گەرانهووی پیغەمبەر(د.خ) بۆ مەدینه لەرۆژی شەممە یانی ھەمان رۆژی شەپرى ئۆخۆد بوو.

عیکرەمە دەلیت: شەپرى ئۆخۆد لەرۆژی شەممە نیووی شەوال روویدا و لەرۆژی یەکشەممە شانزەهێ مانگ پیغەمبەر(د.خ) جاریدا تا خەلکان شوین دوژمن بکەون، بەلام ئەوانەى بەشدارى شەپرى ئۆخۆدیان نەکرد، ھاورییەتیمان نەکەن.
جابر کوپى عەبدوالله ئەنسارى بەپیغەمبەرى وت: باوکم منى لای ھەوت خوشکەکم بەجیھیشت و وتی: رەوا نییە، ئەم ژنانە بەبى پيار بەجیھیلین، من بەرەكەتى شەپركردن لەریگەى خوا و شان بەشانی پیغەمبەر(د.خ) بەتۆ نابەخشم، لای خوشکەكانت بمینەرەوہ. من مامەوہ. پیغەمبەر(د.خ) مۆلەتى پیدایا ھاورییەتیان بکات.
پیغەمبەر(د.خ) پۆشتەدەر دوژمن بترسینیت و کاتیك ئاگادار ببنەوہ شوینیان کەوتوون، گومان بکەن ھیشتا ھیز و دەسەلاتى ھەیە و شکستی ئۆخۆد ئەوانى لاواز نەکردوہ.

یەکیك لەھاوہلانی پیغەمبەر(د.خ) لەتایەفەى منالەکانى عەبدئەشەھل کە بەشدارى شەپرى ئۆخۆدی کرد، دەلیت: من و براکەم بریندار لەئۆخۆد گەراینەوہ و کاتیك جارچی پیغەمبەر(د.خ) جاریدا بۆ شوینکەوتنى دوژمن بەریکەوین، من و براکەم بەیەکمان وت: چۆن دەبیئت لەغەزای پیغەمبەر(د.خ) نامادە نەیین. چوارپییمان نەبوو سواری بین و ھەردووکمان بریندار و ناتەوانین. بەلام پیکەوہ پۆشتین و ھەرکاتیك براکەم لاوازی بەسەریدا زال دەبوو، دەمخستە سەرشان.

پیغەمبەر(د.خ) تا حمرائەلئەسەد پیشرەوی کرد کە تا مەدینە ھەشت میل ریگەیە. رۆژی دووشەممە و سى شەممە و چوار شەممەى لەو ناوچەى بەسەر برد و دواتر گەرایەوہ.

لەوی بوو کەمەعبەدى خوزاعى ھاتە لای پیغەمبەر(د.خ). خەلکی خوزاعە لەتەھامە نیشتەجى بوون، بەموسولمان و ناباوەرەوہ پیغەمبەریان خۆشدەویست و ھیچ شتیکیان لى دریغ نەدەکرد.

مەعبەد بە پیغەمبەرى وت: ئەى پیغەمبەر(د.خ)، لەو بەلایى بەسەر تو و ھاوریکانت ھات، خەمبار بووین و ئارەزوومان دەکرد، لەو بەلایە بەدوور بن. دواتر پیغەمبەرى

بەجێیشت تا گەیشتە ئەبوسوفیان و دارودەستەکی لەروحا مابوونەوه و
 بپاریاندابوو دوبارە هێرش بکەنە سەر موسولمانان، دەیانوت. گەرەکان و ژمارەیهکی
 زۆر لەئەسحابەکانی ئەومان کوشت بەلام پێش ئەوی بەتەواوەتی لەناویان ببەین،
 گەرێنەوه دەبێت بگەرێنەوه و کوشتاریان بکەین.

کاتیک ئەبوسوفیان مەعبەدی بینی، پرسی: چ هەوالتکت پێیه؟

مەعبەد وتی: مەممەد لەگەڵ دەستەیهکی فراوان کەهاوشیوەم نەبینیوو و
 لیوانلیون لەتۆرەیی، شوینتان کەوتوو، هەموو ئەو کەسانە لەروژی ئۆخۆد
 بەشداریان نەکرد، هاورێهەتی دەکەن. ئەوان لەنامادە نەبوونی خۆیان پەشیمان
 بوونەتەوه و رقی ئیویان لەدلدایە.

ئەبوسوفیان وتی: بۆچوونی تۆ چیه؟

مەعبەدە وتی: سویند بەخوا ئەگەر ئیستا لێرە بپۆیت، تەوێلی ئەسپەکان دەبینی.
 ئەبوسوفیان وتی: ئیمە مەبەستی ئەومان کردوو هێرشیان بکەینە سەر و
 بەتەواوی لەناویان ببەین.

مەعبەد ئەوی لەسوپاکەیی پێغمەبەر(د.خ) ترساند و بپارەکەیی ئەبوسوفیان و
 ناباوەران لاواز و لەگەرانهوه پەشیمان بوونەوه.

لەم کاتەدا کاروانیکی منالەکانی عەبدئەلقەیس لای ئەبوسوفیان تێپەری و لەوانیان
 پرسى: بۆ کوی دەپۆن.

وتیان: بەرەو مەدینە.

وتیان: بۆ چ مەبەستیک.

وتیان: دەروین خواردەمەنی و تویشوو بینین.

وتی: پەيامیک لەمنەوه بۆ مەممەد ببەن و کاتیک هاتنە عوکان، باریک کشمیشان
 پێ دەدم.

وتیان: باشە.

وتی: پێی بلین، ئیمە بپاریمانداوه بگەرێنەوه و پاشماوهی هاوێلانی لەناو ببەین.
 کاروان لەحەمرائەلئەسەد پێغمەبەری بینی و لەوتەکەیی ئەبوسوفیان ئاگادارییان
 کردەوه.

پێغمەبەر(د.خ) فەرمووی: ئیمە خوامان بەسە چوونکە پشتیوانیکی بەهێزە.

ئەبوجەغەر دەلئیت: دواى سى رۆژ مانەوہ لە حەمرا ئەلئەسەد پيغەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە گەرایەوہ.

دەستەيەك لەشارەزايان دەلئین: پيغەمبەر(د.خ) لەسەفەرى حەمرا ئەلئەسەد دەستی بەمعاویە كۆپى موعغەيرە و باوكى عيزەى جومەحى گەيشت. پيغەمبەر(د.خ) لەكاتى رۆشتن كۆپى دايكى مەكتوومى وەك جيگىرى خۆى لەمەدینە دەستنيشان كرد.

لەم سائەدا، سائى سايەمى كۆچ، حەسەن كۆپى عەلى كۆپى ئەبى تاليب چاوى بەدنیا هەلئينا و هەروەها لەم سائەدا فاتيمە بەحسەين كۆپى عەلى دووگيان بوو.

لەلەدايك بوونى حەسەن تا دووگيان بوونى فاتيمە بەحسەين، پەنجا رۆژ بوو.

هەروەها لەم سائەدا لەمانگى شەوال جەمیلە كچى عەبدوالله كۆپى ئەبى، بە عەبدوالله كۆپى حەنزەلە دووگيان بوو.

گیړانه وهی روډاوه کانی سالی چواره می کوچی

سالی چواره می کوچ دهستی پیکرد و لهسه فیری ئم ساله دا غه زوهی ره جیح

روویدا.

گیړانه وه که ی له زمانی قتا دوه به مشیوهیه: دواي ئو خود دهسته یه که له خه لکانی عهزل و قاره هاتنه لای پیغه مبه (د.خ) و وتیان: ئیسلام و کردار چاکی له نیوان ئیمه دا بلاو بوته وه، که سانیک له هاوه لانی خوت بنیره تا زانستی دین و شریعه تمان فی ربکه ن و قورئانمان بو بخویننه وه.

پیغه مبه (د.خ) شهش کهس له هاوه لان خوی، مورسه دی غه نه وی و خالد کوری بوکهیر و عاسم کوری سابت و خه بیب کوری عوده ی و زهید کوری ده ننه و عه بدوالله کوری تارقی له گه ل ئه واندا نارد و مورسه دی کرده سه ر کرده ی ئه وان.

ئه وان له گه ل خه لکانی عهزل و قاره بهر یکه وتن تا گه یشتنه ره جیح که ناوی تایه فه ی مناله کانی هوزه یل له وییه. له وی خه لکانی عهزل و قاره خیانه تیان کرد و ده نگیان بهرز کرده وه و خه لکانی هوزه یلیان دزی هاوه لانی پیغه مبه (د.خ) هاندا. ئه و شهش کهسه له نا کاو خو یان له ناو باز نه ی گه ماروی خه لکاندا بینیه وه. شمشیریان ده رکیشا بو ئه وه ی شه پ بکه ن به لام هیرش بهران وتیان: سویند به خوا نامانه ویت بتانکوژین، به لکو ده مانه ویت له بهر ا بهر ئیوه شتی که له خه لکانی مه کهکه وه ربگرین و په یمان ده ده ین نه تانکوژین.

مورسه دی غه نه وی و خالد کوری بوکهیر و عاسم کوری سابت وتیان: ئیمه به په یمانی ناباوه ران رازی نابین. شهیریان کرد تا هر سیکیان کوژران.

به لام زهید کوری ده ننه و خه بیب کوری عوده ی و عه بدوالله کوری تاریق نه رمییان له خو یان نیشاندا و خوازیاری زیندوو مانه وه بوون. خو یان به دهسته وه داو خه لکانی هوزه یل ئه وانیان ئه سیر کرد و بردیان بو مه کهکه تا بیانفروشن.

کاتیک گه یشتنه مورئه لزه هران، عه بدوالله کوری تاریق بهندی دهستی خوی کرده وه و شمشیری ده رکیشا. هوزه لییه کان لئی دورکه وتنه وه و بهر دبارانیان کرد تا مرد. گوړه که ی ئه و له زه هرانه.

خه بیب کوری عوده ی و زهید کوری ده ننه یان برده مه کهکه و فروشتیان. حه جیر

کوپری نه بی نه هاب خه بی بی بو حارس کوپری عامر کپری تا له توله ی خوینی باوکی بیکوژیت. زهید کوپری دهئنه له لایهن سهفوان کوپری ئومه ییه وه کپرا تا له توله ی خوینی ئومه ییه ی باوکی، خوینی بریزیت.

کاتیك هوزه لیه کان عاسم کوپری سابتیان کوشت، دهیانویست سهری بپرن تا بیفرۆشن به سولافه کچی سهعد چونکه کاتیك باوکی سولافه له ئوحوود به دهستی عاسم کوژرا، نه زری کرد نه گهر سهری نهوی دهستبکه ویت، شهرابی تیا بخواته وه. به لام زهرده واله ی زۆر دهوری جهسته ی عاسمیاندا و نه یان توانی دهستیان به جهسته ی بگات و وتیان: چاوه پروان دهین تا شهو دادیت و زهرده واله کان له دهوری بلاوه ده بنه وه. شهو، لافاو هات و جهسته ی عاسمی له گهل خوی برد. نهو نه زری کرد هه رگیز دهست له جهسته ی ناباوه ریک نه دات و داوای له خواوه ند کردبوو، هیچ ناباوه ریک دهستی لینه دات.

کاتیك عومهر کوپری خه تاب بیستی زهرده واله کان ریگه یان نه داوه ناباوه ران دهست له جهسته ی عاسم بدن، وتی: نهو شیوه ی خواوه ند بهنده که ی خوی پاراست، سه رنج راکیشه، عاسم نه زری کردبوو له ژیاندا دهست له جهسته ی هیچ ناباوه ریک نه دات و داوای له خواوه ند کردبوو ریگه نه دا هیچ ناباوه ریک دهست له جهسته ی بدات. خواوه ند داوای مه رگیش ریگه ی نه دا ناباوه ران دهست له جهسته ی بدن.

نه بوجه عفر ده لیت: گپرا نه وه ی باوکی هورهیره له غه زوه ی ره جیح به شیوانیکی دیکه یه، ده لیت: پیغه مبه ر(د.خ) ده که سی ره وانه کرد عاسم کوپری سابتی کرده سه رکرده ی نه وان. کاتیك گه یشتنه هه دا، تایفه مناله کانی به حیان له خه لکانی هوزه یل، ناگادار بوونه وه و سه د تیرهاو ژریان شوین نه وان خست و نهو شوینه یان دۆزییه وه که خورمایان لیخواردبوو، وتیان: نه مه ناوکی خورمای یه سه ربه. شوین پیی نه وانیان هه لگرت تا نه وه ی عاسم و هاوه لانی نه وانیان له دووره وه بیخی و په نایان بو کیویک برد، ناباوه ران دوریان گرتن و وتیان: وه رنه خوار، وه رنه خوار. په یمانیان پیدان نه یان کوژن و عاسم وتی: من له سه ر په یمانی نه وان له کیوه که نارۆمه خوار، خواوه ندا، پیغه مبه ر(د.خ) له بارودۆخی ئیمه ناگادار بکه ره وه.

کوپری دهئنه و خه بیب و که سیکی دیکه هاتنه خوار. ناباوه ران نه وانیان به سه ته وه و یه کیان بریندار بوو، وتی: نه مه سه ره تای خیانه ته، سویند به خوا له گهل ئیوه دا نایه م، لییاندا تا کوژرا. خه بیب و کوپری دهئنه یان بو مه که که برد. خه بیبیان به مناله کانی حارس

كۆپى عامر قېرۇشت كەئەوى لەشەرى ئۇجۇد كوشتبوو.

لەو كاتەى كەخەبیب لای كچەكانى حارس بوو، مووسىكى لەیهكیان وەرگرت تا تىژى بگاتەو. لەناكاو بىنى خەبیب منالەكەى ئەوى لەباوەش گرتوو و مووسەكەى بەدەستەو. قىژاندى.

خەبیب وتى: دەترسى بىكوژم؟ خیانەت پىشەى ئىمە نىيە.

ئەو ژنە دواتر دەبوت: هېچ كات ئەسیرىكى باشتر لەخەبیب نەبىنىو، ميوە لەمەككەدا نەبوو، بەلام بۆلەترىم بەدەستى ئەو بىنى لىدەخوارد و ئەم رۆژىيە لەلایەن خواوەندەو بوو. دەستەيەك لەقورەيشىيەكان لەتیک لەگۆشتى عاسم بىن چوونكە لەرۆژى ئۇجۆدەو دەیانویست تۆلەى لىبەكەنەو. خواوەند زەرەدەوآلەكانى نارد و پارىزگارى لەجەستەى عاسم كرد و نەیانتوانى گۆشتى لى بکەنەو.

كاتىك خەبیبیان لەحەرەم برەدەر بۆ ئەوئەى بىكوژن، وتى: رىگەم بەن دوو رەكەت نوژى بخرىم. رىگەیان پىدا و دوو رەكەت نوژى خوىند. ئەم كارە بوو بەسونەت كەهەرکەس بەناحق و ناپەوا بكوژىت، دوو رەكەت نوژى دەخوینىت.

خەبیب وتى: ئەگەر نەتانەوت لەمەرگ دەترسم، نوژەكەم درىژ دەكردەو بەلام گرنگ نىيە كاتىك بكوژىم بەكام لادا بکەوم، خواوەندا لەناویان ببە.

باوكى سەرەو كۆپى حارس ئەوى گرت و كوشتى.

ئومەييە دەئىت: پىغەمبەر(د.خ) منى نارد تا هەوالى قورەيشىيەكانى بۆ ببەم. لەو دارە نزىك كەوتەو كەخەبیبیان پىو هەلواسىبوو، دەترسام كەسىك بمىينىت، بەدارەكەدا سەرکەوتم و جەستەى خەبیب داگرت. كەوتە سەرزەوى. كەمىك دوور كەوتەو و دواتر سەيرم كرد جەستەى ئەوم نەبىنى، وەك بلىنى زەوى جەستەى ئەوى قووتدا بىت، هېچ شوینەوارىك لەجەستەى خەبیب نەدەبىنرا.

ئەبوجەعفر دەئىت: سەفوان كۆپى ئومەييە زەيد كۆپى دەئەنى بەكۆيلەكەى خۆى نەستاس لەحەرەم برەدەر تا لەتەنعیم بكوژىت. دەستەيەك لەقورەيشىيەكان لەوى بوون كەئەبوسوفیان كۆپى حەرب لەناویاندا دەبىنرا. كاتىك زەيدیان هینايە پىش بۆ ئەوئەى بىكوژن، ئەبوسوفیان وتى: سویندت دەدەم بەخوا، راستىم پىبلى، حەزت دەكرد ئىستا محەمەد لەجىگای تۆ دەبوو و ئىمە ئەومان دەكوشت و تۆ لەناو خىزانەكەى خۇتا بوويتايە.

زهید وتی: سویند به خوا نامه ویت چقلیک نازار به محممه د بگه یینیت و من له ناو کسه کانی خویدا بم.

نه بوسوفیان وتی: کسم نه بیینیووه وه ک محممه د خو شه ویستی هاوه لانی خو ی بیت.

گیړانه وهی به سه رهاتی عه مرؤ کوری ئومه ییه ی زه موری

کاتیك هاوه لانی پیغه مبه (د.خ) له خیانه تی خه لکانی عزل و قاره کوژران و پیغه مبه (د.خ) ناگادار بوویه وه، عه مرؤ کوری ئومه ییه ی زه موری له گهل یه کیك له نه نساریه کان بو مه ککه نارد تا نه بوسوفیان بکوژن.

عه مرؤ ده لیت: له گهل یه کیك له هاوه لان به ریکه وتین. سواری وشتر بووم به لام هاوری کهم وشتری نه بوو. قاچی ناته وان و ئوم سواری وشتره کی خو م کرد تا گه یشتینه دولی یاجج. نه ژنوی وشتره که مان به سته وه. به هاوری کهم وت: به ره و مالی نه بوسوفیان ده رۆین چونکه ده مه ویت بیکوژم. نه گهر شوین تو که وتن یا له شتیک ترساییت، بگه ریره وه و سوار وشتره که به و به ره و مه دینه به ریکه وه و پیغه مبه (د.خ) له کاره کان ناگادار بکه ره وه. گووی به من مه ده چونکه نه م شاره به باشی شاره زام. به ره و مه ککه به ریکه وتین. خه نجیریکم هه لگرتبوو بو نه وه ی نه گهر که سینک، کی شه ی بو دروست کردین، بیکوژم.

هاوری کهم وتی: با برۆین و حهوت جار به ده وری که عبه دا بسورپینه وه و دوو ره که ت نویتز بخوینین.

وتم: دانیشتوانی مه ککه باشتر له تو ده ناسم، کاتیك شه و داییت، به رده رکی ژوره کان ناوپرژین ده کن و له وی داده نیشن. من شاره زای مه ککه م.

ده لیت: نه و پیداکری کرد تا نه وه ی به ناچار پوشتینه که عبه و حهوت جار به ده وری مالی خوا سوورپینه وه و دوو ره که عت نویتز مان خویند و پوشتینه ده ر. لای یه کیك له گه وره ی خه لکان گورزه مان کرد. یه کیان منی ناسی و هاواری کرد نه وه عه مرؤ کوری ئومه ییه یه.

ده لیت: خه لکانی مه ککه ده وریان گرتین و تیان: سویند به خوا عه مرؤ بو کاری خیر نه هاتو ته مه ککه، نه و شه ری به ده سته وه یه.

له بهر نه وه نه م قسه یان کرد چونکه له سه رده می جاهلییه ت عه مرؤ که سینکی

پیاوکوژ و خراپه کار بو.

ده لیت: خه لکانی مه ککه شوین خوم و هاوری کهم که وتن. به هاوری کهم وت رابکه، من له مه ده ترسام و چیتر ده ستمان به نه بوسوفیان ناگات. به خیرایی هه لاتین تا گه یشتینه سه ره وهی کیوه که و رۆشتینه ناو نه شکه وتیک و شهومان له وی به سه ر برد. نیمه یان نه دۆزییه وه گه رانه وه. کاتیک رۆشتمه ناو نه شکه وته که، به ردیکم له ده رگه که ی دانا. دواتر به هاوری کهم وت: ده وه ستین تا نه وان نارام ده بنه وه چونکه نه مشه و تا سبه ی شه و به دوا ی نیمه دا ده گه رین.

ده لیت: له نه شکه وته که دا بووین عوسمان کوپی خالد هات. نه سپه که ی به دوا ی خۆیدا راده کیشا و له به رده م ده رگای نه شکه وته که وه ستا. به هاوری کهم وت: سویند به خوا نه گه ر بمانبینیت، خه لکانی مه ککه ناگادار ده کاته وه. هاتمه ده ر و خه نجیرم له سکی چه قاند. هاواری کرد که خه لکانی مه ککه بیستیان و بو لای ده نگه که هاتن. بو لای هاوری کهم گه رانه وه و وتم: نارام به.

ده لیت: خه لکانی مه ککه به دوا ی ده نگه که دا هاتن. عه مرویان دۆزییه وه، هیشتا نه مرد بو و وتیان: کی توی کوشت؟

وتی: عه مرو کوپی نومه ییه. دوا ی نه وه مرد و نه وان نه یان توانی شوینه که ی نیمه بدۆزنه وه، وتیان: ده مانزانی بو کاری خیر نه هاتوه. مه رگی عوسمان نه وانی له گه ران به دوا ی نیمه دا دوور خسته وه. نیمه دوو رۆژ له نه شکه وته که دا ماینه وه تا نه وه ی چیتر له گه ران به دوا ی نیمه ده ستیان هه لگرت. دواتر به ره و ته نعیم به ریکه وتین که داره که ی خه بیب له وی بو، هاوری کهم وتی: ده ته ویت خه بیب دا بگرین؟

وتم: له کوپییه؟

وتی: لییره یه.

وتم: به لی، به لأم مۆله ت به من بده و که میک دوور بکه وه ره وه.

ده لیت: چه ند که سینک به ده وری داره که ی خه بیب پاسه وان نیان ده دا. به هاوری کهم وت نه گه ر له شتیک ترسایت، سوار وشتره که ببه و بو لای پیغه مبه ر (د.خ) بگه ریره وه و رووداره که ی بو باس بکه. هیرشم برده سه رداره که و جهسته ی خه بیبم خسته سه رشان. زیاتر له چل زه راع نه رۆشتبووم که پاسه وان هه کان ناگادار بوونه وه. جهسته کهم فریدا. سویند به خوا هه رگیز ده نگه ی که وتنی جهسته که له بیر ناکم. پاسه وان هه کان شوینم

كەۋتن. رېڭگى سەفەرم گرتەبەر. نەيانتوانى بىمگرن و گەرانەۋە. ھاورىكەم گەرابوۋىيەۋە بۇلاى و پىڭەمبەر(د.خ) و رووداۋەكەى بۇ باس كىردىبوو.

دەلىت: پۇشتم تا گەيشتمە زەجنان. چورمە ناۋ ئەشكەۋتىك. تىروكەۋانەكەم پىبوو. كاتىك لەناۋ ئەشكەۋتەكەدا بوم، پىاۋىكى بالابەرزى يەك چاۋ لەمنالەكانى دونل كەمەرەكانى خۇى دەلەۋەراند، ھاتە ناۋ ئەشكەۋتەكە و پىرسى: تۇكىت؟
وتم: لەتايەفەى منالەكانى بەكرم.

وتى: منىش لەتايەفەى بەكر و لەھۇزى منالەكانى دونلەم.
دواتر لەناۋ ئەشكەۋتەكەدا خەوت و دەنگى بەرز كىردەۋە و ھۇتراۋەيەكى خۇيىندەۋە بەم ناۋرەۋكە:

((تا ئەۋ كاتەى زىندووم باۋەر ناھىنم

و ناېمە موسولمان))

وتم: دەبىنيت. زۇرى نەخاياند ئەۋ عەرەبە بىبابانىيە خەۋى لىكەۋت. ھەستام و بەقىزەۋتتىن شىۋە كوشتم. كەۋانەكەى خۇم لەچاۋە ساغەكەى چەقاند كە لەپشت سەرىيەۋە ھاتەدەر.

دواتر ھاتمەدەر و بەرىكەۋتم تا گەيشتمە نەقىع. چاۋوم بەدوو كەس لەخەلكانى مەككە كەۋت كە بۇ بەدەست ھىنانى ھەۋالەكانى تايىبەت بە پىڭەمبەر(د.خ) ھاتبۇنەدەر. ئەۋانم ناسىيەۋە وتم: خۇتان بەدەستەۋە بەدەن.

وتيان: تەسلىمى تۇبىن؟

بەتير لەيەكىانمدا و كوشتم. ئەۋى دىكەيانم ئەسىر كىرد و بەرەۋ مەدىنە بەرىكەۋتم. چاۋوم بەدەستەيەك لەئەنسار كەۋت، وتيان: ئەۋە عەمرۇ كوپى ئومەييە.

كاتىك منالەكان ئەم قەسەيان بىست، بۇلاى پىڭەمبەر(د.خ) رايان كىرد تا ئاگادارى بىكەنەۋە. پەنجەى ئەسىرەكەى خۇم بەزنى كەۋانەكەم بەستىبوو. پىڭەمبەر(د.خ) سەيرى كىردم و بەشىۋەيەك پىكەنى كەھەموو دانەكانى دەرگەۋتن. دواتر پىرسىارى كىرد و من، ھەموو رووداۋەكانم بۇ باس كىرد. پىڭەمبەر(د.خ) دۇغاي خىرى بۇ كىردم.

لەم سالەدا پىڭەمبەر(د.خ) زىنەبى كچى خوزەيمەى كىردە ھاۋسەرى خۇى كە نازناۋى دايكى ھەرئارەكان و لەتايەفەى منالەكانى ھىلال بوو. ئەم ھاۋسەرگىرىيە لەمانگى رەمەزان روويدا. دوانزە ونيو ئۇقىيە مارەيى ئەۋ بوو. زىنەب پىشتىر زىنى توفەيل كوپى حارس بوو و تەلاقى لى ۋەرگرت.

بەسەرھاتى بېئىر مەعوونە

ئەبوجەغفەر دەلىت: لەم سالدەدا، يانى سالى چوارەمى كۆچ، پىغەمبەر(د.خ) دەستەيەكى رەوانە كرد كه لەبېئىر مەعوونە كوژران.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) دواى شەپرى ئۆخۇد پاشماوھى شەوال و زىقەعدە و زىحەججە و موحرەمى لەمەدینە بەسەر برد. لەو سالدەدا ناباوەران كاروبارى حاجىيان و حج كردنيان لەئەستۇدابوو. لەمانگى سەفەر چوار مانگ دواى ئۆخۇد دەستەيەكى بۇ بېئىر مەعوونە نارد.

كوپرى ئىسحاق كوپرى يەسار دەلىت: باوكى بەرا عامر كوپرى مالىك ناسراو بەملاعب الاسنە سالارى تايەفەى منالەكانى عامر كوپرى سەسەعە، لەمەدینە گەيشتە خزمەتى پىغەمبەر(د.خ). ديارىيەكى بۇ هینا. پىغەمبەر(د.خ) وەرینەگرت و فەرمووی: ديارى ناباوەر وەرناگرم، ئەگەر دەتەوئیت ديارىيەكەت وەرېگرم دەبئیت باوەر بئىت. پىغەمبەر(د.خ) پېشنىارى ئىسلامى پىكرد و باسى پاداشتە خواىيەكانى كرد كهخواوەند بەئىنى بەباوەرداران داوه و قورئانى بۇ خوئندەوه بەلام باوكى بەرا باوەرى نەهینا و حاشای لەراستى وتەكانى پىغەمبەر(د.خ) كرد و وتى: ئەى محەمەد، دینەكەى تۆ چاك و پەسەندە، ئەگەر كەسانىك لەهاوەلانى خۆت بۆ لای دانىشتووانى نەجد بئىزئیت، هیوادارم باوەر بەئایینەكەى ئىئوه بئىن.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووی: لەدانىشتووانى نەجد بۇ گىانى هاوەلانى خۆم دەترسم.

باوكى بەرا وتى: من پەنایان دەدم، بیانئیره تا بانگەشە بۆ دینەكەى تۆ بكن.

پىغەمبەر(د.خ) مونزەر كوپرى عەمرۆى لەگەل چل كەس لەموسولمانە ناودارەكان رەوانە كرد كهحارس كوپرى سەمە و حەرام كوپرى مەلحان و عوروە كوپرى ئەسە و نافع كوپرى بودەیلی خوزاعى و عامر كوپرى فوھەیرە موالى ئەبوبەكر لەناویاندا دەبىنران.

ئەنس كوپرى مالىك دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) مونزەر كوپرى عەمرى لەگەل حەفتا سوار رەوانە كرد. ئەوان رۆشتن تا لەبېئىر مەعوونە دابەزىن كه لەنىوان سەرزەمىنى منالەكانى عامر و حوپرەى منالەكانى سولەيم جىگىرە. حەرام كوپرى مەلحانيان هاورى لەگەل نامەى پىغەمبەر(د.خ) بۆ لای عامر كوپرى توفەیل نارد بەلام سەیرى نامەكەى نەكرد و هەنگرى

نامەكەى كوشت و منالەكانى عامرى بۆ كوشتنى نۆردراوان هاندا. خەلكان رازى نەبوون و وتیان: ئىمە كەسانىك ئاكوژىن كەباوكى بەرا پەناى داون. عامر كوڤرى توفەيل ھۆزەكانى منالەكانى سولەيمى دژى نۆردراوہەكانى پىڭھەمبەر(د.خ) هاندا، رازى بوون و هاتن و گەمارۆيان خستە سەر ئەو حەفتا كەسە.

كاتىك نۆردراوانى پىڭھەمبەر(د.خ) بارودۇخيان بىنى، شمشىريان دەركىشا و شەريان كرد تا ھەموويان كوژران جگە لەكەعب كوڤرى زەيد كەھىشتا نىوہ گيانى بەبەردا مابوو. كەعب لەناو كوژراوہكان ھەستا و زىندوو ماىەوہ تا ئەوہى لەشەپرى خەندەك كوژرا. ەمرۆ كوڤرى ئومەييەى زەمورى و يەكىك لەئەنساى كەسەرقالى لەوہراندنى وشترەكانى بوو بەھۆى ئەو مەلانەى بەسەر گوڤەپانى شەپ ھەلدەفەرىن، لەكوژرانى ھاوہلانى خوڤيان ئاگادار بوونەوہ و وتیان: سوڤىند بەخوا كارەساتىك روويداوہ. هاتن و بىنىيان نۆردراوانى پىڭھەمبەر(د.خ) لەخاك و خوڤىندا كەوتوون و دوژمن لەسەر سەريانە. پىاوى ئەنسارى بەەمرۆ كوڤرى ئومەييەى وت: بۆچوونى تۆ چىيە؟

ەمرۆ وتى: بۆچوونى من ئەوہىە برۆينە لای پىڭھەمبەر(د.خ) و لەم رووداوہ ئاگادارى بكەينەوہ.

ئەنسارى وتى: من ئەو شوڤنە بەجى ناهىلم كەەمرۆ كوڤرى مونزەرى تيا كوژراوہ چوونكە دەبمە بنىشتە خوڤەى سەرزاران. شەپى لەگەل دوژمنان كرد و ئەویش كوژرا. ەمرۆ كوڤرى ئومەييەيان ئەسیر كرد و لەبەر ئەوہى وتى لەتايەفەى منالەكانى موزەرە، عامر كوڤرى توفەيل ئازادى كرد بەلام قژى ناوچاوى دەركىشا.

ەمرۆ كوڤرى ئومەييە پۇشت تا گەيشتە قرقرە. دوو كەس لەخەلكانى منالەكانى عامر لەوى دابەزىن كە لەلایەن پىڭھەمبەرەوہ پەنايان پى بەخشرا بوو بەلام ەمرۆ بى ئاگا بوو. پرسى: لەچ تايەفەيىكن؟ وتیان: لەمنالەكانى عامر. ەمرۆ چاوہپوانى كرد تا ھەردووكيان خەوتن. ئەوانى كوشت و گومانى كرد بەمشىوہىە توانىوويەتى تۆلە لەمنالەكانى عامر بستىننەتەوہ.

كاتىك ەمرۆ گەيشتە لای پىڭھەمبەر(د.خ) و رووداوہكەى بۆ باس كرد، پىڭھەمبەر(د.خ) فەرموى: دوو كەست كوشت كەدەبىت خوڤىنبايى ئەوان بەدم. فەرموى: ئەمە ئەنجامى كردارى باوكى بەرا بوو، من پەوانە كردنى ئەم دەستەيەم پەسەند نەدەكرد و دەترسام. ئەم وتە بەباوكى بەرا گەيشت. كەردەى عامر كوڤرى توفەيل كەرىزى پەناى ئەوى نەگرت و ئەو بەلایى بەسەر ھاوہلانى پىڭھەمبەر(د.خ) ھىنايى، بۆ

ئەو دژوار بوو.

یه کیك له وکەسانە ی له بیئری مه عوونه کوژرا، عامر کوپری فوههیره بوو.
 محهمهه کوپری ئیسحاق ده لیت: عامر کوپری توفهیل وتی: کاتیک ئەم پیاوه کوژرا،
 له نیوان ئاسمان و زهوی بهرز کرایه وه، من ئەوم له ئاسمان بینى، کى بوو؟
 وتیان: عامر کوپری فوههیره.

کوپری ئیسحاق ده لیت: جەبار یه کیك بوو له و کەسانە ی له روژی بیئر مه عوونه
 هاورییه تی عامر کوپری توفهیلی ده کرد و دواتر باوه پری هینا، دهیوت: هوکاری باوه پ
 هینانی من ئەوه بوو: ئەو پوژه بهرمه که ی خوّم له پشتی یه کیك له موسولمانه کانمدا و
 له سکییه وه هاته دەر، بیستم، وتی: سویند به خوا رزگارم بوو. به خوّم وت: چون رزگاری
 بوو؟ مه گەر نه مکوشت؟ دواتر سه بارهت بهم رزگاریه پرسیم. وتیان: رزگاری شه هاده ته
 و به خوّم وت: به راستی رزگاری بووه.

حه سان کوپری سابت و کهعب کوپری مالیک هوئراوه یه کیان بۆ سه رکۆنه کردنی
 کرده وه که ی عامر کوپری توفهیل که په نای باوکی به رای شکاند و هاوه لانی پیغه مبه ری
 کوشت، هوئیه وه و کاتیک ره بیعه کوپری بهرا هوئراوه که ی نهوانی بیست، هیرشى کرد
 سه ر عامر کوپری توفهیل، به لام رمه که ی ره بیعه کاریگه ری له سه ر عامر داننا و
 له نه سه په که ی که وته خوار و وتی: ئەمه کاری باوکی بهرا ه، ئەگەر مردهم خوینه کهم بۆ
 مامم و کهس تۆله نه کاته وه، ئەگەر زیندوو مام، خوّم ده زانم چیبیکم.
 ئەنس کوپری مالیک ده لیت: نازانم نیردراوه کانیب بیئرمه عوونه چل کهس بوون یا
 حه فتا.

عامر کوپری توفهیل له سه ر ئاوه که بوو. نیردراوانی پیغه مبه ر(د.خ) پوشتن تا
 له ئەشکه وتیک له نزیك ئاوه که دابه زین و وتیان: چ که سینک په یامی پیغه مبه ر(د.خ) بهم
 خه لکه ده گه یینیت؟

کوپری مه لحانی ئەنساری وتی: من. به ریکه وت تا گه یشته خیه وته کانی ئەوان و
 وتی: ئەى خه لکانی بیئر مه عوونه، من نیردراوی پیغه مبه ری خوام و شایه تی ده دم
 خوايه که جگه له خواى تاقانه بوونی نییه و محهمهه به نده و نیردراوی ئەوه. نیوه یش
 باوه پ به خوا و پیغه مبه ر(د.خ) بینن. لای خیه وته کانه وه رمیک هاته دەر و له که له که ی
 چه قی و له ولای که له که ی هاته دەر. کوپری مه لحان وتی: الله اکبر، رزگارم بوو.

دوژمنان ھاتن و ھاوھلانی کوپری مەلھانیاں لەناو ئەشکەوتەکە دۆزییەوھ. عامر کوپری توفەیل ھەموویانی کوشت.

ئەنس کوپری مالیک دەلیت: خواوھند سەبارەت بەکوژراوانی بیئەر مەعوونە ئایەییکی پەوانە کرد:

((بلغواعنا قومنا انا قد لقینا ربنا فرضی عنا و رضینا عنھ.

واتاکەئ: بەخەلکەکەئ ئیمە بلی ئیمە خواکەئ خۆمان بینئ و لەئیمە رازی بوو و ئیمەیش لەو رازی.))

بەلام ئەم ئایە کە تاماوەیەکی زۆر دەخویندراوە، ھەلوەشایەوھ و بەرز کرایەوھ بو ئاسمان و خواوھند ئەم ئایەئ پەوانە فەرموو:

((ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل اللھ امواتا بل احیاء عند ربھم یرزقون.

واتاکەئ: گومان مەکە ئەوانەئ لەرێگەئ خوادا دەکوژرێن، مردوون، ئەوان زیندوون و لای پەروردگاری خۆیان روژی دەخۆن.))

ھەرھەما لەم سالدەدا یانی سالی چوارەمی کوچ، پیغەمبەر(د.خ) خەلکانی منالەکانی نەزیری لەسەرزمینی خۆیان دەرکرد.

گِیرانه‌وهی چۆنیه‌تی ده‌رکردنی مناله‌کانی نه‌زیر له‌دیاری خویان

ئه‌بوچه‌عفر ده‌لیت: هۆکاری ئەم رووداوه‌ کۆژرانی دوو‌کەس بوو که پینغه‌مبه‌ر(د.خ) په‌نای پینغه‌خشیبوون و عەمرۆ کۆری ئومەییە‌ی زەمۆری له‌کاتی گه‌رانه‌وه‌ی له‌بیتر مه‌عوونه‌ خۆینی ئەوانی رشت.

ده‌لیت: عامر کۆری توفیل نامە‌ی بۆ پینغه‌مبه‌ر(د.خ) نووسی: دوو‌کەس که تۆ ئەمانت پینغه‌خشیبوون، به‌ده‌ستی موسولمانان کۆژاوه‌ و ده‌بی‌ت خۆینبایی ئەوان بنی‌ریت. پینغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌ره‌و قوبا به‌ری‌که‌وت و له‌ویوه‌ رووی کرده‌ سه‌رزە‌مینی مناله‌کانی نه‌زیر تا بۆ دانی خۆینبایی هاوکارییان لیوه‌ری‌گری‌ت. ده‌سته‌یه‌ک له‌موهاجیر و ئەنسار و له‌وان ئە‌بویه‌کر و عومەر و عەلی و ئەسید کۆری حوزەیر هاورییه‌تی پینغه‌مبه‌ریان ده‌کرد.

کۆری ئیسحاق ده‌لیت: پینغه‌مبه‌ر(د.خ) بۆ لای مناله‌کانی نه‌زیر پۆشت تا بۆ خۆینبایی دوو کۆژاوه‌که‌ هاوکارییان لیوه‌ری‌گری‌ت چونکه‌ کۆژاوه‌کان له‌مناله‌کانی عامر بوون و له‌نیوان مناله‌کانی عامر و مناله‌کانی نه‌زیر په‌یمانیک له‌ئارادابوو. کاتی‌ک پینغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌گه‌ل مناله‌کانی نه‌زیر قسه‌ی کرد، وتیان: به‌لی، ئە‌ی باوکی قاسم، هاوکاری تۆ ده‌که‌ین.

نه‌زیرییه‌کان له‌ناو خۆیاندا راوی‌زیان کرد و وتیان: هیچ کات به‌مشیه‌یه‌ ئەم پیاوه‌ ناکه‌وێته‌ به‌رده‌ستی ئیوه‌. پینغه‌مبه‌ر(د.خ) پالی به‌دیواری مانی یه‌کی‌ک له‌وان دابویه‌وه‌ و دانیشتبوو، وتیان: کێ ده‌توانی‌ت له‌سه‌ره‌وه‌ی بانی ئەوه‌ ماله‌ به‌ردیک‌ بخاته‌خوار و بیکۆژی‌ت و ئاسوده‌مان بکات. یه‌کی‌ک له‌جوله‌که‌کان به‌ناوی عەمرۆ کۆری جه‌حش کۆری که‌عب وتی: من ئەو کاره‌ ده‌که‌م. پۆشت تا به‌رده‌که‌ به‌سه‌ر پینغه‌مبه‌ر(د.خ) بخاته‌خوار. پینغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌گه‌ل چه‌ند کەس له‌هاوه‌لانی خۆی و له‌ناویان ئە‌بویه‌کر و عومەر و عەلی له‌بن دیواره‌که‌دا بوون.

پینغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌هۆی وه‌حی ئاسمانییه‌وه‌ له‌مه‌به‌ستی ئەو خه‌لکه‌ ئاگادار بوویه‌وه‌ و به‌هاوه‌لانی خۆی فه‌رموو: لی‌زه‌ بمیننه‌وه‌ تا من ده‌گه‌رپیمه‌وه‌. بۆ مه‌دینه‌ گه‌رپیه‌وه‌ و کاتی‌ک هاوه‌لانی پینغه‌مبه‌ر(د.خ) ماوه‌یه‌ک چاوه‌روانیان کرد، به‌داویدا گه‌ران. که‌سیکیان بینی که‌ له‌مه‌دینه‌وه‌ ده‌هات و کاتی‌ک پرسیا‌ریان لی‌کرد، وتی: پینغه‌مبه‌رم بینی پۆشته

ناو مەدینە. ھاوولانی پیغەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە گەرانەوہ. پیغەمبەر(د.خ) لەمەبەستی خیانەت کردنی جوولەکەکان ئاگاداری کردنەوہ و فەرمانی پێدان بۆ جەنگ خۆیان ئامادە بکەن.

پیغەمبەر(د.خ) لەگەڵ شەپکەرە موسولمانەکان بەرەو منالەکانی نەزیر بەرئیکەوت. پیغەمبەر(د.خ) فەرمانیدا دارخورماکانیان بپرنەوہ و بیسوتینن. جوولەکەکان ھاواریان کرد: ئەی محەممەد، تۆ رینگە لەخراپەکاری دەگریت و سەرکۆنەیی ئەو کارەت دەکرد، کەواتە سووتاندن و بپرنەوہی دارخورماکان بۆ چیبیە؟

ئەبوجەعفەر دەئیت: بەپێی گێڕانەوہی واقدی، کاتیک نەزیریەکان پلانی کوشتنی پیغەمبەریان دارپشت، سەلام کوپی مەشکەم رینگەیی ئەو کارەیی لیکرتن و لەھەنگیرسانی شەپ ئاگاداری کردنەوہ بەلام بەوتەکانی رازی نەبوون. عەمرۆ کوپی جەحش پۆشتە سەر بانەکە تا بەردەکە بەسەر پیغەمبەر(د.خ) بخاتەخوار. لەئاسمانەوہ پیغەمبەریان ئاگادار کردەوہ و لەشوینەکەیی خۆی ھەستا وەک بلیی دەبیوست دەست بەئاو بگەییئیت. ھاوولانی چاوەروانییان کرد و کاتیک پۆشتنی ئەو زۆری خایاند، جوولەکەکان وتیان: بۆ باوکی قاسم نەگەرایەوہ و ھاوولانی پۆشتن؟ کەنانە کوپی سوریا وتی: لەئاسمانەوہ لەمەبەستەکەیی ئێوہ ئاگادار کرایەوہ.

دەئیت: کاتیک ھاوولانی پیغەمبەر(د.خ) گەرانەوہ لای کە لەمزگەوتادانیشتبوون، وتیان: ئەی پیغەمبەر(د.خ)، چاوەروانی تۆمان دەکرد و تۆ گەرایتەوہ بۆ مەدینە. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: جوولەکەکان دەیانویست بمکوژن. خواوەند منی ئاگادار کردەوہ، محەممەد کوپی موسلیمە بانگ بکەن. کاتیک محەممەد کوپی موسلیمە ھات، پێی فەرموو: بپۆ لای جوولەکەکان و پێیان بلی، ئێوہ مەبەستی ئەوہتان کرد خیانەت بکەن، لەسەرزەمینەکەیی ئیمە بپۆن و چتیر لێرە مەمیننەوہ.

کاتیک محەممەد کوپی موسلیمە پۆشتە لای جوولەکەکان و وتی: پیغەمبەر(د.خ) دەئیت سەرزەمینەکەیی بەجیبینن، وتیان: ئەی محەممەد، ھەرگیز گومانمان نەدەکرد یەکیک لەئەوسیبیەکان ئەم پەيامە بۆ ئیمە بیئیت.

محەممەد کوپی موسلیمە وتی: دلەکان گۆرانیان بەسەر ھاتووہ و ئیسلام پەیمانەکانی ھەلۆھشاندرتەوہ.

قورەزییەکان وتیان: دەپۆین.

بەلام عەبدواللە کوپی ئەبی کەسی نارد و پەيامیدا: مەپۆن چوونکە لەعەرەبەکان و

پیاوهکان دووهزار کەسم هەیه کە شوینکەوتە ی منن و پشتیوانی ئیوه، جوولهکەکانی منالەکانی قورەیزەیش هاوکاریتان دەکن.

کاتیەک کەعب کوپی ئەسەد کە بەئۆینەرایەتی منالەکانی قورەیزە پەیمانی لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەستبوو، ئەم قسە ی بیست، وتی: تا ئەو کاتە ی من زیندروم کەس لە منالەکانی قورەیزە پەیمانەکە ی خۆی ناشکینیت.

سەلام کوپی مەشکەم بەحەیی کوپی ئەختەبی وت: بەوتەکانی محەممەد رازی ببە با لەمە خراپتر نەبیت چونکە شەرەفی ئیمە پەیوهستە بەسامانی ئیمە.

حەیی وتی: خراپتر لەمە چییە؟

سەلام وتی: سامانی ئیمە ببەن و ژن و منالەکانمان ئەسیر و پیاوهکانمان کوشتار بکن.

بەلام حەیی گرنگی بەوتەکانی سەلام نەدا و جودە ی کوپی ئەختەبی بۆ لای پیغەمبەر(د.خ) نارد و وتی: ئیمە سەرزمینی خۆمان بەجیناھیلین، هەرکارینکت پیخۆشە بیکە.

دەلێت: پیغەمبەر(د.خ) تەگبیری وت و فرمووی: جوولهکەکان دەیانەوێت شەر بکن. موسوڵمانان تەگبیریان وت.

جودە ی رۆشتە لای عەبدوالله کوپی ئەبی تا هاوکاری لیوهر بگرت، دەلێت: عەبدواللهم بینی لەگەڵ دەستە یەک لەهاوولانی خۆی دانیشتبوو، جارچی پیغەمبەر(د.خ) جاریدەدا تا موسوڵمانان سیلاح هەلگرن. عەبدوالله کوپی عەبدوالله کوپی ئەبی هات و سیلاحی هەلگرت و بەخیرایی رۆشت. من دانیشتبوووم و لەهاوکاری کردنی ئەو بی هیوا. بەحەیییم وت و ئەو وتی: ئەمە فریوی محەممەدە.

پیغەمبەر(د.خ) هیزشی کردە سەر منالەکانی نەزیر و ماوہی پانزە رۆژ گەمارۆی خستە سەر. دواتر پەیمانی ناشتیان بەست بۆ ئەوہی گیانیان پارێزراو و سامانەکانیان بۆ پیغەمبەر(د.خ) بێت.

کوپی عەباس دەلێت: پیغەمبەر(د.خ) بۆ ماوہی پانزە رۆژ گەمارۆی خستە سەر خەلکانی نەزیر و کاتیەک تەنگیان پیههچنرا، تەسلیم بوون. پیغەمبەر(د.خ) بپاریدا گیانیان پارێزراو بێت و سەرزمینەکە ی خۆیان بەجیبیلان و رووبکەنە ئەزرەعاتی شام. هەر سی کەس و شتریک و موشتکیکی پیدان.

زۆھرى دەلىت: پېغەمبەر(د.خ) بېرىدا ھەركاميان يەك بارى و شتر لەگەل خۇيان بېن بەلام سىلاح نەبن.

كوپى ئىسحاق دەلىت: دەستەيەك لەمنالەكانى عەوف كوپى خەزرج و لەناويان عەبدوالله كوپى ئەبى كوپى سەلول و وەدىعە و مالىك كوپى ئەبى قوقل و سويد و داعس كەسيان بۇ لاي منالەكانى نەزىر پەوانە كرد كەبمىننەوہ و خۇتان بەدەستەوہ مەدن چوونكە ھاوكارىتان دەكەين، ئەگەر شەپ بەكن، شان بەشانى ئىوہ دەجەنگىن و ئەگەر بېرۇن، ھاورى ئىوہ دەين. جوولەكەكان چاوەپوانيان كرد بەلام ئەوان ھىچ كاريكيان پېنەكرا. خواوہند دلى جوولەكەكانى ليوانليو كرد لەترس و داوايان لە پېغەمبەر(د.خ) كرد گيانيان بپاريزىت و بەئەندازەى بارى يەك و شتر لەسامانەكەى خۇيان بېن جگە لەسىلاح. كەسى وا دەبىنرا مالەكەى خوى ويران و بەئەندازەى بارى و شترىكى لى بار دەكرد. ھەموويان روويان كرده خەيبەر. دەستەيەكيان رىگەى شاميان گرتهبەر. لەگەر وەكانى خەلك كەروويان كرده خەيبەر، سەلام كوپى ئەبى حەقيق و حەبى كوپى ئەختەب بوون و كاتىك لەوى دابەزىن، خەلكان گوپرايەلى خۇيانيان نیشاندا.

دەلىت: كاتىك خەلكانى نەزىر ھاورى لەگەل ژن و منالەكانى خۇيان دەپۇشتن، دەف و دەھۆليان دەژەنى. دايكى عەمرۇيار عوروە كوپى وەردى عەبەسى كە يەكك بوو لەژنەكانى منالەكانى غەفار و ئەويان لەعوروە كرىبوو، ھاورىيەتى دەكردن. بەشىوہيەك لەخۇباييانە بەرىگەدا دەپۇشتن كەھاوشىوہى نەبىنراوہ. سامانەكەيان بۇ پېغەمبەر(د.خ) بەجىما كەتايبەت بوو بەخوى بۇ ئەوہى ھەرچونىك بخوازيت، خەرجى بكات. پېغەمبەر(د.خ) لەناو موھاجىراندا دابەشى كرد و ھىچى بەئەنسا نەدا جگە لەسەھل كوپى حەنيف و ئەبودوجانە كەئامازەيان بەنەدارى خۇياندا و پېغەمبەر(د.خ) بەشى ئەوانيدا. لەمنالەكانى نەزىر كەس باوہرى نەھىنا جگە لەيامىن كوپى عومەير و باوكى سەعد كوپى وەھب كەباوہريان ھىنا و سامانى خۇيانيان پاراست.

ئەبو جەغفەر دەلىت: پېغەمبەر(د.خ) كاتىك بۇ غەزاي منالەكانى نەزىر مەدىنەى بەجىھىشت، كوپى دايكى مەكتوومى وەك جىگىرى خوى لەمەدىنە دانا و ئالاکەى بەعەلى كوپى ئەبى تالىب سپارد.

لەجومادى الاول ئەم سائە عەبدوالله كوپى عوسمان كوپى عەفان لەتەمەنى شەش سالى مرد و پېغەمبەر(د.خ) نوپۇزى لەسەر خویند. عوسمان وەك نەرىتى موسولمانان

پیش جه‌نازه‌که پوشته ناو گوڤه‌که. هه‌روه‌ها له‌شه‌عبانی ئەم ساله‌ حسه‌ین کوپری عه‌لی کوپری ئەبی تالیب چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا.

سه‌باره‌ت به‌رووداو‌مکان دوا‌ی غه‌زای مناله‌کانی نه‌زیر گه‌پرانه‌وه‌کان جیا‌وازن.
 کوپری ئیسحاق ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) دوا‌ی غه‌زای مناله‌کانی نه‌زیر، مانگه‌کانی ره‌بیع الاول و ربیع الثانی و به‌شیک له‌جومادی الاولی له‌مه‌دینه به‌سه‌ر برد. دوا‌ی ئەوه به‌مه‌به‌ستی هه‌یرش کردنه‌ سه‌ر مناله‌کانی موچاریب و مناله‌کانی سه‌عله‌به له‌هۆزی غه‌ته‌فان رووی کرده‌ نه‌جد و له‌نه‌خل دابه‌زی. رووبه‌رووی ده‌سته‌یه‌ک له‌مناله‌کانی غه‌ته‌فان بوویه‌وه به‌لام شه‌ر رووینه‌دا. هه‌ردو‌ولا له‌یه‌ک ده‌ترسان. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌گه‌ل هاوه‌لانی خۆی نوێژی ترسی خویند و گه‌پرایه‌وه. ئەم غه‌زه‌ویان به‌زات ئەلرقاع ناو بردوه.

به‌لام به‌وته‌ی واقدی غه‌زه‌ی زات ئەلرقاع له‌موحه‌په‌می سالی پینجه‌می کۆچی روویدا و ناوه‌که‌ی له‌کیوه‌ی زات ئەلرقاعه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتوه‌وه که‌په‌نگه‌کانی ره‌ش و سپی و سووره.

ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌م غه‌زایه، عوسمان کوپری عه‌فانی وه‌ک جیگری خۆی له‌مه‌دینه دانا.

ئه‌بوهوره‌یره ده‌لیت: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌ره‌و نه‌جد به‌ریکه‌وتین و کاتیك له‌نه‌خل گه‌شتینه کیوی زات ئەلرقاع، رووبه‌رووی ده‌سته‌یه‌ک له‌غه‌ته‌فانییه‌کان بووینه‌وه به‌لام شه‌ر رووینه‌دا. موسولمانان له‌وان ده‌ترسان و نوێژی ترس هاته‌ خوار. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) هاوه‌لانی خۆی بو‌ دووده‌سته دابه‌ش کرد. ده‌سته‌یه‌کیان رووبه‌رووی دوژمن وه‌ستان و ده‌سته‌یه‌کیان له‌پشت پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ریزیان به‌ست. پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ته‌کیپری ده‌وت و ئەوان ته‌کیپریان ده‌وت. دواتر پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و ده‌سته‌ی پشت سه‌ری ئەو رکوع و سوچه‌یان برد و کاتیك له‌نوێژ کردن ته‌واو بوون، تا نزیک ریزی ده‌سته‌که‌یتر پاشه‌کشییان کرد و ئەوان هاتن و یه‌ک ره‌که‌عت نوێژیان خویند. دواتر هه‌ستان و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) یه‌ک ره‌که‌عت نوێژی له‌گه‌ل خویندن و دانیشتن. ئەوانه‌ی رووبه‌رووی دوژمن بوون، دووباره‌ گه‌پرانه‌وه و ره‌که‌عتی دووه‌می نوێژه‌کیان خویند. هه‌موویان بیکه‌وه دانیشتن و له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر(د.خ) سلاوی نوێژه‌کیان دایه‌وه.

ئه‌بوچه‌غه‌ر ده‌لیت: سه‌باره‌ت به‌نوێژی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌سه‌رزه‌مینی نه‌خل،

گېرانه رهکان جياوازه به لآم ليرهدا نامارژم پينه دا بو نه وهی باسه که مان دريژ نه بيتره و به خواستی خوا له کتیبی بسط القول احکام شرايع الاسلام له کتیبی نویژی ترس نامارژهی پیده دم.

سليمانی يه شکری ده لیت: به رهو ريگهی کاروانی قوره يش پوشتين که له شامه وه ده مات و کاتيک گه يشتينه نه خل، يه کيک له غه ته فانيبه کان هاته لای پينغه مبه (د.خ) و وتی: نهی محهمه د نایا له من ده ترسیت؟

پينغه مبه (د.خ) فهرمووی: نه.

وتی: کی تو له به را بهر من ده پاريزيت؟

فهرمووی: خوا وه ند.

نهو که سه شمشيری ده رکيشا و هه ره شهی له پينغه مبه (د.خ) کرد.

پينغه مبه (د.خ) سيلاحی هه لگرت و هه ره نه وه ندهی بانگی نويزيان به رز کرده وه، پينغه مبه (د.خ) له گه ل ده سته يه که له خه لکانی نویژی خویند و ده سته يه کی ديکه به پاسه وانی کردن سه رقالم بوون. له گه ل که سانی نزيك، دوو ره که مت نویژی خویند. دواتر نه وان پوشتن و له جياتی پاسه وانه کان، پاسه وانی کردنيان گرته نه ستق و پاسه وانه کان هاتن و دوو ره که مت نويزيان له گه ل پينغه مبه (د.خ) خویند. به مشيوه يه پينغه مبه (د.خ) چوار ره که مت نویژی خویند به لآم موسولمانان هه رکام يه کی دوو ره که مت. لهو روزه دا خوا وه ند فهرمانی نویژی کورتی نارده خوار و باوه پرداران راسپيردران له کاتی نويز سيلاح هه لگرن.

له جابر کوپی عه بدوالله نه نساری ده گيريته وه: يه کيک له مناله کانی موخاريب به خه لکه کهی خوئی وت: ده تانه ویت محهمه د بکوژم؟

وتيان: به لی به لآم چون ده يکوژيت؟

وتی: به شيوه يه کی له ناکاو ده يکوژم.

نهو پياوه موخاريبه هاته لای پينغه مبه (د.خ)، دانيشتبوو. شمشيره کهی لای خوئی دانا بوو، وتی: نهی پينغه مبه (د.خ) ده توانم سه يری شمشيره که مت بکه م؟ پينغه مبه (د.خ) فهرمووی: به لی.

پياوی موخاريبی شمشيره کهی هه لگرت و له کالآن ده رکيشا و رايده وه شانده. مه به سستی کوشتنی پينغه مبه يری کرد به لآم خوا وه ند ريگهی نهو کارهی پينه ده دا. وتی: نهی پينغه مبه (د.خ) له من ناترسیت؟

پینگه مبه (د.خ) فرمووی: بۇ ده بیټ له تو بترسم؟

وتی: بۇ نه وهی شمشیر له دهستی مندايه.

پینگه مبه (د.خ) فرمووی: خواوند ده مپاريزيت.

ده لیت: پياوه که شمشیری خسته ناو کالآن و خواوند هم نایه ی ره وانه فرموو:

((يا ايها الذين آمنوا اذكروا نعمة الله عليكم اذ هم قوم ان يبسطوا اليكم ايديهم فكف

ايديهم عنكم و اتقوا الله و على الله فليتوكل المؤمنون.

واتاکه ی: نه ی نهو که سانه ی باوه پرتان هه یه، نیعمه ته کانی خواتان له بیر بیټ نهو

کاته ی دهسته یه که ده یانویست دهسته کانی خو یان بۇ کوشتنی نیوه ناوه لا بکه ن و

خواوند ریگه ی له دهستی نه وان گرت. له خوا بترسن و باوه پرداران ده بیټ پشت به خوا

ببهستن.))

ههروه ها جابر کوری عه بدوالله ده لیت: له گهل پینگه مبه (د.خ) به رهو زات نه لرقاع

ده پوشتین و یه کی که له موسولمانان ده ستریزتی کرده سهر ژنیک. کاتیک پینگه مبه (د.خ)

مه بهستی گه پرانه وهی کرد، هاوسه ری نهو ژنه هات و کاتیک له رو داوه که ناگادار

بوویه وه سویندی خوارد دانه نیشیت تا خوینی یه کی که له هاوه لانی پینگه مبه (د.خ)

بریزیت. شوین پینگه مبه (د.خ) کهوت و کاتیک پینگه مبه (د.خ) له مه نزلیک دابه زی،

فرمووی: کی نه مشه و پاسه وانی نیمه ده کات؟

یه کی که له موهاجیره کان و یه که له نسه سار وتیان: نه ی پینگه مبه (د.خ)، نیمه پاسه وانی

ده که یین.

پینگه مبه (د.خ) و هاوه لانی له دولیکدا دابه زی بوون و کاتیک نهو درو که سه پوشتنه

ده روازه ی دوله که، موهاجیری به نسه ساری وت: من چ کاتیک کی شک بگرم، سهره تایی شهو

یا کوتایی شهو؟

موهاجیری وتی: سهره تایی شهو تو کی شک بگره.

موهاجیری خهوت و نسه ساری دهستی به نویژ خویندن کرد. هاوسه ری ژنه که هات و

کاتیک نهوی بینی، زانی له موسولمانانه. تیریکی بۇ هاویشته و بهر پیایوی نسه ساری

کهوت. نسه ساری تیره که ی ده رهینا بی نه وهی نویژه که ی بیریت.

دواتر پیایوی غه ته فانی تیریکی دیکه ی هاویشته و بهر نسه ساری کهوت. نسه ساری

تیره که ی ده رهینا و نویژه که ی نه بری. نهو پیایوه تیری سییهمی بۇ هاویشته و

لهجەستەى ئەنسارى چەقى. ئەنسارى تىرەكەى دەرکىشا و فرىدا، ركوع و سوجدەى برد، دواتر ھاورىكەى خۆى بانگ كرد و وتى: ھەستە چوونكە منيان كوشت.

دەلىت: موھاجىرى ھەستا و كاتىك غەتەفانى بىنى، زانى خەلكەكەى ناگادار دەبنەو. كاتىك موھاجىرى پىاوى ئەنسارى بىنى كەلە ناو خۆىنى خۆيدا دەتلىتەو، وتى: بۆ يەكەم جار كەتەرت بەركەوت، منت لەخەو ھەلنەستاند؟

ئەنسارى وتى: سووپەيەكەم دەخویندەو و نەموست نىوہ ناچل كۆتايى پىبىنم، كاتىك تىرەكان بەردەوام بوون، ركوعم كرد و تۆم لەخەو ھەستاند. سویند بەخوا ئەگەر ترسى ئەوہم نەدەبوو ئەو شوینەى پىغەمبەر(د.خ) ئىمەى بۆ پاسەوانى كردنى راسپاردو، دەكەوتە دەستى دوژمن، پىش ئەوہى كۆتايى بەسووپەكە بىنم، گيانم ئەسپەردە كردبوو.

گىرانەوہى غەزەوى سووہىق

غەزەوى سووہىق بەدرى دووہمە كە پىغەمبەر(د.خ) بۆ شوینى بەلىندار و رووبەروو بوونەو لەگەل ئەبوسوفىان مەدىنەى بەجىھىشت. كوپى ئىسحاق دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەغەزای زات ئەلرقاع گەرايەو، پاشماوہى مانگى جومادى الاول و جومادى الاخر و رەجەبى لەمەدىنە بەسەر برد و لەمانگى شەعبان بەرەو شوینى ديارىكرا و رووبەروو بوونەو لەگەل ئەبوسوفىان بەرىكەوت. لەوى دابەزى و بۆ ماوہى ھەشت رۆژ چاوەروانى ئەبوسوفىانى كرد.

ئەبوسوفىانىش لەگەل خەلكانى مەككە بەرىكەوت و لەمەرئەلزەھران گەيشتە مەجنە و بەوتەيەك لەعوسفانىش تىپەرى بەلام بىرى لەگەرانەوہ كرد و وتى: ئەى قورەيشىيەكان، دەبىت لەسالىكدا بىن باران فراوان بىت بۆ ئەوہى لەبەرى دارەكان و شىر بخۆين و پەكمان نەكەوت، ئەم سألە وشكە، من دەگەرىمەو، ئىوہىش بگەرىنەو. خەلكانى مەككە ئەم دەستەيان بەسوپاي سووہىق ناو برد. وتیان: ئىوہ پۇشتبوون تا سووہىق بخۆن.

پىغەمبەر(د.خ) لەبەدر چاوەروانى ئەبوسوفىانى دەكرد. مەخشى كوپى عەمرؤ زەمورى كە لەغەزەوى وەدان سەبارەت بەكاروبارى منالەكانى زەموورە پەيمانى لەگەل بەستبوو، ھات و وتى: ئەى محەممەد ھاتووت لەنزىك ئاوەكە شەر لەگەل

قورەيشىيەكان بكةيت؟

پىنغەمبەر(د.خ) فرموى: بەلى و ئەگەر دەتەوئىت رىز لەپەيمانەكەى نىوان خۇمان نەگرىن، لەگەل تۆ دەجەنگىن تا خواوەند لەنىوان ئىمە داوهرى بكات.

مەخشى وتى: ئەى محەممەد پىويستمان بەو كارە نىيە.

بەلام بەوتەى واقدى پىنغەمبەر(د.خ) بەهوى ئەو بەلئىنەى لەرۇژى ئۇخۇد بەئەبوسوفيانى دابوو، لەمانگى زىقەعدە يەك سال دواى شەپى ئۇخۇد، هاوہ لانى خوى بۇ غەزای بەدر برد.

دەلئىت: نەعیم كورى مەسعودى ئەشجەعى بەمەبەستى ئەنجامدانى حەجى عەمرە لەمەككە بوو، رۇشتە لای قورەيشىيەكان، پىيان وت: ئەى نەعیم لەكوئوہ دئىت؟
وتى: يەسرب.

وتيان: ئايا محەممەد سەرقالى خۇنامادە كردنە؟

وتى: بەلى بۇ شەپ كردن لەگەل ئىوہ خوى نامادە دەكرد. ئەمە پيش ئەوہ بوو نەعیم باوہر بەئىسلام بىنئىت.

ئەبوسوفيان پىنى وت: ئەى نەعیم، ئەم سالە وشكە، دەبىت لەسالىكدا شەپ بكةين وشترەكان بتوانن لەدارەكان بەوہرپىن و ئىمە شىرمان دەستكەوئىت، ئىستا كاتى رووبەروو بوونەوہى محەممەد هاتووہ، بۇ مەدىنە بگەرپزەوہ و بىاترسىنە و بلى ژمارەى ئىمە فراوانە و ناتوانن لەبەرابەر ئىمە خۇراگرى بكەن تا ئەوان بەلئىنەكەى خۇيان نەبەنەسەر. ئەگەر ئەم كارە بكةيت، دە سەر مەر بەسوهەيل كورى عەمرۇ دەدەم تا بەتۆى ببەخشىت.

كاتىك سوهەيل كورى عەمرۇ هات، نەعیم پىنى وت: بەلئىن دەدەت ئەو دەسەر مەرە بەمن بدەيت تا برۆمە لای محەممەد و لەهاتن بۇ گۆرەپانى شەپ پەشىمانى بكمەوہ؟
سوهەيل وتى: بەلى.

نەعیم گەرپاىوہ بۇ مەدىنە و بىنى خەلكان خۇيان بۇ شەپ نامادە دەكەن، پىلانئىكى داپشت و وتى: ئەم كارە پاداشتى تيا نىيە، مەگەر محەممەد برىندار نەكرا؟ مەگەر هاوہ لانى نەكوژران؟ خەلك لەجموجۆل كەوتن و كاتىك ئەم ھواالە بەگوونى پىنغەمبەر(د.خ) گەيشت، فرموى: سوئند بەو خوايەى گيانى من لەدەستى ئەوداىە، ئەگەر يەك كەس نەئىت بەتەنبايى دەرۆم.

خاوەند موسوئامانانى وشيار كردهوه و لهگهڵ كالا بازرگانىيەكان رۆشتن و لههەر درەمىك دوو درەم سووديان دەستكەوت و رووبەرووی دوژمن نەبوونەوه. ئەمە ئەو بەدرەيه كەپيشتەر بەئىنيان دابوو. لەسەردەمى جاهلييەت سالانە بازاریك لەوى سازدەكرا و ماوهى هەشت رۆژ خەلكان بۆ ماملە كردن كۆدەبوونەوه.

ئەبوجەعفەر دەئيت: لەم غەزويە پيغەمبەر(د.خ) عەبدوالله كۆپى رەواحى وەك جيگري خۆى لەمەدينە دەستنيشان كرد.

واقدي دەئيت: لەشوالى ئەم سالە، پيغەمبەر(د.خ) دايكى سەلمە كچى ئەبى ئومەييەى مەخزومی وەك هاوسەر دەستنيشان و بۆ مالهكەى خۆى برد.

دەئيت: هەروها پيغەمبەر(د.خ) لەم سالەدا زەيدى راسپارد فيرى رينووسى جولهكەكان ببیت و فەرمووی: دەترسم نامەكانى من بەراستى نەنوسن.

لەم سالەدا ئاباوەران سەرپەرەستى بەرئوبردنى كاروبارەكانى حەج و حاجييەكان بوون.

گىرانهوى رووداوهكانى سالى پىنجه مى كۆچ

لەم سالەدا پىنجه مېر(د.خ) زىنەب كچى جەحشى وەك ھاوسەر ھەلىژارد.
محەممەد كۆپى يەحيا كۆپى حەبان دەلىت: رۆژىك پىنجه مېر(د.خ) بەرەو مالى زەيد
كۆپى حارسە پۆشت، زەيد، بەزەيد كۆپى محەممەد ناو دەبەن و زۆر جار
پىنجه مېر(د.خ) بەدوايدا دەگەرا و دەيفەرموو: زەيد لەكوئىيە؟ كاتىك بۇ بىننىنى ئەو
پۆشتە مائەكەى، زەيد لەمال نەبوو، زىنەب كچى جەحش ھاوسەرى زەيد بەجل و بەرگى
ناو مال ھاتەدەر و پىنجه مېر(د.خ) پىشتى تىكرد.
زىنەب وتى: ئەى پىنجه مېر(د.خ)، زەيد لىرە نىيە، دايك و باوكم قوربانى تۆين، وەرە
ژوور.

بەلام پىنجه مېر(د.خ) نەيوست بېواتە ژوور. كاتىك وتيان پىنجه مېر(د.خ) لەبەر
دەرگايە، زىنەب كاتى ئەوى دەستەكەوت جل و بەرگ بپۆشيت و بەخىرايى ھات و
پىنجه مېر(د.خ) لەبىننىنى ئەو سەرسوپما، پۆشت و بەھيواشى دەيوت: پاك و خاوينە
پەرورەدگار، پاك و پىرۆزە ئەو خوايەى گۆرانكارى لەدلەكاندا دروست دەكات.
دەلىت: زەيد گەرايەوہ بۇ مال و ھاوسەرەكەى لەھاتنى پىنجه مېر(د.خ) ئاگادارى
كردەوہ.

زەيد وتى: بۇ نەتوت بىنە ژوور؟

وتى: وتم: بەلام رازى نەبوو.

زەيد وتى: ھىچت لى بىست.

وتى: كاتىك دەرپۆشت، بىستە دەيفەرموو: پاك و خاوينە پەرورەدگار، پاك و پىرۆزە
ئەو خوايەى گۆرانكارى لەدلەكاندا دروست دەكات.

زەيد پۆشتە لاي پىنجه مېر(د.خ) و وتى: ئەى پىنجه مېر(د.خ) بىستومە پۆشتوويتە
بەردەركى مائەكەى من، دايك و باوكم قوربانى بن، بۇ نەپۆشتىتە ژوور، ئەگەر زىنەب
بۆتە ھۆى سەرسوپمانى تو، من لىنى جىيادەبمەوہ.

پىنجه مېر(د.خ) فەرمووى: ھاوسەرى خۆتە.

بەلام زەيد دواى ئەو رۆژە دەستى بەزىنەب نەگەيشت و ھەر كاتىك دەپۆشتە لاي پىغەمبەر(د.خ)، رووداۋەكەى بۇ باس دەكرد و پىغەمبەر(د.خ) دەيفەرموو: ھاوسەرەكەت پيارىزە.

سەرئەنجام زەيد لەزىنەب جىابوويەو. رۆژىك پىغەمبەر(د.خ) لەگەل عايشە قسەى دەكرد، وەحى بۇ ھاتەخوار و كاتىك ھاتەو خۆى، دەم بەبزە بوو، دەيفەرموو: كى دەپواتە لاي زىنەب و مژدەى پىدەدات كەخاۋەند ئەوى وەك ھاوسەرى من ھەلبىزاردوو. ئەم ئايەى خوئندەو:

((واذ تقول للذى انعم الله عليه و انعمت عليه امسك عليك زوجك و اتق الله و تخفى فى نفسك ما الله مبديه و تخشى الناس و الله احق ان تخشاه، فلما قضى زيد منها و طرازوجنا كها لكى لا يكون على المؤمنين حرج فى ازواج ادعيائهم اذ اقضوا منهن و طراوكان امرالله مفعولا. و اتاكەى: كاتىك بەو كەسەى خاۋەند نىعمەتى خۆى پىبەخشىبوو و تۆيش نىعمەتى خۆت پىبەخشىبوو، وقت، ژنەكەى خۆت پيارىزە و لەخوا بترسە و شتىك كەخوا ئاشكراكەرى بوو، لەناخى خۆتا شاردتەو و چونكە لەخەلگان دەترسايت و شياو بوو لەخاۋەند بترسيت و كاتىك زەيد خۆى لەو بەدوور گرت، كردمانە ھاوسەرى تۆتا باۋەرداران سەبارەت بەزى كۆرەكان كاتىك زى كۆرەكانيان داوايەكيان بۇ ئەوان بەرز كردبىتەو، ھىچ لىپرسراويەتتەيەكەيان نەبىت و فەرمانى خاۋەند ئەنجام دەدرىت.))
 عايشە دەلىت: پەرىشان بووم چونكە باسى جوانى ئەوم بىستبوو و جياواز لەو ئەوئەى كەخاۋەند ئەوى وەك ھاوسەرى پىغەمبەر(د.خ) ھەلبىزارد. و تەم: زىنەب بەم ھاوسەرگىرىيە شانازى بەخۆيەو دەكات (چونكە خاۋەند ئەوى ھەلبىزاردوو)
 دەلىت: سەمل خزمەتكارى پىغەمبەر(د.خ) پۆشتە لاي زىنەب و ھەموو شتىكى بۇ باس كرد. زىنەب، زىوەكانى خۆى بەو بەخشى.

يونس كۆرى عەبدولەلى دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) زىنەب كچى جەحش كچى پوورى خۆى وەك ھاوسەر بۇ زەيد ھەلبىزارد. رۆژىك بۇ بىنىنى زەيد پۆشتە مائەكەى، پەردەيەكى موويىن بەدەرگاكوە بوو، بەھۆى ھەلكردنى با پەردەكە بەرز بوويەو و زىنەب كە لەژوورەكەى خۆى سەرى روت بوو، سەرەنجى پىغەمبەرى راكيشا. زەيد خۆى لەو دوورخستەو و پۆشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) و وتى: دەمەويت لەھاوسەرەكەم جيا بىمەو.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: مەگەر شتىكى خراپت لەو بىنىو؟

زەید وتی: ھەرگیز جگە لەچاکی ھیچ لی ئەبیینوھ.

پێغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ژنەکەى خۆت بپارێزە و لەخوا بترسە.

واقدی دەلیت: لەم سالاھدا لەمانگی رەبیع الاول پێغەمبەر(د.خ) بەمەبەستی غەزای دوومەئەلجەندەل مەدینەى بەجێھێشت. ھۆکارەکەى ئەوھ بوو ئاگادار کرایەوھ دەستەیک لەوئى کۆبوونەتەوھ. پێغەمبەر(د.خ) بەمەبەستی شەرپ کردن لەگەل ئەوان تا دوومەئەلجەندەل پېشپەرەوی کرد. شەرپ رووینەدا و سىباع کوپرى عەرەفتەى غەفارى وەك جیگری خۆی لەمەدینە دەستنیشان کرد.

ئەبوجەغفەر دەلیت: لەم سالاھدا پێغەمبەر(د.خ) لەگەل عۆیەیینە کوپرى حوسن پەیمانى بەست تا لەتەغلهمین و دەوروبەرى مەروماڵتەکەى بلەوهرینیت.

محەممەد کوپرى عەمرۆ دەلیت: لەدیاری عۆیەیینە وشکەسالى روویدا و لەگەل پێغەمبەر(د.خ) پەیمانى بەست تا لەتەغلهمین و دەوروبەرى مەروماڵتەکەى بلەوهرینیت.

ئەم ناوچەیه سەر سەوز و پێغەمبەر(د.خ) مۆلەتى ئەو کارەى پێدا.

واقدی دەلیت: لەم سالاھدا کاتیك سەعد کوپرى عوبادە لەگەل پێغەمبەر(د.خ) بۆ شەرى دوومەئەلجەندەل، مەدینەى بەجێھێشت، دایكى مرد.

گێڕانەوهی شەهەری خەندەك

لەشەوای ئەم سائەدا شەهەری خەندەك روویدا.

كوپری ئیسحاق دەلیت: هۆكاری شەهەری خەندەك ئەو بوو كه: كاتێك پێغەمبەر(د.خ) جوولهكهكانی منالەكانی نەزیری لەدیاری خۆیان دەرکرد، دەستەیهك لەجوولهكهكانی منالەكانی نەزیز و منالەكانی وائل و لەناویان سەلام كوپری ئەبی حەقیقی نەزیری و هوزە كوپری قەسیسی وائلی و باوكی عومارەوی وائیلی رۆشتنە مەككە و قورەیشییەكانیان بۆ شەهەر لەگەڵ موسولمانان هاندا و وتیان: ئێمە پشتیوانیتان دەكەین بۆ ئەوهی بەتەواری لەناویان ببەین.

قورەیشییەكان بەجوولهكهكانیان وت: ئیوه شوێنكهوتەي كتیبن و ئاگاداری جیاوازییهكانی نیوان ئێمە و محەممەدن، ئایا دینەكهی ئێمە باشترە یا دینی ئەو؟ جوولهكهكان وتیان: دینی ئیوه باشتر و لەراستییهوه نزیکترە. خواوەند ئەم نایە سەبارەت بەوان ناردەخوار:

((الم ترالی الذین اوتوا نصیبا من الکتاب، یؤمنون بالجبیت و الطاغوت و یقولون للذین کفروا هؤلاء اهدی من الذین آمنوا سیلا. اولئک الذین لعنهم الله و من یلعن الله فلن تجدله نصیرا. ام لهم نصیب من الملك فاذا لایوتون الناس نقیرا. ام یحسدون الناس علی ما آتاهم الله من فضله، فقد آتینا آل ابراهیم الکتاب و الحکمة و آتیناهم ملکا عظیما غمنهم من آمن به و منهم من صدعنه و کفی بجهنم سعیرا.

واتاکەي: مەگەر ئەو کەسانە نابینیت کە لەکتیپی ئاسمانی بەهرەیهکیان پێپراوه، نابینی کەشویین بت و یاخییهکان دەکەونو سەبارەت بەکافرەکان دەلێن، ئەم دەستەیه لەباوەرداران، رزگارترین. ئەوان، ئەو کەسانەن خواوەند بەنەحەلتی کردوون و هەر کەس خواوەند بەنەحەلتی بکات، هیچ کات پشتیوانیکی دەست ناکەوێت. مەگەر ئەوان لەم پاشایەتییه بەهرەیهکیان هەیه کە لەو شیوهدا پێستی ناوکی خورمایەك بەکەس نادەن و یا رژدی بەخەلکان دەبن بۆ ئەوهی خواوەند لەبەخششی خۆی پێی بەخشییون، بەراستی ئێمە کتیب و زانستمان بەمنالەکانی ئیبراهیم بەخششی و پاشایەتییهکی مەزنیان پێدان. کەسانیکیان باوەریان پێی هینا و کەسانیکیان حاشایان لیکرد و ئاگری جەهەننەم بۆ ئەوان بلیسە دەسەنیت.

کاتیك ئەم وتەیان هینایه سەرزمان، قورەیشییەکان شادمان و بۆ شەپ کردن دژى پیغەمبەر(د.خ) هەولەکانیان چر کردەوه.

جوولەکەکان پۆشتنە لای هۆزى غەتەفان و بۆ شەپ دژى پیغەمبەر(د.خ) هانپاندان و وتیان پشتیوانیان لێدەکەن و قورەیشییەکانیان لەگەڵدایه و خەلکانى غەتەفانیش بەپیشنیارەکیان رازی بوون.

قورەیشییەکان بەسەرکردایەتى ئەبوسوفیان مەککەیان بەجیھێشت و لەخەلکانى غەتەفان تايەفەى مزالەکانى فەزاره بەسەرکردایەتى عویەیینە کورپی حوسن و مزالەکانى مورە بەسەرکردایەتى حارس کورپی عەوف و مەسعود کورپی رەخیلە لەگەڵ شوینکەوتنەکانى خۆى لەهۆزى ئەشجەع بەرێکەوتن. کاتیك پیغەمبەر(د.خ) ناگادار بوویەوه و بەمەبەستەکەى ئەوانى زانى، بەدەورى مەدینەدا خەندەکی هەلکەند.

محەممەد کورپی عومەر دەلێت: سەلمان بە پیغەمبەرى وت خەندەك هەلبکەنیت و ئەمە یەكەم شەپ بوو سەلمان بەشداری تیا دەکرد. لەو کاتەدا ئازاد بوو و وتی: ئەى پیغەمبەر(د.خ)، ئیمە لەولآتى فارس کاتیك گەمارۆیان دەخستینە سەر، خەندەکمان هەلەدەکەند.

کورپی ئیسحاق دەلێت: بۆ هاندانى موسولمانان بۆ هەلکەندنى خەندەکەکە خۆى کارى دەکرد و موسولمانانیش بەهەمان شیۆه. دەستەیهک لەموسولمانان کارەکەى خۆیان بەجیھێشت و بى مۆلەت وەرگرتن لە پیغەمبەر(د.خ) گەپانەوه بۆ مالەکانى خۆیان. کاتیك یەکیك لەموسولمانان کاریكى دەبوو، مۆلەتى لە پیغەمبەر(د.خ) وەردەگرت تا بپروات و کارەکەى ئەنجام بدات و پیغەمبەر(د.خ) مۆلەتى پێدەدا و کاتیك کارەکەى تەواو دەبوو، دەگەپرایەوه و بەهەلکەندنى خەندەك سەرقال دەبوو. خواوەند ئەم نایەى پەوانە فەرموو:

((اتما المؤمنون الذين آمنوا بالله و رسوله و اذكانوا معه على امر جامع لم يذهبوا حتى يستأذنوه ان الذين يستأذنونك اولئك الذين يؤمنون بالله و رسوله فاذا استأذنونك لبعض شأنهم فأذن لمن شئت منهم و استغفر لهم ان الله غفور رحيم.

واتاکەى: باوەرداران تەنیا ئەو کەسانەن باوەریان بەخا و پیغەمبەر(د.خ) هیناوه، ئەگەر دەستەیهکیان بۆ ئەنجامدانی کارەکانى خۆیان مۆلەتیان لەتۆ وەرگرت، بەهەر کامیان کەدەخوازیت، مۆلەت بدە و داواى بەخشینیان بۆ بکە چونکە خواوەند بەخشەر

و میهنه بانه))

ئەم ئایە سەبارەت بەباوەردارانى شوینکەوتەى پیغەمبەر(د.خ) بوو و هەر وها سەبارەت بەریاکاران کە بى وەرگرتنى مؤلەت کارەکیان بەجیدەهیشت، ئەم ئایە هاتەخوار:

((لاتجعلوا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضا قد یعلم الله الذین یتسللون منکم لو اذا فلیحذر الذین یخالفون عن امره ان تصیبهم فتنه او یصیبهم عذاب الیم. الا ان الله مافی السموات و الارض، قد یعلم ما انتم علیه.

واتاکەى: خواوەند لەناو ئیووە ئەو کەسانەى بەنهیئى خویمان دەدزێنەوه، دەناسیئ، کەسانیک کە سەرپیچی فەرمانەکانى دەکەن، بترسن لەو بەلایى بەسەریاندا دیت یا ئەو ئازابەى مەترسیدارەى دەیانگریتەوه. بزائن ئەوهى لەناسمان و زەمین دایە، تاییبەتە بەخوا و دەزانیت ئیووە لەچ حال وبارودۇخیکدان))

باوەرداران هەولیاندا تا ئەوهى هەلکەندنى خەندەک کۆتایی هات.

عەرۆ کورپی عەوفى موزنى دەلیت: لەسالى شەرى ئەحزاب پیغەمبەر(د.خ) خەندەکی لەدارستانی شەیخەین لەگەرەکی منالەکانى حارسە تا مەزاز کیشا و بۆ هەر کەسیک چل زەرەاعى دەستنیشان کرد. موهاجیر و ئەنسارییهکان لەسەر سەلمان کیشەیان بۆ دروست بوو لەبەر ئەوهى سەلمان پیاوئیکى بەهیز بوو. ئەنسارییهکان دەیانوت: سەلمان لەئیمەیه و موهاجیرەکان دەیانوت: سەلمان لەئیمەیه. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: سەلمان لەبەنەمالەى ئیمەیه.

عەرۆ کورپی عەوف دەلیت: من و سەلمان و حوزەیفە کورپی یەمان و نەعمان کورپی موقەپن و شەش کەس لەئەنسار چل زەرەاعمان هەلکەند. خواوەند لەدلى خەندەکە بەردیكى سپى و سەختى نیشانداين. پاچەکانمان شکا و کارەکە بۆ ئیمە دژوار بوو. بەسەلمانمان وت بۆ لای پیغەمبەر(د.خ) و لەبوونى ئەم بەردە ئاگادارى بکەرەوه و پپرسە نایا چاوى لى بپوشین یا نه. با فەرمانى خوئى بەئیمە بدات چونکە حەز ناکەین هیئە دیاریکراوهکەى ئەو ببەزینین.

دەلیت: سەلمان پۆشته لای پیغەمبەر(د.خ) کە لەخووەتیکى تورکیدا بوو، وتى: ئەى پیغەمبەر(د.خ)، دایک و باوکم قوربانى تۆ بن، بەردیكى سپى و پەق دەرکەوتووہ پاچەکانى ئیمەى شکاند و کارەکەمانى دژوار کرد. ناتوانین بەردەکە بشکینین، فەرمانى خۆت بفرموو چونکە نامانەوئیت هیئە دیاریکراوهکەى تۆ ببەزینین.

ده لیت: پیغمبه (د.خ) له گهل سەلمان هاته سەر خەنده که. ئیمه نو کەس لەناو خەنده که هاتینه دەر. پیغمبه (د.خ) پاچه کهی له دەستی سەلمان وەرگرت و زەر به یه کی له بهرده کهدا و شکا و بروسکه یه کی لیها ته دەر و ئەملاولای مه دینه ی رووناک کرده وه هاوشیوه ی چرایه که لەناو مألکی تاریکدا. پیغمبه (د.خ) ته کبیری سەرکه وتنی فرموو و موسولمانانیش به دوا ی ئەودا ته کبیریان وت. پیغمبه (د.خ) دەستی سەلمانی گرت و له خەنده که هاته دەر. سەلمان وتی: ئەی پیغمبه (د.خ)، دایک و باوکم قوربانی تو بن، شتی کم بینی که هاوشیوه ییم نه بینیبوو.

پیغمبه (د.خ) سهیری خەلکانی کرد و فرمووی: ئەوهی سەلمان باسی دهکات، ئیوهیش بینیتان؟

وتیان: به لئی، ئەی پیغمبه (د.خ)، بینیمان زه ربەت له بهرده که هدا و بروسکه یه که وه که شه پۆل ده هاته دەر. بیستمان که ته کبیرت وت و ئیمهیش ته کبیرمان وت. جگه له مه هیچی دیکه مان نه بینی.

پیغمبه (د.خ) فرمووی: راست ده کهن، کاتیک زه به ی یه که مم له بهرده که داو ئەو بروسکه ی ئیوه بینیتان، کۆشکه کانی حیره و مه داینی که سرا ئەنه وشیروانم بینی که هاوشیوه ی که لبه ی سه گ بوو. جبره ئیل ناگاداری کردمه وه خه لکه که م ده ست به سه ر ئەو شوینانه دا ده گرن. دواتر زه به ی دووه م له بهرده که دا و ئەو بروسکه ی ئیوه بینیتان، دهرکه وت و من کۆشکه سووره کانی سه رزه مینی رۆم بینی هاوشیوه ی که لبه ی سه گ بوو. جبره ئیل ناگاداری کردمه وه که خه لکه که م ده ست به سه ر ئەم ناوچانه یشدا ده گرن. کۆشکه کانی سه نعام بینی هاوشیوه ی که لبه ی سه گ و جبره ئیل ناگاداری کردمه وه ئۆمه ته که م به سه ر ئەم ناوچه یشدا زال دهن. مژده تان لیبت چونکه سه رکه وتن به ده ست دینن.

موسولمانان شادمان بوون و وتیان: ئەمه به لینی راستیه چونکه خواوه ند دوا ی که مارو مژده ی سه رکه وتنمان پیده به خشیت.

ئه حزاب دهرکه وتن و موسولمانان وتیان: ئەمه به لینی خوایه و خواوه ند و پیغمبه (د.خ) راستیان فرموو. به مشیوه یه باوه ر و ئیمانیا ن زیاد ی کرد. ریاکاران وتیان: سه رتان له قسه کانی سوپنامینیت که به لینی ناراست به خه لکان ده دات و ده لیت له یه سه ربه وه کۆشکه کانی حیره و مه داین و که سرا ده بینیت که ئیوه ده ستی به سه ردا

دەگرن، بەلام ئىيۈە خەندەك ھەلدەكەنن و ناتوانن بۇ دەست بەناو گەياندن شوئىنەكەى خۇتان بەجى بىلن. ئەم ئايە ھاتەخوار:

((واذ يقول المافقون و الذين فى قلوبهم مرض ما وعدنا الله و رسوله الاغرورا.

واتاكەى: ئەو كاتەى رىاكاران و ئەو كەسانەى دلئان نەخۇش بوو، وتيان: خواوهند و پىغەمبەرەكەى تەنيا بەئىنى درؤيان بەئىمەدا.

كوپرى ئىسحاق دەئىت: كاتىك لەرۇژگارى خەلافەتى عومەر كوپرى خەتاب و عوسمان كوپرى عەفان دەست بەسەر ئەم ناوچانەدا گىرا، ئەبوھورەيرە دەپوت: ھەر شوئىنەك دەخوازن دەستى بەسەردا بگرن، سوئىند بەو خوايەى گىيانى محەممەد لەدەستى ئەودايە، ھەر شارىك دەستتان بەسەردا گرتووه، يا تا رۇژى كۇتايى دەستى بەسەردا دەگرن، پىشتەر كلىلەكانيان بە محەممەد سپاردووه.

ھەرۈھا دەئىت: دانىشتووانى خەندەك سى ھەزار كەس بوون. كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەھەلكەندنى خەندەك، تەواو بوو، قورەيشىيەكان لەگەل دەھەزار كەس لەخەلكانى حەبەشە و كەنانە و تەھامە ھاتن و لەنىوان جوف و دارستان دابەزىن. غەتەفانىيەكان و خەلكانى نەجد لەتەنىشت ئۇخۇد جىگەيان گرت. پىغەمبەر(د.خ) لەگەل سى ھەزار كەس لەموسولمانەكان ھات و لای سەلە ئوردوى لىدا. خەندەك لەنىوان موسولمانان و دوژمندا بوو. پىغەمبەر(د.خ) فەرمانىدا تا ژن و مائەلكان لەمائەلكاندا حەشار بەدن.

دوژمنى خوا حەبى كوپرى نەختەب رۇشتە لای كەعب كوپرى نەسەدى قورەزى كە بەنوئىنەرايەتى لەخەلكانى قورەز پەيمانى لەگەل پىغەمبەر(د.خ) مۇر كرىبوو. كاتىك كەعب دەنگى ئەوى بىست، دەرگای مائەكەى خۇزى داخست و رىگەى نەدا. حەبى ھاوارى دەگرد، ئەى كەعب دەرگا بگەرەوه.

كەعب وتى: تۇ پىاويكى شوومىت، من پەيمانم لەگەل محەممەد واژۆ كرىدووه و پەيمانەكەى خۇم ناشكىنم چوونكە تەنيا راستى و ئەمەكدارىم لى بىنىوھ.

حەبى وتى: دەرگا بگەرەوه دەمەوئىت گفوتوگۆت لەگەل بەكم.

كەعب وتى: نايكەمەوه.

حەبى وتى: سوئىند بەخوا دەرگات داخست لەبەر ئەوھى نەكا لەنانەكەى تۇ بخۇم.

كەعب لەم وتەيە توپە و دەرگاگەى كرىدووه.

حەبى وتى: شەرەفى رۇژگار و دەريايەكى خروشانم ھىناوھ. لەگەل سەران و

سەرکردەکانی قورەيش ھاتووم كە لەروومە دابەزبون. سەران وسەرکردەکانی غەتەفان لەئوحد جىگىر. ھەمويان پەيمانيان لەگەل بەستووم ئەم شارە بەجىناھىلن تا رەگ و ريشەى محەممەد لەبن دەردەھيئن.

كەعب وتى: سويند بەخوا ريسوايى رۆزگارت لەگەل خۆت ھيئارە، ھەورىك كەبارانەكەى پڙاييت، دەنەپيئيت و بروسكەى ليديتەدەر بەلام ھيچى پى نيبە، دەخووزم ريز لەپەيمانەكەى محەممەد بگرم لەبەر ئەوەى تەنيا راستى وئەمەكداريم لى بينيوە. حەيى بەردەوام قسەى بۇ كەعب كرد و پەيمانى لەگەل بەست ئەگەر قورەيش و غەتەفان گەرانەو و نەيانتوانى محەممەد لەناو ببەن، لەمالەكەى تودا جىگىر دەبم تا ئەوەى بەتۆ دەگات بەمنيش بگات. كەعب پەيمانەكەى شكاند و لە پەيمانەكەى نيوان خۆى و پيغەمبەر، بيزارى نيشاندا.

كاتيك پيغەمبەر(د.خ) ئاگادار بوويهو، سەعد كورپى مەعاز سالارى ھۆزى ئەوسى لەگەل سەعد كورپى عوبادە سارى ھۆزرى خەزرج و عەبدواللە كورپى رەواحە و خەوات كورپى جوبەيرى نارد و فەرمووى: بپۆن و بزائن ئايا ئەوەى سەبارەت بەم ھۆزە باسى دەكەن، راستە يا نە؟ ئەگەر راست بوو بەئيشارە بەمن بلين تا خەلكان نەترسن و ئەگەر لەسەر پەيمانەكەى خويان بوون، بەدەنگى بەرز باسى بكەن.

كاتيك ئەم كەسانە پۆشتنە لای قورەزيەكان، لەوەى بيستبوويان، خراپتريان بينى. ئەوان جوئنيان بەپيغەمبەر دەدا و وتيان: ھيچ پەيمانتيكمان لەگەل ئەودا نيبە. سەعد كورپى عوبادە سەركۆنە و جوئن بارانى كردن و ئەوانيش وەلاميان داياهو. سەعد پياويكى چوارشانە بوو، سەعد كورپى مەعاز پيى وت: واز لەجوئندان و سەركۆنە كردن بيئە چوونكە ئەوەى لەنيوان ئيمە و ئەم خەلكەدايه، لەجوئندان و سەركۆنە كردن زياترە.

دوو سەعد و ھاوريكانيان گەرانەو و سلأويان لە پيغەمبەر(د.خ) كرد و وتيان: ((عەزل و قارە) يانى خيانهتيك ھاوشيوەى خيانهتى عەزل و قارە كەبەرەبەر بەھاوولانى پيغەمبەر(د.خ) خەبيب كورپى عودەى و ھاوريكانى ئەو ئەنجامياندا.

پيغەمبەر(د.خ) فەرمووى: خوا گەورەيه. ئەى موسولمانان دلخوش بن. بەلا گەورەتر و ترس زيادى كرد. دوژمن لەھەر كەرانتيكەو دەھات. باوەرداران گومانى خراپيان كرد و دوو پويى رياكاران دەركەوت تا ئەو جىگەى موعتەب كورپى قوشەير وتى: محەممەد

بەلئىنمان پىندەدات كە گەنجهكانى خوسره و قەيسەر دەخۆين بەلام ناتوانين بۇ دەست بەئاو گەياندن شوئىنەكەى خۇمان بەجى بىلئىن.

ئەوس كۆپى قەيزى بەنامادە بوونى خەلكەكەى خۆى وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، مائەكانى ئىمە، بەھىچ شىئوھەك پارىزراو نىيە، رىگە بدە بۇ گەرەكەكەى خۇمان بېرۆين كە لەدەرەھەى مەدینەيە.

پىغەمبەر(د.خ) بىست و چەند رۆژ ماىەوہ و ناباوەران گەمارۆيان دابوو. لەم ماوہ شەر تەنيا تىر ھاويشتن و گەمارۆ خستەن سەر بوو.

كاتىك رەنج و گرفتارى موسولمانان زيادى كرد، پىغەمبەر(د.خ) كەسى بۇ لاي عۆيەيىنە كۆپى حوسن و حارس كۆپى عەوف، سەركرەدەكانى غەتەفان نارد و بەلئىندا يەك لەسەر سىنى داھاتى مەدینە بەوان بدات تا لەگەل شەرکەرانى خۇيان گەمارۆى سەر پىغەمبەر(د.خ) بشكىنن و بېرۆن. ناشتى لەنيوان ئەوان جىگىر و نامەيەكيان نووسى بەلام كاروبارى تايبەت بەناشتى كۆتاي نەھاتبوو و شاھەتتيان نەگرتبوو، تەنيا گەفتوگۆ و رىكەوتن بوو.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) مەبەستى ئەوہى كرد پەيمانى ناشتییەكە مۆر بكات، سەعد كۆپى عوبادە و سەعد كۆپى مەعازى بانگ وراويژى لەگەل كردن.

ھەردوو سەعدە وتیان: ئەى پىغەمبەر(د.خ) ئەمە كارىكە خۆت دەخوازيت ئەنجامى بدەيت يا خواوہند فەرمانى ئەو كارەى پىداويت و بۇ ئەنجامدانى ناچارين.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەم كارە تەنيا لەبەر ئىئوھە چوونكە دەبينم عەرەبەكان دژى ئىئوھى يەكيان گرتووہ و دوژمنايەتتان دەكەن. دەمەويت رەنج و گرفتارىيەكانى ئىئوھ كەم بکەمەوہ.

سەعد كۆپى مەعاز وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئىمە و ئەو خەلكە ناباوەر بووين و بتمان دەپەرەستى و خواناس و خواپەرەست نەبووين، بەلام ئەم خەلكان جگە لەكاتى ميوانى نەيانتوانى يەك دەرنگ خورما لەئىمە بخۆن، ئىستا كەخواوہند بەھۆى ئىسلاموہ رىزى ليگرتووين و رىگەى رىزگارى نىشانداين، سامانى خۇمان بەوان بەخشين؟ سوئند بەخوا پىويستمان بەو كارە نىيە و تەنيا بەشمشیر رووبەرويان دەبينەرە تا خواوہند لەنيوان ئىمە وئەوان داوہرى بكات.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ھەرچۆنىك ئىئوہ بخوازن. سەعد پەيمان نامەكەى ھەنگرت و نووسراوہكەى سربىوہ و وتى: چىيان پىخۆشە با بيكەن.

پىغەمبەر(د.خ) بەھەمان شىۋە لەلايەن دوزمەنەو گەمارۆى لەسەر بوو بى ئەوھى شەپ رووبدات. تەنیا دەستەيەك لەسوارەكانى قورەيش و لەناو ئەوان عەمرۆ كوپى عەبدوود و عىكرەمە كوپى ئەبى جەھل و ھوبەيرە كوپى ئەبى وەھبى مەخزومى و نەوفل كوپى عەبدواللە و زەرار كوپى خەتاب كوپى مېرداس بۇ شەپ خۇيان ئامادە كرد و سوار ئەسپ بوون. لاي خەلكانى كەنانە تىپەپىين و وتيان: بۇ شەپ خۇتان ئامادە بكەن چوونكە ئەمرۆ لەگۆرەپان دەردەكەويت سواركارە بەتواناكان كىن.

ئەم دەستەيە ھاتن و لاي خەندەكەكە وەستان و وتيان: سوئند بەخوئا ئەمە فریویكە عەرەبەكان ھىچ كات بىريان لى نەكردۆتەو. دواى ئەوھ روويان كرده شوئنيك كەتوانىيان بەئەسپەكانى خۇيان لەخەندەكەكە پەپرنەوھ و لەسويزەلان لەنيوان سەلە و جەولان دەستيان بەسوورانەوھ كرد.

لەم كاتەدا عەلى كوپى ئەبى تاليب و دەستەيەك لەموسولمانەكان پۆشتن و روبەروويان بووينەوھ. سوارەكانى قورەيش پەلامارىاندان.

عەمرۆ كوپى عەبدوود لەرۆژى بەدر بريندار ببوو. بەشدارى شەپرى ئۆخۇدى نەكرد و لەرۆژ خەندەك نىشانەدار تا جىگەكەى ئەو بزانن. كاتىك خۇى و سوارەكانى وەستان، عەلى كوپى ئەبى تاليب پىئى وت: ئەى عەمرۆ تۆ لەگەل خواوھند پەيمانەت بەستووه ھەركام لەقورەيشىيەكان دوو شتى بوئت، بەيەكيان رازى دەبيت؟

عەمرۆ وتى: بەلى، ئەو پەيمانەم داوھ.

عەلى وتى: پىشنيارى باوھرھينان بەئىسلام و پىغەمبەرت پىدەكەم.

عەمرۆ وتى: پىويستم پىئى نىيە.

عەلى وتى: كەواتە پىشنيارى شەرت پىدەكەم.

عەمرۆ وتى: برازاكەم، بۆچى؟ ئارەزوومەندى كوشتنى تۆ نىم.

عەلى وتى: بەلام سوئند بەخوئا من ئارەزوو دەكەم تۆ بكوژم.

دەئىت: عەمرۆ كوپى عەبدوود توپە بوو، لەئەسپەكەى ھاتەخوار و قاچى شكاند.

رووى كرده عەلى و پەلامارى يەكياندا. عەلى ئەوى كوشت و سوارەكانى بلأويان لىكرد و بەدەم ھەلاتنەوھ لەخەندەكەكە پەپرنەوھ. جگە لەعەمرۆ دوو كەسى دىكە كوژران: مونەبە كوپى عوسمان كەتيرى بەركەوت و لەمەكە مرد و نەوفل كوپى عەبدواللە كوپى موغەيرە كە لەكاتى پەپرنەوھ لەخەندەكەكە كەوتە ناوى و بەردبارانىان

کرد. ئەو، ھاواری دەکرد: ئەی عەرەبەکان کوشتن لەم حالە باشتەر.

عەلی پۆشته خوار و ئەوی کوشت. جەستەي نەوغل کۆپي عەبدواللە لەبەردەستی موسولماناندا بوو، قورەیشییەکان دەیانویست جەنازەکەي لە پیغەمبەر(د.خ) بکەن. فەرمووی: پیوستمان بە جەنازەکەي یا بەهای جەنازەکەي ئەو نییە، بپۆن بیبەن. کۆپي ئیسحاق دەلیت: عایشە دایکی باوەرداران لەرۆژگاری خەندەك لەقەلای منالەکانی حارسە کە لەهەموو قەلأکان بەهیزتر و توکەمتر بوو، ژیانی بەسەر دەبرد. دایکی سەعد کۆپي مەعاز ھاورییەتی دەکرد.

عایشە دەلیت: ئەمە پیش ئەو بوو پەردە پیوست بکریت. سەعد لای ئیمە تیپەری و زرییەکی تەنگی لەبەردابوو، بازووی ھاتبوو. زویینیکی بەدەستەو بوو، دایکی پیی و ت: کۆپم بپۆ زۆر درەنگە. بەدایکی سەعدم و ت: حەزم دەکرد زریکەي گەرەتر بوایە چونکە ئەگەری ھەبە تیر بەجەستەي بگات. ئەو لەشەرەکە تیری بەرکەوت و دەماری دەستی بپری. وەك دەلین: کۆپي عەرەقە لەھۆزی منالەکانی عامر کۆپي لوئەي تیری بۆ ھاویشت. کاتیک تیرەکەي بەرکەوت، وتی: خواوەند روخساری تو لەجەھەننەمدا بسووتییت، خواوەندا ئەگەر شەر لەگەل قورەیشییەکان روودەدات، بەزیندووی بمپیلەرەو چونکە حەز دەکەم لەگەل ئەو خەلکەي پیغەمبەر(د.خ) بەدرۆزن دەزانن و حاشا لەپراستی و تەکانی و لەشارەکەي خویان دەریان کردووە، بجەنگم و ئەگەر چیتەر شەر روونادات، بەپلەي شەھید بوون ریزم لیبگرە بەلام مەکوژە تا ئەو کاتەي دلم لەتۆلەي منالەکانی قورەیزە فینک دەبیتەو.

عایشە دەلیت: لەرۆژگاری خەندەك پۆشتمەدەر و بەریگەدا دەپۆشتم. لەو کاتەدا لەداوای خۆم دەنگیکم بیست و کاتیک ناوێم دایەو، سەعدم بینی و حارس کۆپي ئەوسی برای کە لەشەری بەدر نامادە بوو، ھاورییەتی دەکرد، لەسەر زەوی دانیشتم. لەگێرانەوای محەمەد کۆپي عەمرۆ ئەم زیادەي باسی کراوە کە حارس قەلغانیکی پیبوو و سەعد زرییەك. دەستەکانی لەزریکە ھاتبوو دەر لەبەر ئەوای سەعد کەسیکی چوارشانە و بالابەرز بوو. دەترسام دەستەکانی زیانی بەرکەویت.

دەلیت: کاتیک سەعد لای من تیپەری، ھەستام و پۆشتمە ناو باخیک، چەند کەسیك لەموسولمانان و لەناویان عومەر کۆپي خەتاب لەناو باخەكە دانیشتبوون. کەسیکیان لەگەلدا بوو روخساری خۆي داپۆشیبوو بەشیوھەیک تەنیا چاوەکانی دیار بوو، عومەر کۆپي خەتاب پیی و ت: زۆر بویرییت، بۆ ھاتوویت، چی دەزانیت، ئەگەری ھەبە بەلایەك

به سهرماندا داباريت يا بمانه ویت رابکه ين. به ردهوام سهرکونه ی دهکردم تا نه و راده ی ناره زوم دهکرد زهوی قه لَش ببات و قووتم بدات. پیاوه که روخساری خوی نیشاندا و بینیم ته لحه یه، به عومهری وت: زور قسه دهکیت، ته نیا ده توانین بو لای خواهوند هه لئین.

ده لئیت: له و روژدها یه کیک به ناوی کوپی عه رده فه تیریکی بو سه عد هاویشته و وتی: بیگره، من کوپی عه رده فهم.

سه عد وتی: خواهوند روخساری تو له جه هه ننه مدا بسووتینیت. تیره که بهر ده ماری دهستی کهوت و ده ماری دهستی بری.

کوپی ئیسحاق ده لئیت: نه م ده ماری دهست که پیی ده لئین (کحل) کاتیک ده بردریت، به ردهوام خوینی لیدیت تا نه و کاته ی که سه که ده مریت.

سه عد وتی: خواجه مه مکوژه تا نه و کاته ی دلم له توله ی مناله کانی قوره یزه ناسووده ده بیت. مناله کانی قوره یزه له سهرده می جاهلییه ت هاوپه یمان و خزمه کانی نه و بوون.

عوبه یدالله کوپی که عب کوپی مالیک وتبووی: نه و تیره ی بهر سه عد کهوت، له لایه ن باوکی ئوسامه جوشه می موالی مناله کانی مه خزوم هاوژرا. خواهوند ده زانیت هاوژره ی تیره که کی بوو.

سه فیه کچی عه بدولموته لیب له فارغ ژیا نی به سه ر ده برد که قه لای حسان کوپی سابت بوو.

سه فیه ده لئیت: حسان له گه ل' دهسته یه که له ژن و مناله کانی له وی ده ژیان. یه کیک له جووله که کان لای ئیمه گوژه ری کرد و به ده وری قه لاکه دا سووپایه وه. مناله کاین قوره یزه مه به سستی شه ر کردنیان بوو. نه وان په یمانه که ی خو یان شکاند. کهس نه بوو له به رابه ر نه وان به رگری له ئیمه بکات. پیغه مبه ر(دخ) و موسولمانه کان رووبه رووی دوژمن وه ستا بوون و نه گه ر که سی که هیرشی ده کرده سه ر ئیمه، نه یانده توانی به رگریمان لیبکه ن، به حسانم وت: ده بی نی نه م جووله که یه به ده وری قه لاکه دا ده سووپیته وه، ده ترسم شوینه هه ستیاره کانی قه لاکه به جووله که کان بلیت. پیغه مبه ر(دخ) و موسولمانان ناتوان فریامان بکهون، برؤ و بیکوژه.

حسان وتی: نه ی کچی عه بدولموته لیب، خوا له گوناچه کانت خوش بیت، تو ده زانیت من توانای نه نجامدانی نه و کاره م نییه.

دەلىت: كاتىك حسان ئەم قەسى ھىنايە سەرزمان، زانيم ئەو ناتوانىت ھىچ كاريك بكات. داريك ھەنگرت و لەقەلەكە ھاتمەخوار. بەدارە لەجولەكەكەمدا تا ئەوھى گيانيدا. كاتىك تەواو بووم، بەحسانم وت: بېرۆ و جل و بەرگەكانى داكەنە، لەبەر ئەوھى پياو بوو نەمتوانى دەستى بۆ ببېم.

حسان وتى: پىويستم بەو كارە نىيە.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پىنغەمبەر(د.خ) و ھاوھلانى گرفتارى پەنج و بەلا بوون، دوژمنان درى ئەوان يەكيانگرتبوو و لەھەموو لايەكەوھ لەدەورى ئەوان كۆدەبوونەوھ. نەعیم كوپرى مەسعودى ئەشجەعەى ھاھە لای پىنغەمبەر(د.خ) و وتى: ئەى پىنغەمبەر(د.خ) باوھرم بەئىسلام ھىناوھ، بەلام خەلكەكەم نازانن، ھەر فەرمانىك دەدەيت، بفرموو تا ئەنجامى بەدەم.

پىنغەمبەر(د.خ) فەرمووى: تۆ يەك كەس زياتر نىت، ئەگەر دەتوانى دووبەرەكى لەناو دوژمندا دروست بکە، چوونكە شەپ يانى فرىو.

نەعیم پۇشتە لای منالەكانى قوپەيزە و وتى: ئەى منالەكانى قوپەيزە دەزانن پەيوەندى دۇستايەتيم لەگەل ئىوھدا ھەيە و ناگادارى ئەو پەيوەندىيەن. وتيان: راست دەكەيت و ئىمە گومانمان لەراستى وتەكانى تۆ نىيە.

وتى: قوپەيش و غەتەفان بۆ شەپى محەمەد ھاوون، ئىوھيش پەيماننان لەگەل ئەوان بەستووه، شار، شارى ئىوھىە وژن و منالەكاننان لىرەيە و ناتوانن بۆ شوئىنىكى دىكە بېرۆن بەلام مال و ژن و منالى و سەرزەمىنى قوپەيش و غەتەفان لەشوئىنىكى دىكەيە، ئەگەر تالانىيان دەستكەوئىت، و ئەگەر شكست بخۆن بۆ سەرزەمىنى خويان دەگەرپىنەوھ و ئىوھ و ئەم پياوھ لىرە بەتەنيا جىدىلن و دلىيام بەتەنيا ناتوانن لەبەرابەر ئەو خۇپراگرى بکەن. لەبەر ئەمە پىويستە شان بەشانى قوپەيش و غەتەفان شەپ نەكەن تا چەند كەسيك لەسەر كردهكانى ئەوان وەك بارمته لای خۇتان گل بەدەنەوھ و دلىيا بىن لەوھى شان بەشانى ئىوھ لەگەل محەمەد شەپ دەكەن تا ئەو كاتەى لەناوى دەبەن.

منالەكانى قوپەيزە وتيان: بۇچوونىكى پەسندە.

نەعیم بۆ لای قوپەيشىيەكان پۇشت و بەئەبوسوفيان كوپرى حەرب و سەركردهكانى دىكەى وت: ئەى خەلكانى قوپەيش دەزانن پەيوەندى دۇستايەتيم لەگەل ئىوھدا ھەيە و لە محەمەد و ئايىنەكەى بەدوورم. شتىكم بىستووه و دەمەوئىت ئىوھى لى ناگادار بکەمەوھ، بەلام دەبىت نەئىنى بىت.

وتیان: نهینی دهبیئت.

وتی: جوولهکهکان لهشکاندنی پهیمانکهکیان لهگهل محهمهد پهشیمان بوونهتهوه و کهسیان بو لای ئهو پهوانه کردووه و لهپهشیمانی خویان ناگاداریان کردوتهوه و وتوویانه ئهگهر دهستهیهک لهسهکردهکانی قورهیش و غهتهفان بگرین و تهسلیمی توی بکهین بو ئهوهی بیانکوژیئت و شان بهشانی تو دژی ئهوان شهر بکهین، نایا لهئیمه خوش دهبیئت؟ محهمهد وهلامی داوهتهوه که بهلی رازی دهیم. ئهگهر جوولهکهکان کهسیان نارد و داوای بارمتهیان لهئیوه کرد، تهنانهت یهک کهس وهک بارمته تهسلیمی ئهوان مهکهن.

نهعیم پوشته لای غهتهفان و وتی: ئهی غهتهفانییهکان، ئیوه رهگ و ریشهی هوزدهکی من و ئیوهم زیاتر لههر کهسیک خوش دهویت و دلنیام سهبارت بهمن گومانی خراپتان نییه.

وتیان: راسته.

وتی: کهواته ئهوهی باسی دهکهم نهینی بیئت.

وتیان: نهینی دهبیئت.

نهعیم ئهو وتانهی لای سهکردهکانی قورهیش باسی کردبوو، بهوانی وت و لهفریوی جوولهکهکان ئهوانی ترساند.

کاتیك شهوی شهمه لهمانگی شهوالی سالی پینجهمی کۆچی هات، ئهبوسوفیان و سهکردهکانی غهتهفان، عیکرمه کوپی ئهبوجههل و چهند کهسیک لهسهکردهکانی قورهیش و غهتهفانیان بو لای منالهکانی قورهیزه نارد و پهیامیاندا: ئیره شوینی مانهوهی ئیمه نییه و چوارپیکانی ئیمه بهرهو لهناوچوون دهپون، بو شهر خوتان ناماده بکهن بو ئهوهی محهمهد و موسولمانان لهناو بهرین.

جوولهکهکان وهلامیان دانهوه: ئهمرۆ شههمیه و ئیمه هیچ کاریک ناکهین. دهستهیهک لهجوولهکهکان ریژیان لهشههمه نهگرت و زیانی گورهیان پپبرا. لهگهل ئهوهیشدا شان بهشانی ئیوه ناچهنگین تا ئهوهی دهستهیهک لهپیاوهکانی خوتان وهک بارمته تهسلیمی ئیمه بکهن و دلنیابین لهوهی تا لهناوچوونی محهمهد لهگهلمان دهمینتهوه چونکه دهترسین ئهگهر شهرکه دژوار بیئت، بو سهزرههینی خوتان بگهرینهوه و ئیمه و محهمهد بهتهنیا جیبیلن و ئیمهیش توانای شهر کردن لهگهل

ئەومان نییە.

کاتیك نێردراوان پەيامی منالەکانی قورەیزەیان لەگەڵ سەرکردهکانی قورەیش و غەتەفان باس کرد، وتیان: سویند بەخوا ئەوەی ئەعیم کوپی مەسعود باسی دەکرد، راست بوو. کەس بۆ لای منالەکانی قورەیزە بنێرن و بڵێن سویند بەخوا یەك بارمته بەئێوه نادەین، ئەگەر دەتانەوێت شەر بکەن، گۆرەپان ئاوەلایە.

کاتیك پەيامی ئەوان بەمنالەکانی قورەیزە گەیشت، وتیان: ئەوەی ئەعیم کوپی مەسعود باسی دەکرد، راست بوو، ئەوان دەیانەوێت شەرکە هەلگیرسێن و ئەگەر دەرفەتیان دەسکەوت، محەممەد لەناو ببەن و ئەگەر پێچەوانەکەي روویدا بۆ سەرزمینی خویان دەگەرێنەوه و ئیمە و ئەو پیاوه بەتەنیا جیدیلن. کەس بۆ لای قورەیشییەکان و غەتەفانییەکان پەوانە بکەن و بڵێن سویند بەخوا لەگەڵ ئێوه شەری محەممەد ناکەین تا ئەو کاتەي بارمته تەسلیمی ئیمە دەکەن.

قورەیش و غەتەفانییەکان بەتەسلیم کردنی بارمتهکان رازی نەبوون و بەمشێوهیە خواوەند دووبەرەکی لەناو ئەواندا دروست کرد. هەرەها خواوەند لەشەوه ساردەکان زستان بایهکی پەوانە کرد و قازانەکانی ئەوانی سەرەوخوار کردەوه و خێوهتەکانی هەلته‌کاند.

کاتیك پێغەمبەر(د.خ) لەدووبەرەکی ئەوان ئاگادار بوویوه، حوزەیفە یەمانی ئارد تا بزانیت دوژمن، شەوانە بەچییەوه سەرقالن.

محەممەد کوپی کەعبی قورەزی دەلیت: گەنجیک لەخەلکانی کوفە بەحوزەیفەي یەمانی وتک ئەي باوکی عەبدوالله، پێغەمبەرت بینیه و قسەت لەگەڵ کردووه؟ حوزەیفە وتی: بەئێ، کوپی برای من.

وتی: چیتان دەکرد؟

حوزەیفە وتی: سویندە بەخوا بەسەختییەکان رازی دەبووین.

وتی: سویند بەخوا ئەگەر لەروژگاری ئەودا دەبووین، ئەماندەهێشت بەسەر زه‌ویدا بپروات و ئەومان لەسەر شان هەلده‌گرت.

حوزەیفە وتی: کوپی بڕام، ئیمە لەشەری خەندەک لەگەڵ پێغەمبەر(د.خ) بووین. بەشیک لەشەو نوێژی خویند، دواتر سەیری ئیمەي کرد و فەرمووی: کێ دەپروات تا بزانیت دوژمن سەرقالی چییە و بگەرێتەوه و خواوەند بەهەشتی پێبەخشیت؟ کەس هەلنەستا.

دوای ئەو پێغەمبەر(د.خ) بەشیکى دیکەى شەوی بەنویژ بەسەر برد، دووبارە سەیری ئیمەى کرد و فرمودەکانى خۆى دووبارە کردەووه و کەس هەلنەستا. دووبارە بەنویژ خویند سەرقال بوویەوه و سەیری ئیمەى کرد و فرمودەکەى دووبارە کردەوه، فرمووی: کى دەروات و لەبارودۆخى دوژمن ئاگاداران بکاتەوه و بگەریتەوه؟ بەمشێوه هەوالى گەرانەوهى ئەوى دەدا (و من داوا لەخوا بکەم، لەبەهەشتا بیکاتە هاورپى من؟ کەس هەلنەستا چونکە ترس و برسێتەى و سەرما تەنگى بەخەلکان هەلچنبوو.

کاتیك کەس هەلنەستا، پێغەمبەر(د.خ) منى بانگ کرد، جگە لەهەستان هیچ رینگەچارەیهکم نەبوو، فرمووی: حوزەیفە، بڕۆ و لەبارودۆخى دوژمن ئاگاداران بکەرەوه و بى ئەوهى کارىک بکەیت، بگەرێرەوه.

دەلیت: هەستام و پۆشتمە ناو دوژمن، با و سوپای خوایى هێرشى کردبووه سەریان، قازان و ئاگر نەدەببنا و هیچ خێوەتیک بەپێوه نەماوو، ئەبوسوفیان هەستا و وتى: ئەى قورەیشییەکان، هەرکام لەئێوه سەیری هاوئشینەکەى خۆى بکات. من دەستى کەسى تەنیشتى خۆم گرت و وتم: تۆ کىیت؟ وتى: فلان کورپى فلانم.

ئەبوسوفیان وتى: ئەى قورەیشییەکان سویند بەخوا ئێرە شوینى مانەوهى ئێوه نییه، چوارپى و خواردنەکانمان لەناوچوو، منالەکانى قورەیزە بەئینەکەى خویان نەبرده سەر و هەوالە ناخۆشەکان لەوان بەئیمە گەشت، لەم بایە زیانیکی زۆرمان بەرکەوت بەو شیوهى دەببنا نەقازان لەسەر ئاگرما و نەخێوەتەکان لەشوینى خویان و نەئاگر دەسووتیت، بەرێکەون، من لەپینشتانەوه بەرێدەکەوم.

ئەمەى وت و سوار و شترەکەى خۆى بوو. و شتر بەدەستیکى بەستراو، لەسەر سى دەست و پى هەستایە سەرپى، ئەگەر پێغەمبەر(د.خ) نەیفەرمووبوو هیچ کارىک نەکەم، دەمتوانى بەتیر بیکوژم.

حوزەیفە دەلیت: گەرئامەوه بۆ لای پێغەمبەر(د.خ)، ئەو لەسەر پارچەیهکى نەخشین کە تاییهت بوو بەیهکىک لەژنەکانى، نوێژى دەخویند، کاتیك منى بینى، بۆ لای خۆى بردم و بەشیک لەپارچەکەى دا بەمندا، دواتر سەرقالى رکوع و سجود بوو، من لەژێر پارچەکەدا بووم و کاتیك سلاوى نوێژى دایەوه، پێشهاهەکانم بۆ باس کرد.

کاتیك غەتەفانییهکان لەکردارى قورەیشییەکان ئاگادار بوونەوه، بۆ دیارى خویان

گه پانه وه.

كوپى ئىسحاق ده لئيت: به ره بهيان پيغه مبه (د.خ) له گه ل موسولمانان له خنده كه وه
بو مه دینه گه پانه وه و سیلاحه كانی خو یان دانا.

گه پانه وه ی شه ری مناله كانی قوره یزه

له كاتی نیمه رو ی هه مان رو ژ، جبه ئیل هاته لای پيغه مبه (د.خ).

كوپى شیهابی زوه ری ده لئيت: جبه ئیل ده ستاریکی حه ریری له سه ردا بو، سوار
له سه ر ئیستریك كه زینه كه ی دیبا بو، هاته لای پيغه مبه (د.خ) و وتی: ئه ی
پيغه مبه (د.خ) سیلاحه ت دانا.

پيغه مبه (د.خ) فه رمووی: به ئی.

جبه رئیل وتی: به لام فره شته كان سیلاحیان دانا نه وه و له دوای ئه وانه وه دیم،
خوا وه ند ده فه رمیت هیرش بکه سه ر مناله كانی قوره یزه چوونكه منیش به ره و ئه
سه رزه مینه ده رو م.

پيغه مبه (د.خ) فه رمووی تا چارچی له ناو خه لكان چاربدات: هه ركه سه ده بیستیت و
فه رمان بداره، نو یژی عه سه ر له سه رزه مینی مناله كانی قوره یزه بخوینیت.
پيغه مبه (د.خ) ئالاكهی خو ی به عه لی كوپى ئه بی تالیب بو سه رزه مینی مناله كانی
قوره یزه ره وانه كرد. خه لكان به ریکه وتن و کاتیک عه لی كوپى ئه بی تالیب له قه لاکانی
جووله كه نزیک كه وته وه، بیستی جووله كه كان سه باره ت به پيغه مبه (د.خ) به شیوه یه کی
نا شیرین قسه ده كهن. گه رایه وه و پيغه مبه ری له ریگه دا بینى، وتی: ئه ی پيغه مبه (د.خ)،
له م خه لکه خراپه کاره نزیک مه به ره وه.

پيغه مبه (د.خ) فه رمووی: بو؟ ئه گه ری هه یه بیستیتت جویتیان به مند ابیت؟
وتی: به ئی.

فه رمووی: ئه گه ر من ببینن، هه یج نالین.

کاتیک پيغه مبه (د.خ) له قه لاکان نزیک كه وته وه، فه رمووی: ئه ی هاوشانه كانی
مه یموون، خوا وه ند ریسوای كردن و نازابه كه ی خو ی به سه ر ئیوه دا باراند.

وتیان: ئه ی باوکی قاسم، تو جوینت نه ده دا.

پيغه مبه (د.خ) پيش ئه وه ی بگاته مناله كانی قوره یزه، له سو رین لای ها وه لانی خو ی

گوزه ری كرد و فه رمووی: كه ستان بینیه؟

وتیان: به ئی، ده حیه كوپى خه لیفه ی كه لبی لی ره وه تیپه ری، سوار ئیستریکی سپی و

پارچه یه کی دیبای به زینی ئیستره که یه ره به ستیوو.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: ئه وه جبره ئیل بوو، ئه وریان بو لای مناله کانی قوره یزه ره وانه کردوه، تا دیواری قه لاکانیان بله زینیت و دلایان لیوانلیو بکات له ترس. کاتیگ پیغه مبه (د.خ) گه یشته مناله کانی قوره یزه، له سه ر چالوئیک به ناوی چالی ئانا دابه زی، خه لک به رده وام کۆده بوونه وه، که سانیک له کاتی نوژی ئیواری گه یشتن و نوژی عه سریان نه خویندبوو، له بهر ئه وه ی پیغه مبه (د.خ) فرموو بووی نوژی عه سه ر له سه رزه مینی مناله کانی قوره یزه بخوینن. ئه وان سه رقالی گرفتاریه کانی جهنگ بوون و مه به ستی ئه وه یان کرد بو ریز گرتن له فرمووده که ی پیغه مبه (د.خ)، نوژی عه سه ر له دیاری مناله کانی قوره یزه بخوینن له بهر ئه مه داوی نوژی ئیواری، نوژی عه سریان خویند. خواوه ند له قورنانه دا سه رکۆنه ی ئه م کاره ی ئه وانی نه کرد و پیغه مبه ریش، سه زای نه دان.

عایشه ده لیت: کاتی گه پانه وه له خه نده ک پیغه مبه (د.خ) بو سه عد خێوه تیک ی له مزگه وت هه ئدا، سیلاحی دانا و موسولمانه کانی سیلاحیان دانا. جبره ئیل هات و وتی: ئیوه سیلاحتان داناوه! سوین به خوا فریشته کان هیشتا سیلاحیان دانه ناوه، هیرش بکه نه سه ر مناله کانی قوره یزه و شه ریان له گه ل بکه ن. پیغه مبه (د.خ) داوی زری کرد و پۆشی، به ریکه وت و موسولمانانیش شوینی که وتن.

کاتیگ پیغه مبه (د.خ) لای مناله کانی غه نه م تیپه پی، فرمووی: کی لیره تیپه پی کرد؟

وتیان: ده حیه ی که لپی. روخسار و ریش و قیافه ی ده حیه هاوشیوه ی جبره ئیل بوو. پیغه مبه (د.خ) له دیاری مناله کانی قوره یزه دابه زی. سه عد له و خێوه ته ی پیغه مبه (د.خ) له مزگه وت بو ی هه ئدا بوو، مایه وه.

ماوه ی یه ک مانگ یا بیست و پینچ روژ جووله که کان گه مارویان له سه ر بوو، کاتیگ ته نگیان پیه له چنرا، بیان وتن له سه ر فه رمانی پیغه مبه (د.خ) ته سلیم بین، باوکی لوبابه کوپی عه بدولمونه ئیشاره ی کرد که فه رمانی پیغه مبه (د.خ) کوشتنه.

جووله که کان وتیان: له سه ر فه رمانی سه عد کوپی مه عاز ته سلیم ده بین.

پیغه مبه (د.خ) رازی بوو، کاتیگ جووله که کان ته سلیم بوون، پیغه مبه (د.خ) که ریک ی (که کوپانیگ له گه لای خورمای له سه ر بوو) نارد بو ئه وه ی سه عد بینن.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) بۆ ماوهى بىست و پىنج رۆژ گەمارۆى خستە سەر منالەكانى قورەيزە تا ئەوهى گرفتارىيەكانى ئەوان زىادى كرد. خواوند دلى ئەوانى ليوانليو كرد لەترس. كاتيك قورەيش و غەتەفانييەكان رۆشتن، حەيى كوپرى ئەختەب بەهۆى ئەو پەيمانەى لەگەل كەعب كوپرى ئەسەد بەستبووى، رۆشتە ناو قەلاى منالەكانى قورەيزە. كاتيك دلتيا بوون پىغەمبەر(د.خ) ناگەرپتەوه تا ئەو كاتەى بەتەسليم بوون ناچارىان دەكات، كەعب كوپرى ئەسەد وتى: ئەى جوولەكەكان، خواوند ئەو بەلاى بەسەردا هيناون دەيبينن، ئىستا پيشنيارى چەند شتيكتان پىدەكەم، بەدلخووزى خوتان يەكيان هەلبزيرن.

وتيان: بلى.

وتى: يەك ئەوهى باوهر بەم پياوه بينين و وتەكانى پشتراست بكەينهوه كەنيردراوى خواونده و ئەو كەسەيه وەسفى ئەوتان لەكتيبي خوتاندا خویندوه، بەمشيوهيه گيان و سامانەكانتان پاريزراو دەبيت.

وتيان: هيچ كات پشت ناكەينه نايينهكەى خومان و دينيكي ديكە هەلنابزيرن. وتى: ئەگەر ئەم كارە ناكەن، با ژن و منالەكانى خومان بكوزين و هيچ شتيكى گرنگ بەجينههيلين، شمشير بەدەستەوه بگيرين و هيرش بكەينه سەر محەمەد و هاوہلانى تا خوا لەنيوان ئيمە داوهرى بكات، ئەگەر كوزرايين، هيچمان لەداوى خومان بەجينههيشتووه و ئەگەر سەرکەوتين، دەتوانين دووبارە ژن و منالمان هەبيت.

وتيان: ئەگەر ژن و منالەكانمان بكوزين، داوى ئەوان ژيان چ سوودىكى هەيه؟ وتى: ئەگەر بەم كارەيش رازى نابن، ئەمشەو شەوى شەممەيه و محەمەد و هاوہلانى لەم شەوهدا لەئيمە ناترسن، با بەشيوهيهكى لەناكاو هيرش بكەينه سەر محەمەد و هاوہلانى.

وتيان: ريزى شەممە بشكينين و كاريك ئەنجام بەدين كەرابردووان كرديان و لەناوچوون؟

وتى: هيچ كام لەئيوه بەدرىزابى تەمەن يەك رۆژ دوروئەنديش نەبوون. دەلىت: كەسيان بۆ لاى پىغەمبەر(د.خ) نارد و داوايان كرد باوكى لوبابە بۆ لاى ئەوان بنيريت تا راويزى لەگەل بكەن لەبەر ئەوهى منالەكانى قورەيزە هاوپەيمانى ئەوس بوون. پىغەمبەر(د.خ) باوكى لوبابەى پەوانە كرد. كاتيك ژن و منالەكانى باوكى لوبابەيان بينى، بەگريان لەدەروى كۆيوونەوه. ئەو، بەزەيى بەواندا هاتەوه.

وتیان: ئەی باوکی لوبابە، بەبۆچوونی تۆ لەسەر فەرمانی محەممەد خۆمان تەسلیم بکەین؟

وتی: بەلی، و بەدەست قورگی خۆی نیشاندا یانی فەرمانەکی ئەو کوشتنە.
 باوکی لوبابە دەلیت: کاتیگ لەوی هاتمەدەر، زانیم خیانەتم لەخوا و پیغەمبەر(د.خ) کردوو.

داوی ئەو باوکی لوبابە نەپۆشتە لای پیغەمبەر(د.خ)، بەئکو رۆشتە مزگەوت و خۆی بەیەکیگ لەستوونەکان بەستەو و وتی: لێرە ناجوولیم تا خواوەند لەگوناحەکم خوش ببیت. نەزری کرد هیچ کات هەنگاو نەئیتە سەرزمینی منالەکانی قورەیزە وتی: خواوەند هیچ کات لەشوئینکدا من نەبیینت کە خیانەتم لیکردوو.

کاتیگ گەرانهوی ئەو زۆری خایاند و پیغەمبەر(د.خ) لەکردهوهکی ئاگادار بوویوه، فەرمووی: ئەگەر دەهاته لای من، داوای بەخشینم بۆ دەکرد بەلام ئیستا کەئو کارەمی کرد، من لەو شوینی خۆی بەستۆتەرە، نایکەمەرە تا ئەو کاتەمی خواوەند بەتۆبەکی رازی دەبیت.

محەممەد کۆری ئیسحاق دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) لەمالی دایکی سەلمە بوو کەئایەمی رازی بوون بەتۆبەکی باوکی لوبابە هاتەخوار.

دایکی سەلمە دەلیت: بەرەبیان بیستم پیغەمبەر(د.خ) پێدەکەنی، وتم: ئەی پیغەمبەر(د.خ) بۆ پێدەکەنی، هیوادارم هەمیشە دەم بەپێکەنین بیت. فەرمووی: خواوەند بە تۆبەکی باوکی لوبابە رازی بوو.

وتم: ئەم مژدەمی پێدەم؟

فەرمووی: ئەگەر دەخوازیت.

دەلیت: دایکی سەلمە لەبەردەم دەرگای ژورەکی خۆی وەستا و ئەمە پیش فەرز کردنی پەردە بوو، وتی: ئەی باوکی لوبابە مژدەم بەرئ چونکە خواوەند بەتۆبەکی تۆ رازی بوو، خەلک هاتن بیکەنەرە، بەلام باوکی لوبابە وتی: سویند بەخوا نە، دەبیت پیغەمبەر(د.خ) بەدەستی خۆی بمکاتەرە. بەرەبیان کاتیگ پیغەمبەر(د.خ) لای باوکی لوبابە گوزەری کرد، ئەوی کردوو.

کۆری ئیسحاق دەلیت: سەعلەبە کۆری سەعییە و ئەسید کۆری سەعییە و ئەسەد کۆری عوبەید کە لەمنالەکانی هودەل و لەقورەیزە و منالەکانی نەزیر نەبوون، هەمان

شەو کە منالەکانی قورەیزە لەسەر فەرمانی پێغەمبەر(د.خ) تەسلیم بوون، باوەڕیان بەئیسلام هێنا. لەهەمان شەو عەمرۆ کۆری سەعدی قورەیزی ھاتەدەر و کاتیک لای پاسەوانەکانی پێغەمبەر(د.خ) تێپەڕی. سەرکردەکیان محەممەد کۆری موسلیمەمی ئەنساری بوو، کاتیک ئەوی بینی، پرسی: کێیت؟
وتی: عەمرۆ کۆری سەعد.

عەمرۆ ھاوڕێیەتی خیاوەتەکی منالەکانی قورەیزە نەکردبوو، وتبووی: ھەرگیز خیاوەت لە محەممەد ناکەم.

محەممەد کۆری موسلیمە کاتیک عەمرۆی ئاسییەو، وتی: خواوەندا من لەھەلەئی چاکەکان بێ بەش مەکە، رینگەیی ئەو کردەو و پۆشت. شەوی لەمەدینە و لەمزگەوتی پێغەمبەر(د.خ) بەسەر برد و بەرەبەیان مەدینەیی بەجێھێشت و تا ئیستا کەس نازانیت رووی کردۆتە چ ناوچە و سەرزەمینیک.

کاتیک بەسەرھاتی عەمرۆیان بۆ پێغەمبەر(د.خ) باس کرد، فەرمووی: خواوەند ئەم پیاوھێ رزگاری کرد لەبەر ئەوھێ بۆ پەیمانەکی ئەمە کدار بوو.

دەلیت: بەوتەیک ئەویان لەگەڵ خەلکانی قورەیزە بەتەناف بەستەو، بەلام تەنافەکی ئەویان دۆزییەو و نەیانزانی خۆی بۆ کۆی پۆشتوو، پێغەمبەر(د.خ) ئەمەیی فەرموو و خواوەند باشتەر دەزانیت.

کۆری ئیسحاق دەلیت: بەرەبەیان منالەکانی قورەیزە لەسەر فەرمانی پێغەمبەر(د.خ) تەسلیم بوون. ئەوسییەکان ھاتن و وتیان: ئەھی پێغەمبەر(د.خ) ئەمانە خزمەکانی ئیمەن، نەک خەزرەجییەکان، سەبارەت بەخزمی خەزرەجییەکان، نەرمیت لەخۆت نیشاندا.

پێغەمبەر(د.خ) پێش منالەکانی قورەیزە گەمارۆی خستە سەر منالەکانی قینقاع و کاتیک لەسەر فەرمانی پێغەمبەر(د.خ) تەسلیم بوون، عەبدوللە کۆری ئەبی سەلوول لەگەڵ پێغەمبەر(د.خ) قسەیی کرد و پێغەمبەر(د.خ) ئەوانی بەو بەخشی.

کاتیک ئەوسییەکان سەبارەت بەمنالەکانی قورەیزە نێوھنجیگەرییان کرد، پێغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەھی خەلکانی ئەوس، ئایا رازی دەبن یەکیک لەئێو سەبارەت بەوان حوکم بدات؟

وتیان: بەئێ.

فەرمووی: ئەو کارە بەسەعد کۆری مەعاز دەسپێرم.

پېغەمبەر(د.خ) سەعدى لەمزگەوتەكەى خۇزى لەخېۋەتى يەككە لەژنە موسولمانەكان بەناوى روفەيدە نىشتەجى كەردبوو. روفەيدە چاككردنەوه و تىمار كەردنى بىرىندارەكانى لەئەستۇدا بوو. كاتىك سەعد تىرى بەركەوت، پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەو بۇ خېۋەتەكەى روفەيدە بېەن، بۇ ئەوهى بۇ چارەسەر كەردن لەبەردەستىدا بىت.

كاتىك حوكمدان سەبارەت بەمنالەكانى قورەيزە بەسەعد سپىردرا، خەلكەكەى ھاتن و ئەويان سوار كەرىك كەرد. سەعد پىاويكىى بالابەرز بوو. ئەويان بىرە لاي پېغەمبەر(د.خ)، لەرىگەدا پىيان وت: ئەى باوكى عەمرۆ، چاكە لەگەل خەزمەكانى خۆت بكە، پېغەمبەر(د.خ) ئەم كارەى بەتۆ سپاردووہ تا چاكەيان لەگەل بكەيت.

كاتىك وتەكانيان دووبارە كەردوہ، وتى: كاتى خۆيەتى و سەعد بۇ جىبەجى كەردنى فەرمانى خواوہند لەسەركۆتە كەردن ناترسىت. يەككە لەھاوہلانى گەراپەوہ و روى كەردە گەپرەكى منالەكانى عەبدئەشھەل و پىش ئەوهى سەعد بگاتە شوپىنى مەبەست، ھەرالى لەتاوچوونى منالەكانى قورەيزەى راگەياند.

ئەبوجەعفر دەلىت: كاتىك سەعد گەيشتە لاي موسولمانەكان و پېغەمبەر(د.خ)، پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: لەبەر رىزى سالارى خۆتان ھەستەنە سەرىپى، يا فەرمووى: لەبەر رىزى باشتىرەن پىاوى خۆتان ھەستەنە سەرىپى. خەلكان ھەستان و وتيان: ئەى باوكى عەمرۆ، حوكمدان سەبارەت بەخەزمەكانى خۆتى بە تۆ سپاردووہ.

سەعد وتى: دەبىت ھەمووان سوپند بخۆن بەحوكمەكەى من رازى بىن؟
وتيان: بەلى.

وتى: ئەو كەسەى لىرە دانىشتووہ، رازىيە؟ نىشارەى بۇ شوپنەكەى پېغەمبەر(د.خ) كەرد بەلام بۇ رىز گرتن سەيرى نەكەرد.

پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بەلى. سەعد وتى: حوكمى من ئەوہىە پىاوان بكوژن و سامانەكانيان دا بەش بكرىت و ژن و منالەكانيان ئەسىر.

پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: حوكمى تۆ سەبارەت بەجوولەكەكان ھاوشىوہى حوكمى خواوہندە كەلەسەرووى ھوت ئاسمانوہ فەرمانى پىدەدات.

كوپى ئىسحاق دەلىت: جوولەكەكانيان لەقەلەكە ھىنايەدەر. پېغەمبەر(د.خ) ئەوانى لەمالى كچى حارس يەككە لەژنەكانى منالەكانى نەجار زىندانى كەرد، دواى ئەوہ پۆشتە بازارى مەدىنە و فەرمووى چەند چالىك ھەلكەن. جوولەكەكانيان ھىنا و لەو چالانەدا

سەرىيان پەپاندن. ژمارەى جۈولەكەكان شەشسەد يا حەوتسەد كەس بوو. حەىى كۆپى ئەختەب و كەعب كۆپى ئەسەد لەناوایاندا دەبىنران.

كاتىك كەعب كۆپى ئەسەدىان لەگەل جۈولەكەكان دەبردە لای پىغەمبەر(د.خ)، پىيان وت: گومانى چى دەكەيت؟

وتى: هیچ كات بىرناكەنەو، مەگەر ناىبنن ھەر كەسىك دەبەن، ناگەرپتەو؟ سویند بەخوا دەمانكۆژن.

لەكوشتنى ئەوان بەردەوام بوون تا ئەوھى كۆتاييان پىھات.

كاتىك حەىى كۆپى ئەختەبىيان ھىنا، جلو بەرگىكى رازاوى لەبەردابوو، ھەمووى دپاندىبوو بۇ ئەوھى لىئى نەستىنن. دەستى ئەویان بەتەنافىك بەملىیەو بەستبوو، كاتىك پىغەمبەرى بىنى، وتى: سویند بەخوا ھەرگىز لەدوژمناىەتى كردنى تۆ پەشىمان نىم، بەلام ھەرکەس شكست بخوات، شكست دەخوات. روى كردە خەلكان و وتى: لەفەرمانى خواوەند دەربازبوونمان نىیە، نووسراویكە و چارەنووسىك كە بۇ منالەكانى ئىسرائىل دیارىكراو. دانىشت و ملیان پەپاند.

عایشە دەئیت: ژنىك لەمنالەكانى قورەیزە كۆژرا، لای من بوو، قسەى دەكرد و پىدەكەنى، پىغەمبەر(د.خ) لەبازار پیاوہكانى دەكوشت و كاتىك ناوى ئەویان برد، وتى: سویند بەخوا منم.

وتم: تۆيان بۇ چىیە؟

وتى: دەیانویت بمكۆژن.

وتم: بۆ؟

وتى: بۇ ئەو كارەى ئەنجام داو.

عایشە دەیوت: ھەرگىز ئەو لەبىر ناكەم، دەیزانى دەيكۆژن بەلام پىدەكەنى و خۆشحال بوو.

كۆپى شىھابى زوھرى دەئیت: سابت كۆپى قەىسى شەماس پۇشتە لای زوبەیر كۆپى باتا كەنازناوہكەى باوكى عەبدولرەحمان بوو. لەرۆژگارى جاھلییەت زوبەیر چاكەى لەگەل سابت كۆپى قەىس كردبوو، لەشەپى بەعاس ئەوى گرت و ناچاوى تاشى و ئازادى كرد، كاتىك سابت پۇشتە لای، پىرەپیاویكى بەتەمەن بوو، پىنى وت: ئەى باوكى عەبدولرەحمان، دەمناسیت؟

وتى: بۇ دەكرىت تۆ نەناسم؟

سابت وتی: دتهوئیت ئه و چاکه ی له گه ل من کردووته، قهره بووی بکه مه وه؟
زوبهیر وتی: جوامیر، وه لأمی جوامیر دهداته وه.

سابت پوشته لای پیغه مبه ر(د.خ) و وتی: ئه ی پیغه مبه ر(د.خ)، زوبهیر چاکه یه کی
له گه ل کردووم، ئاره زوو ده که م بو ی قهره بوو بکه مه وه و خوینی ئه و به من به خشیت.
پیغه مبه ر(د.خ) فرمووی: ئه وم به تو به خشی.

سابت گه پرایه وه بو لای زوبهیر و وتی: پیغه مبه ر(د.خ) خوینی تو ی به من به خشی.
زوبهیر وتی: پیره پیاویکی به ته من، بی ژن و منال چی بکات؟
سابت گه پرایه وه بو لای پیغه مبه ر(د.خ)، وتی: ئه ی پیغه مبه ر(د.خ)، ژن و مناله کانی
ئه و به من به خشه.

فرمووی: ئه وانم به تو به خشی.

دوباره گه پرایه وه بو لای زوبهیر و وتی: پیغه مبه ر(د.خ) ژن و مناله کانی تو ی به من
به خشی و منیش به تو ی ده به خشم.

زوبهیر وتی: بنه ماله یه ک له حیجاز بی سامان به که لکی چی دین؟
سابت گه پرایه وه بو لای پیغه مبه ر(د.خ) و وتی: ئه ی پیغه مبه ر(د.خ)، سامانی ئه و
به من به خشه.

پیغه مبه ر(د.خ) فرمووی: سامانی ئه وم به تو به خشی.

گه پرایه وه بو لای زوبهیر و وتی: پیغه مبه ر(د.خ) سامانی تو ی به من به خشی و منیش
به تو ی ده به خشم.

وتی: ئه ی سابت، ئه و که سه ی روخساری وه ک ئاوینه ی چینی و من روخساری خوم
تیاده دی، چی به سه ر هات، مه به سستی که عب کوپی ئه سه د بوو.

سابت وتی: کوژرا.

وتی: سالاری شاری و وه حشییه کان، حه یی کوپی ئه خته ب چی به سه ر هات؟

سابت وتی: کوژرا.

وتی: پیشه نگ و پشتیوانی ئیمه، عه زال کوپی شه مویل چی به سه ر هات؟

سابت وتی: کوژرا.

وتی: کوپه کانی که عب کوپی قوره یزه و عه مرو کوپی قوره یزه چییان به سه ر هات؟

سابت وتی: هه موویان کوژران.

وتى: ئەي سابىت، راستە من چاكەم لەگەل تۆ كىردووه، من بۆ لای ئەوان پەوانە بكە چوونكە دواى ئەوان ژيان سوودى نىيە. دەمەوئەت ھەرچى زووتر چاوم پىيان بكەوئەت.

دەلئەت: سابىت ئەوى بردەپيئش و مى پەراند.

كاتىك ئەبەبەكر وتەكانى ئەوى بىست، وتى: سوئند بەخوا لەجەھەننەم ئەوان دەبىنئەت و جەھەننەم ھەمىشەيە.

دەلئەت: پىغەمبەر(د.خ) فەرمانىدا ھەموو كەسانى بالقى دەرکرد.

كوپرى ئىسحاق دەلئەت: سەما كچى قەيس يەكئەك لەپوورەكانى پىغەمبەر(د.خ) و بەيەتەي ژنانى بەستبوو و روو لەھەردوو قىبلە نوئىژى خوئندبوو، داواى لە پىغەمبەر(د.خ) كرد رىفاعە كوپرى شەمويل قورزەي پى بەخشىت چوونكە پەناى بۆ بردبوو، وتى: داىك و باوكم قوربانى تۆ بن، رىفاعە كوپرى شەمويل بەمن ببەخشە، دەلئەت نوئىژ دەخوئىنئەت و گوشتى و شتر دەخوات. پىغەمبەر(د.خ) رىفاعەي بەو بەخشى. كوپرى ئىسحاق دەلئەت: پىغەمبەر(د.خ) سامان و ژن و منالەكانى قورەيزەي دابەش كرد. بەشى ئەسپ و پىاوەكانى دا و پىنج يەكى بۆ خوئى ھەلگرت، ھەر سوارەيك سى پىشكى پىپرا، دوو بەش بۆ ئەسپەكەي و بەشك بۆ خوئى، پىاوى بى ئەسپ يەك بەشى ۋەرگرت.

لەشەرى منالەكانى قورەيزە سى و شەش ئەسپ بەشدارىيان كرد. يەكەم تالانىيە بوو بەپىي بەشەكان دابەش و پىنج يەكى لى ھەلگىرا. لەشەركانى دواتر ئەم شىوہە بەردەوام بوو بەلام بۆ ئەسپە بى سوارەكان بەشيان لەبەرچاۋ نەگرت مەگەر دوو ئەسپ پىكەوہ.

پىغەمبەر(د.خ) سەعد كوپرى زەيدى ئەنسىارى لەگەل دەستەيەك لەئەسىرەكانى منالەكانى قورەيزە بۆ نەجد نارد و لەبەرەبەر فرۆشتنى ئەوان ئەسپ و سىلاخى كرى.

پىغەمبەر(د.خ) لەژنە ئەسىرەكان، رىحانە كچى ەمرۆ كوپرى جەنانە لەتايەفەي منالەكانى ەمرۆ كوپرى قورەيزەي بۆ خوئى ھەلبژارد و تا كاتى مردن لای پىغەمبەر(د.خ) ماىوہ. پىغەمبەر(د.خ) پىشنىارى پىكرد باوہر بىنئەت تا وەك يەكئەك لەژنەكانى حىببى بۆ بكرئەت، بەلام رىحانە وتى: ئەي پىغەمبەر(د.خ)، وەك كەنيز رامبگريت، بۆ ھەردووكمان باشترە. لەسەر ئايىنى يەھوودى ماىوہ. پىغەمبەر(د.خ) لىي رەنجا بوو. رۆژك كە لەگەل ھاوہلانى خوئى دانىشتبوو، لەپشت سەرىيەوہ دەنگى پىي بىست، فەرمووى: سەعلەبە كوپرى سەعييە ھاتوہ مژدەي موسولمان بوونى

رېحانەم پى بىدات. ھەمان سات سەعلەبە ھات و وتى: ئەى پىڭەمبەر(د.خ)، رېحانە باوھەرى ھىنا. پىڭەمبەر(د.خ) شادمان بوو.

عائىشە دەلىت: سەعد پاراپىھو و وتى: خواوھندا، ھەز دەكەم لەگەل خەلكانىك بىجەنگم كە پىڭەمبەرى تۆ بەدرۆزىن دەزانن، ئەگەر بىرپارە دووبارە پىڭەمبەر(د.خ) و قورەيشىيەكان شەر بىكەن، مەمكۆزە و ئەگەر شەرى نىوان ئەوان كۆتايى پىھاتوو، من بۇ لاي خۆت بگەپىنەرەو. بىرئىكەى دەمى كىردەو. پىڭەمبەر(د.خ) لەو خىوھتەى لەمزگەوتەكەدا بۇى ھەلكىردبوو، سەردانى كىرد.

دەلىت: پىڭەمبەر(د.خ) و ئەبوبەكر و عومەر لەسەر سەرى ئامادە بوون، سوئند بەو خوايەى گىانى محەمەد لەدەستى ئەودايە، لەژورەكەى خۆمەو گىراني ئەبوبەكرم لەگىراني عومەر جىا دەكردەو.

لەعائىشەيان پرسى: پىڭەمبەر(د.خ) چى دەكرد؟

وتى: ئەو بۇ ھىچ كەس نەدەگىرا، كاتىك خەمبار دەبوو، پىشى خۆى دەگرت. كورپى ئىسحاق دەلىت: لەشەرى خەندەك شەش كەس لەموسولمانەكان كوژران و لەناپاوەپان سى كەس. لەشەرى منالەكاتنى قورەيزە خىلاد كورپى سوھىد كوژدا. بەرداشىكىان بەسەرا خستەخوار و سەرى شكا و مرد. باوكى سەنان كورپى موھسن لەكاتى گەمارۆى سەر منالەكانى قورەيزە مرد و لەگۆرستانى جوولەكەكان بەخاك سەپىردا.

كاتىك پىڭەمبەر(د.خ) لەشەرى خەندەك گەراپىھو، فەرمووى: دواى ئەمە ئىمە ھىرش دەكەينە سەر قورەيشىيەكان و ئەوان بۇ شەرى ئىمە مەككە بەجىناھىلن. بەمشىو بوو تا ئەو كاتەى پىڭەمبەر(د.خ) دەستى بەسەر مەككەدا گرت.

بەوتەى كورپى ئىسحاق، سەرکەوتن بەسەر منالەكانى قورەيزە لەزىقەعدە يا سەرەتاكانى زىحەججەدا بوو.

بەلام واقدى دەلىت: چەند رۆژ بۇ كۆتايى زىقەعدە پىڭەمبەر(د.خ) بۇ شەرى منالەكانى قورەيزە بەرىكەوت و كاتىك تەسلىم بوون، فەرمووى: چالەكان ھەلكەنن و عەلى و زوبەير بەئامادە بوونى پىڭەمبەر(د.خ) سەرى ئەوانيان دەپەراند.

ھەرۇھا بەوتەى واقدى ژنىك لەو رۆژەدا بەفەرمانى پىڭەمبەر(د.خ) كوژرا بەناوى بەنانە كەھاوسەرى ھەكەمى قورزەى بوو. ئەو كەسە بوو بەرداشەكەى بەسەر خىلاد

کۆپی سووید خسته‌خوار و کوشتی. وه‌ک قه‌ساس، ئەویان کوشته‌وه.
سه‌بارت به‌غزای مناله‌کانی موسته‌لیق که به‌غزه‌ی مەریسە ناوی دەرکرد،
گێرانه‌وه‌کان جیاوازن.

مەریسە ناوی یه‌کیک له‌ئاوه‌کانی خوزاعیه و له‌ناوچه‌ی قەدید له‌نزیک که‌نار
جیگیره.

کۆپی ئیسحاق ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌شه‌عبانی سالی شه‌شەمی کۆچی بو‌غزای
مناله‌کانی موسته‌لیق مه‌دینه‌ی به‌جیه‌ئشت که‌تیره‌ییکن له‌خوزاعه.

به‌لام به‌وته‌ی واقدی غزای مەریسە له‌شه‌عبانی سالی پینجه‌می کۆچ روویدا.
هه‌روه‌ها به‌گوومانی ئەو شه‌پری خنده‌ک و مناله‌کانی قوره‌یزه‌ دوای غزای مەریسە
روویدا.

به‌وته‌ی کۆپی ئیسحاق، پیغه‌مبه‌ر(د.خ) دوای کوشتاری مناله‌کانی قوره‌یزه‌ که
له‌کۆتاییه‌کانی زیقه‌عه‌ه یا سه‌ره‌تاکانی زیحه‌جه‌ روویدا، مانگی زیحه‌جه‌ و موحه‌ره‌م
و سه‌فه‌ر و ره‌بیع الاول و ره‌بیع الاخری له‌مه‌دینه‌ به‌سه‌ر برد. له‌و سانه‌دا کافره‌کانی
مه‌که‌که، سه‌ره‌سه‌ستی به‌ریو‌بردی کاروباری هه‌جیان دەرکرد.

رووداوه کانی سائی شه شه می کوچی

یه کیك له رووداوه کان غه زای مناله کانی له حیان بوو.

ئه بوجه عفر ده لیت: پیغه مبه (د.خ) له جومادی الاول، شهش مانگ دوی له ناوبردنی مناله کانی قوره یزه، بو توله سندنه وهی خوینی خبیب کوپی عوده ی و هاوه لانی که له رجیع کوژان، مه بهستی شهر کردن له گهل مناله کانی له حیانی کرد به لام وای نیشاندا به ره و شام دهرات تا به شیوه یه کی له ناکاو هیرش بکاته سهریان. مه دینه ی به جیهیشت و به خیرایی ریگه ی بری تا گه یشته سهرزه مینی مناله کانی له حیان و بینی خه لکه که ی ناگدار بوونه توه و په نایان بو لوتکه ی کیوه کان بردوه. پیغه مبه (د.خ) له بهر نه وهی نه ی توانی به شیوه یه کی له ناکاو هیرش بکاته سهریان، فرمووی: نه گهر به ره و عسفان برۆین، قوره ی شییه کان گومان ده کن ده مانه ویت هیرش بکهینه سر مه که.

دواتر له گهل دووسه د سوار له هاوه لانی تا عسفان ئه سپیان غاردا و دووان له هاوه لانی بو پیشه وه نارد. ئه دوو که سه تا که راع نه لغه میم پیشه و بیان کرد و گه پرانه وه. پیغه مبه (د.خ) گه پراهه وه بو مه دینه.

کوپی ئیسحاق ده لیت: چهند روژیک به سهر مانه وه ی پیغه مبه (د.خ) له مه دینه تینه پهری که عوویه یینه کوپی حوسنی فه زاری له گهل ده سته یه که له خه لکانی غه ته فان هیرشیان کرده سهر و شتره کانی پیغه مبه (د.خ) له بیه شه و یه کیك له مناله کانی غه فاریان کوشت که له گهل ژنه که ی لای و شتره کان بوو، ژنه که و و شتره کان یان برد.

گیرانه وه ی غه زوه ی زیقه رد

محه مه د کوپی ئیسحاق ده لیت: یه که م که س که له رووداوه که ناگدار بوویه وه، سه لمه کوپی عه مرۆ کوپی ئه کووع بوو. به تیر و که وانه که ی خو ی رووی کرده بیه شه. کوپله که ی ته لحه کوپی عوبه دالله هاو ریه تی ده کرد.

به لام له گیرانه وه ی سه لمه کوپی ئه کووعدا هاتوه: رووداوه که دوی گه پرانه وه ی پیغه مبه (د.خ) له غه زوه ی حو ده ی بییه رویدا و نه گهر ئه م راست بیت رووداوه که یا

لەزىچەججەى سالى شەشەم كۆچ يا لە سەرەتاكانى سالى حەوتەمى كۆچ روويداوه چوونكە لەسالى حۆدەبىبىيە پىغەمبەر(د.خ) لەمانگى زىچەججەى سالى شەشەى كۆچ لەمەككە بۆ مەدینە گەراپەوه و بەمىبىيە لەنىوان ئەو كاتەى كورپى ئىسحاق بۆ غەزوهى زىقەرد ديارىدەكات و ئەوهى لەگىرانەوهى سەلمەدا ئاماژەى پىدراوه، شەش مانگ جياوازى ھەيە.

سەلمە دەلىت: دواى ئاشتى حۆدەبىبىيە، لەگەل پىغەمبەر(د.خ) بەرەو مەدینە بەرىكەوتىن. پىغەمبەر(د.خ) وشترەكانى خۆى بەرەباحى كۆيلەيدا پەوانە كرد. منىش ئەسپەكەى تەلحە كورپى عوبەيداللەم برد. بەرەبەيان ئاگادار بووینەوه كورپى عەبدولرحمان كورپى عۆيەيىنە وشترەكانى پىغەمبەرى فراندووه و شوانەكەى ئەوى كوشتوو. بەرەباحم وت: ئەسپەكە بگرە و ببە بۆ تەلحە و پىغەمبەر(د.خ) ئاگادار بكەرەوه كە ناباوەران وشترەكانى ئەريان رفاندووه. رۆشتمە سەر تەپۆلكەيەك و روم كرده مەدینە و سى جار ھاوارم كرد: تالان، تالان. دواتر شوین تالانچىبەكان كەوتم و تىرم دەھاویشت. چەند كەسىكىانم برىندار كرد و كاتىك يەككە لەوان

دەگەراپەوه، پەنام بۆ دارىك دەبرد و بەتير، برىندارم دەكرد. رۆشتن و گەيشتنە تەنگەى كىوھە. من بەكىوھەدا سەرکەوتم و بەردبارانم كردن. ھەموو وشترەكانى پىغەمبەريان بەجىھنىشت لەگەل سى رم و سى حەلە بۆ ئەوهى بارىان سووك بىت. ھەرچىيان فرىدەدا، ھەلم دەگرتەوه و بەردىكم دەخستەسەر بۆ ئەوهى كاتىك پىغەمبەر(د.خ) و ھاوھەلانى دىن، بىبىنن.

لەناو تەنگەى كىوھە، عۆيەيىنە كورپى حوسن فرىايان كەوت. دانىشتن و عۆيەيىنە سەبرى منى كرد و پرسى: ئەمە كىيە؟

وتيان: لەبەرەبەيانەوه شوینمان كەوتووھ و ئەوهى ھەمانبوو، لەدەستماندا.

عۆيەيىنە وتى: چواركەستان شوینى كەون.

كاتىك نرىك كەوتنەوه، وتم: دەمناسن؟

وتيان: كىيەت؟

وتم: سەلمە كورپى ئەكوھ، سویند بەو خوايەى رىزى لە محەمەد گرتووھ، شوین

يەك يەكى ئىوھ دەكەوم و دەتانگرم بەلام ھىچ كات منتان بۆ ناگىرىت.

يەكيان وتى: گومانم نىيە.

ئەو چوار كەسە رۆشتن. لەشوینەكەى خۆمدا بووم تا سوارەكانى پىغەمبەر(د.خ)

هاتن و پوشتنه ناو داره‌کان. نه‌خرهمی نه‌سهدی له‌پیشیانوه بوو، باوکی قتاده‌ی نه‌نساری به‌دوای نه‌و و میقداد کوپری نه‌سوه‌د له‌دوای نه‌و. جله‌وی نه‌سپه‌که‌ی نه‌خرهم گرت و وتم: نه‌وان که‌من، ناگاداربه نه‌تکوژن تا پیغه‌مبه‌ر(د.خ) و هاوه‌لانی ده‌گه‌ن. نه‌خرهم وتی: نه‌ی سه‌لمه، نه‌گه‌ر باوه‌رت به‌خوا هه‌یه و ده‌زانی به‌هه‌شت و جه‌ه‌ننه‌م حه‌قه، مه‌به له‌مپه‌ر له‌نیوان من و شه‌هید بوون. جله‌وی نه‌سپه‌که‌ی نه‌وم به‌ردا. رووبه‌رووی عه‌بدولره‌حمان کوپری عۆیه‌یینه بوویه‌وه و نه‌سپه‌که‌ی نه‌وی بریندار کرد. عه‌بدولره‌حمان زه‌ربه‌یه‌کی لی‌دا و نه‌خرهمی کوشت. دواتر سوار نه‌سپه‌که‌ی خۆی بوو و باوکی قتاده به‌عه‌بدولره‌حمان گه‌یشت و نه‌وی کوشت. به‌لام نه‌سپه‌که‌ی باوکی قتاده بریندار بوو. سوار نه‌سپه‌که‌ی نه‌خرهم بوو، تالانچییه‌کان هه‌لاتن و من پیاده شوینیان که‌وتم. به‌شپه‌یه‌که‌ی رامده‌کرد که‌چیتر شوینه‌وار و ته‌پوتۆزی هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌رم نه‌ده‌بینی.

ده‌لێت: تالانچییه‌کان دوای ناو‌ابوونی خۆر له‌دۆلی زیقه‌رد دابه‌زین. کانیاوکی لی بوو، ده‌یانویست ناو بخۆنه‌وه. تینوو بوون. کاتیك منیان بینی، له‌ناوه‌که‌یان نه‌خواردوه، له‌نزیک به‌رزایی زی نه‌سیر جیگه‌یان گرت و یه‌کیان به‌ره‌و رووی من هات. تیریکم هاویشت و به‌رشانی که‌وت و وتم: بیگه‌ر من کوپری نه‌کوه‌م.

وتی: نه‌کوه‌ی به‌ره‌به‌یان؟

وتم: به‌لی نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی دوژمنی خۆتیت.

له‌نزیک به‌رزاییه‌که‌ دوئه‌سپی بیبوو، نه‌سپه‌کانم په‌م پیکرد تا بیانبه‌م بۆ پیغه‌مبه‌ر(د.خ). که‌میک شیرم خواردوه و به‌و ناوه‌ی پیمبوو، ده‌سنوژم گرت و نوژم خویند. عامری مامم گه‌یشت. پیکه‌وه پوشتینه لای پیغه‌مبه‌ر(د.خ) که له‌سه‌ر ناوی زیقه‌رد دابه‌زیبوو. هه‌موو وشتر و پم و حله‌کانی هه‌لگرتبوو. بیلال یه‌کیک له‌وشتره‌کانی سه‌ر بریبوو و له‌جه‌رگ و کۆیاله‌که‌ی گوشتی بۆ پیغه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌برژاند.

به‌ پیغه‌مبه‌رم وت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ)، ریگه‌ بده سه‌د پیاو هه‌لبژێرم و شوین دوژمن که‌وم تا که‌سیان به‌زیندووی نه‌هیلمه‌وه.

پیغه‌مبه‌ر(د.خ) پیکه‌نی به‌شپه‌یه‌که‌ دیانه‌کانی ده‌رکه‌وتن و فه‌رمووی: تۆ بوویت نه‌م به‌لات به‌سه‌ردا هینان؟

وتم: سویند به‌و خواجه‌ی ریژی پیبه‌خشیت، به‌لی.

به به بیان پیغمبه (د.خ) فرموی: به ره و سهرزه مینی غه ته فان ده پۆین.
 پیاویک له غه ته فان هات و وتی: وشتریکیان کوشتبوو، کاتیك پیسته که بیان دامالی
 ته پوتۆزیان بینی و وتیان: هاتن و هه لاتن.

پیغمبه (د.خ) فرموی: نیستا باشترین سواری ئیمه باوکی قتادهیه و باشترین
 پیادهی ئیمه سهلمه کوپی نه کوهع. به شی سوار و پیادهی پیبه خشیم. دواي نه وه منی
 له ریزی خوئی سواری وشتر کرد. له ریگه دا به کیك له نه نسارییه کان به رادهیه که خیرا
 ده پۆشت کهس نهیده توانی پییگاته وه و دهیوت: کی ده بیته رکه بهری من؟ به رده وهام
 وته کهی دووباره ده کرده وه، کاتیك بیستم، وتم: ریژ له به خشران ناگریت و
 له شهریفه کان ناترسیت؟

وتی: نه، مه گهر پیغمبه (د.خ) بیته.

داوام له پیغمبه (د.خ) کرد مؤلهت بدات کیپرکی له گهل بکه م. پیغمبه (د.خ)
 مؤلهتی پیدام و خیراتر له وه گه یستمه مه دینه. سی رۆژ له مه دینه ماینه وه و دواتر
 هیرشمان کرده سهر خه بهر.

کوپی ئیسحاق ده لیته: سهلمه کوپی نه کوهع له گهل کۆیله کهی ته لحه کوپی
 عوبهیدالله که نه سهپه کهی نه وی پی بوو، پۆشته دهر و کاتیك گه یشته سه نییهت
 نه لوه داع، نه سهپه کانی دوژمنی بینی، رووی کرده سهلع و هاواری کرد: تالان کراین،
 تالان کراین. شوین دوژمن کهوت. هاوشیوهی بالندهیه کی به هیز بوو. کاتیك لیان نزیك
 کهوته وه، تیرهاویشتنی دهستی کرد و کاتیك سواره کانی دوژمن ده گه پانه وه، هه لده هات
 و دووباره شوینیان ده کهوته وه و تیری ده هاویشته.

ده لیته: هاواری کوپی نه کوهع به گوئی پیغمبه (د.خ) گه یشته و له مه دینه بانگی
 ناگادار کرانه وه لیدرا. سواره کان له دهوری پیغمبه (د.خ) کۆبوونه وه. یه کهم سوار.
 میقداد کوپی عهرۆ بوو. دواي نه وه عوباد کوپی بیشر و سهعد کوپی زهید و نه سید
 کوپی زوههیر و عوکاشه کوپی موحسن و موحریز کوپی نه زله و باوکی قه تاده
 گه یشته لای پیغمبه (د.خ). کاتیك له دهوری پیغمبه (د.خ) کۆبوونه وه، سهعد کوپی
 زهیدی کرده سهر کرده ی نه وان و فرموی: شوین دوژمن کهون تا له گهل کهسانی دیکه
 په یوهستی ئیوه ده بم. مناله کانی زهریق ده لین: پیغمبه (د.خ) به باوکی عیاشی
 فرموو: نه سهپه کهی خۆت به که سهیک بده له تو سوار کارت بیته و بتوانیت به دوژمن
 بگاته وه.

باوکی عیاش وتی: لهه موان به توانا تر و سوار کارترم.

باوکی عیاش ده لیت: ئه سپم غاردا و په نجا زهراع نه پوشتیبوم منی خسته خوار. له وته کانی پیغه مبه (د.خ) سره مسورما که فرمووی: ئه گهر ئه سپه که ی خوت به که سینک دودا که سوار کارتر بیت له تو و من وتم: لهه موان سوار کارترم.

به وته ی مناله کانی زهریق، پیغه مبه (د.خ) ئه سپه که ی باوکی عیاشی به ماعاز کوپی ماعس یا عائر کوپی ماعس دا که هه شته مین سوار بوو. ده سته یه که سلمه کوپی ئه کوه ع لهریزی ئه وه شت که س له قه له م دهن و ئه سید کوپی زوهیر باس ناکن به لام سلمه سوار نه بوو و یه که م که س بوو به دوژمن گه یشته وه.

کوپی ئیسحاق ده لیت: یه که م سوار به دوژمن گه یشته وه، موحریز کوپی نمله بوو که پنیان دوت ئه خرهم و قه میر. کاتیک بانگی ناگادار کرانه وه و مه ترسی له مه دینه به رز کرایه وه، هه ستا و ئه سپه که ی مه حمود کوپی موسلیمه له ماله وه بوو، له دهنگی ئه سپه کان هه لبه ز و دابه زی ده کرد چونکه به شیوه یه کی باش ئه سپه که ی ده سته مۆ نه کرابوو. ژنانی مناله کانی ئه شهه ل کاتیک هه لبه ز و دابه زی ئه سپه که یان بینی، وتیان: ئه ی قه میر، ده ته ویت سوار ئه م ئه سپه په یوه سستی پیغه مبه (د.خ) و هاوه لانی بیت؟

قه میر وتی: به لی. سوار ئه سپه که بوو و به خیرایی به دوژمن گه یشته وه و وتی: ئه ی خراپه کاران چاوه ری بن تا موهاجیر و ئه نساره کان بین.

یه کیک له تالانچییه کان هیرشی کرده سهر و کوشتی. ئه سپه که ی هه لات و نه که و ته ده سستی تالانچییه کان و گه راپه وه بۆ شوینه که ی خوی. له و شه ره دا جگه له و که س له موسولمانان نه کوژرا. ناوی ئه سپه که ی مه حمود، زولمه بوو.

عوبه یدالله کوپی که عبی ئه نساری ده لیت: موحریز یا قه میر سوار ئه سپه که ی عوکاشه کوپی موحسن بوو به ناوی جه ناح. موحریز کوژرا و ئه سپه که ی ئه ویان گرت و کاتیک سواره کانی دیکه هاتن، باوکی قتاده، حبیب کوپی عوییه بینه ی کوشت و حله که ی خوی خسته سهر. کاتیک پیغه مبه (د.خ) و موسولمانه کان هاتن، حبیبیان بینی حله ی باوکی قتاده یه به سه ره وه یه. انا الله یان وت و گومانیان کرد باوکی قتاده کوژراوه، به لام پیغه مبه (د.خ) فرمووی: ئه وه باوکی قتاده نییه، کوژراوی ده سستی ئه وه، حله که ی خوی داوه به سه ردا تا بزائن بکوژه که ی باوکی قتاده یه.

عوکاشه کوپی موحسن به نه وبار و کوپه که ی گه یشت که سوار و شتریک بوون.

به شمشیر هردو کیانی کوشت، موسولمانان و شتره کانیان و هرگرت هوه و پیغه مبه (د.خ) رۆشت تا له نزیك كیوهی زیقهر دابهزی. بهرده وام ژماره یه کی زیاتر له موسولمانان له دهوری كۆده بوونه وه. پیغه مبه (د.خ) شهو و رۆژیک له وی مایه وه و باوکی سهلمه نهكوه و تی: نهی پیغه مبه (د.خ) نهگه رسد كهس له گهله مندا بنیریت، پاشماوهی و شتره کانیان لی دهستی نه وه و نه سیریان دهكهم.

پیغه مبه (د.خ) فهرمووی: هه نوو كه گه یشتوونه ته سه رزه مینی غه ته فان. پیغه مبه (د.خ) بههر چه ند كهس له هاوه لانی خوی و شتریک به خشی تا لینی بخۆن و دواتر له گهله موسولمانان بو مه دینه گه رایه وه و پاشماوهی جومادی الاخر و رهجه بی له و شارهدا به سه ر برد و له شه عبانی سالی شه شه می كوچ بو غه زای مناله كانی موسته لیق، مه دینه ی به جیه یشت كه تیره یه كن له خوزاعه.

گیرانه وهی غه زوهی مناله كانی موسته لیق

كوپی ئیسحاق ده لیت: هه وال هات كه مناله كانی موسته لیق به سه ركردایه تی حارس كوپی نه بی زه رار باوکی جویره كه دواتر بوو به هاوسه ری پیغه مبه (د.خ)، بو شهر كو بوونه ته وه. پیغه مبه (د.خ) پیشدهستی كرد و هیرشه كرده سه ریان و له مه رسیع كه ناوی یه كیک له ناوه كانی نه وانه، له ناوچه ی قه دید له كه نار ده ریا، رو به روویان بوویه وه و شه ریک قورس دهستی پیکرد. خواوه ند، مناله كانی موسته لیقی له ناو برد و پیغه مبه (د.خ) منال و سامانی نه وانی وهك تالانی هه لگرت؟

ده لیت: له شه رهدا یه كیک له موسولمانه كان به ناوی هوشام كوپی سه باب به دهستی یه كیک له نه نسارییه كان كوژرا چونكه گومانی كرد یه كیکه له دوژمنان. كاتیک خه لكان له سه ر ناوه كه بوون، جه هجاه كوپی سه عید له مناله كانی غه فار كه به كریگی راوی عومه ر بوو، نه سپه كه ی خوی له ناوه كه نزیك كرده وه و له گهله سه نانی جوه نی له سه ر ناوه كه شه ریان كرد. جوه نی هاواری كرد و تی: نهی نه نسارییه كان! جه هجاه هاواری كرد: نهی موهاجیره كان! عه بدوله كوپی نه بی سه لوول كه دهسته یه كه له خه لكه كه ی له دهوری كو بوونه وه، توپه بوو و تی: نه م كارانه دهكهن، له پیئشی خویان به سه ر ئیمه دا ده سه پینن و له سه رزه مینی خومان به سه رماندا زال ده بن، سویند به خوا به سه رهاتی ئیمه و قوربه ی شه كان نه وه یه كه ده لین سه گه كه ت قه له و بكه تا بتخوات. سویند به خوا

ئەگەر بۇ مەدىنە گەراينەۋە، ئەۋەى ئازىزترە، زەلىلەكان دەردەكات. دواتر روى كرده ھاورىكانى و وتى: خۇتان بەخۇتانتان كرىد، ئەۋانتان لەسەرزەمىنى خۇتان جىنگە كردهۋە و سامانى خۇتان لەگەل ئەۋان دابەش كرىد، سوئند بەخۋا ئەگەر سامانى خۇتان بەۋان نەدەن، ناچارن بۇ سەرزەمىنىكى دىكە بېۋن.

زەيد كوپى ئەرقەمى نەۋجەۋان ئەم قسانەى بىست و پۇشتە لای پىغەمبەر(د.خ) و بۇى گىپرايەۋە. ئەمە دىۋاى كۇتايى ھاتنى شەپ لەگەل منالەكانى موستەلىقە بوو. عومەر كوپى خەتاب لای پىغەمبەر(د.خ) بوو و كاتىك ئەم قسانەى بىست، وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) بەعوبادە كوپى بىشربلىت بىكوژىت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرموى: خەلكان دەلئىن پىغەمبەر(د.خ) ھاۋەلانى خۇى دەكوژىت، بلى با بەرىكەۋن. ھەرچەند كاتى پۇشتن نەبوو، بەلام جارى پۇشتىنان لىدا و بەرىكەۋتن.

كاتىك عەبدوللە كوپى ئەبى ئاگادار بوويەۋە زەيد كوپى ئەرقەم پىغەمبەرى لەۋتەكانى ئەۋ ئاگادار كردهۋە، پۇشتە لای پىغەمبەر(د.خ) و سوئندى خۋارد ئەۋ قسانەى نەھىناۋەتە سەرزمان. عەبدوللە لای خەلكەكەى خۇى كەسىكى رىزدار بوو. كەسانىك لەئەنسار نامادە بوون و بە پىغەمبەريان وت: ئەگەرى ھەيە ئەۋ نەۋجەۋانە لەۋتەكان بەجۋانى ھالى نەبوويىت و وتارەكەى عەبدوللەى پىچەۋانە كرىدبىتەۋە. بەرگريان لىكرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) بەرىكەۋت، ئەسىد كوپى ھەزىر خۇى پىنگەياند و سلاۋى بۇنارد و وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) لەكارژىرىكى نەگونجاۋ بەرىكەۋتت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرموى: مەگەر نەتبىستۋە ھاورىكەت چى دەلئىت؟

ئەسىد وتى: كام ھاورىيە؟

فەرموى: عەبدوللە كوپى ئەبى.

ئەسىد وتى: چى وتۋە؟

فەرموى: گومان دەكات ئەگەر بگەرىيەۋە بۇ مەدىنە ئەۋەى ئازىزە زەلىلەكان دەردەكات.

ئەسىد وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) ئەگەر بخۋازىت لەشارەكە دەرىبەكەيت، دەتۋانىت، سوئند بەخۋا ئەۋ زەلىلە و تۇ ئازىز. دواتر وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) رىگەى سازگارى

لەگەل ئەو بىگرە بەر. سوئند بەخوا كاتىك خواوهند تۆى پەوانە كرد، خەلكەكى مۆرەيان كۆدەكردهوه تا تاجىكى بۇ دروست بگەن و ھەنووكە گومان دەكات پاشايەتت لەدەستى دەرھىناوہ.

پىغەمبەر(د.خ) ئەو رۆژە خەلكانى برد تا شەو داھات. ھەمووى شەو تا بەرەبەيان و نىمەرۆى رۆژى دووم رىگەيان بېرى و كاتىك گەرما تەنگى پىنھەلچىن، وەستان و ھەرئەھدى لەسەر زەوى دانىشتن، خەويان لىكەوت. ئەم كارەى كرد تا خەلكان لەوتەكەى عەبدوللە كۆرى ئەبى دوور بختەوہ.

دواى ئەوہ فەرمانى پۇشتنى بەخەلكاندا و رىگەى حىجازى گرتەبەر و لەسەرەوى نەقىع لەشويىنىك بەناوى نەقعا دا بەزى. بايەكى سەخت ھەلىكرد و زىانى زۆرى بەخەلكان گەياند و دلى لىپاولىپ كردن لەترس.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: مەترسن، ئەم بايە بەھۆى مەرگى يەكەك لەسەركردهكانى كوفر ھەلىكردوہ.

كاتىك گەيشتنە مەدىنە، دەرەكەوت ھەمان رۆژ رىفاعە كۆرى زەيد كۆرى تابووت يەكەك لەسەركردهكانى منالەكانى قىنقاع و پالپىشتى ناباوەران مردبوو.

دواى ئەوہ سوورەى منافقون سەبارەت بە عەبدوللە كۆرى ئەبى و ھاو دەستەكانى ھاتەخوار و خواوهند فەرمووى: كاتىك موناڤىقەكان بەرەو لای تۆ دىن. كاتىك ئەم سوورەيە ھات، پىغەمبەر(د.خ) گوويچكەى زەيد كۆرى ئەرقەمى گرت و فەرمووى: ئەمە كەسىكە خوا و تەكانى پىشتراست كردهوہ.

زەيد كۆرى ئەرقەم دەلەيت: لەگەل مام بۇ شەر بەرىكەوتىن و بىستم عەبدوللە كۆرى ئەبى كۆرى سەلول بەھاو لەنى خۆى دەلەيت: بۇ ئەو كەسانەى ھاورى پىغەمبەرن خەرج مەكەن سوئند بەخوا كاتىك گەرەينەوہ بۇ مەدىنە، ئەو كەسەى ئازىزە، زەلىلەكان لەشارەكە دەرەكات. مام لەم وتانە ئاگادار كردهوہ و ئەويش بۇ پىغەمبەرى باس كرد.

پىغەمبەر(د.خ) منى بانگ كرد. و تەكانى عەبدوللەم بۇ پىغەمبەر(د.خ) گىرپايەوہ. پىغەمبەر(د.خ) كەسى بۇ لای عەبدوللە و ھاو لەنى نارد و سوئندىان خوارد: وتەى ئەوان نىيە. پىغەمبەر(د.خ) منى بەدرۆزن و وتەكانى ئەوانى پىشتراست كردهوہ. ھەرگىز بەو ئەندازەيە خەمبار نەبووم. لەخىوہتەكە دانىشتم، مام وتى: دەتويست پىغەمبەر(د.خ) بەدرۆزن ناوت ببات و بىزارى خۆى لەتۆ دەرپىرەيت. كاتىك اذا جائك المنافقون ھاتەخوار، پىغەمبەر(د.خ) بانگى كردم و ئايەكەى خوئندەوہ و فەرمووى: ئەى زەيد، خواوهند

راستی و ته کانی تۆی سه لماند.

کوپری ئیسحاق ده لیت: کاتیک عبدولله کوپری عبدولله کوپری ئه بی له وته کانی باوکی ناگادار بوویه وه، پۆشته لای پیغه مبه (د.خ) و وتی: ئه ی پیغه مبه (د.خ)، بیستوومه ده ته ویت عبدولله کوپری ئه بی له بهر وته کانی بکوژیت، ئه گهر مه بهستی کوشتنی ئه وت ههیه، ئه و کاره به من بسپیژه تا سه ری برای ئه و بینمه لای تۆ، سویند به خوا خه زره جیه کان ده زانن هه یچ کهس به نه ندازه ی من بۆ باوکی وه فادار و ئه مه کدار نییه. ده ترسم ئه گهر که سنیکی دیکه بیکوژیت، نه توانم خۆم بگرم و بکوژه که ی باوکم بکوژم و به م شیویه باوه رداریکم له به ربه ر بی باوه ریک کوشتییت.

پیغه مبه (د.خ) فه رموی: رینگه ی سازان له گه ل ئه و ده گرینه به ر و تا ئه و کاته ی له گه ل ئیمه دایه، وته کانی به خراپ لیکناده ی نه وه. دوا ی ئه وه کاتیک عه بدولله کوپری ئه بی کاریک ناره وای ده کرد خه لکه که ی سه رکۆنه و بیزاری خویان له کرده وه کانی ده رده پری. کاتیک پیغه مبه (د.خ) کۆتایی به م به سه رها ته هینا، به عومه ری فه رموو: ده بینی، ئه گهر ئه و کاته ی وتت بیکوژه، خوینی ئه و مان رشتبوو، که سانیک لایه نگرییان لیده کرد به لام ئیستا ئه گهر فه رمانی کوشتنی ئه و به دین، بی چهند و چوون ده یکوژن. عومه ر وتی: سویند به خوا ده زانم بۆ چوونی پیغه مبه ری خوا، په سه ندتر له بۆ چوونه که ی من بوو.

ده لیت: مه قیس کوپری سه باب به له مه که وه هات و باوه رداری خۆی ئاشکرا کرد و وتی: ئه ی پیغه مبه (د.خ)، هاوشیویه موسولمانیک هاتوومه لای تۆ و خوینبایی براکه ی خۆم ده ویت که به هه له کوژراوه. پیغه مبه (د.خ) فه رموی خوینبایی براکه ی بدن و ماوه یه کی که م له مه دینه مایه وه، دواتر بکوژی براکه ی کوشت و ناباوه ر بۆ مه که که گه رایه وه.

له شه پری مناله کانی موسته لیق ژماره یه کی زۆر له دوژمن کوژرا. عه لی کوپری ئه بی تالیب مالیک و کوپه که ی ئه وی کوشت و پیغه مبه (د.خ) ده سته یه کی ئه سیر و له ناو موسولماناندا دابه شی کرد. جویرییه کچی حارس کوپری زه رار هاوسه ری پیغه مبه (د.خ) له ناو ئه سیره کاندا بوو.

عایشه ده لیت: کاتیک پیغه مبه (د.خ) ئه سیره کانی دابه ش ده کرد، جویرییه کچی حارس کوپری زه رار به سابت کوپری قه یس یا کوپه مامه که ی ئه و برا. کچیکی خوینگه رم

وئىسك سووك بوو، ھەركەس دەيبىنى، شەيداي دەبوو، لەگەل خاوەنەكەى رىككەوت لەسەر ئەوئەى بەھاي ئازادى خۆى بدات. پۇشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) تا بۇ ۋەرگرتنى بەھاي ئازادى داۋاي ھاوكارى لىبكات.

دەلىت: كاتىك ئەوم لەبەردەم ژوورەكەى خۇمدا ببىنى، بىزاربووم چونكە دەمزانى پىغەمبەر(د.خ) شەيداي دەبىت. كاتىك پۇشتە لاي پىغەمبەر(د.خ)، وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، من جویریە كچى حارس كوپى زەرار سەرکردى منالەكانى موستەلىقم، كەوتومەتە گىژاویك و دەزانی لەكاتى دابەش كردن بەر سابت كوپى قەیس كوپى شەماس یا كوپە مامەكەى كەوتوم، بەلام لەگەلى رىككەوتم تا خۇم بکرمةوه و ئىستا ھاتووم بۇ ئەوئەى ھاوكارىم بكەیت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووی: دەخوازیت كارىكى لەمە باشترت بۇ بكەم؟

وتى: چ كارىك؟

فەرمووی: بەھاي ئازادى تۆ دەدەم و دەتكەمە ھاوسەرى خۇم.

جویریە وتى: بەلى.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەو كارەم كرد.

كاتىك خەلكان ئاگادار بوونەوه كە پىغەمبەر(د.خ) جویریە كچى حارسى ۋەك ھاوسەرى خۆى ھەلبژاردووه، ئەسیرەكانى خۇیان ئازاد كرد لەبەر ئەوئەى چىتر ئەوان خزمى پىغەمبەر(د.خ) بوون. بەمپىیە یەك سەد بنەمالە لەمنالەكانى موستلىق ئازاد کران. ھىچ ژنىك بەئەندازەى جویریە خىر و خوشى بۇ خەلكەكەى نەبرد.

بوخۇتان ھەلبەستىن بۇ عايشە ھاوسەرى پىغەمبەر(د.خ)

كۆپى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) لەشەرى منالەكانى موستەلىق گەپرايەو. كاتىك لەمەدىنە نزيك كەوتەو، درۆزنەكان سەبارەت بەعايشە كە لەم سەفەرەدا ھاورىيەتى پىغەمبەرى دەکرد، قەسەى ناپرەوايان ھىنايە سەرزمان.

عايشە دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەمەدىنە دەپۆشتەدەر، لەنيوان ھاوسەرەكانى تىروپشكى دەخست و ھەر كەسىك ناوى دەرچووباىە، ئەوى لەگەل خۆى دەبرد. لەغەزای منالەكانى موستەلىق، ناوى من دەرچوو. پىغەمبەر(د.خ) منى لەگەل خۆى برد. لەو كاتەدا ژنان كەمخۆر و كىشىيان زۆر نەبوو.

دەلىت: كاتىك وشترەكەى من نامادە دەكرا، لەكەژاوەكەى خۆم دادەنيشتم و كەسانىك دەھاتن و كەژاوەكەى منيان دەخستە سەر وشترەكە و بەتەناف دەيانبەستەو و جلەوى وشترەكەيان بەدەستەو دەگرت و بەرىدەكەوتىن. كاتىك پىغەمبەر(د.خ) دواى شەر گەپرايەو، لەنزيك مەدىنە لەمەنزىك دابەزى. بەشىكى شەر مایەو و دواتر بەرىكەوتن. كاتىك خەلكان بەرىكەوتن بەمەبەستى دەست بەئاو گەياندن جىابوومەو، گەردنبەندەكەم لەمدا بوو. كاتىك تەواو بووم، گەردنبەندەكە لەم كەوتە خوار و نەمزانى. كاتىك گەپرامەو بۇ خىوئەكەم، گەردنبەندەكەم نەبىنى. بۇ دۆزىنەوئەى گەردنبەندەكە گەپرامەو بۇ ئەو شوئىنەى پۆشتبووم.

لەم كاتەدا وشترەكەى منيان بۇ پۆشتن نامادە كەردبوو، كەژاوەكەيان خستە سەر و گومانىيان كەرد من لەئاو كەژاوەكەدام. پۆشتبوون.

دەلىت: كاتىك گەپرامەو بۇ ئوردووگا، كەسى لىنەبوو. ھەموويان پۆشتبوون، روپۆشەكەم لەخۆمەو نالاند و لەشوئىنەكەى خۆمدا خەوتم و زانىم كاتىك لەنەبوونى من ناگادار بن دەگەپرىنەو. خەوتبووم كەسەفوان كۆپى موئەتەلى سولەمى لای من تىپەپرى. ئەويش بەمەبەستىك لەئوردووگە بەجىمابوو. كاتىك پەشايى منى بىنى، ھاتەپىش و ھەستا چوونكە پىش ئەوئەى پەردە فەرز بكرىت، منى بىنىبوو، كاتىك منى بىنى، انا اللەى ھىنايە سەرزمان و تى: خوا بقبەخشىت، بۇ بەجى ماويت؟

دەلىت: وەلام نەدايەو.

سەفوان وشترەكەى ھىنايە پىش و تى: سواربە. كاتىك لەوشترەكە دور كەوتەو،

سواری بووم. جلەوی و شترەکهی گرت و بەخێرای شوین ئوردووی موسولمانان کەوت. بەرەبەیان سەفوان دەرکەوت، جلەوی و شترەکهی بە دەستەوه بوو. درۆزنەکان بوختانیان ھەلبەست و وتەئە نارەوایان ھێناوە سەر زمان. شایەعە لەناو ئوردودا بلاو بوویەوه و من بێ ناگا لە ھەموو شتێک.

کاتیگ گەراینەوه مەدینە، نەخۆش کەوتم بێ ئەوێ ناگام لە ھیچ شتێک بێت.

پێغەمبەر (د.خ) و باوک و دایک لە دەنگ و باسەکان ناگادار ببوونەوه بەلام کەم تا زۆر ھێچیان بە من نەوت. پێغەمبەر (د.خ) وەک جاران لە گەل من مێھرەبان نەبوو چونکە پێشتر کاتیگ نەخۆش دەکەوتم، بەردەوام ھەوایی دەپرسیم بەلام لەم نەخۆشییەمدا و ھەرکاتیگ دەھاتە لای من و دایک بە پەرەستاری کردنی منەوه سەرقال بوو، دەپرسی، حالیان چۆنە؟ زیاتر لەمەئە دەوت، لەلێنەپرسینی ئەو خەمبار و وتم: ئەئە پێغەمبەر (د.خ) ئەگەر مۆلەتم بەدەیت، دەرۆمە لای دایک تا پەرستاریم بکات. پێغەمبەر (د.خ) وتی: مۆلەتت ھەبە.

پۆشتمە مائی دایک و ھیچ نەدەزانی. لە ماوێ بیست و چەند رۆژدا چاک تەندروستیم بە دەست ھێناوەوه.

دەلێت: ئێمە خەلکانیکی سارایی بووین، ھاوشیوێ شوینی دەست بەئاو گەیاندمان لەناو مائەکاندا نەبوو ھەرچەندە بەشتیکی ناخۆشمان دەزانی. دەپۆشتینە کەنارەکانی مەدینە و ژنان بۆ دەست بەئاو گەیاندن دەپۆشتنەدەرەوه. شەویک بۆ ئەو مەبەستە پۆشتمەدەر و دایکی موسەتیح لەگەلمما بوو. کاتیگ بەرێگەدا دەپۆشتن قاجی لەجلەکانی گێری کرد و کەوت، وتی: ریسوا بێت موسەتیح.

وتم: بۆ جوین بەیەکیگ لە موھا جیرەکان دەدەیت کە بەشداری شەری بەدەری کردووه؟

دایکی موسەتیح وتی: ئەئە کچی ئەبۆبەکر! مەگەر نەتبیستووه؟

وتم: چی؟ وتەئە دەرۆزنەکانی بۆ باس کردم.

وتم: وایان وتووه؟

وتی: بەئەئە سویند بەخوا.

دەلێت: بەرادیەیک خەمبار بووم نەمتوانی دەست بەئاو بگەیینم و گەرامەوه. دەگریام و ھەستم دەکرد جەرگم کون دەبیت. بەدایک وت: خوا لێت خۆش بێت، خەلکان بەوشیوێ قسە دەکەن و تۆ دەبیستیت بێ ئەوێ باسی بکەیت؟

دایک وتی: کچم ئارام بە، ھەر ژنیکی جوان کە ھاوسەرەکەئە خۆشی بویت و ھوێی

هەبێت، ئەم بوختانانە ی بۆ هەڵدەبەستن.

دەلیت: پیڤەمبەر(د.خ) لەگەڵ خەلکان قسە ی کردبوو، بێ ئەوەی بزانی، فەرموو بوو: ئە ی خەلکینە بۆ دەستەیک بەمشێوەیە نازارم دەدەن و قسە ی ناپەوا دەهیننە سەرزمان، سویند بەخوا تەنیا چاوەپروانی چاکەم لییان و ئەم قسانە سەبارەت بەپیایوێک دەکەن کە پیایوێکی چاکەکارە و هەرگیز بەتەنیا نەرۆشتۆتە مانی من.

زۆر بە ی ئەم قسانە دروستکراوی عەبدوللە کوپی ئەبی سەلوول بوو. چەند کەسێک لە پیایووەکانی خەزرج و موسەتیح و حەمنە کچی جەحش کە خوشکەکە ی زینەب هاوسەری پیڤەمبەر(د.خ) بوو، بەهۆی خوشکەکە یەو بە بۆ بلاو کردنەوێ ئەم هەوآلە هەوآلی دەدا. من بەدەخت بیوم.

کاتیکی پیڤەمبەر(د.خ) قسە ی بۆ خەلکان کردبوو، ئەسید کوپی حوزەیر و تبووی: ئە ی پیڤەمبەر(د.خ) ئەگەر ئەوان لەئەوسییەکان بن لەناویان دەبەین و ئەگەر لەبراکانمان لەخەزرجییەکانن، فەرمانی خۆت بفرموو چونکە دەبێت بکوژین.

سەعد کوپی عوبادە وەک کەسێکی چاکەکار ناوی دەرکردبوو، و تبووی: سویند بەخوا ئەوان ناکوژن بۆیە ئەم قسە دەکەیت چونکە دەزانی ئەوان لەخەزرجییەکانن و ئەگەر لەتایەفەکە ی خۆت دەبوو، بەمشێوەیە قسەت نەدەکرد.

ئەسید کوپی حوزەیر و تبووی: سویند بەخوا درۆدەکەیت و تۆ دوو پوویت و بەرگری لەوان دەکەیت.

ناژاوە لەناو خەلکان سەریهەلدا و زۆری نەما بوو دۆ هۆزی ئەوس و خەزرج پەنا بۆ شمشیر بێن. پیڤەمبەر(د.خ) لەمینیەر هاتەخوار و گەرایەو بە بۆ مال. عەلی کوپی ئەبی تالیب و ئوسامە کوپی زەیدی بانگ کرد و راویژی لەگەڵ کردن. ئوسامە بەچاکە وەسفی میندا بوو، وتی: ئە ی پیڤەمبەر(د.خ)، کەسی تۆن و تەنیا چاوەپروانی چاکەیان لێدەکەین، ئەمە بوختانە و درۆیەکی هەلبەستراو.

عەلی و تبووی: ئە ی پیڤەمبەر(د.خ)، ژن فراوانە و دەتوانی کەسێکی دیکە بکەیتە هاوسەری خۆت، لەخەزمەتکارەکە ی بپرسە چونکە راستی بەتۆ دەلیت.

پیڤەمبەر(د.خ) بەریرە ی بانگ و پرسیری لێکرد.

عەلی هەستا و لەبەریرە ی دەدا و دەیوت: راستییەکان بە پیڤەمبەر(د.خ) بلی.

بەریرە وەلامی دایەو: سویند بەخوا کەسێکی پاکە، تەنیا رەخنە ی سەر عایشە

ئەوئە كاتىك ھەوئەرى دەشىلا، پىم دەوت ئاگای لى بىت بەلام خەوى لىدەكەوت و مەرىشك دەھات و ھەوئەرىكەى دەخوارد.

پىغەمبەر(د.خ) ھاتە لای من. دایك و باوكم و يەككە لەژنە ئەنساىيەكەن ئامادە بوون. دەگىرام و فرمىسك دەرشت. ژنە ئەنساىيەكەيش لەگەل من دەگىرا. پىغەمبەر(د.خ) دانىشت، سىياسى خەوى كرد و فرمەوى: ئەى عايشە قەسەكانى خەلكت بىستوو، لەخوا پترسە و ئەگەر ئەو كارەى خەلكان باسى دەكەن، ئەنجامت داو، تۆبە بكە چونكە خاوەند بەتۆبەى بەندەكانى رازى دەبىت.

دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەقەسەكانى تەواو بوو، فرمىسك وشكى كرد، چاوەروان بووم تا دایك و باوكم وەلامى پىغەمبەر(د.خ) بەدەنەو بەلام ھىچيان نەوت. سوئند بەخوا خۆم بەكەمتر لەو دەزانى خاوەند چەندىن ئايەى قورئان بەسەبارت بەمن بۆ پىغەمبەر(د.خ) رەوانە بكات تا لەمزگەوتەكان و لەنوئىژدا بىخوئىن. ھىوادار بووم پىغەمبەر(د.خ) خەوىك بىنىت و خاوەند كەناگادارى بى گوناحى من بوو، درۆى خەلكان بۆ پىغەمبەر(د.خ) ئاشكرا بكات بەلام خۆم بەكەمتر لەو دەزانى ئايەى قورئانى سەبارت بەمن بىتە خوار.

كاتىك بىنىم دایك و باوكم ھىچ نالئىن، پىم وتن: بۆ وەلامى پىغەمبەر(د.خ) نادەنەو؟ وتیان: سوئند بەخوا نازانئىن چى بلئىن.

دەلىت: سوئند بەخوا ھىچ بەنەمالەيەك وەك بەنەمالەى ئەبو بەكر لەو رۆژەدا گىرقتارى بەلانەبوو. كاتىك بىنىم دایك و باوكم بىدەنگن، گىرام و وتم: سوئند بەخوا ھىچ كات تۆبە ناكەم، سوئند بەخوا باوەر بەوتەى خەلكان ناكەم و خاوەند لەبى گوناحى من ئاگادارە. سوئند بەخوا ئەگەر تۆبە و دان بەقەسەى خەلكاندا بئىم، پشتراستم دەكەيتەو بەلام وتەيەكى پىچەوانەى راستىم ھىناوئە سەرزمان و ئەگەر حاشا لەقەسەى خەلكان بكەم، باوەرم پى ناكەن.

دەلىت: لەو كاتەدا بەدواى ناوى يەعقوبدا دەگىرام بەلام بىرم نەكەوتەو، وتم: منىش وەك باوكى يوسف دەلىم: چاوەروانى باشترىن كردارە و لەو شتانەى باسى دەكەن، پەنا بۆ خوا دەبەم.

دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) لەشۆئەكەى خۆى ھەلنەستابوو كەوھى بۆ ھات. كاتىك وھى بۆ ھات، بەپارچەيەك دايا نپوشى و پشتيەكەى چەرمىنىان خستە ژىر سەر. كاتىك ئەمەم بىنى سوئند بەخوا نەترسام و گىرنگىم پىنەدا چونكە لەبىگوناحى خۆم

ناسوود و دلفیا بووم خواوهند سته‌م لئناکات. به‌لام دایک و باوکم به‌شیویه‌یک بوون کاتیئک پیغه‌مبه‌ر(د.خ) هاته‌خو، گومانم ده‌کرد ئاره‌زووی مرگی خوین ده‌کن له‌به‌ر نه‌وه‌ی ده‌ترسان خواوهند وتاری خه‌لک به‌راست بزانیئت.

کاتیئک پیغه‌مبه‌ر(د.خ) هاته‌خو، دانیشته و دلۆپه‌ی عاره‌ق وه‌ک مرواری به‌روخساریدا ده‌هاته‌ خوار. رۆژیکی سارد بوو، عاره‌قی له‌ناوچاوی سپری و فه‌رمووی: عایشه دلخۆشبه‌ چوونکه‌ خواوهند بی‌گوناخی تۆی په‌وانه‌ کرد.

ده‌لیئت: وتم: سپاس بۆ خوا.

پیغه‌مبه‌ر(د.خ) پۆشته‌ده‌ر و قسه‌ی له‌گه‌ل خه‌لکان کرد. نایه‌کانی قورئانی خوینده‌وه‌ که‌ خواوهند سه‌باره‌ت به‌بیگوناخی من په‌وانه‌ کردبوو. دوا‌ی نه‌وه‌ فه‌رمووی موسه‌تیح کوپی نه‌ساسه‌ و حسان کوپی سابت و همه‌نه‌ کچی جه‌حش، داری (حه‌د)یان لیبدریئت چوونکه‌ زیاتر له‌مه‌موان بوختانیان بۆ من هه‌لبه‌ستبوو.

کوپی ئیسحاق ده‌لیئت: دایکی ئه‌یووب هاوسه‌ری خالید کوپی زه‌ید پیی وتبوو: نه‌ی باوکی ئه‌یووب بیستووته‌ خه‌لکان سه‌باره‌ت به‌عایشه‌ چی ده‌لین؟

باوکی ئه‌یووب وه‌لامی دابوویه‌وه: به‌لی بیستومه‌، درۆ ده‌کن، تۆ کاری وات ده‌کرد؟

دایکی ئه‌یووب وتی: سویند به‌خوا نه‌و کاره‌م نه‌ده‌کرد.

باوکی ئه‌یووب وتی: عایشه‌ له‌تۆ باشتره‌.

کاتیئک نایه‌کانی قورئان بۆ بیگوناخی عایشه‌ هاته‌خوار، ئه‌بو به‌که‌ر که‌ پیشتر خه‌رجیی موسه‌تیحی ده‌دا، وتی: سویند به‌خوا چیت هرچی پیناده‌م و دوا‌ی نه‌و بوختانه‌ی بۆ عایشه‌ی هه‌لبه‌ست، هاوکاری ناکه‌م. نه‌م نایه‌ هاته‌خوار:

((و لا یأتل اولوا لفضل منکم و السعة ان یؤتوا اولی القری و المساکین و المهاجرین فی

سبیل الله و لیعضوا و لیصفحوا الا تحبون ان یغفر الله لکم و الله غفور رحیم.

واتاکه‌ی: به‌تواناکان و ریزدارانی ئیوه‌ سویند نه‌خۆن که‌هاوکاری هه‌ژاران و کۆچکه‌رانی ریگه‌ی خوا ناکه‌ن. به‌خشن و چاویپۆشن مه‌گه‌ر ئاره‌زوو ناکه‌ن خواوهند لییان خۆش بیئت و خواوهند به‌خشه‌ر و میه‌ره‌بانه‌.))

ئه‌بو به‌که‌ر وتی: سویند به‌خوا هه‌ز ده‌که‌م خواوهند بمه‌بخشیئت و خه‌رجی موسه‌تیحیدا و وتی هرچی کات هاوکاری خۆم له‌و درێغ ناکه‌م.

حسان كۆپى سابت ھۆنراوھىيەكى دەربارەى سەفوان كۆپى موعەتەلى سولەمى و خەلكەكەى ھۆنىيەوھ. سەفوان بەشمشئىر لەحسانىدا و سابت كۆپى قەيس كۆپى شەماس، سەفوانى گرت و دەستى ئەوى بەملى بەستەوھ و بۇ گەرەكى منالەكانى حارسى برد. عەبدوللە كۆپى رەواھى ئەوى بىنى و وتى: بۇ دەستى ئەوت بەستۆتەوھ. سابت وتى: چوونكە بەشمشئىر لەحسان كۆپى سابتىدا و گومان دەكەم ئەوى كوشتبىت.

عەبدوللە كۆپى رەواھى وتى: پىغەمبەر(د.خ) لەم كارەى تۇ ئاگادارە؟
وتى: نا سوئند بەخوا ئاگادار نىيە.

عەبدوللە وتى: سنوورى خۆت بەزاندووه، بەرەلای بکە. سابت، سەفوانى ئازاد كرد. رۆشتنە لای پىغەمبەر(د.خ) و داستانەكەيان بۇ گىرايەوھ. پىغەمبەر(د.خ) سەفوان و سابتى بانگ كرد و سەفوان وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئازارى دام و بەشئوھىيەكى ناشىرىن باسى كردووم، توورە بووم و لىمدا.

پىغەمبەر(د.خ) بەحسانى وت: بۇ خراپەى خەلكانىك دەھىنىتە سەرزمان كەخواوھند رىگەى ئىسلامى نىشانداون. سەبارەت بەو لىدانەى خواردووتە، چاكە بکە.
حسان وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، بەخشىم بەتۆ.

پىغەمبەر(د.خ) لەجىاتى ئەم كارەى بىرەحى پىبەخشى كەھەنووكە كۆشكى منالەكانى جەدىلەيە. پىشتر بىرەح ملىكى باوكى تەلحە كۆپى سەھل بوو. ئەو، بەخشى بە پىغەمبەر(د.خ) و پىغەمبەر(د.خ) لەبەرەبەر ئەو زەرەبەى حسان كۆپى سابت لەسەفوان خواردى، بەحسان بەخشى لەگەل كەنيزىكى قىبىتى. عەبدولرەحمان كۆپى حسان لەو كەنيزە قىبىتە چارى بەدنیا ھەلەينا.

عائشە دەيوت: سەبارەت بەسەفوان پرسىارىيان كرد و دەرکەوت كەلەژئان نزيك ناكەوئتەوھ و دواى ئەوھ شەھىد بوو.

ئەبو جەعفر دەلئت: پىغەمبەر(د.خ) مانگى شەوال و رەمەزانى لەمەدىنە بەسەر برد و لەمانگى زىقەعدەى سالى شەش بەمەبەستى حەجى عەمرە مەدىنەى بەجىھىشت.

گێڕانهوهی سه‌فه‌ره‌ی حۆده‌ییبیه

موجاهید ده‌لیت: پێغه‌مبه‌ر(د.خ) سی جار حه‌جی عه‌مه‌ری کرد که هه‌ر سی جار هه‌که له‌مانگی زیقه‌عه‌دا بوو. دوا‌ی ئه‌نجامدانی هه‌رکامیان گه‌رایه‌وه بۆ مه‌دینه.

کوپی ئیسحاق ده‌لیت: پێغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌مانگی زیقه‌عه‌ به‌مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی حه‌جی عه‌مه‌ره مه‌دینه‌ی به‌جێهێشت، نه‌یده‌ویست شه‌ر بکات، داوا‌ی هاوکاری له‌سارا نشیبینه‌کان کرد چونکه ده‌ترسا قو‌ره‌یشیبه‌کان شه‌ریان له‌گه‌ل بکه‌ن یا رێگه‌ی که‌عبه‌ی لیبگرن به‌لام ژماره‌یه‌کی زۆر له‌سارا نشینه‌کان هاوکاریان نه‌کرد.

ده‌لیت: پێغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌گه‌ل موهاجیر و ئه‌نسار و ئه‌و عه‌ره‌بانانی په‌یوه‌ستی ببوون، به‌ریکه‌وت و قو‌ربانی له‌گه‌ل خۆی برد. جل و به‌رگی عه‌مه‌ری پۆشی بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لکان بزانه‌ن مه‌به‌ستی شه‌ر کردنی نییه و ته‌نیا خوازیاری زیاره‌تی که‌عبه‌یه.

مه‌مه‌د کوپی موسلیمی زوهری ده‌لیت: له‌سانی حۆده‌ییبیه پێغه‌مبه‌ر(د.خ) مه‌دینه‌ی به‌جێهێشت و مه‌به‌ستی زیاره‌تی که‌عبه‌ی له‌سه‌ردا بوو. حه‌فتا قو‌ربانی له‌گه‌ل خۆی برد و حه‌وتسه‌د که‌س هاو‌ریه‌تیان ده‌کرد. بۆ هه‌رده‌که‌س یه‌ک قو‌ربانی. حه‌دیسیکی دیکه‌یان له‌زوهری گێراوه‌ته‌وه که پێغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌گه‌ل هه‌زار و چه‌ند که‌س به‌ره‌و مه‌که‌که به‌ریکه‌وت.

موسلیمه ده‌لیت: هه‌زار و چوارسه‌د که‌س بووین و له‌سه‌فه‌ره‌ی حۆده‌ییبیه هاو‌ریه‌تی پێغه‌مبه‌رمان ده‌کرد.

کوپی عه‌باس ده‌لیت: ئه‌و که‌سانه‌ی له‌ژێر داری حۆده‌ییبیه به‌یعه‌تیان له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ر(د.خ) به‌ست، هه‌زار و پینسه‌د و بیست و پینج که‌س بوون. عه‌بدولله‌ کوپی ئه‌بی ئه‌وفی ده‌لیت: له‌روژی به‌یعه‌ت له‌ژێر داره‌که‌دا هه‌زار و سینه‌د که‌س بووین و ئه‌سلمه‌یبه‌کان یه‌ک له‌سه‌ر هه‌شتی موهاجیره‌کان بوون.

جابر کوپی عه‌بدولله‌ی ئه‌نساری ژماره‌ی موسو‌لمانان له‌سه‌فه‌ری حۆده‌ییبیه به‌هه‌زار و چوارسه‌د که‌س ده‌زانیت.

زوهری ده‌لیت: کاتی که پێغه‌مبه‌ر(د.خ) گه‌یشته عه‌سفان، به‌شیر کوپی سو‌فیانی که‌عبه‌ی خۆی پێگه‌یاند و وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر(د.خ) قو‌ره‌یشیبه‌کان له‌هاتنی تۆ ناگادار بوونه‌ته‌وه و له‌مه‌که‌که ها‌تونه‌ته‌ده‌ر. سه‌رسه‌ریبه‌کانی خه‌لکه‌که‌یان له‌گه‌ل خۆیان

ھىناۋە و پېستى پىلنگيان پۆشۈيۈۋە و لەزى تەۋا ئوردوويان لىداۋە. سوئىنديان خواردوۋە رىنگە نەدەن بېرۈيتە ناۋ مەككە و خاليد كوپى ۋەلىدىان لەگەل سۈۋارەكاندا بۇ كەراغ ئەلەمىم ئاردوۋە.

ئەبوجەغفەر دەلىت: دەستەيەك ۋەتوويانە خاليد كوپى ۋەلىد لەۋ كاتەدا موسولمان و ھاورىيەتى پىغەمبەرى دەكرد.

ئامازەدان بەبىژەرى ئەم قسە

كوپى ئەبىزى دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) لەگەل قوربانىيەكان بەرىكەۋت تا گەيشتە زى ئەلحەلىفە، عومەر ۋەتى: ئەي پىغەمبەر(د.خ)، بى سىلاح و ئەسپ دەپرۈيتە ناۋ خەلكانىك كەدوژمنى تۆن. پىغەمبەر(د.خ) كەسى بۇ مەدىنە ئارد و ھەموو سىلاح و ئەسپەكانيان ھىنا. كاتىك لەمەككە نىزىك كەۋتەۋە، رىنگەيان نەدا بېرواتە ناۋ شارەكە. بەرەۋ مەنى پۇشت و لەۋى دابەزى. ئاگادار كرايەۋە كەيكرەمە كوپى ئەبى جەھل لەگەل پىنسىد كەس ھاتۆتەدەر. پىغەمبەر(د.خ) بەخاليد كوپى ۋەلىدى ۋەت: ئەي خاليد، كوپە پوۋرەكەى تۆ لەگەل سوپاكەى دىت.

خاليد ۋەتى: مەن شمشىرى خوا و شمشىرى پىغەمبەرى خوا، بۇ ھەر شوئىنىك دەخوازىت پەۋانەم بگە. لەۋ رۇژەۋە خاليد بەشمشىرى خوا ناۋى دەركرد. پىغەمبەر(د.خ) ئەۋى لەگەل سوپايەك پەۋانە كرد و لەدۆلەكەدا روۋبەروى عىكرەمە بوۋيەۋە و سوپاكەى تىكشكاند و بۇ ناۋ دىۋارەكانى مەككە پاشەكشىنى پىكردن. جارىكى دىكە عىكرەمە ھىرشى بىردەۋە و دوۋبارە لەسەر دەستى خاليد شكستى خوارد. بۇ جارى سىيەم عىكرەمە گەپرايەۋە و دوۋبارە شكستى خوارد. خواۋەند ئەم ئايەى پەۋانە فەرموو:

((ۋەھو الذى كف ايديهم عنكم و ايديهم عنهم ببطن مكة من بعد ان اظفركم عليهم و كان الله بما تعملون بصيرا. هم الذين كفروا و صدوكم عن المسجد الحرام و الهدى معكوا ان يبلغ محله و لولازجال مؤمنون و نساء مؤمنات لم تعلموهم ان تطؤهم فتصيبكم منهم معرة بغير علم ليدخل الله فى رحمته من يشاء لو تزيلوا العذبا الذين كفروا منهم عذابا اليما. و اتاكەى: ئەۋە كە لەننىك مەككە دۋاى ئەۋە بەسەر ئاباۋەپاندا زالى كردن، دەستى ئىۋەى لەۋان و دەستى ئەۋانى لەئىۋە بەستەۋە و خواۋەند بىنەرى كىرەۋەكانتەن بوۋ.

ئەوان كەسانىك بوون رىگەى كوفريان گرتەبەر و رىگەيان نەدان لەگەل قورپانىيەكان بېۋنە ناو مسجد الحرام. ئەگەر ترسى ئەو مان نەدەبوو پياو وژنە موسولمانەكان كە نايانناسن، زيانيان پىڭگەيىنن و سەبارەت بەوان بى ئەوئەى بخواژن مەكروھىك بەئىئوھ بگات (رىگەى شەرتان پىدەدرا بەلام پىتان نەدرا) تا خواوھند ئەوئەى دەخواژىت لەژىر رەحمەتى خۇيدا كۆيكاتەوھ، ئەگەر لەيەك جيا دەبوون، سزaman بەسەر كافرەكاندا دەباراند، سزايەكى بەئازار.))

خواوھند داوى ئەوئەى سەرگەوتنى بە پىڭمبەر(د.خ) بەخشى، رىگەى نەدا شەريان لەگەل بگات چوونكە دەستەيەك لەموسولمانەكان لەناوياندا بوون و نەيدەخواست شەركەرە موسولمانەكان نەزانراو زيان لەوان بەن.

كوپى ئىسحاق دەئىت: كاتىك قورەيشىيەكان بۇ رووبەروو بوونەوئەى پىڭمبەر(د.خ) ھاتن، فەرمووى: ھاوار لەقورەيش، شەر لەناويان دەبات، بۇ رىگە نادەن من لەگەل عەرەبەكانى دىكە بجەنگم. ئەگەر بەسەر مند سەرگەون، قورەيشىيەكان بەمەبەستى خۇيان دەگەن و ئەگەر سەرگەوتن بەمن بپا، بەئاسوودەيىيەوھ باومر بەئىسلام دىنن و ئەگەر نەيانوويست، ئەوسا رىگەى شەر دەگرنەبەر. قورەيشىيەكان بىر لەچى دەكەنەوھ، سوئند بەخوا لەرىگەى خوا شەريان لەگەل دەكەم تا ئەر كاتەى خواوھند سەرگەوتنم پىدەبەخشىت يا لەم رىگەيەدا دەكوژىم.

پىڭمبەر(د.خ) فەرمووى: كى دەتوانىت رىگەيەكى جياواز لەم رىگەيەمان نىشان بدات كە قورەيشىيەكان گرتوويانە؟

يەكىك لەپياوانى ئەسەلم وتى: ئەى پىڭمبەر(د.خ)، من ئەو كارە دەكەم. پىڭمبەر(د.خ) و موسولمانانى لەناو دۆلەكان لەرىگەى سەخت و دژوارەوھ برد و بەمشىوھىە گرفتارى پەنجىكى فراوان بوون. كاتىك لەوى ھاتنەدەر، لەكۆتايى دۆلەكى گەيشتنە زەويىيەكى پان و بەرىن. پىڭمبەر(د.خ) فەرمووى: بلىن داواى بەخشىن لەخوا و تۆبە دەكەين. موسولمانان وتيان.

پىڭمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەمە ئەو وشانە بوو بۇ منالەكانى ئىسرائىل ھاتەخوار و نەيانوت.

كوپى شىھابى زوھرى دەئىت: پىڭمبەر(د.خ) موسولمانانى لەرىگەيەكەوھ برد كە لەلاى سەنىيەت ئەلمەرار دەگەيشتە خۇدەيىيە لەخوارەوئەى مەككە. كاتىك سوپاكەى

قورپەيشى زانىيان محەممەد و سوپاكەي لەرگەيەكى دىكەوہ پۇشتون، گەرانبە و كاتىك پىغەمبەر(د.خ) گەيشتە سەنىيەت ئەلمەرار، وشترەكەي خەوت و موسولمانان وتيان: پەكى كەوت.

پىغەمبەر(د.خ) فرموى: پەكى نەكەوت، بەلام ئەو كەسەي رىگەي فىلى لەمەككە گرت، رىگەي پۇشتنى لىگرت. ئىستا ئەگەر قورپەيشىيەكان پىشنيارى رىز گرتن لەپەيوەندى خزمايەتيم پى بكن، رازى دەيم. بەموسولمانانى فرموو: دابەزن. وتيان: ئەي پىغەمبەر(د.خ) لەم دۇلەدا ئا و نىيە.

پىغەمبەر(د.خ) تىرىكى لەتيردانهكەي خۇي دەرھىنا و داي بەيەككە لەموسولمانان كە پۇشتە سەر يەككە لەچالۆهكان و تيرەكەي لەبنى چالەكەدا و ئا و ھەنقولا بەشىوہيەك ناچار بوون ھەوزىكى بۇ دروست بكن.

كوپى ئىسحاق دەلئيت: ئەو كەسەي تيرەكەي پىغەمبەرى بردە ئا و چالەكە، ناجىە كوپى عومەير، لىپرسراوى قورىانىيەكانى پىغەمبەر(د.خ) بوو. بەرا كوپى عازب دەيووت: مەن بووم تىرى پىغەمبەرم بردە ئا و چالەكە.

مەروان كوپى ھەكەم دەلئيت: پىغەمبەر(د.خ) لەكۇتاييەكانى خۇدەيبىيە دابەزى. چالۆيكى لىبوو. ئاوى كەمى تىابوو و لەزوتىرىن كات ئاوەكەي وشكى كرد. موسولمانان لەتىنوويەتى سكالايان بردە لاي پىغەمبەر(د.خ) و ئەو تىرىكى لەتيردانهكەي خۇي دەرھىنا و فرموى بىخەنە ئا و چالەكە. ئا و بەردەوام لەچالەكەدا ھەلدەقولا تا ئەو كاتەي ئەو شوئىنەيان بەجىھىشت.

لەم كاتەدا بودەيل كوپى وەرقاي خوزاعى لەگەل چەند كەسيك لەخەلكەكەي ھات — خوزاعىيانى تەھامە لەچاكەخوزانى پىغەمبەر(د.خ) بوون - ، وتى: خەلكانى كەعب كوپى لوئەي و عامر كوپى لوئەيم بىنى كە لەسەر چاوەكانى خۇدەيبىيە دابەزىن و دەيانەويت شەر لەگەل تۆ بكن و رىگە نەدەن پىرۇيتە ئا و كەعبە.

پىغەمبەر(د.خ) فرموى: ئىمە بۇ شەر لەگەل كەس نەھاتووین، بۇ ئەنجامدانى ھەجى ەمرە دەپۇينە مەككە، قورپەيشىيەكان لەشەر پىزار بوون، ئەگەر بخوازن ماوہيەك ديارى دەكەين تا ئىمە و كەسانىتر بەتەنيا جىيىلن، ئەگەر دىنەكەي مەن سەرکەوتنى بەدەستەينا، دەتوانن باوەر بىنن وئەگەر نەخوازن باوەر بىنن سوئند بەو خوايەي گيانى محەممەد لەدەستى ئەودايە، بۇ سەرخستنى دىنەكەي خۇم شەپىران لەگەل دەكەم تا گيان دەبەخشم يا فرمانەكانى خوا دەسەپىنرۇت.

بودەیل وتی: ئەوان لەوتەکانی تۆ ئاگادار دەکەمەوه.

بودەیل پۆشته لای قورەیشییەکان و وتی: لای محەممەدەوه دیم و بیستم سەبارەت بەئێوه قسەى دەکرد. ئەگەر بخوازن لەوتەکانی ئەو ئاگادارتان دەکەمەوه.

نەزانەکان وتیان: پێویستمان بەوتەکانی ئەو نییە.

کەسانێتر وتیان: ئاگادارمان بکەرەوه.

بودەیل وتی: ئەم و ئەوهی باس کرد. هەموو وتەکانی پێغەمبەری بۆ گێرانەوه.

کاتیک کۆتایی بەقسەکانی هینا، عوروه کوپى مەسعودى سەقەفی وتی: ئەى خەلکینە

مەگەر من باوک نیم؟

وتیان: بۆنا.

وتی: ئایا گومانى خراپ لەمن دەکەن؟

وتیان: نە.

وتی: دەزانن من خەلکانى عەكازم بۆ لای ئیوه بانگ کرد و کاتیک رازی نەبوون

لەگەل ژن و منال و هەموو شوینکەوتەکانى خۆم پەيوەستى ئیوه بووم.

وتیان: راستە.

زوهرى دەئیت: عوروه کوپى مەسعود منالى سەبەبە کچی عەبدشەمس بوو.

عوروه وتی: ئەم پیاوه پێشنياریکی عاقلانەى بەئیوه کردووه، رازی ببن و رینگەم

بدەن برۆمە لای تا گفتوگۆی لەگەل بکەم.

وتیان: بپۆ.

عوروه هاتە لای پێغەمبەر(د.خ) و گفتوگۆی لەگەل کرد. پێغەمبەر(د.خ) هەمان وتەى

هینایە سەرزمان کە لەگەل بودەیل باسى کردبوو.

عوروه پێی وت: ئەى محەممەد، هیچ کام لەعەرەبەکان خەلکەکەى خۆى لەناو

نەبردووه تا تۆ ئەو کارە بکەیت و ئەگەر ئەم کارە بکەیت، کەسانیک لەدەورى تۆ دەبینم

دەتوانن هەلبێن و پشتگوویت بخەن.

ئەبویەکر وتی: خوارەوهى جەستەى لات بمژە، ئیمە هەلبێن و پێغەمبەر(د.خ)

پشتگووی بخەین. لات بتى سەقیف بوو کە دەیانپەرەست.

عوروه وتی: ئەوه کییه؟

وتیان: ئەبویەکرە.

وتی: سویند بەو خۆایەیی گیانم لە دەستی ئەو دایە، ئەگەر قەرزاری تۆ نە دەبووم،
وہ لأم دەدایتەوہ.

دواتر گفتوگۆی لەگەڵ پیڤەمبەر(د.خ) درێژە پێدا و کاتیک دەیویست شتیک باس
بکات، ریشی ئەوی دەگرت. موغەیرە کوپی شوعبە کە لەسەر سەری پیڤەمبەر(د.خ)
وہ ستابوو، کاتیک عوروە دەستی بۆ ریشی پیڤەمبەر(د.خ) برد، بە کالانی شمشیرە کە
لە دەستیدا و وتی: دەستت لە ریشی ئەو دوور بخەرەوہ.

عوروە سەری بەرز کردەوہ و وتی: ئەمە کییە؟

وتیان: موغەیرە کوپی شوعبە.

وتی: ئەی خیاڵتە کار، مەگەر بۆ پاککردنەوہی خیاڵتە کە ی تۆ ھەوڵم نەدا.

موغەیرە لە سەردەمی جاھلییەت ھاوڕیی دەستەبەک بوو کە ئەوانی کوشت و سامانی
ئەوانی فراند و ھات و باوہری ھینا و پیڤەمبەر(د.خ) فرمووی: بە ئیسلامە کەت رازی
بووم بە لأم سامانە کەت لە خیاڵتەوہ بە دەست ھاتوہ و پیویستمان پئی نییە.

عوروە لە کاری ھاوہ لانی پیڤەمبەر(د.خ) ورد دەبوویەوہ و دەیوت: سویند بەخوا
کاتیک پیڤەمبەر(د.خ) تفی پۆ دەکرد یەکیان دەستی درێژ دەکرد و لەسەر و روخساری
خۆی دەسوو و کاتیک فرمانیکی دەدا، بۆ ئەنجامدانی کێرکێیان دەکرد و کاتیک
مەبەستی ئەوہی دەکرد دەستنوێژ بگرت، لەناو موسوڵمانان شەر دروست دەبوو.
کاتیک لە بەردەم پیڤەمبەر(د.خ) قسەیان دەکرد، بە شێوہیە کە نەرم و بۆ ریز گرتن سەیری
روخساری ئەویان نە دەکرد.

کاتیک عوروە بۆ لای ھاوہ لانی خۆی گەرایەوہ، وتی: ئەی خەلکینە، سویند بەخوا
سەردانی بارەگای پاشاکانم کردوہ و دەرباری کەسرا و نەجاشی و قەیسەرم بینیوہ،
بە لأم ھیچ کام لە پاشاکان ھاوشیوہی محەممەد لای کەسەکانی ریزدار و نازیز نییە،
ئێستا بە پیشنیارەکانی رازی بین.

دوای ئەو یەکیک لە خەلکانی کەنانه بە قورەیشییەکانی وت: مۆلەت بەدەن منیش
سەردانی محەممەد بکەم.

وتیان: بپۆ.

کاتیک لە پیڤەمبەر(د.خ) و موسوڵمانان نزیک کەوتەوہ، پیڤەمبەر(د.خ) فرمووی:
فلان کەس دیتە لامان. ئەو لەتایە فەییگە قوربانییەکان بە گرتگ دادەنێن، قوربانییەکان
بەرەلای بکەن. قوربانییەکانیان بەرەلای کرد و خەلک بە دەم تەکبیر و تەنەوہ، پیشوازییان

لیکرد و کاتیك ئەمەى بینى، وتى: پاك و پیرۆزه خواوهندا! ناییت ریگه له چوونى ئەم خەلكه بۆ كه عبه بگيریت.

زوهرى دهلیت: دوای ئەو حەلیس كۆرى عەلقەمە یا كۆرى زەبان كەسالارى حەبەشییەكان بوو، هاته لای پێغه مەبەر (د.خ) و كاتیك ئەوى بینى، فەرمووی: ئەمە لە دەستەى ئەو خەلكانە یە خوا دەپەرەستن، قوربانییەكان بەرە لا بکەن تا بیانینیت. كاتیك ئەو قوربانییەكانى بینى، كە لە بەر مانەوى زۆر توووكى یە كتریان خواردبوو، بۆ ریز گرتن لەوى بینبووى نەهاته لای پێغه مەبەر (د.خ) و بۆ لای قورپەیشییەكان گەرایەوه و وتى: ئەى قورپەیشییەكان شتیكى نارەوام بینى، ریگەتان لەو قوربانییانە گرتوووه كە لە بەر مانەوى زۆر توووكى یە كتریان خواردوووه.

وتیان: دانیشه تۆ پیاوی سارایت و هیچ شتیك نازانیت.

كۆرى ئیسحاق دهلیت: لەم كاتەدا حەلیس تۆرە بوو، وتى: ئەى قورپەیشییەكان سویند بەخوا ئیمە پەیمانمان لەگەل نەبەستوون بۆ ئەوى ریگه لە زیارەت كەرانى مالى خوا بگړین. سویند بەو خوایهى گیانى حەلیس لە دەستى ئەودایە یا ریگه دەدەن محەمەد زیارەتى كه عبه بكات یا حەبەشییەكان لەگەل خۆم دەبەم.

وتیان: ئەى حەلیس بێدەنگ بە و ریگه بەدەم لەم كارە ورد بیینهوه.

یەكێك لە قورپەیشییەكان بە ناوى موكریز كۆرى حەفس هەستا و وتى: من دەپۆمە لای.

كاتیك موكریز نزیك كەوتەوه، پێغه مەبەر (د.خ) فەرمووی: ئەوه موكریز كۆرى حەفسە و پیاویكى خراپەكارە. موكریز هات و گفتوگۆی لەگەل پێغه مەبەر (د.خ) دەستپێكرد. لەم كاتەدا سوهیل كۆرى عەمرۆ هات و پێغه مەبەر (د.خ) فەرمووی: كارەكەتان سەهل (ناسان) بوو.

سەلمە كۆرى ئەكوهع دهلیت: قورپەیشییەكان سوهیل كۆرى عەمرۆ و حوهیتب كۆرى عەبدولعوزا و حەفس كۆرى فلانیان بۆ لای پێغه مەبەر (د.خ) نارد تا ناشتی لەگەل بکەن و كاتیك پێغه مەبەر (د.خ) ئەوانى بینى لەگەل سوهیلدا دین، فەرمووی: خوا كارەكەتانى ناسان كرد. ئەوان وهك خزم دین و دەیانەویت پەیمانى ناشتی ببەستن. قوربانییەكان بەرە لا بکەن و تەكبیر بلین بەلكو خواوهند دلایان نەرم بكات.

دەنگى تەكبیری موسولمانان بەرز بوویەوه.

سوهیل و هاوهلانی هاتن و پینشیاری ناشتیان کرد.

سەلمە دەلیت: لەو کاتەدا باسی ناشتی دەکرا و چەند کەسێک لەناپاوەران لای موسولمانان و کەسێک لەموسولمانان لای ناپاوەران بوو، ئەبوسوفیان ئەو کەسە کوشت و لەناکاو دۆلەکه پێبوو لەپیاوه چەگدارەکان. شەش کەس لەوانم ئەسیر و تەسلیمی پینغەمبەر(د.خ) کرد. پینغەمبەر(د.خ) نەسیلاحەکانی لێسەندن نەئەوانی کوشت. لێیان خۆش بوو.

دەلیت: کاتێک لەگەڵ دانیشتووانی مەککه پەیمانێ ئاشتیان بەست، پوشتەم و لەژێر سێبەری دار خورمایەک خەوتم. چوار کەس لەناپاوەران هاتن و جۆنیان بە پینغەمبەر(د.خ) دەدا. من لێیان بێزار و دوور کەوتەوه. ئەوان سیلاحەکانی خۆیان هەلواسی و خەوتن. شمشیرم هەلگرت و هێرشم کردە سەریان و وتم: سویند بەخوایەری ریزی لە محەممەد گرت، هەرکەسێکتان سەر بەرز بکاتەوه، سەری دەپەرینم. ئەوانم برده لای پینغەمبەر(د.خ). عامری مامم یەکیک لەخەلکانی عەبەلاتی بەناوی موکریز هینا کە پوشتی جەنگی لەبەردا بوو. کاتێک ئەوانمان برده لای پینغەمبەر(د.خ)، حەفتا کەس لەناپاوەران لەوی بوون، پینغەمبەر(د.خ) سەیری کردن و فرمووی: بەرەلایان بکەن با سەرەتای دەرغەلکاری لەوانەوه بێت. هەموویانی بەخشی.

دەلیت: خواوەند ئەم ئایەتی ناردەخوار:

((وهو الذی کف ایدیهم عنکم و ایدیکم عنهم ببطن مکة.

واتاکە: ئەوه لەنزیک مەککه دەستی ئێوهی لەوان و دەستی ئەوانی لەئێوه کورت

کردهوه.))

سەلمە دەلیت: ئەو موسولمانانە لای ناپاوەران بوون، وەرمانگرتنەوه و کەس لەباوەرداران لای ئەوان نەمایەوه. سوهیل کۆپی عەمرۆ و خوەیتب بەنوینەراییەتی قوڕەیشییەکان و عەلی کۆپی ئەبی تالیب بەنوینەراییەتی پینغەمبەر(د.خ) سەرقالی مۆر کردنی پەیمانێ ناشتی بوون.

قتادە دەلیت: یەکیک لەهاوهلانی پینغەمبەر(د.خ) بەناوی زەنیم لەسەر بەرزاییەکانی حۆدەیبییە دەرکەوت. ناپاوەران تیریان بوو هاویشت و کوشتیان. پینغەمبەر(د.خ) کەسی نارد تا دوازە سوار لەناپاوەران بێنن، فرمووی: ئایا پەیمانتان لەگەڵ من هەیە؟ ئایا هیچ بێاریک لەنیوان ئێمەدا هەیە؟

وتیان: نە. پینغەمبەر(د.خ) ئەوانی ئازاد کرد.

کوری ئیسحاق ده لیت: قوره ییشیه کان سو هیل کوری عه مرۆیان دواى ئەوه نارد
 که پیغه مبه (د.خ) عوسمان کوری عه فانی به په یامیک بۆ لای قوره ییشیه کان په وانه کرد.
 ده لین: پیغه مبه (د.خ) خه راش کوری ئومه ییهى خوزاعی بانگ کرد. ئەوی سوار
 به کیك له وشتره کانی خۆی کرد و بۆ لای قوره ییشیه کانی مه ککه نارد تا په یامه که ی
 به سه رکرده کانی قوره ییش بگه یینیت به لām وشتره که ی پیغه مبه ریان (د.خ) کوشت و
 مه به سستی کوشتنی خه راشیان کرد به لām حه به شیه کان ریگه ی ئەو کاره یان گرت و
 خه راش بۆ لای موسولمانه کان گه رایه وه.

ده لین: قوره ییشیه کان چل یا په نجا که سیان نارد تا به ده وری موسولماناندا
 بسوورینه و زیانیان پیغه یینن. موسولمانان ئەوانیان و گرت و بردیانه لای
 پیغه مبه (د.خ) و ئەو، لییان خۆش بوو و ئازادی کردن. ئەوان به رد و تیریان بۆ
 ئوردوگای پیغه مبه (د.خ) ده هاویشت.

پیغه مبه (د.خ) عومەر کوری خه تابى بانگ کرد تا به روا ته مه ککه و سه رکرده کانی
 قوره ییش ئاگادار بکاته وه که پیغه مبه (د.خ) به مه به سستی زیاره ت کردنی که عبه هاتوه .
 عومەر وتی: ئەى پیغه مبه (د.خ)، من له گیانی خۆم ده ترسم، له مناله کانی عوده ی
 که س له مه ککه دا نییه تا پارێزگاری له من بکات، قوره ییشیه کان ده زانن دوژمنیکى
 سه سه ختی ئەوان بووم، به لām عوسمان کوری عه فانی پارێزراوتره .

پیغه مبه (د.خ) عوسمانى بانگ کرد و ئەوی بۆ لای ئەبوسوفیان و سه رکرده کانی
 قوره ییش نارد تا له مه به سستی پیغه مبه (د.خ) ئاگاداریان بکاته وه .

عوسمان به ره وه مه ککه به ریکه وت و کاتیک رۆشته ناو شاره که، یاکه میك پێش ئەوه،
 ئەبان کوری سه عید کوری عاسی بینى، دابه زى و ئەوی سوار چوارپیکه ی خۆی کرد و
 په نایدا تا په یامه که ی پیغه مبه (د.خ) بگه یینیت. عوسمان رۆشته لای ئەبوسوفیان و
 سه رکرده کانی قوره ییش و له په یامه که ی پیغه مبه (د.خ) ئاگاداری کردنه وه و کاتیک
 کو تایی به قسه کانی هینا، وتیان: ئەگەر ده خوازیت به ده وری که عبه دا بسووریته وه،
 ریگه پیدراویت.

عوسمان وتی: ئەو کاره ناکه م مه گەر له گه ل پیغه مبه (د.خ).

قوره ییشیه کان عوسمانیان هیشته وه و هه وال به پیغه مبه (د.خ) و موسولمانان
 گه یشت که قوره ییشیه کان عوسمانیان کوشتوه . پیغه مبه (د.خ) فه رموی: ناگه پرینه وه

تا قورەيشىيەكان لەناو دەبەين. داواى بەيەتى لەگەل خەلكان كرد و ئەمە بەيەتى رەزوان بوو و لەژىر داردا ئەنجامدرا.

سەلمە كۆپى ئەكوع دەلئىت: كاتى لەخۆدەيبىيەو بەرىكەوتبووين، جارچى پىغەمبەر(د.خ) جاریدا ئەى خەلكىنە بۆ بەيەت كۆبينەو. لەدەروى پىغەمبەر(د.خ) كۆبووينەو كە لەژىر دارىكى خۆلەمىشى دانىشتبوو، خواوهند ئەم ئايەى رەوانە كرد:

((لقد رضى الله عن المؤمنين اذيباعونك تحت الشجرة.

واتاكەى: خواوهند لەباوەرداران رازى بوو كاتىك لەژىر دارەكەدا بەيەتيان لەگەل تۆ بەست.))

عامر دەلئىت: يەكەم كەس بەيەتى كرد، سەنان كۆپى وەهب يەكىك لەخەلكانى ئەسەد بوو.

جابر كۆپى عەبدوللە دەلئىت: لەروژى خۆدەيبىيە هەزار و چوارسەد كەس بووين و بەيەتەمان لەگەل پىغەمبەر(د.خ) بەست. ئەو لەژىر دارىكى رەشدا دانىشتبوو. عومەر كۆپى خەتاب دەستى ئەوى گرتبوو، هەمووان بەيەتەمان كرد جگە لەجەد كۆپى قەيسى ئەنسارى كە لەژىر سكى و شترەكەى خۆى شاردهو.

دەلئىت: بەيەتەمان بەست بۆ ئەوئەى گۆرەپانى شەپ بەجىنەهيئىن و تا گياندان بەرگرى و خۆپاگرى بكەين.

سەلمە كۆپى ئەكوع دەلئىت: پىغەمبەر(د.خ) لەژىر دارىك دانىشتبوو و داواى لەكەسەكانى دەكرد بەيەت بەستن. من لەدەستەى يەكەم كەسان بووم بەيەتم بەست. كەسانىكى زۆر بەيەتيان بەست و پىغەمبەر(د.خ) بەمنى فەرموو: سەلمە بەيەت بەستە.

وتم: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، يەكىك بووم لەو كەسانەى زووتر لەهەمووان بەيەتى بەست.

فەرموى: دوبارە. چوونكە سىلاحم نەبوو، قەلغانىكى پىنەخشىم. بەيەت بەردەوام بوو تا كۆتايى پىهات و پىغەمبەر(د.خ) فەرموى: سەلمە بەيەت ناكەيت؟

وتم: ئەى پىغەمبەر(د.خ) دووجار بەيەتم بەست. فەرموى: دوبارە. بۆ جارى سىيەم بەيەتم بەست و پىغەمبەر(د.خ) فەرموى: ئەو قەلغانەى بەتۆم بەخشى، كوا؟

وتم: مام سیلاحی پینەبوو، بەخشیم بەو.

پینگەمبەر(د.خ) پیکەنی و فەرمووی: تۆ بەو شیوەی کەرابردووان باسی دەکن: خواوەندا کەسیک بەکرە هاوریم کە لەخۆم زیاترم خۆش بویت.

کوپی ئیسحاق دەلیت: پینگەمبەر(د.خ) لەگەڵ موسولمانان بەیعتی بەست جگە لەجەد کوپی قەیس.

جابر کوپی عەبدوللە دەلیت: ئەوم بینی بەسکی و شترەکە ی خۆیەرە نووسابوو بۆ ئەوەی کەس نەیبینت.

دوای ئەو هەوال هات کە دەنگ و باسی کوشتنی عوسمان کوپی عەفان دەر بوو.

کوپی ئیسحاق دەلیت: قورەیشییەکان سوهیل کوپی عەمرۆیان بۆ لای پینگەمبەر(د.خ) نارد و وتیان: پەیمانێ ئاشتی لەگەڵ بێستە بەو مەرجهی ئەمسال بەگەریتەو تا عەرەبەکان نەلین محەمەد بەزۆر پۆشتە ناو مەککە.

کاتیک سوهیل لەدوورەو دەرکەوت و پینگەمبەر(د.خ) ئەوی بینی، فەرمووی: پێشنیاری ئاشتی دەکم چونکە ئەم پیاوێیان ناردوو.

کاتیک سوهیل گەیشتە لای پینگەمبەر(د.خ)، گفتوگۆکان درێژە کیشا و بابەتی ئاشتی هاتە ئاراو و کاتیک تەنیا نووسینی پەیمانەکە مایەرە، عومەر کوپی خەتاب هەستا و پۆشتە لای ئەبوبەکر و وتی: ئەی ئەبوبەکر مەگەر ئەو پینگەمبەری خوا نییە؟

ئەبوبەکر وتی: بۆ نا.

وتی: مەگەر ئێمە موسولمانین؟

ئەبوبەکر وتی: بۆ نا.

وتی: مەگەر ئەوان ئاباوەرین؟

وتی: بۆ نا.

وتی: کەواتە بۆ لەکاری دینەکە ی خۆمان بەم ریسواییە رازی دەبین؟

ئەبوبەکر وتی: ئەی عومەر شوینکەوتە ی پینگەمبەر(د.خ) بە، شایەتی دەدم کە پینگەمبەری خوا یە.

عومەر هاتە لای پینگەمبەر(د.خ) و وتی:

مەگەر تۆ پینگەمبەری خوا نیت؟

فەرمووی: بۆ نا.

وتى: مەگەر ئىمە موسولمان نىن؟

فەرمووى: بۇ نا.

وتى: مەگەر ئەوان ناباۋەر نىن؟

فەرمووى: بۇ نا.

وتى: كەۋاتە بۇ لەكارى دىنەكەى خۇمان بەم رىسۋايىيە رازى دەيىن؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: من بەندە و نىردراوى خوام و تەنيا فەرمانەكانى ئەو

ئەنجام دەدەم، ئەۋىش من پشتگوى ناخات.

عومەر دەيوت: لەترسى وتەكانى ئەو رۇژەم بەردەوام رۇژووم دەگرت و خىرم دەكرد،

نويزم دەخويىند و بەندەكانم نازاد دەكرد.

على كوپرى ئەبى تاليب دەلئت: پىغەمبەر(د.خ) بانگى كردم و وتى: بنووسە، بسم

الله الرحمان الرحيم.

سۈھەيل كوپرى عەمرۇ وتى: من ئەۋە ناناسم بنووسە باسمك اللهم.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بنووسە باسمك اللهم.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بنووسە ئەمە پەيمانى ناشتییە لەنىۋان محەمەد

پىغەمبەرى خوا لەگەل سۈھەيل كوپرى عەمرۇ.

سۈھەيل وتى: ئەگەر تۆم بە پىغەمبەردەزانى، شەرم لەگەل نەدەكردیت، ناوى خۆت

و باوكت بنووسە.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بنووسە، ئەمە پەيمانە لەنىۋان محەمەد كوپرى عەبدوللە

لەگەل سۈھەيل كوپرى عەمرۇ.

بېياردار بۇ ماۋەى دەسال شەر لەنىۋاناندا روونەدات و ھەمووان لەئەماندا بن و

دەست لەيەكتەر ھەلگرن بەو مەرجهى ھەركام لەقورەيشىيەكان بى مؤلتى سەرپەرەستى

خۆى بپواتە لای محەمەد، بېگەرپىنئەۋە و ھەركەس لەموسولمانان پەيوەستى

قورەيشىيەكان بو، نەيگەرپىنئەۋە. ناشتى لەنىۋانان سەقامگىر بىت و شەر و

ئەسىركران لەئارادا نەبىت. ھەركەس دەخوازىت لەگەل پىغەمبەر(د.خ) پەيمان بەستىت

و ھەركەس دەخوازىت لەگەل قورەيشىيەكان.

خەلكانى خوزاعە وتیان: ئىمە لەگەل پىغەمبەر(د.خ) پەيمان دەبەستىن.

منالەكانى بەكر وتیان: ئىمە لەگەل قورەيشىيەكان.

قورەيشىيەكان مەرچيان بۇ پىغەمبەر(د.خ) دانا تا لەم سالەدا بگەرپىنئەۋە و نەپواتە

ناو مهككه و سالیكى ديكه بگه پښتوره و نهوان مهككه چولّ دهكهن بۇ نهوهی پیغهمبهر(د.خ) و موسولمانان پرؤنه ناو مهككه و تهنیا دهبیټ شمشیریان پیټیټ نهویش له ناو كالان.

لهو كاتهی پیغهمبهر(د.خ) و سوهیل كورپی عه مرؤ پهیمان نامهكهیان دهنووسی، باوكی جهندهل كورپی سوهیل هه لآت و هاته لای پیغهمبهر(د.خ).

كاتيك موسولمانان هاتنه دهر، له سهركه وتن دلنیا بوون بههؤی نهو خهوهی پیغهمبهر(د.خ) بینیبووی و كاتيك بینیان به پهیمانی ناشتی و گه رانهوه كوتایی هات و پیغهمبهر(د.خ) به زور شت رازی بوو، په ریشان بوون و زوری نه ما بوو كوفر له ناویاندا بلاو بیټه وه.

كاتيك سوهیل، باوكی جهندهل (كورپی خوی) بینی، ههستا و شه قهزللهیه کی لیذا و یه خه ی گرت و وتی: نهی محهمه د پیش هاتنی نه مه بۇ لای تۇ، پهیمانی ناشتی له نیوان من و تۇ واژؤ كراوه.

پیغهمبهر(د.خ) فهرمووی: راست دهكهیټ.

سوهیل، باوكی جهندهلی به دوا ی خؤیدا راده كیشا تا بیگه پښتوره بۇ ناو قوره ییشیه كان، نهویش هاواری ده كرد: نهی موسولمانان دهمبهن بۇ ناو ناباوه ران تا له دینه كه م هه لگه پښمه وه.

موسولمانان له م رووداوه توره بوون، به لام پیغهمبهر(د.خ) فهرمووی: نهی باوكی جهندهل خوپاگری بكه تا نهو كاته ی خواوند ریگه ی چاره یه ك بۇ تۇ و كهسانی وهك تۇ ناماده دهكات، ئیمه پهیمانان له گه ل نه م خه لكه به ستوره و به لیئمانداوه و ناتوانین پهیمان بشكینین.

ده لیت: عومر ههستا و له گه ل باوكی جهندهل به ریكه وت، دهیوت: نهی باوكی جهندهل، چاوه روانبه نهوان ناباوه رن و خوینیان وهك خوینی سهگ وایه. دهسکی شمشیره كه ی لهو نريك ده كرده وه.

عومر دهیوت: هیوادار بووم شمشیره كه بگریټ و باوكی بكوزیت به لام نهیویست خوینی باوكی بریژیت.

كاتيك پهیمانی ناشتی ناماده كرا، دهسته یه كه له موسولمانان و ناباوه ران، نه بو به كری راستگؤ، عومر كورپی خهتاب، عه بدولر ه حمان كورپی عهوف و عه بدولله كورپی سوهیل

كوپرى عه مرۆ و سه عد كوپرى ئه بى وه قاس و مه حمود كوپرى موسليمه و موكرين كوپرى
حه فصى ناباوهر و عهلى كوپرى ئه بى قاليب، بوونه شايه تى په يمان نامه كه.
نووسه ره كهى عهلى بوو.

به ره ده لئيت: پيغه مبه ر(د.خ) له مانگى زيقه عده به مه به ستي حه جى عه مره مه دينه ي
به جي پيشت به لام دانيشتوانى مه كه كه ريگه يان نه دا و ناشتى سه قامگر كرا.
پيغه مبه ر(د.خ) سى رۆژ له مه كه كه مائه وه. كاتيگ په يمانتى ناشتيان نووسى، به مشينه
نووسيان:

ئمه په يمانى ناشتى مه ممه د پيغه مبه رى خوايه. وتيان: ئه گهر تو مان به پيغه مبه ر
ده زانى، ريگه مان لينه ده گرتيت به لام تو مه ممه د كوپرى عه بدولله يت.

پيغه مبه ر(د.خ) فه رموى: من پيغه مبه رى خوا و مه ممه د كوپرى عه بدولله م. به عهلى
فه رموو: پيغه مبه رى خوا بسپره وه.
عهلى وتى: هه رگين ئه و كاره ناكه م.

پيغه مبه ر(د.خ) په يمانى ناشتيايه كهى هه لگرت - ئه و نووسيني به باشى نه ده زانى —
وشه ي مه ممه دى له جياتى پيغه مبه ر نووسى و به مشينه وه نووسرا: ئه م په يمانى
ناشتى مه ممه ده، ته نيا به شمشير له ناو كاله وه بپرواته ناو مه كه كه و هيچ يه
له موسولمانانى شاره كه له گه ل خۆى نه بات و هه ركه س له هاوه لانى بخوازيت له مه كه كه
بميينيته وه، ريگه يان لينه گريت.

كاتيگ پيغه مبه ر(د.خ) رۆشته ناو مه كه كه و ماوه ي سى رۆژه كه كو تايى هات،
پيغه مبه ر(د.خ) به هاوه لانى خۆى وت: هه ستن و قوربانى بكه ن و مووى سه ر بتاشن.
به لام كه س هه لئه ستا. پيغه مبه ر(د.خ) سى جار وته كانى دووباره كرده وه و كاتيگ كه س
هه لئه ستا، رۆشته لاي دايقى سه لمه و رووداوه كهى بو باس كرد. دايقى سه لمه وتى:
ئه گهر ده خوازي ئه و كاره بكه ن، بپرو و بى ئه وه ي له گه ل كه س قسه بكه يت، قوربانى بكه
و داوا له سه رتاشه كهى خۆت بكه مووى سه رت بتاشيت.

پيغه مبه ر(د.خ) رۆشته ده ر و له گه ل كه س نه په يقى. كاتيگ موسولمانه كان ئه مه يان
بينى، هه ستن و قوربانينيان كرد و مووى سه رى يه كترين تاشى. ئه وه نده ي نه ما بوو
چه ند كه س له م ناوه دا بكوژرين.

كوپرى ئيسحاق ده لئيت: ئه و كه سه ي له و رۆژه دا مووى سه رى پيغه مبه رى تاشى،
خه راش كوپرى ئومه ييه كوپرى فه زلى خوزاعى بوو.

كوپى عەباس دەلێت: لەرۆژى ھۆدەبىبىيە كەسانىك مووى سەريان تاشى و كەسانىك كورتیان كردهو، پىڤەمبەر(د.خ) فەرمووى: خوا ئەوكەسانە ببەخشیت مووى سەريان تاشى.

وتیان: ئەوانەيشى كورتیان كردۆتەو.

فەرمووى: ئەوانەى سەريان تاشى.

وتیان: ئەوانەيشى كورتیان كردهو.

فەرمووى: ئەوانەى سەريان تاشى.

وتیان: ئەى پىڤەمبەر(د.خ) ئەوانەيشى كورتیان كردهو.

پىڤەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەوانەيشى كورتیان كردهو.

پرسییان: ئەى پىڤەمبەر(د.خ) بۆ تەنیا داواى بەخشینت بۆ ئەوكەسانە كرد كەسەريان تاشى؟

فەرمووى: لەبەر ئەوھى گومانیان نەكرد.

زوهرى دەلێت: پىڤەمبەر(د.خ) بۆ مەدینە گەرايەو، پىشتەر سەرکەوتنىكى بەو گەرەبىيە لەئىسلامدا نەببىنرابوو. ھەر كاتىك ئەم دوو دەستەيە رووبەرۆوى يەكدەبوونەو، شەر روويەدا. كاتىك ناشتى سەقامگىر كرا و شەر بارى كرد و خەلكان لەيەك ئاسوودە بوون، چاويان بەيەك كەوت و گفتوگۆكان دەستپىكرد. ئەوھى تواناى تىگەيشتنى ببوايە، پىشنىارى ئىسلاميان پىدەكرد و باوهرى دەھىنا. لەم ماوھى ئەم دووسالەدا زياتر لەھەموو سالەكانى دىكە خەلكان باوهران بەئىسلام ھىنا.

دەلێت: كاتىك پىڤەمبەر(د.خ) گەيشتە مەدینە، باوكى بەسىر، يەكىك

لەقورەيشىيەكان ھات.

كوپى ئىسحاق دەلێت: ناوى باوكى بەسىر عوتەبە كوپى ئەسەد و لەو موسولمانانە بوو كە لەمەككە ژيانى بەسەر دەبرد. كاتىك ھاتە لاى پىڤەمبەر(د.خ)، ئەزھەر كوپى عەبدعەوف و ئەخنەس كوپى شورەيق سەبارەت بەو نامەيان بۆ پىڤەمبەر(د.خ) نووسى و يەكىك لەكۆيلەكانى خۇيان لەگەل يەكىك لەمنالەكانى عامر پەوانە كرد. كاتىك نامەكەيان تەسلىمى پىڤەمبەر(د.خ) كرد، فەرمووى: ئەى باوكى بەسىر ئىمە پەيمانمان لەگەل ئەم خەلکەدا ھەيە و دەزانی لەدینەكەى ئىمەدا خیانەت پەوا نىيە، خواوهند بۆ تۆ وئەو خەلکانەى لەگەل تۆن، رینگە چارەيەك دەدۆزیتەو.

دەلئیت: باوکی بەسیر لەگەڵ ئەو دوانە بەرێکەوت و کاتیکی گەیشتنە زوئەلحەلیفە، لای دیوارێک دانیشت. درو ھاوڕیکەیشی لەگەڵدا بوو. بەپیاوی عامری وت: شمشیرەکەت تیزە؟

وتی: بەئێ.

وتی: باسەیری بکەم؟

وتی: سەیری بکە.

ئەبوسەیر شمشیرەکە دەرکیشا و پیاوی عامری کوشت و کۆیلەکە بەخێراییی گەپرایەووە بۆ لای پێغەمبەر(د.خ). پێغەمبەر(د.خ) لەمزگەوت دانیشتبوو، کاتیکی لەدوورەووە کۆیلەکە یینی، فەرمووی: ئەم پیاووە ترساووە.

کاتیکی کۆیلەکە نزیک کەوتەووە، پرسی: چی روویداووە؟

وتی: ھاوڕیکە ی ئێووە ھاوڕیکە ی منی کوشت.

ھەمان سات باوکی بەسیر بە شمشیرە دەرکیشراووەکە ی دەرکەوت و وتی: ئە ی پێغەمبەر(د.خ)، تۆ پەیمانەکە ی خۆتت بردەسەر ومنت تەسلیمی ئەوان کردەووە، بەلام خواوھند منی لەدەستی ئەوان رزگار کرد.

پێغەمبەر(د.خ) فەرمووی: دەسپێکی جەنگە.

کۆری ئیسحاق دەلئیت: ویا وتی: ئەگەر کەسانیکی لەگەڵدا بن، سەرەتای ھەلگیرسانی جەنگە. کاتیکی ئەم وتە ی ھینایە سەرزمان، باوکی بەسیر زانی ئەو تەسلیمی نێردراووەکە دەکاتەووە. باوکی بەسیر لای پێغەمبەر(د.خ) پڕۆشت و لەعەیس لەکەنار دەریا لەسەر رینگە ی کاروانەکانی قورەیش دا بەزی. ئەو موسولمانانە ی لەمەککە زیندان ی قورەیشییەکان بوون، وتەکانی پێغەمبەریان(د.خ) بیست کە بەباوکی بەسیر وتبوو: ئەگەر کەسانی دیکە ی لەگەڵدا بییت، ئەمە سەرەتای دەسپێکردنی جەنگە. ئەوانیش لەعەیس پەيوەستی باوکی بەسیر بوون. باوکی جەندەل ھەلات و پەيوەستی باوکی نەسیر بوو. نزیکە ی ھەفتا کەس لەدەوری کۆبوونەووە و تەنگیان بەقورەیشییەکان ھەلچنی. ھەرکاروانیک بەرەو شام دەپڕۆشت، رینگە یان لێدەگرت و کاروانییەکانیان دەکوشت و سامانی ئەوانیان تالان دەکرد.

قورەیشییەکان کەسیان بۆ لای پێغەمبەر(د.خ) نارد و بەخزمایەتی خویان سویندیاندان تا کەس نەگەرپێنیتەووە و ھەرکەس لەمەککەووە پەيوەستی موسولمانان بوو، لەمەدینە بيمینیتەووە و لەئەماندا بییت. پێغەمبەر(د.خ) پەنای بەو ھەفتا کەسە

بهخشی و ئەوان په یوهستی موسولمانان بوون.

له هه دیسی کوږی ئیسحاق ناماژهی پیدراوه: کاتیک سوهیل کوږی عه مرؤ ناگادار بوویه وه باوکی بهسیر پیاوی عامری کوشتووه، پشتی به که عبه وه دا و وتی: لیږه نارپوم تا خوینبایی ئەو پیاوه بدن.
 ئەبوسوفیان وتی: سویند به خوا ئەمه نه زانییه، یه که له سه سئی خوینبایی ئەو نادریت.

دوای ئەوه چه ند ژنیکی موسولمان له مه که وه په یوهستی پیغه مبه (د.خ) بووون و خواوه ند ئەم نایی په وانه فهرموو:

((يا ايها الذين آمنوا اذباكم المؤمنات مهاجرات فامتحنوهن الله اعلم بايمانهن وان علمتهن مومنات فلا ترجعهن الى الكفار لانهن حل لهنم و لاهم يحلون لهن و آتوهن ما انفقوا و لا جناح عليكم ان تنكحوهن اذ آتيتهن اجورهن و لا تمسكوا بعصم الكوافر.

واتاکهی: ئەهی پیغه مبه (د.خ)، کاتیک ژنانی موهاجیر دینه لای ئیوه، تاقیبان بکه نه وه، خواوه ند زیاتر ناگای له نیمانی ئەوان هیه، ئەگه وه که سانیکی باوه پردار ئەوانتان ناسی، ته سلیمی کارفره کانیان مه که نه وه چونکه نه ئەوان بو کافر هکان چه لالان نه کافر هکان بو ئەمان، هه رچی له ریگهی په یوهندی هاوسه رگیری خه رجیبان کردووه، بویان بگه ریښه وه و بو ماره کردنی ئەم ژنانه، ئەگه ماره یی ئەوان بدن، هیچ گوناخیک له ئەستوی ئیوه دا نییه و گرنگی به ماره یی کافر هکان مه دن.))

عومه کوږی خه تاب دوو ژنی ناباوه ری بوو، هه ردووکیانی ته لاقدا. یه کیان بوو به ژنی معاویه کوږی ئەبوسوفیان و ئەوی دیکه یان بوو به ژنی سه فوان کوږی ئومه ییه. پیغه مبه (د.خ) ژنه موهاجیره کانی نه گه پانده وه و فهرمووی ماره یی ئەوان بدن.

له هه دیسه که ی کوږی ئیسحاق ناماژهی پیدراوه: له م کاته دا دایکی کولسوم کچی عوقبه کوږی ئەبی موعیت هاته لای پیغه مبه (د.خ). عوماره کوږی وه لید و براکانی هاتنه مه دینه و داوایان له پیغه مبه (د.خ) کرد به پیی بهنده کانی په یمانی ناشتی حوډه بیبیه، ژنه کیان ته سلیم بکاته وه، به لأم پیغه مبه (د.خ) ئەو کارهی نه کرد چونکه خواوه ند نه یده ویست.

ده لیئت: ئەو دوو ژنه ی عومه ته لاقیدا، یه کیان قه ربیه کچی ئەبی ئومه ییه کوږی موغه ییره بوو که معاویه کوږی ئەبوسوفیان له مه که ئەوی وه که هاوسه ری خو ی

هه‌ئێژارد. هه‌ردووکیان ناباوهر بوون. ئه‌وی دیکه‌یان دایکی کولسوم کچی عه‌مرۆ کۆپی جه‌رولی خوزاعی دایکی عوبه‌یدالله کۆپی عه‌مرۆ بوو که‌باوکی جه‌هم کۆپی حوزافه کۆپی غانم له‌مه‌که‌که ئه‌وی کرده هاوسه‌ری خۆی.

واقدی ده‌ئیت: له‌ره‌بیع الاخری ئەم ساڵه، پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) عوکاشه کۆپی موحنسی له‌گه‌ل چل و که‌س و له‌ناو ئەوان سابت کۆپی ئەقره‌م و شوجاع کۆپی وه‌هب، بۆ غومر ره‌وانه کرد. به‌خیزایی ئەسپیان غاردا به‌لام دوژمنان ناگادار بوونه‌وه و هه‌لاتن. عوکاشه له‌سه‌ر ئاوه‌که‌ی ئەوان دابه‌زی و شه‌رکه‌رانی سوپاکه‌ی بۆ هه‌موو سووچ وکه‌ناره‌کان نارد. یه‌کیک له‌سیخوهره‌کانی دوژمنیان گرت و شوینی چوارپێکانی ئەوانی نیشاندا. دووسه‌د وشتریان ده‌ستکه‌وت و بۆ مه‌دینه‌ گه‌رانه‌وه.

ده‌ئیت: هه‌روه‌ها له‌ره‌بیع الاوه‌لی ئەم ساڵه، پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) محه‌مه‌د کۆپی موسلیمه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌س بۆ جه‌نگ ره‌وانه کرد. دوژمن بۆسه‌یان دانا و کاتیك محه‌مه‌د و هاوه‌لانی خه‌وتن، له‌ناکاو هیزشیان کرده سه‌ریان و هه‌موو هاوه‌لانی محه‌مه‌د کوژران و خۆی بریندار رزگاری بوو.

واقدی ده‌ئیت: له‌ره‌بیع الاخری ئەم ساڵه، پیڤه‌مبه‌ر(د.خ)، باوکی عوبه‌یده‌ی جه‌راحی له‌گه‌ل چل که‌س به‌مه‌به‌ستی شه‌ر کردن بۆ زوئه‌لقه‌سه ره‌وانه فه‌رموو. شه‌وانه و به‌پی ملی ریگه‌یان گرتبه‌ر و گه‌شتنه شوینی مه‌به‌ست. هیزشیان کرده سه‌ر خه‌نکان که بۆ کویتستانه‌کان هه‌لاتن. ژماره‌یه‌ک وشت و بریک کالای دیکه‌یان ده‌ستکه‌وت له‌گه‌ل پیاویک که‌دواتر باوه‌ری هینا و پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) نازادی کرد.

هه‌روه‌ها له‌م ساڵه‌دا زه‌ید کۆپی حارسه‌ی بۆ شه‌ر له‌جه‌مووم ره‌وانه کرد. زه‌ید یه‌کیک له‌ژنه‌کانی مناله‌کانی مورینه‌ی به‌ناوی حوله‌یمه گرت که‌بۆ یه‌کیک له‌شوینه‌کانی سوله‌یم رینوینی کردن. ژماره‌یه‌ک مڤ و بزنی و ئەسیریان گرت. هاوسه‌ری حوله‌یمه له‌ناو ئەسیره‌کاندا بوو، پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) ئه‌وی به‌حوله‌یمه به‌خشی.

ده‌ئیت: له‌جومادی الاوه‌لی ئەم ساڵه زه‌ید کۆپی حارس به‌مه‌به‌ستی شه‌ر به‌ره‌و عه‌یس به‌ریکه‌وت و کاروانی باوکی عاس کۆپی ره‌بیعی گرت. ئه‌و په‌نای بۆ زینه‌بی کچی پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) برد و زینه‌ب، په‌نای پێبه‌خشی.

ده‌ئیت: له‌جومادی الاخری ئەم ساڵه زه‌ید کۆپی حارسه‌ی له‌گه‌ل پانزه که‌س به‌مه‌به‌ستی شه‌ر کردن له‌ت‌ه‌رف ره‌وانه فه‌رموو که‌هۆزی مناله‌کانی سه‌عه‌به له‌وی ده‌ژیان. سارانشینه‌کان هه‌لاتن چونکه ده‌ترسان له‌وه‌ی هاوه‌لانی پیڤه‌مبه‌ر(د.خ)

هیرش بکەنە سەر ئەوان. زیاتر لەبیست و شتری دەسکەوت. پوشتن و گەپرانەوهی ئەو چوار روژی خایاند.

دەلیت: لەجومادی الاخری ئەم سالە زەید کوپی حارسە بەمەبەستی شەر کردن بەرەو حەسمی بەریکەوت و ھۆکارەکەیی ئەو بوو کە دەحیەیی کەلبی لای قەیسەر دەگەراپەو. قەیسەر مال و جل و بەرگی گرانبایی زۆری پێبەخشیبوو. کاتیگ گەیشتە حەسمی، دەستەبەک لەخەلکانی جەزام ئەویان تالان کرد و هیچیان بۆ نەهێشتەو. دەحیە پێش ئەوێ بپرواتەو بۆ مالهەکی خۆی، پوشتە لای پیغەمبەر(د.خ). پیغەمبەر(د.خ) زەید کوپی حارسە پەوانە کرد.

ھەر وھا لەم سالەدا عومەر کوپی خەتاب، جەمیلە کچی سابت کوپی ئەبی ئەفلەحی وەک ھاوسەر ھەلبژارد. لەم ھاوسەر گیرییە عاسم کوپی عومەر چاوی بەدنی ھەلھێنا. دواتر تەلاقیدا و یەزید کوپی جاریە ئەوی کردە ھاوسەری خۆی و عەبدولرەحمان کوپی یەزید چاوی بەدنی ھەلھێنا. ئەو لەدایکەو بەرای عاسم کوپی عومەر بوو.

ھەر وھا لەرەجەبی ئەم سالە، زەید کوپی حارسە بەمەبەستی شەر کردن رووی کردە وادی ئەلقورا.

لەشەعبانی ئەم سالە، عەبدولرەحمان کوپی عەوف رووی کردە دوما ئەلجەندەل. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەگەر خەلکەکی ملکەچی تۆ بوون کچی پاشاکەیان وەک ھاوسەری خۆت ھەلبژێرە. کاتیگ خەلکەکی باوەریان ھینا، عەبدولرەحمان تەمازور کچی ئەسبەغی کردە ژنی خۆی کە بوو بەدایکی باوکی سەلمە. باوکی ئەو، سەرکردەیی و پاشای خەلکان بوو.

دەلیت: لەم سالەدا وشکەسائی سەخت و پیغەمبەر(د.خ) لەمانگی رەمەزان لەگەڵ موسولمانان دوعای بارانی خویند.

دەلیت: لەم سالەدا عەلی کوپی ئەبی تالیب بەمەبەستی جەنگ رووی کردە فەدەک. عەبدوللە کوپی جەغفەر دەلیت: عەلی کوپی ئەبی تالیب لەگەڵ سەد پیاو رووی کردە فەدەک. تاییەفەبەک لەمانەکانی سەعد کوپی بەکر لەوێ نیشتەجی بوون. ھۆکارەکی ئەو بوو پیغەمبەر(د.خ) ئاگادار بوویەو دەستەبەک لەوان دەیانەوئیت ھاوکاری جوولەکانی خەیبەر بکەن. عەلی شەوانە رینگەیی دەبیری و بەروژ خۆی دادەشارد. یەکیگ لەسیخوڕەکانی ئەو خەلکەیی دەستگیر کرد. وتی: ئەویان بۆ خەیبەر

رهوانه کردووه تا پیشنیاری هاوکاری خوئی بهوان بکات و لهبری ئەمه بهرهمهکانی خهیبهریان دهستهکەوئیت.

دهلئیت: سهفهری جهنگی زهید کوپی حارسه بو لای دایکی قورفه لهم سالدادا بوو. دایکی قورفه، فاتیمه کچی رهبعه کوپی بهدری کوشت، کوژرانی ئەو بهشیوهیهکی زۆر قیزهون بوو. دوو قاجیان بهدوو وشترهوه بهستهوه و وشترهکانیان غاردا تا بوو بهدوو کهرت. ئەو پیریکی پهککهوته بوو.

هۆکارهکهی ئەوه بوو پیغهمبەر(د.خ) زهید کوپی حارسهیی بو وادی ئەلقورا رهوانه کرد. زهید رووبهرووی منالهکانی فهزاره بوویهوه و دهستهیهک لههاوهلانی کوژران. زهید لهناو کوژراوهکان ههلات. وهرده کوپی عهمرۆ یهکیک لهمنالهکانی سهعد لهناو کوژراوهکاندا دهبینرا. یهکیک لهمنالهکانی بهدر ئەوی کوشت. کاتیک زهید گهراپهوه، نهزری کرد، لههیچ ئافرهتیک نزیك نهکهوئتهوه تا شهپر لهگهڵ منالهکانی فهزاره بکات. کاتیک برینهکهی باش بوویهوه، پیغهمبەر(د.خ) ئەوی لهگهڵ سوپایهک بو شهپر لهگهڵ منالهکانی فهزاره رهوانه و کهسانیکی زۆریان لهوان کوشت. قهیس کوپی موسحیری یهعمهری لهناو کوژراوهکاندا دهبینرا. دایکی قورفه و کچهکهی نهسیر و فرمانی کوشتنی ئەوانی دهرکرد ئەویان بهدوو وشترهوه بهست و کردیان بهدوو کهرت. عهبدولله کوپی مهسعهده کچهکانی دایکی قورفهیی برده لای پیغهمبەر(د.خ). کچهکهی دایکی قورفه نهسیری سهلمه کوپی ئەکوهع بوو. دایکی قورفه شهریفی خهلهکهکی و عهربهکان وهک پهند دهیانوت: ئەگەر شهریفتر لهدایکی قورفه دهبوویت، زیاتر لهمه نهدهبوویت. پیغهمبەر(د.خ) داوای کچهکهی لهسهلمه کرد و سهلمه پیی بهخشی. پیغهمبەر(د.خ) ئەو کچهی بهحوزن کوپی ئەبی وهبی خالی خوئی بهخشی و عهبدولرهحمان کوپی حوزن چاوی بهدنیا ههلهینا.

گنپراوهیهکی دیکه سهبارت بهم جهنگه لهسهلمه کوپی ئەکوهع باس کراوه کهسهرکردهی موسولمانان ئەبویهکری راستگو بوو.

دهلئیت: پیغهمبەر(د.خ) ئەبویهکری کرده سهرکردهی نیعمه و بو شهپر لهگهڵ منالهکانی فهزاره بهریکهوتین و کاتیک لهئاوهکهی ئەوان نزیك بووینهوه، ئەبویهکری وتی: بخهوین وکاتیک نوێژی بهیانیمان خویند، ئەبویهکری فرمانی هیرشی دهرکرد و لهسهراوهکه کهسانیکی زۆرمان کوشت. من دهستهیهکم بینی لهگهڵ ژن و منالهکانیان بهرهو کیوهکه دهرۆشتن. تیریکم بو نیوان ئەوان و کیوهکه هاویشت و کاتیک تیرهکهیان بینی، وهستا.

ئەوانم ھېنايە لای ئەبوبەکر. ژنيك له منالەکانی فەزاره له ناویاندا دەبیینرا پێستەیه کی له بەر کردبوو. کچەکی ھاورییەتی دەکرد. یەکیک بوو له جوانترین ژنانی عەرەب.

دەلێت: گەڕاینه وه بۆ مەدینه و پێغه مبه (د.خ) منی له بازار بینی و فرمووی: ئەی سەلمە، ئەم ژنە بە من بێخەشە.

وتم: ئەی پێغه مبه (د.خ)، سویند بەخوا عاشقی بووم و ھیشتا دەستم لێنەداوه. پێغه مبه (د.خ) ھیچی نەوت و روژی دواتر منی له بازار بینی و فرمووی: ئەی سەلمە ئەم ژنە بە من بێخەشە.

وتم: ئەی پێغه مبه (د.خ) ھیشتا دەستم لێنەداوه و پێشکەشە بەتۆ. پێغه مبه (د.خ) ئەوی بۆ مەککە نارد و چەند ئەسیریکی موسولمانی پی ئازاد کرد.

محەممەد کوپی عومەر دەلێت: لەم سألەدا کرز کوپی جابری فیهری بە مەبەستی شەرپ رووی له عەرنییان کرد که لە شەوالی سالی شەشەمی کۆچ شوانەکی پێغه مبه ریان کوشت و وشترەکانی ئەویان فراند. پێغه مبه (د.خ) ئەوی له گەل بیست کەس پەوانە کرد.

دەلێت: لەم سألەدا پێغه مبه (د.خ) نێردراوانی خۆی بۆ لای ئەمیر و پاشاکان پەوانە کرد. لە مانگی زیحە جە شەش کەسی نارد. سیانیان پیکەوه بەرێکەوتن، حاتب کوپی ئەبی بەلتعە رووی کردە مەقوقس، شوجاع کوپی وەھب کە بە شدارێ شەری بەدري کرد بۆ لای باوکی شیمیری غەسانی، دەحیە کوپی خەلیفە ی کەلبی بەرەو دیاری قەیسەر، سەلیت کوپی عومەری عامری بۆ لای ھوز کوپی عەلی حەنەفی، عەبدوللە کوپی حوزافە ی سەھمی بۆ دەرباری خوسرەو و عەمر کوپی ئومەییە ی زەمووری بۆ لای نەجاشی نارد.

کوپی ئیسحاق دەلێت: یەزید کوپی حەبیبی میسری نووسراویکی دۆزیبوویە وه کە ناوی نێردراوان و پێغه مبه (د.خ) و ئەو وتانە ی لە کاتی پەوانە کردنیان بۆ لای پاشاکان، بە ھاو لەانی خۆی دەفرموو، لەو نووسراویدا تۆمار کرابوو. نووسراوەکی بە یەکیک لە پڕواییکراوترین پیاوانی شارەکی خۆی بۆ کوپی شیبابی زوھری نارد کە پشترستی کردە وه. لە نووسراوە کە دا ھا تبوو، پێغه مبه (د.خ) بەرە بە یانیک بە ھاو لەانی خۆی وت: منیان وەک پێغه مبه ی ھەموو خەلکانی سەرزەوی پەوانە کردووه، ھاوشیوہ ی حەوارییەکانی عیسا کوپی مریەم، دژایەتی مەکەن.

ھاو لەانی وتیان: جیاواری ئەوان چی بوو.

فەرمووی: عیسا داوای لەحەوارییەکانی کرد پەيامە ئاسمانییەكە بلأو بکەنەوه، دەستەییەکیان رازی و دەستەییەکیان نارازی بوون. عیسا سکالای بۆ لای خوا بەرز کردەوه. بەرەبەیان هەرکام لەحەوارییەکان بەزمانی ئەو خەلکانە قەسە دەکرد کەبەریار بوو پەيامەكەى خواوەند لەو سەرزمینە بلأو بکاتەوه. عیسا وتی: ئەمە فەرمانی خواوەندە و دەبیّت برۆن.

کۆپی ئیسحاق دەلیت: پیڤەمبەر(د.خ) سەلیت کۆپی عەمرۆی بۆ لای هوزە کۆپی عەلی ئەمیری یەمامە نارد و عەلا حەزەمی بۆ لای موزەر کۆپی ساوی ئەمیری بەحرەین. عەمرۆ کۆپی عاسی بۆ لای جیفر کۆپی جەلەندا و عوبادە کۆپی جەلەندا ئەمیرەکانی عەمان نارد و حاتب کۆپی ئەبی بەلئەعەى بۆ مەقوقس بۆ لای ئەمیری ئەسکەندەرییە پەوانە کرد. حاتب نامەكەى پیڤەمبەر(د.خ) تەسلیمی مەقوقس کرد و ئەو چوار کەنیزی پێشکەى پیڤەمبەر(د.خ) کرد کەماریە دایکی ئیبراهیم یەکێک بوو لەوان. دەحیە کۆپی خەلیفەى کەلبی بۆ لای قەیسەرى پاشای رۆم، هیرقل نارد و کاتیک نامەكەى پیڤەمبەرى تەسلیم کرد، سەیری کرد و دواتر خەستییە ژیران و سمى.

ئوبوسوفیان کۆپی حەرب دەلیت: ئیئە خەلکانیکی بازرگان بووین، شەر لەنیوان ئیئە و پیڤەمبەر(د.خ) بەریابوو. گەمارۆی خەستبووه سەرئیئە و زیانی زۆرمان پێرا. کاتیک ناشتی سەقامگیر بوو، من و دەستەیهك لەقورەیشییەکان بەمەبەستی بازرگانی روومان کردە شام. شوینی بازرگانی کردنی ئیئە غەزە بوو. کاتیک گەیشتینە شوینی مەبەست، هیرقل بەسەر فارسەکانی ئەو سەرزمینە زال و خاچی گەورەى لەوان وەرگرتبوویەوه. کاتیک لەوەرگیرانەوهى خاچەكە ناگادار بوویەوه، بۆ سپاس کردن لەحمسەوه بەرێکەوت و رووی کردە بیت المقدس تا لەوی نوێژ بخوینیت. فەرشەکانیان بۆ راخست و گولبارانیان کرد. کاتیک گەیشتە ئیلیا و نوێژی خویند، بەتریقەکان و سەرکردەکانی رۆم، هاورییەتیان دەکرد. بەرەبەیانیک خەمبار و بەردەوام سەیری ئاسمانی دەکرد.

بەتریقەکان وتیان: ئەى پاشا بەخەمبار دەتبینن.

وتی: بەلى، دویشەو خەویکم بینی کە پاشای خەتینە دەرکەوتوو.

وتیان: ئەى پاشا جگە لەیەهوود هیچ نەتەوهیهك خەتینە ناکەن و ئەوانیش لەسنوری فەرمانرەوايەتى تۆدان. دەتوانی نێردراوانی خۆت بۆ هەموو ناوچەکان پەوانە بکەیت تا جوولەكەکانی سنووری فەرمانرەوايەتى تۆ کوشتار و لەم خەمە رزگارت بیّت.

به تریقه کان سه رقالی ئەم گفتوگۆیه بوون که نێردراوی ئەمیری به سەری هاته لای هیرقل و یه کێک له عه ره به کانی له گه ل خۆی هینابوو. ئەمیره کان هه وانه کانیا ن به یه ک راده گه یاند. نێردراوی ئەمیری به سەری وت: ئە ی پاشا ئەم پیاوه له عه ره به کانه، وشتر و مه ریان هه یه و با سی رووداویکی سه یر ده کات که له سه رزه مینه که ی روویداوه، له مباره وه پرسیا ری لێ بکه.

قه یسه ر به وه رگێزه که ی خۆی وت: له م عه ره به پیره رووداوه سه رنج راکیشه که ی سه رزه مینه که یان چیه؟

کاتی ک وه رگێزه که پرس ی، عه ره ب وتی: پیاوی ک له نا و ئیمه دا ده رکه وتوو ه و بانگه شه ی پیغه مبه رایه تی ده کات، ده سته یه ک شوینی که وتوون و ده سته یه ک دژی وه ستا ون. چه ندین شه ر له نیوان ئەوان روویدا وه به رده وامه.

قه یسه ر فه رمانیدا عه ره به رووت بکه نه وه و بی نی خه تینه کرا وه، وتی: خه وه که ی بی نی م، ئەمه یه نه ک ئە وه ی با سته ان کرد، عه ره به که ره وانه بکه ن با برو ات.

دوا ی ئە وه بانگی سه رکر ده ی پاسه وانه کانی کرد و وتی: هه موو شام ژۆرو و بکه و یه کێک له خزه مه کانی ئەم پیا وه بی نه ره لای من.

ئه بوسوفیا ن ده لێت: له عه زه بوون که له نا کا و سه رکر ده ی پاسه وانه کانی هیرشی کرده سه ر ئیمه وتی: ئیوه خزمی ئە و پیا وه حیا زاییه ن؟

وتم: به ئی.

وتی: له گه ل من بو لای پاشا وه رن.

ده لێت: له گه لیدا روشتین و کاتی ک گه یشتینه لای پاشا، وتی: ئیوه له خزه مه کانی ئەم

پیا وه ن؟

وتمان: به ئی.

وتی: کامتا ن په یوه ندی خزه مایه تی نزیک ی له گه ل ئە ودا هه یه.

وتم: منم، سویند به خوا هه رگیز که سیکی نه گوونجاوی خه تینه نه کراوی، یانی

هیرقل، هاوشیوه ی ئەوم نه بی نیوه.

پیی و تم: وه ره پی ش، منی لای خۆی دانیشاند و ها وه لانی له پشت سه ری منه وه

دانیشاند و وتی: من پرسیا ر له م ده کم، ئە گه ر درۆ ی کرد نا گا دارم بکه نه وه.

ده لێت: سویند به خوا ئە گه ر درۆ ی شم ده کرد، وته کانی منیا ن به نا راست له قه له م

نەدەدا، بەلام من سەرکردەى خەلكەكەم بووم و درۆ كردنم پەسەند نەكرد و زانيم ئەگەر درۆ بكەم، بەكەسانىتر دەلین درۆم كردوو. لەبەر ئەمە راستىيەكانم هیناىە سەرزمان. هیرقل وتى: لەم پیاوہى لەناو ئیوہدا دەرکەوتووہ و بانگەشەى پىغەمبەرى دەكات، ناگادارم بکەرەوہ.

دەلێت: ھەلەمدا کارەکانى بەناگرینگ لەقەلەم بدەم، وىتم: ئەى پاشا کارەکانى ئەو لای تووچ گرنگیەكى ھەيە، باس و خواسەکانى ئەو زۆر كەم بەھاترەوہ لەوہى باسیان کردووہ.

بەلام هیرقل گرنگى بەوتەكەم نەدا و وتى: تەنیا وەلامى پرسیارەكانم بدەرەوہ.

وىتم: ھەرچى دەخوانى، بپرسە.

وتى: رەچەلەكى ئەو لەناو ئیوہدا چۆنە.

وىتم: باوہ پىتكراوہ؟

وتى: ئایا كەس لەبنەمالەكەى تا ئیستا بانگەشەى لەو چەشنەى كردووہ؟

وىتم: نە.

وتى: ئایا پاشا بووہ و لییان سەندۆتەوہ و بۆیە ئەم كارە دەكات تا پاشایەتییەكەى وەرېگریتەوہ.

وىتم: نە.

وتى: چ كەسێك شوینكەوتەى ئەون؟

وىتم: ھەژاران و نەداران و گەنجە كەم تەمەنەكان و ژنان، لەپیاوہ بەتەمەنەكان و

شەریفەكان، كەس شوینی نەكەوتوون.

وتى: شوینكەوتەكانى خوشیان دەوێت و ھەمیشە لەگەلیدان یا بیزارى لیدەبرن و

لیى جیادەبنەوہ؟

وىتم: تا ئیستا كەس باوہرى نەھیناوە و دواتر لىى جیا ببیتەوہ.

وتى: شەرى نیوان ئیوہ و ئەو چۆنە؟

وىتم: بەردەوام لەشەرداين، ھەندى كات ئەو سەرکەوتن بەدەست دەھینیت و ھەندى

كات ئیئە.

وتى: ئایا خیانەت دەكات؟

دەلێت: لەپرسیارەكاندا ھىچ شتىك نەبوو بتوانم رەخنە لە پىغەمبەر(د.خ) بگرم، وىتم:

نا، بەلام ئیستا پەيمانى ئاشتى لەنیوان ئیئە مۆر كراوہ بەلام لەخیانەتى ئەو دانیان نین.

هیرقل دهستی به قسه کردن کرد و وتی: سه بارهت به رهچه له کی ئه و پرسیارم کرد و وت باوه پینکراوه، خواوند که سیك دهکاته پیغه مبه (د.خ) که رهچه له کی باوه پینکراو بیت.

پرسیم: ئایا کس له بنه ماله که ی بانگه شه ی له مشیوه ی کردووه تا لاسایی ئه وان بکاته وه؟ وت: نا.

پرسیم: ئایا پاشا بووه و لیتان سه ندۆته وه و بویه ئه م قسانه دهکات تا پاشایه تی وه ربگریته وه، وت: نا.

سه بارهت به شوینکه وته کانی ئه و پرسیم که وتت هه ژاران و نه داران و ژنان و گه نجه که مته مه نه کائن. له هه موو سه رده مه کان، شوینکه وته کانی پیغه مبه (د.خ) ئه م که سانه بوون.

پرسیم ئایا شوینکه وته کانی ئه و یان خوش دهویت یا لی بیزارن. وت: تا ئیستا کس له وان ه ی باوه پریان پیی هیناوه، لیی جیانه بوونه ته وه، شیرینی ئیمان به مشیوه یه و کاتیك له دلێکدا جیگه ی بوویه وه، نارواته دهر.

پرسیم: ئایا خیانهت دهکات یا نه، وت: نه. ئه گه ر راستت وتبیت ئه و به سه ر ولآته که یدا من سه رده که ویت و حه ز ده که م لای ئه و یم و قاچه کانی بشۆم. برۆ.

ده لیت: لای هیرقل هاتمه دهر و دهستم خسته سه رده ست و وتی: ئه ی بنده کانی خوا، کاری کوپی ئه بی که بشه به رز بوته وه و پاشاکانی مناله کانی ئه سفه ر له شام، له ده سه لآته که ی خو یان ده ترسن.

نامه که ی پیغه مبه (د.خ) که ده حیه ی که لبی بو هیرقلی برد، به مشیوه بوو:

((بسم الله الرحمن الرحيم. له محهمه د پیغه مبه ری خوا بو هیرقل، پاشای رۆم، سلآو بو ئه و که سه ی شوینکه وته ی رزگار بیت، به لآم دراتر: باوه ر به نیسلا م بیئه تا ته ندروست به مینیته وه و دوو جار پاداشت پینبدن و ئه گه ر باوه ر نه هینیت، گوناحی وه رزیران له ئه ستوی تۆدایه.))

کوپی شیهابی زوهری ده لیت:

له رۆژگاری عه بدوله لیک کوپی مه روان یه کیک له ئه سقوفه کانی مه سیحیم بینی که نامه که ی پیغه مبه (د.خ) و کاری بیرمه ندانه ی هیرقل له سه رده می ئه ودا بووه.

ده لیت: کاتیك نامه که به ده سه تی هیرقل گه یشت، هه لیگرت و له ژیران و سمتی

خوی داینا، دواتر بۆ که سیك که له رۆم ده ژیا و عیبرانی ده خویندهوه نامه ی نووسی و له کاره کانی پیغه مبهه (د.خ) ئاگاداری کردهوه. وه لأمی ده سته کوت: بی گفتوگو پیغه مبهه ریکه ئیغه چاوه پروانی ده کهین، باوه ری پییننه و وته کانی پشتراست بکه ره وه. هیرقل فرمانیدا به تریقه کان له کۆشکه کهیدا کۆبنه وه و فرمانیدا ده رگاگان دابخه ن. له ژورویکی سه ره وه قسه ی له گه ل کرد چونکه له گیانی خوی ده ترسا، وتی: ئە ی رۆمییه کان، ئیوه م بۆ کاریکی چاکه کۆکردۆته وه، نامه ی ئە و پیاوه به ده سته من گه یشتوو و پینشیاری ده کات باوه ر به دینه که ی بینم، سویند به خوا ئە و پیغه مبهه رییه چاوه پروانی ده کهین، پیویسته باوه ری پیینن و وته کانی پشتراست بکهینه وه بۆ ئە وه ی دنیا و رۆژی په سالنمان له ده ست نه داییت.

به تریقه کان یه ک دهنگ هاواریان کرد و روویان کرده ده رگاگان کۆشک تا برۆنه ده ر. به لأم ده رگاگان داخرا بوون. هیرقل فرمانیدا و ئە وانیان گه رانده وه چونکه له گیانی خوی ده ترسا، وتی: ئە ی رۆمییه کان بۆیه ئە و قسانم کرد تا بزانه ئیوه له سه ر دینه که ی خۆتان پیداگرن یا نه، ویستم بۆچوونی ئیوه سه باره ت به م رووداره بزانه و له کرده وه ی ئیوه شادمان بووم. به تریقه کان سوچه یان بۆ برد. فرمانیدا تاده رگاگان بکه نه وه و ئە وان رۆشتن.

کوری نیسحاق ده لیت: کاتیک ده حیه کوری خه لیفه ی که لبی نامه ی پیغه مبهه ری ته سلیمی هیرقل کرد، پیی وت: سویند به خوا ده زانه هاواریکه ی تۆ پیغه مبهه ری نیردراوه و ئە و که سه یه چاوه پروانی ده کهین و له کتیبه کانی خۆمان ناوی ده بینن، به لأم له رۆمییه کان بۆ گیانی خۆم ده ترسم و گه رنه باوه ریم پیده هینا. برۆ لای زه غاتیژی ئە سقۆف و کاره کانی هاواریکه ی خۆتی بۆ باس بکه چونکه ئە و له ناو رۆمییه کان له من گه وره تره و وته کانی کاریگه ری زیاتریان هه یه، برۆ بزانه ئە و چی ده لیت.

ده لیت: ده حیه رۆشته لای ئە سقۆفه که و به سه ر هاتی پیغه مبهه ر (د.خ) و نامه که ی بۆ هیرقلی باس کرد. پینشیاری نیسلام و باوه ره یانی پیکرد. زه غاتیژ وتی: سویند به خوا هاواریکه ی تۆ پیغه مبهه ری نیردراوه، ئیغه به تابه ته ندیه کان ده یناسینه وه و ناوی ئە و له کتیبه کانی خۆماندا ده بینن. دواتر رۆشت و جله ره شه کانی داکنده و جل و به رگی سپی پۆشی، دارده سته که ی هه لگرت و رۆشته لای رۆمییه کان که له که نیسه دا کۆبوونه وه، وتی: ئە ی رۆمییه کان نامه یه که له ئە حمه ده وه به ده سته من گه یشتوو و پینشیاری باوه ره یانمان پیده کات، شایه تی ده دم خوایه ک جگه له خوا ی تاقانه بوونی

ئىيە و ئەحمەد بەندە و نىردراوى ئەو. رۇمىيەكان ھىرشىيان كىردە سەر و بارانى شەق و شەقەزىلە بەسەرىدا بارى و گىيانى سپارد.

كاتىك دەخىيە بۇ لاي ھىرقىل گەرايەو و بەسەرھاتەكەى بۇ باس كىرد، وتى: پىم وتى لەرۇمىيەكان بۇ گىيانى خۇم دەترسم، زەغاتىر لاي ئەوان گەورەتر و وتەكانى كارىگەرتر بوون.

خالىد كوپى يەسار دەلىت: كاتىك ھىرقىل مەبەستى ئەوھى كىرد لەسەرزەمىنى شامەو بەرەو قوستەنتىنە بىرەت (بەھۇى ئەو ھەوالەى لە پىغەمبەرى بىستبوو)، رۇمىيەكانى كۆكردەو و وتى: ئەى رۇمىيەكان پىشنىارى چەند كارىك بەئىو دەكەم، لىيان ورد بىنەو.

وتيان: چىن؟

وتى: سوئند بەخو دەزانن ئەم پىاو پىغەمبەرى نىردراو و ئىمە ناوى ئەو لەكتىبەكانى خۇمان دەبىنن و بەتايبەتمەندىيەكان دەيناسىنەو، با باوهرى پى بىنن بۇ ئەوھى ئەم دنيا و ئەو دنيامان لەدەست نەچىت.

وتيان: پاشايەتى ئىمە لەھەموان گەورەترە و پىاوى زۇرتەمان لەبەردەستايە و ديارەكەمان سازگارترە، چۇن بىنە ژىردەستەى عەرەبەكان؟

وتى: با باجى سالانەى پىبەدەن و بەھۇى ئەومال و سامانەى پىى دەدەين، گەورەى ئەو لەخۇمان دوور دەخەينەو و لەشەرى ئەو خۇمان بەدوور دەگرىن.

وتيان: ژمارەى شەركەرانى ئىمە لەھەمووان زىاتر و پاشايەتىمان بەھىز و ديارەكەمان تۆكەترە، چۇن بەم رىسوايىە رازى بىن و باجيان پى بدەين، سوئند بەخو رازى نايىن.

وتى: با پەيمانى ناشتى لەگەل بىستىن و سەرزەمىنى سوريەى پىبەدەين بۇ ئەوھى سەرزەمىنى شام بەئىمە بسپىرئت.

دەلىت: سەرزەمىنى سوريە: فەلەستىن و ئەردەن و دىمەش و حىمس و ئەم لاي دەربەند بوو و ئەو لاي دەربەندىان بەشام ناو دەبرد.

وتيان: چۇن سەرزەمىنى سوريەى پىدەدەن كە سەرگولنى شامە، سوئند بەخو ھىچ كات ئەو كارە ناكەين.

كاتىك بەوتەكانى ھىرقىل رازى نەبوون، وتى: سوئند بەخو دەبىنن لەبەرابەر ئەو

پەنا بۇ شارەكانى خۇتان دەبەن و سەركوت دەكرىن. سوار ئىستىركەكى بەرىكەوت تا گەيشتە دەرىبەند و رووى كرده سەرزەمىنى شام و وەستا، وتى: سلاو لەسەرزەمىنى سوريە، سلاوى مائئاوايى. رۇشت تا گەيشتە قوستەنتەننە.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) شوجاع كوپرى وەھبى بۇ لاي مونزەر كوپرى حارس كوپرى ئەبى شىمر رەوانە فەرموو:
 واقدى دەلىت: نامەكەى بەمشيوە بوو:

((سلاو بۇ ئەو كەسەى دەبىتە شوئىنكەوتەى رزگارى و باوهرى پىدئىنئىت، پىشنيارت پىدەكەم باوهر بەخوای تاقانە بىنئىت بۇ ئەوھى پاشايەتتەكەت بەردەوام و پارىزراو بىت.

كاتىك شوجاع نامەكەى بەحارسدا، وتى: كى پاشايەتى لەمن دەستىنئىت، بۇ شەپرى ئەو بەرىدەكەوم. پىغەمبەر(د.خ) كاتىك ئەمەى بىست، فەرمووى: پاشايەتتەكەى لەناو بچىت،

كوپرى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) عەمرۇ كوپرى ئومەبىيەى زەمورى سەبارەت بەجەغەر كوپرى ئەبى تالىب و ھاوريكانى بۇ لاي نەجاشى رەوانە فەرموو و نامەبەكى نووسى بەم ناورەۆكە:

((بسم الله الرحمن الرحيم. له محمەد پىغەمبەرى خوا بۇ نەجاشى ئەسحەم پاشاى حەبەشە، سلاو لەتو، من سلاو بۇ خوای پاك و تاقانە دەنئىرم و شايەتى دەدەم عىسا كوپرى مريەم رۇحى خوا و وشەى ئەوھ كە بۇمريەمى كچى گواستەوہ و بەعيسا دووگيان بوو. خواوہند عيساى لەرۇحى خۇى ئافراند بەھەمان شيوہ كەئادەمى لەرۇحى خۇى ئافراند، پىشنيارى خواپەرەستى خوای تاقانە و بى شەرىكت پىدەكەم و داوا دەكەم بىتە شوئىنكەوتەى من و باوهر بەو خوايە بىنئىت كەمنى رەوانە فەرمووہ. من پىغەمبەرى خوام و كوپرە مامەكەى خۇم جەغەر و دەستەبەك لەموسولمانانم بۇ لاي تۇ ناردووہ، كاتىك ھاتن رىزيان لى بگرہ و لەلەخۇبايى بوون بەدور بە چونكە پىشنيارى خواپەرەستى بەخۇت و سوپاكەت دەكەم، ئاگادارم كردنەوہ و ھۇشدارىم پىدان، بەئامۇزگاربيەكانى من رازى بە و سلاو لەو كەسەى دەبىتە شوئىنكەوتەى رزگارى.))

نەجاشى لەوہلامى پىغەمبەر(د.خ) نووسى:

((بسم الله الرحمن الرحيم. بۇ محمەد پىغەمبەرى خوا لەنەجاشى پاشاى حەبەشە، ئەى پىغەمبەر(د.خ)، سلاو و رەحمەتەكانى خوا لەتۇ بىت، خوای تاقانە منى

بۇ ئىسلام رېئوتىنى كۆردى. بەلام دواتر: ئەي پىغەمبەر(د.خ)، نامەكەي تۆ و فەرموودەكان سەبارەت بە عيسا بەمن گەيشت، سوئند بەخوای ئاسمان عيسا يەك وشە بەم فەرموودانە زياد ناكات. ئىمە دىنەكەي تۆمان ناسىيەوہ و رىز لەكۆرە مامەكەي تۆ و ھاورىكانى دەگرين و شاىەتى دەدەين تۆ پىغەمبەرى نىردراو و راستگۆيت. من، بەيەت لەگەل كۆرە مامەكەي تۆ دەبەستم و لەسەر دەستى ئەو باوەر بەخووادەندى جىهان دەھىنم. كۆرەكەي خۆم ئەرھا بۆ لاي تۆ دەنيزم چوونكە تەنيا بەسەر خۇمدا زالم و ئەگەر بخوازيت دىمە لاي تۆ و شاىەتى دەدەم كەدىنەكەي تۆ راستە. ئەي پىغەمبەر(د.خ)، سلاوى خوا لەتۆيىت.))

كۆرى ئىسحاق دەلئيت: نەجاشى كۆرەكەي خۆي و شەست پىاوى حەبەشى بەكەشتىيەك رەوانە كۆرد و كاتىك گەيشتنە ناوہرەستى دەريا، كەشتىيەكەيان نوقم و ھەموويان خنكان.

مەمەد كۆرى عومەر دەلئيت: پىغەمبەر(د.خ) كەسى بۆ لاي نەجاشى نارد تا دايكى حەبىبى كچى ئەبوسوفيان بكاتە ھاوسەرى ئەو و لەگەل موسولمانەكانى حەبەشە رەوانەيان بكاتەوہ. نەجاشى كەنيزەكەي خۆي بەناوى ئەبرەھەي بۆ لاي دايكى حەبىبە نارد و لەخوازىنى كۆردى پىغەمبەر(د.خ) ئاگادارى كۆرەوہ و پىي و ت كەسىك وەك نوينەرى خۆي بۆ مارە برين دەستنىشان بكات. دايكى حەبىبە لەخوشيدا خشلەكانى خۆي بەئەبرەھە بەخشى و خاليد كۆرى سەئيد كۆرى عاسى وەك نوينەرى خۆي ديارى كۆرد.

نەجاشى لەلايەن پىغەمبەرەوہ خوتبەي مارە برىنى خويندەوہ و خاليدىش بەھەمان شىوہ دايكى حەبىبەي كۆرە ھاوسەرى پىغەمبەر(د.خ). نەجاشى چوارسەد دىنارى مارەيى دايكى حەبىبەي بەخاليد كۆرى سەئيدا و كاتىك دىنارەكان بەدەستى دايكى حەبىبە گەيشت، پەنجا مسقالى بەئەبرەھە بەخشى و وتى: كاتىك خشلەكانى خۆم بەتۆ بەخشى ھىچى دىكەم لەدەستا نەبوو بەلام ئىستا خاوەند ئەمەي بەمن بەخشى.

ئەبرەھە وتى: پاشا فەرمانى پىداوم ھىچ لەتۆ وەرئەگرم و ئەوہى وەرم گرتوہ، بىگەرپىنمەوہ. من لىپرسراوى جل و بەرگى پاشام و باوهرم ھىناوہ و داوات لىدەكەم سلاوى منى پىبگەيىنىت.

دايكى حەبىبە رازى بوو.

ئەبرەهە وتی: پاشا فەرمانی بەژنەکانی خۆیداوه عوود و عەنبەرت بۆ بێژن. پیڤەمبەر(د.خ) عوود و عەنبەری ژنەکانی نەجاشی لای دایکی حەبیبە دەبینی و قسە ی نەدەکرد.

دایکی حەبیبە دەلیت: سوار دوو کەشتی بووین، کەشتی ئازۆکان لەگەڵمان بوون تا گەشتینە چار و سوار لەسەر چواری پۆشتینە ناو مەدینە. پیڤەمبەر(د.خ) بەرەو خەبەر بەرێکەوتبوو. کەسانیک بۆ لای ئەو پۆشتن و من لەمەدینە مامەو تا پیڤەمبەر(د.خ) گەراپەو. پۆشتمە لای و سەبارەت بەنەجاشی پرسیاری لەمن کرد. من سلاوی ئەبرەهەم پیڤەمبەر(د.خ) و ئەو، وەلامی سلاوئەکە ی داپەو. کاتیک ئەبوسوفیان ئاگادار بوویووە پیڤەمبەر(د.خ) دایکی حەبیبە ی وەک هاوسەر هەلبژاردووە، ئەم کارە ی پەسەند کرد.

لەم سالا دا پیڤەمبەر(د.خ) نامە ی بۆ خوسرەو نووسی و بە عەبدوللە کوپی خوزافە ی سەھمی پەوانە کرد. ناوەرۆکی نامەکە بەمشێو بوو:

((بسم الله الرحمن الرحيم. له محمەد پیڤەمبەری خوا بۆ خوسرەو، پاشای پارسەکان، سلاو لەو کەسە ی دەبیته شوینکەوتە ی رزگاری و باوەر بەخوا و پیڤەمبەرەکە ی دینیت و شایەتی دەدات جگە لەخوای تاقانە خواپەکی دیکە بوونی نییە. من پیڤەمبەری نێردراوی خوا بۆ لای هەموو جیھانیانم، باوەر بیئە تا تەندروست بمینیتووە و ئەگەر باوەر نەهینیت، گوناحی ئاگرپەرستەکان لەئەستۆی تۆداوە.))
خوسرەو نامەکە ی پیڤەمبەری دراند. پیڤەمبەر(د.خ) فەرمووی: پاشایەتیەکە ی لەت لەت بیئ.

یەزید کوپی ئەبی حەبیب دەلیت: خوسرەو نامە ی بۆ بازان فەرمانرەوای یەمەن نووسی و فەرمانی پێدا دوو پیاوی بویر بۆ لای ئەم پیاوێ حیجازییە بئیرە تا بیهینن بۆ لای من. بازان بابوویە کەخەتی فارسی دەنووسی و شارەزای ژمیریاری بوو، پەوانە ی کرد لەگەڵ یەکیک لەفارسەکان بەناوی خوسرەو. نامەپەکی بۆ پیڤەمبەر(د.خ) نووسی تا لەگەڵ ئەوان بۆ لای خوسرەو بەرێکەویت و بەبابوویە ی وت: بۆ سەرزمینی ئەو پیاوێ و قسە ی لەگەڵ بکە و لەکارەکانی ئاگادارم بکەرەو.

نێردراوانی بازان پۆشتن تا گەشتنە تاییف. کەسانیک لەقورەیشییەکانیان لەوی بینی و سەبارەت بەپیڤەمبەر پرسیاریان کرد. وتیان لەمەدینە و لەهاتنی ئەوان شادمان بوون و بەخۆیان وت: خوسرەو شای شاکان رووبەرۆوی دەبیتهووە و کۆتایی پیدینیت.

نیردراران پۆشتن تا گەیشتنە لای پیغەمبەر(د.خ)، بابوویە وتی: شای شاكان، خوسرەو نامەى بۆ بازان نووسیوە و فەرمانى داوە كەسێك رەوانە بكات تا تۆ ببات. بازان منى نارد تا لەگەل من ببیت و ئەگەر ببیت نامەیهك بۆ شای شاكان دەنووسیت كەسوودی دەبیت و دەست لەتۆ هەلەگرت و ئەگەر رازى نەبیت، تۆ و خەلكەكەت كوشتار و سەرزەمینەكەت وێران دەكات.

كاتێك ئەو دوانە گەیشتنە لای پیغەمبەر(د.خ)، ریشى خۆیان تاشیبوو و سمیلیان دانابوو، پیغەمبەر(د.خ) ئەم كارەى پەسەند نەكرد و فەرمووی: كى پێى وتوون ئەو كارە بكەن؟

وتیان: پەرورەدگارى ئێمە فەرمانى ئەو كارەى پێداوین، مەبەستیان خوسرەو بوو. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بەلام پەرورەدگارى من فەرمانى پێداوم ریش بێلمەرە و سمیلم بتاشم.

فەرمووی: بڕۆن و بەیانى وەرئەوه.

لەئاسمانەوه هەوال بۆ پیغەمبەر(د.خ) هات كەخواوەند شىرویه كۆپى خوسرەوى بەسەر خوسرەودا زال كردوو و لەمانگى فلان لەشەوى فلان لەفلان كات باوكى خۆى كوشت.

واقدى دەلیت: شىرویه شەوى سێشەممەى دەى جومادى الاولى سالى حەوتەمى كۆچ، دواى تێپەرىنى شەش كارژێر لەشەو، باوكى خۆى كوشت. یەزید كۆپى حەبیب دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) دوو نیردرارەكەى بانگ كرد و لەم هەوالە ناگادارى كردنەوه.

وتیان: دەزانى چى دەلیت؟ ئێمە بەگوناحى بچوكتەر لەمەیش لەتۆ خوش نابین، ئەم هەوالە بۆ پاشا دەنووسین.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بەلى بۆى بنووسن و پێى بلین دین و دەسەلاتى من بەئەندازەى سنوورى كەسرا فراوان دەبیت و ئەگەر باوەر بەئىسلام ببیت، پاشایەتى یەمەن بەتۆ دەبەخشم و تۆ دەكەمە پاشای ئەبند.

پیغەمبەر(د.خ) پشتمنیكى لەزیز و زیو لەلایەن پاشاكانەوه وەك دیارى بۆ هاتبوو، دای بەخوسرەو و نیردراران گەرانهوه بۆ لای بازان و رووداوەكانیان بۆ باس كرد.

بازان وتی: ئەمە وتەى پاشا نییە، بەگومانى ئەو پیغەمبەرە، دەبیت چاوپێى بین،

ئەگەر وتەکانی راست بێت، وتەى پيغەمبەرى ئىدراروھ. و ئەگەر راست نەبێت ئەو کات بەشپۆھەيەکی دیکە ماملەى لەگەڵ دەکەين.

زۆرى نەخایاند نامەى شىرويه بەبازان گەيشت: من خوسرەوم کوشت لەبەر ئەوہى زۆر لەگەرەکانى فارسى کوشت و کەسانىكى زۆرى لەسنورەکان زیندانى کردبوو. کاتیک نامەکەى من بەدەستى تۆ دەکات، فرمانبەرى خەلکانى سنورەکەى خۆت بۆ من دەستەبەر بکە و سەبارەت بەو پیاوہى خوسرەو نامەى نووسىبوو، هیچ کارىک مەکە تا فرمانەکانى من بەتۆ دەگات.

کاتیک نامەى شىرويه بەبازان گەيشت، وتى: ئەم پیاوہ پيغەمبەرە. باوہرى هینا و ھەموو دانیشتوانى فارسى يەمەن لەگەڵ ئەو باوہريان هینا. ھەمىریەکان خەر خوسرەويان بەزۆئەلموعجيزە ناو دەبرد بەو ھۆى ئەو پشتينەى پيغەمبەر(د.خ) پيى بەخشىبوو. پشتين لەزمانى ھەمىر بەموعجيزە ناو دەبرا.

بابويه بەبازانى وت: ھەرگيز لەگەڵ پیاویكى خاوەن شکۆتر لەو پیاوہ قسەم نەکردوہ.

بازان وتى: پاسەوانى بوو؟

وتى: نە.

واقدى دەلێت: لەم سألەدا پيغەمبەر(د.خ) بۆ مەقوقس گەرەى قبتیەکان نامەى نووسى تا باوہر بەئىسلام بىنیت بەلام باوہرى نەھینا.

ئەبوجەعفر دەلێت: کاتیک پيغەمبەر(د.خ) لەغەزای حۆدەيبیہ گەرپایەوہ مەدینە، زیحەججە و بەشیک لەموحەرەمى لەو شارە بەسەر برد. لەو سألەدا ناباوەران کاروبارەکانى ھەجیا لەئەستۆدا بوو.

گیړانه وهی رووداوه کانی سالی چه وته می کۆچی و شهری خه بیهر

سالی چه وته می کۆچ دهستی پیکرد. پیغه مبه (د.خ) له کۆتاییه کانی مانگی موچه ره م بهرو خه بیهر بهرینکه وت و سه باع کورپی عه رفته ی غه فاری وه ک جیگری خوی له مه دینه ده ستنیشان کرد. له گه ل سوپاکه ی خوی پوشت و له دوئی ره جیع دابه زی. ئەم دوئه له نیوان خه بیهر و غه ته فاندایه.

کورپی ئیسحاق ده لیت: له وی دابه زی تا له نیوان خه لکانی خه بیهر و غه ته فان جیایی دورست بکات بو نه وه ی غه ته فانییه کان نه توانن دژی پیغه مبه (د.خ) هاوکاری خه لکانی خه بیهر بکن. کاتیئک غه ته فانییه کان له هاتنی پیغه مبه (د.خ) ئاگادار بوونه وه، کۆبوونه وه تا هاوکاری جووله که کان بکن و کاتیئک بهرینکه وتن بو کار و سامان و ژن و مناله کانی خویان نیگه ران بوون و گومانیان کرد موسولمانان هیرشیان کردو ته سه سرزه مینه که ی ئەوان. گه رانه وه و له شوینه کانی خویان جیگیر بوون و به مشیوهیه هاوکاری خه لکانی خه بیهریان نه کرد.

پیغه مبه (د.خ) یه ک یه که قه لکانی گرت. یه که م قه لا ناعم بوو که مه حمود کورپی موسلیمه به هوئی ئەو به رداشه ی به سه ریدا خستیانه خوار، له وی کۆژا. دوا ی ئەو قه موس، قه لای کورپی ئەبی حه قیق دهستی به سه ردا گیرا.

پیغه مبه (د.خ) ژماره یه کی زوری له خه لکانی خه بیهر نه سیر کرد. سه فیه کچی حه یی کورپی نه خته ب ژنی که نانه کورپی ره بیع کورپی ئەبی حه قیق و دوو کچه مامه که ی له ناو نه سپره کانداه بیهران. پیغه مبه (د.خ) سه فیه ی بو خوی هه لبارد.

ده حیه ی که لبی داوای سه فیه ی کرد و کاتیئک پیغه مبه (د.خ) ئەوی بو خوی هه لبارد، کچه مامه که ی سه فیه ی به ده حیه به خشی.

پیغه مبه (د.خ) دهستی به سه ر قه لکانی دیکه یشدا گرت.

مه ممه د کورپی ئیسحاق ده لیت: مناله کانی سه هم که تابه قه یه ک له نه سه لم بوون، هاتنه لای پیغه مبه (د.خ) و وتیان: سویند به خوا گرفتارییه کانی سه رشامان زیاد ی کردووه و هیچمان نییه. پیغه مبه (د.خ) هیچی نه بوو پییان به خشیئت، دوعای کرد و فه رمووی: خواوه ندا حالی ئەوان ده زانیت و ئاگاداریت هیچم نییه پییان به خشم، گه وره ترین قه لای خه بیهر که لیوان لیوه له روون و دانه ویله بو ئەوان دابنی.

رۆژى دواتر قەلأى سەعب دەستى بەسەردا گىرا. ھىچ كام لەقەلأكان بەئەندازەى ئەم قەلأىە رۆن و خواردنى تيا نەبوو.

جوولەكەكان پەنايان بۇ قەلأى وەتییح و سەلام برد كەدواى ھەموو قەلأكانى خەیبەر دەستى بەسەردا گىرا و بۇ ماوەى دە و چەند رۆژىك گەمارۆى لەسەر بوو. جابر كۆپى عەبدوللەى ئەنساى دەلئیت: مەرحەبى جوولەكە لەقەلأى وەتییح ھاتەدەر، ھۆنراوەى دەخویند و داواى شەركەرى كرد، پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: كى رۆبەرۆوى دەبیئەوہ.

محەممەد كۆپى موسلىمە ھەستا و وتى: ئەى پینگەمبەر(د.خ) من درۆم تا تۆلە بستینمەوہ چونكە دوینىكە براكەمیان كوشت.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: بپرو. دوعاى بۇ كرد و فەرمووی: خواوہندا دژى دوژمنەكەى ھاوكارى بكە. محەممەد كۆپى موسلىمە دواى شەركى كەم مەرحەبى كوشت. دواى ئەو ياسرى براى ھات، شیعرى خویندەوہ و داواى شەركەرى كرد. زوبەیر كۆپى عەوام رۆبەرۆوى بوویەوہ. داىكى، سەفییە كچى عەبدولموتەلیب وتى: ئەى پینگەمبەر(د.خ)، كۆپەكەم دەكوژیت.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: بەخواستى خوا كۆپەكەى تۆ ئەو دەكوژیت. زوبەیر بەدەم ھۆنراوہ خویندەوہ پۆشت و ياسرى كوشت.

بوریدەى ئەسلەمى دەلئیت: كاتىك پینگەمبەر(د.خ) لای قەلأى خەیبەرییەكان دابەزى، ئالأكەى بەعومەر كۆپى خەتابدا. شەركەران لەگەل عومەر بەرىكەوتن و رۆبەرۆوى جوولەكەكان بوونەوہ. عومەر و ھاوہلانى پاشەكشییان كرد و گەرانەوہ بۇ لای پینگەمبەر(د.خ). ھاوہلانى عومەریان بەترسەنۆك ناو دەبرد و عومەرىش ئەوان. پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: بەیانى ئالأكە بەكەسىك دەسپىرم كەخواوہندى خۆش دەوینت و خوا و پینگەمبەر(د.خ) ئەویان خۆش دەوینت.

بۇ رۆژى دواتر ئەبووبەكر و عومەر ویستیان ئالأكە ھەلگىرن، بەلام پینگەمبەر(د.خ) عەلى بانگ كرد. عەلى چاوى نازار بوو. پینگەمبەر(د.خ) تفى كردە چاوى و ئالأكەى بەو سپارد. شەركەران لەگەل ئەو پۆشتى و رۆبەرۆوى جوولەكەكان بوونەوہ. مەرحەب بەدەم ھۆنراوہ خویندەوہ و ھات. عەلى و مەرحەب شمشیریان ئالوگۆپ كرد و سەرئەنجام عەلى زەربەیکى لەسەرىدا و شمشیر بەدیانەكانى گەیشت. شەركەران دەنگى ئەوانیان بیست و ھیشتا كۆتایی سوپای موسولمانان نەگەشتبوون كەسەرکەوتنیان بەدەست ھینا.

بوریده ده‌لئیت: هندی کات پیغه‌مبەر(د.خ) ژانه‌سەری دەگرت و یەک یا دوو روژ نەدەهاتەدەر. کاتیک لەخەیبەر دابەزی، ژانه‌سەری گرت و نەهاتەدەر. ئەبۆبەکر ئالای پیغه‌مبەری هەلگرت و پوشت. شەریکی قورسی کرد و گەرایەو. عومەر ئالاکەیی هەلگرت و پوشت. شەری کرد و گەرایەو. کاتیک پیغه‌مبەر(د.خ) ئاگادار بوویەو، فەرمووی: سویند بەخوا بەیانی ئالاکە بەکەسیک دەسپێرم خواو پیغه‌مبەری خۆش دەوئیت و خواو پیغه‌مبەر(د.خ) ئەویان خۆش دەوئیت و حەزەدەکن دەست بەسەر قەلاکاندا بگرت.

ده‌لئیت: عەلی کۆپی ئەبی تالیب لەوی نەبوو. قورەیشییەکان ئارەزووی وەرگرتنی ئالاکەیان دەکرد. بەرەبەیان عەلی بەوشتەرەکی خۆی هات و لەنزیک خێوەتی پیغه‌مبەر(د.خ) و شترەکەیی خەواند. چاوی ئیشا، هەردوو چاوی بەپەرۆیەک بەستبوو. پیغه‌مبەر(د.خ) فەرمووی: چیت بەسەر هاتوو؟
وتی: چاوم دیشئیت.

پیغه‌مبەر(د.خ) فەرمووی: وەرە پیش. کاتیک نزیک کەوتەو، تقی دەمی کردە سەرچاوی و نازارەکەیی نەما. ئالاکەیی بەو سپارد. عەلی حیلەییەکی ئەرخوانی لەبەردا بوو. ئالاً بەدەست بەریکەوت تا لەشاری خەیبەر نزیک کەوتەو. مەرحەب خاوەنی قەلاکە هات و خۆدەییەکی یەمەنی لەسەردا بوو. شیعەری دەخویند.

عەلی لەوئەلامی ئەو هۆنراوەییەکی خویندەو و شەریان دەستپیکرد. عەلی زەرەییەکی لێدا و خۆدەکەیی مەرحەبی شکاند و شمشیر گەیشته ناو دیانەکانی.

باوکی رافیع کۆیلەیی پیغه‌مبەر(د.خ) دەلئیت: کاتیک پیغه‌مبەر(د.خ) عەلی بەئالاکەو پەوانە کرد، لەگەڵی بەریکەوتین و کاتیک لەقەلاکە نزیک کەوتەو، خەلکان رووبەرۆی بوونەو. عەلی شەری لەگەڵ کردن و شمشیری لەیەکیک لەجۆولەکەکان دا و سەری پەراند. یەکیک لەدەرگاکانی قەلاکەیی هەلگرت و کردی بەقەلغانی خۆی و بەیەک دەست شەری دەکرد تا دەستی بەسەر قەلاکەدا گرت. دواتر دەرگاکی فریدا. من و حەوت کەسی دیکە ویستمان دەرگاکی بەرز بکەینەو بەلام نەمانتوانی.

کۆپی ئیسحاق دەلئیت: کاتیک پیغه‌مبەر(د.خ) دەستی بەسەر قەموس قەلاکەیی کۆپی ئەبی حەقیقدا گرت، سەفییە کچی حەیی کۆپی ئەختەبیان لەگەڵ ژنیکی دیکە برده لای. بیلال ئەوانی لای کوزراوەکانی جۆولەکەو برد. ژنەکەیی هاوریی سەفییە دەقیقژاند و لەروخساری خۆی دەدا و خۆلی دەکرد بەسەری خۆیدا. کاتیک

پیغهمبەر(د.خ) ئەوی بینی، فرمووی: ئەم شەیتانە لەمن دوور بکەنەوه. فرمووی سەفییەیان لەپشت سەری ئەو جینگە کردەوه و عاباکەیی خۆی پێادا. موسولمانان زانیان پیغهمبەر(د.خ) ئەوی بۆ خۆی هەلبژاردوه.

پیغهمبەر(د.خ) کە کردەوهی ژنە جوولەکەکی بینی، بەبیلالی فرموو: مەگەر بەزەبییت نییه وا ئەو دوو ژنەت لەناو کوژراوه کانهوه هینا؟

سەفییە بووکی کەنانه کوپری حەقیق لەخەودا بینیبوو کەمانگێک کەوتە لای، خەوهکەیی بۆ هاوسەرەکەیی خۆی باس کرد و ئەو وتی: ئەم خەوه نیشانی دەدات ئارەزووی محەممەد پاشای حیجازت لەسەر دایە. شەقەزڵەیهکی لەروخساریدا و شین و مۆری کرد. کاتیکی ئەویان برده لای پیغهمبەر(د.خ)، شوینەوارەکەیی دیار بوو. کاتیکی لەمبارەوه پرسیاری کرد، سەفییە بەسەرھاتەکەیی بۆ گێرایەوه.

کوپری ئیسحاق دەلیت: کەنانه کوپری رەبیع کوپری ئەبی حەقیقیان برده لای پیغهمبەر(د.خ) کەگەنجی منالەکانی نەزیر لای ئەو بوو. پیغهمبەر(د.خ) سەبارەت بەشوینی گەنجەکە پرسیاری کرد و کەنانه راستی نەوت. دواتر یەکیکی لەجوولەکەکانیان برده لای پیغهمبەر(د.خ)، وتی: ئەمڕۆ کەنانه بینی بەدەوری فلان کەلاویدا دەسووراپیەوه.

پیغهمبەر(د.خ) بەکەنانهی وت: ئەگەر گەنجەکە لای تو بێت، بتکوژم؟
کەنانه وتی: بەئێ.

پیغهمبەر(د.خ) فرمانیدا و کەلاوکیان وێران و سەرەوژێر کرد و بەشیک لەگەنجەکیان دۆزییەوه. پیغهمبەر(د.خ) سەبارەت بەپاشماوێکی گەنجەکە پرسی و کەنانه رازی نەبوو راستییەکان بدرکێنیت. پیغهمبەر(د.خ) ئەوی تەسلیمی زوبەیر کوپری عەرام کرد و فرمووی: ئەشکەنجەیی بکە تا راستییەکان بدرکێنیت. زوبەیر بەرادەییەکی بەمشت کیشای بەسەر سنگیدا کە لەمردن نزیک بوویەوه. پیغهمبەر(د.خ) ئەوی تەسلیمی محەممەد کوپری موسلیمە کرد تا لەتۆلەیی خوینی براکەیی بیکوژیت.

پیغهمبەر(د.خ) گەمارۆی خستە سەر جوولەکەکانی وەتیح و سەلالم و کاتیکی لەناچوونی خۆیان دلتیا بوون، داویان لیکرد لەدیارەکەیی خۆیان دەریانبات بەلام نەیانکوژیت. پیغهمبەر(د.خ) رازی بوو.

پیغهمبەر(د.خ) هەموو مال و سامانی شەق و نەتات و کەتیبە و هەموو قەلاکانی گرتبوو. تەنیا ئەو دوو قەلایە مابوونەوه. کاتیکی جوولەکەکانی فەدەک لەم رووداوه ئاگادار بوونەوه، کەسیان بۆ لای پیغهمبەر(د.خ) نارد تا ئەوانیش لەسەرزمینەکیان

دوور بخاتره به لآم خوینیان نه ریژیت. پیغه مبه (د.خ) رازی بوو.

یه کیک لهو که سانه بو هم گفتوگوویه له نیوان پیغه مبه (د.خ) و جووله که کان هاتوچوی ده کرد، موحه یسه کوری مه سعود بوو.

کاتیک خه لکانی خه یبه به پیی هم بریاره ته سلیم بوون، داوایان له پیغه مبه (د.خ) کرد له سر زهوییه کانی خوین کار بکن و نیوهی داهاته که یان به موسولمانان ببه خشن و وتیان: نیمه باشتر له نیوه توانای ناوه دان کردنه وهی زهوییه کانمان هیه. پیغه مبه (د.خ) بهم بریاره رازی بوو و فرمووی: بهو مرجهی هر کاتیک ویستمان، بتوانین دهرتان بکهین.

سه بارهت به خه لکانی فده کیش هم بریاره درا، خه یبهر تالانی موسولمانه کان بوو به لآم فدهک تایبته کرا به پیغه مبه (د.خ) چونکه سوپا و شهرکه رانی موسولمان نه پرؤشتنه نهو سر زه مینه.

کاتیک پیغه مبه (د.خ) جیگیر بوو، زینه ب کچی حارس ژنی سلام کوری مه شکم، بهرخیکی پیشکه ش کرد. پیشتر پرسیری کرد بوو پیغه مبه (د.خ) گوشتی کام یه که له نهدمانی زیاتر هز لیه؟ وتبوویان: شانه کانی. نهو ژنه زیاتر زهراوی کرد. بهر خه که زهراوی بوو. کاتیک هینای و له بردهم پیغه مبه (د.خ) داینا، پیغه مبه (د.خ) شانه که ی هه لگرت و گازیکی لیدا به لآم پیی خو ش نه بوو. لهو کاته دا بیشر کوری بهرا کوری مه عرور لای پیغه مبه (د.خ) و بهشیک له گوشته که ی هه لگرت بوو. نهو به لایه وه خو ش بوو. پیغه مبه (د.خ) گوشته که ی فریدا و فرمووی: هم نیسقانه ده لیت زهراوی کراوه.

ژنه جووله که که ی بانگ کرد و فرمووی: بو نهو کارهت کرد؟

وتی: به لایه کت به سر خه لکه که م هینا که ناگاداری لئی. به خوم وت نه گهر پیغه مبه (د.خ) بیت، ناگادار ده کرتیه وه و نه گهر پاشا بیت، له دهستی رزگارمان ده بیت. پیغه مبه (د.خ) لئی خو ش بوو.

بیشر کوری بهرا که گوشته زهراوییه که ی خوارد، گیانی سپارد.

مه ممد کوری نیسحاق ده لیت: پیغه مبه (د.خ) له نه خو ش میهرگی خویدا، کاتیک دایکی بیشر کوری بهرا سهردانی کرد، فرمووی: نهی دایکی بیشر، هه نوکه ده بینم ده ماری پشتم لهو پارووهی له خه یبهر له گه ل کوره که ی تو خواردم، پچراوه.

ده لین: موسولمانان ده یانوت: جگه له وهی که پیغه مبه (د.خ) بوو، وه که شهید

كۆچى دوايى كرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەخەبەر تەواو بوو، رووى كرده وادى ئەلقورا و گەمارۆى خستە سەر خەلكەكەى. دواتر بۆ مەدینە گەراپەوه.

گێڕانەوهى غەزای وادى ئەلقورا

ئەبو ھورەیرە دەئیت: كاتىك لەگەل پىغەمبەر(د.خ) لەخەبەرەوه بەرو وادى ئەلقورا بەرىكەوتىن، نزيك ئاوا بوونى ھەتاو، گەيشتىنە ئەو سەرزەمینە. پىغەمبەر(د.خ) كۆیلەبەكەى لەگەلدا بوو كە رىفاعە كۆرى زەيدى جوزامى پىی بەخشىبوو. ئیمە سەرقالى داگرتنى كەل و پەلەكانمان بووین كەتیرىكى ئەناسراو بەر كۆیلەكەى پىغەمبەر(د.خ) كەوت و گیانى سپارد. وتمان: بەھەشت جىگەى ئەو بیت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: نا، ئیستا لەناگرى جەھەننەم دەسووتیت بەھۆى ئەوهى لەشەرى خەبەر خیانەتى لەتالانى موسولمانان كرد.

یەكێك لەھاوہالانى پىغەمبەر(د.خ) كاتىك ئەم قسەى بیست، وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، منیش دووبەندم بۆ پىپۆشەكانى خۆم ھەنگرتووه.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ھاوشیوہى ئەوه ناگر بۆ تۆ ئامادە دەكەن.

لەم سەفەرەدا پىغەمبەر(د.خ) و ھاوہالانى نوێژى بەیانیمان نەخویند تا ئەو كاتەى

ھەتاو ھەلھات.

سەعید كۆرى موسەیب دەئیت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەخەبەر دەگەراپەوه، كۆتایىبەكانى شەو فەرمووى: كى ئاگای لەبەرەبەیان دەبیت بۆ ئەوهى نوێژى بەیانیمان نەفەوتیت؟

بیلال وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، من.

پىغەمبەر(د.خ) داہەزى و خەلکان بارەكانیان كردهوه و خەوتن. بیلال سەرقالى نوێژ خویندن بوو و ماوہیەكى بەنوێژ بەسەر برد. دواتر پالى بەبارەكەى خۆیەوه دا و چاوى بریپە ئاسۆ و چاوەروانى بەرەبەیانى دەكرد. خەو چاوەكانى ئەو بردهوه و پىغەمبەر(د.خ) و موسولمانان بەگەرمای نیمەرۆ ئاگایان بوویەوه. پىغەمبەر(د.خ) یەكەم كەس بوو لەخەو ھەستا و فەرمووى: بیلال چیت لەگەل ئیمە كرد؟

بیلال وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، منیش ھاوشیوہى تۆ خەوم لیکەوت.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: راستت وت؟

پىغەمبەر(د.خ) كەمىك پڕۆشت و داہەزى و دەستنوێژى گرت. خەلکانیش دەستنوێژیان گرت. فەرمانى بەبیلالدا و بانگى فەرموو. لەگەل خەلکان نوێژى خویند و

کاتیك سلاوی دایهوه، رووی کرده موسولمانان و فەرمووی: ھەركاتیك نوێژیکتان فەوتان بێتان بێت بیگیڕنەوه چونکە خواوەند دەفەرمیت، نوێژ بۆ بیرھینانەوهی من بخوینن.

کۆری ئیسحاق دەلیت: گرتنی خەیبەر لەمانگی سەفەر روویدا وچەند ژنیکی موسولمان لەم شەڕەدا ھاوریی موسولمانانیاں کرد. پیغەمبەر(د.خ) لەتالانییەکان بەشی دان بەلام وەك بەش حسیبی بۆ نەکردن.

دەلیت: کاتیك خەیبەر دەستی بەسەردا گیرا، حەجاج کۆری عیلاتی سولەمی بە پیغەمبەری وت: لەمەككە لای ھاوسەرەكەم دایکی شەیبە، كچی ئەبی تەلحە، سامانیك ھەبە. كۆرەكەیشم لای ئەو، بێك سامانم لای بازرگانەكانی مەككەبە، مۆلەتی پۆشتم پییدە. پیغەمبەر(د.خ) مۆلەتی پێدا. حەجاج وتی: ناچارم قسە ئارەوا بێنم سەرژمان.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەو كارە بكە.

حەجاج دەلیت: بەرەو مەككە بەریكەوتم و کاتیك گەیشتمە سەنییەت ئەلبەیزا، كەسانیک لەقۆرەیشییەكانم بینی كە بۆ بەدەست ھینانی دەنگ و باسەكان ھاتبوون. سەبارەت بەكارەكانی پیغەمبەر(د.خ) پرسیاریان کرد چونکە بیستبوویان ھێرشى کردۆتە سەر خەیبەر و دەیانزانی خەیبەر بۆ بەھیزی و تۆكەمی، ناوەندی حیجازە. ئەیاندەزانی باوەرپم بەئیسلا م ھیناوه. کاتیك منیان بینی، وتیان: حەجاج کۆری عیلات ھات و ھەوالەكان لای ئەو. ئیمە لەكارەكانی محەمەد ئاگادار بکەرەوه چونکە بیستومانە ھێرشى کردۆتە سەر خەیبەر کەدیار و سەرزمینی جوولەكە و حیجازە.

وتم: منیش ئاگادار بوومەوه و ھەوالی خوشم پییە.

کاتیك لەدەوری و شترەكەم كۆبوونەوه، وتم: بەشیوہیەك شكستیان خوارد كەھەرگیز ھاوشیوہی نابیستن. ژمارەبەكی زۆر لەموسولمانان كوژران. محەمەد ئەسیر كرا بەلام وتیان نایكوژین و پەوانەى مەككەى دەكەین تا بۆ تۆلە سەندنەوهى خوینی قۆرەیشییەكان بیکوژن.

دەلیت: لەناو مەككەدا بلأویان کردەوه و وتیان: ھەوالی خوشمان بۆ ھات و دەبیئت چاوەروانی محەمەد بین تا ببھینن و لیڕە بیکوژین.

وتم: ھاوکاریم بکەن تا سامانەكەى خۆم كۆبکەمەوه چونکە دەمەوێت بەرەو خەیبەر بڕۆم و زیاتر لەبازرگانەكانی دیکە لەسامانی محەمەد و موسولمانان شتم دەستگەوێت.

دەلئیت: قورەيشىيەكان بەخىرايىيەكەى چاۋەرۋان نەكراۋ، سامانى منيان كۆكردەۋە. دواتر پۇشتە لاي ھاوسەرەكەم و وتم: سامانەكەم بۇ بگەپنەرەۋە چوونكە دەپۋمە خەيبەر تا زياتر لەبازرگانەكانى دىكە كەل وپەل بىكەم.

كاتىك عەباس كۆپى عەبدولموتەلىب ئەم ھەۋالەى بىست: ھات و لاي من ۋەستا- من لەخىۋەتى يەككە لەبازرگانەكان بووم- وتى: ئەم ھەۋالە چىيە بلاۋت كىردۆتەۋە؟ وتم: نايان نەپنىيەكەى من دەشارىتەۋە؟ وتى: بەلى.

وتم: چاۋەرۋى بە تا لەكاتىكى دىكەدا بىمە لاي تۆ. ئىستا سەرقال كۆكردنەۋەى سامانەكەى خۆم.

عەباس پۇشت و كاتىك لەكۆكردنەۋەى سامانەكەم لەمەككە تەۋاۋ بووم، مەبەستى پۇشتىم كىرد، عەباسم بىنى و وتم: ئەى باۋكى فەزل، تا سى رۆژ باسى وتەكانى من مەكە چوونكە دەترسم شوپىم كەون. دۋاى ئەۋە راستىيەكان باس بىكە. وتى: ئەۋ كارە دەكەم.

وتم: سوپىد بەخۋا برازاكەى تۆ كچى پاشاى خەيبەر يانى سەفىيە كچى ھەبى كۆپى ئەختەبى كىردە ھاوسەرى خۆى و دەستى بەسەر خەيبەردا گرت و ھەموو سامانى ئەۋ شارە بەخۆى و موسولمانەكان برا. وتى: ھەجج چى دەلئىت؟

وتم: سوپىد بەخۋا ئەۋە راستىيە، من باۋەرەم ھىناۋە و ھاتووم سامانەكەى خۆم كۆبىكەمەۋە چوونكە دەترسام بىفوتىت، دۋاى سى رۆژ راستىيەكان ئاشكرا بىكە. مەمەد بەۋ شىۋەيە كەدەخۋازىت.

دەلئىت: لەرۆژى سىيەم عەباس جىل و بەرگى جوانى لەبەر كىرد، بۇنى لەخۆيدا و داردەستەكەى ھەنگرت و روى كىرد كەعبە و بەدەۋرىدا سوپرايەۋە.

قورەيشىيەكان وتيان: بەراستى دەبىت بەمشىۋەيە بۇ بەلاكان خۇپراگر بىن. وتى: نا، سوپىد بەۋ خۋايەى سوپىدى پىدەخۇن، مەمەد دەستى بەسەر خەيبەردا گرت و كچى پاشاكەيانى كىردە ھاوسەرى خۆى و سامانەكانى ۋەك تالانى كۆكردەۋە و بەخۆى و موسولمانان برا.

وتيان: كى ئەم ھەۋالەى بۇ تۆ ھىنا؟ وتى: ئەۋ كەسەى ھەۋالەكەى بۇ ئىۋە ھىنا. ئەۋ باۋەرۋى بە مەمەد ھىناۋە و ھات سامانەكەى خۆى كۆبىكاتەۋە و پۇشت تا پەيوەستى موسولمانان بىت.

وتیان: ئەی ھاوار، دوژمەنی خوا ھەلەت، ئەگەر دەمانزانی بەشیوھەیکە دیکە لەگەڵی دەجووڵاینەوہ.

زۆری نەخایاند ھەوآلی راست لەناو قوڕەیشییەکان بلآو بوویەوہ.
 عەبدوللە کوپری ئەبی بەکر دەلێت: سامانی قەلای شەق و نەتات و کەتیبە دابەش کرا. شەق و نەتات بەر موسولمانەکان کەوت و کەتیبە یەک پینجی بۆ خوا و یەک پینجی بۆ پیغەمبەر(د.خ) و بەشی خزمان و ھەتیوھەکان و ھاوسەرانی پیغەمبەر(د.خ). ئەو کەسانە ی بۆ سەقامگیر کردنی ئاشتی فەدەک ھا توچۆیان کرد، یەکیان موھەیسە کوپری مەسعود بوو کە پیغەمبەر(د.خ) سی بار جۆ و سی بار خۆرمای پینبەخشی.

ھەموو ئەو کەسانە ی بەشداری حۆدەیبییەیان کرد ئەگەر لەخەیبەریش ئامادە نەبوون، لەسامانی ئەوی بەشی غایبیان وەرگرت جگە لەجابر کوپری عەبدوللە ئەنسانی کە ئامادە بوو و پیغەمبەر(د.خ) ھاوشیوھە کەسانی دیکە بەشی بۆ دیاریکرد.

کاتیک پیغەمبەر(د.خ) لەخەیبەر تەواو و دانیشتوانی فەدەک لەبەسەرھاتی خەیبەرییەکان ئاگادار بوونەوہ، خواوھند دئی لیوانلیو کردن لەترس. کەسیان بۆ لای پیغەمبەر(د.خ) نارد تا ئاشتی لەگەڵ بکەن و نیوھە بەرھەمی فەدەکی پینبەسپێرن. نێردراوانی ئەوان لەخەیبەر یا لەریگە ی مەدینە گەشتنە لای پیغەمبەر(د.خ). پیغەمبەر(د.خ) رازی بوو. فەدەک تاییبەت بوو بە پیغەمبەر(د.خ) چونکە سوپا و شەڕکەرائی موسولمان نەپۆشتنە ئەو سەرزەمینە.

عەبدوللە کوپری ئەبی بەکر دەلێت: پیغەمبەر(د.خ) عەبدوللە کوپری رەواحە ی بۆ لای دانیشتوانی خەیبەر دەنارد و بپی داماتەکە ی دەخەملاند.

جوولەکەکان وتیان: زولمت لەئیمە کرد.
 عەبدوللە دەبیوت: ئەگەر دەخوازن ھەلیگرن و بەشی ئیمە بدن، وەگەرنە ئیمە ھەلیدەگرین و بەشی ئیوہ دەدەین.

جوولەکان وتیان: ئاسمان و زەوی لەسەر ئەمشیوھە دەسوورپت.
 دەلێت: کاتیک عەبدوللە کوپری رەواحە لەموتە کوژرا، جەبار کوپری سەخر بۆ خەملاندنی بەرھەمەکان دەپۆشت. موسولمانەکان ھیچ شتیکی نەگونجاویان لەکر دەوھەکانی ئەواندا نەبینی تا ئەو کاتە ی عەبدوللە کوپری سەھلیان کوشت و پیغەمبەر(د.خ) و موسولمانان بەدگومان بوون.

کوپری ئیسحاق دەلێت: لەزھریم پرسی: پیغەمبەر(د.خ) چۆن دارستانی خورمای

خهیبهری بهجولهکهکان سپارد، ئایا ئەمه بریار بوو یا بهپیتی پیویست و بهشیوهیهکی کاتی؟

وتی: خهیبهر بهشهر دەستی بهسەردا گیرا و خواوەند وەك تالانی پیغهمبەر(د.خ) هەژماری کرد. پینچ یهکی هه‌لگرت و پاشماوه‌که‌ی له‌ناو موسولمانان دابه‌ش کرد. خه‌لکه‌که‌ی به‌دوورخرانه‌وه له‌سه‌رزه‌مینه‌که‌یان رازی بوون. پیغه‌مبەر(د.خ) پیتی فرموون: ئەگەر بخوازن ئەم زه‌وی و زاره به‌نیوه دەسپیرم تا کاری له‌سه‌ر بکه‌ن و به‌رهمه‌که‌ی له‌نیوان ئیمه و نیوه دابه‌ش بکریت و تا ئەو کاته‌ی خواوەند ده‌خوازیت، لی‌ره به‌مینه‌وه.

جوله‌که‌کان به‌مه‌ رازی بوون و به‌میپیه‌ کاریان ده‌کرد. پیغه‌مبەر(د.خ) عه‌بدولله کوپری ره‌واحه‌ی ده‌نارد و به‌رهم و داهاتی زه‌وی دابه‌ش ده‌کرد و بۆ دابه‌ش کردن دادپه‌روه‌ری ده‌کرده‌ پیشه.

کاتی‌ک پیغه‌مبەر(د.خ) کۆچی دوایی کرد، ئەبو‌به‌کر زه‌وییه‌کانی له‌ده‌ستی ئەواندا هینشته‌وه و هاروشیوه‌ی پیغه‌مبەر(د.خ) له‌گه‌ل ئەوان به‌رده‌وام بوو تا کاتی مردن. عومه‌ر کوپری خه‌تاب له‌سه‌ره‌تای خه‌لافه‌تی خۆی، درێژه‌ی به‌کاره‌که‌ی ئەواندا. دواتر بیستی پیغه‌مبەر(د.خ) له‌نه‌خۆشی مه‌رگی خۆی فرموویه‌تی له‌دوورگی عه‌ره‌ب دوو دین پیکه‌وه هه‌لناکه‌ن. له‌مباروه‌ه پرسباری کرد و راستییه‌که‌ی بۆ ده‌رکه‌وت. که‌سی بۆلای جوله‌که‌کان نارد و وتی خواوەند ریگه‌ی پیداوین نیوه له‌سه‌رزه‌مینه‌که‌تان دوور بخه‌ینه‌وه چونکه‌ بیستومه‌ پیغه‌مبەر(د.خ) فرموویه‌تی: له‌دوورگی عه‌ره‌ب دوو دین پیکه‌وه هه‌لناکه‌ن. هه‌رکه‌س له‌نیوه له‌لایه‌ن پیغه‌مبەر‌وه په‌یمانکی پیدراوه، به‌هینیت تا جیبه‌جینی بکه‌م و هه‌رکه‌س نییه‌تی، بۆ پۆشتن خۆی ناماده‌ بکات. جوله‌که‌کانی ده‌رکرد.

ئەبوجه‌عفر ده‌لێت: دوا‌ی خه‌یبهر پیغه‌مبەر(د.خ) بۆ مه‌دینه‌ گه‌رایه‌وه. واقدی ده‌لێت: له‌م ساله‌دا و له‌مانگی موحه‌ره‌م پیغه‌مبەر(د.خ) زینه‌بی کچی خۆی کرده‌ هاوسه‌ری ئەبی عاس کوپری ره‌بیع.

ده‌لێت: هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا حاتب کوپری ئەبی به‌لته‌عه‌ لای مه‌قوقسی گه‌وری رۆمه‌وه هات و ماریه و خوشکه‌که‌ی سیرین و دلدل و یه‌عفور، ئەسپ و که‌ره‌که‌ی پیغه‌مبەر(د.خ) له‌گه‌ل جل و به‌رگه‌ گرانباییه‌کان هینا. کۆیله‌یه‌کیش له‌گه‌ل دوو خوشکه‌که‌دا بوو. حاتب پیش نه‌وه‌ی بگاته مه‌دینه‌ پینشیاری ئیسلامی پیکردبوون. ماریه و خوشکه‌که‌ی باوه‌ریان هینابوو. پیغه‌مبەر(د.خ) ئەوانی لای دایکی سه‌لیم کچی

مەلحان جینگە کردەووە. ماریە جوان بوو. پینگەمبەر(د.خ) خوشکەکەیی ئەو، سیرینی بەحسان کوپری سابت بەخشیی کە عەبدولرەحمان کوپری حسان لەو چاوی بەدنیا هەلپێنا.

دەلیت: هەرەها لەم سألەدا مینبەری پینگەمبەر(د.خ) دروست کرا دوو قادرمە و شوینی دانیشتنی بوو. بەوتەیک مینبەر لەسالی هەشتەم دروست کرا بەلام گێرانهووی راست، سالی حەوتەمە.

دەلیت: لەم سألەدا پینگەمبەر(د.خ) عومەر کوپری خەتابی لەگەڵ سی سوار بۆ لای هەوازین پەوانە فەرموو. عومەر لەگەڵ رینیشاندەریک لەمنالەکانی هیلال بەریکەوت. شەوانە ریگیان دەبیری و بەروژ خۆیان دەشاردەووە. خەلکانی هەوازین ناگادار بوونەووە و هەلاتن. شەپرووینەدا و عومەر گەرایەووە.

دەلیت: پوشتنەدەرەووی ئەبویەکری راستگۆ بەمەبەستی شەر کردن لەنەجد لەشەعبانی ئەم سألەدا بوو.

سەلمە کوپری ئەکووە دەلیت: لەم سألەدا لەگەڵ ئەبویەکەر بۆ غەزا نەجد بەریکەوتین.

ئەبوجەعفەر دەلیت: پینشتەر نامازەمان بەم شەپەر داو.

واقدی دەلیت: لەم سألەدا بەشیر کوپری سەعید لەگەڵ سی سوار بەمەبەستی شەر کردن لەگەڵ منالەکانی مۆرە رووی کردە فەدەک. هارولانی بەشیر کوژران و خۆی بریندار لەناو کوژراوەکان کەوت و دواتر گەرایەووە بۆ مەدینە.

ئەبوجەعفەر دەلیت: لەم سألەدا و لەرەمەزان غالب کوپری عەبدوللە بەمەبەستی شەر رووی کردە مەیفەعە.

عەبدوللە کوپری ئەبی بەکر دەلیت: پینگەمبەر(د.خ) غالب کوپری عەبدوللە بۆ سەرزمینی منالەکانی مۆرە نارد و میرداس کوپری نەهیک لەدورژمان بەدەستی ئوسامە کوپری زەید کوژرا. یەکیک لەئەنسارییەکانیش گیانی ئەسپەردە کرد.

ئوسامە کوپری زەید دەلیت: کاتیک هیرشمان کردە سەر میرداس، وتی: (لا اله الا الله) بەلام دەسبەرداری نەبووین تا کوژرا و کاتیک گەراینەرە بۆ مەدینە پینگەمبەرمان لەم رووداوە ناگادار کردەووە، فەرمووی: ئەی ئوسامە بۆ ریگەت لیگرت؟

واقدی دەلیت: لەم سألەدا غالب کوپری عەبدوللە بەمەبەستی هیرش کردنە سەر منالەکانی عەبد کوپری سەعلەبە مەدینە بەجیپینشت. یەسار کۆیلە پینگەمبەر(د.خ) وتی: ئەی پینگەمبەر(د.خ)، من منالەکانی عەبد کوپری سەعلەبە ناکاوگیر دەکەم.

پىڭغەمبەر(د.خ) غالىب كۆپى عەبدوللەي لەگەل سەد سوار پەوانە فەرموو. ئەوان ھېرشىيان كرده سەر مائالەكانى عەبد و وشتر و مەپەكانيان پېش خۇياندا و گەپرانەوہ بۇ مەدینە.

دەلئەت: بەشیر كۆپى سەعد لەشەوالى ئەم سائە لەیەمەن شەپرى كرد. سەعد كۆپى عوبادە دەلئەت: ھۆكارى ئەم شەپە ئەوہ بوو حوسەیل كۆپى نەویرەى ئەشجەعی لەشەپرى خەیبەر رېئىشاندەرى پىڭغەمبەر(د.خ) بووو. ھاتە لای و پىرسى: چ ھەرألیكت پىیە؟

حوسەیل وتى: دەستەيەك لەخەلكانى غەتەفانم لەجەناب بىنى. عۆیەيىنە كۆپى حوسن ئەوانى ناردووہ تا ھېرش بگەنە سەر ئیوہ.

پىڭغەمبەر(د.خ) بەشیر كۆپى سەعدى نارد و حوسەیل كۆپى نەویرە بوو بەرئىنیشاندەرى ئەو. وشتر و مەپومالائى زۇريان دەستكەوت. كۆیلەى عۆیەيىنە كۆپى حوسن رووبەروویان بوویەوہ. موسولمانان ئەویان كوشت. دواتر رووبەرووی شەپكەرانى عۆیەيىنە بوونەوہ و شكستیاندان. حارس كۆپى عەوف عۆیەيىنەى لەكاتى ھەلاتن بىنى و پىی و ت: ئەى عۆیەيىنە كاتى ئەوہ ھاتووہ لەكارەكانى خۆت پەشىمان ببیتەوہ.

كۆپى ئىسحاق دەلئەت: كاتىك پىڭغەمبەر(د.خ) لەخەیبەرەوہ گەپرايەوہ بۇ مەدینە، مانگەكانى رەبیع الاول و ربيع الآخر و جومادى الاول و جومادى الآخر و رەجەب و شەعبان و رەھزان و شەوالى لەمەدینە بەسەر برد و كەسانى بۇ غەزا و شەپەكان پەوانە دەكرد. دواى ئەوہ لەمانگى زىقەعدە ئەو مانگەى ناباوەرانی قورپش رىگەى چوونە ناو مەككەيان لىگرت، بەمەبەستى ئەنجامدانى حەجى عەمرە بەرىكەوت. ئەو موسولمانانەى سالى پېش ھاورىی بوون، لەگەلئیدا پۇشتن. ئەمە لەسالى حەوتەمى كۆچدا بوو. كاتىك خەلكانى مەككە ئاگادار بوونەوہ، شارەكەيان بەجىھىشت. قورەيشیيەكان بەخۇيان وت ھارەلانى محەمەد ریسوا و لاواز بوون.

كۆپى عەباس دەلئەت: قورەيشیيەكان لای دارئەلندوہ رىزيان بەستبوو تا پىڭغەمبەر(د.خ) و ھارەلانى بىبن. كاتىك پىڭغەمبەر(د.خ) پۇشتە ناو مزگەوتەكە دەستى راستى خۆى لەعاباكەى دەرھىناو فەرمووی: خواوہند ببەخشیت ئەو كەسى ئەمپۇ ھىزى خۆى نیشانى ئەوان دەدات. دەستى لەبەردى پەشدا و دەستى بەغار كردن كرد، ھارەلانى بەدوايدا رایان كرد تا ئەو كاتەى لەپشت كەعبە لەبەرچاو دیار نەمان. دەستى لەرۆكنى یەمانیدا و بەھىواشى رىگەى دەپرى تا گەیشتە بەردى پەش و دووبارە پای

کرده وه تا سی جار به دهوری که عبدها سوورپایه وه. چوار جاری تر به هیواشی به دهوری که عبدها سوورپایه وه.

کوپری عه باس دهیوت: خه لکان گومانیان کرد نم کارانه له سهر نهوان فهرز نییه چونکه نهو کارهی له بهر وتهی قورپه ییشیه کان نه جامدا که وتیان محهمه و هاوه لانی لاواز و ریسوا بوون به لام له حه جی مالئاوایی نم کارهی دووباره کرده وه و چیتر بوو به سونه ت.

ههروه ها کوپری عه باس ده لیت: پیغه مبه ر(د.خ) له م سه فهردها مهیمونه کچی حارسی وه که هاوسهر هه لیزارد. لهو کاتهی ئیحرامی به ستبوو، عه باس کوپری عه بدولموته لیب نهوی کرده هاوسهری پیغه مبه ر(د.خ).

کوپری ئیسحاق ده لیت: پیغه مبه ر(د.خ) سی رۆژ له مه کهکه مایه وه. رۆژی سنیه م حوه یتب کوپری عه بدولعوزا له گه ل چه ندکه سینک له قورپه ییشیه کان هاتنه لای پیغه مبه ر(د.خ) تا بو رۆشتن له مه کهکه ناچاری بکن، وتیان: کاتی تو به سهر چوه، برۆ. پیغه مبه ر(د.خ) فهرمووی: چی ده بیت نه گهر ریگه بدن له نیوان ئیوه په یوه ندی هاوسهرگیری به ستم و خواردنیک ناماده و ئیوه یش به شدار بن.

وتیان: پیوستمان به خواردنی تو نییه، شاره که به جیبیله.

پیغه مبه ر(د.خ) له مه کهکه رۆشته دهر و باوکی رافیع، کۆله که ی، لای مهیمونه به جیه یش ت. باوکی رافیع له سرف مهیمونه ی برده لای پیغه مبه ر(د.خ) و نهو، لی ئی نزی که وه ته وه.

له م سه فهردها پیغه مبه ر(د.خ) مؤله تیدا قوریانی بگۆرن. ئه ویش قوریانی گۆری له بهر نه وه ی و شتر که م بوو، مانگایان سه پر بری.

کاتیک پیغه مبه ر(د.خ) گه یشته مه دینه، پاشماوه ی زیحه ججه و موحه رهم و سه فهر و دوو مانگی ره بیع الاولی لهو شاره به سهر برد و له مانگی جومادی الاول ده سته یه کی بو شام نارد که له موته شکستیان خوارد. نهو ساله ناباوه ران سه ره ره سستی کاروباری حه جیان ده کرد.

زوهری ده لیت: پیغه مبه ر(د.خ) به موسولمانانی فهرموو بوو: بو قه زای عه مره ی حۆده ییبیه سالی داهاتوو عه مره و قوریانی بکن.

به لام کوپری عومر ده لیت: نم عه مره یه قه زان به بوو به لکو موسولمانان بریار یاندا بوو له سالی داهاتوو لهو مانگه ی ناباوه رانی مه کهکه ریگه یان لیگرتبوون، عه مره بکن.

واقدی ده لیت: گپرانه وهی زوهری لای نیمه په سه ندره چونکه لهو ساله دا ریگه یان له موسو لمانان گرت و نه یان توانی عه مره بکن.

محهمه د کوپی ئیراهیم ده لیت: پیغه مبه (د.خ) له عه مره ی قهزا حه فتا قوربانی له گه ل خو ی برد.

عاسم کوپی عه مرؤ کوپی قتاده ده لیت: پیغه مبه (د.خ) له م سه فهره سیلاح و خوده و ږم و سه د ئه سپی له گه ل خو ی برد بوو. سیلاحه کانی به به شیر کوپی سه عد و ئه سپه کانی به محهمه د کوپی موسلیمه سپارد. کاتیک قوره یشییه کان ناگادار بوونه وه، ترسان و موکریز کوپی حه فسیان نارد. ئه و له مور ئه لزه هران پوشته لای پیغه مبه (د.خ) که پیی فرموو: له بچوکی و گه وره یی به وه فاداری به په یمانه کان به ناو بانگ بووم و نامه ویت به سیلاحه وه برؤمه ناو مه ککه به لام ده مه ویت له خو م نریک بیت. موکریز گه پرایه وه و قوره یشییه کانی ناگادار کرده وه.

واقدی ده لیت: له زیقه عده ی ئه م ساله کوپی ئه بی عه و جای سوله می بو غه زای مناله کانی سوله یم به ریکه وت و پیغه مبه (د.خ) له گه پرا نه وه له مه ککه ئه و ی له گه ل په نجا که س ره وانه فرموو.

ئه بوجه عفر ده لیت: کوپی ئه بی عه و جا روو به رووی مناله کانی سوله یم بوو یه وه و خو ی و هه موو ها وه لانی کوژران. به لام به وته ی واقدی خو ی رزگاری بوو و گه پرایه وه بو مه دینه به لام ها وه لانی کوژران.

سالی ههشتهمی کوچی دەستی پیکرد

لەم سالەدا بەوتە و واقەدی، زینەب کچی پیغەمبەر(د.خ) کوچی دوایی کرد. دەلیت: لەسەفەری ئەم سالە پیغەمبەر(د.خ) غالیب کوپری عەبدوللەهی لەیسی بۆ غەزای منالەکانی ئەلمەلوح بۆ کەدید پەوانە کرد.

جوندەب کوپری مەکیسی جوهەنی دەلیت: پیغەمبەر(د.خ) غالیب کوپری عەبدوللەهی لەیسی بۆ شەپ کردن لەگەڵ منالەکانی ئەلمەلوح بۆ کەدید نارد و فەرمانی پێدا هێرش بکاتە سەریان. منیش یەکیک بووم لەهاوریکانی غالیب. پۆشتین و کاتیکی گەیشتینە کەدید، حارس کوپری مالکی لەسیمان بینی و گرتمان. بەلام حارس وتی: هاتووم تا باوەر بەئیسلاام بینم.

غالیب وتی: ئەگەر هاتوویت بۆ ئەوەی باوەر بینیت نابیتە کیشە ئەگەر شەو و رۆژیک لەبەندا بیت و ئەگەر وتەکانی تۆ ناپاست بیت، لەتۆ پارێزراوین. ئەوی گرت و پیاویکی پەشپێستی وەک پاسەوان بۆ دانا و پێی وت: ئاگات لێی بیت تا ئیمە دەگەرپێنەوه و ئەگەر شەپری لەگەڵ تۆ کرد، سەری بپرە.

دەلیت: پۆشتین تا گەیشتینە دۆلی کەدید و دوای ئیواری لەعەشیشە دابەزین. هاوریکانم منیان بۆ دیدەقانی نارد. پۆشتمە سەر تەپۆلکەیهک تا بتوانم هەموو شوینیک بەجوانی ببینم و لەوی راکشام. دەمەو ئیواری بوو، کەسیک هات و منی بینی، بەهاوسەرکەهی خۆی وت: سویند بەخوا لەسەر تەپۆلکەیهک پەشاییەک دەبینم کە سەرەتای رۆژ نەمبینی، برۆ بزانه سەگەکان دەفرەکەهی تۆیان نەبردبیت بۆ ئەوی. ژن سەیری کرد و وتی: سویند بەخوا هیچ و نەبووه.

پیاو وتی: کەوان و دوو تیرم بۆ بینە.

کاتیکی کەوانەکەهی بۆ هینا، تیریکی هاویشت و لەکەلەکەم چەقی. تیرەکەم دەرھینا و فرمدا بەلام لەشویننی خۆم نەجوولام.

پیاو وتی: دوو تیری منی بەرکەوت ئەگەر دیدقان دەبوو، دەجوولاً، بەیانی تیرەکانی من بینەرەوه تا سەگەکان دەمی لێنەدەن.

دەلیت: چاوەرپی بووم تا رانەمەرکە هات و دۆشییان و خواردیانەوه و ئارامیان گرت. بەشیک لەشەو تێپەرپی. هێرشمان کردە سەریان و خەلکانمان کوشت و مەرەکانمان پێش خۆماندا و گەپاینەوه. چارچییهکیان بۆ بەدەست هیئانی هاوکاری

گه پرایه وه بۆ لای خه لکه که ی. ئیمه به خیرایی ریگه مان بری و گه یشتینه لای حارس کوپی مالک و پاسه وانه که. ههردووی نه وانمان هه لگرت. پشتیوانه کانی خه لک هاتن. نه مانده توانی له به رابه ر نه وان خو پراگری بکه ین. کاتیگ نزیگ بوونه وه و ته نیا دۆلی که دید له نیوان ئیمه دا بوو، خواوه ند هه ورکی بارانای نارد. پیشت بارانمان نه بینیبوو. به راده یه ک باران باری نه گه ری په رینه وه نه بوو. دوژمان سهیری ئیمه یان ده کرد و نه یانده توانی پیشره وی بکه ن. به خیرایی نه و شوینه مان به جیه یشت.

واقدی ده لیت: هاو ری کانی غالب کوپی عه بدولله، ده و چه ند که سیک بوون. ده لیت: له م ساله دا پیغه مبه ر (د.خ) عه لا کوپی چه زه رمی بۆ لای مونزه ر کوپی ساوی عه بدی نارد و نامه یه کی نووسی به م ناوه رۆکه:

((بسم الله الرحمن الرحيم. له محهمه د، نیردراوی خواوه ند بۆ مونزه ر کوپی ساوی. سلاو له تو. من خوی تا قانه ده په ره ستم. به لام دواتر، نامه ی تو و نیردراوه کانت گه یشت، هه رکه س نو یژی ئیمه بکات و قوربانی ئیمه بخوات و روو بکاته قیبه ی ئیمه، موسولمانه و نه رگ و لپی رسراویه تی موسولمانان له سه ر شانیه تی و هه رکه س رازی نه ییت، ده ییت باج بدات.))

ده لیت: پیغه مبه ر (د.خ) په یمانی ناشتی له گه ل نه وان واژو کرد به و پنیه ی ناگریه رسته کان باج بده ن و موسولمانان له گوشتی نه وان نه خو ن و که س له وان نه که نه هاوسه ری خو یان.

ده لیت: له م ساله دا پیغه مبه ر (د.خ)، عه مرۆ کوپی عاسی بۆ لای جیفر و عوباد، کوپه کانی جوله ندی په وانه فه رموو. نه وان و ته کانی پیغه مبه ریان پشتراست و باوه ریان به دینه که ی هیئا. عه مرۆ کوپی عاس زه کاتی سامانی نه وانی وه رگرت و له ناگریه رسته کان باجی سه ند.

ده لیت: له ره بیع الاولی ئەم ساله شو جاع کوپی وه ب له گه ل بیست و چوار که سه هیرشی کرده سه ر مناله کانی عامر و وشتر و مه ری ده سته گوت. هه ر کام له وان پانزه وشتریان پیپرا.

ده لیت: له م ساله دا عه مرۆ کوپی که عبی غه فاری له گه ل پانزه که س به ره و زات نیفلاح پۆشت. ژماره یان فراوان بوو. پشینیاری ئیسلامی پیگردن به لام رازی نه بوون و هه موو هاوه لانی عه مرۆیان کوشت. خو ی به رنه ج و به دبه ختی گه پرایه وه بۆ مه دینه.

واقدی ده لیت: زات ئیتلاح له سنووری شامه و خه لکه که ی له تایه فه ی قوزاعه

وسەرکرده که یان پیاویک به ناوی سەدوس بوو.

دەلێت: لەسەرەتای سەفەری ئەم سائە، عەمرۆ کۆپى عاس کە لای نەجاشى باوەرپى بەئىسلام هینابوو، ھاتە لای پىڤغەمبەر(د.خ). عوسمان کۆپى تەلحە و خالید کۆپى وەلید ھاوریەتیان دەکرد.

ئەبوجەعفەر دەلێت: ھۆکاری موسولمان بوونی عەمرۆ کۆپى عاس ئەو بوو کەخۆى دەلێت: کاتیک لەگەڵ ئەحزاب لەشەپى خەندەک گەراپنەو، دەستەیک لەقورەیشییەکانم کۆکردەو، کەگرنگییان بەوتەکانى من دەدا، وتم: سویند بەخوا دانیام دەسەلاتى محەممەد فراوان دەبیت، بۆچوونیکم ھەبە، ئیو دەلێن چی؟
وتیان: بۆچوونى تۆ چییە؟

وتم: دەپۆینە لای نەجاشى و لای ئەو دەمیننەو، ئەگەر محەممەد بەسەر خەلکەکەى سەرکەوتن، شوینی دەکەوین و باوەرپى پیدینین چونکە ئەگەر لەژێر دەسەلاتى نەجاشیدا بین باشتەر لەوێ لەژێر دەسەلاتى محەممەدا بین. ئەگەر خەلکەکەى ئیمە سەرکەوتن، ئیمە بەباشى دەناسن و ھیچ زیانیانمان پیناپریت.
وتیان: بۆچوونیکى پەسەندە.

وتم: شتیك نامادە بکەن وەکو دیارى پێشکەشى نەجاشى بکەن. باشتەرىن دیارى سەرزەمینى ئیمە بۆ ئەو چەرم بوو. چەرمیکى زۆرمان کۆکردەو و ملی رێگەمان گرتەبەر. لەنزیک ئەو بووین کەعەمرۆ کۆپى ئومەیبەى زەمورى ھات. پىڤغەمبەر(د.خ) ئەوى بۆ کارى جەعفەر کۆپى ئەبى تالیب و ھاوریکانى نارەبوو.

دەلێت: بەھاوولانی خۆم وت: عەمرۆ کۆپى ئومەیبەى زەمورى ھاتوو، دەپۆمە لای نەجاشى و داواى لیدەکەم ئەو تەسلیم بەمن بکات تا بیکوژم. بەمشوویە قورەیشییەکان دەزانن تۆلەم سەندۆتەو و نێردراوى پىڤغەمبەرم کوشتوو. بەم مەبەستە پۆشتەمە لای نەجاشى و سەرى کورنوشم دانەواند.

نەجاشى وتى: ھاوریكەم بەخیر بییت، لەدیارى خۆتەو دیارىت ھیناوە؟

وتم: بەلى، ئەى پاشا چەرمیکى زۆرم بەدیارى بۆ ھیناوت. چەرمەکانم پێشکەش کرد. نەجاشى پەسەند و خوشتالی خۆى دەپەرپى. وتم: ئەى پاشا، کەسێکم بینى لای تۆ پۆشتەدر، ئەو نێردراوى پیاویکە کەدوژمنى ئیمەبە. ئەو بەمن بسپیترە تا خوینى برێژم چونکە گەرەکانى خەلکەکەى منى کوشتوو.

دەلىت: نەجاشى تۈرە بوو بەدەست بەشىۋەيك كىشاي بەلووتى خۇيدا گومانم كرد
شكاندوويەتى. لەو كاتەدا ئەگەر زەوى دەمى دەكرەورە، لەترسا خۆم دەخستە ناوى،
وتم: ئەى پاشا سويند بەخوا ئەگەر دەمزانى دەبىتە ھۆى تۈرە بوونى تو، ھىچ كات ئەو
داوايەم نەدەكرد.

وتى: دەتەوئت نىردراوى كەسىكت تەسلىم بەگم كەنامووسى ئەكەرى بۇ دىت،
ئەوھى بۇ موسا دەھات، بۇ ئەوھى بىكوژىت؟
وتم: ئەى پاشا ئايا ئەمە راستە؟

وتى: ئەى ئەمرۆ لەمنى بىيستە و باوەر بىنە چونكە ئەو لەسەر راستىيە و بەسەر
نەيارەكانىدا سەردەكەوئت بەھەمان شىۋە كەموسا بەسەر فىرەون و سوپاكەيدا
سەركەوت.

وتم: لەلايەن ئەو بەيەتە ئىسلام لەگەل من دەبەستىت؟
وتى: بەلى، دەستى خۆى ھىنايە پىش و بەيەتە ئىسلام لەگەل بەست. بۇ لاي
ھاورىكانى خۆم گەرامەورە و لەپىشھاتەكان ئاگادارم كردنەورە بەلام باوەرھىنانى خۆم
ئاشكرا نەكرد. مەبەستى رۆشتن بۇ لاي پىغەمبەرم كرد تا بەتەواوى باوەر بىنم.
لەرىگەدا خالىد كۆرى وەلىد بىنى كە لەمەككەورە دەھات. ئەمە پىش گرتنى مەككە
بوو. وتم: ئەى باوكى خالىد بۇ كۆى دەرۇيت؟

وتى: ھەموو شتىك دەركەوت، سويند بەخوا ئەم پياوہ پىغەمبەرە، دەرۇم باوەرپى
پىبىنم تا كەى چاوەرپى بم.

وتم: سويند بەخوا منىش دەرۇم باوەرپى پى بىنم.
ھەردووكمان رۆشتىنە لاي پىغەمبەر(د.خ)، خالىد پىشكەوت و بەيەتە كرد و
موسولمان بوو. دواتر من لە پىغەمبەر(د.خ) نرىك كەوتمەورە و وتم: ئەى پىغەمبەر(د.خ)
بەيەت لەگەل تو دەكەم كەھەموو ھەلەكانى رابردووى من بىخىشيت. باسى ھەلەكانى
داھاتووم نەكرد.

پىغەمبەر(د.خ) فرموى: ئەى ئەمرۆ، بەيەت بىستە چونكە ئىسلام ھەلەكانى
رابردوو دەسپىتەورە. بەيەتەم كرد و گەرامەورە.

كۆرى ئىسحاق دەلىت: عوسمان كۆرى تەلحە لەگەل خالىد كۆرى وەلىد و ئەمرۇدا
بوو. لەگەل ئەوان باوەرپى ھىنا.

گیڙانهوی رووداوهکانی سائی ههشتهمی کوچ

لهجومادی الاخری ئەم ساله پیڤه‌مبەر(د.خ) عەمرۆ کۆپی عاسی له‌گه‌ل سێسه‌د که‌س بۆ سه‌لاسل نارد که‌سه‌رزهمینی قوزاعیه.

داستانه‌که‌ی به‌م شیوه‌ بوو: دایکی عاس کۆپی وائیل له‌تایه‌فه‌ی قوزاعه‌ بوو. پیڤه‌مبەر(د.خ) ده‌یویست ئەوان بکاته‌ هاوپه‌یمانی خۆی و سه‌رکرده‌کانی موهاجیر و ئەنساری له‌گه‌ل عەمرۆ عاس په‌وانه‌ کرد.

داوی ئەوه‌ عەمرۆ داوای هاوکاری کرد و ئەبی عوبه‌یده‌ی جه‌راحی له‌گه‌ل دووسه‌د که‌س له‌موهاجیر و ئەنساره‌کان و له‌ناویان ئەبویه‌کر، په‌وانه‌ کرد. ژماره‌یان گه‌یشته‌ پێنسه‌د که‌س.

عه‌بدولله‌ کۆپی ئەبی به‌کر ده‌لیت: پیڤه‌مبەر(د.خ) عەمرۆ کۆپی عاسی بۆ سه‌رزهمینی به‌لی و عوززه‌ په‌وانه‌ فرموو. پێشنیاری باوه‌ره‌ینانی به‌عه‌ره‌به‌ بیابان نشینه‌کان کرد. هۆکاره‌که‌ی ئەوه‌ بوو دایکی عاس کۆپی وائیل له‌خه‌لکانی به‌لی بوو. پیڤه‌مبەر(د.خ) عەمرۆی نارد تا ئەوان بکاته‌ هاوپه‌یمانی خۆی و کاتیڤ له‌سه‌رزهمینی جوزام گه‌یشته‌ ئاویک به‌ناو سه‌لاسل و غه‌زه‌که‌ی به‌م ناوه‌وه‌ ناوئرا، ترسا وکه‌سی بۆ لای پیڤه‌مبەر(د.خ) نارد و داوای هاوکاری کرد. پیڤه‌مبەر(د.خ) ئەبوعوبه‌یده‌ی جه‌راحی له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌که‌ له‌موهاجیر و ئەنساره‌کان و له‌ناویاندا ئەبویه‌کر و عومه‌ر، بۆ هاوکاری کردنی ئەو په‌وانه‌ فرموو. کاتیڤ ئەبوعوبه‌یده‌ی په‌وانه‌ کرد، فرمووی: کێشه‌ له‌ناوتانا دروست نه‌بیت. کاتیڤ گه‌یشته‌ لای عەمرۆ کۆپی عاس، عەمرۆ پێی وت: تۆیان بۆ هاوکاری کردنی من ناردوه‌.

ئەبوعوبه‌یده‌ وتی: پیڤه‌مبەر(د.خ) فرمانی پێداوم کێشه‌ دروست نه‌که‌ین، ئەگه‌ر تۆ به‌فرمانه‌کانی من رازی نابیت، من گوێرایه‌لی فرمانه‌کانی تۆ ده‌م.

عەمرۆ وتی: من ئەمیر و تۆ به‌رده‌ست و هاوکاری منیت.

ئەبوعوبه‌یده‌ وتی: رازیم. عەمرۆ کۆپی عاس له‌گه‌ل خه‌لکان نوێژی خویند.

واقدی ده‌لیت: هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا غه‌زه‌ی خه‌بت روویدا و سه‌رکرده‌ی موسولمانان ئەبوعوبه‌یده‌ی جه‌راح بوو. پیڤه‌مبەر(د.خ) ئەوی له‌مانگی ره‌جه‌ب له‌گه‌ل سێسه‌د که‌س له‌موهاجیر و ئەنساره‌کان په‌وانه‌ی جۆه‌ینه‌ کرد. له‌وی گرفتاری سه‌ختی بوون به‌شیوه‌یه‌که‌ خورمایان به‌دانه‌ دابه‌ش ده‌کرد.

جابر کوپی عهبدوللهی ئه نساری ده لیت: به ریکه وتین و ژماره مان سیسه د کهس و فرمانده که مان ئه بو عوبه ییده جه راج بوو. گرفتاری برسینه تی بووین و ماوهی سی مانگ گه لای داره کاشمان ده خوارد. ناژهلکیان له دریاوه هیئا پیان دوت عه نهر. پانزه شهو له گوشتی ئه و ناژله مان خوارد. یه کیك له ئه نسارییه کان و شتریک کی گوشت و روژی دواتر چهند و شتریک کی دیکه ی سه ربهری به لام ئه بو عوبه ییده ریگه ی ئه و کاره ی لیگرت.

زه کوان کوپی باوکی سالح ده لیت: ئه و کهسه قه یس کوپی سه عد بوو. سه رکرده که یان قه یس کوپی سه عد و نو و شتری بو سه ربهرین.

ده لیت: به ره و ده ریا روشتبون. ده ریا ناژهلکی خسته بهر ده ست و بو ماوهی سی روژ لیان خوارد. کاتی بو لای پیغه مبه ر (د.خ) گه پانه وه، له کرده وه ی قه یس ناگا داریان کرده وه و فه رمووی: به خشنده یی عاده تی ئه م بنه ماله یه.

سه بهاره ت به ماسی ده لیت: سویند به خوا ئه گه ر ده مرانی پیش به ریکه وتن ته واوی ده که ین، هزم ده کرد شتیکیم له وی پییت.

له گیانه وه ی کوپی دینار ناژه به خواردنی گه لای دار نه دراوه.

باوکی زوبه یر له جابر ده گیخته وه: پیغه مبه ر (د.خ) یه ک دانه خورمای پیدان و ئه بو عوبه ییده مشت مشت به نیمه ی ده به خشی. دواتر یه ک یه ک پیی ده داین و ده مانمژی و تا شه و ئاومان ده خوارده وه و کاتیك خورما ته واو بوو، گه لای دارمان کو ده کرده وه. گرفتاری برسینه تییه کی دژوار بووین. دواتر ماسیه کی مردوو له ده ریاوه هاته دهر، ئه بو عوبه ییده وتی: برسینه کان لی بخون.

ده لیت: ئه بو عوبه ییده یه کیك له په راسوه کانی ماسی داده نا و و شتر سواریک به سه ریدا ده روشت. پینج کهس له شوینی چاوه که ی جیگه ی ده بوویه وه. لیمان خوارد و روئه که یمان گرت و قه له و بووین. کاتیك گه پانه وه، به سه رهاته که مان بو پیغه مبه ر (د.خ) باس کرد، فه رمووی: ئه و روژییه ی خواهند بوی ناردوون، بیخون، هیچتان له گوشته که ی پیماوه؟

که میك له گوشته که یمان پیما بوو، بو پیغه مبه ریان نارد و لی خوارد.

واقدی ده لیت: بویه ئه م غزه هیان به خه بت ناو بردوو چونکه تیایدا گه لای داریان خوارد و ده میان هاوشیوه ی ده می و شتری ئالفخوری لیها تبوو.

ده لیت: له شه عبانی ئه م ساله دا پیغه مبه ر (د.خ) دهسته یه کی بو شه ر په وانه کرد

وسەرکردایەتی ئەوانی بەباوکی قتادە سپارد.

عەبدوللە کوپری ئەبی حەدرەدی ئەسلەمی دەلیت: ژنیك لەخەلكەكەى خۆم وەك
 ھاوسەر دەستنیشان و دووسەد درەم ماریی ئەومدا. پۆشتمە لای پیغەمبەر(د.خ) تا بۆ
 ھاوسەرگیری خۆم ھاوکاری لیوہریگرم. فەرمووی: مارییەكەى چەندە؟
 وەت: دووسەد درەم.

فەرمووی: سبحان اللہ، ئەگەر درەمەكانتان لەدۆلەكە كۆدەكردەوہ، زیاتر لەمە
 مارییتان دەستنیشان نەدەكرد. سویند بەخو ناتوانم ھاوکاری تۆ بكەم.
 دەلیت: چەند رۆژ دواتر یەكێك لەمناڵەكانی جەشم کوپری معاویە بەناوی ریفاعە
 کوپری قەیس کوپری ریفاعە لەگەل دەستەيەك لەخەلكانی جەشم ھات و لەبیشە دابەزی.
 دەیویست تايەفەى قەیس بۆ شەر لەگەل پیغەمبەر(د.خ) كۆبكاتەوہ.

دەلیت: ئەو لەناو تايەفەى جەشم، ناودار و گەرە بوو. پیغەمبەر(د.خ) من و دووان
 لەموسولمانەكانی بانگ كرد و فەرمووی: بڕۆنە لای ئەو پیاوہ و بیھێنن یا ھەوالەكانی
 ئەوم بۆ بیینن. وشتریکى لەپرى بەنیمەدا. یەك كەسمان سوار بوو بەلام ئەوئەندە لاواز بوو
 نەیتوانی ھەستیت و چەند كەسێك لەدواوہ ھاوکارییان كرد تا ھەستایە سەری.
 پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: نۆرە نۆرە سواری بن.

دەلیت: پۆشتین. شمشیر و تیروكەوانمان پى بوو. نزیك ئاوابوونی خۆر گەیشتینە
 عەشیشە. لەسووچێكدا خۆم داشارد و بەدوو ھاوریكەم وت لەشوینێكى دیکە خۆیان
 حەشار بەدن. پیم وتن: كاتێك دەنگی تەكبیری منتان بیست و بینیتان ھێرش دەكەمە
 سەریان، تەكبیر بلین وھێرش بەرن.

دەلیت: چاوہ پروان بووین بەشیوہیەكى لەناكاو ھێرش بكەینە سەریان یا ھەوالەكانی
 تايبەت بەوان كۆبكەینەوہ. شەو تییەپرى و شوانەكەیان دەرنگى كرد. ترسان و
 سەرگردەكەیان ریفاعە کوپری قەیس ھەستا، شمشیری دەرکیشا و وتی: بەدواى
 شوانەكەدا دەپۆم، پیم وابیت بەلایەكى بەسەردا ھاتوہ. چەند كەسێك وتیان: تۆ مەرپۆ،
 ئیمە دەپۆین.

ریفاعە وتی: سویند بەخو جگە لەخۆم كەس ناروات.

وتیان: ئیمەیش لەگەل تۆ دین.

وتی: سویند بەخو كەس لەئێوہ نایەت.

دەئىت: بەرىكەت و لەمن نزيك كەوتەوہ. تىرىكم بۇ ھاويشت و لەدلى چەقى. دەنگى دەرنەھات، پەرىمە سەرجهستەى و سەرىم بېرى. دواتر ھېرىشم كىردە سەرسوپاكەى و دوو ھاورىكەيشم ھېرىشان كىرد. ھەلاتن و ژن و منال و سامانەكەيان خۇيان بىرد. وشتىر و مەرى زۇرمان پېش خۇمان خىست و گەراينەوہ بۇ لای پېغەمبەر(د.خ). سەرى رىفاعەم بەدەستەوہ بوو. سىانزە وشتىرى پېبەخىشىم و بەمشىوہىە تىوانىم ھاوسەرەكەم بېمە مالى خۇم.

بەوتەى واقدى پېغەمبەر(د.خ) ئەبى حەدرەدى لەگەل باوكى قتادە بۇ ئەم شەپە رەوانە كىرد. شانزە كەس بوون و بۇ ماوہى پانزە پۇژ لەسەفەردا بوون. ھەركام شانزە بەشىان وەرگرت و ھەر وشتىرىك بەرابەر لەگەل دە مەر بوو. چوار ژنىان گرت. يەكيان كچىكى جوان بوو و بەر باوكى قتادە كەوت. مەحمىيەت كوپرى جەۋ سەبارەت بەو لەگەل پېغەمبەر(د.خ) قەسەى كىرد و پېغەمبەر(د.خ) لەباوكى قتادەى پرسى و وتى: ئەوم لەتالانىيەكانى خۇم كىرپوہ.

پېغەمبەر(د.خ) فەرمووى: بېبەخشە بەمن.

باوكى قتادە كچەكەى بە پېغەمبەر(د.خ) بەخشى و ئەويش بەخشى بەمەحمىيەت كوپرى جەۋ .

دەئىت: لەم سالدەا پېغەمبەر(د.خ) باوكى قتادەى بۇ شەپرى دۇلى ئەزەم رەوانە فەرموو.

عەبدوللە كوپرى ئەبى حەدرەد دەئىت: پېغەمبەر(د.خ) ئىمەى بۇ ئەزەم رەوانە كىرد. لەگەل چەند كەسىك لەموسولمانان وەك باوكى قتادە و حارس كوپرى رېبىعى و موھەلىچ كوپرى جوسامەى لەيسى بەرىكەوتىن. كاتىك گەيشتىنە دۇلەى ئەزەم، ئەم رووداوە پېش گرتنى مەككە بوو، عامر كوپرى ئەزىبەتى ئەشجەعى لای ئىمە تىپەپرى. سوار وشتەرەكەى خۇى و كەمىك كەل وپەل و مەشكەيەك شىرى پېبوو. ھاوشىوہى موسولمانان سلاوى كىرد و ئىمە كارمان پىنى نەبوو. بەلام موھەلىم كوپرى جوسامە لەيسى بەھوى ئەو پىق و كىنەى لەنىوان ئەواندا بوو، پەلامارىدا و خويىنى پىشت. وشتىر و كەل و پەلەكانى ئەوى ھەلگرت. كاتىك بۇ لای پېغەمبەر(د.خ) گەراينەوہ و رووداوەكەمان بۇ باس كىرد، ئەم ئايەى قورئان ھاتە خوار:

((يا ايها الذين آمنوا اذا ضربتم فى سبيل الله فتببنوا و لاتقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمناًتبتغون عرض الحيوۃ الدنيا فعندالله مغانم كثيرة كذلك كنتم من قبل فمن الله عليكم

قتبینوا ان الله کان بما تعملون خیرا.

واتاکهی: ئیوه که باوه پتان هیه، کاتیک له ریگهی خوا له سهر زهوی ریگه ده پرن و لیكۆلینه وه ده کهن، بهو که سهی هاروشیوهی موسولمانان سلاو له ئیوه ده کات، مه لین که موسولمان نیت چونکه به دوا ی کهل و په له کانی دنیا دا ده گهرین. لای خوا وه ند تالانییه کان فراوانن، ئیوه پیشتر به مشیوه بوون، خوا وه ند منتهی خستنه سهر، که واته لیكۆلینه وه بکه ن چونکه خوا وه ند له وهی نه جامی ده دن، ناگاداره.))

به وهی واقدی پیغه مبه ر(د.خ) ئەم دەستە ی له مانگی ره مه زان ئەو کاته ی خۆ ی بۆ گرتنی مه که که ناماده ده کرد، په وانه فه رموو.

گیرانه وهی غه زای موته

کوپی ئیسحاق ده نیت: کاتیک پیغه مبه ر(د.خ) له خه یبه ر بۆ مه دینه گه پرایه وه، دوومانگی ره بیعی له و شاره به سه ر برد و له جومادی الاول ده سته یه کی بۆ شام په وانه کرد که له موته کوژران.

عروه کوپی زوبه یر ده نیت: پیغه مبه ر(د.خ) له جومادی الاولی سالی هه شته می کۆچ، که سانیکی بۆ موته نارد و سه ر کردایه تی ئەوانی به زه ید کوپی حارسه سپارد. فه رمووی: ئەگه ر زه ید کوپی حارسه کوژرا، جه عفه ر کوپی ئەبی تالیب سه ر کرده ی شه رکه ران بی ت و ئەگه ر جه عفه ر کوپی ئەبی تالیب کوژرا، عه بدولله کوپی ره واحة. خه لکان بۆ پۆشتن ناماده بوون. ژماره یان سی هه زار که س بوو. له کاتی پۆشتنی خه لکان، مالئاواییان له سه ر کرده کان کرد و کاتیک مالئاواییان له عه بدولله کوپی ره واحة کرد، گریا.

وتیان: بۆ ده گریه ت؟

وتی: سویند به خوا بۆ بینینه وه دووباری ئیوه و تامه زرۆ بوونم بۆ ژیان نییه، به لام بیستومه پیغه مبه ر(د.خ) ئایه یه که له قورئان ده خوینیت، ده فه رمیت: هیه چ که س له ئیوه نییه مه گه ر ئەوهی خستنه جه هه ننه می له لایه ن خوا وه بپاری له سه ر دراوه. نازانم دوا ی ئەوهی ده پۆمه جه هه ننه م، چۆن بیمه ده ر.

موسولمانان وتیان: خوا وه ند پشتیوانتان بی ت و بتانپاریزت و به سه رفرازی بتانگه رینیته وه بۆ لای ئیمه .

كاتىك خەلكان بەرىكەوتن عەبدوللە كوپرى رەواچە پۇشتە لای پىغەمبەر(د.خ) و مائناوایی لىكرد. پىغەمبەر(د.خ) ئەوانى بەرىكرد.

كاتىك گەيشتنە مەعانى شام، ئاگادار بوونەوہ كەھىرقل لەگەل سەد ھەزار سوار لەرۇمىيەكان لە (مأب بلقا)دابەزىوہ و سەد ھەزار كەس لەعەرەبەكانى لەخم و جوزام و بەلقين و بەھرۇ و بەلى ھاوریيەتى دەكەن. ماليك كوپرى رافلە لەنەتەوہى بەلى و ھۆزى ئەراشە، سەركردەى ئەوانە.

موسولمانان كاتىك ئەم ھەوالەيان بیست، دوو رۆژ لەمەعان مانەوہ و لەچۆنئیەتى بارودۇخى خۆيان كۆلىيەوہ. وتیان: نامەى بۇ دەنوسین و لەژمارەى دوژمنان ئاگادارى دەكەینەوہ تا ھاوکاریمان بۇ بنىرئیت یا فەرمانەكانى خۆى دەربكات.

عەبدوللە كوپرى رەواچە دلنەوایی خەلكانى دایەوہ و وتى: ئەى خەلكینە، ئەوہى لىى بیزارن، شەھید بوونە و بۇ ئەو مەبەستە ھاتوون. ئىمە شەپ لەگەل ژمارە و ھیزی دوژمن ناكەین. بۇ سەرخستنى ئەو دینە شەپ دەكەین كەخواوہند بەھۆیەوہ ریزی پىبەخشیوین. با برۆین چوونكە یەككە لەم دوو مەبەستە بەدەست دەھىنین یا سەركەوتن یا شەھید بوون.

وتیان: سویند بەخوا عەبدوللە كوپرى رەواچە راست دەكات. بەرىكەوتن. زەید كوپرى ئەرقەم دەلئیت: باوكم نەبوو و لەمالى عەبدوللە كوپرى رەواچەدا دەژيام. كاتىك بۇ سەفەرى موتە بەرىكەوت، منى لەگەل خۆى برد و لەدواى خۆیەوہ سواری كردم. شەویك لەرىگە ھۆنراوہیەكى خویندەوہ و ئامارژەى بۇ مەرگ دەكرد. لەبیستنى ھۆنراوہكە دەستم بەگریان كرد، بەقامچى لییدام و وتى: ئەى خراپەكار، تۇ بۇ دەترسیت، خوا شەھید بوون بەمن دەبەخشیت و تۆ دەگەرئیتەوہ.

دەلئیت: موسولمانان تا نزیك بەلقا پىشەرەوییان كرد و ھىرقل لەگەل سوپاكەى خۆى و عەرەبەكان لەگوندىك بەناوى موشاریف ئوردوى لیدابوو. كاتىك دوژمن نزیك كەوتەوہ، موسولمانان روویان كرده گوندى موتە. دوو دەستە لەوى رووبەروو بوونەوہ و موسولمانان ریزەكانى خۆيان رىكخست. یەككە لەمنالەكانى عوزرە بەناوى قوتبە كوپرى قتادەیان لای راست و یەككە لەئەنساریان بەناوى عوبایە كوپرى ماليك لای چەپ جىگىر كرد. شەپیان دەستپىكرد و زەید كوپرى حارسە ئالای پىغەمبەرى لەسەر شان بوو، شەپى كرد تا كوژرا. دواى ئەو جەعفەر كوپرى ئەبى تالیب ئالاکەى ھەنگرت و دەستى بەشەپ كرد. كاتىك شەپكە رووی لەدژواری كرد، لەئەسپەكەى خۆى دابەزى و

قاچی شکاند. پیاده شەری کرد تا کوژرا. جەعفەر یەكەم کەس بوو لەئیسلام ئەسپەکەى خۆى کوشت.

یەحیا کوپى عوبادە دەئیت: باوکى من یەكێک لەمنالەکانى موبە و بەشدارى شەرى مۆتەى کردبوو، دەپوت: سویند بەخوا وەك بلینى جەعفەر دەبینم لەئەسپەکەى دابەزى و قاچی شکاند و دەستى بەشەر کرد تا کوژرا.

کاتیک جەعفەر کوژرا، عەبدوللە کوپى رەواحە ئالاکەى هەنگرت. سوار ئەسپەکەى بوو، دەپویست دابەزیت، دوودل بوو، ورەى دایە بەرخۆى و دابەزى. کوپە مامەکەى هات، لەتەگۆشتیکى پێدا و وتى: کەمیک هیژ وەرېگرە، ئەم رۆژانە زۆر لەزەحمەتا بوویت. عەبدوللە کەمیکى لیخوارد. دەنگى شەرکەرانی بیست و بەخۆى وت: تۆ هیشتا زیندوویت. گۆشتەکەى فریدا، شمشیری هەنگرت و شەرى کرد تا کوژرا.

دواى کوژرانى عەبدوللە کوپى رەواحە سابت کوپى ئەقوومى عیجلى ئالاکەى بەدەستەوه گرت و وتى: ئەى موسولمانان کەسێک وەك سەرکردەى خۆتان هەلبژێرن.

وتیان: تۆ سەرکردە بە؟

وتى: ئەو کارە ناکەم.

خەلکان بېاریاندا خالید کوپى وەلید بکەنە سەرکردەى خۆیان و کاتیک ئالاکەى بەدەستەوه گرت، پاشەکشییى کرد و موسولمانانى لەو گرفتارییه رزگار کرد.

باوکى قتادە دەئیت: پیغەمبەر(د.خ) سوپای سەرکردەکانى نارد و فەرمووی: زەید کوپى حارسە سەرکردەى ئیوه بیئت و ئەگەر کوژرا، جەعفەر کوپى ئەبى تالیب سەرکردەیه و ئەگەر جەعفەرىش کوژرا، عەبدوللە کوپى رەواحە سەرکردەیه. جەعفەر هەستا و وتى: باوەر ناکەم زەید بکەیتە سەرکردەى من.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بڕۆ تۆ نازانیت چى بۆ تۆ باشە. خەلکان بەرىکەوتن ورۆژەکان تێپەرى. پیغەمبەر(د.خ) لەسەر مینبەر دانیشت و فەرمووی خەلکان بۆ نوێژ کۆبێنەوه. خەلکان کۆبوونە، فەرمووی: لەچاکەدایە، لەچاکەدایە، لەچاکەدایە، دەمەویت لەسوپای شەرکەرەن ئاگادارتان بکەمەوه، رۆشتن و رووبەرۆوى دوژمن بوونەوه، زەید کوپى حارسە شەهید بوو، جەعفەر ئالاکەى هەنگرت و هیرشى کردە سەردوژمن تا کوژرا، دواى ئەو عەبدوللە کوپى رەواحە ئالای بەدەستەوه گرت و خۆپاگرى کرد تا شەهید بوو. دواى ئەو خالید کوپى وەلید ئالاکەى بەدەستەوه گرت. ئەو سالار نەبوو،

وھەك سالار ھەلیانیرتارد.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: خواوھندا، خالید یەکیك لەشمشیرەکانی تۆیە و تۆ ھاوکاری دەکەیت. لەو رۆژەوھ خالید بەشمشیری خوا ناو دەبەن. فەرمووی: بڕۆن و ھاوکاری براکانتان بکەن، کەس لەشاردا نەمینیتەوھ. خەلکان لەگەرمای سوتینەر، پیادە و سوار بەرئیکەوتن.

عەبدوللە کوپری ئەبی بەکر دەلیت: کاتیک ھەوائی کوژرانی جەعفەر گەیشت، پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: دویشەو جەعفەرم لەخەودا بینی لەگەڵ دەستەیەك لەفریشتەکان بەرەو سەرزەمینی یەمەن دەرۆشت. دوو بالی بوو. دەستەکانی پڕ بوو لەخوین.

دەلین: قوتبە کوپری قتاھە عوزری فەرماندەوی بالی راستی موسولمانان بوو، ھیرشی کردە سەر مالیک کوپری رافیلە سەرکردەوی عەرەبەکان و کوشتی.

کاهینەوی منالەکانی غەنەم، تیرەیک لەھۆزی حەدەس، کاتیک لەھاتنی سوپای پینگەمبەر(د.خ) ناگادار بوونەوھ، خەنکەکەوی خۆی لەرووبەرووی بوونەوھوی ئەوان ترساند. ئەوان خۆیان لەلەخیمیەکان بەدوور گرت و دواتر فراوانترین ھۆزی حەدەس بوون. منالەکانی سەعلەبە کە بۆ شەپ دەرۆشتن، کەمترین تیرەوی حەدەس بوون.

خالید کوپری وەلید پاشەکشیی بەموسولمانان کردو ئەوانی بۆ مەدینە گەراندەوھ. عوروھ کوپری زوبەیر دەلیت: کاتیک پاشماوھەکانی موته لەمەدینە نزیک کەوتنەوھ، پینگەمبەر(د.خ) پیشوازی کردن. پینگەمبەر(د.خ) لەگەڵ ئەو منالانەدا بوو کەبۆ پیشوازی کردنی موسولمانان پۆشتبوون، دەیفەرموو: منالەکان بگرن و سواریان کەن. منالەکانی جەعفەر بەدەن بەمن. کاتیک عەبدوللە کوپری جەعفەریان بردە لای، ئەوی گرت و لەبەردەم خۆی سواری کرد.

خەلکانی مەدینە خۆلبارانی سوپاکەیان کرد و دەیانوت: ئەوی ھەلاتووانی رێگەوی خوا.

پینگەمبەر(د.خ) دەیفەرموو: سویند بەخوا ھەلاتوو نین و ئەگەر خوا بخوازیت، ھیرشبەرانن.

دایکی سەلمە ھاوسەری پینگەمبەر(د.خ) بەژنی سەلمە کوپری ھوشام کوپری موغەیرەوی وتبوو: بۆ سەلمە لەنویژی پینگەمبەر(د.خ) و موسولمانان بەشداری ناکات. وتی: سویند بەخوا ناویریت بیت چونکە کاتیک دیت خەلکان ھاوار دەکەن ئێوھ

له ریگه‌ی خوا هه‌لاتوون و له‌ماله‌وه دانیشتون.

هه‌روه‌ها له‌م سانه‌دا پیغه‌مبه‌ر (د.خ) به‌مه‌به‌ستی گرتنی مه‌ککه به‌ریکه‌وت.

گیڕانه‌وه‌ی غه‌زای مه‌ککه

کوپی ئیسحاق ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر (د.خ) دوا‌ی ئه‌وه‌ی سوپای بو‌موته‌ نارد، جومادی الاخر و ره‌جه‌بی له‌مه‌دینه به‌سه‌ر برد. تایه‌فه‌ی خوزاعه له‌خواره‌وه‌ی مه‌ککه له‌سه‌ر ئاوه‌که‌ی خو‌یان به‌ناوی وه‌تیر ژیانیان به‌سه‌ر ده‌برد. مناله‌کانی به‌کر کوپی عه‌بد مه‌نات هیرشیان کرده سه‌ریان و هو‌کاری رووداوه‌که پیاویک له‌مناله‌کانی چه‌زهم به‌ناوی مالیک کوپی عوباد هاوپه‌یمانی ئه‌سوه‌د کوپی ره‌زن بوو. کاتی‌ک به‌مه‌به‌ستی بازرگانی ده‌پو‌شت، له‌سه‌زهمینه‌ی خوزاعه ئه‌ویان گوشت و سامانه‌که‌یان تالان کرد. مناله‌کانی به‌کر له‌تۆله‌ی خوینی ئه‌ودا یه‌کی‌ک له‌خوزاعیه‌کانیان گوشت. خه‌لکانی خوزاعه هیرشیان کرده سه‌ر ئه‌سواد کوپی ره‌زنی ده‌یلی، سه‌لما و کولسوم و زه‌یب که‌سه‌ران و سه‌رکرده‌کانی مناله‌کانی به‌کر بوون، خوینیان پو‌شتن. ئه‌م رووداوه له‌نزیک نیشانه‌کانی چه‌ره‌م روویدا.

یه‌کی‌ک له‌مناله‌کانی ده‌یل ده‌لیت: له‌روژگاری جاهلییه‌ت مناله‌کانی ئه‌لئه‌سوه‌د به‌هۆی له‌پیشیان، دوو خوینتاییان بوو و ئیمه‌ یه‌ک خوینتایی. له‌م کاته‌دا ئیسلام هات و مناله‌کانی به‌کر و خوزاعه‌ی سه‌رقال کرد.

کوپی ئیسحاق ده‌لیت: کاتی‌ک ناشتی خو‌ده‌بیبیه له‌نیوان پیغه‌مبه‌ر (د.خ) و ناباوه‌رانی قو‌په‌یش سه‌قامگیر کرا، یه‌کی‌ک له‌به‌نده‌کانی په‌یمانی ناشتی ئه‌وه بوو هه‌رکس بیه‌و‌یت ده‌توانیت له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (د.خ) په‌یمان به‌سه‌تیت و هه‌ر که‌س بیه‌و‌یت ده‌توانیت له‌گه‌ل قو‌په‌یشیه‌کان. تایه‌فه‌ی خوزاعه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (د.خ) په‌یمانان به‌ست و مناله‌کانی ده‌یل کوپی به‌کر ئه‌م هه‌له‌یان قو‌سته‌وه و ویستیان تۆله‌ی کو‌په‌ کوژداوه‌کانی خو‌یان له‌خه‌لکانی خوزاعه وه‌رگیرن. نه‌و‌قل کوپی معاویه‌ی ده‌یلی سه‌رکرده‌ی خه‌لکان بوو به‌لام هه‌موو مناله‌کانی به‌کر شوینکه‌وته‌ی نه‌بوون، له‌گه‌ل خه‌لکانی ده‌یل شه‌وانه هیرشیان کرده سه‌ر خه‌لکانی خوزاعه له‌سه‌ر ناوی وه‌تیر و یه‌کی‌ک له‌وانیان گوشت. شه‌ر له‌ناو دوو هۆزه‌که سه‌ری هه‌لدا و قو‌په‌یشیه‌کان به‌سیلاح هاوکاری مناله‌کانی به‌کریان کرد. چه‌ند که‌س له‌قو‌په‌یشیه‌کان شه‌وانه و به‌نه‌ینی له‌ناو

شهرپرگهرانی بهکر شهرپیان لهگهل خهلکانی خوزاعه کرد تا نهوهی خهلکانی خوزاعه گهیشتنه حرهم.

بهوتهی واقدی نهو شهوه سهفوان کوپری نومیهیه و عیگرههه کوپری نهبی جهمل و سوهلی کوپری عهرمۆ سوار لهسهه نهسپ و کوپلهکانیان دژی خهلکانی خوزاعه بهشداری شهرهکهیان کرد.

کوپری نیسحاق دهلیت: کاتیگ گهیشتنه حرهم، منالهکانی بهکر بهنهوفلیان وت: ههنووکه گهیشتنه حرهم، نهی خوایه، نهی خوایه.

نهو، قسهیهکی سهیری هینایه سههزمان: نهی منالهکانی بهکر، ههنووکه من باوهرم بهخوا نییه، تۆلهی خۆتان بستینن، نیوه لهناو حرهم دزی دهکن، بۆ لهتۆله سهندنهوهی خۆتان دهترسن.

لهو شهوهدا منالهکانی بهکر لهسهه ناوی وهتیر هیزشیان کرده سهه خهلکانی خوزاعه و کهسیگ بهناوی مونهبهیان گوشت. مونهبهه پیاویکی بی دل و هاوری یهکیگ لهخهلکهکی خۆی بهناوی تهمیم کوپری نهسهه بوو، پیی وت: نهی تهمیم، رابکه، من دهکوژن یا دامدهنین تا بهرم. تهمیم رۆشت و مونهبهیان گرت و گوشتیان.

کاتیگ خهلکانی خوزاعه رۆشتنه ناو مهکه، پهنایان برد بۆ مالی بودهیل کوپری وهرقای خوزاعی و مالی یهکیگ لهخهزمهکانیان بهناوی رافیع.

دهلیت: قورهیشیهکان بههاودهستی دژی خهلکانی خوزاعه پهیمانهکی پیغهمبهریان خسته ژیر پی لهبهه نهوهی خهلکانی خوزاعه هاوپهیمانی قورهیش بوون. عهرمۆ کوپری سالمی خوزاعی کهعبی لهمهدینه رۆشته لای پیغهمبهه(د.خ) و پیی وت: خهلکانی خوزاعه موسولمانن و ستهمیان لیکراوه. داوای هاوکاری کرد. کاتیگ پیغهمبهه(د.خ) وتهکانی نهوی بیست، فهرمووی: هاوکاری دهکرین. ههمان سات ههریک لهناسمانهوه دههکهوت و پیغهمبهه(د.خ) فهرمووی: نهه ههوره پیشهکی هاوکاری کردنی منالهکانی کهعبه.

بودهیل کوپری وهرقا لهگهل چهنده کهسیگ لهخهلکانی خوزاعه لهمهدینه رۆشته لای پیغهمبهه(د.خ) و رووداوهکهی بۆ باس کرد و ههموویان بۆ مهدینه گهراوه.

پیغهمبهه(د.خ) بهخهلکانی فهرموو: بهه زوانه نهبوسوفیان دیت تاماوهی پهیمانهکه دریز و بههیزی بکاتهوه.

بودهیل کوپری وهرقا و هاوریکانی لهعهسغان چاویان بهههوسوفیان کهوت.

قوپره ییشیه کان نه ویان نار دبوو تا پرواته لای پیغه مبه (د.خ) و په یمانه که به هیتر و ماوه که ی دریز بکاته وه چونکه له خویمان د ترسان کاتیک نه بوسوفیان بوده یلی بینی، وتی: له کوپوه د ییت؟ زانی لای پیغه مبه (د.خ) ده گه پر یته وه.

بوده یل وتی: له گه ل خه لکانی خوزاعه روشتبووین بو نه و دوله.

وتی: نه روشتبوونه لای محهمه د؟

بوده یل وتی: نه.

بوده یل ریگه ی مه که ی گرت بهر، نه بوسوفیان وتی: نه گه پر روشتبیته مه دینه، خورمای به وشتره که ی خویداوه. کاتیک روشتنه شوینی خه وتنی وشتره که، پشکلکی ه لگرت و شکاندی و دهنوکی خورمای تیا بوو، وتی: سویند به خوا لای محهمه د بووه.

نه بوسوفیان گه یشته مه دینه، روشته مالی کچه که ی خو ی دایکی حه بیبه و کاتیک ویستی له سر راخه ره که ی پیغه مبه (د.خ) دانیشیت، کچه که ی کو ی کرده وه و نه بوسوفیان وتی: کچم، نازانم، راخه ره که شیای من نییه یا من شیای راخه ره که نیم. دایکی حه بیبه وتی: نه مه راخه ی پیغه مبه ره و تو ناباوه پر و گلآویت، نه مویت له سر راخه ی پیغه مبه (د.خ) دانیشیت.

وتی: سویند به خوا کچم له و کاته وه ی تو م نه بینیوه، ناوزت له دستداوه.

نه بوسوفیان روشته لای پیغه مبه (د.خ) و قسه ی له گه ل کرد. پیغه مبه (د.خ) وه لامی نه دایه وه. روشته لای نه بو به کر و داوای لی کرد قسه له گه ل پیغه مبه (د.خ) بکات. نه بو به کر وتی: نه و کاره ناکه م.

روشته لای عومهر و قسه ی له گه ل کرد. عومهر وتی: شیفاعه تی نیوه لای پیغه مبه (د.خ) بکه م؟ نه گه رته نیا میرووله کان هاوده ستم بن له گه ل نیوه ده جه نگم.

نه بوسوفیان روشته لای عه لی کوپی نه بی تالیب. فاتیمه کچی پیغه مبه (د.خ) دانیشتبوو. حه سن که منال بوو له باره شی فاتیمه دا هه ل به ز و دابه زی ده کرد. به عه لی وت: په یوه ندی خزمایه تی تو له هه موو خه لکان به من نزیکتره، بو مه به ستیک هاتوومه ته لای تو و نابیت بی هیوا بگه ریمه وه، لای پیغه مبه (د.خ) شیفاعه تی نیمه بکه.

عه لی وتی: نه ی نه بوسوفیان، پیغه مبه (د.خ) مه به ستیکی هیه و ناتوانین له باره وه

قسه بکه یین.

ئەبوسوفيان سەيرى فاتىمەنى كۆردى ۋە ئۇنى: ئەي كىچىك مەھمەد، دەتوانى بەم كۆرەي خۇت بىلەن پەنەي خەلكان بىدات ۋە تا كۆتايى رۇزگار سالارى عەرەبەكان بىت.
 فاتىمە ئۇنى: سۆيىند بەخۇا هېشتا كۆرەكەم نەگەشتۆتە تەمەنىك پەنەي خەلكان بىدات ۋە كەس بى رەزەمەندى پىغەمبەر(د.خ) پەنەي كەس نادات.
 ئەبوسوفيان ئۇنى: ئەي باۋكى حەسەن، كارەكان دىۋار بوون، رىگە چارەبەكەم نىشان بىدە.

عەلى ئۇنى: سۆيىند بەخۇا هېچ نازانم بەلام تۆ سەر كۆردى خەلكانى كەنەنەيت، ئاشتى لەنىۋان خەلكان سەقامگىر بىكە ۋە بۆ سەر زەمىنەكەي خۇت بگەرپىرەۋە.
 ئۇنى: ئايا ئەم كارە سوۋدى ھەيە.

عەلى ئۇنى: نە، بەلام جگە لەمە ناتوانىت هېچ كارىك بىكەيت.
 ئەبوسوفيان لەمزگەۋت ھەستا ۋە ئۇنى: ئەي خەلكىنە، مەن پەنام بەخەلكان داۋە.
 دواتر سوار ۋىشترەكەي خۇي رىگەي مەككەي گىرتەبەر ۋە كاتىك گەيشتە لاي قورەيشىيەكان، وتيان: دەنگ ۋە باس؟

ئۇنى: پۇشتىمە لاي مەھمەد ۋە قىسەم لەگەل كۆرد بەلام ۋە لامى نەدامەۋە. پۇشتىمە لاي ئەبۇبەكر ۋە هېچى بۇ نەكردم، دواتر پۇشتىمە لاي عومەر كۆرى خەتاب ۋە لەھەموۋيان زىياتر دوژمنى مەن بوو. پۇشتىمە لاي عەلى كۆرى ئەبى تالىب لەھەموۋيان نەرمتر بوو، پىشنىبارى كارىكى پىكرد بەلام نازانم سوۋدى ھەيە يا نە؟

وتيان: چى كارىك؟

ئۇنى: پىيى ۋەتم: پەنا بەخەلكان بىدە ۋە ئەۋ كارەم كۆرد.

وتيان: ئايا مەھمەد ئەم كارەي تۆي پەسەند كۆرد؟

ئۇنى: نە.

وتيان: سۆيىند بەخۇا گەمەي بەناۋزى تۆ كۆردۋە ۋە تەكەي تۆ هېچ سوۋدىك بەنىمە ناگەيەنىت.

ئۇنى: جگە لەمە نەتوانى هېچ كارىك بىكەم.

دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) فەرمۇي خەلكان خۇيان ئامادە ۋە بەگەسەكانى خۇي ۋە كەرەستەكانى ئامادە بىكەن. ئەبۇبەكر پۇشتە لاي عايشەي كىچى تا كەرەستەكانى پىغەمبەر(د.خ) ئامادە بىكات ۋە ئۇنى: كىچم، پىغەمبەر(د.خ) فەرمۇيەتەي كەرەستەكانى بۇ ئامادە بىكەن؟

وتی: بهلی، تویش خوت ناماده بکه.

ئه بوبه کر وتی: بو کوی دهروات؟

عایشه وتی: سویند به خوا نازانم.

پیغه مبه (د.خ) به خه لکانی راگه یاند مه به سستی هیرش کردنه سر مه ککه هی هیه و پیویسته خویان ناماده بکن. فرمووی: خواجه ریگه له سیخوره کان و گه یشتنی هه وال به قوره یشییه کان بگره تا به شیوه یه کی له ناکاو هیرش بکهینه سهریان.

عوره کوپی زوبه یر ده لیت: کاتیک پیغه مبه (د.خ) بو به ریکه وتن به ره و مه ککه خوی ناماده کرد، حاتب کوپی ئه بی به لته عه نامه یه کی بو قوره یشییه کان نووسی و ئه وانی ناگادار کرده وه. نامه کی به یه کیک له ژنه کانی مه زینه و به وتهی ده سته یه ک به ساره موالی یه کیک له مناله کانی عه بدولمو ته یب دا ره وانه کردو بریک به خششی پیدا. ژنه که نامه کی له ناو قژیدا شارده وه و به ریکه وت.

پیغه مبه (د.خ) له ناسمانه وه له کاره کی حاتب ناگادار کرایه وه و عه لی کوپی ئه بی تالیب و زوبه یر کوپی عوامی نارد و فرمووی: ئه وژنه بگرن که نامه ی بو قوره یشییه کان هه لگرتوو و له هیرشه کی ئیمه ناگاداریان ده کاته وه.

عه لی و زوبه یر به ریکه وتن و له حه لیفه به ژنه که گه یشتنه وه و ئه ویان له چوار پیکه ی هینایه خوار و که ل و په له کانی گه ران و هیچیان نه دوزییه وه. عه لی وتی: سویند ده خوم پیغه مبه (د.خ) دروی نه کردوو و ئیمه یش درو ناکه ین یا نامه که مان پیدبه یا تو له گه ل خومان ده گه ریینه وه.

کاتیک ژنه که پیداغری ئه وانی بینی، وتی: برؤ ئه و لاه. عه لی پوشت و ئه و قژی خوی کرده وه و نامه کی دهره ینا و ته سلیمی کردن. نامه که یان برده لای پیغه مبه (د.خ) و ئه و بانگی حاتبی کرد و پیی فرموو: بو ئه م کاره ت کرد؟

حاتب وتی: ئه ی پیغه مبه (د.خ)، من باوه رم به خوا و پیغه مبه ره که هی هیه و نه گوروم، به لام له ناو قوره یشییه کان ریشه و عه شیرم نییه و ژن و مناله کانم له ناو ئه وان ژیان به سه ر ده بن، به مشیوه یه ویستم لای قوره یشییه کان جیگه یه ک بو خوم بکه مه وه.

عومر کوپی خه تاب وتی: ئه ی پیغه مبه (د.خ) ریگه بده م بیکورم چوونکه خیانه تی

کردوو.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: ئه ی عومر چووزانی، خواوه ند سه یری شه پرکه رانی به دری

کرد و فرموی: هر کاریک نه‌نجام دهن بیدن چوونکه ئیوه به‌خشیوه. خواوند سهارهت به‌حاتب ئه‌م ئایانه‌ی ره‌وانه فرمو:

((یا ایها الذین آمنوا لاتتخذواعدوی و عدوکم اولیاء تلقون الیهم بالمودة و قد کفروا بما جائکم من الحق یرجون الرسول و ایاکم ان تؤمنوا بالله ربکم ان کنتم خرجتم جهادا فی سبیلی و ابتغاء مرضاتی تسرون الیهم بالمودة و انا اعلم بما اخفیتم و ما اعلتتم و من یفعله منکم فقد ضل سواء السبیل. ان یتقفو کم یكونوا لکم اعداء و یبسطوا الیکم ایدیهم و السنتم بالسوء وودوا لو تکفرون. لن تنفعکم ارحامکم و لا اولادکم یوم القیامة یفضل بینکم و الله بما تعلمون بصیر. قد کانت لکم اسوة حسنة فی ابراهیم و الدین معه اذ قالوا لقومهم انا برآء منکم و مما تعبدون من دون الله کفرنا بکم و بدابیننا و بینکم العداوة و البغضاء ابدأ حتی تؤمنوا بالله وحده الا قول ابراهیم لابیہ لاستغفرن لک و ما املک لک من الله من شیء ربنا علیک توکلنا و الیک انبنا و الیک المصیر.

واتاکه‌ی: ئیوه که‌باوه‌پتان هه‌یه، دوژمنانی من و دوژمنانی خؤتان مه‌که‌نه هاورئ و پلانی هاورئیه‌تی له‌گه‌ل ئه‌وان مه‌رئژن. له‌کاتی‌کدا ئه‌وان به‌م راستییه‌ی بۆ ئیوه هاتوه، ناباوه‌رن و پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌ولاته‌که‌یان دهرده‌که‌ن و ئیوه‌یش، چوونکه باوه‌پتان به‌په‌روه‌ردگار هی‌ناوه. نه‌گه‌ر بۆ جیهاد له‌ریگه‌ی راستی و ره‌زامه‌ندی من دهرۆن (ئه‌و کاره مه‌که‌ن). ئیوه هاورئیه‌تی ئه‌وان ده‌شارنه‌وه و من بۆ ئه‌وه‌ی ده‌یشارنه‌وه، دانا‌ترم. هر که‌س له‌ئیوه ئه‌م کاره بکات، ریگه‌ی ون کردوه و نه‌گه‌ر رو به‌رووی ئیوه بینه‌وه، دوژمنانی ئیوه‌ن و ده‌ست و زمانیان دژی ئیوه درئژ ده‌که‌ن و حز ده‌که‌ن وه‌ک خو‌یان کافر بن. روژی هه‌ستانه‌وه نه‌ خزمه‌کان و نه‌ مناله‌کانتان سوودتان پیناگه‌یینن. خواوند دووری له‌نیوان ئیوه دروست ده‌کات و بۆ ئه‌و کرده‌وانه‌ی نه‌نجامی دهن، بینایه. ئیبراهیم و ئه‌و که‌سانه‌ی له‌گه‌ل ئه‌ودا بوون بۆ ئیوه پیشه‌وایه‌کی شیاون کاتی‌ک به‌خه‌لکه‌که‌ی خو‌یان وت: ئیمه له‌ئیوه و ئه‌و بتانه‌ی وه‌ک خوا ده‌یانپه‌ره‌ستن، بیزارین و بۆ هه‌میشه دوژمنایه‌تی و رق و کینه له‌نیوانماندایه تا ئه‌و کاته‌ی ته‌نیا باوه‌ر به‌خوا بینن (دوستانیه‌تی له‌نیوان ئه‌واندا بوونی نه‌بوو) جگه له‌وتاری ئیبراهیم له‌گه‌ل باوکی که‌وتی داوای لیخوشبوونت له‌خواوند بۆ ده‌که‌م و له‌به‌را به‌ر خوا ناتوانم هیچ کاریک بۆ تۆ نه‌نجام بده‌م، په‌روه‌ردگارا، پشت به‌تۆ ده‌به‌ستین و بۆ لای تۆ ده‌گه‌رئینه‌وه و سه‌رئه‌نجامی هه‌مووان گه‌رانه‌وه بۆ لای تۆیه.))

کوپری عهباس دهلیت: پیغه مبه (د.خ) ریگهی سفهری گرتبهر و باوکی روه کولسوم کوپری حوسیهنی غه فاری وه ک جیگری خوی له مه دینه دانا. روژی دهی رهمه زان بوو. پیغه مبه (د.خ) و خه لکان به روژوو بوون و کاتیک گه یشته که دید، له نیوان عهسغان و نه میم، روژووی شکاند. بهریکهوت تا له مورئه لزه هران دابهزی و دهه زار کهس له موسولمانان هاوریه تیان ده کرد. خه لکانی سه لیم و موزهینه و له هر هوزیک ژماره یه کی له موسولمانان هاتبوون. هه موو موهاجیر و نه ساره کان له گه ل پیغه مبه (د.خ) بوون و کهسیان له شاره که نه ما بوویه وه.

کاتیک پیغه مبه (د.خ) له مورئه لزه هران دابهزی، هیشتا قوره یشیه کان بی ناگابوون و نه یانده زانی چی ده کات. له و شه ودا نه بوسوفیان کوپری حهرب و حه کیم کوپری حه زام و به دلیل کوپری وهرقا هاتنه دهر بو نه وهی هه والیکیان ده سته کویت.

عهباس کوپری عهبدو لموته لیب له ریگه چاوی به پیغه مبه (د.خ) کهوت و نه بوسوفیان کوپری حارس و عهبدولله کوپری نه بی ئومه ییه کوپری موعه ییره له نیق نه لعیقاب له ریگهی نیوان مه که و مه دینه ویستیان برونه لای پیغه مبه (د.خ). دایکی سه لمه سه بارت به وان قسه ی له گه ل پیغه مبه (د.خ) کرد، وتی: نهی پیغه مبه (د.خ)، ناموزا و کوپه پوپ و زاواکانی تون.

پیغه مبه (د.خ) فرمووی: کارم به وان چیه، کوپه مامه کهم ریزی شکاندم و کوپه پوپر و زاواکه م نه و که سانه ن له مه که زمانیان بو جویندان به من ده کرده وه.

کاتیک نه و دووانه له وته کان پیغه مبه (د.خ) ناگادار بوونه وه، نه بوسوفیان کوپری حارس که مناله که کهم ته مه نه که ی خوی پیبوو، وتی: سویند به خوا نه گهر ریگه نه دات بیینم، دهستی مناله کهم ده گرم و سهر گهردان له سهر زهوی ده سوپی موه تا نه و کاته ی له برسیه تی و تینوویه تی دهرم.

کاتیک پیغه مبه (د.خ) له قسه یه ناگادار بوویه وه، به زه یی به واندا هاته وه و مؤله تی پیدان برونه لای و باوه ریان هینا.

واقدی دهلیت: کاتیک پیغه مبه (د.خ) مه بهستی هیرش کردنه سهر مه که ی کرد، دهسته یه که ده یانوت: مه بهستی قوره یشی هیه. دهسته یه که ده یانوت: دهیه ویت هیرش بکاته سهره وازین. دهسته یه که ده یانوت: به ره و سه قیف ده پوات. پیغه مبه (د.خ) نیردراوی خوی بو لای دهسته یه که له هوزه کان ره وانه کرد که نه هاتن و ئالایان نه به ست تا

گەيشتنە قەدىد و منالەكانى سولەيم بەئەسپ و سىلاخى تەواوۋە ھاتن. عۆيەيىنە لەگەل چەند كەسەك لەھاوۋەلانى لەعەرج پەيوەستى پىغەمبەر(د.خ) بوو. ئەقرەع كوپى حابس لەسەقىا پەيوەستى بوو. عۆيەيىنە بە پىغەمبەرى وت: ئەي پىغەمبەر(د.خ)، نەكەرەستەي شەرت ھەيە، نەجل و بەرگى ئىحرامت پۆشيوە، بۆ كۆي دەپۆيت؟ پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ھەر شوينىك خوا بىەويت.

پىغەمبەر(د.خ) دۇعاي كرد بۆ ئەوەي قورەيشىيەكان ئاگادار نەبنەوہ. عەباس لەسەقىا گەيشتە لاي پىغەمبەر(د.خ) و مەخزىمە كوپى نەوفل لەنىق ئەلعيقاب رۆشتە لاي. كاتىك لەمورە ئەلزەھران دابەزى، ئەبوسوفيان كوپى حەرب لەمەككە ھاتبووەدەر. كوپى عەباس دەليت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەمەدينەوہ بەرىكەوت و لەمورە ئەلزەھران دابەزى، عەباس وتى: سويند بەخوا ئەگەر پىغەمبەر(د.خ) بەشيوەيەكى لەناكاو ھيرش بكاتە سەر مەككە بۆ ھەميشە لەناو دەچن. سوار ئىستەرە سىپىيەكەي پىغەمبەر(د.خ) بوو، بەخۆي وت: بەرەو ئەو رەزە دەپۆم ئەگەرى ھەيە كۆلبەرىك يا شيردۆشيك بىينم و بىينرم بۆ مەككە بۆ ئەوەي قورەيشىيەكان لەھاتنى پىغەمبەر(د.خ) ئاگادار بكاتەوہ تا بىين و داواي ئەمانى لى بكن.

دەليت: رۆشتم و لەناو رەزەكەدا دەگەرەم تا كەسەك بدۆزمەرە. لەناكاو دەنگى ئەبوسوفيان كوپى حەرب و بو دەيل كوپى وەر قام بىست كە بەمەبەستى بەدەست ھىنانى ھەوالەكانى پىغەمبەر(د.خ) ھاتبوونەدەر. بىستەم، ئەبوسوفيان دەيوت: سويند بەخوا ھىچ كات ئاگرىكى بەو گەرەبىيەم نەبىنيوہ، ئەمە ئاگرى خەلكانى خوزاعەيە.

وتى: بەلام خەلكانى خوزاعە لەوہ زۆر كەمتەن.

كاتىك دەنگى ئەوم ناسىيەوہ وتم: ئەي باوكى حەنزەلە.

ئەيوسوفيان وتى: باوكى فەزليت؟

وتم: بەلى.

وتى: دايك و باوكم قوربانن بن، چ ھەوالىكت پىنيە؟

وتم: پىغەمبەرە و لەگەل دەھەزار موسولمان ھاتووە ناتوانن لەبەرەبەر ئەو خۇپراگرى

بكن.

وتى: بۆچوونى تۆ چىيە؟

وتم: لەپشت سەرى من سوار ئەم ئىستەرەبە تا ئەمانت لە پىغەمبەر(د.خ) بۆ وەر بگرم

چوونكە سويند بەخوا ئەگەر دەستى بەتۆ بگات، دەتكورژيوت.

دەلێت: ئەبوسوفیان لەپشت سەری من سەرکەوت. ئێستەرەکی پیغەمبەرم غاردا وپۆشتینە لای. لەرێگا کاتیک لای ئاگری موسولمانان تێدەپەڕین، سەریان دەکرد و دەیانوت: مامی پیغەمبەر(د.خ) سوار ئەسپەکی پیغەمبەر(د.خ) بوو.

کاتیک گەیشتینە لای ئاگرەکی عومەر کۆری خەتاب، وتی: ئەو ئەبوسوفیانە، سپاس بۆخوا چونکە بێ پەیمان و بەلێن تۆی خستە بەردەستی من. عومەر بۆ لای پیغەمبەر(د.خ) رایکرد. منیش ئێستەرەکم غارییدا تا گەیشتینە خێوەتی پیغەمبەر(د.خ). لەگەڵ عومەر پیکەو وپۆشتینە لای پیغەمبەر(د.خ)، وتی: ئەو پیغەمبەر(د.خ)، ئەو ئەبوسوفیانی دوژمنی خواپە، بێ بەلێن هاتۆتە بەردەستی تۆ، رێگە بدەم سەری بپەڕینم.

وتم: ئەو پیغەمبەر(د.خ)، من پەنام داو. لای پیغەمبەر(د.خ) دانیشتم و سەریم گرت، وتم: سویند بەخوا کەس جگە لەمن بەگوێی ئەودا ناچرینیت.

کاتیک عومەر سەبارەت بەکۆشتنی ئەبوسوفیان پێداگری دەکرد، وتم: ئەو عومەر، ئارام بە، سویند بەخوا بۆیە پێداگری دەکەیت چونکە یەکیکە لەمنالەکانی عەبدمەناف، ئەگەر لەمنالەکانی عودە کۆری کەعب دەبوو، قسەت نەدەکرد.

عومەر وتی: ئەو عەباس ئارام بە، سویند بەخوا کاتیک باوەرت هینا، بەئەندازەیک لەباوەری تۆ شادمان بووم، ئەگەر باوکم، خەتاب، باوەری دەهینا، بەو ئەندازەیک شادمان نەدەبووم. چونکە دەمزانێ پیغەمبەر(د.خ) لەباوەر هینانی تۆ زیاتر لەباوەر هینانی خەتاب شادمان دەییت.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بڕۆ، ئەمانمان پێدا و بەیانی بیهێنە. عەباس ئەبوسوفیانی لەخێوەتەکی خۆیدا جیگە کردەو و بەیانی بردی بۆ لای پیغەمبەر(د.خ). کاتیک سەیری کرد فەرمووی: ئەو ئەبوسوفیان ئایا کاتی ئەو نەهاتووە شایەتی بەدیت خۆیەک جگە لەخوای محەمەد بوونی نییە؟

ئەبوسوفیان وتی: دایک و باوکم قوربانی تۆبن، چەند خزمیکی وەفادار و خۆراگریت، سویند بەخوا ئەگەر خۆیەکی دیکە بوونی دەبوو، کاریکی بۆ من ئەنجامدەدا.

پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئایا کاتی ئەو نەهاتووە بزانی من پیغەمبەری خام؟
وتی: دایک و باوکم قوربانی تۆبن، شتیک لەدڵمدا دروست بوو.

عەباس دەلئەت: پېم وت، پېش ئەوھى بتكوژن، شاھتوومان بېنە. ئەبوسوفيان شاھتوومانى ھېنا.

پېغەمبەر(د.خ) فرموى: ئەى عەباس بېبە و نزيك لووتكەى كېوھكە لەناو دۆلەكە بېوھستېنە تا سوپاي خوا لاي ئەو تېپەپرېت.

وتم: ئەى پېغەمبەر(د.خ)، ئەبوسوفيان پياويكە ئارەزووى سەرفرازى دەكات، كاريك بگە لەناو خەلكەكەى سەرفراز بېت.

پېغەمبەر(د.خ) فرموى: زۆر باشە، ھەركەس بېرواتە مالى ئەبوسوفيان لەئەماندايە، ھەركەس بېرواتە مسجد الحرام لەئەماندايە و ھەركەس دەرگاي مائەكەى لەسەر خۆى دابجات، لەئەماندايە.

دەلئەت: ئەبوسوفيانم برد و لەو شوپنە دامنا. ھۆزەكان بەبەردەمى تېدەپەپرين، دەپېرسى: ئەى عەباس ئەمانە كېن؟

دەموت: ھۆزى سولەيمە.

دەيوت: كارم بەسولەيم چيە؟

ھۆزىكى ديكە دەھات و دەپېرسى: ئەمانە كېن.

دەموت: ھۆزى ئەسلەمە.

دەيوت: كارم بەئەسلەم چيە؟

ھۆزى جوھەينە تېپەپرى وپرسى: ئەوانە كېن؟

وتم: ھۆزى جوھەينە.

دەيوت: كارم بەھۆزى جوھەينە چيە؟

كاتيك پېغەمبەر(د.خ) لەگەل دەستەيەكى سەوز تېپەپرى، كە لەموھاجير وئەنسا

پېكھاتبون و ھەموويان چەكدار و تەنيا چاويان دەبېنرا، ئەبوسوفيان پرسى: ئەى

باوكى فەزل ئەمانە كېن؟

وتم: پېغەمبەر(د.خ) و موھاجير وئەنسا.

وتى: ئەى باوكى فەزل، برازاكەت پاشايەتتېيەكى گەورەى ھەيە.

وتم: ئەمە پېغەمبەريە نەك پاشايەتى.

وتى: راستە.

وتم: بۇ لاي سەركردەكانى خەلكەكەت بېرۇ وئاگاداريان بگەرەوھ.

بەخېرايى پۆشت و رووى كردە مسجد الحرام و ھاوارى كرد: ئەى قورەيشيەكان،

محەممەد بەسوپایەك هاتوو و ناتوانن لەبەرانبەری خۆپراگری بگەن.

وتیان: چی بگەین؟

وتم: هەركەس بپرواته مالهەكەى من پارێزراوه.

وتیان: مالهەكەى تۆ بەكەلكى ئێمە نایەت.

وتم: هەركەس بپرواته مسجد الحرام، پارێزراوه و هەركەس دەرگای مالهەكەى بەسەر

خۆیدا داخات، پارێزراوه.

هوشام كۆپى عوروه دەئێت: باوكم بۆ عەبدولمەليك كۆپى مەروانى نووسى: لەمەنت پرسیبوو ئایا خالید كۆپى وهلید لەرۆژى گرتنى مەككە هێرشى برد و هێرشەكەى بەفەرمانى كى بوو؟ ئەو لەرۆژى گرتنى مەككە لەگەڵ پێغەمبەر(د.خ)بوو. گەيشته دۆلى موب و مەبەستى مەككەى كرد. قورەيشییەكان ئەبوسوفیان و حەكیم كۆپى حەزامیان نارد تا پێغەمبەر(د.خ) ببینن. لەو كاتەدا نەیان دەزانى مەبەستى پێغەمبەر(د.خ) كۆپى، هێرش دەكاتە سەر ئەوان یا بەرەو تاييف دەپروات. ئەبوسوفیان و حەكیم كۆپى حەزام بوەیل كۆپى وەرقایان لەگەڵ خۆیان برد چونكە هاو دەمی ئەویان پینخۆش بوو. قورەيشییەكان كاتێك ئەوانیان پەوانە كرد، وتیان: بزائن مەترسىمان لەسەرە چونكە نازانین مەبەستى محەممەد كۆپى، هێرش دەكات سەر ئێمە یا هوازین یا سەقیف.

ناشتى حۆدەیبییە لەنێوان پێغەمبەر(د.خ) و قورەيشییەكان بۆ ماوێهەكى دیاریكراو بەرپا بوو. مەنالهەكانى بەكر پەيوەستى قورەيشییەكان بوون. دەستەبەك لەمەنالهەكانى كەعب لەگەڵ تايەفەى مەنالهەكانى بەكر شەریان كرد. لەپەیمانى ناشتى حۆدەیبییە باس كرابوو هەردوو لا دەست لەشەپى یەكترهەلبگرن. قورەيشییەكان بەسێلاح هاوكارى مەنالهەكانى بەكریان كرد و مەنالهەكانى كەعب لەم كارە ناگادار بوونەوه و لەبەر ئەمە پێغەمبەر(د.خ) بۆ گرتنى مەككە بەرێكەوت و لەم شەپەدا لەموبەر ئەلزەهران ئەبوسوفیان و حەكیم و بوەیلی بىنى و ئەوان نەیان دەزانى پێغەمبەر(د.خ) لەكۆى دا بەزیوه تا لى نزیك كەوتنەوه. لەموبەر ئەبوسوفیان و حەكیم پۆشتنە لای پێغەمبەر(د.خ) و بەیعتیان لەگەڵ بەست. پێغەمبەر(د.خ) ئەوانى بۆ لای قورەيش نارد و پینشيارى ئىسلامى پىكردن. بىرمە وتى: هەركەس بپرواته مالى ئەبوسوفیان پارێزراوه، (مالى ئەبوسوفیان لەسەرەوهى مەككە بوو) هەركەس بپرواته مالى حەكیم، پارێزراوه (مالى حەكیم لەخوارەوهى مەككە بوو) هەركەس دەرگای مالهەكەى لەسەر خۆى داخات و شەپ نەكات،

له ئەماندایه.

کاتیڤ ئەبوسوفیان و حکیم لای پیڤه مبهەر (د.خ) گه پانهوه و به رهو مهککه بهریکه وتن، پیڤه مبهەر (د.خ) زوبهیری به دوای ئەواندا نارد و ئالاکه‌ی خو‌ی پێدا. ئەوی کرده سه‌ره‌وه‌ی موهاجیر و ئەنساره‌کان و فرمانی پێدا ئالاکه‌ی له سه‌ره‌وه‌ی مهککه له‌حه‌جیون هه‌لواسی، فه‌رمووی: له‌و شوینه‌ به‌مین هه‌وه مه‌رۆ، تا دیمه لات.

پیڤه مبهەر (د.خ) پۆشته ناو مهککه و به‌خالیڤ کوپری وه‌لیڤو موسولمانه‌کانی قوزاعه‌و مناله‌کانی سوله‌یم و که‌سانیتر که‌تازه باوه‌ریان به‌ئیسلاام هینابوو، فه‌رموو: له‌خواره‌وه‌ی مهککه‌وه به‌رۆنه ناو شاره‌که‌ چوونکه مناله‌کانی به‌کر له‌وی بوون. قوپه‌یشیه‌یه‌کان ئەوان و مناله‌کانی حارس کوپری عه‌بده‌مه‌نات و حه‌به‌شیه‌یه‌کانیان بۆ هاوکاری بانگ کردبوو. پێیان وتبوون: له‌خواره‌وه‌ی مهککه جیگیر بن. خالیڤ کوپری وه‌لیڤ له‌خواره‌وه‌ی مهککه هیرشی کرده سه‌ره‌ئەوان.

بیستم: کاتیڤ پیڤه مبهەر (د.خ) زوبهیر و خالیڤ کوپری وه‌لیڤی په‌وانه کرد، فه‌رمووی: تا که‌س شه‌ری له‌گه‌ل ئیوه نه‌کردوه، شه‌ر له‌گه‌ل که‌س مه‌که‌ن. کاتیڤ خالیڤ له‌خواره‌وه‌ی مهککه له‌مناله‌کانی به‌کر و حه‌به‌شیه‌یه‌کان نزیک که‌وته‌وه، شه‌ری ده‌ستپیکرد و خواوه‌ند سه‌ره‌که‌وتنی پێبه‌خشی. له‌م شه‌ره زیاتر له‌مهککه شه‌ر رووینه‌دا جگه له‌کورز کوپری جابری موچاربی و کوپری ئەشعهری که‌عی که‌ له‌ناو سوپاکه‌ی زوبهیردا بوون و له‌که‌دا په‌رینه‌وه و له‌ریگه‌ی زوبهیر که‌ پیڤه مبهەر (د.خ) فه‌رمانی پێدا بوون، له‌ویوه نه‌رۆن، پۆشتن و رووبه‌روی ده‌سته‌یه‌که له‌قوپه‌یشیه‌یه‌کان بوونه‌وه و کوژران. له‌سه‌ره‌وه‌ی مهککه و له‌شوینه‌که‌ی زوبهیر شه‌ر رووینه‌دا. پیڤه مبهەر (د.خ) له‌ویوه پۆشته ناو مهککه، خه‌لکان له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه و به‌یعه‌تیا‌ن به‌ست. پیڤه مبهەر (د.خ) نزیکه‌ی پانزه شه‌و له‌مهککه مایه‌وه تا کاتیڤ خه‌لکی هوزین و سه‌قیف له‌حه‌نن دابه‌زین.

عه‌بدولله کوپری ئەبی نه‌جیح ده‌لیت: کاتیڤ پیڤه مبهەر (د.خ) سوپاکه‌ی خو‌ی له‌زی ته‌وا دابه‌ش کرد، به‌زوبهیری فه‌رموو: له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌که له‌شه‌رکه‌ران به‌رواته ناو که‌دی و زوبهیر فه‌رمانده‌ی با‌لی راستی سوپاکه‌ی خو‌ی بوو، فه‌رمانی به‌سه‌عد کوپری عوباده‌دا له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌که له‌شه‌رکه‌ران به‌ره‌و که‌دا به‌روات و ده‌سته‌یه‌که له‌موسولمانان گومانیا‌ن کردوه ئەو رۆژه‌ی سه‌عد به‌ریکه‌وت، ده‌یوت: ئەمه‌رۆ رۆژی جه‌نگه، ئەمه‌رۆ ریز نامینیت. یه‌کیڤ له‌موهاجیره‌کان ئەم قسه‌ی بیست و وتی: ئەی پیڤه مبهەر (د.خ) ببیسته، سه‌عد

کوپری عوباده چی ده لیت، ده ترسم هیرش بکاته سره قورپه ییشیه کان.
 پیغه مبه (د.خ) به علی کوپری ئه بی تالیبی فرموو: خوت به سه عد بگه یینه و نالاکه ی
 لیوه بگره و خوت به ره و مه که به ریکه وه.

هروه ها له عه بدولله کوپری ئه بی نه جیح ده گیرنه وه: پیغه مبه (د.خ) به خالید کوپری
 وه لیدی فرموو له گه ل ده سته یه که له خواره وه به ره و مه که بروات. ئه و فرمانده ی بالی
 راستی سوپاکه ی بوو. نه ته وه ی ئه سلهم و غفار و موزهینه و جو ههینه و ده سته یه که
 له هوزه کانی دیکه له ناو سوپاکه ی خالیددا بوون. باوکی عوبه یده ی جه راج له ریزی
 موسولمانان له پیش پیغه مبه (د.خ) پویشته ناو مه که و پیغه مبه (د.خ) له نه زاخروه وه
 پویشته ناو شاره که. خپوته ی ئه ویان له سه ره وه ی مه که هه لدا.

عه بدولله کوپری ئه بی به کر ده لیت: سه فوان کوپری ئومه ییه و عیکر مه کوپری ئه بی
 جه ل و سوهیل کوپری عمر و، ده سته یه کیان له خینده مه کوکر دبو وه تا شه ر بکن.
 حیماس کوپری قه یسی به کری پیش ته وه ی پیغه مبه (د.خ) برواته ناو مه که، سیلاحی
 ناماده و سه رقالی تیژ کردنی بوو، هاوسه ره که ی پی و ت: بوچی ناماده ی ده که ی ت؟
 حیماس وتی: بو محممه د و هاوه لانی ئه و.

وتی: گومان ناکه م هیچ شتی که بتوانیت خوراگری له به رابه ر محممه د و سوپاکه ی
 ئه ودا بکات.

وتی: هیوادارم یه کی که له وان بینمه خزمه تی تو. حیماس له گه ل سه فوان کوپری
 ئومه ییه و سوهیل کوپری عیکر مه له خینده مه دا بوو. کاتیک موسولمانان رو به روویان
 بوونه وه، شه ر ده سته ی پیکرد و کیرز کوپری جابر و خونه یس کوپری خالید که له ناو
 سوپاکه ی خالیددا بوون، لینی جیا بوونه وه و ریگه یه کی دیکه یان گرت به ر و کوژران.
 خونه یس پیش کیرز کوژرا و کیرز لاشه ی کوژراوی ئه وی له نیوان قاچه کانی خویدانا و
 شه ری کرد تا کوژرا. له هوزی جو ههینه موسلیمه کوپری مه یلا کوژرا که له ناو سوپاکه ی
 خالیددا بوو. له ناباوه ران نزیکه ی دوانزه یا سیانزه که س کوژران. شکستیان خوارد و
 حیماس هه لات تا گه یشته ماله وه، به هاوسه ره که ی وت: ده رگای ماله وه به سه ته .

هاوسه ره که ی وتی: ئه ی کوا خزمه تکاره که؟

وتی: نه گه ر ده تبینی سه فوان و ئومه ییه هه لاتن و شمشیری ئه وان له ناو ماندا سوپرا
 و ده ست و سه ره کان قرتاند، سه رکونه ت نه ده کردم.

كۆپى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) بەسەرگىدەكانى سوپاگەى خۆى
 فەرموبوو: تا ئەوان شەپ دەستپىنەكەن، ئىو شەپ نەكەن. بەلام ناوى چەند كەسىكى
 برد و فەرموى: ئەگەر تەنەت لەژىر پەردەكانى كەبەدا ئەوانتەن گرت، خوينيان
 بريتەن.

عەبدوللە كۆپى سەعد كۆپى ئەبى سەرح يەكىك بوو لەوان. ئەو، پىشتەر باوهرى
 بەئىسلام هېنابوو و دواتر پەشىمان بوويهوه. لەرۆژى مەككە ھەلات و پەناى بۇ
 عوسمان برد چوونكە بەشىر براى يەكبوون. عوسمان ئەوى شاردەوه و كاتىك مەككە
 ئارامى گرت، ئەوى برده لاي پىغەمبەر(د.خ) و داواى ئەمانى بۇ كرد. پىغەمبەر(د.خ)
 ماوہىكى زۆر بىدەنگ بوو، دواتر فەرموى: ئەمانى ھەيە.

كاتىك عوسمان عەبدوللەى برد، پىغەمبەر(د.خ) بەكەسانى دەوروبەرى خۆى
 فەرموو: سوپىد بەخو بۆيە بىدەنگ بووم تا يەكتان ھەستىت و خوينى بريتەت.
 يەكىك لەئەنسانىيەكان وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) بۇ ئىشارەت نەكرد؟
 فەرموى: پىغەمبەر(د.خ) ئىشارە لەكەس ناكات.

عەبدوللە كۆپى خوتەل يەكىك بوو لەوانەى پىغەمبەر(د.خ) فەرمانى كوشتىندا. ئەو،
 پىشتەر موسولمان و پىغەمبەر(د.خ) ئەوى بۇ وەرگرتنى زەكات نارد و يەكىك لەئەنسانى
 كرده ھاوريى. عەبدوللە كۆيلەيەكى بوو و خزمەتى دەكرد. لەمانىك دابەزىن و
 بەكۆيلەكەى خۆى وت، بزنىك سەر بريت و خواردنىكى بۇ ئامادە بكات. عەبدوللە
 خەوت و كاتىك ھەستا كۆيلەكەى ھىچ كاريكى نەكردبوو. ئەوى كوشت و لەموسولمانى
 پەشىمان بوويهوه. دوو كەنيزى بوو گۆرانيان بۇ دەخويند. يەكيان ناوى فەرتنا و
 لەگۆرانيەكانى ئىھانەى پىغەمبەرى دەكرد. پىغەمبەر(د.خ) فەرموى: دوو
 كەنيزەكەيش بكوژن.

حويرىس كۆپى نەقىز يەكىك بوو لەو كەسانەى فەرمانى كوشتنى درابوو چوونكە
 پىغەمبەرى لەمەدىنە ئەزىيەت دەكرد.

مەقىس كۆپى سوبابەيش يەكىك بوو لەوان لەبەر ئەوهى يەكىك لەئەنسا بەھەلە
 براكەى كوشت. ئەو ئەنساى كوشت و پەيوەستى قورەيشىيەكان بوويهوه و پشتى
 ئايىنى كرده ئىسلام.

عىكرەمە كۆپى ئەبى جەھل و سارەى كەنيز يەكىك لەمنالەكانى موتهليپ،
 پىغەمبەريان(د.خ) ئەزەبىيەت دەكرد، ئەوانىش فەرمانى كوشتنىان درابوو. عىكرەمە بۇ

یەمەن ھەلآت و ژنەکەى دایکى ھەکیم کچی حارس کۆپى ھوشام باوەرپى ھینا و داواى ئەمانى بۆ کرد. پینغەمبەر(د.خ) رازى و ژنەکە پۆشت و ئەوى ھینایە لای پینغەمبەر(د.خ).

دەلین: ھۆکارى ئەوہى عیكرەمە داواى ھەلآتى بۆ یەمەن باوەرپى ھینا، ئەمەیە: وتبوی: ویستم سوار کەشتى بى و بەرەو ھەبەشە پرۆم. کاتیک لەکەشتییەکان نزیک کەوتەوہ، کەشتى ئازۆ وتى: ئەى بەندەى خوا، تۆ باوەر ناھینیت و ناباوەریت، سوار کەشتییەکەى من مەبە چوونکە گەر سەرکەوتیت، ھەموومان لەناو دەچین.

وتم: کەس سوار کەشتییەکەى تۆ نابیت مەگەر ئەوہى پەشیمان و باوەر بینیت؟

وتى: بەلى، کەس سەرناکەویت جگە لەباوەرداران.

بەخۆم وت: کەواتە بۆ لە محەمەد جیابوومەوہ، ئەو دەلایت خواى ئیمە لەدەریا و وشکانى یەکیکە، ئیسلاام ناسى و باوەرپم ھینا.

عەبدوللە کۆپى خوتەلیان گرت. سەعید کۆپى حورەیسى مەخزومى و باوکى بوری دەى ئەسلەمى ئەویان کوشت.

مەقیس کۆپى سوبابە بەدەستى ئەمیلە کۆپى عەبدوللە کۆژا. یەکیک بوو لەخەلکەکەى خۆى.

یەکیک لەدوو کەنیزەکەى کۆپى خوتەلیان کوشت و ئەوى دیکەیان ھەلآت. دواتر ئەمانیان بۆ وەرگرت.

ئەمانیان بۆ سارەیش وەرگرت. زیندوو مایەوہ تا لەرۆژگارى عومەر کۆپى خەتاب لەژێر سمى ئەسپ گیانیدا.

حویریس کۆپى ئەقیز بەدەستى عەلى کۆپى ئەبى تالیب کۆژا.

واقدى دەلایت: پینغەمبەر(د.خ) فەرمانیدا بوو شەش پیاو و چوار ژن بکوژن. باسى ئەو پیاوانە دەکات کە لەگێرپانەوہى کۆپى ئیسحاق باسماں کرد بەلام ژنەکان ھیند کۆپى عوتەبە کۆپى رەبیعی پى زیاد دەکات. ئەو، باوەرپى ھینا و بەیعیەتى کرد. سارە کەنیزی عەمرۆ کۆپى ھاشم کۆپى عەبدولموتەلیب کۆژا، قورەیبە کۆژا و فەرتنا تا رۆژگارى عوسماں زیندوو بوو.

قتادەى سەدووسى دەلایت: پینغەمبەر(د.خ) لەبەردەم کەعبەدا وەستا و فەرمووی: خوایک جگە لەخواى تاقانەى بى شەریک بوونى نییە، بەلینەکانى خۆى بردەسەر و

سەرکەوتنی بەبەندەکەیی خۆی بەخشی و ئەحزابی شکستدا. بزانی هەر ئیمتیاز و خۆین و سامانیك جگه لهپەردەداری و ئاودانی حاجییەکان، چیتەر بره‌ویان ناییت. بزانی، کوشتنی بەهەله هاشیوهی کوشتنی بەهەنقەستە. کوژراو بەقامچی و داردەست، خۆینبایی هەیه. ئەی قورەیشییەکان، خواوند غرووری جاهلییەت و شانازی کردن بەباوکانی لەناو برد. خەلکان لەئادەمن و ئادەمیان لەگل ئافراندووه، دواتر ئەم نایەیی خۆیندەوه:

((يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى و جعلناكم شعوبا و قبائل لتعارفوا ان اكرمکم عندالله اتقاکم.

واتاکەیی: ئەی خەلکینە، ئیوهمان لەژن و پیاویك ئافراندا بۆ هۆز و دەستەکان دابەشمان کرد تا یەکتەر بناسن چونکە ریزدارترینی ئیوه لای خواوند خۆپاریزترینی ئیوهیە.))

فەرمووی: ئەی قورەیشییەکان، ئەی خەلکانی مەککە، گومان دەکەن چی لەئیوه دەکەم؟

وتیان: چاکەمان لەگەڵ دەکەیت چونکە بڕایەکی ریزدار و بڕازایەکی ریزداریت. پیغەمبەر(د.خ) فەرمووی: بڕۆن ئیوه ئازادن.

خواوند پیغەمبەری بەسەر گیانی ئەواندا زال کرد. ئەسیری جەنگ بوون و تالانی پیغەمبەر(د.خ). بەلام ئازادی کردن لەبەر ئەمە بەخەلکانی مەککەیان دەوت: ئازاد بووهکان.

دوای ئەوه خەلکانی مەککە بۆ بەیعت کردن لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) کۆبوونەوه. پیغەمبەر(د.خ) دانیشت و عومەر کۆری خەتاب لەخوارەوهی ئەو دانیشتبوو. چاودیری کەسەکانی دەکرد. خەلکان بەیعتیان لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) بەست لەسەر ئەو بنەمای تا ئەو شوینەیی دەتوانن شوینکەوتەو گوێرایەلی فەرموودەکانی خواوند و پیغەمبەر(د.خ) بن.

کاتیك پیغەمبەر(د.خ) لەبەیعت کردن لەگەڵ پیاوهکان تەواو بوو، لەگەڵ ژنان بەیعتی کرد. دەستەیهک لەژنانی قورەیش بۆ بەیعت بەستن هاتن. هیند کچی عوتبە بەکێک بوو لەوان. بەهۆی ئەو کارەیی لەگەڵ حەمزە کردی، دەمامکی هەلبەست و بەشیوهیەکی ئەناسراو رۆشته لای پیغەمبەر(د.خ). دەترسا پیغەمبەر(د.خ)

لیپرسینه‌وهی له‌گه‌ل بکات. کاتیڤک ژنان بۆ به‌یعت نزیک بوونه‌وه، فهرمووی: له‌گه‌ل من به‌یعت بکن له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مای شه‌ریک بۆ خواوه‌ند دانه‌نین؟

هیند وتی: داوای شتیڤک له‌ئیمه‌ ده‌که‌یت که‌له‌پیاوان داوات کرد. ئه‌و کاره‌ ده‌که‌ین. پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: و دزی نه‌کن.

هیند وتی: سویند به‌خوا له‌سامانی ئه‌بوسوفیانم هه‌لگرتووه‌ به‌لأن نازانم هه‌لأل بوون

یا نه‌؟

ئه‌بوسوفیان ناماده‌ بوو، وتی: ئه‌وه‌ی هه‌لگرتووه‌، هه‌لآلت بیئت.

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: تۆ هیند کچی عوته‌به‌یت؟

وتی: من هیند کچی عوته‌به‌م، له‌را بردوو چاویپۆشه‌ تاخوا لیئت خوش بیئت.

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: زینا نه‌کن.

هیند وتی: ئه‌ی پیڤه‌مبه‌ر(د.خ)، مه‌گه‌ر ژنی ئازاده‌ زینا ده‌کات؟

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: مناله‌کانی خۆتان مه‌کوژن.

هیند وتی: ئیمه‌ به‌بچوکی په‌روه‌رده‌مان کردن و تۆ له‌روژی به‌در خوینی ئه‌وانت

روشت، تۆ و ئه‌وان باشت‌ر ده‌زانن. عومه‌ر کوپی خه‌تاب له‌قسه‌که‌ی ئه‌و قاقا پیکه‌نی.

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: تۆمه‌تی ناره‌وا هه‌لنه‌به‌ستن.

هیند وتی: تۆمه‌ت هه‌لنه‌ستن کاریکی قیزه‌ون و لیخوشبوون باشته‌.

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) فهرمووی: له‌کاره‌ راسته‌کان نافه‌رمانی من نه‌کن.

هیند وتی: ئه‌گه‌ر مه‌به‌ستی ئه‌و کاره‌مان ده‌بوو، ئیستا لییره‌ دانه‌ده‌نیشتن.

پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) به‌عومه‌ری فهرموو: به‌یعتیان له‌گه‌ل بیسته‌ و داوای به‌خشیینی بۆ

ژنه‌کان کرد. عومه‌ر به‌یعتی له‌گه‌ل به‌ستن. پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) ده‌ستی له‌گه‌ل ژنان لیینه‌ده‌دا

مه‌گه‌ر ئه‌و ژنه‌ی بۆ ئه‌و هه‌لأل یا مه‌حره‌می بیئت.

ئه‌بان کوپی سالح ده‌لیت: به‌یعتی ژنان دوو جوژ بوو. به‌کیان ئه‌وه‌ی ده‌فریکی

ئاویان خسته‌ به‌رده‌م پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) و کاتیڤک مه‌رجه‌کانی به‌یعتی ژنانی باس کرد و

ژنان رازی بوون، ده‌ستی کرده‌ ناو ئاوه‌که‌ و ژنانیش ده‌ستیان کرده‌ ناو ئاوه‌که‌ به‌لام

داوای ئه‌وه‌ کاتیڤک پیڤه‌مبه‌ر(د.خ) مه‌رجه‌کانی به‌یعتی باس ده‌کرد، ده‌یفه‌رموو: بپۆن و

به‌به‌یعتی ئیوه‌ رازی بووم.

زیاتر له‌مه‌ نه‌بوو.

واقىدى دەلىت: لەم ئاۋەدا خەراش كۆپى ئومەييەى كەعبى جونەيد كۆپى ئەدلەى كوشت و بەوتەى كۆپى ئىسحاق لەبەر تۆلەيەك بوو كە لەرۆزگارى جاهلييەتەو لەنىوان ئەواندا مابوويەو. پىغەمبەر(د.خ) فرمووى: خەراش پياوكوژە، خەراش پياوكوژە. بەمشپوھىيە سەركۆنەى ئەوى دەكرد. بەخەلكانى خوزاعەى وت خويئبايى كوژراوھە كە بدەن.

عوروه كۆپى زوبەير دەلىت: سەفوان كۆپى ئومەييە بەرەو جەدە رۆشت تا لەويۆھ بەكەشتى بۆ يەمەن بېرات. عومەير كۆپى وەھب وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، سەفوان كۆپى ئومەييە سەركردەى خەلكەكەيەتى و ھەلاتوۋە، دەيەويئ خۆى بخاتە ئاۋ دەريا، ئەمانى پىبەخشە، خوات بىبەخشىت.

پىغەمبەر(د.خ) فرمووى: ئەمانى پىبەخشراوھ.

عومەير وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) شتىك بدە بەمن تا ئەمانەكەى تۆ بناسىتەوھ. پىغەمبەر(د.خ) جامانەكەى خۆى پىدا كە لەكاتى پۆشتن لەمەككە لەسەرىدا بوو. عومەير بەرىكەوت تا سەفوانى لەجەدە دۇزىيەوھ و دەيويست بېراتە ئاۋ دەريا، وتى: دايك و باوكم قوربانى تۆ بن، خۆت مەخەرە مەترسىيەوھ، پىغەمبەر(د.خ) ئەمانى پىبەخشىويى.

سەفوان وتى: دوروكوھ و قسەم لەگەل مەكە.

عومەير وتى: دايك و باوكم قوربانى تۆ بن، كۆپە پورەكەى تۆ چاكتر و باشتەر و خۆراگرتەر لەھەمووانە، گەرەبى ئەو گەرەبى تۆيە، شەرەفى ئەو شەرەفى تۆيە و پاشايەتى ئەو پاشايەتى تۆ. وتى: لەگيانى خۆم دەترسم.

عومەير وتى: ئەو خۆراگرتەر لەوھىيە. ئەوى بىردە لاي پىغەمبەر(د.خ). سەفوان وتى:

ئەمە دەلىت: تۆ ئەمانت بەمن بەخشىوھ؟

پىغەمبەر(د.خ) فرمووى: راست دەكات.

وتى: دوو مانگ مۆلەتم پىبەدە.

پىغەمبەر(د.خ) فرمووى: چوار مانگ مۆلەتت ھەيە.

زۆھرى دەلىت: دايكى حەكىم كۆپى حارس كۆپى ھوشام، ھاوسەرى عىكرەمە كۆپى ئەبوجەھل و فاختە كچى وەلەيد، ژنى سەفوان كۆپى ئومەييە باوھېريان ھىنا و دايكى حەكىم داۋاي ئەمانى بۆ عىكرەمە كىرد. پىغەمبەر(د.خ) رازى بوو. دايكى حەكىم

پۆشته یەمەن و عێكره‌مه‌ی گه‌راندەوه. كاتێك عێكره‌مه و سه‌فوان باوه‌ریان هێنا، پێغه‌مبەر(د.خ) ماره‌کردنی ژنه‌كانیانی وه‌ك خۆی هێشته‌وه.

كوپری ئیسحاق ده‌لیت: كاتێك پێغه‌مبەر(د.خ) پۆشته ناو مه‌ككه، هوبه‌یره كوپری ئه‌بی وه‌هیبی مه‌خزومی و عه‌بدولله كوپری زه‌بعه‌ری سه‌همی بۆ نه‌جران هه‌لاتن. حسان كوپری سابت هۆنراوه‌یه‌کی بۆ سه‌ركۆنه‌ کردنی كوپری زه‌بعه‌ری و مانه‌وه‌ی ئه‌و له‌نه‌جران هۆنیه‌وه. كاتێك هۆنراوه‌كه‌ی بیست، بۆ لای پێغه‌مبەر(د.خ) گه‌رپایه‌وه و باوه‌ری هێنا. هوبه‌یره له‌نه‌جران و له‌سه‌ر ناباوه‌ری خۆی مایه‌وه و كاتێك ئاگا‌دار بوویه‌وه دایکی هانی كچی ئه‌بوتالیب، هاوسه‌ره‌كه‌ی، باوه‌ری هێناوه، خه‌مبار بوو. هۆنراوه‌یه‌کی سه‌باره‌ت به‌حه‌ز و تامه‌زرۆیی خۆی بۆ بیینی دایکی هانی هۆنیه‌وه.

هه‌روه‌ها ده‌لیت: ده‌هه‌زار كه‌س له‌موسولمانان له‌گرتنی مه‌ككه هاوریه‌تی پێغه‌مبەریمان كرد:

چوارسه‌د كه‌س له‌مناڵه‌كانی غه‌فار، چوارسه‌د كه‌س له‌ئه‌سه‌لم، هه‌زار و سی كه‌س له‌موزه‌ینه، چه‌وتسه‌د كه‌س له‌مناڵه‌كانی سوله‌یم و هه‌زار و چوارسه‌د له‌جۆه‌ینه و پاشماوه‌كه‌ی ئه‌نسا‌ر و موهاجیره‌كان و ژماره‌یه‌کیان له‌هاوپه‌یمانانه‌كانیان له‌مناڵه‌كانی ته‌میم و قه‌یس بوون.

واقدی ده‌لیت: له‌م ساڵه‌دا پێغه‌مبەر(د.خ) مه‌لیكه كچی داوودی له‌یسی وه‌ك هاوسه‌ر هه‌لبێژارد. یه‌كێك له‌ژنه‌كانی پێغه‌مبەر(د.خ) پۆشته لای ئه‌و ژنه و وتی: شه‌رم ناكه‌یت بوویه‌ته هاوسه‌ری پیاویك كه‌باوكتی كوشتوه. مه‌لیكه كاتێك پێغه‌مبەری بینی، وتی: له‌تۆ په‌نا بۆ خوا ده‌بەم. پێغه‌مبەر(د.خ) لێی جیا‌بوویه‌وه. ئه‌و ژنیکی جوان روخسا‌ر و باوکی له‌روژی گرتنی مه‌ككه كوژرا.

ده‌لیت: له‌م ساڵه‌دا خالید كوپری وه‌لید له‌پینجی ره‌مه‌زان، عوزای له‌دۆلی نه‌خله وێران كرد. عوزا بته‌كه‌ی مناله‌كانی شه‌یبان تیره‌یه‌ك له‌مناڵه‌كانی سوله‌یم بوون. مناله‌كانی ئه‌سه‌د كوپری عه‌بدولعو‌زا ده‌یانوت ئه‌مه بته‌ی ئیمه‌یه و كاتێك خالید بته‌كه‌ی شكاند، خزمه‌تكارێ بته‌كه‌ وتی: هه‌یچت بینی؟

خالید وتی: نه‌.

خزمه‌تكار وتی: بگه‌رپه‌روه و وێرانی بکه.

خالید گه‌رپایه‌وه و مالی بته‌كه‌ی وێران كرد و بته‌كه‌ی شكاند.

خزمه تکار وتی: تورپیی خۆت نیشان بده. ژنیکی رهشی رووت هاته دهر و خالد کوشتی. خشله کانی بتخانه کهی هه لگرت و بردی بۆ پیغه مبه (د.خ) که فهرمووی: ئەمه عوزا بوو، چیترا نایپه رهستن.

کوپری ئیسحاق ده لیت: پیغه مبه (د.خ) خالد کوپری وه لیدی بۆ له ناوبردنی عوزا نارد. له نهخله له مانی کدا بوو و نه ته وهی قوره ییش و که نانه و موزیر به گهره و پیرۆزیان ده زانی. خزمه تکارانی بتخانه که له مناله کانی شه بیان و مناله کانی سوله ییم بوون. کاتی که خزمه تکار له هاتنی خالد ئاگادار بوویه وه، شمشیری خۆی به ماله که وه هه لواسی و به کیویکی نزی کدا سه رکه وت و هاواری ده کرد:

ئهی عوزا، ده مامک له روخسار لابه ره و هیزش بکه سه رخالید.

ئه گهر ئه مرۆ خالد نه کوژیت، گونا حباریت.

خالد ماله کهی ویران کرد و گه رایه وه بۆ لای پیغه مبه (د.خ).

واقدی ده لیت: ههروه ها له م ساله دا سواعی خه لکانی هوزه یل ویران کرا. سواع به ردیک بوو و عه مرۆ کوپری عاس تیکی شکاند. کاتی که گه یشته لای بته که، خزمه تکاره کهی پیی وت: ده ته ویئت چی بکه ییت؟

وتی: ده مه ویئت سواع تی که بشکینم.

وتی: توانای ویران کردنی نه وت نییه.

عه مرۆ وتی: هیشتا گو مراییت؟ به رده کهی شکاند و له که لاره که دا هیچی ده ستنه که وت. به خزمه تکاره کهی وت: چیت بیینی؟

وتی: ئەمێستا موسولمان بووم.

له م ساله دا مه نات له موشولیل ویران کرا. ئەم کاره له سه ر ده ستی سه عد کوپری زهیدی ئە شهه لی ئە نه جامدرا. مه نات بتی نه وس و خه زره ج بوو.

له م ساله دا خالد کوپری وه لید بۆ شه یری مناله کانی جه زیمه به ریکه وت.

کوپری ئیسحاق ده لیت: پیغه مبه (د.خ) چه ندین ده ستی بۆ ده ور به ری مه که نارد تاپیشنیاری خواپه ره ستی به خه لکان بکه ن. فه رمانی شه یری پیته دان. یه کی که له نیر دراوان خالد کوپری وه لید بوو. فه رمانی پیدا له خواره وهی ته هامه پیشنیاری خواپه ره ستی به خه لکان بکات بی نه وهی شه یرو ناژاوه بنیته وه. به لام خالد هیزشی کرده سه ر مناله کانی جه زیمه و که سانیکی لیکوشتن.

ئه بوجه عفر، محهمه د کوپری عه لی کوپری حسه ین، ده لیت: پیغه مبه (د.خ) دوای

گرتنی مه که، خالد کوپری وه لید لگه مناله کانی سولهیم و هۆزه کانی تر بۆ بلاو کردنه وهی بانگه وازی خواپه رستهی نه که شه، په وانه فرموو. نه وان له نزیك غه میسا دابه زین که یه کیك له ناوه کانی جهزیمه یه. خه لکانی جهزیمه له رۆژگاری جاهلییهت عه وف کوپری عه بدعه وفی باوک، عه بدولره حمان کوپری عه وف و فاکه، کوپری موغه یه ریان کوشت که له یه مه ن ده گه پانه وه و سامانی نه وانیان تالان کرد و کاتیک ئیسلام بلاو بوویه وه و پیغه مبه ر(د.خ) خالد کوپری وه لیدی په وانه فرموو، خالد به ریکه وت و له سه ر یه کیك له ناوه کانی نه وان دابه زی. کاتیک خه لکان نه ویان بین، سیلاحیان هه لگرت. خالد وتی: سیلاحه کان دابنن چونکه خه لکان موسولمان بوون.

یه کیك له خه لکانی جهزیمه ده لیت: کاتیک خالد پیی وتین سیلاحه کانمان دابنن، یه کیك له نیمه به ناوی جه حده م وتی: نه ی خه لکینه نه مه خالیده. سویند به خوا دوی دانانی سیلاح، نه سیرمان ده کات و دوی نه سیر کردن، کوژانه. من سیلاحی خۆم دانانیم.

ده لیت: که سانیك له خه لکه که ی نه ویان گرت و وتیان: نه ی جه حده م ده ته ویت خوینی نیمه بریژن، خه لک موسولمان بوون و شه پ نه ماوه و هه مووان له نه ماندا ژیان به سه ر ده بن. پیداگریانکرد تا سیلاحه که ی دانا. خه لکان به فرمانی خالد سیلاحی خویان دانا. خالد فرمانیدا ده ستیان به ستنه وه و ژماره یه کی زۆری له وان کوشتار کرد.

کاتیک پیغه مبه ر(د.خ) له رووداوه که ناگادار بوویه وه، ده ستی بۆ ئاسمان به رز کرده وه و فرمووی: خواوه ندا من له کرده وه که ی خالد بیزارم. عه لی کوپری نه بی تالیبی بانگ کرد و فرمووی: برۆ ناو نه و خه لکانه و ری و ره سه مه کانی سه رده می نه زانی له ناو نه واندا به سه ره وه.

عه لی رۆشت و سامانه که ی پیغه مبه ری له گه ل خۆی برد تا خوینبایی کوژاوان و قه ره بووی زیانه کانیان بۆ بکاته وه. عه لی نه و کاره ی کرد تا نه و راده ی قه ره بووی قاپی سه گی نه وانیشی کرده وه و هیه خوین و سامانیك نه مایه وه. کاتیک کۆتایی به کاره که ی هینا، وتی: نایا خوین یا سامانیك ماوه قه ره بوو نه کرابیته وه؟
وتیان: نه.

وتی: پاشماوه ی نه م سامانه به نوینه رایه تی پیغه مبه ر(د.خ) له جیاتی نه وه ی نایزان

و پىغەمبەر(د.خ) نايىزائىت، بەئىئوھ دەبەخشم. ئەم كارەى كرد و بۇ لاي پىغەمبەر(د.خ) گەپرايەوھ و رووداوھكەى بۇ باس كرد.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: كارىكى چاكت كرد. رووى كرده قىبلە و دەستى بۇ ئاسمان بەرز كردهوھ بەشئوھىەك سىپىەتى ژيىر بالەكانى دەرگەوت، سى جار فەرمووى: خواوھندا لەوھى خالىد كوپى وەلىد ئەنجامىدا، بىزارم.

خالىد كوپى وەلىد وتبووى: عەبدوللە كوپى حوزافەى سەھمى پىنى وتم: پىغەمبەر(د.خ) فەرموويەتى بىيانكوژە چوونكە موسولمان نابن.

كاتىك منالەكانى جەزىمە سىلاحيان دانا و جەھدەم كردهوھكانى خالىدى بىنى، وتى: ھەموو شتىكمان لەدەست دەرچوو، دۇنيا بووم لەم پىشھاتە.

كوپى ئىسحاق دەئىت: لەنىوان خالىد كوپى وەلىد و عەبدولرەحمان كوپى عەوف دەمەبۇلەيەك دروست بوو. عەبدولرەحمان پىنى وت: لەئىسلامدا شىوازەكانى سەردەمى جاھلىيەت بەكار دەبەيت.

خالىد وتى: تۆلەى باوكى تۆم سەندەوھ.

عەبدولرەحمان وتى: درۆت كرد، من بكوژى باوكم كوشت، تۆ تۆلەى مامت فاكە كوپى موغەيرەت سەند. قسەى ناشىرىنيان بەيەك وت و كاتىك پىغەمبەر(د.خ) ئاگادار بوويەوھ، بەخالىدى فەرموو: ئارام بە و دەست لەھاوھلانى من ھەلبگرە، سوئند بەخوا ئەگەر بەئەندازەى كىوى ئۇخۇد زىرت ھەبىت و ھەمووى لەرىگەى خوادا خەرج بكەيت، نايىتە كردهوھىەكى بەرەبەيان يا ئىوارانى ھاوھلانى من.

عەبدوللە كوپى ئەبى حەدرەدى ئەسلەمى دەئىت: لەناو سوپاكەى خالىدىدا بووم. يەككە لەگەنجەكانى منالەكانى جەزىمە لەناو ئەسىرەكاندا دەبىنرا. دەستيان بەتەناف بەملىيەوھ بەستبوو، ژنان نەزۆر دوور لەو كۆببوونەوھ، پىنى وتم: دەتوانى ئەم تەنافە رابكىشىت و بمبەيتە لاي ژنەكان، كارىكم ھەيە كاتىك گەپراھە، چىت پىخۇشە بىكە.

وتم: ئاسانە. تەنافەكەم گرت و ئەوم برە لاي ژنەكان. گفتوگۆى لەگەل يەككە لەوان كرد و ھۆنراوھى عاشقانەى خوئندەوھ. ئەوم گەپراندهوھ و كوشتىيان.

باوكى فوراس كوپى ئەبو سونبولەى ئەسلەمى دەئىت: كاتىك مىيان پەپراند، ژنەكەى باوھشى پىاكرد و ماچى دەكرد تا لەسەر كوژراوھكەى ئەو گىيانى سپارد.

عوبەيداللە كوپى عەبدوللە كوپى عوتەبە دەئىت: پىغەمبەر(د.خ) دواى گرتنى مەككە بۇ ماوھى پانزە رۆژ لەو شارە ماىەوھ و نوئۇژەكانى كورت دەكرد.

کوپری ئیسحاق ده لیت: گرتنی مه ککه ده روژ بو کۆتایی ره مه زان له سالی هه شته می کۆچ رویدا.

گێرانهوهی شهر له گهڵ خه لکانی هه وازین له حه نین

به سه رهاتی پینغه مبه ر (د.خ) و موسولمانان له گه ل هۆزی هه وازین به مشیوه یه که عوروه باسی ده کات: پینغه مبه ر (د.خ) دوا ی گرتنی مه ککه بو ماوه ی پانزه پوژ له و شاره مایه وه. هه وازین و سه قیف هاتن و له دۆلێک به ناوی حه نین له نزیک زی ئه لمه جار دابه زین. مه به ستیان بوو له گه ل پینغه مبه ر (د.خ) بجه نگن. کاتی که بیستیان پینغه مبه ر (د.خ) له مه دینه وه به ریکه وتوو ه گومانیان کرد پینغه مبه ر (د.خ) مه به سستی شهر کردن له گه ل ئه وانی له سه ردا یه. کاتی که ئاگادار بوونه پینغه مبه ر (د.خ) له مه ککه دابه زیوه، مه به سستی شهریان کرد. ژن و مناله کانیان له گه ل خویان هی نا و سه رکرده که یان مالیک کوپری عه وف بوو.

کاتی که هه وازین و سه قیف له حه نین دابه زین، پینغه مبه ر (د.خ) ئاگادار بوویه وه و به ریکه وت. له حه نین رو به روویان بوویه وه و خوا وه ند شکستی پینهنان. ئایه ی قورئان سه باره ت به م شه ره هاته خوار و ژن و منال و چوار پینکانیان وه ک تالانی خوا وه ند به پینغه مبه ری به خشی. سامانی ئه وانی له ناو قوره ی شیه تاز ه موسولمان بووه کان دابه ش کرد.

کوپری ئیسحاق ده لیت: کاتی که خه لکانی هه وازین له گرتنی مه ککه ئاگادار بوونه وه، له ده وری مالک کوپری عه وفی ئه نساری کۆبوونه وه. خه لکانی سه قیف هاتن و هه موو تایه فه ی نه سر وجه شم و سه عد کوپری به کر و ده سته یه که له مناله کانی هیلال په یوه سیتان بوون. له هۆزه کانی قه یس کوپری عه یلان ته نیا ئه مانه ناماده بوون. تایه فه ی که عب کوپری که لابی هه وازین نه هاتن. دوره ی کوپری سه مه له گه ل خه لکانی جه شم بوو. ئه و، پیریکی په که وته و پیرۆزیان له بوچوونه کانی ئه ودا ده بیینی. له اروباره ی جه نگ شاره زابوو. سه رکرده ی ته قزییه کان و سه رکرده ی تایه فه کانی هاوپه یمانی ئه وان قارب کوپری ئه سه ود بوو. سه رکرده ی مناله کانی مالک، سه بیع کوپری حارس ناسراو به زونه لخمومار، برا که ی ئه حمه ر کوپری حارس سه رکرده ی مناله کانی هیلال، سالاری هه مووان مالیک عه وفی نه سری بوو. کاتی که مه به سستی پینغه مبه ری کرد، ژن و مناله که ی

لەگەل خۆی ھېنا و كاتىك گەيشتە دەشتى ئەوتاس، خەلكان لە دەورى كۆپونەو دەو
دورەيد كۆرى سەمە لە ناوياندا دەبينرا. ئەويان لە ناو كەژاوەيەكى بى سەرپۆش دانا و
كاتىك دابەزى، وتى: ئىمە لە كوويىن؟

وتيان: لە ئەوتاسين.

وتى: شياو بۆ سوورانەو دەي ئەسپەكان چوونكە نەسەختە و نەبەردەلان، بەلام بۆ
دەنگى وشتر و بزى و كەپ و دەنگى گريانى منالەكان دەبيستم.

وتيان: مالىك كۆرى عەوف منال و كەسەكانى خۆى ھېناو.

وتى: مالىك لە كوويىە؟

وتيان: لىرە. مالكيان بانگ كرد. پيى وت: ئەى مالىك، تۆ سەر كردهى خەلكەكەى
خۆتيت، رۆژيكان لە بەردەمدايە و ھەزاران رۆژى بەدواوھيە، بۆدەنگى وشتر و كەر و
بزى و دەنگى گريانى منال دەبيستم؟

مالىك وتى: ژن و منال و ھەموو كەسەكانى خۆمانمان ھېناو.

وتى: بۆ؟

وتى: مەبەستى ئەوھم كرد مال و منالى شەپكەران لە پىشت سەريانەوھ بىت تا
سەرسەختانە بەرگرى بكەن.

دورەيد سەركۆنەى مالكى كرد و وتى: ئەمە شوانى مەپەكانە، مەگەر پياوى ھەلاتوو
دەتوانيت شتىك لەگەل خۆى بگەپىنيتەوھ. ئەگەر جەنگ لە بەرژەوھندى تۆدابىت، تەنيا
پياوى شمشير بە دەست بەكەلكى تۆ دىت و ئەگەر لە زيانى تۆ بىت، ژن و منالەكانىشت
لە دەستداوھ و ريسوا بوويت.

دورەيد پرسى: تايەفەى كەعب و كەلاب چييان كرد.

وتيان: لەوان كەس نەھاتووھ؟

وتى: گەورەيى و ريزى تيا نىيە، ئەگەر رۆژى ريز و گەورەيى دەبوو، كەعب و كەلاب
بە شدارييان دەكرد. خۆزگە ئىوھيش وەك كەعب و كەلاب نامادە نەدەبوون. لەئىوھ كى
ھاتووھ؟

وتيان: عەمرۆ كۆرى عامر و عەوف كۆرى عامر.

وتى: بوون و نەبوونى ئەم دوو عامرييە وەك يەك وايە.

بەمالكى وت: كارىكى راستت نەكرد كەپرەگ و ريشەى ھەوازين و سامانى خەلكت
خستۆتە پيشەوھى سوپاكەت. ئەوان بگەپىنەرەوھ بۆ سەرزەمىنەكەى خۆتان و لەسەر

پىشتى ئەسپەكان رووبەروۋى دوژمن بىنەۋە. ئەگەر شەپەكت بىردەۋە، كەسەكانت دىن و ئەگەر دۆراندت، بىنەمالەى خۇتان پاراستوۋە.

مالك وتى: سوئند بەخوا ئەو كارە ناكەم، تۆ پىر بوويت و بۆچوونەكانت كارىگەرى ئەوتۇيان نەماۋە. سوئند بەخوا ئەى خەلكانى ھەوازين ئەگەر فەرمانەكانم جىبەجى نەكەن، بەشمشېرەكەم خۇم دەكوژم.

ئەم قەسەى بۆيە ھىنايە سەرزمان چوونكە نەيدەۋىست گرنگى بەبۆچوونەكانى دورەيد بدرىت. دورەيد وتى: من ھەم لىرەم و ھەم لىرە نىم.

دورەيد سالارى منالەكانى جەشم بوو. بەلام لەبەر تەمەنى زۆر بەرەو نەمان دەپۆشت.

مالك بەكەسەكانى خۇى وت: كاتىك رووبەروۋى دوژمن بوونەۋە، كالانى شمشېرەكان بشكىنن و بەيەكجارى ھىرش بىكەنە سەر دوژمن.

كوپرى ئىسحاق دەلىت: مالك كوپرى عەوف كەسانىكى نارد تا موسولمانان بىينن و لەباروۋخى ئەوان ئاگادارى بىكەنەۋە. كاتىك گەرانەۋە بەتەۋاۋى ترسا بوون.

مالك پرسى: چىتان بىنى؟

وتيان: پىاۋە سىپپۆشەكان سوار لەسەر ئەسپە ئەبلەقەكان، بۆيە ترساۋىن.

بەلام ئەم ھەۋالانە پىداگرى و سوورپوۋنى ئەۋى لەناۋ نەبرد.

كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەھەوازين و سەقىف ئاگادار بوۋىۋە، عەبدوللە كوپرى ئەبى ھەدرەدى ئەسلەمى رەۋانە كرد تا بىروات و لەگەلىان بىمىنئەۋە و ھەۋالەكانى بۆ بىنئىت و بزانئىت سەر كىرەكەيان كىيە.

كوپرى ئەبى ھەدرەد پۆشتە ناۋ خەلكان و لەگەلىان دانىشت. لەمەبەست و كارى ئەوان ئاگادار بوۋىۋە و بىستى و بىنى كە بۆ شەپ كىردن لەگەل پىغەمبەر(د.خ) ھاۋپەيمان و ھاۋدەنگن. گەرايەۋە و پىغەمبەرى ئاگادار كىردەۋە. پىغەمبەر(د.خ) عومەرى بانگ كرد و ھەۋالەكانى كوپرى ئەبى ھەدرەدى بۆ باس كرد.

عومەر وتى: درۆ دەكات.

كوپرى ئەبى ھەدرەد وتى: تۆ ھەمىشە حاشا لەراستىيەكان دەكەيت.

عومەر وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) دەبىستى كوپرى ئەبى ھەدرەد چى دەلىت؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: ئەى عومەر تۆ گومرا بوويت و خواۋەند رىگەى

نیشاندایت.

ئەبوجەغفەر، محەممەد كۆپى عەلى كۆپى حسەين، دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) مەبەستى ھەوازىنى كرد بىستى سەفوان كۆپى ئومەيە بەرىكى زۆر سىلاح و زىنى ھەيە. ئەوى بانگ كرد. سەفوان ھىشتا ناباوەر بوو. فەرمووى: ئەى باوكى ئومەيە، سىلاحەكانى خۆت بەقەرز بەئىمە بەخشە تا شەپرى دوژمنى پىكەين.

سەفوان وتى: ئەى محەممەد بەزۆر وەریدەگریت؟

وتى: بەقەرز وەریدەگرم و بوتى دەگەرئىنەو.

سەفوان وتى: كىشە نىيە. سەد زى و سىلاحى پىوستى پىدان.

دەلىت: داواى لەپىغەمبەر كرد ھەلگرتنى سىلاحەكان لەئەستۆ بگرت و

پىغەمبەر(د.خ) رازى بوو.

دەلىت: ئەمە بوو بەسونەت. قەرز وەك ئەمانەت و دەبىتە بگەرئىندرىتەو.

كۆپى ئىسحاق دەلىت: پىغەمبەر(د.خ) بەرىكەوت و دوو ھەزار كەس لەخەلكانى

مەككە و دەھەزار كەس لەھاوئەلانى خۆى لەگەلدا بوو. عەتاب كۆپى ئەسیدی وەك

فەرمانرەواى مەككە دانا و بەمەبەستى رووبەروو بوونەو لەگەل ھەوازىن بەرىكەوت.

جابر دەلىت: كاتىك گەيشتىنە دۆلى حەنين، لەيەككە لەدۆلەكانى تەھامە

سەرەوخوار بووینەو. لەتارىكى بەرەبەيان دوژمن كەپىش ئىمە گەيشتبوو دەلەكە و

بوئەسى داناوو، ھىرشىيان كرد و خەلكان ھەلاتن. كەس بەكەس بوو. پىغەمبەر(د.خ)

رووى كردە لای راست و فەرمووى: ئەى خەلكىنە لەدەورى من كۆبىنەو، من

پىغەمبەرى خوام، من محەممەد كۆپى عەبدوللەم.

دەلىت: وشترەكان كەوتبوونە يەك، خەلكان روشتن و چەند كەسك لەموھاجىر و

ئەنسار و بنەمالەى پىغەمبەر(د.خ)، لەگەلى مانەو. لەناو موھاجىرەكان ئەبوبەكر و

عومەر و لەبنەمالەكەى عەلى كۆپى ئەبى تالىب و عەباس كۆپى عەبدولموتەلىب و

فەزلى كۆپى و ئەبوسوفيان كۆپى حارس و رەببە كۆپى حارس و ئەيمەن كۆپى

عوبەيد كۆپى داىكى ئەيمەن و ئوسامە كۆپى زەيد مابوونەو. يەككە لەپىاوانى

ھەوازىن سوار لەسەر وشترىكى سوور موو، بەئالایەكى رەش لەدەست ورمىكى درىژ،

پىشەنگى ھەوازىن بوو. بەھەر كەسك دەگەشت، بەرم لىدەدا. كاتىك كەسى

لەبەردەمدا ئەما، پمەكەى خۆى بو پاشماوھى ھەوازىنىيەكان بەرز دەكرەو تا شوئىنى

بەون. كاتىك خەلكان ھەلاتن و تازە موسولمانان ئەمەيان بىنى، ئەوھى لەدلىانا بوو،

هینایانە سەرزمان.

ئەبوسوفیان وتی: شکستی ئەوان تا دەریا بەردەوام دەبێت. لەم کاتەدا تیرێک لەتیرەکانی تیروپشکی کەعبەیی لەتیردانەکەیی خۆیدا بینی.

کلە کۆپی حەنبەل بۆی (لەدایکەو) سەفوان کۆپی ئومەییە، ھاواری کرد: جادوو بەتأل بوویەو.

سەفوان هینتا ناباوەر و ئەو مۆلەتی پیغەمبەر(د.خ) پێیبەخشیبوو، بەکوئا نەهاتبوو، وتی: بێدەنگ بە خوا دەمت بشکینیت، ئەگەر یەکیک لەقۆرەیشییەکان فەرمانرەوای من بێت باشتەر ژێردەستەیی خەلکانی ھەوازین ب.

شەیبە کۆپی عوسمان دەلیت: بەخۆم وت ئەمڕۆ تۆلە دەستینمەو (باوکی ئەو لەئۆخۆد کۆژا بوو) ئەمڕۆ محەممەد دەکوژم. رووم کردە پیغەمبەر(د.خ) تا بیکوژم، بەلام شتیک ھات و دلێ گرتم. نەمتوانی ئەم کارە بکەم و زانیم ئەو پارێزراو.

عەباس کۆپی عەبدولموتەلیب دەلیت: لەگەڵ پیغەمبەر(د.خ) و جلەوی ئیستەرەکی ئەوم گرتبوو. پیغەمبەر(د.خ) کاتیکی ھەلاتنی خەلکانی بینی، فەرمووی: ئەی خەلکینە بۆ کوئی دەپۆن! کاتیکی بینی کەس گرنگی بەوتەکانی نادات، فەرمووی: ئەی عەباس ھاوار بکە: ئەی ئەنسارییەکان، ئەی ئەو کەسانەیی لەبەیعەتی خۆدەیبییە ئامادە بوون، دەنگم بەرز بوو، ھاوارم کرد: ئەی ئەنسارییەکان، ئەی ئەو کەسانەیی لەبەیعەتی خۆدەیبییە بەشدار بوون. کەسانیک وەلامیان دایەو: ئامادەین. کەسان دەیانویست بگەرینەو بەلام رینگەیان نەبوو. و شترەکی خۆیان بەجێدەھێشت و قەلغان و شمشیر بەدەست دەگەرانیو و بەدوای دەنگەکەدا دەھاتن تا دەگەیشتنە لای پیغەمبەر(د.خ).

کاتیکی نزیکەیی سەد کەس لەدەوری کۆبوونەو، شەریان دەستپێکرد. سەرەتا بانگی شەر (ئەی ئەنسارییەکان بوو) دواتر بۆ ئەی خەزرجییەکان گۆرا و خۆپاگرییان کرد. پیغەمبەر(د.خ) شەر کردنی خەلکانی دەبینی، فەرمووی: تەنووڕی شەر گەرم بوو.

کۆپی ئیسحاق دەلیت: لەروژی حەنین ئەبوسوفیان کۆپی حارس ئیستەرەکی پیغەمبەری رادەکیشا و کاتیکی ناباوەرەن دەوری پیغەمبەریان گرت، دابەزی و ھۆنراوی دەخویندەو، دەیفەرموو: من پیغەمبەرم نەک درۆزن، من کۆپی عەبدولموتەلیبم. کەس لەو بویرتر نەبوو.

جابر کۆپی عەبدوللە دەلیت: لەو کاتەدا کەپیاوی ھەوازینی، ھەلگری ئالاکە، شەری

دەكرد، عەلى كۆپى ئەبى تالىب و يەكئىك لەئەنسا مەبەستى كوشتنى ئەويان كرد. عەلى لەپىشت سەرىيە وە هات و وشترەكەى كوشت. ئەنساى هېرشى كرده سەر وشترسوارەكە و قاچى ئەوى قرتاند و لەوشترەكەى كەوتەخوار.

دەئىت: موسولمانان بوپىريان لەخۇيان نيشاندا و خەلكان دواى شكست گەرانەو. ئەسیرە دەست بەستراوەكانى ھەوازيان دەبينى. پىغەمبەر(د.خ) سەيرى ئەبوسوفيان كۆپى حارس كۆپى عەبدولموتەلېبى كرد كەجلەوى چوارپىكەى ئەوى لەدەستا بوو، فەرمووى: كىت؟

ئەبوسوفيان يەكئىك بوو لەو كەسانەى خۇراگرى كرد و پىغەمبەرى بەجىنەھىشت. يەكئىك بوو لەموسولمانە باوھردارەكان، وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، برادەرى رەزاعى تۆم. كۆپى ئىسحاق دەئىت: پىغەمبەر(د.خ) داىكى سەلېم كۆپى مەلحانى بىنى كە لەگەل ھاوسەرەكەى خۇى باوكى تەلخەدا وپارچەيەكى لەخۇيەوہ ئالاندبوو، بەعەبدوللە كۆپى تەلخە دووگيان و وشترەكەى باوكى تەلخەى رادەكئىشا. دەترسا وشترەكەى بەسەرىدا زال بىت، سەرى لەوشترەكە نزيك و دەستى خستبووہ ناو لووتى وشترەكە. پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەوہ داىكى سەلېمە.

وتى: بەلى، داىك و باوكم قوربانى تۆبن، ئەوكەسانەى ھەلدېن وەك ئەو كەسانەى شەر لەگەل تۆ دەكەن، بكۆرە.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: يا ئەوہى خواوہند رىگە چارەيەك بدۆزىتەوہ. خەنجەرىك لەدەستى داىكى سەلېمدا بوو، باوكى تەلخە وتى: ئەوہ چىيە پىتە؟ وتى: خەنجەرە بۆ ئەوہى ئەگەر يەكئىك لەناباوہران لىم نزيك كەوتەوہ، سكى ھەلدېم. باوكى تەلخە وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ) دەبىستىت چى دەئىت؟ ئەنس كۆپى مالك دەئىت: باوكى تەلخە لەرۆژى حەنن بىست كەستى كوشت و ساز و بەرگى ئەوانى ھەلگرت.

جوبەير كۆپى موعتەيم دەئىت: پىش ئەوہى دوژمن شكست بخوات و موسولمانان بۆ جەنگ برۆن، شتىكم بىنى كەھاوشىوہى قوماشىكى رەش لەناسمانەوہ هات و كەوتە نىوان ئىمە و دوژمن. مىروولە رەشەكان بلأوبوونەوہ و دۆلەكەيان پركرد. زانىم فرىشتەن و بەمشىوہيە شكست لەناو دوژمندا بلأوبوويەوہ.

كۆپى ئىسحاق دەئىت: كاتىك خەلكانى ھەوازين شكستيان خوارد، لەمناڵەكانى مالكى سەقىف ژمارەيەكى زۆر كۆرزا. حەفتا كەس لەوان لەژىر ئالاکەيان كۆرزان.

عوسمان کورپی عهبدولله کورپی ره بیعه کورپی حارس باوه گهری دایکی حه کم، کچی نه بوسوفیان، له ناو نه واندان دهینرا. ئالای مناله کانی مالک له دهستی زونه لخموماردا بوو، کاتیك کورزا، عوسمان ئالاکهی هه لگرت و شه ری کرد تا کورزا.

ده لیت: کاتیك پیغه مبه (د.خ) له کورزانی عوسمان ناگادار بوویه وه، فرمووی: خواوه ند دووری بخاته وه چونکه دوژمنی قوره ییشیه کان بوو.

نه نس ده لیت: له روژژی حه نین پیغه مبه (د.خ) سوار ئیستریکی سپی به ناو دولدول بوو. کاتیك موسولمانان شکستیان خوارد، پیغه مبه (د.خ) له سه ر ئیستره که ی خوی فرمووی: دولدول له سه ر زه وی بخه وه. دولدول سکی خسته سه رزه وی و پیغه مبه (د.خ) مشتی خولی هه لگرت و پرژاندی به سه ر دوژمنان و فرمووی: سه رکه وتوو نهین. دوژمنان بی نه وه تیر و شمشیر ورمیان به رکه وی، هه لاتن.

یه عقوب کورپی عوته به ده لیت: کویله ی مه سیحی عوسمان له گه ل خوی کورزا. خه تینه ی نه کردبوو. یه کیک له نه نسارییه کان که جل و به رگی کورزا وه کانی سه قیفی کۆده کرده، جل و به رگی کویله که ی داکه ند و بینی خه تینه نه کراوه. هاواری کرد: خوا ده زانیت خه لکانی سه قیف خه تینه ناکه ن. موغه یره کورپی شوعه له وی بوو، ده لیت: ترسام نه م وته یه له ناو عه ره به کاندان بلا و بیته وه، دهستی نه نساریم گرت و وتم: دایک و باو کم به قوربانن بن، نه م وته یه دووباره مه که ره وه، نه م کویله یه مه سیحیه. دواتر کورزا وه کانی سه قیفم رووت کرده وه و وتم: سه یرکه هه موویان خه تینه یان کردوو.

کورپی ئیسحاق ده لیت: ئالای تایه فه هاو په یمانه کان له دهستی قارب کورپی نه سوهدا بوو. کاتیك شکست له ناو نه واندان بلا و بوویه وه، ئالاکهی به داریکه وه هه لواسی و له گه ل ئاموزا و که سه کانی خوی هه لات. له وان زیاتر له دوو کهس نه کورزا یه کیان له مناله کانی غیره به ناوی وه هب و نه وی دیکه یان له مناله کانی که نه به ناوی جه لاج. کاتیك پیغه مبه (د.خ) له کورزانی جه لاج ناگادار بوویه وه، فرمووی: نه مرق سه ره وری گه نه که کانی سه قیف کورزا، هه لبه ت جگه له کورپی هه نیده. کورپی هه نیده حارس کورپی نه وس بوو.

ده لیت: کاتیك دوژمنان شکستیان خوارد، به ره و تاییف به ریکه وتن. مالیک کورپی عه وف له گه لیاندان بوو. دهسته یه کیان له نه وتاس ئوردویان لیدا و دهسته یه کیان روویان کرده نه خله. جگه له مناله کانی غیره کهس به ره و نه خله نه رۆشت. سوپاکانی

پێغه‌مبەر(د.خ) شوێنیان که‌وتن به‌لام ئەوکه‌سانه‌ی روویان کردبوویه‌وه به‌رزاییه‌کان، که‌س شوێنیان نه‌که‌وت. ره‌بیه‌هه‌ کوپری ره‌فیه‌ی که‌وی به‌ناوی دایکی به‌له‌زعه‌ ناویان ده‌برد. ئەو به‌دوره‌ید کوپری سه‌مه‌ گه‌یشته‌ و جله‌وی وشتره‌که‌ی گرت. له‌به‌ر ئەوه‌ی له‌ناو که‌ژاوه‌که‌یدا بوو، گومانی کرد ژنه‌ و کاتیك بینی پیاوه‌، وشتره‌که‌ی خه‌واند و بینی پیره‌پیاویکی به‌ته‌مه‌نه‌. ئەوی نه‌ناسیه‌وه.

دوره‌ید وتی: ده‌ته‌وێت چی بکه‌یت؟

وتی: ده‌تکوژم؟

دوره‌ید وتی: تۆ کییت؟

وتی: ره‌بیه‌هه‌ کوپری ره‌فیه‌ی سوله‌می. ئەمه‌ی وت و به‌شمشیره‌که‌ی خۆی لییدا به‌لام هیچ نه‌کرد.

دوره‌ید وتی: دایکت به‌شیویه‌یه‌کی خراب په‌روه‌رده‌ی کردوویت. شمشیره‌که‌ی من له‌ناو که‌ژاوه‌که‌ هه‌لگره‌ و له‌سه‌روی ئیسقانه‌کان و له‌خوار سه‌ری من بده‌ چونکه‌ من خه‌لکان به‌و شیویه‌یه‌ ده‌کوژم. کاتیك بۆ لای دایکت گه‌رایته‌وه‌ پێی بلی دوره‌ید کوپری سه‌مه‌ت کوشتووه‌ چونکه‌ رۆژگارێکی درێژ به‌رگرم له‌ژنه‌کانی ئیوه‌ ده‌کرد.

به‌وته‌ی مناله‌کانی سوله‌یم، کاتیك ره‌بیه‌هه‌ دوره‌یدی کوشته‌ وکه‌وت، جل و به‌ره‌گه‌کانی داکه‌نرا. ناوقه‌د و نیوان رانه‌کانی وه‌ک کاغه‌ز بوو له‌به‌ر ئەوه‌ی به‌زۆری سواری ئەسپی بی زین ده‌بوو.

کاتیك ره‌بیه‌هه‌ بۆ لای دایکی گه‌رایه‌وه‌ و له‌کوشته‌نی دوره‌ید ئاگاداری کرده‌وه‌، وتی: سوێند به‌خوا سییان له‌دایکانی تۆی نازاد کردبوو.

ئه‌بوجه‌عفر ده‌لێت: پێغه‌مبەر(د.خ) ده‌سته‌یه‌کی بۆ شوێنکه‌وته‌نی هه‌لاتووانی ده‌شته‌ی ئەوتاس په‌وانه‌ کرد.

ئهبی به‌رده‌ له‌باوکی ده‌گه‌یڕته‌وه‌: کاتیك پێغه‌مبەر(د.خ) له‌حه‌نین گه‌رایه‌وه‌، باوکی عامری له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک بۆ ئەوتاس نارد. ئەو رووبه‌روی دوره‌ید کوپری سه‌مه‌ بوویه‌وه‌ و ئەوی کوشته‌ و خواوه‌ند شکسته‌ی به‌خۆی و هاوه‌لانی به‌خشی.

ئه‌بوموسا ده‌لێت: منیش له‌ناو سوپاکه‌ی باوکی عامردا بووم. یه‌کیک له‌مناله‌کانی جه‌شم تیریکی بۆ باوکی عامر هاویشته‌ و له‌پانی چه‌قی. لێی نزیک که‌وته‌وه‌ و وتم: کی تیری لیدایت؟

باوکی عامر ئاماژه‌ی بۆ که‌سیک کرد و وتی: ئەو بکوژی منه‌.

دهلئیت: مهبهستی کوشتنی ئوم کرد و کاتیك منی بینی ههلات. شوینی کهوتم و دهموت: مهگهر شهرم ناکهیت، مهگهر عهرب نیت، بۆ ههلدییت؟ گهراپهوه و پهلاماری منیدا. بهشمشیر کهوتینه گیانی یهک. کوشتم و بۆ لای باوکی عامر گهراپهوه و وتم: خواوهند بکوژهکهی تۆی کوشت.

وتی: تیرهکه دهربینه.

کاتیك تیرهکهم دههینا، لهشوینهکهی ئاو دههاتهدهر.

باوکی عامر وتی: برازاکهم، برۆ لای پیغهمبهر(د.خ) و سلأوی بگهییته و بلی، باوکی عامر دهلئیت: داوای بهخشینم بۆ بکات.

دهلئیت: منی کرده جیگری خووی و زۆری نهخایاند، مرد.

کوپی ئیسحاق دهلئیت: گومانیان کردوه سهلمه کوپی دورهید تیری بۆ باوکی عامر هاویشت و لهپرانی چهقی و نهوی کوشت. هۆنراوهیهکی خویندهوه بهم ناوهروکه:

((ئهگهر پرسیاری من دهکهن، سهلمه کوپی سهمادیرم

بهشمشیر سهری موسولمانان دهپهپنم))

دهلئیت: مالک کوپی عهوف دواي شکست پۆشت و لهگهڵ چهند کهسیک لهسوارهکانی خهڵکهکهی لهسهه بهرزاییهکه وهستا و وتی: بمیینهوه تا لاوازهکان برۆن و کهسانیتر کوپینهوه. مایهوه تا ههلاتوان گهیشتن.

دهلئیت: پیغهمبهر(د.خ) کاتیك شهپکهرانی خووی پهوانه دهکرد، دهیفرموو: ئهگهر دهستتان بهبهجاد گهیشت، ریگه مهدهن دهرباز بیته. بهجاد، یهکین لهمنالهکانی سهعد بوو. تاوانیکی نهجامداوو. کاتی موسولمانهکان نهویان گرت لهگهڵ کهسهکانی بردیانه لای پیغهمبهر(د.خ). شهیما کچی حارس خوشکی شیري پیغهمبهر(د.خ) لهناویاندا دهبینرا و کاتیك موسولمانان توندوتیژیان لهگهڵ کرد، وتی: دهزانن من خوشکی شیري هاوړیکهی ئیوه؟ باوهریان بهقسهکهی نهکرد تا بردیانه لای پیغهمبهر(د.خ).

ئهبی وهجره، یهزید کوپی عوبهیدی سهعدی دهلئیت: کاتیك شهیمایان برده لای پیغهمبهر(د.خ)، وتی: ئهی پیغهمبهر(د.خ)، من خوشکی تۆم.

پیغهمبهر(د.خ) فهرمووی: نیشانهکهی چییه؟

وتی: کاتیك لهسهه شان تۆم دهبرد، گازت لهپشتم دهگرت، شوینکهی تا ئیستایش

ماوه ته ره.

پینگه مبه (د.خ) نیشانه که ی ناسیبه وه و عاباکه ی خوئی پان کرد و له سه ری دانیشیت و وتی: نه گهر بخوازیت لای من بمینیتته وه: خوشه ویست و نازیزیت و نه گهر ده خوازیت شتیکت پی ده به خشم و بوی لای خه لکه که ت بگه ری ره وه.

شه یما وتی: شتیکم پیببه خشه و بۆلای که سه کانم ره وانم بکه.

پینگه مبه (د.خ) شتیکم پیببه خشی و نه وی ره وانه کرد.

مناله کانی سه عد کوری به کر ده لاین: پینگه مبه (د.خ) کۆیله یه ک به ناوی مه حلول و که نیزیکی به شه یما به خشی که نه وانی کرده ژن و میرد و هیشتا که سانیک له نه وه کانی نه وان له ناو خه لکه که ی نیمه ده ژین.

کوری نیسحاق ده لیت: له روژی حه نین له مناله کانی هاشم، نه یمن کوری عوبه یید کوری دایکی نه یمن که نیزی پینگه مبه (د.خ) کوزرا و له مناله کانی نه سه د، یه زید کوری زمه ع گیانی سپارد. له نه سه په که ی به ناوی جوناخ که وته خوار و مرد. له نه نساریه کان سوراخه کوری حارسی عیجلی و له نه شعهریه کان باوکی عامری نه شعهری کوزرا.

نه سیره کان و سامانه کانی حه نینیان کۆکرده وه. مه سعود کوری عه مروی قورئان خوین لیپرسراوی تالانییه کان بوو. پینگه مبه (د.خ) فه رموی تالانییه کان به ره و جه عرانه ببه ن و له وی هه لیبگرن.

ده لیت: کاتیک هه لاتووانی سه قیف گه یشتنه تاییف، ده رگا کانی شاره که یان داخست و بۆ شهر خوین نامه کرد. عوره کوری مه سعود و غه یلان کوری سه لمه له شهر ی حه نین و گه ماروی تاییف به شدار نه بوون و له جه رش پیشه سازی ده بابه و مه نجه نیقیان ده خویند.

هوشام کوری عوره له باوکی ده گنریتته وه: ده سته جی دوی جه نگی حه نین، پینگه مبه (د.خ) به ره و تاییف به ریکه وت ویو ماوه یه ک یه ک مانگ و نیو شهر ی کرد. خه لکانی سه قیف له پشت دیواره کانه وه ده جه نگان. که س له وان نه هاته دهر و خه لکانی ده وره به ری تاییف باوه پریان هیئا و که سانیکیان بۆ لای پینگه مبه (د.خ) نارد. پینگه مبه (د.خ) گه رایه وه و له جه عرانه دابه زی. نه سیره کانی حه نین له وی بوون. ده لاین: ژماره ی ژن و منال و پیاره کانی هه وازین شه ش هه زار که س بوو. کاتیک پینگه مبه (د.خ) گه یشته جه عرانه، نیردراوانی هه وازین هاتن و باوه پریان هیئا. پینگه مبه (د.خ) هه موو ژن و مناله کانی نه وانی نازاد کرد و له جه عرانه وه به مه به سستی عه مره به ریکه وت و نه مه،

له مانگی زیقه عده دا بوو.

ده لیت: پیغه مبه (د.خ) بو مه دینه گه رایوه و نه بو به کری وه ک جیگری خوئی له مه که دانا و فرمووی: له گه ل خه لکان ری وره سمه کانی حج نه نجام بدات و فیترکاریه کان نیسلام فیتری خه لکان بکات، هر که س بو حج بیت، نه مانی هیه. کاتیک گه یشته مه دینه، نیتر دراوانی سه قیف هاتن و به یعتیان له گه ل به ست و نامه یه ک نووسرا که لای سه قیفیه کان ماوه ته وه.

عه مرو کوری شو عیب ده لیت: پیغه مبه (د.خ) له ریگی نه خله ی به مانیه وه به ره و تاییف پر وشت و له به حره نه لرغا گوزهری کرد. له وی مزگه وتیکی دروست کرد و نویژی تیا خویند. له کاتی مانه وی له به حره نه لرغا یه کیک له مناله کانی له یسی به قه ساس کوشت له بهر نه وه یه کیک له هوزه یلییه کانی کوشت بوو.

نه مه یه کم قه ساس بوو له نیسلام نه نجام درا. فرمانیدا قه لاکه ی مالک کوری عه وف ویران بکن. دواتر له ریگه یه ک که پینان دهوت ته نگنا، به ریکه وت و سه باره ت به ناوه که ی پرسپاری کرد و کاتیک وتیان، ته نگنایه، وتی: نه، بهر فراوانه.

پیغه مبه (د.خ) له نه خب تیپه پی و له ژیر داری سه دریک که پینان دهوت ساده، له نریک ملکی یه کیک له خه لکانی سه قیف دابه زی و که سی نارد و فرمووی: لیزه برؤ وه گهرنه دیواره که ی تو ویران ده که یین. پیاوی سه قیفی به پر وشتن رازی نه بوو، پیغه مبه (د.خ) فرمانی ویران کردنی ده رکرد. دواتر به ریکه وت و له تاییف نریک که وته وه نوردوی لیدا. چند که سینک له هاوه لانی به تیری دوژمانان کوژران چونکه نوردوی موسولمانان له نریک دیواری شاره که دا بوو. موسولمانان نه یاننتوانی برؤنه ناو شاره که، ده رگاگان داخرا بوون و که سانیک کوژران. پیغه مبه (د.خ) له وی پر وشت و له نریک مزگه وتیک که نیستا به ناوی پیغه مبه (د.خ) له تاییفه، نوردوی لیدا. چند روژیک گه ماروی خسته سه رشارکه. دوان له ژنه کانی هاوریه تیان ده کرد، یه کیان دایکی سه لمه کچی نه بی نومه ییه و نه وی دیکه یان له گه ل دایکی سه لمه دا بوو.

واقدی ده لیت: ژنه که ی دیکه زینه ب کچی جهش بوو. دوو خپوه تیان بو هه لدان و پیغه مبه (د.خ) له کاتی مانه وه له نیوان دوو خپوه ته که نویژی ده خویند. کاتیک خه لکانی سه قیف باوه ریان هینا، باوکی نومه ییه کوری عه مرو کوری وه ب له نویژگه که ی پیغه مبه (د.خ) مزگه وتیکی دروست کرد. له مزگه وته دا کو له که یه ک ده بیزنا و ده یانوت

بەزەبەیانان کاتیک ھەتاو لئی دەدات، دەنگیکی لی بەرز دەبیتەوہ.

پینگەمبەر(د.خ) گەمارۆی خستە سەر تاییف و شەپکی قورسیان دەسپیکرد. لەھەردوو لاوہ تیر دەھاویژرا تا روژی ھیرش گەیشتنە ژیر دیواری تاییف و چەند کەسیک لەموسولمانان روشتنە ژیر دەبابەکان و بەرەو دیواری شارەکیان برد. سەقیفیەکان ئاسنی توواوہیان بەسەردا دەکردن. بەناچاری لەژیر دەبابەکان ھاقتەدەر و ژمارەییەکیان بەتیری دوژمن کوژران. پینگەمبەر(د.خ) فەرمانیدا پەزەکانی سەقیف بپرنەوہ و خەلکان دەستیان بەو کارە کرد.

ئەبوسوفیان کوپی حەرب و موغەیرە کوپی شوعبە لەدیوارەکە نزیک کەوتنەوہ و ھاواریان کرد: ئەمانمان پی بپەخشن تا گفتوگۆتان لەگەڵ بکەین. کاتیک ئەمانیان پیدرا داوایان کرد چەند ژنیکی قوڤەیشی لەتاییف بینەدەر چونکە دەترسان ئەسیر بکړین بەلام ژنەکان رازی نەبوون. یەکیک لەوان نامینە کچی ئەبوسوفیان ژنی عوروە کوپی مەسعود بوو. داوود کوپی عوروە و منالەکانی دیکە ھینابووہ دنیا.

واقدی دەلیت: کاتیک پانزە روژ بەسەر گەمارۆی تاییف تپەپری، پینگەمبەر(د.خ) لەگەڵ نەوف کوپی معاویەیی دوئەلی راویژی کرد و پرسى: بۆچوونی تۆ لەم شەپەدا چییە؟

نەوف وتی: ئەی پینگەمبەر(د.خ)، کەمتیاریک لەکوونەکەیدایە، ئەگەر بمینیتەوہ دەیگریت و ئەگەر برۆیت، زیانت پیناگەیینت.

کوپی ئیسحاق دەلیت: بیستم پینگەمبەر(د.خ) سەبارەت بەگەمارۆی سەر تاییف بەئەبوہەکرى و ت: خەرم بینى و دەفریک پر رۆنیان پێشکەش کردم، کەلەشیریک بەدەنووک لییدا و ھەرچی تیا بوو رژا.

ئەبوہەکرى وتی: ئەی پینگەمبەر(د.خ) گومانم نییە، دەتوانی بەمەبەستەکەى خۆت سەبارەت بەسەقیفیەکان بگەیت.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: بۆچوونی منیش بەھەمان شیوہیە.

خوہیلد کچی حەکیم کوپی ئومەییەى سولەمى، ژنی عوسمان کوپی مەزەون بەپینگەمبەرى و ت: ئەگەر خواوہند تاییفی بۆ تۆ کردەوہ، خشلەکانی بادییە کچی غەیلان کوپی سەلمە، یا فاریعە کچی عەقیل بەمن بپەخشە. ئەم دوو ژنە زیاتر لەھەموو ژنانی عەرەب زیروزیویان ھەبوو.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: ئەگەر فەرمانی گرتنی سەقیفیان بەمن نەدایت؟

خوھىلد پۇشت و ئەم وتەى بۇ عومەر كۆپى خەتاب گىزايەۋە. ئەو پۇشتە لاي
 پىغەمبەر(د.خ) و وتى: ئەم قسە چىيە كەخوھىلد دەئىت پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋىتەتى؟
 پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: وتومە.
 وتى: مۇلەتى گرتنى سەقىفيان بەتۇ نەداۋە؟
 پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: نە.
 وتى: كەۋاتە با بېزىن.
 پىغەمبەر(د.خ) فەرموۋى: ئەو كارە بگە.
 عومەر جارى بەرىكەوتنى لەناو خەلكاندا و كاتىك موسولمانان بەرىكەوتن، سەئىد
 كۆپى عوبەيدەى سەقەفى ھاۋارى كرد: شوئىنەكەمان لەشۋىنى خۆيەتى.
 عۆيەيىنە كۆپى حوسن وتى: بەلى، سوئند بەخو بەگەرەيى وريزدارى.
 يەككىك لەموسولمانان پىي وت: خوا بتكوزىت، تۇ بۇ ھاۋكارى پىغەمبەر(د.خ)
 ھاتوۋىت و ۋەسفى ناباۋەپان دەكەيت كە لەبەر ابەر پىغەمبەر(د.خ) خۇپاگرىيان كرد؟
 وتى: سوئند بەخو نەھاتبووم لەگەل ئىۋە شەر لەگەل ئەۋان بگەم، دەموست
 محەممەد دەست بەسەر تايىفدا بگرىت و بتوانم كچىك لەسەقىفيەكان بەدەست بىنم و
 لەگەلى بخوم، لەۋانەيە پىاۋىك بۇ من بىنئىتە دنيا چوونكە سەقىفيەكان خەلكانىكى
 شىاۋن.
 لەشەرى تايىف دوانزە كەس لەھاۋەلانى پىغەمبەر(د.خ) كوزران. حەوتيان
 لەقورەيش، يەكيان لەمزالەكانى لەيس و چۋارىان لەئەنسان.
 كۆپى ئىسحاق دەئىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) لەتايىف پۇشت، لەگەل موسولمانان
 لەجەعرانە دابەزى. ئەسیرەكانى ھەۋازىنيان لەۋى راگرتبۋو. نىردراۋانى ھەۋازىن
 گەيشتنە لاي پىغەمبەر(د.خ). ئەسیرەكانى ھەۋازىن لەژن و مزال فراۋان بوون. شەش
 ھەزار وشتر و مەرىكى فراۋانىش تالانى موسولمانان بوو.
 عەبدوللە كۆپى عەمرۇ كۆپى عاس دەئىت: نىردراۋانى ھەۋازىن لەجەعرانە گەيشتنە
 لاي پىغەمبەر(د.خ) و باۋەرپان ھىنا، وتيان: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئىمە خەلكانىكى پەگ
 وريشەدارىن، بەلەيك بەسەر ئىمەدا ھاتوۋە و ناگادارى لىي، بەزەيىت بەئىمەدا بىتەۋە
 تا خواۋەند بەزەيى بەتۇدا بىتەۋە. يەككىك لەپىاۋانى ھەۋازىن بەناۋى زوھەير كۆپى
 سەرد لەتايەفەى سەعد كۆپى بەكر كە پىغەمبەر(د.خ) لاي ئەۋان شىرى خواردبوو،

ھەستا و وتى: ئەى پىڭھەمبەر(د.خ)، لەم پەرزىنەدا پوپ و خالۆژنەكان و پەرەستارەكانى تۆن كە سەپەرەستى تۆيان دەكرد، ئەگەر شىرخواردنى حارس كوپى ئەبى شىمر لەگەل ئەمان كوپى مونزەر لای ئىمەدەبوو، چاوەروانى بەخششەكانى ئەوانمان دەكرد، تۆ لەھەمووان باشتەر و شىاوترىت. ھۆنراوھىكى بەم ناوھەرۆكە خویندەوھ:

((ئەى پىڭھەمبەر(د.خ)، منەتمان سەرخە و بەزەيىت بەئىمەدا بىتەوھ.

چوونكە لەتۆ چاوەروانىن

لەگەل ئەو كەسانەى گىرۆدەى ئەم پىشھاتە بوون

چاكە بكە.))

پىڭھەمبەر(د.خ) فەرمووى: ژن و منالەكانتان خوشتر دەويت يا سامانەكانتان؟

وتيان: ئەى پىڭھەمبەر(د.خ) لەنبوان سامان و ژن و منالەكانمان سەرىشكمان

دەكەيت! ژن و منالەكانمان زياتر خوش دەويت.

پىڭھەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەوھى تايبەت بەمن و منالەكانى عەبدولموتەليبه بۆ ئىوھ

بىت و كاتىك لەگەل خەلكان نويزم خویند، بلىن سەبارەت بەژن و منالەكانى خۆمان

پىڭھەمبەر(د.خ) لای موسولمانان و موسولمانان لای پىڭھەمبەر(د.خ) دەكەينه شەفيح. من

بەشى خۆم و منالەكانى عەبدولموتەليب بەئىوھ دەبەخشم و داوا دەكەم خەلكانىش ئەو

كارە بكەن.

كاتىك پىڭھەمبەر(د.خ) نويزى نىمەروى خویند، نىردراوانى ھەوازين ھەستان و

وتەكانى پىڭھەمبەريان ھىنايە سەرزمان.

پىڭھەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەوھى تايبەت بەمن و منالەكانى عەبدولموتەليبه، بۆ ئىوھ

بىت.

موھاجىرەكان وتيان: ئەوھى تايبەت بەئىمەيە، بۆ پىڭھەمبەر.

ئەقرەع كوپى حابىس وتى: من و منالەكانى تەمىم نايبەخشىن.

عۆيەيىنە كوپى حوسن وتى: من و منالەكانى فەزارە نايبەخشىن.

عەباس كوپى مېرداس وتى: من و منالەكانى سولەيم نايبەخشىن.

منالەكانى سولەيم وتيان: ئەوھى ھى ئىمەيە، تايبەتە بە پىڭھەمبەر(د.خ).

عەباس وتى: رىسواتان كردم.

پىڭھەمبەر(د.خ) فەرمووى: ھەركەس ناخوازىت ئەسیرەكەى خۆى ببەخشىت،

له بهر ابر هر نه سیریک شهش و شتر له یه کهم تالانی که دهستان ده که ویت، و هر بگریت، ژن و منالی خه لکان ته سلیم بکه نه وه.

یه زید کوپری عوبهیدی سه عدی ده لیت: پیغه مبه (د.خ) که نیزیک له نه سیره کانی حنین به ناوی ریته کچی هیلالی به عملی کوپری نه بی تالیب به خشی و که نیزیک به ناوی زینه ب کچی حییانی کوپری عومرویی به عوسمان کوپری عه فان به خشی و که نیزیکی به عومه کوپری خه تاب به خشی و نه، به عه بدواللهی کوپری به خشی.

عه بدولله کوپری عومه ده لیت: پیغه مبه (د.خ) که نیزیکی له نه سیره کانی هه وازین به عومه کوپری خه تاب به خشی و نه ویش به من. نهوم لای پوره جومه حییه کانی خوم دانا بو نه وهی نامادهی بکه ن. ویستم به دوری مانی خوادا بسورپمه وه و دواتر برومه لایان. ده مویست کاتیک ده گه پریمه وه له گه لی بجهوم.

ده لیت: له مرگه وت هاتمه دهر و بینیم خه لکان به راگردن هاتن، وتم: چی رویداوه؟
وتیان: پیغه مبه (د.خ) ژن و مناله کانی نیمه ی گه پرانده وه.

وتم: نه و ژنه ی نیوه لای جومه حییه کانه، برؤن و بیبه ن. روشتن و نه ویان هه لگرت.
عویه بیبه کوپری حوسن پیریزنیکی له هه وازین گرتبوو، وتی: نه و له ناو خه لکان ره چه له کیکی تایبه تی هه یه، هیوادارم به های نازادی نه و زور بیت. کاتیک پیغه مبه (د.خ) نه سیره کانی له بری شهش و شتر بو خه لکان گه پرانده وه، له گه پرانده وهی ژنه که خوی به دوور گرت. زوهه ییر باوکی سه رد، برای عویه بیبه پیی وت: بیگه پرینه وه، نه ده می بوخوشه، نه مه مکی ره قه و نه سکی منال هه لده گریت، نه شیر ی هه یه و نه هاوسه ری ده وله مه ند.

عویه بیبه کاتیک نه مه ی بیست، ژنه که ی گه پرانده وه.

ده لین: عویه بیبه نه قره ع کوپری حابسی بیبی و له کاره که ی خوی په شیمانی دهر پری.
نه قره ع وتی: نه و کچ نه بوو بو خه م ده خویت؟

پیغه مبه (د.خ) له نیردراوانی هه وازینی پرسی: مالک کوپری عه وف چی ده کات؟
وتیان: له تاییف لای خه لکانی سه قیفه.

فرمووی: به مالک بلین نه گهر بیته لای من و باوهر بینیت، ژن و مناله که ی بو ده گه پریمه وه و سه د و شتری پیده به خشم.

مالک له م هه واله ناگادار بوویه وه و خویه گه یانده لای پیغه مبه (د.خ).

مالك دەترسا ئەگەر خەلكانى سەقىف لەوتەكەى پىڭەمبەر(د.خ) ئاگادار بىنەو، رىڭگە لەرۇشتىنى بگرن. وتى وشترەكەى بۇ ئامادە بكن و ئەسپەكەيان هىنا. شەوانە بەرىكەوت و سوار ئەسپەكەى بوو. بەخىرايى رۇشت تا گەيشتە وشترەكەى. سوار وشترەكەى بوو و بۇلاى پىڭەمبەر(د.خ) بەرىكەوت. لەجەرانە يا لەمەككە گەيشتە لاي پىڭەمبەر(د.خ). پىڭەمبەر(د.خ) مال و منالەكەى بۇ گەراندەو و سەد و شترى پىبەخشى. مالك باوهرى هىنا. پىڭەمبەر(د.خ) ئەوى كرده سەركردهى خەلكانى ھەوازىن و موسولمانەكانى ھۆزەكانى دەوروبەرى تايىف كەسەمالە و سەلمە و فەھم بوون. بەھاوكارى ئەوان لەگەل خەلكانى سەقىف شەرى كرد و مەرۇمالاتەكەى ئەوانى تالان دەكرد. تا ئەوھى بارودۇخيان لى دژوار و حەبىب كوپرى عەمرۇ سەقەفى ھۆنراوھىكەى بەم ناوەرۇكە ھۆنىيەو:

((دورژمان حىسبمان بۇ دەكەن

بەلام منالەكانى سەلمە ھىزىشمان دەكەنەسەر

مالك لەگەل ئەوان دىت

رىز لەئىمە و پەيمانەكان ناگرىت

ھىزىش دەكەنە سەر مەنزىلگەكانى ئىمە.

ئىمە خەلكانىكى بەھىز بووين))

عەمرۇ كوپرى شوەب دەلىت: كاتىك پىڭەمبەر(د.خ) ئەسىرەكانى ھەوازىنى تەسلىم بىنەمالەكانىان كردهو، سەرەكەوت و خەلكان شوئىنى كەوتن و دەيانوت: ئەى پىڭەمبەر(د.خ)، وشتر و مەرەكان تالانى خۇمان، لەناو ئىمەدا دابەشى بكة. ئەويان بۇ لاي دارىك پەلكىش كرد. عاباكەى لەلقى دارىك گىرى كرد و كەوت. پىڭەمبەر(د.خ) فەرمووى: ئەى خەلكىنە، عاباكەم بدەنەو، سوئىد بەخوا ئەگەر بەئەندازەى وشترەكانى تەھامە، وشترم ھەبىت، ھەمووى لەنىوان ئىوۋەدا دابەش دەكەم چوونكە بەخىل و ترسەنۇك و درۇزن نىم. رۇشتە لاي وشترىك و كەمىك تووكى لىكردهو و خستىە نىوان پەنجەكانى خۇى و بەرزى كردهو و فەرمووى: ئەى خەلكىنە سوئىد بەخوا لەتالانىيەكانى ئىوۋ و لەم تووكە، تەنيا يەك پىنجى بۇ منە و يەك پىنجىش بۇ ئىوۋ دەگەرپىتەو. دەزوو دەرزى لاي خۇتان مەھىلنەوۋە چوونكە خىانەت لەتالانى لەرۇژى ھەستانەو ھوكارى ئاگرى جەھەننەمە.

يەكىك لەئەنسارىيەكان ھات و گلۇلەيەك دەزووى دەرھىنا، وتى: ئەى

پێغه‌مبەر(د.خ)؛ ئەم گۆلۆه بەنەم هەلگرت تا کۆیانى وشترەکه‌مى پى چاک بکه‌مه‌وه.

پێغه‌مبەر(د.خ) فەرمووی: ئەوه‌ی به‌شى منه بۆ تۆ بێت.

ئەنسارى وتی: ئەگەر به‌مشێوه‌یه، پێویستم پێى نییه. فێردا.

کۆپى ئیسحاق دەلێت: پێغه‌مبەر(د.خ) به‌که‌سانیک له‌سه‌رکرده‌کانى به‌خشی که‌ده‌یویست دل و سه‌رنجیان بۆ ئیسلام راکیشت و به‌ (المولفه قلوبهم) ناویان برد. سه‌د وشترى به‌ئه‌بوسوفیان کۆپى حه‌رب به‌خشی و سه‌د وشتر به‌معاویه‌ی کۆپى. سه‌د وشترى به‌حه‌کیم کۆپى حه‌زامدا. نه‌زیر کۆپى حارس کۆپى که‌لده‌ی عه‌به‌ده‌رى سه‌د وشتر، عه‌لا کۆپى حارسه‌ی سه‌قه‌ف، سه‌د وشتر، حارس کۆپى هوشام سه‌د وشتر. سه‌وه‌یل کۆپى عه‌مرۆ سه‌د وشتر، خوهرتیب کۆپى عه‌بدولعوزا سه‌د وشتر، عۆیه‌یینه کۆپى حوسن سه‌د وشتر: ئەقره‌ع کۆپى حابس سه‌د وشتر، مالک کۆپى عه‌وفى نه‌سرى سه‌د وشتر و به‌ده‌سته‌یه‌ک له‌قورهبشیه‌یه‌کان که‌متر له‌سه‌د وشترى به‌خشی که‌مه‌خريمه کۆپى نه‌وفلى زوه‌رى و عومه‌یر کۆپى وه‌بى جومه‌حى و هوشام کۆپى عه‌مرۆ له‌مه‌نالەکانى عامر کۆپى لوئەى له‌ناویاندا بوون. که‌س نازانیت هه‌ر کام چه‌ند وشتریان وه‌رگرت.

سه‌عید کۆپى یه‌ربوعى مه‌خزومى په‌نجا وشترى به‌رکه‌وت. ره‌نجا و هۆنراوه‌یه‌کى هۆنییه‌وه و گله‌یى له‌ پێغه‌مبەر(د.خ) کرد. فەرمووی: بپۆن و زمانى بپرن. ژماره‌یه‌کى زیاتر وشتریان پێبه‌خشی. بپینى زمانى ئەمه‌ بوو.

مه‌مه‌د کۆپى ئیبراهیم کۆپى حارس ده‌لێت: یه‌کیک له‌هاوه‌لانى پێغه‌مبەر(د.خ) پێى وت: ئەى پێغه‌مبەر(د.خ)، به‌عۆیه‌یینه کۆپى حوسن و ئەقره‌ع کۆپى حابس سه‌د وشترت به‌خشی و به‌جوعه‌یل کۆپى سوراقه‌ی زه‌موورى هیچت نه‌دا؟

پێغه‌مبەر(د.خ) فەرمووی: سویند به‌و خوايه‌ی گیانم له‌ده‌ستى ئەودایه، جوعه‌یل کۆپى سوراقه‌ هه‌زاران پیاوی وه‌ک عۆیه‌یینه و ئەقره‌ع ده‌هینیت. من ویستم سه‌رنجى ئەوان بۆ ئیسلام راکیشم و جوعه‌یل له‌گه‌ل ئیسلامه‌که‌ی پشتگوى خست.

باوکى قاسم موالى عه‌بدولله کۆپى حارس ده‌لێت: من و ته‌لید کۆپى که‌لابى له‌یسی رۆشتینه لای عه‌بدولله کۆپى عه‌مرۆ کۆپى عاس. به‌ده‌ورى مالى خوادا ده‌سوپایه‌وه و پێپۆشه‌کانى به‌ده‌سته‌وه بوو، پیمان وت: ئایا کاتیک ئەو پیاوه ته‌میمه له‌گه‌ل پێغه‌مبەر(د.خ) قسه‌ی کرد، ناماده بوویت؟

وتى: بەلى، كاتىك پىغەمبەر(د.خ) وشتى بەخەلكان دەبەخشى، يەكىك لەمنالكانى تەمىم بەناوى زوئەلخوئەيسەرە ھات و وتى: ئەى محەمەد، ئەمرو بىننم چىت كرد.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: چۆن بوو؟

تەمىمى وتى: دادپەرۋەرى تيا نەبوو.

پىغەمبەر(د.خ) تۆرە بوو، فەرمووى: ئەگەر من دادپەرۋەرى نەكەم، كى دەيكات؟

عومەر كوپى خەتاب وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، بىكوزىن؟

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: واى لى بىنن چوونكە شوئىكەوتەكانى فراوان دەبىت

و بەرادەيەك لەدىن قول دەبنەوہ كەلىي دەچنەدەر بەھەمان شىۋە كەتەر لەكەوان دەردەچىت.

ئەبوجەغفەر دەلىت: لەگىرانەوہى باوكى سەئىدى خدرى ئامازەى پىدراوہ: ئەم

قسانەى بە پىغەمبەريان وت سەبارەت بەو سامانە بوو كەئەلى لەيەمەنەوہ رەوانەى كرد

و پىغەمبەر(د.خ) لەناو دەستەيەك لەكەسەكان وەك عۆيەيىنە كوپى حوسن و ئەقرەع و

زەيد ئەلخەيل دابەشى كرد. يەكىك لەئامادەبووان بەوشىۋەيە قسەى كرد.

عەبدوللە كوپى ئەبى بەكر دەلىت: يەكىك لەھاوہلانى پىغەمبەر(د.خ) بەشدار

لەھەنن، دەپوت: سوار لەسەر وشتەكەى خۆم لای راستى پىغەمبەر(د.خ) رىگەم

دەبىرى. پىپۆشىكى زىرم لەپىدابوو. وشتەكەم بەر وشتى پىغەمبەر(د.خ) و پىپۆشەكەم

بەرىپىپۆشەكەى كەوت. قامچىيەكى لەقاچمدا و فەرمووى: قاچت ئازاردام، بىرۇ ئەو لاوہ.

رۆزى دواتر بانگى كردم. بەخۆم وت: سوئند بەخوئا لەبەر ئازارەكەى دوتىكەيە،

چاوپروان بووم سەركۆنەم بكات. بەلام پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: دوتىكە قاچت

ئازاردام و من قامچىم لەتودا، بانگم كردى تا قەرەبووت بۇ بگەمەوہ، لەبەرەبەر ئەو

قامچىيە، ھەشتا بىزنى پىبەخشىم.

باوكى سەئىدى خدرى دەلىت: كاتىك پىغەمبەر(د.خ) بەخششەكانى بەقورەيش و

خەلكانى دىكەى عەرەب بەخشى و ئەنسارىيەكان ھىچيان بەرنەكەوت، سەعد كوپى

عوبادە رۆشتە لای و وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، ئەنسارىيەكان سەبارەت بەدەبەش

كردنى مال و تالانىيەكان رەنجاون چوونكە بەخەلكەكەى خوتت بەخشى و ھىچت بەوان

نەدا.

پىغەمبەر(د.خ) فەرمووى: سەعد تۆ چى دەلىت؟

وتى: ئەى پىغەمبەر(د.خ)، منىش يەكىك لەوان.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: کۆیان بکەرەوه.

دەلێت: سەعد رۆشت و ئەنسارییەکانی کۆکردەوه. چەند کەسێک لەموهاجیرەکان هاتن و لەناویاندا دانیشتن بەلام دەستەیهکی دیکە هاتن و ئەوانیان گەراندەوه. کاتێک ئەنسار کۆبوونەوه، سەعد هاتە لای پینگەمبەر(د.خ) و وتی: ئەنسارییەکان نامادەن.

پینگەمبەر(د.خ) رۆشتە لای ئەنسار، سپاسی خوای کرد و فەرمووی: ئەی ئەنسارییەکان ئەو قسانە چییە بیستووومە و ھۆکاری رەنجانی ئێوە چییە؟ کاتێک هاتم گوومرا بوون و خواوەند ریگەیی نیشاناندان، نیازمەند بوون و خواوەند بێ نیازی کردن، دوژمنی یەک بوون و خواوەند ناشتی لەنیواندا سەقامگیر کردن.

وتیان: راستە و ئەمە بەزەیی خوا و پینگەمبەرەکیەتی.

پینگەمبەر(د.خ) فەرمووی: بۆ وەلام نادنەوه؟

وتیان: چی وەلام بدەینەوه، بەزەیی و بەخششەکان تاییبەتە بەخوا و پینگەمبەر(د.خ). فەرمووی: سویند بەخوا ئەگەر بلین و راست دەلین و وتەکانی ئێوە پشتراست دەکەنەوه کەکاتێک هاتیت، تۆیان بەدرۆزن دەزانی وئیمە پشتراستمان کردیتەوه، لاواز بوویت و ھاوکاریمان کردیت، ھەلاتوو بوویت و پەنامان دایت، نیازمەند بوویت و مال و سامانی خۆمان لەگەڵ تۆدا بەش کرد ئەی ئەنسارییەکان بەھۆی کەمێک سامانی دنیا کە بەھۆیەوه دل و سەرنجی خەلکانم بۆ ئیسلام راکیشا بۆ ئەوهی باوەر بینن، رەنجاون؟ مەگەر رازی نین خەلکان مەر و وشتر ببەن و پینگەمبەر(د.خ) لای ئێوە بیت. سویند بەوخوایەیی گیانی محەممەد لەدەستی ئەودایە، ئەگەر کۆچ نەدەبوو، من یەکیک بووم لەئەنسار، خواوەندا بەزەییەکانی خۆت بەئەنسار و مال و منالەکانیان ببەخشە.

دەلێت: خەلکان گریان بەرپادەیکە ریشیان تەر بوو، وتیان: رازین بەوهی پینگەمبەر(د.خ) لامان بیت و رۆشتن.

کۆری ئیسحاق دەلێت: پینگەمبەر(د.خ) لەجەرانە مەبەستی حەجی عەمرەی کرد و فەرمانیدا پاشماوھی تالانییەکان لەمەجنە و سنورەکانی مورنەلزەھران رابگرن. کاتێک عەمرەی ئەنجامدا و بەرو مەدینە بەریکەوت، مەعاز کۆری جەبەلی وەک جینگری خۆی لەمەککە دەستنیشان کرد تا زانستی فیکە و قورئان فیری خەلکان بکات. پاشماوھی تالانییەکانیان بەدوای پینگەمبەردا برد. عەمرەی ئەو لەمانگی زیقەعدەدا بوو و لەمانگی زیقەججە گەشتە مەدینە.

له سالی ههشتهمی کەچ کەسان وهک نهریتی عه‌ربه‌کان جه‌جیان کرد و عه‌تاب کۆری نه‌سید، سه‌ره‌سه‌ستی جه‌جی موسولمانان بوو. خه‌لکانی تاییف له‌مانگی زیقه‌مه‌ده که‌په‌مه‌به‌ر(د.خ) گه‌پرایه‌وه تا مانگی ره‌مه‌زانی سالی نۆیه‌م ناباوهر بوون و له‌شاره‌که‌ی خۆیاندا گه‌مارۆیان له‌سه‌ر بوو..

واقدی ده‌لێت: کاتیک پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) له‌جه‌عرا نه‌ تالانییه‌کانی له‌نیوان موسولمانان دابه‌ش کرد، هه‌رکه‌س چوار و شتر و چل سه‌ر مه‌ری به‌رکه‌وت. سواره‌کان به‌شی نه‌سه‌په‌کانی خۆیان وه‌رگرت. پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) له‌کۆتاییه‌کانی زیحه‌جه‌ گه‌پرایه‌وه بۆ مه‌دینه.

ده‌لێت: هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) عه‌مرۆ کۆری عاسی بۆ وه‌رگرتنی زه‌کات بۆ لای جه‌یفر و عه‌مرۆ کۆره‌کانی جوله‌ندی ئه‌زدی نارد. ئه‌و له‌ده‌وله‌مه‌نده‌کانی خه‌لک خیری وه‌رگرت و له‌ناو هه‌زاراندا دابه‌شی کرد. له‌ئاگرپه‌رسته‌کانی ناوشار سه‌رانه‌ی سه‌ند چوونکه‌ عه‌ربه‌کان له‌ده‌ره‌وه‌ی شار نیشه‌ته‌جی بوون.

ده‌لێت: هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ)، فاتیمه‌ کچی زوحاکی که‌لبی وه‌ک هاوسه‌ری خۆی هه‌لبێژارد و کاتیک سه‌رپشک کرا، دنیا‌ی هه‌لبێژارد و به‌وته‌یه‌ک کاتیک پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) پۆشته‌ لای، وتی اعوذبالله و پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) لینی جیابوو‌یه‌وه.

ده‌لێت: له‌زیحه‌جه‌ی ئه‌م ساله‌، ماریه‌، ئیبراهیمی هینایه‌ دنیا و پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) ئه‌وی به‌دایکی به‌رده‌ کچی مونزه‌ر کۆری لوبه‌ید سپارد که‌ژنی به‌ره‌ کۆری ئه‌وس بوو. مامانی ئیبراهیم سه‌لما که‌نیزی پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) بوو. پۆشته‌ لای باوکی رافیع و ناگاداری کرده‌وه که‌ماریه‌ کۆریکی هیناوه‌ته‌ دنیا. باوکی رافیع ئه‌م مژده‌ی به‌پیغه‌مه‌به‌ر گه‌یاند و ئه‌و، کۆیله‌یه‌کی پیبه‌خشی. ژنانی پیغه‌مه‌به‌ر(د.خ) دوا‌ی ئه‌وه‌ی ماریه‌ کۆریکی هینایه‌ دنیا، رژیان پێرد و په‌ریشان بوون.

